

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre ZEBEK

BURSA 2019

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emre ZEBEK

DANIŞMAN:

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÜSTÜNOVA

BURSA 2019

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701541004 numaralı Emre Zebek'in hazırladığı "Resim Kitap Dergisi'nin 35-41. Sayılarının İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 04/10/2019 günü 11.00-12.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin**başarılı**..... (başarılı / ~~başarısız~~) olduğuna**oybirliği**..... (oybirliği / ~~oy çokluğu~~) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÜSTÜNOVA
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Üye
Prof. Dr. Nesrin KARACA
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Üye
Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ

04/10/ 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 29/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: RESİMLİ KİTAP DERGİSİ'NİN 35-41. SAYILARININ İNCELENMESİ

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 686 sayfalık kısmına ilişkin, 29/08/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

29/08/2019

Adı Soyadı: Emre ZEBEK
Öğrenci No: 701541004
Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÜSTÜNOVA
29/08/2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İNCELENMESİ” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarının kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

29.08.2019

Adı Soyadı: Emre Zebek

Öğrenci No: 701541004

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Yeni Türk Edebiyatı / Tezli

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Emre Zebek
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tez
Sayfa Sayısı : xvi+642
Mezuniyet Tarihi : / / 20.....
Tez Danışman(lar)ı : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Üstünova

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İNCELENMESİ

Resimli Kitap Eylül 1324/1908 yılında yayımlanan ilk sayısı ile yayım hayatına başlayıp Ekim 1329/1914 yılında yayımladığı son sayısı ile yayım hayatını sonlandıran bir dergidir. Aylık olarak yayımlanan dergi toplamda 51 sayı olarak çıkmıştır. Dergi içeriği bakımından oldukça zengindir. Dergide dönemin güncel konularıyla ilgili yazılar, bunların yanında çeşitli alanlarla ilgili yazılar, yine yaşanan güncel konularla ilgili fotoğraf- resim ve karikatürler, o dönemdeki mağazalarla veya şirketlerle ilgili reklamlar-ilânlar yer almaktadır.

Derginin bu kadar zengin bir içeriğe sahip olması döneminde okuyucuların ilgisini fazlasıyla çekmesini sağlamıştır. Özellikle resimlerin de yer almasıyla beraber bu ilgi daha da artmıştır. Bizim çalışmamız derginin bu özelliklerini 35-41. sayılardan yola çıkarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu sebeple çalışmamız “Ön Söz”, “Giriş”, “Derginin 35-41. Sayılarının Şekil Özelliklerinin Genel Olarak İncelenmesi”, “Derginin 35-41. Sayılarının Şekil Özelliklerinin Özel Olarak İncelenmesi ve Çeviri yazıların Verilmesi”, “Derginin 35-41. Sayılarının İçerik Özelliklerinin Genel Olarak İncelenmesi”, “Derginin 35-41. Sayılarının İçerik Özelliklerinin Özel Olarak İncelenmesi ve Çeviri yazılarının Verilmesi”, “Sonuç” ve “Kaynakça” bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıca bir de çalışmamıza dizin ekledik. Bu dizini “Yazar adına göre”, “Kronolojik” ve “Tematik” başlıklarında üç şekilde oluşturduk. Yine bir fotoğraf-resim dizini oluşturarak derginin görsel zenginliğine kolay ulaşabilmeyi hedefledik. Giriş kısmında iki başlık altında derginin çıktığı dönemin sosyal-siyasal-kültürel açıdan durumuna ve Türk basın tarihinde çıkan dergi ve gazetelere bakmaya çalıştık. Daha sonra çalıştığımız sayılarla ilgili çalışmalarımızı sunduk.

Tezimizin sonuç bölümünde derginin hem kendi dönemiyle hem de içinde bulunduğumuz dönemle ilgili önemini ortaya koyduk. Yine tezimizin sonuna derginin tıpkıbasımından örnekler ekledik.

Anahtar kelimeler: Resimli Kitap, Dergi, Meşrutiyet, Basım-Yayın, Metin

ABSTRACT

Name and Surname : Emre Zebek
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Turkish Literature and Language
Branch : Modern Turkish Literature
Degree Awarded : Master
Page Number : xvi+642
Degree Date : .../.../ 20..
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Üstünova

EXAMİNİNG THE 35-41TH İSSUE OF THE İLLUSTRATED RESİMLİ KİTAP

Resimli Kitap is a magazine which began its publication life in September 1324/1908 with its first issue and ended its publication life with its last issue in October 1329/1914. The journal was published monthly and has a total 51 issues. Its content was considerably rich; including essays, photographs, caricatures and pictures about actual political developments, essays about various subjects, advertisements and announcements of shops and companies of that time.

Due to its rich content, the journal managed to attract readers, especially, after the increase in its visual content. Our study aims to determine the features of the magazine between its 35th and 41st issues. The study consists of these chapters: “Foreword”, “Introduction”, “A Formal Study of 35th to 41st Issues of the Magazine”, “A Specific Study of Formal Features 35th to 41st Issues of the Magazine and Presentation of the Transcriptions”, “A General Thematic Study of 35th to 41st Issues of the Magazine”, “A Specific Study of Thematic Features of 35th to 41st Issues of the Magazine and Presentaion of the Transcriptions”, “Conclusion” and “Bibliography”. In addition, we have added an index to the study. This index is organized in three ways; according to the names of the authors, chronological and thematic. Also, in order to represent the visual richness of the magazine, we have added a visual index. In “Introduction”, we have given a background information about the social, political and cultural atmospheres of the time during which the magazine had been published and outlines of other magazines of this time. After that, we have presented our work about the issues we had studied.

In “Conclusion” chapter, we have determined the importance of the magazine in the contextes of both its time and our time. We have also added some examples of the facsimiles of the journal at the end of the study.

Key Words: Resimli Kitap, Magazine, Constitutional Monarchy, Media, Text

ÖN SÖZ

Dergicilik Osmanlı Devleti'nde özellikle Servet-i Fünûn edebiyat anlayışıyla beraber oldukça önem kazanmıştır. Özellikle bu dönemden sonra birçok dergi yayım hayatına başlamıştır. Bu dergilerin edebiyatımızdaki önemi oldukça fazladır. Çünkü dergiler aslında içinden çıktığı toplumu yansıtır. Biz sadece o dönemki dergilere bakarak bile dönem hakkında bazı yorumlarda bulunabiliriz. Bu da bize o dönemde tartışılan hatta içinde bulunduğumuz dönemde bile tartışılan geçmişle ilgili bazı konuları aydınlatma imkânı sunar. Yine dergiler, dönemlerinde yaşanan değişiklikleri bize olduğu gibi yansıtır. Bunlar her konuda olabilecek değişikliklerdir. Bu da bize Tanzimât'tan itibaren batılılaşmaya başlayan devletimizin gelişim basamaklarını takip etmek ve yorumlamak konusunda ciddi kolaylıklar sağlayacaktır. Ve yine dergicilikte kat ettiğimiz aşamaları görmek araştırmacıların çalışmalarına katkılar sunacaktır.

Dergicilik sayesinde dergilerin yayımlandığı dönemde ortaya çıkan gelişmeler, teknolojik aletler, fikir akımları, dünyadaki değişimler yayımlanma ve okuyucuya duyurulma imkânı bulur. Tüm bunlar dergiyi canlı birer kaynak haline getirir. Yine dönemin birçok yazarı, düşünürü fikirlerini buralarda yazma ve savunma imkânı bulur. Resimli Kitap dergisinin yayım süresinin 5 yıl kadar sürmesi de tüm bahsettiğimiz bu konuları çok daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Uzun süreli yayımlar her zaman daha çok ilgi gören ve daha çok bilgi veren yayımlardır. Resimli Kitap da yine derginin içindeki teşekkür yazılarından da anlaşılacağı üzere oldukça ilgi görmüştür. Bu ilgi de onları daha güzel şeyler yapmaya sevk etmiş ve daha da çeşitli konuları dergide işlemelerini sağlamıştır.

Roman, hikâye, eleştiri, anı vb. gibi türler dergiler vasıtasıyla edebiyatımıza iyice yerleşmiştir. Resimli Kitap dergisi bu görevini de başarıyla yerine getirmiş, içinde birçok edebi esere yer vermiştir. Elbette bu da artık batılılaşmaya başlayan Türk milletinin kültürel seviyesinin daha da artmasını sağlamıştır.

Resimli Kitap dergisinin yayım yılları Meşrutiyet dönemine denk gelmektedir. Meşrutiyet dönemi aslında bugünkü Türkiye Cumhuriyeti Devletiyle modern bir anlayış kazanmaya çalışan Osmanlı Devletinin arasında bir geçiş görevi görür. Bu yüzden bu dönemi, bu dönemin anlayışını anlamak için Resimli kitap dergisi bir aracı olacaktır.

Bu görüşlerden yola çıkarak oluşturduğumuz tezimizin konusu Resimli Kitap dergisinin 35-41. sayılarının incelenmesi ve çeviri yazılarının yayımlanmasıdır. Bu dergi 5 yılı aşkın bir süreyle çıkarılmıştır. Bizim çalışmamız derginin Aralık 1327/1911 tarihinde çıkan 35. sayısı ile Haziran 1328/1912 tarihinde çıkan 41. sayısı ve bu iki sayı arasındaki sayıları kapsamaktadır. Bu tarihler özellikle 1911-1912 yıllarında gerçekleşen Trablusgarp Savaşına denk gelmektedir. Bu savaşın yansımaları incelediğimiz sayılarda çok net şekilde görülmektedir. Böylece bu dergi vasıtasıyla 1911-1912 yılları arasındaki siyasi gelişmelerden en canlı şekilde bilgi sağlamış oluruz.

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana zaman ayırıp sabırla hatalarımı gösterip bu çalışmanın ortaya çıkmasında hiçbir yardımını esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÜSTÜNOVA'ya, yine her zaman fikirlerini esirgemeyen saygıdeğer hocam Sayın Dr. Tayfun BARIŞ'a ve değerli çalışma arkadaşlarım Cihan DADAŞ ve Burkay TAŞKIN'a, son olarak da her zaman arkamda durup beni destekleyen değerli Zebek ailesine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar	xiv
KISALTMALAR TABLOSU	xiv
GİRİŞ	1
A) Devrin Siyasi-Sosyal-Kültürel Durumu	3
B) Türk Basın Tarihinde Çıkan Gazete ve Dergiler	12

BİRİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN GENEL OLARAK İNCELENMESİ.....	32
2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN ÖZEL OLARAK İNCELENMESİ VE ÇEVİRİ YAZILARIN VERİLMESİ.....	36
2.1. 35. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ.....	36
2.1.1. Derginin 35. Sayısının Yayımcısı	36
2.1.2. Derginin 35. Sayısının Müdürü	36
2.1.3. Derginin 35. Sayısının Başyazarı	36
2.1.4. Derginin 35. Sayısının Şekli	36
2.1.5. Derginin 35. Sayısının Yazar Kadrosu.....	39
2.1.6. Derginin 35. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	39
2.1.7. Derginin 35. Sayısının İlân ve Reklamları	46
2.1.8. Derginin 35. Sayısının Bilmeceleleri	57
2.1.9. Derginin 35. Sayısının Tanıtım Yazıları	62
2.2. 36. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	63
2.2.1. Derginin 36. Sayısının Yayımcısı	63
2.2.2. Derginin 36. Sayısının Müdürü	63
2.2.3. Derginin 36. Sayısının Başyazarı	63

2.2.4. Derginin 36. Sayısının Şekli	63
2.2.5. Derginin 36. Sayısının Yazar Kadrosu.....	65
2.2.6. Derginin 36. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	66
2.7. Derginin 36. Sayısının İlân ve Reklamları.....	74
2.2.8. Derginin 36. Sayısının Bilmeceleri	84
2.2.9. Derginin 36. Sayısının Tanıtım Yazıları	85
2.3. 37. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	93
2.3.1. Derginin 37. Sayısının Yayımcısı	93
2.3.2. Derginin 37. Sayısının Müdürü.....	93
2.3.3. Derginin 37. Sayısının Başyazarı.....	93
2.3.4. Derginin 37. Sayısının Şekli	93
2.3.5. Derginin 37. Sayısının Yazar Kadrosu.....	96
2.3.6. Derginin 37. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	96
2.3.7. Derginin 37. Sayısının İlân ve Reklamları.....	107
2.3.8. Derginin 37. Sayısının Bilmeceleri	115
2.3.9. Derginin 37. Sayısının Tanıtım Yazıları	118
2.4. 38. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	127
2.4.1. Derginin 38. Sayısının Yayımcısı	127
2.4.2. Derginin 38. Sayısının Müdürü.....	127
2.4.3. Derginin 38. Sayısının Başyazarı.....	127
2.4.4. Derginin 38. Sayısının Şekli	127
2.4.5. Derginin 38. Sayısının Yazar Kadrosu.....	129
2.4.6. Derginin 38. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	130
2.4.7. Derginin 38. Sayısının İlân ve Reklamları.....	138
2.4.8. Derginin 38. Sayısının Bilmeceleri	145
2.4.9. Derginin 38. Sayısının Tanıtım Yazıları	148
2.5. 39. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	153
2.5.1. Derginin 39. Sayısının Yayımcısı	153
2.5.2. Derginin 39. Sayısının Müdürü.....	153
2.5.3. Derginin 39. Sayısının Başyazarı.....	153
2.5.4. Derginin 39. Sayısının Şekli	153
2.5.5. Derginin 39. Sayısının Yazar Kadrosu.....	155
2.5.6. Derginin 39. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	156
2.5.7. Derginin 39. Sayısının İlân ve Reklamları.....	167
2.5.8. Derginin 39. Sayısının Bilmeceleri	174
2.5.9. Derginin 39. Sayısının Tanıtım Yazıları	177
2.6. 40. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	182
2.6.1. Derginin 40. Sayısının Yayımcısı	182
2.6.2. Derginin 40. Sayısının Müdürü.....	182
2.6.3. Derginin 40. Sayısının Başyazarı.....	182
2.6.4. Derginin 40. Sayısının Şekli	183
2.6.5. Derginin 40. Sayısının Yazar Kadrosu.....	185
2.6.6. Derginin 40. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	185
2.6.7. Derginin 40. Sayısının İlân ve Reklamları.....	194
2.6.8. Derginin 40. Sayısındaki Bilmeceler	200

2.6.9. Derginin 40. Sayısının Tanıtım Yazıları	204
2.7. 41. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	209
2.7.1. Derginin 41. Sayısının Yayımcısı	209
2.7.2. Derginin 41. Sayısının Müdürü	209
2.7.3. Derginin 41. Sayısının Başyazarı	209
2.7.4. Derginin 41. Sayısının Şekli	209
2.7.5. Derginin 41. Sayısının Yazar Kadrosu.....	211
2.7.6. Derginin 41. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri.....	212
2.7.7. Derginin 41. Sayısının İlân ve Reklamları	221
2.7.8. Derginin 41. Sayısının Bilmeceleri	228
2.7.9. Derginin 41. Sayısının Tanıtım Yazıları	233

İKİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN GENEL OLARAK İNCELENMESİ.....	237
2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN ÖZEL OLARAK İNCELENMESİ VE ÇEVİRİ YAZILARIN VERİLMESİ.....	247
2.1. 35. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	247
2.1.1. Musâhebe-i Edebiyye.....	247
2.1.2. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye.....	257
2.1.3. Soğukkanlılık	263
2.1.4. Ulûm-ı Rûhiye.....	265
2.1.5. İngiltere’de	270
2.1.6. Hürriyet-i Şahsiye’nin Edvâr-ı Târîhiyyesi.....	273
2.2. 36. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	290
2.2.1. Hasbihâl	290
2.2.2. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye.....	294
2.2.3. Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İçtimâiye	300
2.2.4. Verem’in Esbâb-ı İçtimâiyyesi	304
2.2.5. Tekâmül-i İçtimâiyyeden Mütâlaa	309
2.2.6. Şitâp	312
2.2.7. İnsaniyyet ve Kadın	314
2.2.8. Tezat Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz	316
2.2.9. Münzevi	317
2.2.10. Soğuk Kanlılık	318
2.2.11. Nihilizm ve Anarşizm	322
2.3. 37. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	332
2.3.1. Terbiye-i Teheyüciye	332
2.3.2. Verem’in Esbâb-ı İçtimâiyyesinden Sû-i Tagaddi	339
2.3.3. Musâhebe-i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin	344
2.3.4. İsyân	348

2.3.5. Zulmete	349
2.3.6. Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet.....	350
2.3.7. Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler	355
2.3.8. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye.....	360
2.3.9. Safahât-ı Hayâttan Bir Hâtıra-yı Tenezzühe	367
2.3.10. Uçurum.....	370
2.3.11. Rüyâ-yı Adem	373
2.3.12. Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir – Doktor Kuru Sıkı.....	378
2.4. 38. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	381
2.4.1. Musâhebe-i İçtimâiye İçtimâ-i Hâdiseler.....	381
2.4.2. İnkırâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi	384
2.4.3. Vatanın Büyük Evlâdı Enver’e	387
2.4.4. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye.....	388
2.4.5. Verem’in Esbâb-ı İçtimâiyyesinden Sû-i Tagaddi.....	393
2.4.6. Küfrân	398
2.4.7. Anjelus	399
2.4.8. Kamerin Hikâyeleri Aşk Gecesi.....	400
2.4.9. Cıvıvlar	406
2.4.10. Demokrasi Bir Eser-i Tekâmül mü Tekemmül mü?	407
2.4.11. Ah Minel Mevt.....	413
2.4.12. Dalga	420
2.5. 39. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	431
2.5.1. Deredeki Milis Ordumuz	431
2.5.2. Suver-i Müteharrike (Sinematograf).....	434
2.5.3. İsyân	441
2.5.4. İngiltere’de Feminizm.....	442
2.5.5. Üç Mektup.....	449
2.5.6. Musâhebe-i Fenniyye Gözlerimize Dâir	453
2.5.7. Japon Sanatı Avrupa’yı İstilâ Edecek Mi?.....	457
2.5.8. Ben Gazeteci	461
2.5.9. Dalga	470
2.6. 40. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	477
2.6.1. Fânîyi İnkırâza Sürükleyen Safâhattır – Mucizeler	477
2.6.2. Terbiye-i Teheyyüciye – Teheyyücât-ı Müfide	482
2.6.3. Yirminci Asırda Coğrafya.....	489
2.6.4. Avrupa’da Kitapçılık Müellifler Ne Kazanır?	494
2.6.5. Anadolu’nun Mezarı	500
2.6.6. Üç Mektup 2.....	510
2.6.7. İngiltere’de Amele Grevi	513
2.6.8. Ben Gazeteci Yaşasın Muvaffakiyet Mi?	517
2.7. 41. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ	523
2.7.1. Musâhebe-i Edebiyye.....	523
2.7.2. Pembe Minâ	540
2.7.3. Napolyon Nerede Vefât Etti?	542
2.7.4. Amerika’da Gazetecilik Ağaç Kati 1	546

2.7.5. İlim ve Cehl.....	549
2.7.6. Kadınlığa Dâir.....	553
2.7.7. Üç Mektup 3.....	556
2.7.8. Ben Gazeteci Çivi Kadar Sağlam.....	561
2.7.9. Akvâl-i Hükmiyye.....	568
2.7.10. Küçük Malûmât.....	570

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK DİZİNİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ YAZAR ADINA GÖRE DİZİNİ.....	572
2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ KRONOLOJİK DİZİNİ.....	576
3. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ TEMATİK DİZİNİ....	579
3.1. EDEBÎ YAZILARIN DİZİNİ.....	579
3.1.1. Şiir –Mensur Şiir Dizini.....	579
3.1.2. Hikâye – Küçük Hikâye – Fantezi Hikâye Dizini.....	580
3.1.3. Tiyatro Dizini.....	581
3.1.4. Eleştiri Dizini.....	581
3.1.5. Anı – Hatıra Dizini.....	581
3.2. MAKALELERİN DİZİNİ.....	581
3.2.1. Dil - Edebiyat Konulu.....	581
3.2.2. Kültürel – Sosyal Konulu.....	581
3.2.3. Tarihi Konulu.....	582
3.2.4. Tıp – Sağlık Konulu.....	583
4. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ FOTOĞRAF-RESİM DİZİNİ.....	583
SONUÇ.....	625
KAYNAKÇA.....	629
EK 1.....	633
RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARINDAN ÖRNEKLER.....	633

TABLolar

Tablo 1	235	35-41. sayılarının genel özellikleri
Tablo 2	243	35-41. Sayılarda yer alan edebî metinlerin dağılımı
Tablo 3	244	35-41. sayılarda yer alan makalelerin konularına göre dağılımı
Tablo 4	244	35-41. sayılardaki yazıların toplam sayısını
Tablo 5	245	35-41. sayılardaki edebî eserlerin yazarlara göre dağılımı
Tablo 6	246	35 ve 41. sayılarda yer alan makalelerin yazarlara göre dağılımı

KISALTMALAR TABLOSU

Bibliyografik Bilgiler	Uluslararası	Türkçe
Adı geçen eser	-	a.g.e.
Adı geçen metin	-	a.g.m.
Baskı	-	b.
Cilt	Vol.	C.
Madde	-	Mad.
Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi	-	MEBB
Resimli Kitap		RK
Sayfa	p.	s.
Sayfa sayısı	p./pp.	ss.
Sayı	No	S.
Türk Dil Kurumu	-	TDK
Yayın	-	Yay.
Yıl	-	Y.

GİRİŞ

Bu kısımda tezimiz hakkında genel bilgi verilip tezimizin bölümlerinden bahsedilecektir. Sonrasında tezimizin anlamlandırılmasına katkı sağlayacağını düşündüğümüz iki ayrı başlık altında tez konumuz olan Resimli Kitap dergisinin yayımlandığı dönemin siyasi-sosyal-kültürel durumu aktarılacak ve yine Türk basın tarihinde çıkarılan dergiler-gazeteler hakkında bilgi verilecektir.

KONU: Resimli Kitap dergisinin 35-41. sayılarının incelenmesi ve çeviri yazılarının verilmesi

AMAÇ: Resimli Kitap dergisinin biçim ve içerik özelliklerini ortaya koyarak derginin kendi dönemi ve içinde bulunduğumuz dönem için önemini ortaya koymak ve derginin çıktığı dönemde yaşanan olaylar hakkında daha net bilgi sahibi olmak.

Resimli Kitap dergisi 1908 yılında çıkmaya başlayan ve aylık yayımlanıp 1914 yılına kadar devam eden toplamda 51 sayıya ulaşan bir dergidir. Bizim çalışmamız ise 1911-1912 yıllarında yayımlanan yedi sayıyı kapsamaktadır. Resimli Kitap dergisi döneminin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik, edebi anlayışlarını göstermesi bakımından oldukça önemli bir dergidir.

Bizim çalışmamız derginin Aralık 1327/1911 tarihinde çıkan 35. sayısı ile Haziran 1328/1912 tarihinde çıkan 41. sayısı ve bu iki sayı arasındaki sayıların incelenmesine yöneliktir. Bu sayıların fotokopileri Bursa İnebey El Yazmaları Kütüphanesi'nden elde edilmiş ve çalışma bu fotokopiler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızın başında bazı isim ve terimlerin kısaltmaları yer alır. Çalışmamız giriş dışında 3 ana bölümden oluşmaktadır. Girişte devirle ilgili bilgiler verilecektir dönemin özelliklerinden ve çıkarılan basılı metinlerden bahsedilecektir. Birinci bölüm Resimli Kitap Dergisinin 35-41. sayılarının biçim açısından incelendiği bölümdür. Bu bölümde konumuz olan 7 sayının biçim açısından genel bir incelemesi yapılacaktır. Daha sonra bu başlık altında konumuz olan her sayının özel olarak şekil özellikleri incelenecek ve çeviri yazıları verilecektir. İkinci bölüm “Derginin İçerik Açısından İncelenmesi”dir. Bu bölümde konumuz olan 7 sayının içerik açısından genel bir incelemesi yapılacaktır. Daha sonra bu başlık altında konumuz olan her sayının özel olarak içerik özellikleri incelenecek ve çeviri yazıları verilecektir. Üçüncü bölüm ise “Sonuç” bölümüdür. Bu bölümde de yapmış olduğumuz çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar yansıtılacaktır. Bunların dışında ek olarak araştırmacıların bilgiye daha rahat ulaşabilmeleri için “Dizin” bölümü

eklenmiştir. Yine bir ek olarak son kısma derginin orijinal sayfalarından tıpkıbasımlar koyulmuştur.

“Derginin Biçim Açısından İncelenmesi” bölümünde, incelenen sayıdaki derginin sahibi, başyazarı, çıkış tarihi, sayfa düzeni, yazar kadrosu, sayfa sayısı, incelenen sayının içinde yer alan fotoğraflar ve resimler ilânlar-reklamlar, incelenen dergideki bilmece ve tanıtım yazıları üzerinde durulmuş, bunların çeviri yazıları verilmiştir.

“Derginin İçerik Açısından İncelenmesi” bölümünde incelenen sayının içinde yer alan metin sayısı, bu metinlerin hangi sayfalar arasında yer aldığı bilgileri verilmiş ve metinler alanına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada başlık olarak “şiir, mensur şiir, hikâye, küçük hikâye, fantezi hikâye, tiyatro, eleştiri, anı, tercüme ve makale başlıkları kullanılmıştır. Makaleler de kendi içinde “dil-edebiyat konulu, kültürel-sosyal konulu, tarihi konulu, tıbbi-sağlık konulu” başlıklarına ayrılmıştır. Bu kısımdan sonra “Dizin” bölümü gelmektedir. Dizin bölümü de kendi içinde “yazar adına göre, kronolojik ve tematik dizin” başlıklarına ayrılmıştır. Bunların yanında bir de fotoğraf dizini verilmiştir.

Resimli Kitap dergisinin tamamıyla bir edebiyat dergisi olduğu söylenemez. Zaten derginin kapağında da bu vurgulanır. Derginin kapağında yer alan “Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimaî mecmua-i musavveredir.¹” ifadesi bunu göstermektedir. Resimli Kitap dergisinin çıkışında Ubeydullah Esad ile Faik Sabri'nin emeği çoktur. Ubeydullah Esad derginin kurucusu ve yöneticisidir. Aynı zamanda dergide yazılar da yayımlar. Faik Sabri ise derginin yayın yönetmenidir. Ancak o bu görevini sadece 5 sayı yapmış sonrasında bu görevi Mehmet Rauf'a devretmiştir. Mehmet Rauf bu görevini son sayı olan 51. sayıya kadar yürütmüştür. Son sayıda bu görevi artık Cemil Süleyman'ın üstleneceği söylene de dergi kapandığı için bu göreve gerek kalmaz. Derginin kapanması yüksek ihtimalle ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Bu derginin çıkış amacı okuyucuyu her türlü bilgidan haberdar etmektir. Gerçekten de incelediğimiz sayılarda da gördüğümüz üzere Titanik'ten İshâk Paşa yangınına, Trablusgarp Savaşı'ndan Çin ülkesine, Siyam Kralı'ndan Afrika kabilelerine kadar birçok konu dergide yer almaktadır. Bunların yanında birçok bilimsel gelişme, siyasi gelişme vb. derginin yazılarını oluşturmaktadır. Bu yazıların yanında da bazen yazıyla ilgili bazen yazıdan tamamen bağımsız resimler-fotoğraflar verilmiş, böylece okuyucunun ilgisi canlı

¹ Resimli Kitap, İstanbul, Hayriye ve Şürekası matbaası, 1911, C.6, s.1

tutulmaya çalışılmıştır.

Dergi sadece kendisi için değil o dönemde çıkan birçok yayın için de önemli bir konumdadır. Çünkü bu dergide döneminde çıkan yayınlar tanıtılmakta, bu yayınlar hakkında yorumlar yapıp bu yayınlar okuyucuya tavsiye edilmektedir. Böylece okuyucunun o dönemde çıkan diğer birçok eserden de haberi olmuş olur. Bu eserler “Âsâr-ı Münteşire” başlığında verilir.

Dergide birçok farklı ismin yazıları yayımlanmıştır. Bunlar çok ünlü isimler oldukları gibi bunların yanında fazla duyulmayan isimler de vardır. Bu da derginin her yazara kucak açtığını gösterir.

A) Devrin Siyasi-Sosyal-Kültürel Durumu

Siyasi Durum

Resimli Kitap dergisi II. Meşrutiyetin ilân yılı olan 1908 yılında çıkmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet Osmânlı'nın yıkılış sürecine denk gelen bir zaman dilimidir. Dergimiz böyle bir dönemde yayım hayatına başlamış ve bu hayatını sürdürmüştür. Çünkü II. Meşrutiyet Cumhuriyet'in ilânıyla sona erer. Aynı zamanda bu dönem Osmânlı'nın Tanzimât Fermânıyla başlattığı batılılaşma akımının da devam ettiği bir dönemdir. Özellikle o dönemden meşrutiyete kadar birçok ıslahat gerçekleştirilmiştir.

II. Meşrutiyet'in ilânına kadar olan dönemde Abdülhâmit'in istibdâd yönetimi vardır. Tevfik Fikret'in en ünlü şiirlerinden olan “Sis” bu istibdâd dönemine duyulan öfkenin bir yansımasıdır. Sis şiirinde geçen şu mısralar bu öfkeyi apaçık bir şekilde göstermektedir:

Ey Marmara'nın mâ'î der âgûşu içinde

Ölmüş gibi dalgın uyuyan tûde-i zinde

Ey köhne Bizans, ey koca fertût-ı müsahhir

Ey bin kocadan arta kalan bîve-i bâkir²

Tarihçilerin çok tartıştığı bu dönemde edebiyatta da sansür uygulanmıştı. Sansürden geçmeyen hiçbir eser yayımlanmıyordu. İttihât ve Terâkki'nin baskıları sonucu ilân edilen II. Meşrutiyet'in edebiyata ilk faydası sansürün kaldırılması olmuştur. Bunun yanında artık isteyen herkes gazete veya dergi çıkarma imkânına sahip olmuştur.

² İsmail Parlatır, Nurullah Çetin, *Tevfik Fikret Bütün Şiirleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004, s.475

Elbette çıkarılan her dergi veya gazete Resimli Kitap gibi uzun süre yayın hayatına devam edememiştir. Ancak bu kadar çeşitli fikirlerin ortaya çıkması düşünce konusunda bir özgürlük yaratmıştır. “1908-1918 yılları arasında çok çeşitli konularda yayımlanan süreli yayımların sayısı binin üstündedir.”³

II. Meşrutiyet’in ilânı bir anlamda Osmânî’nin çöküşünün ve Türkiye Cumhuriyeti’ni Devleti’nin kurulmasının habercisidir. II. Meşrutiyet döneminin belki de en önemli siyasi özelliği bu dönemde gruplaşmaların ortaya çıkmasıdır. Çünkü II. Meşrutiyetle beraber gösteri hakkı ve cemiyet kurma hakkı verilmiştir. Bu haktan sonra birçok cemiyet ortaya çıkmıştır. Bu kadar çok cemiyetin ortaya çıkması sonucunda da padişah ve meclis bir anlamda gücünü kaybetmiştir. Bu gücü artık kurulan bu cemiyetler ellerine almaya başlamışlardır.

II. Meşrutiyet Dönemi’nde birçok fikir akımı da ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında “Batıcılık, İslâmcılık, Türkçülük, Osmânlıcılık ve Sosyalizm” gibi akımlar vardır. Bunlardan Batıcılık kurtuluşu Batılı devletlerin düzeninde görür. İslâmcılık tüm Müslümanları ama özellikle Osmânî topraklarındakileri tek çatı altında toplamaya çalışır. Türkçülük tüm Türkleri bir araya toplamayı amaçlar. Osmânlıcılık dil, din ırk farkı olmaksızın herkesin Osmânî vatandaşı olduğu ilkesine dayanır. Sosyalim ise sosyal adaleti savunur. Ancak Osmânî’de sanayi gelişmediği için bu akım zayıf bir akım olarak kalmıştır.

II. Meşrutiyet’in ilânıyla beraber siyasi karışıklıkların son bulması beklenmiştir ancak sonuç beklenildiği gibi olmamıştır. Birçok karışıklık peşi sıra gelmiştir. Sait Paşa, Kemâl Paşa gibi paşalar hükümeti kurmuş ancak bu hükümetler İttihât ve Terakki tarafından beğenilmemiştir. Yine toprak kayıplarının önlenememesi, Balkanlarda yaşanan kayıplar krizi daha da büyümüştür. Bunların yanında bir de içeride köylülerin ve işçilerin isyanları karışıklığı daha da arttırmıştır. Büyük umutlarla ilân edilen meşrutiyet maalesef kötü gidişi durduramamıştır. İttihât ve Terâkki’nin uyguladığı kötü politikalar da kötü gidişi daha da hızlandırmıştır. İttihâtçılar muhalifleri sindirme yoluna gitmişlerdir. Örneğin; kendilerine karşı kurulan gruplara üye insanları bir iddiaya göre şüpheli ölümlerle ortadan kaldırmışlardır. Özellikle “Serbesti” gazetesi sahibi Hasan Fehmi’nin öldürülmesi bardağı taşırmıştır. Bunun üzerine halkta ve askerlerde

³ Bülent Varlık, “Tanzimât ve Meşrutiyet Dergileri”-*Tanzimât’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi 1*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, C.1, s.116

İttihâdçılara karşı bir tepki doğar. İttihâdçılar ise kendilerini sadece siyasi parti olduklarını söyleyerek savunurlar. Bundan kısa bir süre sonra Kâmil Paşa hükümeti düşmüştür. Bu düşmenin üzerinden çok kısa bir süre geçtikten sonra silahlı bir ayaklanma gerçekleşmiştir. 13 Nisan 1909'da gerçekleşen bu ayaklanma tarihte "31 Mart Olayı" diye yer alır. 31 Mart denmesinin sebebi 13 Nisan'ın Rûmî takvime göre 31 Mart'a denk gelmesidir. Bu ayaklanma İttihâdçıların hâkimiyetine karşılık yapılan bir ayaklanmadır. Bu ayaklanmayı Selanik'ten gelen Mahmut Şevket Paşa komutasındaki ordu bastırır. Bu ordunun Kurmay başkanı ise Kolağası Mustafa Kemal Bey'dir. Bu isyan, 12–13 Nisan gecesi bazı avcı ve piyade birliklerinin barakalarında başkaldırıp sabahın erken saatinde Galata köprüsünü geçerek meclis binasının dışında Ayasofya Meydanında toplanmalarıyla başladı. Bu gruba karşı çıkan kişi sayısı çok azdı. O yüzden herhangi bir etkileri olmadı. Bunlara yolda farklı kişiler de katıldı. Bunlar asiler, medrese öğrencileri ve mollalardı. Hepsinin ağzında aynı cümle vardı: "Şeriat tehlikededir, Şeriat isteriz!" Yine bir grupta okumuş subayları istemediklerini söylüyordu. Bu grubun ayaklanmasına cevap gecikmedi. Mahmut Şevket Paşa komutasındaki Hareket Ordusu Selânik'ten İstanbul'a isyanı bastırmak için hareket etti. Mahmut Şevket Paşa'nın yanında Niyazi ve Enver Paşalar da vardır. Mahmut Şevket Paşa'nın kurmay başkanı da Mustafa Kemâldi. Bu ordu 23 Nisan'da İstanbul'a ulaştı ve 24 Nisan'da gerçekleşen birkaç çarpışmadan sonra isyanı bastırdı. Aslında bu dini bir isyan gibi görünse de doğru planlanamayan ve muhalefet tarafından İttihâdçılara karşı düzenlenmiş bir isyandır. Bu isyana hükümet darbesi de diyebiliriz. İsyân bayrağının şeriat oluşu, bir dini sömürme olayından ibarettir."⁴

Tüm bu siyasi olaylar İttihâdçılarının daha da güçlenmesine neden oldu. 31 Mart İsyânını bastıran İttihâdçılarının ilk işi Abdülhâmit'i sürgüne göndermek oldu. Tahta onun yerine İttihâdçılarının emirlerini dinleyecek olan Mehmet Reşât çıkarıldı. Önemli görevlere İttihâdçılarının kendi adamları getirildi. Bu arada 1911 yılında "Hürriyet ve İtilâf Partisi" kurulmuştu. Bu arada bir seçim yapıldı. "Sopalı Seçim" olarak da adlandırılan bu seçimi İttihâdçılar kazandı.

1911-1912 yılları arasında Trablusgarp Savaşı patlak verdi. Bu savaş Osmanlı ile İtalya arasında gerçekleşmiştir. Kendisine sömürge arayan İtalya Trablusgarp'ı işgal etmiştir. Bizim incelediğimiz sayılar da tam bu tarihlere denk gelmektedir ve içindeki

⁴Sina Akşin, *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1987, s.21–22.

resimlerle bu savaşın tüm gerçekliğini gözler önüne sermektedir. Trablusgarp'a medeniyet götürme bahanesiyle gelen İtalya'nın masum vatandaşları nasıl idam ettiği tüm bu fotoğraflarda yer almaktadır. İtalyanlar nce Osmanlı gemilerini batırdılar sonra da Trablusgarp'a asker çıkardılar. Zayıf Osmânlı ordusu direnmeye çalışsa da bunda başarılı olamadı. Ancak adaya gizlice giden Mustafa Kemâl, Enver Paşa, Fethi Okyar gibi isimler İtalyanlara karşı mücadeleye girişti. Mustafa Kemâl bu süreçte Tobruk'ta büyük bir zafer kazandı. Ancak hem Yemen'de çıkan isyan hem patlak veren Balkan Savaşı hem de İtalyanların on iki adayı işgal etmesi Osmânlı'yı antlaşmaya zorlamıştır. Yapılan Uşı Antlaşması ile de Trablusgarp elimizden çıkmıştır.

1912' de İttihtıların yönetimini beğenmeyen subaylar tarafından "Halskr Zâbitân" grubu kuruldu. Bu grubun İstanbul'daki mensupları hkmete bir uyarı göndererek meclisin dağıtılmasını ve Kıbrıslı Kâmil Paşa başkanlığında yeni bir hkmet kurulmasını istediler. Bunun gerçekleşmemesi durumunda yönetime el koyacaklarını bildirdiler. İttihatçılar bunu kabul etmek zorunda kaldılar ve 16 Temmuz 1912'de Said Paşa kabinesi yerine Gazi Ahmet Muhtar Paşa başkanlığında yeni bir hkmet kuruldu. Bu sırada çıkan Balkan Savaşı ve bu savaşta alınan kötü sonuçlar Ahmet Muhtar Paşa hkmetini istifa etmek zorunda bıraktı. Osmanlı ordusu Balkan Savaşını kaybedince, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önemli ismi Enver Paşa 23 Ocak 1913'de Bab-ı li'yi basarak yönetimi ele geçirdi. Sultan Reşad, İttihatçıların nerdiği Mahmut şevket Paşa'yı hemen sadrazam tayin etti. 1911 Kasım ayında muhalefet olarak kurulan Hürriyet ve İtilaf Partisi susturuldu ve Enver-Talat-Cemal Paşaların sert idaresi kuruldu.

Bu süreçten sonra 1. Dünya Savaşı patlak verdi. Osmânlı İttihtıların gücüyle Almanya'nın yanında savaşa girdi ve savaşı kaybetti. Bunun zerine birçok İttihatçı ülkeyi terk etti. Mehmet Reşt'ın yerine tahta geçen Sultan Vahdettin'in emriyle meclis dağıtıldı ve İttihât ve Terâkki dönemi son buldu.

Abdülhâmit döneminden sonra belli bir süre yaşanan özgürlük dönemi İttihtıların baskıcı politikasıyla son bulmuştu. Adeta gelen gideni aratır sözü burada yerini bulmuştu. Tüm bu olumsuzlukları rağmen II. Meşrutiyet bizim batılı devlet anlayışına geişimizi sağlayan bir köprü görevini görmesi sebebiyle oldukça fazla bir öneme sahiptir.

Sosyal-Kültürel Hayat

Sosyal hayatta özellikle dernekler ön plana çıkmıştır. Bu dönemde birçok dernek kurulmuştur. Bu derneklerin kuruluş amaçları dernekler aracılığıyla siyasete atılmaktır. Yine sivil toplum örgütleri bu dönemde fazlasıyla kurulmuştur. Bu dönemde dikkati çeken bir nokta da kadınların artık sosyal hayatta daha çok ön plana çıkmasıdır. Bizim incelediğimiz sayılarda da hem kadınlar yazılar yayımlamış hem de kadınlara dair fotoğraf-resim verilmiştir. Yine kadınlara kıyafet önerileri incelediğimiz sayılarda yer almaktadır. Amaç kadını erkeklerle aynı seviyeye getirmektir. Bu sebeple de birkaç tane kadınlar cemiyeti kurulmuştur. Dikkat çekici nokta ise kadınların ilerlemesini amaç edinen bu cemiyetlerin yöneticilerinin erkek olmasıdır. Bu da toplumda meşrutiyetle beraber bazı fikirlerin değişmeye başladığını göstermektedir. Yine kadınların etkisini gösteren başka bir örnek siyasi partilerin kendi bünyelerinde açmış oldukları hanımlar şubeleridir. Tabi bunlar belli bir noktaya kadar etkili olmuş sonrasında eski alışkanlıklar kaybedilmediği için kadın yine geri planda kalmıştır.

Meşrutiyetin ikinci kez ilânı devleti çöküşten kurtarma fikrinin yanı sıra aslında batılılaşmanın da bir ürünüdür. Devlet her açıdan kendini modernleştirmeye çalışmaktadır. Burada özellikle Tanzimât'tan sonra eğitim için Batı'ya gidip ülkemize geri dönen aydınlarımızın payı büyüktür. Batı'nın üstünlüğü aslında geçmişte Tanzimât Fermanı ile kabul edilmiştir ama artık bu dönemde bu üstünlük neredeyse herkesin düşüncesinde kesinlik kazanmıştır. Osmânî toplum yapısının hâkim milleti konumunda olan Türkler, bu yüzyılın başında bir kez daha mevcut kültür ve medeniyet şeklinin değiştirilmesine neden olacak ve ona yeni bir düzen verilmesini sağlayacak zaruretlerle karşılaşmışlar, bu zaruretlerin icaplarına uyararak aldıkları veya almak zorunda kaldıkları tedbirlerle mevcut yapının sosyal, politik, ekonomik bünyesinde önemli gelişmelerin yaşanmasına hizmet etmişlerdir.⁵

19. yy'ın ikinci yarısından itibaren toplumumuz batılılaşma aşamalarını kaydetmeye başlamıştır. Her alanda yapılan reformlar bunu gerçekleştirmeye yöneliktir. Okullardan tutun da kıyafetlere kadar yapılan tüm bu yenilikler batılılaşmanın birer adımudur. İnsanların yaşam koşullarında da iyileştirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bunun çok da başarılı olduğunu söyleyebilmek pek mümkün değildir.

Ekonomik anlamda baktığımızda ise 1800'li yılların sonuna doğru çok canlı bir

⁵ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2002, s.81

ekonominin olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu dönemde ekonomi daha çok köydeki çiftçinin yaptığı ilkel tarım vasıtasıyla yürütülüyordu. Ancak batılılaşma hareketlerinin de katkısıyla 1908'den sonra çok sayıda şirket kurulmuştur.

Ekonomik, askeri, idari, sosyal hayatta yapılan tüm bu değişimler doğal olarak edebiyatımızı da etkilemiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar bu etkiyi “Modern Türk Edebiyatı bir medeniyet kriziyle başlar.”⁶ sözüyle ortaya koyar. Bu sözden de anlaşılacağı üzere toplumda bir modernizm krizi doğmuştur ve bu kriz devletin her boyutunu etkilemiştir. Edebiyat da bundan doğal olarak etkilenmiştir. Bir de II. Meşrutiyetin ilânıyla özgürlük ortamı doğunca edebiyat bu ortamı kullanmak için en uygun alanlardan biri olmuştur. Tanzimâtla beraber başlayan edebiyattaki bu değişim sürüp gider. II. Meşrutiyet'in ilân edildiği bu yıllarda ise Fecr-i Âti topluluğu kurulmuştur. Fecr-i Âti, edebî topluluğu Servet-i Fünûn eserleriyle yetişen neslin, halis sanat endişe ve gayretlerinden doğmuştur. Nitekim yayımladıkları beyannamede edebiyat tarihimizde sanat ve edebiyatı gerçek anlamıyla anlayabilenlerin Servet-i Fünûn mensupları olduğu vurgulanır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra onların yeniden bir araya gelemeyişlerinden dolayı kendilerinin Fecr-i Âti'yi kurduklarını söylerler. Bu topluluğun kuruluş tarihi bizim incelediğimiz sayıların yayımlanma tarihlerine denk gelir. Ancak çok kısa süreli bir ömre sahip oldukları için istediklerini tam yansıtamazlar. Fakat özellikle tiyatronun önünü açmayı başarmışlardır. Yine aslında daha önceden gücünü kaybetmeye başlamış İran ve Arap edebiyatının etkisini kırmışlar Fransız edebiyatı anlayışını edebiyatımıza iyice yerleştirmişlerdir.

Fecr-i Âticilerin tiyatro konusunu tekrar canlandırdıklarını daha önce söylemiştik. Aslında tiyatro çalışmaları Tanzimâtla beraber başlamıştı. Tanzimât'tan sonra Batı'yı tanıtmaya yolunun genişlemesinde büyük bir amil de tiyatro olmuştur.⁷ Tanzimât'tan sonra gelen Servet-i Fünûn döneminde ise Abdülhamit'in baskısıyla tiyatro faaliyetleri yavaşlamış hatta durma noktasına gelmiştir. Meşrutiyetin ilânıyla beraber tekrar tiyatro gelişmeye başlamıştır. Fecr-i Âti de bunun öncülüğünü yapmıştır. Özellikle de Fransız ve İtalyan tiyatrolarının çalışmaları ülkemizde kendini gösterir. Ancak bu dönemde çok eser olmasına karşılık kalıcı eser maalesef çok az olmuştur.

Türk toplumu tiyatroya fazlasıyla ilgi göstermiş ve tiyatro sayesinde Türk toplumu

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergah Yay. , 2005, s.104

⁷ Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (1860–1923)*,6.Baskı, Ankara: İnkılâp Yay. , 1985, s.267–268.

Batılı kültürleri tanımıştır. Onların davranışlarından giyim kuşamlarına kadar her şeyi sahnede görür. Yine oyunlar esnasında çalınan müziklerle Batı musikisi halkımızca tanınmıştır. Bütün bunlar batılılaşma aşamasında bir adım daha atmamızı sağlamıştır.

Tiyatrodan sonra çok ilgi gören diğer türler ise mensur şiir ve hikâyedir. Bizim incelememizde mensur şiir örneklerini görmekteyiz. Özellikle Ömer Seyfettin'in etkisiyle hikâye türü bağımsız bir özellik kazanmış ve geniş kitlelere ulaşmıştır. Yine bu hikâyelerin yanında "Fantezi Hikâye" diyebileceğimiz bir hikâye çeşidi yazılmaya başlanmıştır. Bunun yanında ilk örneğini Halit Ziya Uşaklıgil'in verdiği mensur şiir örnekleri de bu dönemde hemen hemen her yazar tarafından verilmiştir.

Meşrutiyet dönemine hakim edebiyat akımları içinde Natüralizm ve Sembolizm akımlarını söyleyebiliriz. Özellikle Fecr-i Âticiler şiirlerinde gösterdikleri aşırı duygusallıkla sembolizm akımını fazlasıyla kullanmışlardır. Elbette içinde yaşadıkları dönem de onları buna sevk etmiştir. Eserlerini verdikleri dönemde ülkenin savaşta olması onları bireysel şiirler yazarak bir rahatlama yoluna itmiştir. Milli edebiyatçılar ise bunun tam aksine kahramanlıkları anlatarak eserlerini ortaya koymuştur. İki farklı grubun farklı anlayışları onlara olayları farklı yorumlatmıştır.

Roman, hikâye ve tiyatrodan ise öncelikle gerçeklik esas alınmıştır. Bu da o dönemde edebiyatımıza Natüralizm akımının yansımasıdır. Milli Edebiyat hikâye ve romancılarının ortak tarafları, toplum ve fert problemlerini dengeli olarak işlemek, memleket ve millet sevgisini didaktik değil, romantik duygularla beslemek, millî değerlere sempati ile yaklaşmak formülü altında gösterilebilir.⁸ Milli Edebiyatçılar çok çeşitli tür ve konularda eserler ortaya koyarak oldukça zengin bir ürün yelpazesi oluşturmuşlardır.

Edebiyat dediğimizde elbette sadece eser ve konuyla sınırlı kalamayız. Edebiyatın en önemli ögesi olan dil de bu batılılaşma akımından etkilenmiştir. Tanzimât döneminde dilin sadeleştirilmesi çalışmaları yapılmıştır. Özellikle Tanzimâtçılar Türkçeyi ön plana çıkarmak istemişlerdir. Sonrasında ise Servet-i Fünûncular dili ağırlaştırmışlar, Fransızcadan yeni kelimeleri ve yapıları dilimize sokmuşlardır. Bizim incelememizle aynı döneme denk gelen Fecr-i Âticiler de Fransızca etkisini devam ettirmişler Divan Edebiyatı etkisini kırmaya çalışmışlardır. Fecr-i Âti kısa süreli bir topluluk olmasına rağmen özellikle Milli Edebiyatın önünü açması dolayısıyla oldukça büyük bir öneme

⁸ Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, 1. Baskı, İstanbul: Dergâh Yay. , 2005, s.

sahiptir. Elbette bu durumdan zarar gören en baştan beri Türkçe olmuştur. Batılı anlamda bir edebiyatın benimsenmesi kültürün önemli bir ögesi olan dilin de bu dönemde değişmesini sağlamıştır.⁹ Esasen, Batı kültürüne yönelmiş olan bir imparatorlukta düşünce hayatının ilerlemesi ve milli eğitimin yayılması, ancak anlamı söyleyişe tercih etmeyen sade bir dilin kullanılmasıyla gerçekleşebilir düşüncesinin hâkim olduğu bir dönemde, bu meselenin önemle ele alınmaması beklenemezdi.¹⁰

1911’de yayımlanan ve bizim incelediğimiz sayılara denk gelen bir diğer konu ise Selânik’te çıkan “Genç Kalemler” dergisinde yayımlanan “Yeni Lisan” makalesidir. Genç Kalemler Dergisi’nin ilk sayısı 11 Nisan 1911 de “Yeni Lisan” baş makalesiyle çıkarılmıştır.¹¹ Ömer Seyfettin imzasıyla yayımlanan bu makalede dil ve edebiyat ile ilgili yeni görüşler ortaya konmuştur. Bu hareket edebiyatımızda Yeni Lisan Hareketi olarak yer edinmiştir. Bu hareket dilimizi yabancı etkilerden kurtarmaya çalışmış ve bunda bir nebze de olsa başarılı olabilmışlerdir. Aynı zamanda bu hareket Milli Edebiyatın da başlangıcı kabul edilir. Bugüne kadar yüzünü Batı’ya dönen edebiyatımızın artık kendi değerlerine yöneleceği anlayış başlar. Bu hareket sadece dille sınırlı kalmaz, düşünce hayatı ve sosyal hayatla da ilgili fikirler ortaya koyar.

Bu dönemde basın hayatının özelliklerine baktığımızda ise feminizm, çocukların önemi, konuları güldürücü bir tarzda ele almak gibi konular karşımıza çıkar. Bu yıllarda yayımlanan pek çok dergi veya gazetede kadınlara özel bölümler vardır. Yine bizim incelediğimiz sayıda da kadınlara özel yazılar ve resimler yer almaktadır. Kadınlar da tam olarak olmasa da yavaş yavaş yayın hayatına girmeye, eserler vermeye başlamışlardır. Bu dönemde çocuk dergileri de çıkmaya başlamıştır. Bu dergiler çocuklarla ilgili konulara yer vermiştir. Hatta “Musavver Hukuk-ı Etvâl” isimli dergi doğrudan çocuk haklarını savunmak için çıktığını söyler. Aslında bu dergiler biraz da yeni rejimin kendi anlayışına uygun nesiller yetiştirmek için kullandığı dergiler olarak da yorumlanabilir. II. Meşrutiyet’in ilanını takip eden günlerde, İttihât ve Terakki’nin yayın organı olan Şurâ-yı Ümmet gazetesinde Ali Nusret’in çocuk edebiyatının önemine değinmesi ve İstanbul Dârülmuallimîn (Erkek Öğretmen Okulu) müdürü Satı Bey’in Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası’nda (sayı:1) çocuklara yönelik terbiyevî/edebî metinler yazılması çağrısı

⁹ Tayfun Barış, *Resimli Kitap Dergisinin 9-16. Sayılarının İncelenmesi*, Edirne, 2009, s.15

¹⁰ Yusuf Ziya Öksüz, *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi*, 1. Baskı, Ankara: TDKY, 1995, s.14

¹¹ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: MEB Yayınları, 1998, s.1101

aydınların bu alana yönelmesi için vesile olur.¹² Yine bu dönemin verdiği özgürlük ile kendini mizah dergisi veya gazetesi olarak tanıtan birçok yayın ortaya çıkmıştır.

Bu dönemde sosyal hayat ile ilgili bahsedeceğimiz bir nokta da bu süreçte ortaya çıkan akımlardır. Bu akımlar başlangıçta yıkılan devleti kurtarma düşüncesiyle ortaya atılmış olsa da edebiyatta da etkilerini fazlasıyla göstermişlerdir. Özellikle meşrutiyet ile beraber batılı fikirlerin benimsenmesiyle beraber bu dönemde Batıcılık anlayışı bir fikir akımı olarak değer kazanmıştır. Batıcılık fikrini savunanlar Batı'yı hiçbir konuda ayırım yapmadan milletimize uydurmaya çalışırlar. Elbette bu çok zor bir iştir. Ancak Batıcılık fikrini savunanlar bunu yaparak ileri medeniyetler seviyesine ulaşabileceğimizi söylerler. Bu fikir akımının Atatürk dönemine kadar bizde doğru anlaşıldığını söylemek pek mümkün değildir.

Batıcılık akımına karşı çıkanlar İslâmcılık akımını savunurlar. Buna göre amaç tüm Müslümanları bir çatı altında toplamaktır. Bunu da halifenin gücüyle yapacaklarına inanırlar. Ancak hem devlete karşı bazı Müslüman toprakların ayaklanması hem bazı toplumların yabancılarla işbirliği yapması bu akımı etkisiz hale getirmiştir.

İslâmcılık akımı önem kaybedince bu kez Türkçülük akımı ön plana çıkmıştır. Bu akım da tüm Türk topluluklarını tek çatı altında toplamayı hedefler. Bu ulaşılması zor bir hedeftir. Ancak bu akım Türkiye Cumhuriyeti'ni Devleti'nin temellerini atan akım olmuştur.

Bu dönemdeki bir diğer akım da "Osmanlılık" akımıdır. Bu akım hiçbir ayırım olmaksızın herkesi Osmânlı milleti kabul eder. Ancak milliyetçilik akımının etkisiyle bu imkânsızdır.

Bizi asıl ilgilendiren bu akımların edebiyata etkisidir. Bu akımlar sanatçıların eserlerinde kendilerine yer bulmuşlar ve birçok sanatçı eserinde kendi savunduğu akımı anlatmaya çalışmıştır. Örneğin Ziya Gökalp eserlerinde Türkçülükten, Mehmet Âkif Ersoy İslâmcılıktan, Tevfik Fikret Batıcılıktan fazlasıyla bahseder.

20. yy milliyetçilik akımının tüm dünyada son derece şiddetli bir şekilde yayıldığı, güç bulduğu bir dönemdir. Osmânlı ülkesi de bundan fazlasıyla etkilenmiştir. Burada bir kez daha Milli Edebiyatın önemi ortaya çıkmıştır. Onlar özellikle düz yazılarında işledikleri konular ile bu akımın önemine vurgu yapmışlardır.

Bu yüzyılda artık parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya olan Osmânlı'yı yukarıda

¹² Kemal Demiray, *Türkiye Çocuk Edebiyatı* 1973 İstanbul: Meb Yayınları, 1973, s.93

bahsettiğimiz fikir akımları kurtarmaya çalışmıştır. Ancak Türkçülük bu konuda yeni bir devletin oluşmasını sağlayarak buna fayda sağlamıştır. Bu akım özellikle Ziya Gökalp ve arkadaşlarının fikirleri çerçevesinde gelişmiştir. Hatta Ziya Gökalp bu akımın isim babasıdır. Ziya Gökalp Türkçülüğü “Türk milletini yükseltmek” şeklinde tarif etmiştir.¹³ Tüm bunlar da artık ülkeye tek faydanın aslında bu akımdan geldiğini göstermektedir.

Kısaca özetleyecek olursak asırlar süren Osmânlı Devleti’nde meşrutiyet dönemi demokrasi adına bir adım olmuş ancak tam anlamıyla içi doldurulamamıştır. Buna rağmen yeni kurulacak devlete temel sağlaması açısından bu dönem yine de önemlidir.

B) Türk Basın Tarihinde Çıkan Gazete ve Dergiler

Basın, günlük, haftalık ya da aylık olarak güncel olaylara dair bilgiler veren yayımların tamamına verilen isimdir. Basın kısaca gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayımların bütünü, matbuat olarak tanımlanabilir.¹⁴ Genellikle günlük basın ürünlerine gazete, haftalık, on beş günlük veya aylık yayınlanan basın ürünlerine de dergi denilmektedir.¹⁵ Osmânlı Devleti’ne matbaa, dergi, gazetenin girişi oldukça geç olmuştur. Çünkü Osmânlı bu konuda bazı gelişmeleri fark edememiş, kendisini değişen dünyaya uyduramamıştır. Ancak 1815’li yıllardan sonra basın hayatımızda yavaş yavaş da olsa gelişmeler olmaya başlar. Oysaki basım yayın aracının olmazsa olmazı olan matbaanın Osmanlı ülkesine girişi ilk gazetenin basımının yapıldığı 1831 tarihinden çok öncedir.¹⁶ Bu yüzden basım tarihinin de daha erken başlaması gerekirdi. Ancak Osmânlı tüm gücü kendinde barındırdığını düşündüğünden dışarıdaki basın faaliyetlerine çok önem vermedi. Ayrıca yine basım aracılığıyla devlette yaşanan tüm olumsuzluklar halk tarafından öğrenilebileceği için de basım hayatına padişahlar tarafından çok sıcak bakılmadı. Ancak üst üste alınan yenilgiler, dış ülkelerden haber alma ihtiyacı basım hayatını Osmanlı’da canlandırdı. Ülke için fayda getireceğine inanılması bu alanda atılan adımları hızlandırmıştır. Özellikle savaş alanlarında alınan başarısızlıklardan,

¹³ Kenan Akyüz, a.g.e. ,s.165.

¹⁴ İsmail Parlatır, Nevzat Gözaydın, vd. ,*Basın Mad. Türkçe Sözlük*, Ankara: TDKY, 1998, C.1, s.223.

¹⁵ M. Nuri İnuğur, *Basım ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1958, s. 19

¹⁶ Osmanlı Devleti matbaa ve basım yayın yolu ile ilerde bu şekilde karşılaşacağını tahmin etse idi, elinde çok daha önceden imkânlar geçmiş iken bunu en güzel şekilde kullanırdı. Bkz; Hakan Yüksel, “Osmanlı İmparatorluğu’na Matbaanın Girişi ve Toplumsal Yankıları”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2007 Ankara, s. 125-130.

yenilgilerden sonra, 1829 Edirne Antlaşmasının akabinde devleti tekrar canlandırma faaliyetleri için görevlendirilen ıslahat meclisinin basın ve gazetecilik konusunda önce kendilerinin ikna olmaları, sonra da Sultan II. Mahmut'u ikna etmeleriyle, basının Osmanlı hayatındaki aşikâre tarihi de başlamıştır.¹⁷ Bundan sonra hem yabancı halkın hem Müslüman halkın çalışmalarıyla basın hayatımız belli bir noktaya ulaşmıştır. Bu tarihi çok fazla uzatmadan biz bu dönemlerde yayımlanan dergi ve gazetelerden bahsedeceğiz.

Osmânî'da ilk olarak Fransızlar gazete çıkarmışlardır. İstanbul'daki Fransız Büyükelçiliği, 1796 yıllarından itibaren Fransız kolonisine ve Fransızca bilen diğer kesimlere dağıtılmak üzere Fransızca gazeteleri çıkartmışlardır.¹⁸ İlki 1795'te İstanbul'da Fransız Elçiliği'nin çıkardığı Bulletin Des Nouvelles (Haber Bülteni), diğerleri ise 1796'da Gazete Française de Constantinople (İstanbul Fransız Gazetesi) ve 1797'deki Mercure Oriental (Doğu Merkür'ü) adıyla yayımlanan Fransızca gazeteleri, gerçek anlamda Osmanlı gazeteleri sayılmazlar.¹⁹

Türklerin gazetecilik çalışmaları ise Kavalalı Mehmet Âli Paşa ile başlar. 1828 yılında Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa ilk Türkçe-Arapça "Vekâyi-i Mısıriyye" gazetesini çıkarmıştır.²⁰ Bu arada yapılan savaşlar kaybedilmiştir. Böyle bir ortamda Sultan II. Mahmut, uzun süredir tasarladığı düşüncesini uygulamaya geçirerek, "Takvim-i Vekâyi"yi yayımlatmıştır.²¹ Bu devlet tarafından çıkarılan ilk resmi gazetedir. II. Mahmut'un özel çabalarıyla oluşturulmuştur. Ancak bir türlü de istenen düzene kavuşturulamamıştır. Bütün olumsuzluklara rağmen, Osmanlı idarecileri Türkçe ile birlikte bölgede konuşulan dillerde yani iki hatta üç dilde vilâyet gazetelerini neşretmeye başlamışlardır.²² Daha sonra ise ilk özel teşebbüsle çıkan ve devlet tarafından da desteklenen bir basın organı olan Ceride-i Havâdis çıkarılır. Bu gazete W. Churchill tarafından çıkarılmıştır. Devlet tarafından desteklendiği için de yarı-resmi bir nitelik kazanmıştır. Sonradan devlet desteği gördüğü için yarı resmî bir özellik kazanan bu

¹⁷M. Kazım Benek, "Osmanlıda Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadar ki Gelişimi", Siirt, *S.Ü.S.B.E.D.*, S.6-7(2016), s.29

¹⁸Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2004, s. 95.

¹⁹ Kenan Demir, "Osmanlıda Basının Doğuşu ve Gazeteler" ,İğdır, *I.Ü.S.B.D.* S.5, (2014), s.60

²⁰ Orhan Kuloğlu, "Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi", *Tanzimât'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, 1985, C. I, s.69

²¹ Orhan Kuloğlu, a.g.e. , s. 69

²² Nesimi Yazıcı, "Tanzimât Dönemi Basını Konusunda Bir Değerlendirme", Ankara, Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu, (1994), s. 56-57.

gazete daha çok siyasal ve ekonomik haberler veren, aynı zamanda sütunlarında özel ilânların yer aldığı ilk gazete olarak tarihteki yerini almıştır.²³ Tanpınar'ın bu gazeteyle ilgili olarak "1826–1839 yıllarına nispetle daha müsait bir havada çıkan "Ceride-i Havadis" ilim, ahlâk ve hatta edebiyat üzerinde makaleler, 1842 senesinde memlekette başlayan tiyatro hayatının verdiği imkânlarla bazı piyes hülasaları neşretmek suretiyle bu daireyi daha çok genişletir."²⁴ ifadelerini kullanmıştır.

Takvim-i Vekâyi ve Ceride-i Havadis gazetelerinin çıkarılmalarında devletin katkısı olduğu için bu gazeteler devleti herhangi bir konuda eleştirememektedir. Bu yüzden basın hayatında ciddi bir eksiklik ortaya çıkmıştı. Bu eksikliği gidermek için sahibi Türk olan ilk gazete çıkarıldı. Bu gazete Şinâsi ve Agâh Efendi'nin birlikte çıkardıkları Tercümân-ı Ahvâl gazetesi idi. Bu gazetede eğitim, ekonomi, ticaret gibi birçok konuya yer verildi. Zengin bir yazı dili kullanan Tercümân-ı Ahvâl, sütunlarında siyasi içerikli makalelere yer vererek ilk fikir gazetesi olma unvanını elde etmenin dışında Genç Osmânlılar adında ilk muhalefetin ve milliyetçilik fikrinin ortaya çıkmasında öncü olmuştur.²⁵ Zaten bu dönemdeki gazetelerin müşterek noktası Osmânlı memleketlerinde sanayi ve tarımın makineleşmesi, insan emeğinin değerlendirilmesi ve sosyal yaşantının gerektirdiği yerleşim sorunlarının ortaya konulmasıdır.²⁶

Şinâsi bir süre Tercümân-ı Ahvâl'de devam ettikten sonra bu gazeteden ayrılıp tek başına Tasvir-i Efkâr'ı çıkarmaya başlar Tanpınar: "Şinâsi'nin asıl çalışma sahası "Tasvir-i Efkâr oldu." diyerek bu gazetenin ön sözüne vurgu yapar²⁷. Bu gazete döneminin en cesur gazetelerinden biridir. Amacı hürriyeti yaymaktır. Hürriyetle ilgili birçok konuyu cesurca yayımlar. Tasvir-i Efkâr, hürriyet fikirlerini yayan yazılarıyla, kültür etkinliklerini parasız duyurularla yayma ilkesi ve dilinin yalınlığı ile dikkati çeker.²⁸ Ancak bu yazılar nedeniyle Şinâsi ciddi baskılar altında kalır ve gazetenin yönetimini Namık Kemal'e bırakarak Paris'e gider. Ancak Namık Kemal'in de yazmış olduğu yazılar dolayısıyla gazetecilik yapması yasaklanmıştır. Bir süre sonra o da Paris'e

²³ Tayfun Barış, a.g.e. s. 24

²⁴ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 8. Baskı, İstanbul: Çağlayan Kitapevi, 1997, s.146

²⁵ Yasemin Doğaner, "Hürriyet ve Modernleşme Enstrümanı Olarak Osmanlı'da Basın", *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXIX, S.1,(Haziran 2012), s.112

²⁶ Necdet Kurdakul, *Tanzimât Dönemi Basınında Sosyo-Ekonomik Fikir Hareketleri*, 1. Baskı, Ankara: KBY, 1997, s.111.

²⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e. s.212

²⁸ Mübeccel Kıray, Metin Sözen, vd. "Basın Mad.", *Yurt Ansiklopedisi*, İstanbul: Anadolu Yay. , 1982, C.XI, s.8976.

kaçar. Sonunda gazete uzun bir yayım hayatının ardından kapanır. Bu dönemde yine Ceride-i Askeriye (1864), Ruznâme-i Ceride-i Havâdis (1864) ve Takvim-i Ticaret gazeteleri çıkarılır.

Bu gazetelerin ardından Ali Suavi tarafından Muhbir gazetesi çıkarılır. Bu gazetenin savunduğu en önemli fikirlerden biri parlamento fikridir. Ama elbette bu fikirden ötürü çeşitli baskılara maruz kalır. Muhbir özellikle Yeni Osmanlılar Cemiyetinin fikirlerini yayan bir gazete olarak karşımıza çıkar. Zaten bu içeriğinden ötürü de gazete kısa bir süre sonra kapatılır.

Muhbir gazetesinin çıkarıldığı bu dönemde ilk resimli gazetemiz olan Ayine-i Vatan yayımlanır. Basın organlarında resim kullanmanın önünü açan bir gazete olmasıyla oldukça önemlidir. Ancak o da bir süre sonra resim kullanmayı bırakmış ve adını da Vatan olarak değiştirerek yayım hayatına devam etmiş sonrasında o da devlet tarafından kapatılmıştır. Ayine-i Vatan daha sonra da Muhbir ile birlikte hükûmetçe kapatılmıştır.²⁹ Sonrasında ise Vatan, Mecmua-i Maârif, Utarit, Muhip ve Veledül-Cevaib gibi gazeteler çıkarılır.

Bu gazeteleri Londra’da çıkan Hürriyet gazetesi izler. Bu gazete Şinâsi, Namık Kemal ve Agâh Efendi tarafından çıkarılmıştır. Bu gazete Yeni Osmânlılar’a ve daha üst düzey kesime seslenen bir gazete olmuştur. Bunların dışında Cenevre’de İnkılâp, Paris’te Ulum, yine Paris’te Muvakkaten gazeteleri yayımlanmıştır. Bunlardan başka yine Ahmet Mithat Efendi’nin çıkardığı Devir, Bedir gazeteleri kısa süreli de olsa etkili olmuştur. Daha sonra Terakki, Mümeyyiz, Hâdika, Basiret, Mirkat, Asır, Hakâyikü’l Vekâyi, Sadâkat, İstikbâl, Vakıt, Sabah, Memalik-i Mahruse, Hülâsatul Efkâr, İbretnümâ-yı Âlem gibi gazeteler basın hayatımızda kendilerine yer bulmuş, Osmânlıda gazetecilik faaliyetlerinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bunların dışında ilk mizah gazetemiz olan “Diyojen” Teodor Kasap tarafından çıkarılmıştır. Yine yukarıda saydığımız gazetelerden Terakki haftada bir kadınlara özel yayım yapmıştır. Teodor Kasap çıkardığı mizah gazetesiyle bir yol açıcı rolünü üstlenmiştir. Ondan sonra birkaç tane daha mizah gazetesi çıkarılmıştır. Bu gazetelerde devletin anlayışı, halkın yaşayışı, Batı’nın yanlış anlaşılması gibi konular mizahi bir açıdan eleştirilmekteydi. Bu çıkarılan gazetelere örnek olarak Meddah, Kamer, Latife, Hayâl, Çingiraklı Tatar, Çaylak, Geveze, Kahkaha ve

²⁹ Mübeccel Kıray, Metin Sözen, vd. ,”Basın Mad.”, *Yurt Ansiklopedisi*, İstanbul: Anadolu Yay. , 1982, C.XI, s.8976

Şafak gazeteleri verilebilir. Tüm bu gazeteler zamanla ya kapatılmış ya da geçici süreliğine durdurulmuştur. Sultanın, hükümet ve devlet aleyhine küçük düşürücü ve ülkeyi dışarıda zor duruma sokacak en ufak eleştirilere tahammülü yok idi. Bu vesile ile 1877-1908 yılları arasında hiçbir mizah dergisinin yayınlanmasına izin verilmedi.³⁰ Maalesef bu da Osmânî’de basın hayatının gelişmesini engellemiştir. Örneğin, Basiret, İbret, Hayal, Diyojen, İbretnüma-yı Âlem kapatılan gazetelerdendir. Yine bu gazetelerden karşımıza Tercüman-ı Hakikat, Tiyatro, Medeniyet, Şark, Tercümân-ı Şark, Selâmet Arkadaş, Musavvat, Umrân, İttihât, Müsavât, Sirac gibi gazeteler çıkar.

Bu gazeteler biraz daha padişah baskısı altında yayın yapan gazetelerdi. Muhalif olan tüm yayınlar da zaten kapatılıyordu. Ancak bu süreçte meşrutiyet ilân edildi. Bu da gazetecilere bir umut olmuştu ancak işler pek de düşünüldüğü gibi gitmedi Abdülhâmit meclisi kapatıp yeniden sıkıyönetim uygulamaya başladı. Bu da doğal olarak basının faaliyetlerini yavaşlattı. 1831 yılından 1880’li yıllara gelene kadar elli sene içerisinde İstanbul’da 100’e yakın günlük ve haftalık gazete çıktığı bilinmektedir.³¹ Abdülhâmit’in basına uyguladığı bu baskıdan dolayı birçok aydın yurt dışına kaçmış ve gazetecilik faaliyetlerini orada sürdürmüşlerdir. Ali Şefkati, 1879–1895 yılları arasında Napoli, Cenevre ve Londra’da İstikbâl’i, 1895’ten sonra da Hayâl’i, Hakkı Bey, 1880–1898 arasında Paris’te Teessüf’ü, Gencine-i Hayâl’i ve Cüret’i, Halil Ganem, 1893’te Paris’te Hilâl’i çıkarırlar.³²

Bu baskılı dönemde Jön Türk adlı grup basın üzerinde etkili olmaya çalışmıştır. Bundan dolayı da hem yurt içinde hem de yurt dışında birçok gazete yayımlanmıştır. Bunlara örnek olarak Mizancı Murat Bey’in Mizanı, Prens Sebahattin’in Terakkisi, Samipaşazade Sezai’nin Şura-yı Ümmeti, Tunalı Hilmi ve Abdullah Cevdet’in Osmânîsi verilebilir. Jön Türkler bunların dışında da yine gazeteler çıkarmışlardır. Jön Türk örgütünün Paris, Londra, Cenevre gibi Avrupa şehirlerinde yayımladıkları ikinci derecede önemli görülebilecek yayınları arasında ise Kanun-i Esasi, Kokonoz, İncili Çavuş, Dolap, Emel, Vatan, Hayâl, Anadolu, Zuhûrî, Doğru Söz, Balkan, Yeni Fikir ve

³⁰Ş. Demir, “İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devletinde Görünümü (1831-1918)”, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, S.33, Bahar 2015, s. 373

³¹ A.Dilâçar, Refik Epikman, vd. ,”Türk Basını Mad”. ,*Türk Ansiklopedisi*, Ankara: MEBB.,1952, C.V., s.342.

³²Mübeccel Kıray, Metin Sözen, vd. ,”Basın Mad.”, *Yurt Ansiklopedisi*, İstanbul: Anadolu Yay. , 1982, C.XI, s.8977.

Ahâli gazeteleri göze çarpar.³³

II. Meşrutiyet'in ilânıyla beraber artık baskısız dönem başlamıştır. Gazeteler sansürsüz ve özgür şekilde yayınlarını yaparlar. II. Meşrutiyet'in ilânıyla beraber yayın hayatına daha önce başlamış olan en önemli gazetelerden biri Ahmet Cevdet Paşa tarafından çıkarılan İkdam gazetesi olmuştur. Bunun dışında Sabah, Saâdet ve Tercüman-ı Hakikat'te bu dönemin önemli gazetelerinden olmuştur.

II. Meşrutiyet'in ilânından sonra İttihât ve Terakkiciler yönetiminde daha etkili olmaya başlamışlardır. Ancak onların yapmış oldukları siyasi davranışlardan memnun olanlar olduğu gibi memnun olmayanlar da vardır. Basın hayatında da bu zıtlaşma görülür. Gazeteler yazılarını ve yayımlarını buna göre yaparlar. İttihât ve Terakkiyi destekleyen gazeteler arasında İttifak, Tercüman-ı Hakikat, Servet-i Fünûn, Hak, Hak Yolu, Tasvir-i Efkâr, Tanin, Şura-yı Ümmet, Hürriyet ve Millet gibi gazeteler vardır. İttihât ve Terakkiye karşı olan gazeteler arasında ise Mizan, Volkan, Alemdar, Hukuk-ı Ümmiye, Serbesti, Peyam, Hilal, Tanzimât ve Sadâ-yı Millet gibi gazeteler vardır.

Sosyalizm çok etkili olmasa da bu dönemde kendini göstermiştir. Bu fikir akımına yakın gazeteler de bu dönemde varlık göstermişlerdir. Bunlar arasında Sosyalist, İdrak, İnsaniyet, Medeniyet, Amele, İştirak ve Gaye önemli gazetelerdendir.

İlk mizah gazetesinin Diyojen olduğunu daha önce söylemiştik. Ancak bu gazete padişahı ince ince eleştirdiği için kapatılmıştır. Bu dönemde de ilk güldürü gazetesi yayımlanmıştır. Bu gazetenin ismi Boşboğaz'dır.

Meşrutiyet'in ilânıyla özgürlüğüne kavuşan basın hayatının bu durumu çok uzun sürmez. Bu kez de İttihât ve Terakki kendisine muhalefet eden basına baskı uygular. Hatta Serbesti gazetesi yazarı Hasan Fehmi şüpheli bir şekilde öldürülür. Basının etkisiyle 31 Mart Vakası meydana gelir. Böylece İttihât ve Terakki'nin basının üzerindeki etkisi iyice artar. Bu sürecin devamında Balkan, Trablusgarp Savaşlarından sonra I. Dünya Savaşı başlar. Savaşın da bahanesiyle tüm basına sansür ve baskı uygulanır. Ancak yeni gazeteler de çıkmaya devam etmektedir. Bunlar gazetelere Yeni Gün, Zaman, Akşam, Âtî gibi gazeteler örnek gösterilebilir.

Osmanlı'nın son dönemlerine doğru artık iki hükümet vardır. Bunlardan biri Ankara Hükümeti diğeri ise İstanbul Hükümetidir. Bu kez de gazeteler bu şekilde iki

³³ Mübeccel Kıray, Metin Sözen, vd. ,”Basın Mad.”, *Yurt Ansiklopedisi*, İstanbul: Anadolu Yay. , 1982, C.XI, s.8977.

tarafa ayrılmıştır. Bunlardan özellikle Mustafa Kemal'in kurduğu İrade-i Milliye Ankara hükümetinin baş destekçisidir. Bunun dışında Kardeş, Yeni Adana, Doğru Söz, Duygu, Anadolu, Hüdavendigâr, Hâkimiyet-i Milliye, Tevhid-i Efkâr, Öğüt, Babalık, Açıkgoz, Akşam, Yenigün, Albayrak, Ahali, Kardeş, Emel, İntibâh, İleri ve Ulus gazeteleri Ankara Hükümetini destekleyen önemli gazetelerdendir. Özellikle Celâl Nuri İleri gazetesindeki yazılarında bu desteği göstermektedir. Zira Celal Nuri gazetede yer alan başmakalelerinde mütareke dönemi hükümetlerini tenkit ederek, Milli Mücadeleyi ve onu başlatanları yüceltmıştır.³⁴ İstanbul Hükümetini destekleyen gazeteler arasında ise Alemdâr, Peyâm-ı Sabah ve İstanbul vardır. Hatta Peyâm-ı Sabah gazetesi sahibi Âli Kemal Ankara Hükümetine olan bu muhalifliğinden ötürü öldürülmüştür. Bu muhalif duruşu ona pahalıya patlamış ve Ankara hükümetinin zaferinden sonra Ankara'ya götürülürken İzmit'te linç edilmiştir.³⁵

Bunların dışında bir de Anadolu'da gazeteciliğin gelişmesini sağlayan vilayet gazeteciliği anlayışı vardır. Bu gazeteler adeta merkezdeki haberleri taşraya taşıyan birer haberci görevindedirler. Devletin basımevi desteği de sağladığı bu gazeteler sonraki dönemde taşrada oluşan basının çekirdeğini oluşturacaktır.³⁶ Vilâyet matbaalarının kurulması, bölge gazeteciliğinin doğmasını sağlarken, yönetenler ile yönetilenler arasında bir bağ oluşturmuşlardır.³⁷

İstiklal Savaşından sonra Milli Mücadele karşıtı gazeteler kapatılmıştır.1923'te Vatan gazetesi çıkmaya başlamış, Ankara'da çıkan Yeni Gün gazetesi İstanbul'a taşınmış ve aradan kısa bir zaman geçtikten sonra Cumhuriyet adını almıştır.

Osmanlı'da yayımlanan basılı organlar için kullanılan tanımlamalar çeşitlilik göstermiş; gazete, dergi, jurnal, mecmua, mevkute, risale ve ceride gibi isimler verilmiştir.³⁸ Osmânî Devleti'nde gazeteciliğin yanında dergicilikte gelişme göstermiştir. Bu gelişme özellikle 1850'lerden sonra kendini göstermiştir. Dergiler gazetelere göre yeni fikirlerin halka aktarılmasında daha etkili olmuştur. Yine gazetelere göre daha sade dil kullanmışlar bu da halkın büyük kesiminin bu yazıları anlamasını

³⁴ Celâl Nuri İleri, *Türk İnkılâbı*, Ankara: AKMY, 2000, s.17.

³⁵ İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*,3.Baskı, İstanbul: Dergâh Yay. , 2007, s.93.

³⁶ Uygur Kocabaşoğlu – Ali Birinci, “Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, S. 2, 1995, s.101

³⁷ Uygur Kocabaşoğlu - Ali Birinci, a.g.m. , s.102-103.

³⁸ Âlim Kahraman; “Matbuat”, *İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003/a, C.28, s. 122

sağlamıştır. Bunun yanında dergiler birçok yazara kucak açarak edebiyatımızın daha da gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca dergilerde gazetelere göre konu çeşitliliği daha fazladır. Zamanla Osmânî’de dergi türleri de artmış her türde dergi kendine yayım imkânı bulmuştur.

Ülkemizde yayımlanan ilk dergiler bilimsel bir özellik göstermektedir. Bunlardan ilki Vakâyî-i Tıbbiyedir. Bu dergi tıp ile konularda bilgi veren mesleki bir dergidir. 28 sayı yayımlanmıştır. Sayfa sayıları 2-4 arasında değişir. Türkçe olarak yayımlanmasının yanında Fransızca olarak da yayımlanmıştır. Ancak bu dergiyi tam olarak dergi olarak değerlendirmek pek mümkün olmamaktadır.

Gerçek anlamda ilk dergi olarak değerlendirebileceğimiz dergi Mecmua-yı Fünûn’dur. Bu dergi Münif Paşa tarafından çıkarılmıştır. Dergide çeşitli bilim dallarına ait yazılar vardır. Aynı zamanda Tanzimât aydınları fikirlerini bu dergide yayımlamışlardır. Tanpınar bu dergiyi tam bir okul olarak değerlendirir. Mecmua-i Fünûn tam bir mekteptir ve bizde büyük Fransız ansiklopedisinin 18. asırdaki rolünün oynar. Sadece muhtelif bilgiler değil onların muhassalası olan muasır ve müspet görüş ve ayrıca ilim ve felsefe dili, onun vasıtasıyla münakaşa sahasına girer. Daha başından itibaren tarih, kozmografya, coğrafya, jeoloji ve iktisata dair kimisi tefrika, kimisi tek makale yazılar görülür.³⁹ 1862’de yayımlanan Mecmua-i Fünûn Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniye tarafından çıkarılmıştır. Dergi iki yıl düzenli olarak yayımlanmış üçüncü yıl İstanbul’da kolera salgını başlayınca 33. sayıda yayına ara vermiştir. Kesintili bir yayın hayatına sahip olan dergide iktisattan felsefeye, tarihten ideolojiye kadar çok geniş bir yelpaze içinde nitelikli yazılar yayımlanmıştır.⁴⁰ Ayrıca bu dergi Batı Edebiyatından da çeviriler yapmaktadır. Burada yapılan ilk çeviri Yusuf Kâmil Paşa’nın Telemaque çevirisidir.⁴¹ Dergide Avrupa’dan örnek olarak benimsenen Revue des deux Mondes isimli derginin yansımaları gözükmiştir.⁴² 1863 yılında çıkarılan Musiki-i Osmâni de ilk müzik dergisi olma özelliği taşır.

Bu süreçten sonra I. Meşrutiyet’in ilânına kadar birçok dergi çıkarılır. Bu dergilerin konuları da askeriye, ilim, iktisat, fen vb. gibi konulardır. Bu dergiler arasında yayım

³⁹ Ahmet Hamdi Tanpınar, a.g.e. , s.186

⁴⁰ Bülent Varlık, “Tanzimât ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimat’tan cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1985, C.1, s.112-113

⁴¹ İnci Enginün, a.g.e. ,s.40-41.

⁴² Gaye Şahinbaş Erginöz, “Aylık Türkçe Bilim Dergisi Mecmua-ı Fünun”, İstanbul, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.10, S:1,(2008) s. 186-192

tarihlerine göre ilk resimli dergi olan Mirât(1862), Ceride-i İber-i İntibah(1862), ilk askeri dergi olan Ceride-i Askeriye(1864) çıkarılmıştır. Dergide bilimsel yazılara yer verilmiş, haberler ve askeri bilgiler genellikle kroki, çizelge, resim ve haritalarla da zenginleştirilerek verilmiştir.⁴³ Takvim-i Ticâret(1865) ülkede ekonomi konusu üzerinde duran önemli dergilerden biridir. Doğrudan devlet politikalarıyla ilgili hiçbir yayına sütunlarında yer vermeyen Takvim-i Ticaret, dini konulara da mesafeli durmaya çalışmıştır.⁴⁴Yine bunlardan sonra Mecmua-yı İber-i İntibâh(1865), Mecmua-yı İbretnümâ(1865), Tuhfetü'l Tıp(1867) gibi dergiler çıkarılmıştır. Tuhfetü'l-Tıp on beş günde bir çıkar ve amacı okuyuculara bazı hastalıkları ve tedavi yöntemlerini göstermektir. Dergideki yazılar daha çok kadınların üreme ve doğum ile ilgili hastalıkları ve çocuk hastalıkları ile alakalıdır.⁴⁵ Yine bu dergilerden sonra Âyine-i Vatan(1867) çıkarılır. 1869 yılında ilk çocuk dergisi olan Mümeyyiz çıkar. Aslında bu dergi Terakki gazetesinin bir ekidir. Eğitim ve terbiye amacıyla yayımlanan Mümeyyiz'de, küçük hikâyeler, eğitici yazılar, hikâyeler, çeşitli okullardan haberler, okuyucu mektupları gibi konularda yazılar mevcuttur.⁴⁶ Mümeyyiz, bazı sayılarını özel sayı olarak yayımlamış, özellikle 17. sayı ile çıkan özel sayısı toplumsal dayanışmayı sağlamak, fakir ve kimsesiz çocuklara yardımda bulunmak amacıyla çıkmıştır.⁴⁷ Bu dergilerden sonra ilk kadın dergisi olan Terakki-i Muheddarat(1869) yayımlanır. Yine 1870'de ilk mizah dergimiz olan Diyojen yayımlanır. 1870 senesinde Teodor Kasap tarafından Diyojen adlı ilk siyasi mizah dergisi yayımlanmıştır.⁴⁸ Dergide, komik muhavereleler, fıkralar, kadın, toplumsal eleştiri, sosyal meseleler, İstanbul'da kolera salgını, tenkit ve öneriler gibi konularla ilgili yazılar yer almıştır. ⁴⁹ Bu dergilerden sonra Ravzatü'l-Maarif(1870), Ceride-i Tıbbiyeyi Askeriye(1871), Sıhhatnümâ(1871) çıkarılmıştır. 1872 yılında Ahmet Mithat Efendi

⁴³ Ayten Can Tunali, "Ceride-i Askeriyenin Tarih Araştırmalarındaki Yeri", Ankara, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.23, S:36(2005), s. 197-198

⁴⁴ Nesimi Yazıcı, "Tanzimât Döneminde Ekonomi Basını: Takvim-i Ticaret", Ankara, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.39, S:1(1991), s. 61-62

⁴⁵ Ayten Altıntaş; "Basılı Tıp Yayınları Alanının Öncülerinden Biri: 'Tuhfetü'l Tıp', *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S:10(Haziran 2001), s.21-26

⁴⁶ Cüneyd Okay, "Bilinmeyen Bir Çocuk Dergisi: Çocuk Kalbi", İstanbul, *Müteferrika*, S:24(Kış 2003), s. 139

⁴⁷ Yavuz Bayram, "Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz", Ankara, *Hece*, S:104-105(2005), s. 484-500

⁴⁸ Hamdi Özdiş, *Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset (1870-1877)*, İstanbul: Libra Yayıncılık, Haziran 2010.

⁴⁹Hüseyin Doğramacıoğlu, "Namık Kemal'in Diyojen Gazetesindeki Mizahi Yazıları Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkish Studies, International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Winter 2012, Volume: 7/1, Turkey, s. 935-951.

tarafından on sayı çıkan Dağarcık dergisi çıkarılmıştır. Dergide edebiyat, fen, felsefe gibi konularda telif ve tercüme makaleler yayımlanmış, yazılarla materyalizm düşüncesini halkın anlayacağı şekilde sade ve gündelik dil kullanarak aktarılmıştır.⁵⁰ Yine 1872 yılında Cüzdan ve Mazbubetü'l-Fünûn dergileri çıkarılmıştır. Bu dergilerden Cüzdan ilk magazin dergisidir. 1873 yılında Teodor Kasap tarafından Çingiraklı Tatar isimindeki mizah dergisi yayımlanmıştır. Bu derginin bir özelliği Türkçenin yanında Fransızca, Ermenice, Bulgarca ve Rumca olarak da yayımlanmasıdır. Dergide, siyasi, sosyal, moda, ev hayatı gibi konularda birçok karikatür yayımlanmıştır.⁵¹ 1873 yılında çıkarılan diğer dergiler Öteberi, Mecmua, Revnak, Müteferrika, Âsâr-ı Perâkende, Kırk Ambar, Çanta, Kasa, Dolap, Mecmua-yı Nevâdir-i Âsâr, Armağan, Çekmece, Öteberi, Hayat, Mirât-ı Vatan ve Sandık'tır. 1874 yılında ise Cihân, Medeniyet, Misbâh-ı Felâh, 1875 yılında Keşkül, Geveze, 1876 yılında Muharrir, Arkadaş, Mirat-ı İber, Çaylak dergileri çıkarılmıştır.

1876 yılında I. Meşrutiyet ilân edilmiştir. Bu devlet için önemli bir adımdır. Elbette bu adım kendini basın ve edebiyatta da göstermiştir. Ancak Sultan Abdülhamit meclis açıldıktan çok kısa bir süre sonra Osmânlı-Rus savaşlarını bahane ederek meclisi kapattı. Bundan sonra basında bir sansür ve baskı dönemi başladı. Amaç basının aynı şeyleri yazması ve tek kaynaktan yönetilmesi idi. Gazete ve dergilerin başlıklarının altında “siyasetten maada her şeyden bahseder” ifadesi yer almaktaydı. Bu yüzden yayınlarda siyasi tartışmalara girilmiyor edebi tartışmalar yoğunlukta yapılıyordu. Özellikle eskiyi ve yeniyi savunanların yaptığı tartışmalar burada oldukça dikkat çekiciydi. Bu süreçten sonra 1877 yılında herhangi bir dergi çıkarılmamıştı. 1878 yılında Mecmua-yı Ulûm, Medrese-i Edep, Derme-Çatma, Yadigâr, Bahçe dergileri çıkarılmıştır. 1879 yılında Mecmua-yı Âsâr-ı Edebiye, Ceride-i Mehâkim, Mebâhis-i Mütenevvia, Maarifden Bir Sada, Musavver Meşâhir-i Âlem ve Mecmua-yı Ulûm dergileri çıkarılmıştır.

Abdülhamit'in basına uygulamış olduğu sansür ve baskıdan ötürü gazetelerin sayısı oldukça azalmış ancak dergi sayısı artmıştır. Üstelik bu dergilerin ömürleri de uzun olmuştur. Bu dergilerde dil sadeleşmiştir. Halkın dergilere olan ilgisi artmış dergilerin baskısı artmıştır. Bu sayede halkın bilgi ve kültür seviyesi de ciddi bir artış göstermiştir.

⁵⁰Koray Sarıdoğan, “Ahmet Mithat ve Dağarcık Mecmuası Üzerine Bazı Tespitler”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, C.3, S:11(2014), s.140

⁵¹Erol Üyepazarcı, “Türk Basınının İlk Mizah Dergilerinden: Çingiraklı Tatar”, *Müteferrika*, S:21(Yaz 2002), s. 27-44.

Özellikle bu dönemde ansiklopedik bilgi veren dergilerin sayısında ciddi bir artış görünür. Dergi sayısı arttıkça doğal olarak dergilerde işlenen konu sayıları artmıştır. Bu da dünyadaki birçok olay hakkında insanların bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Dergi sayısı o kadar artmıştır ki 1880-1890 yılları arasında çıkan dergilerin sayısı 50'den fazladır. İmparatorluğun içinde bulunduğu zorlu durumlar ve yenileşme hareketleri hakkında fikirlerin ileri sürülmesi devrin idaresince yasaklanınca basın ve özellikle de dergiler yalnızca haber ve bilgi kaynağı haline dönüşmüşlerdir.⁵²

1880'li yıllarla birlikte çıkan dergilerden ön plana çıkan Ebûzziya Tevfik tarafından çıkarılan Mecmua-yı Ebûzziya dergisidir. Dergi 15 günde bir yayımlanırken sonrasında haftada bir yayımlanmaya başlamıştır. Bu dergi ilk ciddi edebiyat dergisi olarak düşünülebilir. Derginin apolitik içeriği Ebuzziya'nın önceki dönemlerdeki siyasi aktivist tavrına baya tezat oluşturmasının sebebi II. Abdülhamid döneminin basın rejiminin karakteristiğini göstermesi açısından önemlidir.⁵³ Yine 1880 yılında yayımlanan bir diğer dergi veterinerlik ve ziraat alanında ilk yayın olan Vasıta-i Servet dergisidir. Bağçe, Sümruh-ı Edep, Şark 1880 yılında çıkarılan diğer dergilerdendir. 1881 yılında İbni Sinâ, Envâr-ı Şarkiye, Hafta, Hazine-i Evrak, Manzara-yı İrfân, Hadikâtü'l-Maârif, Mirât-ı Âlem dergileri çıkarılmıştır. 1882'de Musavver Türkistan, Vasıta-yı Terakki, Rehber-i Fünûn dergileri yayım hayatına başlar. 1883'te doğrudan doğruya kadınlar için çıkarılmış ilk dergi olan İnsaniyet dergisi çıkarılır. Yine aynı yılda Afâk dergisini görürüz. 1884'te Menemenlizade Mehmet Tahir ve Beşir Fuat tarafından edebi ve fenni konuları işleyen Haver dergisi yayımlanır. Yine bu tarihte Orman ve Maadin mecmuası çıkarılır. 1885'te Beşir Fuat tarafından çıkarılan ve bilimsel nitelikte bir dergi olan Güneş yayımlanır. Aynı tarihte Vergi ve Arazi Mecmuası çıkarılır. Yine Menemenlizâde Mehmet Tahir tarafından Âsar dergisi çıkarılır. Bu dergi şiir, tıp, matematik konularını işler. 1885 senesinde yayımlanan Ziraat ve Sınaat Tercüme-i Fünun Odaları, ziraat, ticaret ve sanat konularına değinmiş, dönemin önemli iktisat dergilerinden biridir.⁵⁴ Dergide, edebi yazılar, şiirler, medeniyet, ekonomi, sağlık konularında da

⁵² Yusuf Ziya Öksüz, *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi, I. Baskı*, Ankara: TDKY, 1995, s.35.

⁵³Özgür TÜresay, "Ebuzziya Tevfik ve Mecmua-ı Ebuzziya, (1880-1912)", *Müteferrika*, S:18(Kış 2000), s.95

⁵⁴Sevtap Kadioğlu, "Ziraat ve Sınaat Tercüme-i Fünun Odaları Mecmuası Üzerine Bir İnceleme", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, C.5, S:2(2004), s. 39-61.

yazılar yer almıştır.⁵⁵ 1886 yılında çıkarılan Gayret dergisi dikkat çekicidir. Bu dergi her sayısında dönemin önde gelen edebiyatçılarından birinin mektubunu yayımlar. Bu tarihte yayımlanan bir diğer dergi Berk'tir. Berk'in özelliği de cep boyutunda olmasıdır. Yine 1886'da Mizancı Murad tarafından Mizan dergisi çıkarılır. Dergi yayımladığı siyasi, ekonomik ve özgürlüğe yönelik yazılarıyla okurların rağbet ettiği bir yayım organı haline gelmiş, hükümetin bu ilgiden ürkmesi sonucu 1894 senesinde Mizancı Murad dergiyi kapatmak zorunda kalarak Mısır'a kaçmıştır.⁵⁶ 1887'de Manzara, Eftal, 1889'da Nilüfer dergisi çıkarılır.

1890 ile II. Meşrutiyet'in ilânı arasındaki süreçte ise dergi sayısında bir azalma yaşanmıştır. Bu süreçte çıkan önemli dergilerden biri Servet-i Fünûn'dur(1891). Dergi Ahmet İhsan Tokgöz tarafından kurulmuş bir fen dergisidir. Ancak derginin yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret'in getirilmesiyle dergi bir edebiyat dergisi halini almıştır. Dergi etrafında Servet-i Fünûncular olarak bildiğimiz edebiyatçılar toplanır. Bunlar sanat, sanat içindir anlayışına mensup sanatçılardır. Derginin Türk edebiyatındaki önemi Tanzimât yazarlarından sonra ikinci bir yenilik hareketi olarak ortaya çıkmasıdır.⁵⁷ Bu dergi özellikle resimli olması yönüyle ve Fransızcadan yaptığı çevirilerle ilgi çeken bir dergi olmuştur. Avrupa'da çıkan resimli dergiler kalitesinde yayım yapmak isteyen Servet-i Fünun padişahıtan maddi yardım görmüş, yeni baskı makineleri kullanmıştır.⁵⁸ Servet-i Fünun edebi topluluğunun yayım organı haline gelen Servet-i Fünun dergisi, 1901'de Tevfik Fikret'in yazı işleri müdürlüğünden ayrılmasıyla tekrar fünûn ve teknik yazıların ağırlıkta olduğu haftalık bir düşünce dergisi olarak yayım faaliyetini sürdürmüştür.⁵⁹ 1891'de çıkan bir diğer dergi Mektep'tir. 1893 yılında Servet-i Fünûnla rekabete girecek olan Mâlumât dergisi yayımlanır. O kadar ki Servet-i Fünûn'dan iki yıl sonra yayımlanan Mâlumât isimli dergi kısa zaman sonra Servet-i Fünûn'u taklit etmek zorunda kalmış ve Servet-i Fünûnla rekabete girmiştir.⁶⁰ Bu rekabette Servet-i Fünûncular yeniyi, Mâlumât dergisi etrafında toplananlar ise eskiyi savunmaktadır. 1893 senesinde Baba Tahir tarafından yayımlanan Mâlumât, dönemin önemli edebiyat

⁵⁵M. Orhan Okay "Güneş", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, C.14(1996), s. 296-297.

⁵⁶Hülya Baykal, *Türk Basın Tarihi 1831-1923*, İstanbul: Afa Matbaacılık, 1990. s.67

⁵⁷İnci Enginün, a.g.e. ,s.83.

⁵⁸ Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, Ağustos 2006. s.65

⁵⁹İsmail Parlatır, "Servet-i Fünun", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, C.36, s. 574

⁶⁰ Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi II*, s.1015-1016

dergilerinden bir diğeriştir. Mâlumât, Servet-i Fünun dergisi ile birçok tartışmaya girmiş ve eski edebiyatı savunan bir yayım politikası izlemiştir.⁶¹ 1894'te Osmanlı Terakki-i Ziraat dergisi yayımlanır.

1895 yılında kadınlara özel bir dergi yayımlanır. Bu derginin ismi Hanımlara Mahsus Gazetesidir. Bu dergide birçok kadın yazar yazılarını yayımlar. 1896'da Resimli Gazete yayımlanır. Yine aynı tarihte Çocuklara Mahsus Gazetesi isimindeki dergi yayımlanır. 1896 senesinde yayımlanan Çocuklara Mahsus Gazetesi ise önemli bir kısmı Avrupa dergilerinden iktibas edilen resimler, resimli hikayeler, fıkralar, ülkeden ve dünyadan haberler, küçük hikayeler, bilmeceler, fıkralar gibi çocuklara yönelik her türlü konuya sütunlarında yer ayıran dönemin önemli çocuk dergisidir.⁶² Aynı tarihte yine Mütalaa dergisi yayımlanır. 1899'da İrtika, Musavver Fen ve Edep, Mecmua-yı Edebiye dergileri yayımlanır. 1904'te İçtihad, 1905'te Resimli Ziraat Gazetesi ve Çocuk Bahçesi yayımlanır.

Bu dergiler içerisinde Resimli Gazete, Musavver Mâlumât, İrtika ve Hazine-i Fünûn batılılaşmaya karşıdır.

Abdülhamit'in baskısından kaçıp yurt dışına giden yazarlarımız burada dergi çıkarmışlar ve Abdülhamit yönetimini sert bir dille eleştirmişlerdir. Bu dergilere Meşveret, Mizan, Osmânî Dergisi, Şura-yı Ümmet ve yukarıda da bahsettiğimiz İçtihad dergisi örnek gösterilebilir. Bu dergi materyalist fikirlere sahip olan Abdullah Cevdet tarafından çıkarılmıştır ve dergide bu etki çok açık şekilde görülür. 1906 yılında Prens Sebahattin tarafından çıkarılan Terakki dergisi de Adem-i merkezîyetçilik fikrinin yayım organı olarak kullanılmıştır.

1908 yılında İttihât ve Terakki'nin baskısıyla II. Meşrutiyet ilân edilmiştir. Bu ilânın basın için en önemli faydası sansürün kaldırılmış olmasıdır. Ayrıca yayımları kısıtlayan Matbuat Nizamnamesi kaldırılmış, artık gazete veya dergi çıkarmak için hükümetten izin alma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Gazete veya dergi çıkarmak için hükümetten izin ya da müsaade almak mecburiyeti kaldırılmış, sadece beyanname vermek ve karşılığında ilmühaber almak mecburiyeti konmuştur.⁶³ Basına gelen bu fikir özgürlüğü sayesinde fikir ortamları oluşur. Tartışma ortamları daha özgür kurulur. Bu

⁶¹ Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2001, s.76

⁶² Cüneyd Okay, *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*, İstanbul: Kırkambar Yayınları, Mayıs 1998, s.152-153

⁶³ A.Dilâçar, Refik Epikman, "vd. Türk Basını Mad." *Türk Ansiklopedisi*, Ankara, MEBB, 1952, C.V, s.343

dönem Osmânlıda fikir dergiciliğini geliştiren en önemli noktalardan biri olmuştur. II. Abdülhamit'in yasağcı ortamından kurtulan Osmânlı aydını devlete sahip çıkar, yol gösterir, çözüm önerir.⁶⁴ Ancak bu basında özgürlük ortamı çok uzun sürmez. Bu kez İttihâtçılar basın üzerinde baskı uygular. Ülkede siyasi gruplaşmalar görülür. Bu siyasi gruplaşmalar dâhilinde basında da gruplaşmalar görülür. Tüm bunlara rağmen 1908 ile 1918 yılları arasında çok sayıda süreli yayın yayımlanır. Süreli yayınlar Anadolu'da da yaygınlık gösterir.⁶⁵ Bu dergilerin en önemli özelliklerinden biri de devletin kurtuluşuna yönelik fikirleri savunmalarındır. Bununla ilgili birçok yöntem sunmuşlardır. Dergiler ve gazeteler de aydınların bu fikirlerini okuyucuya aktaran bir araç görevi üstlenmişlerdir. Yine bu ortam düşüncenin de gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu yıllarda özellikle dört fikir akımı ortaya atılır. Bunlar Osmanlıcılık, İslâmcılık, Türkçülük ve Batıcılık'tır. Dergi ve gazeteler de bu akımları savunmalarına göre yazılarını yayımlarlar, düşüncelerini dile getirirler. Bunlar arasında fertçilik-toplumculuk, sosyalizm-kapitalizm, hürriyetçilik-devletçilik, evrimcilik-devrimcilik vb. konular öne çıkmıştır.⁶⁶ Fransız İhtilali'nden sonra meydana çıkan collecivisme, anarchisme, communisme gibi fikirler de bu konular arasında işlenmiştir.⁶⁷

Bu fikir akımlarından şüphesiz en başarılı olanı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temelini oluşturan akım Türkçülüktür. Bu akımı savunan ilk dergi 1908 yılında Türk Derneği tarafından çıkarılan Türk Derneği dergisidir. Dergide, Türklerin tarihi, edebiyatı, dili ve coğrafyası hakkında ayrıntılı makaleler yayımlanmıştır.⁶⁸ Bu dergiyi 1910 yılında Selanik'te çıkan Genç Kalemler dergisi izler. Bu derginin öncülüğü Ali Canip tarafından yapılır. Bu derginin en önemli özelliği ulusal dil anlayışını bize getirmesidir. Yine Ömer Seyfettin bu dergide yayımladığı Yeni Lisân makalesiyle edebiyatımızda yeni bir yol açılmıştır. Dergi, dönemin edebiyatındaki kozmopolit ve soylu özelliklerin yerine Türk milli ruh ve bilincinden esinlenen bir edebiyat yaratılmasını hedeflemiştir.⁶⁹ Yayınına iki yıl devam eden Genç Kalemler Ziya Gökalp'in katılmasından sonra Türkçülük akımının sözcüsü olmuştur.⁷⁰ 1911 yılında Mehmet

⁶⁴ Zafer Toprak "II. Meşrutiyette Fikir Hareketleri" *Tanzimâtın Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi I*, İstanbul: İletişim Yay. ,1985 C.I, s.126

⁶⁵ Bülent Varlık, a.g.m. , s.116-117

⁶⁶ Tayfun Barış, a.g.e. , s.38

⁶⁷ Hilmi Ziya Ülken, *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 2.Baskı, İstanbul: Ülken Yay. , 1979, s.135.

⁶⁸ Cüneyd Okay, *Türk Derneği*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006. s.13

⁶⁹ Arai, Masami; *Jöntürk Dönemi ve Türk Milliyetçiliği*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992. s.53

Emin'in başkanlığında Türk Yurdu dergisi çıkarılır. Osmanlı ile Rusya ve Çin'deki Türkler arasındaki kültür birliğinin sağlanmasında Türk Yurdu'nun önemli bir etkisi olmuştur.⁷¹ Bunların dışında 1913 yılında Bilgi Mecmuası, Halka Doğru dergileri, 1914'te Türk Sözü, 1917'de Yeni Mecmua, 1919'da ise Büyük Mecmua Türkçülük akımını destekleyen dergiler olarak çıkmışlardır. Bilgi Mecmuası ülkede Türklük duygusunu ilmi esaslara bağlı olarak anlatmak amacıyla yayımlanan Türkçü bir dergiydi⁷² Bu dergilere ek olarak Ziya Gökalp tarafından 1922 yılında çıkarılan Küçük Mecmua'yı da söyleyebiliriz.

Osmanlıcılık akımını savunan dergi ise Mecmua-i Ebûzziya olmuştur. Bu dergide Ali Kemâl ve Rıza Tevfik yazılarını yayımlamıştır.

İslâmcılık düşüncesini savunan dergilerin başında ise Eşref Edip tarafından çıkarılan Sebilü'r-Reşâd gelir. Bu dergi ilk olarak 1908 yılında Sırat-ı Müstakim adıyla yayımlanır 1911 yılında son ismini alır. Bu dergiye Mehmet Akif Ersoy da yazılar gönderir. Dergide; tefsir-i şerif, hadis-i şerif, sosyal meseleler, felsefe, fıkıh, edebiyat, tarih, talim ve terbiye, hutbe, siyaset, biyografi, iktisad, İslam tarihi, mektuplar, matbuat, İslam dünyası ve güncel olaylar vb. konular yer almıştır.⁷³ Sebilü'r-Reşâd, İslamiyet'te reform isteyen Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh'un yazılarını neşretmesi, Rusya'da yaşayan Türklerden bol haber verip onların yazılarını basması ve Mehmet Akif'in özellikle toplumu ön plana alan düşüncelerini içermesi bakımından oldukça önemli bir yayındır.⁷⁴ 1908 yılından yayımlanan bir diğer İslamcı dergi Beyanü'l-Hak'tır. Bu dergi Mustafa Sabri tarafından yayımlanmıştır. 1909 yılında çıkan Ceride-i Sûfiyye ise bir diğer dini dergidir. 1910 yılında Filibelili Ahmet Hilmi tarafından çıkarılan Hikmet bu anlayışa mensup bir diğer dergidir. İslâmcılık anlayışıyla çıkan diğer dergiler ise Cihân-ı İslâm, Ceride-i Milliye, El Madaris, Ceride-i İlmiye, Mahfil, İslâm Mecmuası ve Sada-yı Hak'tır. Ancak bu dergilerden İslâm Mecmuası modernist bir İslâm anlayışını savunması yönüyle daha farklı bir tarz sergiler. Bu dergi adeta İttihâdçuların yayın organı olma özelliği gösterir.

⁷⁰ İsmail Parlatır, "Genç Kalemler İçinde Ömer Seyfettin", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, s.98

⁷¹Fethi Tevetoğlu, "Türkçü Dergiler 1", *Türk Kültürü*, Aralık, 1987, Y:25, S:296, s. 723-731.

⁷² Ülkü Gürsoy, "II. Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Doğu-Batı*, S.46, (Ağustos-Eylül, Ekim 2008), s.212

⁷³Mustafa Özçelik, "Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşad Dergisi", *Değirmen*, Y:9, S:29-30-31, (Ocak-Haziran 2012), s.17

⁷⁴ İnci Enginün, a.g.e. , s.96.

Batıcılık akımını en çok savunan dergi ise Abdullah Cevdet'in çıkardığı İçtihat dergisidir. Bu dergiye göre geleneklere bağlanmak gericiliktir. Batı hayranlığından ödün vermez, kadın haklarını ön plana çıkarır.

Bu dönemde çok etkili olmasa da sosyalizm akımı da ortaya çıkmıştır. Bu akımı savunan dergiler de vardır. Bunlar arasında Baha Tevfik'in Felsefe dergisi, Sosyalist Parti lideri Hilmi'nin çıkardığı İştirak bu dergilerin önemli olanlarından. Yine bu dergilere 1921 yılında Sadreddin Celal tarafından çıkarılan Aydınlık dergisini de ekleyebiliriz. İdrak, Beşeriyet ve İnsaniyet diğer sosyalist özellik gösteren dergilerdendir.

Bu dönemde çıkan en başarılı dergilerden biri Şehbal'dir. Bu dergi Hüseyin Sadettin Arel tarafından çıkarılmıştır. Osmanlı'nın her şehri hakkında bilgi vermeye çalışır. Resimli bir dergidir. Yeni lisân hareketine karşı çıkmıştır. Osmanlı dergiciliğinde magazini gerçek anlamda yansıtan dergilerden biridir.⁷⁵

Resimli Kitap ise 1908-1914 yılları arasında çıkan ve meşrutiyetin özelliklerini yansıtan bir dergidir. Derginin müdürü Ubeydullâh Esad'dır. Bu dergide çok sayıda fotoğraf ve çeşitli konularda ve türlerde yazılar yayımlanmıştır.

Meşrutiyet dönemiyle beraber mizah dergilerinin sayılarında bir artış görülür. Çoğu kısa süreli olmakla birlikte 35 civarında gülmece dergisinin yayımlanmış olduğu görülür.⁷⁶ Ancak İttihâdçılar kendilerini gülmece yönüyle eleştirdikleri için bu dergilerin üstüne gitmiş ve dergilerin çoğu zamanla kapatılmıştır. Bu dergilere 1908 yılında Salah Cimcoz ve Celal Esad tarafından çıkarılan Kalem dergisi, 1910 yılında Cemil cem tarafından çıkarılan Cem dergisi önemli örnekler olarak gösterilebilir. Bu dergilerin dışında ise Zevzek(1908), Zıdır(1908), Zuhuri(1908),Boşboğaz ile Güllâbi(1908), İncili Çavuş(1908), Hacivat (1908), Karakuş Ezop(1908), Hokkabaz(1908), Çıngırak (1908), Hoca Nasrettin(1908), El-Üfürük(1908), Cellat (1908), Musavver Cellat(1908), Musavver Geveze(1908-1909), Musavver Papağan(1908-1909), Nekregû ile Pişekâr(1908), Mir'at-ı Âlem(1908), Gaga Burun ile İbiş(1908), Musavver Karnaval(1908), Tonton Risalesi(1908), Tasvir-i Hayâl(1908), Kukuruk(1908), Davul(1908-1909), Püsküllü Bela(1908-1909), Üç Gazete(1908), Şakacı(1908), Edep Yâhû(1908-1909), Kartal (1909), Coşkun Kalender(1909), Arz-ı Hâl(1909), Yuhâ(1910),

⁷⁵ Necmeddin Turinay, "Resimli Kitap ve II. Meşrutiyet Yıllarında Dergiler", *Milli Kültür*, S:38, (Şubat 1983), s.22-23

⁷⁶ Mübeccel Kıray, Metin Sözen, "vd. Karikatür Mad." ,*Yurt Ansiklopedisi*, İstanbul, Anadolu Yayınları, 1982, C.XI, s.9006

Çimdik(1910), Alafranga(1910), Dertli İle Garip(1910), Malum(1910) Hande(1910) Düşünüyorum(1910), Eşek(1910-1912), Yeni Geveze(1910-1912), Şâhika(1910), Hayâl-i Cedit(1910-1911), Kara Sinan(1911), Şaka(1911), Yeniçeri(1911-1912), Zügürt(1911), Afacan(1911), Cadaloz(1911), Cart Beyim(1911), Cici(1911), Latife(1911) Cingöz(1911), Curcuna(1911), Perde(1911-1913) Çekirge(1911), Dalkavuk(1911), Karikatür(1914), Leylak(1914), Feylesof(1914), Hande(1916-1917), Dike(1918-1920), Dertli (1919), Karikatür(1919), Deccal(1919) bu dönemde çıkan mizah dergileridir.

II. Meşrutiyetin ilânıyla beraber kadının da toplumdaki rolü tartışmaya açılmıştır. Kadın artık toplumda daha aktif daha özgür bir konuma gelmek istemektedir. Bundan dolayı da bazı dergiler kadına yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle de Batıdaki Feminizm akımının halk üzerindeki etkisiyle beraber bu dergiler yayımlanır. Bunlardan biri Mehmet Rauf tarafından çıkarılan Mehasin(1908) dergisidir. Süleymân Bahri, Kadın(1908) isimli dergiyi çıkarır. Ulviye Mevlan, Kadınlar Dünyasını(1913) çıkarır. Demet dergisi kadın terbiyesi ve davranışı hakkında bilgiler veren önemli bir dergidir. Bunlarda başka Âlem-i Nisvân(1906), Erkekler Dünyası(1913), Genç Kadın(1918), Hanımlar Âlemi(1914), Kadın(1910), Musavver Kadın(1911), Kadın(1911), Kadınlar Âlemi(1914), Osmânlı Kadınlar Âlemi(1914), Kadın Duygusu(1914), Kadınlık Hayatı(1913), Seyyâle(1914), Sıyânet(1914), Türk Kadını(1918),Yeni İnci(1919), Mefharet ve Süs gibi dergiler kadın dergileri olarak çıkmışlardır.

II. Meşrutiyetle beraber çocuğa karşı da bir farkındalık oluşmuştur. Bu farkındalığın sonucunda çocuklara yönelik dergiler de yayımlanmıştır. Bunlar arasında 1909 yılında yayımlanan Arkadaş dergisi bu tarz dergiciliğin başını çeker. Bundan başka Çocuk Bahçesinde(1905) eğitim-öğretim ile ilgili bilgiler yer alır. 1908'den 1920'ye kadar yayımlanan çocuk dergisi çok fazla olmamakla beraber az da değildir. Bu dergiler Musavver Küçük Osmânlı(1909), Mekteplilere Arkadaş(1910), Çocuk Dünyası(1913), Ciddi Karagöz(1913), Çocuk Yurdu(1913), Mektepli(1913), Talebe Defteri(1913), Türk Yavrusu(1913), Kırlangıç(1913), Çocuklar Âlemi(1913), Çocuk Duygusu(1913), Musavver Hukuk-ı Etfal Çocuk Bahçesi(1914), Mini Mini(1914), Hür Çocuk(1918), Küçükler Gazetesi(1918), Lâne(1919), Haftalık Çocuk Gazetesi(1919) gibi dergilerdir.

Terbiye Mecmuası, Mirat-ı Maarif gibi dergiler bu dönemde eğitimle ilgili bilgileri halka ulaştırmak için çıkan dergilerdendir.

1908 yılında yayıma başlayan Âşiyân dergisi kendi döneminde en çok edebi tür

yayımlayan dergidir. Haftalık olarak çıkan bir dergidir ve geniş bir yazar kadrosu vardır. Geniş bir yazar kadrosunu sayfalarında barındıran Âşiyân'da Tevfik Fikret, İsmail Safa, Fâik Ali, Ahmet Hâşim, Hüseyin Cahit, Cenâp Şehabeddin ve Abdülhâk Hamit'in nesir ve nazımlarına sık sık tesadüf ederiz.⁷⁷

Bu dönemde resimli dergi yayımlamak da bir gelenek halini almıştır. Bundan dolayı birçok resimli dergi yayımlanmıştır. Bu dergiler arasında Musavver Akl(1908), Musavver Cellat(1908), Musavver Emel(1908), Musavver Karnaval(1908), Musavver Meşher(1908), Musavver Muhit(1908), Musavver Mevsim(1908), Musavver Nevzâd-ı Vatan(1908), Musavver Papağan(1908), Musavver Seyf u Kalem(1908), Musavver Seyyar(1908), Musavver Terakki(1908), Musavver Tiyatro(1908), Resimli Kitap(1908), Musavver Devr-i Cedit(1909), Musavver Edep(1909), Musavver Hâle(1909), Musavver Küçük Osmanlı(1909), Musavver Mecmua(1909), Musavver El-Medrese(1909), Musavver Şebâp(1909), Resimli Çiftçi(1909), Resimli İstanbul(1909), Resimli Roman Mecmuası(1909), Musavver Hüsün ve Şiir(1910), Musavver Uhuvvet-i Osmâniye Mecmuası(1910), Musavver Erganon(1911), Musavver Eşref(1911), Musavver Kadın(1911), Resimli Eczacı Gazetesi(1911), Musavver Nây(1912), resimli Mektep Âlemi(1913), Musavver İslâm Salon Mecmuası(1914), Musavver Mehasin(1914), Musavver Malumât-ı Nafia(1914), Musavver Çöl(1916) dergileri önemli yer tutar.

II. Meşrutiyet ile beraber pozitivist düşünce etkinlik kazanmıştır. Bu düşünce doğrultusunda Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası(1908) yayımlanmıştır. Bu dergiyi Ahmet Şuayp, Rıza Tevfik ve Mehmet Cavit çıkarır. 'Spencer'in etkisiyle derginin yazarları evrim ve organik toplum görüşünde birleşirler.⁷⁸

Bu dergilerin dışında II. Meşrutiyet döneminde çıkan diğer dergilere de kısaca değinmek istiyoruz. Bu dergileri konularına göre ayrı ayrı vereceğiz.

Bu dönemde çıkan ziraat dergileri şunlardır: Orman ve Maadin ve Ziraat ve Baytar Nezareti Mecmuası(1908), İkramiyeli Ziraat Gazetesi (1909), Resimli Çiftçi(1909), Ekinci(1913), Toprak(1913), Felahat (1913), Çiftçiler Derneği Mecmuası (1917), Halkalı Ziraat Mekteb-i Alisi Mecmuası(1917), Bağçevan (1918), Ziraat Hayatı(1919), Yeni Ziraat Gazetesi(1920). Bu dergilerden Ekinci'de "Çiftçi Konuşması" başlığıyla çiftçinin

⁷⁷Turinay, Necmettin; "Resimli Kitap ve II. Meşrutiyet Yıllarında Dergiler", *Milli Kültür*, S:38(Şubat 1983), s. 23-26.

⁷⁸ Zafer Toprak, "Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı", *Türkiye'de Dergiler Ansiklopediler*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s. 22-23

sorunları irdelenmiştir.

Eğitim bu dönemin önemli konularından birisi olmuştur. Eğitim üzerine birçok tartışma yapılmıştır. Dolayısıyla eğitime yönelik dergiler yayımlanmıştır. Bu dergiler arasında 1910 yılında Satı Bey tarafından çıkarılan *Tedrisat-ı İptidaiye* önemli yer tutar. Dergide, ilköğrenimle ilgili yazılar, problemler, çözüm önerileri, ayrıntılı ders örnekleri, çocuk şiir ve şarkıları, el işi örnekleri gibi konularda birçok yazı yayımlanmıştır.⁷⁹ 1911 yılında Ethem Nejad ve Ferit Bey tarafından *Yeni Fikir* dergisi yayımlanmıştır. 1914'te Satı Bey tarafından yayımlanan *Terbiye* bu doğrultudaki dergilerden bir diğeridir. *Muallim*(1916), *Mırat-ı Maarif*, *Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası* bu konudaki diğer dergilerdir.

Edebiyat ve magazin dergilerini de bir araya toplarsak bunlar arasında *Aşiyân*(1908), *Şehbal*(1909), *Rûbab*(1911), *Büyük Mecmua*(1919), *Yarın ve Dergâh*'tan bahsedebiliriz. Bunlardan *Rûbab*, Şehabettin Süleymân tarafından çıkarılan önemli bir dergidir. *Rûbab*'ı dönemin dergilerinden ayıran en önemli özelliği edebi ve kültürel toplantıların ve yönelişlerin ana mecrasının dergide yer bulmasıdır.⁸⁰

Sanayi dergileri olarak *Fünûn*(1910), *Sanayi*(1910) yayımlanmıştır. Bu dergilerde işçi aranmıştır. Adeta iş bulma kurumu gibidir. Bunlardan başka *Say u Emel*(1910), *Fen ve Sanat*(1913) dergileri vardır.

Ekonomi dergileri olarak Osmanlı *Ziraat ve Ticaret Gazetesi*(1908), *Ulum-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası*(1908), *İktisadiyat*(1915), *Ticaret-i Umumiye* dergileri vardır. Bunlardan *İktisadiyât İttihâçlılar* tarafından desteklenir. Mecmuaya göre, Türklerin Almanları örnek almaları ve Almanların Frederich List'i gibi Türklerin de milli iktisatçıları olması gerekir.⁸¹

Tiyatro ve sinema alanında yayımlanan ilk dergi İbrahim Halit tarafından çıkarılan *Ferah* dergisidir. Aynı yıl yine A. Cemil tarafından *Sinema Gazetesi* çıkarılır. 1918 yılında yayımlanan *Temâşa* bu tür dergilerin bir diğer örneğidir. Dergide, özellikle Muhsin Ertuğrul'un sinemaya ilişkin yazıları sinema tarihi açısından önem arz etmektedir.⁸² *Musavver Tiyatro*, *Tiyatro ile Temaşa* ve *Sahne* de bu alandaki diğer

⁷⁹ Okay, Cüneyd, "Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası", *Müteferrika*, S:19(Yaz 2001), s. 131

⁸⁰ Nazım H. Polat, "II. Meşrutiyet Devri Türk Kültür-Edebiyat ve Basın Hayatının Bir Yansıtıcısı Olarak *Rûbab* Dergisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S:24(Güz 2003), s.20

⁸¹ Zafer Toprak, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri", *Tanzimât'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985/c, C.1, s. 129

⁸² Burçak Evren, "Başlangıçtan Günümüze Türkçe Sinema Dergileri" İstanbul, Korsan Yayın, 1993, s.14

dergilerdir.

Bu dönemden yayımlanan spor dergilerine de ilk spor dergisi olan Futbol ile başlayabiliriz. 1913 senesinde çıkarılan İdman bir diğer önemli spor dergisidir. Bu derginin özelliği her sayısında farklı bir tasarımla çıkmasıdır. Spor Alemi(1919), Türkiye İdman Mecmuası(1921), İzci Gazetesi, Gol, Spor Alemi, Terbiye ve Oyun, Yurd, Yarın Spor, Türk İzciler Birliği, Keşşaf, Maç, İzmir İdman Mecmuası diğer spor dergileridir.

Osmânlı'da dergicilik oldukça karışık bir dönem geçirmiştir. Önceleri I. Meşrutiyetle rahat olacaklarını düşünürken Abdülhamit'in baskısıyla ciddi bir sansüre maruz kalırlar. Sonrasında II. Meşrutiyet'in ilânıyla bir süre rahatlayan ve konu olarak da çeşitlenen basın dünyası bu kez de İttihâdçuların baskısı altında kalır. Ancak II. Meşrutiyet dergilerin hem çeşidini arttırmış hem de daha özgür bir ortamı onlara sunmuştur. Bu dergilerde hem toplum için fikirler ortaya konulmuş hem de devleti kurtarmak için çalışmalar yapılmıştır. Bunlar da toplumun daha da bilgilenmesine katkı sağlamıştır. Aynı zamanda okuyucular gündemi takip etme alışkanlığı kazanmışlardır. Bunun yanında bu dergiler okuyucuların kültür seviyesini ciddi oranda arttırmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN GENEL OLARAK İNCELENMESİ

Resimli Kitap dergisi Eylül 1324/1908 tarihinde yayım hayatına başlayıp Ekim 1329/1914 tarihinde yayım hayatını sonlandıran bir dergidir. 5 yıl kadar süren bu yayım hayatında dergi 9 cilt 51 sayı çıkmıştır. Ancak dergide dergi yerine mecmua kelimesine rastlarız. İstanbul'da çıkarılan dergi Ubeydullah Esad tarafından yönetilir. Bizim inceleme konumuz olan sayılarda derginin başyazarı Mehmet Rauf'tur. İnceleme konumuz olan 35-41. sayılardan ilki olan 35. sayı Aralık 1327/1911 tarihinde çıkmış, 41. sayı ise Haziran 1328/1912 tarihinde çıkmıştır. 36. sayı 6. cildin sonuna denk gelmektedir ve bu derginin sonunda bir fihrist yer almaktadır. Bu fihristte sırasıyla Makaleler ve Muhtelif Edebi Parçalar, Manzumeler, Resimler başlıkları yer alır. Dergide yıl içinde yayımlanan sayıların sayfa numaraları birbirinin devamı şeklinde oluşturulur. 6 sayıda bir cilt oluşur. Bundan ötürü de yıl içinde bir ya da iki ciltte bir sayfa numaraları birden başlar. Örneğin bizim incelememizde 36. sayının son sayfası 1034 iken 37. sayının ilk sayfası 1'den başlar. 37. sayının dış kapağında derginin dördüncü yayın yılına başladığı belirtilir ve bundan dolayı 37. sayının ilk sayfasından hemen önce okuyuculara gösterdikleri ilgiden ötürü teşekkür edilir. Sistemsel olarak son derece düzgün bir şekilde oluşturulan Resimli Kitap'ın okuyucuların ilgisini bu denli çekmesi gayet normaldir.

Resimli Kitap dergisi boyu 27 cm, genişliği ise 20 cm olacak şekilde tasarlanmıştır. Her sayıda iki kapak vardır. Bunlardan birini dış kapak diğerini ise iç kapak olarak düşünebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması görülmez. Her sayıda ortalama sayfa sayısı 80 ile 90 arasında değişmektedir. Bizim incelediğimiz sayılar da ise sayfa sayıları 78 ile 87 arasında değişmektedir. İncelediğimiz toplam sayfa sayısı 568'dir.

Dergide yer alan kapaklardan dış kapak olarak adlandırabileceğimiz kapakların etrafında çeşitli süslemeler yer almaktadır. Bu kapakların orta kısmında Resimli Kitap logosu yer alır. Bu kapakların üst kısmında solda derginin fiyatı, ortada yayım yılı ve ayı, sağda numarası yer alır; alt kısmında ise solda Fransızca olarak numara-yayım yılı ve ayı, sağda Fransızca olarak fiyatı yer alır. Alt ortada ise incelediğimiz sayılardan sadece 35. sayıda orta alt kısmında yayım ayı ve yılı yer alırken sonraki incelediğimiz sayılarda orta alt kısmında Resimli Kitap Matbaası ifadesi yer alır. Tam ortada ise bir kapak resmi yer alır. Fotoğrafın altında da hem Türkçe hem Fransızca olarak fotoğrafa ait bir yazı yer alır. Bu dış kapaklar renklidir. Dış kapaktan iç kapağa gelene kadar da çeşitli ilânlar ve bilmece bölümü yer alır. Ancak 35. sayıda bilmece bölümü derginin sonunda yer almıştır. İç kapağa baktığımızda ise 35 ve 36. sayılarda diğer incelediğimiz sayılardan farklı bir uygulama görürüz. 35 ve 36. sayılarda iç kapağın üst sol kısmında derginin numarası ve bu numaranın altında derginin ser-muharriri ve bunun hemen altında da bu bilgiler ve basım yeri ve fiyatı Fransızca olarak yer alır. Orta üst kısmında basım yılı ve ayı yer alırken sağ üst kısmında ise derginin cilt numarası yer alır. Derginin bu cilt numarasının altında derginin sahibi ve müdürü, matbaanın açık adresi ve ne için kimlere başvurulacağı ile ilgili bilgiler yer alır. Orta üstte yer alan tarih kısmının altında ise Resimli Kitap logosu yer alır. Aynı zamanda bu ifade Latin harfleriyle de yazılır. Bu kısımların altında ince bir süsleme içinde “Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî ve içtimaî mecmua-i musavveredir.” ifadesi yer alır. Bunun altında bir resim vardır. Resmin altında ise resimle ilgili yazı yer alır. Bu yazının Fransızcası da yer alır. 37. sayıdan 41. sayıya kadar ise iç kapak düzeni çoğunlukla aynı olmakla beraber birkaç değişiklik de vardır. Bu sayılarda iç kapağın sol üst tarafına cilt numarası sağ üst tarafına ise derginin numarası geçmiştir. Aynı zamanda kapağın ortasında yer alan resmin sağ tarafına iki çizgi arasında Resimli Kitap matbaası ifadesi yerleştirilmiştir. Bu iç kapaktan itibaren sayfalar numaralandırılmaya başlanır. Yani iç kapak sayısının ilk sayfasıdır. Bu kısma gelene kadar ise sayfa numaralandırılması yapılmaz.

Dergideki metin düzenine geldiğimizde ise metinlerin sayfaya iki sütun şeklinde dizildiğini görürüz. Karışıklığı önlemek için bu iki sütun arasında ufak bir boşluk bulunur. Metinlerin başlıkları yazılara göre biraz daha belirgin şekilde yazılmıştır. Bu metinlere başlarken bazen sayfalarda çeşitli süslemeler görülür. Bu süslemeler de genellikle kadın, çiçek, kurdele, tak şeklindeki süslemeler, pergel, cetvel, saz çalan erkek şekillerinden

oluşur. Sayfa numaraları sayfanın alt orta kısmında yer alır. Bu da bize Resimli Kitap'ın şekle ve görünüşe verdiği önemi çok açık bir şekilde göstermektedir.

İncelediğimiz sayılarda oldukça fazla sayıda ilân-reklama yer verilmiştir. Bu ilân-reklamlardan bazıları resimli bazıları resimsiz olarak verilmiştir. Bu sayılardaki toplam ilân-reklam sayısı 57'dir. En çok ilân-reklam 13 ilân-reklam ile 35. sayıda yer almaktadır. Onu 10 ilân-reklamla 36. sayı ve 7'şer ilân-reklamla 37, 39, 40, 41. sayılar izler. 38. sayıda ise 6 ilân-reklam vardır. Bu ilân-reklamlar dergi için büyük bir ekonomik güç oluşturmaktadır. Dergimizin yayımlandığı dönemde de bu oldukça önemli bir noktadır. Bu ilân-reklamların bir kısmı dış kapak ile iç kapak arasında bir kısmı ise derginin sonunda yayımlanmaktadır. Bazı ilân-reklamlar incelediğimiz sayıların hepsinde yer alırken bazıları birkaç sayıda yer almıştır. Yine bazı ilân-reklamların yeri değişirken bazıları her zaman aynı yerde yayımlanmıştır. Bu da bu ilân-reklamlardan alınan ücrete göre bu sıralamanın yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Resimli Kitap'ın son sayfaları ise "Âsâr-ı Münteşire" başlığı altında verilen dönemin kitaplarını ve süreli yayınlarını tanıtan kısma ayrılır. Bu kısımda bu eserler hakkında yorum yapılırken aynı zamanda fiyat bilgisi de verilir. Bizim incelediğimiz sayılardan olan 37. sayıda iki tane Âsâr-ı Münteşire vardır. Bunlardan biri sayının içine yerleştirilmiştir. Diğeri ise düzene uygun şekilde sonda yer almaktadır. Bunun yanında bazı sayılarda yine son kısımda düzeltme, özür ve uyarı yazıları da yayımlanmıştır.

Resimli Kitap dergisinin bir diğer önemli özelliği "Bilmece" bölümüne yer vermesidir. Bu bölümde bilmeceler sorulur ve önceki sayılarda bilmecelere doğru cevap verenlerden ödül kazananlar açıklanır. Kazananlara verilen bu ödüller kadınlara farklı erkeklere farklı ödüller şeklinde verilir. Ayrıca kazananların nereli olduklarına dair verilen bilgiler bize derginin ulaştığı geniş coğrafyayı gösterir. Bizim incelediğimiz sayılarda bu bölüm sadece 35. sayıda sonda yer almaktadır. Diğer incelediğimiz sayılarda bu bölüm derginin başında, ilân-reklam kısmında yer almaktadır.

Resimli Kitap dergisinin bir diğer önemli özelliği, içinde birçok farklı resmi veya fotoğrafı barındırmasıdır. Bazen metinlerin altına sıkıştırılan fotoğraflar veya resimler bazen de tam bir sayfa şeklinde verilir. Bizim incelediğimiz sayılar Trablusgarp Savaşı dönemlerine denk geldiği için fotoğraflar veya resimler daha çok bu savaşla ilgilidir. Ama bunun dışında çok farklı fotoğraf veya resim yer almaktadır. Bu fotoğraf veya resimler yaşanan olaylarla ilgili olabildiği gibi aynı zamanda ünlü bir kişinin fotoğraf veya resmi

de olabilir. Bu fotoğraf veya resmin altında fotoğraf veya resimlere dair yazılar yer alır. Bu yazılar hem Türkçe hem Fransızca olarak yazılmıştır. Bu fotoğrafların büyük çoğunluğu içinde bulunduğu yazıyla ilgili değildir. İncelediğimiz fotoğraf veya resimlerin sadece birkaç tanesinde kim tarafından gönderildiğini veya çekildiğini görüyoruz. Diğer tüm fotoğraf veya resimlerde bu yönde bir bilgi yoktur. Dış kapaktakiler hariç diğer tüm fotoğraf veya resimler siyah-beyazdır. 35. sayıda 64, 36. sayıda 65, 37. sayıda 64, 38. sayıda 60, 39. sayıda 76, 40. sayıda 72, 41. sayıda 64 resim yer almaktadır. İncelediğimiz bu sayılardaki toplam fotoğraf veya resim sayısı 465'tir. Fotoğraf veya resimlerin bir belge olarak kullanılabilmesini düşündüğümüz zaman Resimli Kitap dergisinin bu konuda ne derece önemli olduğunu görebiliriz. Bu dergi o dönem için adeta canlı bir insan gibidir.

35-41. sayılar arasındaki yazar kadrosuna baktığımızda da yine birçok ismi görürüz. 35. sayıda Râif Necdet, Ahmet Râsim, Doktor Ethem, Bedîi Nûrî, Fâik Sabri ve A.Hamdi isimlerini görürüz. 36. sayıda Ubeydullâh Esad, Ahmet Râsim, Bedîi Nûri, Cemil Süleymân, İhsân Hilmî, Râif Necdet, Fâhire Osmân, Zekiye, İsmâil Hâmi, Doktor Ethem ve Mehmet Rauf'un yazıları yayımlanmıştır. 37. sayıda Doktor Ethem, Cemil Süleymân, İhsân Hilmî, Raif Necdet, Süleymân Bahri, Mehmet Rauf, Hasan Tahsîn, Ahmet Râsim, Şâdiye Fikret, Âliye Numân, Süleymân Bahri isimlerini görürüz. 38. sayıda Râif Necdet, Gazzeli Cemâl, Ahmet Râsim, Cemil Süleymân, Süleymân Bahri, İsmâil Hâmî, Salâhittin Enis, Mehmet Rauf, Âsâf Muammer, İsmâil Zühdü ve Selîm Rıfkı isimleri karşımıza çıkar. 39. sayıda Gazzeli Cemâl, Kadriye Hüseyin, Râif Necdet, Numân Âsaf, Âsaf Muammer, Hasan Tahsîn, C. Tahsîn, Tahrîrât Kâtibi Şemsi, İsmâil Zühdü ve Selîm Rıfkı 'nın yazıları yer alır. 40. sayıda Gazzeli Cemâl, Doktor Ethem, Ahmet Âsım, Râif Necdet, Âsaf Muammer, Tahrîrât Kâtibi Şemsi'nin yazıları ve bir de tercüme yer alır. 41. sayıda ise Râif Necdet, İlyâs Mâcid, Bedîi Nûrî, Wilhelm Stead, Hasan Tahsîn, Zekiye, Âsaf Muammer, Tahrîrât Kâtibi Şemsi'nin yazıları ve iki de yazarsız yazı yer alır. Buradan da anlaşılacağı üzere incelediğimiz yedi sayıda 29 farklı sanatçıya ait yazı yer almaktadır. Bu da bize Resimli Kitap'ın birçok yazara kucak açtığını gösterir.

İncelediğimiz sayıların bazılarında dergiye abone olma şartları verilir. Bunun yanında eldeki sayıları başka sayılarla değiştirmek isteyen okuyucular olursa bunları yapabileceklerine dair duyurular yapılır.

2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN ÖZEL OLARAK İNCELENMESİ VE ÇEVİRİ YAZILARIN VERİLMESİ

Bu bölümde incelediğimiz her sayının özelliklerini her sayıda ayrı ayrı olmak üzere ele alacağız. Bunu yaparken de başlıklarımızı derginin yayımcısı, müdürü, başyazarı, şekil özellikleri, yazar kadrosu, resimler-fotoğraflar, ilânlar-reklamlar, bilmeceler ve tanıtım yazıları şeklinde oluşturduk.

2.1. 35. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.1.1. Derginin 35. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 35. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.1.2. Derginin 35. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 35. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.1.3. Derginin 35. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 35. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf görev almaktadır.

2.1.4. Derginin 35. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 35. sayısı 867 ve 946. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa

numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer almaktadır. Üst ortada yılı Kânûn-ı Evvel(Aralık) 1327 olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise “numara:35” yazısı yer almaktadır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası, orta altta yine Fransızca olarak yayım yılı ve ayı sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yer almaktadır. Ortada ise “Trablusgarp Kumandanı Nechât Ali Bey” tanıtımıyla bir resim yer almaktadır. Resmin üstünde ise “Resimli Kitap” başlığı yer almaktadır. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Kânûn-ı evvel:1327

Numara:35

RESİMLİ KİTAP

SAYFADA YER ALAN RESİM

Trablusgarp Kumandanı Mücâhit Nechât Ali Bey
Colonnel Nechat Bey commandant del'armee de Tripoli

No:35

Decembre:1911

Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar-reklamlar yer almaktadır. Bu ilânlara ilânlar başlığında yer vereceğiz. Daha sonra ise iç kapak diyebileceğimiz kısım gelmektedir. Bu kısmında sol üst tarafında “numara:35” ifadesini, orta üstte “Kânûn-ı evvel:1327” ifadesini, sağ üstte ise “cilt:6” ifadesini görürüz. Yine solda numara:35 açıklamasının hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer almaktadır. Sağ tarafta ise “cilt:6” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, İdârehâne: Bâb-ı Âli Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” İfadesi yer almaktadır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk iâde olunmaz.” İfadesi görülür.

İç kapağın orta kısmında resim yer almaktadır. Resmin altında “Trablusgarp ordusu Erkân-ı Harbiye reisi mücâhit Âli Himmet Fethi Beyefendi(Foto: Febus) ifadesi ve hemen altında da bu ifadenin Fransızcası yer alır. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî,

siyâsî, fennî, felsefî, ictimâî mecmu‘â-i mansûredir.” İfadesi yer alır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Numara: 35	Kânûn-ı Evvel: 1327	Cilt: 6
Ser-Muharriri: M. Rauf		Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esad
Directour-Proprietaire Uberdoullah Essad	Resimli Kitap Ressimli Kitap	İdârehâne: Bâb-ı Âlî caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsusa
Bureau: Rue de la Sublime Porte No:31 Constantinople		Umûr-ı idâre için müdür Umûr-ı tahrir için ser-muharrir müracaat olunur.
Prix: 5 piastres		Derç edilen evrak iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, ictimâî, mecmua-i musavverdir.

Sayfada yer alan resim
Trâblusgarp ordusu Erkân-ı Harbiye reisi mücâhit Âli Himmet Beyefendi(Foto Febus)
Fethi Bey, Chef d’etat-major a Tripoli

35. sayının bundan sonraki kısmında 868 ile 943. sayfalar arasında çeşitli metinler yer almaktadır. 944 ve 945. sayfalarda “Bilmece Halli” başlığı altında önceki sayılarda sorulan bilmecenin cevabı ve bu bilmeceyi doğru cevaplayıp hediye kazananların isimleri verilmiştir. 945. sayfada yeni bir bilmece sorulmuş ve cevabı göndermeleri için okuyuculara sayfanın sonunda bir bilmece kuponu verilmiştir. 946. sayfada ise bir önceki sayfada sorulan bilmeceyi bilenlere verilecek ödüller sıralanmıştır. Yine bu sayfada “Asâr-ı Münteşire” başlığı altında dönemin bazı eserleri tanıtılmış ve fiyatları hakkında bilgi verilmiştir. Sayfanın son kısmında da “Tashîh” başlığı altında önceki sayıya ait bir metnin düzeltilmesi yer almaktadır. Bundan sonra bir sayfa tamamen boş bırakılmış sonraki gelen sayfaya da sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numarası verilmeyen bu sayfada “Hâbirun” mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır.

2.1.5. Derginin 35. Sayısının Yazar Kadrosu

Râif Necdet – Musâhebe-i Edebiyye

Ahmet Râsim – Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye

Doktor Ethem – Soğuk Kanlılık

Bedîi Nûri – Ulûm-ı Rûhiye

Fâik Sabri – İngiltere’de

A. Hamdi – Hürriyet-i Şahsiyenin Edvâr-ı Târîhiyesi

2.1.6. Derginin 35. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

35. sayının içinde 63 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Osmanlı subayları
- İtalyan askerler
- İtalyan askerlerinin savaş meydanından kaçması
- Yaralanan askerler
- Askeri birlikler
- Düşmandan kurtulan askerlerin dönüşü
- Trablusgarp şehri manzarası
- İtalyanların yaralı askerlerini taşımaları
- General Furigoni
- Amerika’nın Trablusgarp konsolosu
- İtalyanların savaş aletleri
- İtalyanların vatandaşlara yaptıkları eziyetler
- Yaralı İtalyan askerlerinin geri dönüşleri
- Bou Milliane şehri
- Türk askerinden saklanan İtalyan askerler
- Eşkîyaların çölde insanları öldürmeleri
- Vatan haini Trablusgarp Belediye Başkanı
- İtalyan prens ve prensesleri

- İtalyanların barbarlığı
- İtalyanların ölülerimize bile yaptığı eziyetler
- Hastahanelerimizde tedavi ettiğimiz İtalyanlar
- Hastahanelerimizin durumu
- Trablus'ta sözde tarafsız devletlerin temsilcileri
- İtalyan pilotlar
- İtalyan pilotların hastahanelerimizi bombalamaları
- İtalyan ordugahları
- Trablus'ta meydana gelen sel
- Bingazi'de bombalanan bir otelin vaziyeti
- İtalyan askerlerin Trablus sahillerine getirilmeleri
- İtalyan askerlerin hastahane gemilerine taşınması
- Trablus çöllerinde kum fırtınaları
- İngiltere Kralının Hindistan ziyareti
- İngiltere kral ve kraliçesi
- Medina yatı görüşmeleri
- Müzayedede satılan kıymetli mücevherler

Bu kısımda 35. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Trâblusgarp Kumandanı Mücâhit Necat Ali Bey (Colonnel Nechat Bey commandant de Larmee de Tripoli.)

İç kapak fotoğrafı: Trâblusgarp ordusu Erkân-ı Harbiye reisi mücâhit Ali Himmet Fethi Beyefendi [foto Febus] (Fethi Bey. Chef d'eatat-major a Tripoli)

Sayfa 869: Şanlı ordumuzun harekâtını tarassut etmek üzere hurma ağaçları tepesine tırmanmış İtalya neferleri (Soldats italiens scrutant les positions ottomanes du haut d'un palmier a Tripolis)

Sayfa 870: Nasıl kaçıyorlar?.. Bir italya piştar müfrezesi bakiyet't-üssebukunun kemâl-i tehlike meydan müsademeden firarı (Une fuite devan I'attaque turcs-arabes.)

Sayfa 871: Bingazi’de İtalya kahramanlıklarından(!)- ordumuzun suleti önünde perişan olan bir italya müfrezesinin firarı (Une debandade des italiens a Bengasi)

Sayfa 873: Makhur bir İtalyan topçu kıtasının seller içinde suret-i firarı ve mecrularının suret-i nakli (Transport des blesses et retraite, sous l’averse, d’un detachment d’artillerie ennemi.)

Sayfa 874: İtalyanların Trâblus sevâhiline top ihraç etmeleri (Debarquement de l’artillerie italienne a Tripoli)

Sayfa 875: Çapulculuk nasıl yapılır?.. Bombardıman edilen bir bina enkâzı arasında İtalya askerleri’nin taharrîyât (!) icra etmeleri (Pour le buttin.... Fouilles parmi les decombres d’un editice bombarde..)

Sayfa 877: Tan Gazetesi’nin Trâblus muhabiri olup bir şahsı meçhûl tarafından cerhedilen Jan Karere(Ortada ayakta bulunmaktadır.) (Le correspondant du “Temps” a Tripoli, Jean Carrere, qui ete victime d’un attentant de la part d’un inconnu.)

Sayfa 878: Trâblus’ta Osmânlı ordugâhında kumandan Neşât Bey’i selâmlayan bir müfreze-i askeriye (Soldats presentant les armes au commandant des torces ottomanes a Tripoli.

Sayfa 879: Düşmanın dest-i zulmünden tahlis-i nefis muvaffak olan ahâliyi İslâmiyenin jandarmalarımızın taht-ı muhâfazasında Osmânlı ordugâhına isâlleri (Les gendarmes turcs protegent la population ottomaen contre les soldats italiens.)

Sayfa 881: Trâblus şehrinde Seylân – bir sokağın manzarası (Les torrents dans les rues de Tripoli.)

Sayfa 882: Trâblus civârında bir vahdede bir kuyunun muhâfazasına memur bir İtalya müfrezesi (Une patrouille italienne gardant un puit aux environs de Tripoli.)

Sayfa 885: Trâblusgarp civarında İtalyan mecrûhlarının sûret-i nakli (Transportation des blesses italiens a l’hospital.)

Sayfa 886: Kaneva’nın muvaffakiyetsizliklerini telâkki etmek üzere gönderilerek aynı hafraya sükût etmiş kumandanlardan General Furigoni (Le general Caneva est remplace par le general Furigoni pour son impuissance dans le commandement.)

Sayfa 887: Amerika'nın Trâblusgarp konsolosu Mösyö Vod. (Monsieur Wods – Consul des etats- Unis a Tripoli.)

Sayfa 888: Trâblus civârında bir vâhede kum çuvalları ortasına tabiye edilen İtalya sahrâ toplarından biri (Un canon appartenant aux italiens place entre les sacs de sable a Tripoli.)

Sayfa 889: İtalyan için yüzlerce çuval!.. Kum çuvalları arkasında harp eden İtalya kahramânları! (Les heros italiens derriere les sac de sable...!)

Sayfa 890: Trâblus'a medeniyet (!) yerine kolera getiren İtalyanların vahşetlerinden: Kolera mesâbini için tecrithâne ittihâz edilen bir virânedede ölümler arasında bırakılan birçok insanların manzara-i sefâleti.. (Les italiens qu'on apporte le cholera, au lieu de civilisation, ont abandonnes les arabes au milieu des morts)

Sayfa 891:(Tablo) (silik) askerîden avdete merâsim-i mahsûsa.... Mecrûh bir İtalya kahramânının (!) (Les ceremonies au retour des excursions militaires..... Un officier italien blesse pendant le combat de Tripoli)

Sayfa 892: Trâblus sâhilinde düşman ordusuna ait levâzım-ı harbiye (Precaution militaire appartenant aux ennemis au rivage de Tripoli.)

Sayfa 893: Bou Milliane hezimetinden sonra şanlı ordumuzun suletinden firâr edebilen birkaç İtalyan'ın bir kemer altında ihtifâ etmeleri. (A peine sauves du combat "Bou-Miliane", quelques italiens se sont caches dans un passage)

Sayfa 894: Bou-Milianede bir câdde (Une route a Bou-Miliane)

Sayfa 896: 23 Teşrîn-i Evvel vahşetinde masûm kanlar dökmeye memur eşkiyâ müfrezelerinden birinin vâhada insan avcılığı (Le 23 octobre – Une partie des brigands charge de verser le sang aux innocents.)

Sayfa 897: İtalya ordusu levâzımının kuvvet-i cebriye altında Trâbluslulara naklettirilmesi (Les italiens empolient les Tripolitains par force pour la transportation de leurs bagages.)

Sayfa 900: Bir hâin-i vatan – Trâblusgarp belediye reisi olup İtalyan amâline hizmet etmek suretiyle vatanına hıyânet eden hasune lâîn (Hassoune, ancien prefet de la ville de

Tripoli, qui a commit l'infamie de faire cause commune avec les italiens pour sauvegarder ses interets personnels.)

Sayfa 901: İtalya vahşetlerinden – Trâblus ahâlisinden bazı bedbaht bîçârelerin idâma götürülmeleri (Atrocites ilaliennes – Qulques indigenes conduits a la mort par les italiens.)

Sayfa 902: Zâlimler de insâniyet olur mu?.. Sâlib-i ahmer heyetine dâhil olarak Trâblus'a azîmet eden İtalya prenseslerinden Prenseler Elenâ (La princesse Elena qui s'est rendue en italie avec la croix rouge.)

Sayfa 903: İtalya barbarlığının en feci' numûnelerinden – Trâblusgarp'ta gaddarân şehîd edilen birçok zavâllıların bir kemer kenârına atılıvermiş yığın hâlinde naaşları (Effets du barbarisme italiens: Les cadavres du qulques tripliains assomes par les soldats ennemis.)

Sayfa 904: İtalyanların Trâblus sâhillerine top ihrâç edişleri – mevkit iskeleler üzerinde (Les italiens débarquant des canons a la cote tripolitaine.)

Sayfa 905: Fakir bir Trâbluslu'nun kelbesinde silâh tahriyesi (Une perquisition dans une cabane d'un pauvre mendiant arabe.

Sayfa 906-907: İtalya medeniyetinin en parlak tezâhürâtından – kurşuna dizilen bazı bedbahtların cesetlerinin önünden şühedâ âilelerinin tahte'l-hıfz geçirilmesi. (Des femmes arabes de l'oasis, ramenees dans la ville, passent devant les cadavres de leurs peres, ou leurs meres epoux, qui jalonnent le chemin.)

Sayfa 908: Hilâl-i Ahmer bayrağı altında ki mebâniye karşı İtalyanlar nasıl mu'âmele ederler? Hastahâne hâline ifrâğ edilen baraka kışlasının bombardımandan sonra manzarası (Les italiens prouvent leur civilisation en bombardant un hopital portant le drapeau du croissant – rouge.)

Sayfa 909: (Sağ üst) Harâp olan Hamidiye istihkâmında bir manzara (Le fort "Hamidie" apres le bombardement)

(Sol alt) Siperler arkasında İtalya'nın sahrâ toplarından biri – piyâdesini himâye ederken... (L'artilleries Italiens gardent les avant-gardes.)

Sayfa 910: Trâblusgarp'ta bîtaraf (!) devletlerin atâşe militerleri – Bosniyâ zırhlısının güvertesinde (Les attaches militaires des etats neutres en Tripolitaine, a bord du cuirasse Bosnia.)

Sayfa 911: Trâblus ordugâhında İtalya teyyârecileri- Kaptan Piazza ile Kaptan Morizzo. (Les aviateurs italiens a Tripoli. Le capitaine Piazza et le capitaine Morizzo.)

Sayfa 912: Bou-Millianede İtalya hezîmetinden bir sâat evvel..Tarafların orduları arasında serujketur ziyâları altında gece vukû'a gelen bir topçu muhârebesi (L'aspect de Bou-Miliane avant la defaite subie en ce lieu par les Italiens)

Sayfa 913: Bou-Milliane musâdemesinde cezâ-yı sitârelerini bulan maktûl İtalyan zâbitlerinden beş simâ-yı gaddar- Sağdan iki resim sukût ederek ölen tayyareci zâbitlerdir.

Sayfa 914: (Sol alt) Aynı detâneti irtikâp edenlerden teyyâreci Rossi (L'aviateur Rossi qui a commis l'estreme ferocite de jeter des bombes sur les edifices du Croissant – Rouge.)

(Sağ alt): Meydân harbinde İtalyan teyyâreci zâbitlerinden olup hastahâneler üzerine bomba atan alçaklardan Gavotti (Gavotti, officier aviateur italien qui a lance des bombes sur les hopitaux).

Sayfa 915: Trâblus'ta İtalyan teyyârecilerinin Hilâl-i Ahmer hastahâneleriyle kat'ât-ı askeriyemiz üzerine attıkları bombalardan biri (Un des bombes jettees par les aviateurs italien sur les hopitaux et soldats ottomans.)

Sayfa 917: Trâblus sâhillerinde barbarların ordugâhı (Le campement des barbares italiens au bord de la mer.)

Sayfa 918: Bou Milliani'de bir askerî telefon merkezinin muhafazası için tabiiye edilen İtalyan'ın cebel toplarından birkaçı. (L'artilleries de campagne et le telephone installes sur la seconde igne de defense)

Sayfa 919: Son yağmurlarda Trâblus sokaklarına teveccüh eden seller (Les torrents pendant les pluies en Tripoli)

Sayfa 920: (Üst) Trâblusgarp sokaklarında sevki seylâb manzaralarından (Les torrents dans les rues de Tripoli.)

(Alt) Trâblusgarp sokaklarında sevki seylâb manzaralarından (Les torrents dans les rues de Tripoli.)

Sayfa 921: Bingâzi’de İtalya mühimmâtı harbiyesi ve bombardıman edilen bir otelin manzarası (A Bengazi- L’hotel bombarde par les italiens. On y voit les munitions entassees ça et la.)

Sayfa 922: İtalya askerlerinin mavnâlarla Trâblusgarp sâhillerine ihrâcı (Le débarquement des soldats italiens en Tripoli.)

Sayfa 923: İtalya tenze askeriyesinin ma’nidâr safahâtından – İtalyan mecrûhlarının maûnelerle hastahâne gemilerine nakli (Le transport des soldats italiens blesses pendant les combats dans des baques vers les bateaux – hopitaux.)

Sayfa 924: (Üst) İtalya tecâvüzünden evvel Trâblusgarp limânında yerli kayıkçıların sâhilde eşya nakletmeleri (Avant l’occupation par les italiens, l’aspect du bord en Tripoli.)

(Alt) Trâblusgarp’a sevkedilmek üzere İtalyan taburunun şimendiferle hareketi (Le depart des soldats italiens vers tripoli.)

Sayfa 925: Salîb-i Ahmer heyetinin vazifesi İtalya bandırAsı dikmek midir? Salîb-i Ahmere mensup kadınlardan müteşekkil bir heyetin Pizazor Helisinde düçâr-ı zillet olmaya mahkûm İtalya bandırası dikmekle meşgûl olmaları (Les dames de la croix rouge en traine de coudre le drapeau italien)

Sayfa 926: Tunus’ta mühim musâdemelere cevelân-gâh olan Babussok meydânında tedâbir-i askeriye (Aspect de la place Babes-Souk pendant la Journee de l’emeute)

Sayfa 927: İtalya vahşetlerinden müteessiren düçâr-ı galeyân olan Tunus ahâli-i İslâmiyesinin teskini için ittihâz edilen tedâbiri askeriye – Amed şedk men olunduğu bir sokak

Sayfa 929: Trâblusgarp çöllerinde her dem menhûl kum dalgaları (Les aspects toujours changeantes des sables du dessert.)

Sayfa 931: İngiltere Kralı Hazretlerinin Hindistan seyâhati – Kral Hazretleri'nin merâsim-i mahsûsa ile Port Saîd'e çıkışları (Le voyage au roi d'Angleterre: aux indes Arrive a Porte-Said il est reçu par S.A. le khedieve)

Sayfa 932: İngiltere Kralı Hazretleriyle Hidiv-i Mısır Abbas Halimi Paşa Hazretleri'nin Port Saîd'de bir arada aldıkları resim (S.M. Le Roi Georges et S. A. Le Khedive Abbas Hilmi Pacha)

Sayfa 933: Medinâ Yatında bir grup Sağdan ayakta duranlar (1) Lord Giçez (2) Kral Hazretleri (3) Hidiv Abbâs Hilmi Paşa (4) Ziyâüddin Efendi Hazretleri (5) Kraliçe Hazretleri'nin biraderi Dük Dutek(6) Prens Mehmet Ali Paşa (7) Serdâr Vingât Paşa Oturanlar: Kraliçe Hazretleri Sadrı esbak Kâmil Paşa (Une gruoupe prise bord du yacht Medina, a Port- Said)

Sayfa 934: İngiltere Kral ve Kraliçesi Hazeratını hâmil Medinâ Yatı'nın Süveys Kanalından müruru (De Medina passant par le Canal de Suez.)

Sayfa 935: Resmi kabûlden sonra Kâmil Paşa'nın Medinâ Yatından avdeti (Le rotour de Kiamil Pacha apres son visite au roi d'Angleterre)

Sayfa 936: İngiltere Kralı Hazretleri'nin Portsmot Limânından Medinâ Yatıyla hareketi (Le depart de Portsmouth du Yaght Medina emportant le Roi et la Reine d'Angleterre)

Sayfa 937: Hidiv Hazretleri Kral Hazretleri'ne resm-i havş-ı âmideyi ifâ etmek üzere Medinâ Yatı'na çıkarken (Le Khediv se rendant au bord du Medina, pour southaiter la bien-venu au roi d'Angleterre)

Sayfa 939: Hâkân-ı sabık-ı âhiren Paris'te müzâyede ile satılan kıymetdâr mücevherâtından bir kısmı (1) kadınlara mahsûs bir tâc (2) minâlı mersi dürbün (3),92 franga yani kırk altı bin liraya satılan inci gerdânlık (4) el aynası (5) konsol saati (6) broş (7) mersi gerdânlık (8) broş (Les bijoux les plus perecieux de l'ex-Sultan Abdul-Hamid vendus a Paris a des prix exorbitants.)

2.1.7. Derginin 35. Sayısının İlân ve Reklamları

Resimli Kitap dergisinin içinde birçok ilân-reklam vardır. Meşrutiyetin ilânıyla beraber devletin de artık yüzünü iyice Batı'ya dönmesinin de etkisiyle reklamcılık önemli

bir sektör olarak kendine yer bulmuştur. Resimli Kitap dergisi de bu sektörün ilerleyişini sağlayan çeşitli ilân-reklamlara sayılarında yer vermiştir. Aslında meşrutiyet döneminin basın fikrinin temelinde de reklamcılık yer almaktadır. Elbette bu reklamların dergi ve gazeteler yoluyla okuyucuya ulaşması ticareti geliştirmiş hem satıcı hem alıcı bu durumdan olumlu etkilenmiştir. Yine bu tarz reklamların dergilerde ve gazetelerde yer alması devleti Batı'ya bir adım daha yaklaştırmıştır. Bu açıdan reklamın önemi bir hayli yüksektir. Yine dergide reklamların yer alması da derginin bunları ekonomik kaynak olarak kullandığını bize göstermektedir.

Bu kısımda hem sayının içinde yer alan reklamların ne olduğuna dair kısa bilgi verilecek hem de reklam metni olduğu gibi aktarılacaktır. 3. sayıda dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda 12 tane mağaza ve şirket reklam-ilânı yer almaktadır. Bir ilân-reklam da sayının en son sayfasında yer alır. Böylece dergideki toplam ilân-reklam sayısı 13'e ulaşır. Resimli Kitap dergisinin içinde yer alan reklamlar şu şekildedir:

- 1)Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2)Maison Mehpare
- 3)Resimli Kitap koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm / Teshilât-ı Fevkâlede
- 4)Mehmed Karakaşzâde Rüştü(Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 5)Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 6)Orzdibak Ticârethânesi(İstanbul Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı)
- 7)Vatan Mücellithânesi(Bâb-ı Âli caddesinde numara:35)
- 8)Doktor Bahri İsmet Bey (Gülhâne Hastahânesi mu'allimlerinden)
- 9)Dâru'l-fünûn hukuk şubesinden mezun dava vekili Fazlullâh Nazîf
- 10)Sidney Novvil ve Şürekası (İngiliz ticârethânesi Galata'da Koğuruk'un hânında)
- 11)Mu'allim Selim Sırrı Bey
- 12)Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata

Bu sayıdaki ilk ilân “Beyker Ticârethânesi'ne” aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere'den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere'nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan,

hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Bu ilânda bir de asker resmi kullanılmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postane Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def’a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyeriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleğin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ’ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma’ûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürüd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâyâ’a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşırlar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcûttur.

Erkeklere mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçüklere içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

Bu sayıdaki ikinci ilân “Maison Mehpare” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA IBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazihâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepa takımları için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler, masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

Sayımızdaki üçüncü ilân derginin kendi ilânıdır. Bu ilânda dergiye abone olmak isteyenlere ve derginin koleksiyonlarını almak isteyenlere bilgi verilir. Bu “cömert şahıslara” başlığında verilmiş ve ardından fevkâlâde kolaylıklar denilerek koleksiyona nasıl sahip olunacağı hakkında bilgi verilmiştir. Sonrasında daha önce ayda on kuruş satılan koleksiyonun çok büyük ilgi gördüğünden bahsedilmiş ve arzu edenlere adreslerini bildirmeleri şartıyla bu koleksiyonun gönderileceği bilgisi verilmiştir. Yine 36 numaralı sayıdan itibaren abone olmak isteyenlerin abone ücretini göndermeleri durumunda abone olacaklarını ve sonrasında ücreti taksitler halinde ödeyeceklerinden bahsedilmiştir. Devamında 24 numaralı sayıdan sonra yayımlananların koleksiyona dahil edilemeyeceği söylenir. Bundan sonraki kısımda abone ücretinin Osmanlı memleketlerinde 45 kuruş olduğu ancak ilk sayıdan itibaren üç senelik abonelik ücreti peşinen verilirse 150 kuruş olduğu ve yabancı memleketlerde ve Girit'te ücretinin 40 kuruş olduğu bilgisi verilir. İlanın sonunda ise ihtâr başlığı altında derginin üçüncü sayısını herhangi bir numara ile değiştirmek isteyenlerin kendilerine başvurmaları istenir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Resimli Kitap

Koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm

Teshîlât-ı fevkalâde

Ayda on kuruşa taksitle fûrûht edilecek ikrâmıyla beşyüz koleksiyon geçen nüshalarımızla şerâiti hakkında bazı malûmât verdiğimiz koleksiyon mâmulatı muhterem kârilerimizce büyük bir rağbete mazhar olmuştur. Pek cüzi bir müddet tarafında bu koleksiyonlar kâmilen elden çıkacağından arzu edenler adreslerini birer kâretle iş'âr ederlerse şerâit varakası derhâl kendilerine irsâl olunacaktır.

Vilâyette bulunan talipler 22 numaralı nüshamızda mefsulen ilân kılındığı vechine 36 numaralı nüshamızdan itibaren mecmuamızın bir seneliğine abone olacaklar ve abone bedeli olan 54 kuruşla beraber ilk taksit olarak 010 posta ücreti olarak 6 kuruşuna cemaen 70 kuruş gönderdikleri taktirde şerâit malûma dâiresinde Resimli Kitabın üç cildini tedârik edebileceklerdir. Her ay veya iki üç ayda bir cemaen gönderilecek taksitlerin posta ücretleri taliplere ait olacaktır.

24 numaralı nüshadan sonra intişâr etmiş ve edecek nüshalar pûranında olarak koleksiyon mâmulâtına idhâl olunmayacaktır.

Memâlik-i Osmâniye'nin her tarafı için senelik abone bedeli 45 kuruştur ilk numaradan itibâren üç senelik abone bedeli peşinen verilmek şartıyla 150 kuruştur.

Memâlik-i ecnebiye ve Giritten mâ'ada eyaleti mümtâza için 40 franktır.

İhtâr – Resimli Kitabın 3 numaralı nüshasını diğer herhangi numaraları ile mübâdele etmek isteyenlerin lütfen idâremize müraca'at etmeleri mûtenâdir.”

35. sayıdaki dördüncü ilân ise “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de kış gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü

Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde

Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât

Karapduşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!

Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya

Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle

Tuhâfiye dâiresi

Kış münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri
Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri
Vesâir envâ'i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

35. sayıdaki beşinci ilân ise “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenilirliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takrîben
onsekiz milyon Osmânlı lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve
cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede
en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün
bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve
Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi
ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata'da Osmânî postahânesi karşısında müceddeden inşâ ettirdiği cesîm-i binâyâ [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdürîyet-i umûmiyesine mürâca'at buyurabilirler."

35. sayıdaki altıncı ilân ise "Orzdibak Ticârethânesi"ne aittir. Burası da kendini İstanbul'da kumaşın en sağlam ve en ucuz yer olduğu meşhur ticârethâne olarak tanıtır. Adı geçen bu ticârethânedeki pek çok güzel seçilmiş ürün olduğundan bahsedilir. Bunların arasında kadın, erkek, çocuk çorapları, mendiller, eldivenler, Paris'in en nefis ve zarîf kumaşı, kuyumcu ürünleri, saatler, kronometreler, lavantalar, kolonyalar gibi çeşitli ürünler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ticârethâne "Pfaf" dikiş makineleri ile "Omega" saatlerin deposu günümüzdeki anlamıyla bayisidir. Şirkete göre bu markalara yakın bir ürün henüz meydana getirilememiştir. Bunlara sahip olmak isteyen zaten bu ticârethâneye uğramalıdır. Yine burada kışlık kumaşlar, ipekliler, pamuklular gibi çeşitli eşyalar da vardır. Bu da şirketin ürün yelpazesinin geniş olduğunu gösterir. Bu ticârethânenin de ilânı şu şekildedir:

"Orzdibak Ticârethânesi

İstanbul'da Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı

Der-saâdet'de emtiasının ehveniyet ve metânetiyle iştihâr etmiş en cesîm ticârethânedir

ETABLISSEMENTS OROSDI-BACK

Mezkûr ticârethânedeki mevâdd-ı âtîden hüsn-ü intihâba lâyık ve pek mezbûl çeşitler bulunur.

Kadın, erkek ve çocuk çorapları

Mâruken her nevi eşyâ-yı
nefise

Fanila, kaşkorseler

Çakı ve bıçaklar

Gömlükler, buluzlar

Seyâhat eşyâsı

Erkek, kadın ve çocuk elbiseleri

Paris'in en zarîf ve en nefise
emtiası

Eşya ve evâni-ye yeniye

Moylalar

Her nevi mendiller

Meşmalar, linneümler,

Eldivenler

Şemsiyeler, bastonlar
Lavantalar, kolonyalar

halılar
Sâatler, kronometreler
Kuyumculuğa müteallik
mevâdd ve meziyyât-ı
nefise

Dikiş ve el işleri levâzımı

İpekler, bukliler, pamuklular, beyaz mallar
Bilhâssa kışlık her nevi emtia ve melbisât

Orzdibak Ticârethânesi “Pfaf” dikiş makineleriyle “Omega” sâatlerin deposudur, sâatlerin temin ettiği hüsn-ü netice ve muvaffakiyetler bu güne kadar başka hiçbir sâatle istihsâl edilememiştir. Ahz ve i'tâ' da emniyet-i kâmileye mazhar olmak isterseniz zaten Orzdibak Ticârethânesi müracâat etmelisiniz.”

35. sayıdaki yedinci ilân “Vatan Mücellithânesi”ne aittir. Burası da bir ciltçidir. Dönemin bazı yayınları burada ciltlenmektedir. İlânda cilt meraklılarına her türlü kolaylığın gösterildiği belirtilmiştir. İlan şu şekildedir:

“Vatan mücellithânesi

Bâb-ı Âlî Caddesinde numara:25

Mezkûr mücellithânedeki her nev'î nefis ve metîn ciltler imâl edildiği gibi Resimli Kitâp, Şahbâl, Osmânî Tarihi, Büyük Tarih-i Umûmî, Cem, Kalem, her nevi kâmûslar vesâire gibi büyük ve müte'addit ciltler teşkil eden âsâr ve müellifât için husûsî klişeler bulunduğundan cilt meraklılarına hâsseten tavsiye olunur. Eserlerini kâmilen veya kısmen teclîd ettirmek isteyen müellifler ve tâbi'lere de teshilâtı fevkalâde gösterilmektedir.”

35. sayıdaki sekizinci ilân Doktor Bahri İsmet Bey'in verdiği ilândır. Bu ilânın diğerlerinden farkı bir şirketin değil de bir kişinin kendi tanıtımı için ilân vermesidir. Bu da reklamcılığın bu dönemde nasıl ilerlemeye başladığını bize açıkça göstermektedir. Burada da doktorun branşı, adresi ve hasta kabul saatleri söylenilmiştir. İlân şu şekildedir:

“Doktor Bahri İsmet Bey

Gülhâne Hastahânesi mu‘allimlerinden

Kulak, boğaz, burun hastalıkları mütehasısı Bordo Seririyât ezinesinden diplomalı

Adres: Bâb-1 Âlî Caddesinde İbrahim Nazif Bey eczanesi mevki‘nde ikinci kattaki mu‘âyenehâne pazardan mâ‘adâ hergün alâturka 7 den 11 e kadar mürâca‘at eden hastaları kabul eder.”

35. sayıdaki dokuzuncu ilân bir avukata aittir. Bu da bir kişinin kendisi için vermiş olduğu ilân olması yönüyle diğerlerinden ayrılır. İlân çok kısa tutulmuş sadece avukatın adı ve adresi verilmiştir. İlân şu şekildedir:

“Dâru’l-fünûn hukuk şubesinden mezun dava vekili

Fazlullâh Nazif

Bâb-1 Âlî’de Ebu’s-su‘ût Caddesinde Müserret Oteli karşısında (1) numaralı oda”

35. sayıdaki onuncu ilân “Sidney Novil ve Şürekâsı”na aittir. Bu bir mağaza reklamıdır. Burada özellikle yangına dayanıklı hırsızlığa karşı güvenli İngiliz Milter kasalarının reklamı yapılmıştır. Bunun yanında banyo, duş takımları, sobalar, kalorifer, ustura makas gibi aletlerin mağazada olduğu söylenmiştir. Son olarak da her çeşit zirâi aletin olduğu ve bunların yanında mükemmel harman buhar ve gaz makinelerinin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca bunların İngiliz yapımı olduğu vurgulanmıştır. İlân metni şöyledir:

“[Sidney Novvil ve Şürekâsı] İngiliz ticârethânesi Galata’da Koğuruk’un hânında

Mağazalarımızda hırsız ve yangına mukâvim İngiliz Milter kasaları Romenkton ve Kestetener yazı makineleri telefon ve her nevi elektrik teçhizatı banyo duş kalorifer ve entrâsiyet sobaları çakı, makras, ustura, zarîf sigara takımları ve Bering fabrikasının hasât, rüstun progtor ve şürekâsının mükemmel harman buhâr ve gaz makineleri hâsılı her nevi âlât-ı zirâ‘iye ve her türlü İngiliz ma‘mûlâtı bulunur.”

35. sayıdaki on birinci ilân bir masaj uzmanı ilânıdır. Yine bu kişisel bir ilândır. Bu ilânda da kişinin İsveç usulü masaj ile tedavide bulunduğu söylenilmiş adresi ve hasta kabul günleri ve saatleri belirtilmiştir. İlân şöyledir:

“Mu‘allim Selim Sırrı Bey

Sihhat-i bedeniyesini muhâfaza ve takviye etmek isteyen zayıflara elzem ve hastalara birçok ahvalde en iyi bir ilâç bulan İsveç usûlü jimnastik ve masaj mütehasısıdır. İstokholm terbiye-i bedbiyet darû'l-mu'âllîminden tahsil etmiştir. Çarşamba, Cuma ve Pazar günleri öğleden evvel Pangaltı Caddesinde “29” numaradaki tedâvihânesinde kabul ediyor.”

35. sayıdaki on ikinci ilân “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref’in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa’nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görseelliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref’in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefiseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi’ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

Resimli kitab’ın 35. sayısındaki on üçüncü ilân ise sayının son sayfasındadır. Diğer ilânlar derginin başında yer alıyorken bu ilân farklılık göstermiş ve en sonda yer almıştır. Bu ilân “Hâbirun” isimli bir mağazaya aittir. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz yazılmıştır. Böylece ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son

moda kumaşın getirildiğinden, hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ’i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 79

Hâbirûn

Erkeklerle mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire

Galata Voyvoda numara 87”

2.1.8. Derginin 35. Sayısının Bilmeceleri

Resimli Kitap her sayısında okuyucularına bilmeceler sorar. Doğru cevap verenlere çeşitli ödüller verir. Bilmecenin cevabını bir sonraki sayıda “Bilmece Halli” başlığında verir. Bu kısım 35. Sayıda sayfa 944-945 ve 946 ‘dadır. Bu başlık altında önce bilmecenin cevabını söyler. Sonra kazananları kategorize ederek açıklar. Kazananlar doğru cevap verenler içinden kura ile belirlenir. Bazen kadınlara farklı, erkeklere farklı bilmeceler sorulduğu görülür. Kazananlar açıklanırken onların oturdukları adreslerde belirtilir. Bu da bize derginin ulaştığı geniş kitleyi ve popülerliğini göstermesi açısından önemlidir. Yeni sorulan bilmecenin ardından da bilmeceyi doğru cevaplayanlara verilecek ödüller hakkında bilgi verilir. Bu sayıda ödül olarak kartpostal verilmiştir. Bunlar birer ve üçer kartpostal olarak belirlenmiştir. Kazanan erkekler ve kazanan hanımlar ayrı olarak yazılmıştır. Askerlerden, askerî öğrencilerden belediye reislerine, bunların eşlerine, sivil vatandaşlara kadar çeşitli kısımlardan insanlar yarışmaya katılmış ve ödüller kazanmışlardır. Bu kısım şu şekildedir:

“Bilmece Halli

34 numaralı nüshamızda ki bilmecenin halli şimşek; şek, mek dir.

Erkeklerden doğru halledenler nâmına çekilen kurada birinciliği Üsküdâr'da Tophâneli oğlunda Rasim Nâmık, ikinciliği Selânik istinâf hukuk mahkemesi zabıt kâtibi İsmâil Hakkı, üçüncülüğü Akşehir dîvân-ı umûmiye memuru Hamdi Beyefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kartpostal kazananlar: Mekteb-i harbiye ikinci bölüm üçüncü sene talebesinden Nevşehirli Tumâ, Üsküdâr'da Doğancılar'da hukuk fakültesi talebesinden Fevzi Ârif, Kabataş idâdîsi müdâvimlerinden 870 Cafer Esat, Ropçöz bidâyet mahkemesi başkâtibi Fazıl, Feneryolunda Asaf Paşazâde-i Şerîf, Fatih talebe-i ulûmdan Fahrettin, Mürefte jandarma kumandanı İsmâil hakkı, mekteb-i hukuk müdâvimlerinden Beylerbeyli Ahmet Ziyâeddin, Kale-i sultâniye'de Zerheli Barbaros telsiz telgraf muhâbere memuru İzmirli Rahmi, Selânikte: Ordu köşkünde muhâfaza bölümü kumandanı Yüzbaşı Ali Tevfik, Harbiye Nezâreti levâzım birinci şubesinde Selâhâttin, Mûsiki-i Hümâyûn'da Ahmet Nâzım, Mâvzer fişekhânesinde Giritli Ali Hilmi, Uşak Belediye tabîbi Mehmetali, Samsun'da mühendis Cevdet, Selânik ihrâcât gümrüğü tahrîrât kâtibi Mehmet Tevfik, Manâstır dârülmuallimin müntehi sınıf talebesinden Bahadır Ekrem, Sisam telgraf ve posta müdürü Mehmetali, Perlüpe İttihât ve Terakki kulübü nâmına Dâvut Fehmi, Midilli idâdîsinde Mehmet Feyzi, Kabataş idâdîsinde Rumelikavaklı A. Necmettin, Afyonkarahisârında Kesrizade Abdullah Hilmi, dârülmuallimîn alî-i edebiyât ikinci sınıftan Sacit Necâti, Canik Sancağı dâhilinde Yakra Kazası ziraatbank memuru Şahâbettin, Mekteb-i harbiye dördüncü bölüm ikinci seneden Hüsâmettin, Edirne askerî idâdîsi birinci tabur dördüncü bölükten Süleymâniyeli Nâci, Fatih'te Turakapılı Ali Nazmi, Preşeve telgraf ve posta müdürü Reşit.

Birer kartpostal kazananlar: Nazilli duyûn-u umumiye memuru Mustafa, Kayseri tahsîl memuru Mustafa Nihât, Kuleli idâdîsi müntehî sınıf talebesinden Yüksekaldırımli Râsim, İstanbul lisesinden Kerîme Şefik, Müşrik Fiyûzat mektebi talebesinden Hikmet, Mitroviçe'de dirâğa Ali, mühendis. mektebi ihtiyât sınıfı 105 Hayrettin Necdet, mekteb-i harbiye dördüncü bölüm şakirdânından Dimotkalı Hasan, Bayezit merkez rüştiyesi ikinci sınıf talebesinden Hâfız Mehmet Emin, mekteb-i osmâni talebesinden 75 Ferit, Maydosa'da nizâmiye onuncu alayın dördüncü bölüm mülâzım-ı evveli Mustafa, İstanbul postanesi risâleti ecnebiye gişe memuru Ahmet Fevzi, Dâruşşafaka talebesinden

Ramazan, Cağaloğlunda merhûm Veysel Paşa konağında Adnân, Tikveş jandarma bölüğü kumandan vekili mülâzım-ı evvel Hüseyin Fehmi, İstanbul mektebi sultânisi müdâviminden Giridi Çiçekzâde Hüseyin İzzet, İstanbul mekteb-i sultânisinden 183 M. Ş, İzmir posta ve telgraf müdüriyeti kaleminde Ârif Hicâbi, kadastro mekteb talebesinden 24 Mazhar, sanâyi-i nefise müdâvimlerinden Mahmut Zeki, İzmir’de emlâk-ı emiriye idâresinde Hidâyet Beyefendilerdir.

Hanımlardan doğru halledenler namına çekilen kurada birinciliği Şişli’de binbaşı Rıza’nın zevcesi Naime Rıza, ikinciliği Makri Köyünde belediye bahçesi civârında merhum direktör Rıza Bey hafidesi Fatma Fatîna, üçüncülüğü İzmir’de Beyler sokağında Cezmi Rıfat Bey’in kerîmesi Lemân Hanımefendiler kazanmışlardır.

Üçer kartpostal kazananlar: Bahriye yüzbaşılardan Nurettin Bey hafidesi Muhsine, Süleymâniye’de Fedriye, Büyükada, Zehra Behîç, Sultânahmet’te Fevâid Paşa hânesinde Remziye, Kadıköy’de Aynelhayât, Yârhisâr torpidosunda Şükrü Bey kerîmesi Melek, Edirne Timurtaş Karaağaç’ta süvâri mülâzımı Reşat Bey kerîmesi Nimet, Selânik’te Asır matbaası müdürü Osmân Ferit Efendi kerîmesi Nireferide, Göztepe’de Belîğa Muazzez, Beşiktaş inâs rüştiyesinde talebâtından Muzaffer, Çengelköyün’de Yegâne Faik, Kadıköyün’de Mısırlıoğlunda Derune Râsim, Makriköyün’de bez fabrikası müdürü kerîmesi Fatma Melîha, Beşiktaş Köyiçinde Sabiha Necdet, Makriköyün’de Yenimahalle’de merhum Mehmet Bey kerîmesi F. Alile, Eyüp’te, Hikmet-i Câzibe, Makriköyün’de Ali Rızâ Bey kerîmesi Fitnat, Nişantaşında Yegâne Nuri, Bursa’da. Setbaşında Kantar Ciyân Nayide, Beşiktaş’ta Dörtüzlü Çeşme’de Salih Bey kerîmesi Zehrâ, Kadıköyün’de Mısırlıoğlunda Sepetçi Sokağında Fatma Aliye, Selamsız’da Sahire, İzmir’de Karşıyaka’da Fatma Ruhsâr, Üsküdâr’da İhsâniye’de İffet Hüsnü, Beşiktaş’ta Yenimahalle’de Zin Esat, Kasaba’da Tekelizâde Ârif Hikmet Efendi kerîmesi Bedia Hikmet, İnas idâdîsi ikinci sene talebâtından Fatma Miroke Hanımefendiler kazanmışlardır. Mükâfâtların idâreden aldırılması rica olunur.”

Bundan sonraki kısımda sayfa 945’te yeni bilmece sorulur. Bu soru bilmece başlığı altında verilir. Bunun altında da cevapların yollanması için bir bilmece kuponu vardır. Bilmece sorulduktan sonra verilecek ödüller sıralanır. Bu bilmecenin cevabını doğru verenlerden kura ile ödülleri kazananlar belirlenecektir. Buna göre erkeklerden kura ile birinci olana cep saati, ikinci olana fırça takımı, üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği verilecektir. Bunun yanında otuzuncu kişiye kadar üçer kartpostal, ellinci kişiye kadar da

birer kartpostal hediye edilecektir. Kadınlardan kura ile birinci olana ise üç parçadan oluşan taşlı zarîf tarak, ikinci olana zarîf bir el çantası, üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği verilecektir. Ayrıca otuzuncu kişiye kadar da üçer kartpostal hediye edilecektir.

Bu hediye bilgilendirmesinden sonra bir de uyarı yapılmıştır. Buna göre dergide bilmeceye doğru cevap verenlerden sadece kura ile seçilen seksen kişinin isminin yayımlandığı isabet etmeyenlerin ise isimlerinin yayımlanmadığı vurgulanmaktadır. Bu kısımda dergide şu şekilde yer almaktadır:

“Bilmece

Bilmecemiz hal-i hazırda en çok muhtâç olduğumuz bir kuvvetin altı harften mürekkep ismidir. İlk iki harfi idâd-i fârsiye ve Frânsuviyeden birine delâlet eder. İlk üç harfi eyyâmı mâzîmizden bir gündür. Son iki harfin nihâyetine bir hemze ilâve edecek olur isek teşekkül edecek üç harfli kelime de bilmecemizin üstünde ibrâzı satvet edeceği unsurun ism-i arabiyesidir.

Erkeklerden doğru halledenler miyânında kura ile birinciye zarîf bir cep sâati. İkinciye bir fırça takımı, üçüncüye mecmûamızın altı aylık abonesi, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hanımlardan doğru halledenlerden yine kura ile birinciye üç parçadan müteşekkil taşlı zarîf tarak, ikinciye zarîf bir el çantası, üçüncüye mecmûamızın altı aylık abonesi, otuzuncuya kadar üçer kartpostal ihdâ olunacak ve isimleri gelecek nüshamızla ilân edilecektir.

[İhtâr: Bilmecemizi doğru halledenlerden yalnız seksân zâtı kura ile tefrîk edilerek isimleri ilân edilmekte olduğundan bilmece halledip de isimlerine kura isâbet etmeyen zevâtın biltâbi isimleri derc olunamamaktadır.]

Sûret-i hal mebrût kupona yazılarak [musâbaka memurluğuna] gönderilmelidir.”

35. sayının bundan sonraki kısmında “Resimli Kitap’ın Rey’i Varakası” başlığı altında bilmeceler ve bilmecelere cevap verenlerle ilgili bazı görüşler ortaya konulmuştur. Bu görüşlere göre önceki sayıdaki bilmeceye bin kadar cevap gelmiştir. Ancak bu cevaplardan bazıları gereksizdir. Bu durum da hem cevabı yazanı hem de okuyanı gereksiz meşgul etmiştir. Bu durumdan ötürü okuyuculardan gereksiz yorum, düzeltme vb. şeylere girmemeleri rica edilir. Yine ikinci bir görüş ise bazı kişilerin görüşlerini yazmadıkları ve isimlerini yazmayı uygun görmedikleri duyumuyla ilgili verilmiştir. Bu

durumdan çekinenlere bir tavsiyede bulunularak başka bir isimle cevabı gönderebilecekleri söylenir. İsim isteme sebeplerini ise cevabı gönderenin cinsiyetini ve müslim ya da gayr-i müslim olup olmadığını belirlemek olduğunu söylerler. Çünkü okuyucunun cevapları bu noktalara göre ayrıca sınıflandırılmaktadır. Bu başlığın son bölümünde ise isterlerse okuyucuların cevaplarını daha ucuz bir yöntem olduğu için açık bir zarfla gönderebileceklerini belirtirler. Okuyucudan da tüm söylediklerine uymalarını temenni ederler. Bu kısım da sayımızda şu şekilde verilmiştir:

“Resimli kitabın reyi varakası

Geçen nüshamıza ilâve ettiğimiz suâllere âit bin kadar cevâp vârit olmuştur. Ancak bazı zevât-ı kirâm reyleriyle beraber bazı mütâlaâtlarını bildiriyorlar ki bu hem kendileri hem de bizim için fazla ve lüzûmsuz bir meşgûliyet tevâlî etmektedir. Rey varakasında muharrer cevâplardan fenâat-ı fikrîye tevâfuk etmeleri çizmek kâfi geleceğinden şerhlere, tadîllere vesâireye lüzum görülmemesini rica ederiz.

Rey varakasında cetvelin altında muharrer sualler münâsebetiyle bazı zevâtın beyân-ı reyden çekindiklerini haber alıyoruz. Farazâ bazı kimseler isimlerini yazmaya her nedense muvâfık görmüyorlarmış.. Şurada hiçbir şeyi ilâvesine lüzûm görmeyerek yalnız şunu arz ederiz ki bu sûretle ismini bildirmek istemeyenler kendi isimleri birine başka bir isim yazabilirler. Nitekim Hasan yerine Mehmet isminin yazılabilmesine bir mâni yoktur. İsim tasrîh edilmesinde ki maksadımız cevâp veren zevâtın erkek, kadın, müslim, gayr-i müslim sınıflarından hangisine mensûp oldukları – reyler bu noktadan dahi ayrıca tasnîf edileceği cihetle- tayîn edebilmektir.

Rey varakaları açık bir zarf içinde gönderildiği takdirde yalnız beş paradan ticâret posta ücretine tâbi olacağından arzu edenler bu sûretle açık olarak gönderebilirler. Karelerimizden henüz reylerini bildirmeyenlere bu husûsda lakayt kalmamalarını suret-i mahsûsada temenni eyeriz.”

Sayfanın en sonunda ise bilmeceyi cevaplamak isteyenlerin kullanacağı bir bilmece kuponun verilmiştir. Cevap bu kupona yazılıp Resimli Kitap dergisi idaresine gönderilecektir. Bu kuponun şekil özelliği şu şekildedir:

Resimli Kitap Numara:35 Bilmece kuponu bilmece	(35 Numara)
ibrâz Sûret-i Hal _____ adresi ve	Mükâfâtı ahzinde olunacak kupon
İmza ve adresi _____	imza

2.1.9. Derginin 35. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinde o dönemde basılan bazı eserlerin tanıtımı yapılmaktadır. Bu bölüm “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında verilir. Bu tanıtımda yazar ve fiyat bilgisi verilir.. Ayrıca eserler hakkında kısa yorumlar yapılır. 35. Sayıda iki eser tanıtılmıştır. Bunlardan biri Nüzhet Hâşim Bey’in çıkardığı “Mensur Şiirler” kitabıdır. Fiyatı 100 liradır. Diğeri ise Râif Necdet Bey’in “Hisler ve Fikirler” isimli eseridir. Bu eser çok fazla ilgi görmüştür. Eldeki basımları azalmıştır. Ünlü kütaphânelerde 10 kuruşa satılmaktadır. Bu kısım dergide şu şekilde yer alır:

“Âsârı Münteşire:

Tahassusat: Genç edîplerimizden Nüzhet Hâşim Bey’in bu unvân altında mensûr şiirlerinden müteşekkil bir eseri neşrolunmuştur. Mutâalasını tavsiye ederiz. Fiyâtı 100 paradır.

Hisler ve Fikirler :Râif Necdet Bey’in fevkâlade mazharı rağbet olmuş bu eser-i edebîsini bütün karelerimize tavsiye ederiz. Mevcût nüshaları azalmıştır. Marûf Kitaphânelerde on kuruş fiyâtıyla satılmaktadır.”

35. sayının bundan sonraki kısmında bir tashîh yani düzeltme metni verilmiştir. Bu düzeltme bir önceki sayıda İsmâil Hâmdi Bey’in bir şiirine aittir. Düzeltme metni şu şekildedir:

“Tashîh

Geçen nüshamızda münderiç İsmâil Hami Bey’in manzûmesinin 10. 31. 37. mısraları bir vechi âtî olacaktır.

10 onlarda kalbimizde ki mâtemmiş ağlayan

31 her akşam aks ederken ufuklarda seslerin.

37 akşamlı şiirimizde ki güllerde...”

2.2. 36. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.2.1. Derginin 36. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 36. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.2.2. Derginin 36. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 36. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.2.3. Derginin 36. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 36. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf görev almaktadır.

2.2.4. Derginin 36. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 36. sayısı 947 ve 1034. Sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirilebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer alır. Üst ortada yılı “Kânûn-ı Sâni (Ocak) 1327” olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise “numara:36” yazısı yer alır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası, orta altta yine Fransızca olarak yayım yılı ve ayı sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yazılmıştır. Ortada ise “Bingazi Tarafında Mücâhitlerin Fethi” yazısıyla bir resim bulunmaktadır. Resmin üstünde ise “Resimli Kitap” başlığı yer almaktadır. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Kânûn-ı evvel:1327

Numara:36

RESİMLİ KİTAP

SAYFADA YER ALAN RESİM

Bingazi Tarafında Mücâhitlerin Fethi
UNE VICTOIRE PRES DE BENGHAZI

No:36

Janvier:1912

Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar yer almaktadır. Bu ilânlara, ilânlar başlığında yer vereceğiz. Ancak 36. sayıda 35. sayıdan farklı olarak “Bilmece” bölümü son bölümde değil, dış kapakla iç kapak arasında kalan bölümde ilânlarla birlikte verilmiştir. Daha sonra ise iç kapak diyebileceğimiz bölüm gelmektedir. Bu bölümün de sol üst tarafında “numara:36” açıklaması, orta üstte “Kânûn-ı Sâni:1327” tarihi, sağ üstte ise “cilt:6” numarası yer almaktadır. Yine solda numara:36 açıklamasının hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da İngilizce olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “cilt:6” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, İdârehâne: Bâb-ı Âli Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk îade olunmaz.” İfadesi görülür.

İç kapağın orta kısmında resim görülür. Resmin altında “Trâblusgarp’ta Dobruk ve havâlisi kumandanlığını deruhde ederek mazhar-ı muvaffakiyât olan mücâhit muhterem Ethem Paşa Hazretleri” ifadesi ve hemen altında da bu ifadenin Fransızcası yer alır. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâi mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi yer alır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Numara: 36	Kânûn-ı Sâni: 1327	Cilt: 6
Ser-Muharriri: M. Rauf		Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esad
Directour-Proprietaire Ubeidoullah Essad	Resimli Kitap Ressimli Kitap	İdârehâne: Bâb-ı Âlî caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsusa
Bureau: Rue de la Sublime Porte No:31 Constantinople		Umûr-ı idâre için müdür Umûr-ı tahrir için ser-muharrir müracaat olunur.
Prix: 5 piastres		Derç edilen evrak iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâî, mecmua-i musavveredir.

Sayfada yer alan resim

Trâblusgarp'ta Dobruk ve havâlisi kumandanlığını der-uhde ederek mazhar-ı muvaffakiyât olan mücâhid-i muhterem Ethem Paşa Hazretleri

36. sayının bundan sonraki kısmında 948 ile 1023. sayfalar arasında çeşitli metinler yer almaktadır. Ancak 994. sayfadan sonra sayfa numarası verilmemiş bir sayfa eklenmiştir. Bu sayfanın sonra gelen sayfa 995'ten devam etmiştir. Araya eklenen bu sayfa bir duyuru sayfasıdır. Bu sayfadaki duyuruya göre Resimli Kitap matbaası bir hafta sonra açılacaktır. İlânın sonunda bu sayfanın 36 numaralı sayıya ilâve olduğu söylenilmiştir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi bilmece kısmı 36. sayıda başta ilânların arasında yer alır. Bilmece kuponu da yine bilmeceyle aynı sayfada verilir. 1024 ve 1026. sayfalar arasında ise "Asâr-ı Münteşire" başlığı altında dönemin bazı eserleri tanıtılmış ve fiyatları hakkında bilgi verilmiştir. 36. sayı 6. cildin son sayısı olduğu için bu sayının sonunda sayfa 1027 ve 1034 arasında 6. cildin fihristi yayımlanmıştır. Bundan sonra bir sayfa tamamen boş bırakılmış sonraki gelen sayfaya da sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numarası verilmeyen bu sayfada "Hâbirun" mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır.

2.2.5. Derginin 36. Sayısının Yazar Kadrosu

Ubeydullah Esad – Hasbihâl
Ahmet Rasim – Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye
Bedîi Nuri – Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İçtimâiyye
Cemil Süleyman – Verem’in Esbâb-ı İçtimâiyyesi
İhsan Hilmi – Tekâmül-i İçtimâiyye’den Mütâlaa
Raif Necdet – Şitâp
Fahire Osman – İnsaniyyet ve Kadın
Zekiye – Tezat Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz
İsmail Hami – Münzevi
Doktor Ethem – Soğuk Kanlılık
Mehmet Rauf – Nihilizm ve Anarşizm

2.2.6. Derginin 36. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

36. sayının içinde 65 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Trâblusgarp Savaşı
- İtalya’nın gerçekleştirdiği idamlar
- İtalya’nın telsiz vb. ile ilgili yaptığı onarım işleri
- İtalya’nın asker sevkiyatı
- İtalyan komutanların fotoğrafları
- Askerlerin Trablusgarp Savaşı’ndaki durumları
- Derne’den fotoğraflar
- İngiliz parlamentosundan Edvard Gray’a ait fotoğraf
- Siyam Kralı’na ait fotoğraf
- Bangkok şehrinin tak ve süslemeleri
- Ermeni patrikliğine tayin olan Arşoroni Efendi’nin merasimi
- Nazilli’de baş aşağı asılarak öldürülen Çakırcalı’ya ait fotoğraf
- İşitip’te bomba hadisesi – Cami-i şerîf’in bombamdırman sonrası manzarası
- İran hayatına ait fotoğraflar
- Mevlâ-yı Hafizîn avlanması

- Çin ihtilâlinden manzaralar
- Çinli çocuklar
- Pekin başvekilinin ihtilâlcilerle görüşmesi
- Çinli yöneticiler
- Rusya imparatorunun eşi ve çocukları
- Sırbistan Kralı'nın Paris ziyareti
- İngiltere hanedanı mensupları
- Amerikalı askerlerin uçak düşürme çalışmaları
- İngiltere Kralı George
- İngiltere'nin Hindistan valisi
- Delhi'den manzaralar
- Delhi merasimi'nden fotoğraflar
- Hint mihrâceleri
- Hint askerlerinin teftiş edilişi

Bu kısımda 36. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Bingazi tarafında mücâhitlerin fethi (Une victoire pres de benghazi)

İç kapak fotoğrafı: Trâblusgarp'ta Dobruk ve havâlîsi kumandanlığını deruhde ederek mazhar-ı muvaffakiyât olan mücâhit muhterem Ethem Paşa Hazretleri (Edhem pacha, commandant de Tobrouk.)

Sayfa 949: Trâblusgarp mücâhitleri- kumandan Mûsa Bey'le meşâyihden mücâhidinden Şeyh Abdullâh'ın bir müzâkeresi (Un entretien du commandant Moussa bey et du Cheih Abdullah.)

Sayfa 951: Kumandan Mûsa Bey ve maiyeti - berâ-yı istikşâf düşman ordugâhına doğru ilerlerken. (Le commandant Moussa bey et suit en reconnaissance vers le camp italien.)

Sayfa 952: Trâblusgarp – Ayne'z-zâr'â müsâdemesinde mücâhidin Araptan bir kısmı (Les combattants arabes d'Ain- Zara)

Sayfa 953: Bau Miliane müsâdemesinde kahramân askerlerimiz (Nos heros soldants a Bau- Miliane.)

Sayfa 956: Trâblusgarp civârında – kahramân ve fedâkar ordumuza mensûp bir kıta-i askerîye (Un detachment des troupes Turhues operan pres de Tripoli.)

Sayfa 957: Trablugârp'ta Osmânlı ordugâhının bulunduğu Garyan Mevki (Le camp Turc a Garian)

Sayfa 958: Mecrûh bir vatandaşın çuvallar içinde enini (Un blesse arabe pendant le combat.)

Sayfa 959: İtalya medeniyetini (!) Avrupa'da ki munassıf ve insaniyetkâr nazarla takdîm ediyoruz: Trâblusgarp'ta zâlimâne bir sûrette mahvedilen mağdur vatandaşlarımızdan [14] zavâllının sûret-i idâmı (La civilisation italienne a Tripoli: execution de 14 indigenes coupable d'avoir defendu leur patrie)

Sayfa 961: Telsiz telgraf muhteri'-i İtalyalı Markoni – Bingazi'de İtalya hesâbına bir telsiz telgraf merkezi tesisiyle uğraşırken (Marconi installant un poste de telegraphie sans fil a Bingazi, pour le compte de l'Italie)

Sayfa 964: Napoli'den Trâblusgarp'a sevkîyât-ı askerîye (Expeditions militaires de Naples a Tripoli)

Sayfa 965: Aynezzârâ'da 37 İtalya maktûlünün hâtırasını ifâ (!) için âsârı atıkadan bir sûtûn rekz edilişi (Erection d'une colonne antque commemounement commemoratif en l'honneur de 37 italiens tues a Ainzara)

Sayfa 966: Aynezzârâ harbinden evvel... hâl-i istirahatte bulunan bir İtalyan müfreze-i askerîyesi (Un detachment italien au repo savan le combat d'Ain Zara)

Sayfa 967: Bingâzi civârında harekât-i askerîyeyi idâre eden bir İtalyan erkân-ı harb-i zâbitinin imdât talep etmesi (Un officier de l'ete major italien demandant aes renforts)

Sayfa 969: Tenezzühü askerîde (!) kazada ölen İtalya zâbitanının mezârı (Tombe des officiers italiens tues pendat les compats)

Sayfa 970: İtalyan vahşeti- kolları arkalarından bağlı olarak hükm-ü idâmın icrâsına muntazır bedbaht ve mağdûr Trâbluslu bazı vatandaşlar. (Condannes arabes attendant le supplice)

Sayfa 971: Bingâzi havâlisinde – Sunusi meşâyihinden bir mücâhit vatanperver (Un cehikh Snoussi)

Sayfa 972: İtalyan vahşeti – kurşuna dizilecek bedbaht bir Trâbluslunun son dakikaları (Les derniers instants d'un condamne)

Sayfa 973: Trâblusgarp civârında İtalyan hatt-ı müdâfa'asında bir topçu muhârebesi (L'artillerie Italienne pres Tripoli)

Sayfa 974: Ayne'z-zârâ musâdemesinde maktûl düşen bir İtalyan neferinin yerdeki vaz'iyeti (Sur le champ de battallie d'Ain Zara)

Sayfa 975: (Sol) Ayne'z-zârâ musâdemesinde mağlûp olan İtalyan kıta-i askerîyesi kumandanı Ceneral Kleman (La general Clement battu a Ain Zara)

(Sağ) Derne'de dûçâr-ı hezimet olan İtalya müfrezesi kumandanı Ceneral Vittoriyo (Le general Vittorio battu a derna)

Sayfa 976: Derne civârında bir İtalyan topçu müfrezesi (L'artillerie italienne pres de Derne)

Sayfa 977: Trâblusgarp çöllerinde tenezzüh-i askerî safahâtinden (Transport d'un mort dans le desert tous de Tripoli.)

Sayfa 979: Bou Milliane'de feci' bir manzara- apansız dûçâr-ı hücum olarak şehit edilen bedbaht bir vatandaşın parça parça edilmiş elbiseleriyle nevm-i ebedîsi (A Bou-Miliane une victime des italiennes)

Sayfa 980: Derne'da İtalyan hattı müdâfa'asında bir mitralyöz bölüğü (Une compagnie de mitrailleuse italienne a Derna)

Sayfa 981: Mücâhidîn Arap'ın ağaçlar arasından düşmana ateş etmeleri (silik)

Sayfa 982: Cihân-ı siyâsetin manivelâsını idâre edenler arasında hâkim ve münferit bir simâ – Sir Edvar Gray (Une des mains puissantes qui manient la grande manivelle la diplomacie contemporaine: Sir E. Gray)

Sayfa 983: Sir Edvard Gray İngiliz Parlamentosunda îrâd-ı nutuk ederken (Sir Edouard Grey prononçant un discours dans la Chambre.)

Sayfa 984: Ahîren Siyâm-ı taht-ı kraliyesine cülûs eden Siyâm kralı (Le nouveau Roi de Siam)

Sayfa 985: (Üst) Siyam Kralı'nın resm-i tetvîc-i münâsebetiyle Bangkok şehrinde garip bir tâk ve tezyînât (L'embellissement de rues et de edifices la ville du couronnement du Roi de Siam.)

(Alt) Siyam Kralı'nın birâderleri (Les freres du Nouveau Roi de Siam.)

Sayfa 988: (Üst) Ahîren Ermeni patrikliğine tayîn buyrulan patrik Arşoroni Efendi'nin merâsimden sonra Bâb-ı Âlî'den müfârekatı (Archarouni efendi, Nouveau Patriarche armenien a son depart de la S.P. apres la ceremonie.)

(Alt) Nazilli'nin Karıncalı dağında vuku'bulan musâdeme neticesinde öldürülen şakî Hünhâr Çakırcalı habîsinin Nazilli'de baş aşağı asılarak teşhîr edilmesi (Le corps du tameuc brigand l'chakirdjali pnedu et exhibe a Nazilli)

Sayfa 989: (Üst) İştîp'te bomba hâdisesi – câmi-i şerîf karşısında ki mebâninin bombanın iştiâl-i te'sîriyle parçalanan çerçeveleri (Les edifices endommages parsele une bombe des bandes a Schtib)

(Alt) Ahîren İştîp'te Bulgar kavmîyetçileri tarafından bomba ile bir kısmı tahrîp edilen câmi-i şerîfin iştiâlden sonra ki manzarası (La mosquee ruinne pardeliement parsele une bombe revolutionnaire a Schtib.)

Sayfa 996: İrân hayâtına âit birkaç safha (Quelques scenes de l'industrie persane)

Sayfa 997: Mevlâyı Hafız'ın Fâs-ı karînde Fransız zâbitânıyla berâber avlanması (Mevlai Hafiz xhassant aux environs de Fez)

Sayfa 998: Çin ihtilâl-i münâzırından – Şangay'da kuruvazörlerden atılan bombalarla tevellüd eden harîk ve iştiâl eden mevadd-ı müşteile depolarından birinin sûret-i ihtirâkı (Une vue de la revolution chinoise a Changhai. L'incendie cause par des bombes lancees des croiseurs)

Sayfa 999: İhtilâl-i hâzır ile ilâfedâr olmayan Çinli kahramânlar (Des chinois qui sont a l'edart du combat.)

Sayfa 1000: Pekin başvekili Yan-Şu'nun Kyen ihtilâlcileriyle müzâkere etmek üzere Pekin'den azimeti

Sayfa 1001: Vakayi'-i hâzırada en ziyâde nâm ve hidmeti sebk eden bazı Çin ricâli (Quelques uns des personnages chinois qui ont contribue beaucoup aux evenements present.)

Sayfa 1002: Çin ihtilâli menâzirinden – Nankin Şehri kapısında muhafızların ahalâiye karşı kırbaç ve silâh isti'mâl etmeleri (Les portiers de Nankin fouettant le public.)

Sayfa 1003: Çin ihtilâli esnâsında Pekin İngiliz sefârethânesini muhâfaza eden İngiliz bahriye neferâtı (Les marins anglais protegeant leur embassy pendant la revolution en chine.)

Sayfa 1005: Rusya İmparâtoru Hazretlerinin mahdûmu Çaruvîç Aleksî ile hemşîreleri – milli libâslarıyla (Les enfants Imperiaux Russes.)

Sayfa 1006: Âhîren Paris'i ziyâret eden Sırbistan Kralı Pier Hazretleri müşârun-ileyh Fransa'nın Sen Sir Mekteb-i askerîsinin 1870 senesi mezunlarından olmak münâsebetiyle bu ziyârette bazı merâsim-i mahsûsa icrâ edilmişti. (Pierre, Roi de Serbie, ancien eleve de Saint Cyr, qui vient de visiter Paris)

Sayfa 1007: Rakip oldukları sefinenin Fas savahilinde Kazaz'da olması münâsebetiyle inzâr-ı umûmiyeyi celp eden İngiltere hanedanı kraliyesine mensûp prenses Mod ile dük De Faif ve iki refikaları [Dük Faif âhîran vefat etmiştir.] (Ce hateau transportant la princesse Maud et le duc de Fife en Egypte a echome dans les enux de Maroc)

Sayfa 1008: Amerika'da tayyâre avcılığı talimleri (La chasse en aeroplane a l'Amerique)

Sayfa 1009: İngiltere Kralı Jorc Hazretleri – Hindistan ordusu zâbitânına mahsûs miralây üniformasıyla (Le roi Georges aux indes en costume de colonel.)

Sayfa 1010: İngiltere'nin Hindistan vâlî-i umûmîyesi Lord Harding ile zevcesi (Lord Harding: Vice-roi des Indes et saf emme)

Sayfa 1011: İngiltere kralı beşinci Jorj Hazretleri'nin Hindistan'da Delhi'de icrâ kılınan resm-i tetevvücüne ait manzaralardan kral ve kralice hezerâtı taht-ı imparatoriyeye doğru yürürlerken... (Vue prise pendant le couronnement du roi Georges Va Delhy – Le qoi et la reine marchant vers le trone impreiaux.)

Sayfa 1012-1013: Delhi’de muhteşem bir manzara- resm-i tetevvüc esnâsında taht-ı imparatoriye hâvî paviyonun etrâfında müteferricîn ve sufûf-ı askerîye (L’aspect solonnel de Deim-Les rangs des soldats et des Indiens autour du pavillion de ceremonie)

Sayfa 1014: Delhi merâsimi – imparator hazretleri nutuklarını kırâ’at ederlerken... (D’emperreur prononçant son discours pendant le couronnement)

Sayfa 1015: Resim: Delhi merâsimi – Hint Mihrâceleri imparator ve imparatoriçenin huzûrunda arz-ı ta’zîmât ederlerken (Les Maharajahs presentant leurs hommages a l’emperreur et a l’emperatrice des Indes)

Sayfa 1016: Hint mihrâcelerinden bazı zevât-ı fehâmın Delhi’de ki paviyonun önünde alınan resimleri (Quelques Maharajahs Indiens photographies devant le pavillion a Delhy)

Sayfa 1017: Hindistan’ın haşmetli mini mini mihrâceleri (Les plus jeunes Maharajahs des Indes)

Sayfa 1018: Delhi merâsiminde – Cidarâbâd Nizâmî hazretlerinin mahdumları (Les deux fils de nizam Haidarabad)

Sayfa 1019: (Üst) Kapurtahâla Mihrâcesi Tikhâ Sâhib Hazretleriyle zevcesi ve mahdumu (Tikha Sahib, Mamarajah de Kapurthala saf emme et son fils)

(Alt) Delhi’de resmi geçit – Mihrâceler imparator hazretlerinin önünden geçerlerken (Les Maharajahs defilant devant l’emperreur a Delhy.)

Sayfa 1020: Delhi merâsiminde – Behubâl hâkimesi Bebabigum hazretleri (La Begun de Bhobal a Delhy.)

Sayfa 1021: (Üst) Hindistan Vâli-i umûmîyesi Lord Harding'in merâsimden evvel berâyı teftiş Hint asâkir-i sufûf arasından mürûrî (Lord Hardin vic-roi des indes inspectant les soldat savan la ceremonie.)

(Alt) Delhi merâsiminde – med'uvvîne mahsûs çadırlar (Les tentes des invites a Delhy)

Sayfa 1022: Delhy merâsimi münâsebetiyle – Delhi çarşılarında mütেকâbil bir heyecân ve hayretle memzûc inci muâyineleri (Un tableau d'examen et de ravissement mutuels – Les anglais au marche de Delhy achetant des perles)

2.2.7. Derginin 36. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar ve reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilân ve reklamlar verilecektir. 36. sayı da dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda sekiz tane mağaza ve şirket reklam-ilânı, bir tane “Bilmece” bölümü ile ilgili kısım ve bir tane de Resimli Kitap dergisine abonelik ile ilgili bilgiler veren ilân yer alır. Bir ilân-reklam da sayının en son sayfasında yer alır. Ayrıca bu sayı da “Bilmece” bölümü önceki sayının aksine son da değil derginin ilk bölümünde ilân-reklamlar arasında verilmiştir. 36. sayının içinde ilânlar - reklamlar şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Maison Mehpare
- 3) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 4) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 5) Vatan Mücellithânesi(Bâb-1 Âli caddesinde numara:35)
- 6) Sidney Novvil ve Şürekası (İngiliz ticârethânesi Galata'da Koğuruk'un hânında)
- 7) Bilmece
- 8) Resimli Kitap koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm / Teshilât-ı Fevkâlede
- 9) Orzdibak Ticârethânesi (İstanbul Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı)
- 10) Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata
- 11) Hâbirun

36. sayıdaki ilk ilân “Beyker Ticârethânesi’ne” aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere’den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere’nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Bu ilânda bir de asker resmi kullanılmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def’a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyleriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleğin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ’ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma’mûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürûd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya’a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz

atkıları, gömlek ve çamaşırlar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcuttur.

Erkekler mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçükler içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyeriz.”

36. sayıdaki ikinci ilân “Maison Mehpâre” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAISON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA IBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazihâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepa takımları için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif

lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler, masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

36. sayıdaki üçüncü ilân ise “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de kış gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü
Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde
Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât
Karapdüşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!
Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya
Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle

Tuhâfiye dâiresi

Kış münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri

Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri

Vesâir envâ'i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

36. sayıdaki dördüncü ilân ise “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenilirliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takriben onsekiz milyon Osmânlı lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata'da Osmânlı postahânesi karşısında müceddeden inşâ ettirdiği cesîm-i binâyâ [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdürîyet-i umûmiyesine mürâca'at buyurabilirler.”

36. sayıdaki beşinci ilân “Vatan Mücellithânesi”ne aittir. Burası da bir ciltçidir. Dönemin bazı yayınları burada ciltlenmektedir. İlânda cilt meraklılarına her türlü kolaylığın gösterildiği belirtilmiştir. İlan şu şekildedir:

“Vatan mücellithânesi

Bâb-ı Âlî Caddesinde numara:25

Mezkûr mücellithânedede her nev'î nefis ve metîn ciltler imâl edildiği gibi Resimli Kitâp, Şahbâl, Osmânlı Tarihi, Büyük Tarih-i Umûmî, Cem, Kalem, her nevi kâmûslar vesâire gibi büyük ve müte'addit ciltler teşkîl eden âsâr ve müellifât için husûsî klişeler bulunduğundan cilt meraklılarına hâsseten tavsiye olunur. Eserlerini kâmilen veya kısmen teclîd ettirmek isteyen müellifler ve tâbi'lere de teshilâtı fevkalâde gösterilmektedir.”

36. sayıdaki altıncı ilân “Sidney Novil ve Şürekâsı”na aittir. Bu bir mağaza reklamıdır. Burada özellikle yangına dayanıklı hırsızlığa karşı güvenli İngiliz Milter kasalarının reklamı yapılmıştır. Bunun yanında banyo, duş takımları, sobalar, kalorifer, ustura makas gibi aletlerin mağazada olduğu söylenmiştir. Son olarak da her çeşit zirâi aletin olduğu ve bunların yanında mükemmel harman buhar ve gaz makinelerinin bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca bunların İngiliz yapımı olduğu vurgulanmıştır. İlân metni şöyledir:

“[Sidney Novvil ve Şürekâsı] İngiliz ticârethânesi Galata'da Koğuruk'un hânında Mağazalarımızda hırsız ve yangına mukâvim İngiliz Milter kasaları Romenkton ve Kestetener yazı makineleri telefon ve her nevi elektrik teçhizatı banyo duş kalorifer ve entrâsiyet sobaları çakı, makras, ustura, zarîf sigara takımları ve Bering fabrikasının hasât, rüstun progtor ve şürekâsının mükemmel harman buhâr ve gaz makineleri hâsılı her nevi âlât-ı zirâ'îye ve her türlü İngiliz ma'mûlâtı bulunur.”

36. sayıda altıncı ilânda sonra “Bilmece” kısmı gelmektedir. Bu kısım “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

Bundan sonraki kısımda ise “Resimli Kitap koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm / Teshilât-ı fevkâlâde” başlığı altında Resimli Kitap dergisine abonelik ile ilgili bilgiler veren ilân yer alır. Bu da 36. sayının yedinci ilânıdır. Bu ilânda okuyuculara dergiyi satın almaları konusunda kolaylıklar sağlanacağından bahsedilir. Buna göre daha önce fiyatı peşinen ödenmek koşuluyla düzenlenen beş yüz tertip koleksiyon tamamen bitmiştir. Bunun üzerine üst üste yapılan talepler sonucunda 5 Ocak 1909 tarihinden itibaren ikinci bir beş yüz koleksiyon tertip edilerek satışa sunulmuştur. Bu koleksiyondan isteyenlere adreslerini gösteren bir kart göndermeleri şartıyla koleksiyonu edinme şartları hemen ve bedava gönderilecektir.

İlânın sonraki kısmında ise ilde oturanların koleksiyonu nasıl alacağından bahsedilmiştir. Buna göre 37. sayıdan itibaren abone olacaklar 108 kuruşla beraber derginin gönderim masrafı olan 10 kuruşla beraber toplam 118 kuruşu gönderdikleri takdirde gerekli şartlara da uyarak derginin 36 nüshasını yani 6 cildini bir defada alabileceklerdir. Koleksiyonun bedeli ise 12 aylık taksitle ayda 15 kuruş şeklinde ödenecektir.

İlânda bundan sonra ise derginin Osmânî ve diğer yerlerdeki fiyatları verilmiştir. Osmânî topraklarında derginin fiyatı 45 kuruştur. Eğer ilk numaradan itibaren alınmak istenirse de üç senelik abonelik ücreti peşin ödenmek koşuluyla 150 kuruştur. Diğer ülkeler ve Girit’te ise fiyatı 40 kuruştur.

Daha sonra ise bir ihtâr verilmiştir. Bu ihtâra göre derginin 3, 4, 5 ve 15 numaralı sayılarını değştirmek isteyenlerin dergi idaresine başvurmaları istenir. İlân metni şöyledir:

“Resimli Kitap

Koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm

Teshilât-ı fevkâlâde

Ayda onbeş kuruşa taksitle fûrûht edilecek ikinci tertip beşyüz koleksiyon

Kariîn ve kariat-ı Osmânîye’ye bir sühûleti arz etmek fikriyle bedeli maksaten istîfâ olunmak üzere evvelce tertîp edilen beş yüz koleksiyon kâmilten elden çıkmış ve her

tarafından vâki olan mürâcaât-ı mütevâlîyeye binâen yeniden beşyüz takım daha tertîp edilerek 5 Kânûn-i Sâni 1327 târihinden itibaren mevki-i fûrûhtta vaz olunmuştur.

Ârzû edenler adreslerini bir kartla işâr ederlerse şerâit varakası meccânen ve derhâl gönderilir.

Vilâyette bulunan tâlipler sûret-i mahsûsa tab ve ihzâr edilen vilâyete mahsûs şerâit varakasında muharrem olduğu vechle mecmû‘amızın 37 inci nüshasından itibâren. iki seneliğine bir vech beşbin abone olacakları abone bedeli olan 108 kuruşla berâber koleksiyonun masârif irsâliyesi olan on kuruş ki ceman yüz on sekiz kuruş gönderdikleri taktirde şerâit-i maniyeye tevfiikan mecmû‘amızın ilk altı cildini yani 36 nüshasını def‘aten tedârik edebileceklerdir. Koleksiyonun bedeli ise her ay on beşer kuruş gönderilmek sûretiyle 12 ayda tesviye edilecektir.

Memâlik-i Osmâniye’nin her tarafı için senelik abone bedeli 45 kuruştur ilk numaradan itibâren üç senelik abone bedeli peşinen verilmek şartıyla 150 kuruştur.

Memâlik-i ecnebiye ve Giritten mâ‘ada eyaleti mümtâze için 40 franktır.

İhtâr – Resimli Kitâb’ın 3, 4, 5, 15 numaralı nüshalarını diğerk herhangi numaralar ile mübâdele etmek isteyenlerin lütfen idâremize mürâcaat etmeleri mütenâdir.”

36. sayıdaki sekizinci ilân “Orzdibak Ticârethânesi”ne aittir. Burası da kendisini İstanbul’da kumaşın en sağlam ve en ucuz yer olduğu meşhur ticârethâne olarak tanıtır. Adı geçen bu ticârethânedede pek çok güzel seçilmiş ürün olduğundan bahsedilir. Bunların arasında kadın, erkek, çocuk çorapları, mendiller, eldivenler, Paris’in en nefis ve zarîf kumaşı, kuyumcu ürünleri, saatler, kronometreler, lavantalar, kolonyalar gibi çeşitli ürünler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ticârethâne “Pfaf” dikiş makineleri ile”Omega” saatlerin deposu günümüzdeki anlamıyla bayisidir. Şirkete göre bu markalara yakın bir ürün henüz meydana getirilememiştir. Bunlara sahip olmak isteyen zaten bu ticârethâneye uğramalıdır. Yine burada kışlık kumaşlar, ipekliler, pamuklular gibi çeşitli eşyalar da vardır. Bu da şirketin ürün yelpazesinin geniş olduğunu gösterir. Bu ticârethânenin de ilânı şu şekildedir:

“Orzdibak Ticârethânesi

İstanbul’da Bahçekapısı’nda Ömer Efendi Hânı

Der-saâdet’de emtiasının ehveniyet ve metânetiyle iştihâr etmiş en cesîm ticârethânedir

ETABLISSEMENTS OROSDI-BACK

Mezkûr ticârethânedede mevâdd-ı âtîden hüsn-ü intihâba lâyük ve pek mebzûl çeşitler bulunur.

Kadın, erkek ve çocuk çorapları	Mâruken her nevi eşyâ-yı nefise
Fanila, kaşkorseler	Çakı ve bıçaklar
Gömlükler, buluzlar	Seyâhat eşyâsı
Erkek, kadın ve çocuk elbiseleri	Paris'in en zarîf ve en nefise emtiası
Job, jobun ve penivârlar	Eşya ve evâni-ye yeniye
Her nevi mendiller	Moylalar
Eldivenler	Meşmalar, linneümler, halılar
Şemsiyeler, bastonlar	Sâatler, kronometreler
Lavantalar, kolonyalar	Kuyumculuğa müteallik mevâdd ve meziyyât-ı nefise

Dikiş ve el işleri levâzımı

İpekler, bukliler, pamuklular, beyaz mallar

Bilhâssa kışlık her nevi emtia ve melbisât

Orzdibak Ticârethânesi “Pfaf” dikiş makineleriyle “Omega” sâatlerin deposudur, sâatlerin temin ettiği hüsn-ü netice ve muvaffakiyetler bu güne kadar başka hiçbir sâatle istihsâl edilememiştir. Ahz ve i'tâ' da emniyet-i kâmileye mazhar olmak isterseniz zaten Orzdibak Ticârethânesi müracâat etmelisiniz.”

36. sayıdaki 9. ilân “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref'in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa'nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görselliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref’in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefîseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi‘ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

36. sayıdaki 10. ilân Hâbirun” mağazasına aittir. Bu ilân derginin son sayfasında yer alır. Ancak bu sayfa numaralandırılmamıştır. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz verilmiştir. Böylece ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son moda kumaşın getirildiğinden , hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ’i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 79

Hâbirûn

Erkeklere mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire
Galata Voyvoda numara 87”

2.2.8. Derginin 36. Sayısının Bilmeceleri

36. sayıda bilmece bölümü derginin dış kapağı ile iç kapağı arasında, “Sigorta-yı Umûmîye” ilân-reklamından sonra, “Resimli Kitap Koleksiyonlarını edinmek isteyen zevât-ı kirâm” ilân-reklamından önce gelir. Burada öncelikle bilmece sorulmuştur. Sonrasında bilmeceye doğru cevap verenlere hediye edilecek ödüller sıralanmıştır. Bu ödüllerin sahipleri doğru cevap verenler arasından yapılacak kura çekimi ile belirlenecektir. Bu ödüller erkekler ve kadınlar için farklıdır. Hem erkek hem kadınlar için ortak olan ödül ise kartpostalıdır. 36. sayıda ödül olarak erkeklerden birinci olana zarîf bir yazı takımı, ikinci olana port kavi(?), üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği, otuzuncu kişiye kadar üçer, ellinci kişiye kadar da birer kartpostal verilecektir.

Kadınlardan birinci olana minâlı zarîf bir sâat, ikinciye el çantası, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, otuzuncuya kadar da üçer kartpostal hediye edilecektir.

Bu sayıda önceki sayının kazananları açıklanmaz. Bu yüzden sayıda yer alması gereken “Bilmece Halli” kısmı bu sayıda yer almaz. Bunun için bir özür yazısı yayımlanır. Bu yazıya göre geçen bilmeceye cevap veren kişilerin sayılarının çokluğundan ötürü kazananların isimleri bir sonraki sayıya karıştırılarak verilecektir. Bu bölümün en sonunda bir bilmece kuponu verilir. Sayıda yer alan “Bilmece” kısmı şu şekildedir:

“Bilmece

Bilmecemiz: Üç harften müteşekkil ve telaffuzuyla şu surre-i insânı titretebilecek bir şeyin ismidir. İlk iki harfi tersine okursak bilmecemizin rengini Türkçe bir kelime ile ifâde etmiş oluruz.

Erkeklerden doğru halledenler kura ile elli zâtın hal varakalarını ayırarak yine kura ile birinciye zarîf bir yazı takımı ikinciye bir port kavi(?), üçüncüye mecmûamızın altı aylık abonesi, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hâniımlardan doğru halledenlerden kezalen kura ile otuz kişinin hal varakaları tefrık edilerek birinciye minâlı zarıf bir sâat, ikinciye bir el çantası, üçüncüye mecmûamızın altı aylık abonesi, otuzuncaya kadar üçer adet kartpostal ihdâ olunacaktır.

Bilmecemizin sûret-i hali 38 numaralı nüshamızla neşr olunacağından vilâyette bulunan zevâtın iştirâk edebilmeleri temîn olunmuştur. Sûret-i hal merbut kuponu yazılarak (müsâbaka memurluğuna) gönderilmelidir. (Açık zarf içinde gönderilecek kuponlar beş paradan ibâret bir posta ücretine tâbidir.

İtizâr: Geçen nüshamızdaki bilmecenin suret-i haliyle hal eden zevâtın isimlerini kesret-i mündericâta binâen bu nüshamıza derc ederek gelecek nüshaya derc edileceğini muâllâ itizâr arz eyleriz.”

Resimli Kitap Numara:36 Bilmecce kuponu bilmecce	(36 Numara)
ibrâz	Mükâfâtı ahzinde
Sûret-i Hal _____ adresi ve	olunacak kupon
İmzâ ve adresi _____	imza

2.2.9. Derginin 36. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinin 36. sayısının tanıtım yazıları sayfa 1024, 1025 ve 1026’da yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Münteşire” başlığında verilir. Bu kısımda eserler hakkında yorumlar yapılır ve fiyat bilgisi verilir. 36. sayıda 22 eser ve 5 süreli yayın tanıtılır. Bunlar sırasıyla;

1) Nejât Ekrem: Recâizâde Mahmût Ekrem’e ait bir eserdir. Eserin heyecanla beklenen ikinci kısmı yayımlanmıştır. Bu eser kapanmaz bir yaranın acısıyla yazılmış, okuyucuyu kendine bağlayan bir eserdir. Dergi yönetimi bu eseri okuyucuya tavsiye etmeyi bir hadsizlik olarak görür. Çünkü eserin böyle bir şeye ihtiyaçı yoktur. Ayrıca Recâizâde Mahmût Ekrem, eserin basılan bu ikinci kısmını dergi yönetimine göndermiştir. Dergi yönetimi bu davranış için şükranlarını sunar. Eserin fiyatı 15 kuruştur.

2) Usûl-u İntihâb: Mehmet Atâ Bey tarafından tercüme edilmiş bir eserdir. Seçme ve seçilmenin kurallarından bahseder. Ayrıca Osmânlı topraklarındaki bu kurallardan da bahseder. Anlaşılmaz her kuralı anlamak isteyen okuyucular için eser çok uygundur. Dergi yönetimine göre hiçbir okuyucu bu eseri gereksiz görmeyecektir. Eser 430 sayfadan oluşur. Eserin fiyatı 25 kuruştur.

3) Şehzâde Cem: Fâzlı Mehmet Tevfik Paşa Hazretleri tarafından yazılmıştır. Şehzâde Cem'in hayatına dair birçok gerçek bilgi, düşünce ve araştırmayı içerir. Eserin fiyatı 3 kuruştur.

4) Kemâl-i Külliyyât: Namık Kemâl'in eserlerini içeren külliyyâtın devamı yayımlanmıştır. Bu eser dergi yönetimine göre her Osmânlı'nın kütüphanesinde en yüksek mevkiye sahiptir. Yine bu eserin hiçbir tavsiyeye ihtiyacı yoktur. Çünkü o sonsuz ve milli bir sanat eseridir. Burada sadece yayımlandığının söylenmesi yeterlidir. Eserin her cüzü 3 kuruştur.

5) Resimli Müntehabât-ı Edebî: Bu eser Şinâsi'den başlayarak derginin yayımlandığı zamana kadar olan devrin dikkat çekici şahsiyetlerinin en güzel eserlerini yayımlayan nefis bir dergi olarak tanıtılır. Eserleri toplayanlar Süleymân Bahri ve Refet Avni Beyefendilerdir. Eser 509 sayfadan oluşur ve fiyatı 15 kuruştur.

6) İngiliz Kavmi: Bu eser Fâzıl Doktor Abdullah Cevdet Beyefendi tarafından "Emil Botimi"nin bir eserinden esere bazı açıklamalar da eklenerek yayımlanmıştır. Fiyatı 5 kuruştur.

7) Devlet-i Osmâniye Târîhi: Bu eser Ali Seydi Beyefendi tarafından hazırlanmıştır. Basımı için İlyâs Efendi desteklemiştir. Dergide bu eser çok ihtiyaç duyulan bir eser olarak gösterilir. Fiyatı 10 kuruştur.

8) Takdîr-i Mahk: Ernest Hegel'in bazı fikirlerini eleştirmek için Ömer Fâruk Efendi tarafından kaleme alınmıştır. Fiyatı 3 kuruştur.

9) Yeni Osmânlı Kanûnları: Meclis-i Mebûsan'da alınan bazı kararları ve değişiklikleri anlatan bir eserdir. İki cilttir. Birinci cildinde mali işlerle ilgili bilgiler, ikinci cildinde ise anayasadaki değişiklikleri anlatır. Bir cildin fiyat 7.5 kuruştur.

10) Aşk ve Namus: Sait Suzân ve İhsân Fahri Beyefendiler tarafından yazılan, konusu yaşanmış bir olay olan bir tiyatro eseridir. Fiyatı 5 kuruştur.

11) Arsen Lüpen'in Esrârı: Merak uyandırıcı hikâyelerden oluşan bu eser Mehmet Ali Bey tarafından tercüme edilmiştir. Fiyatı 6 kuruştur.

12) Ziyinet-i Nisvân: A. Zühtü Bey'in 19 tane mensur şiirini içeren bir eserdir.

Tanıtım yazılarının bundan sonraki kısmında “ Cemiyet Kütüphânesi tarafından neşr olunan romanlar” denilerek bu romanlar hakkında bilgi verilir. Bunlar da bir eser tanıtımı olduğu için bölümümüzde 13. eser olarak devam edilecektir. Bu romanlar da şunlardır:

13) Mezâr İçinde Bir Zifâf: Ahmet Reşât Bey tarafından yazılmıştır. Fiyatı 100 paradır

14) Telefonla Muânik: Sonu kötü biten bir aşk hikâyesidir. Fiyatı 100 paradır.

15) Şefîka: Sonu intiharla biten yerli bir konusu vardır. Fiyatı 50 paradır.

16) Bediâ: Yerli bir aşk hikâyesidir. Fiyatı 50 paradır.

17) Sâcide: Sonu kötü biten bir konusu vardır. Fiyatı 50 paradır.

18) Matmazel Anjel: Kâni Bey tarafından yazılmış konusu yerli olan bir romandır. 111 sayfadan oluşur. Fiyatı 4 kuruştur

19) Metres Hayâtı: Âdil Bey tarafından Aleksandır Domafiz'den tercüme edilen bu eserin ikinci kısmı basılmıştır. Fiyatı 2 kuruştur.

20) Belkîs: Konusu aşk olan yerli bir romandır. Fiyatı 60 kuruştur.

Burada yukarıda bahsedilen roman tanıtımları bitirilir. Diğer eserlerin tanıtımına devam edilir.

21) Türkçe Yeni Örnekler: Nakış işleriyle ilgilenen hanımlar için hazırlanmış bir defterdir. Fiyatı 100 paradır.

22) Darwinizm: Doktor de Herşma'nın eserinin Memdüh Süleymân Bey tarafında yapılan tercümesidir. Fiyatı 5 kuruştur.

Derginin bundan sonraki kısmında ise “Risâle-i Mevkûte” başlığı altında o dönemde çıkarılan süreli yayınların tanıtımı yapılmıştır. Bunlar şu yayınlardır:

23) Kadın: Süleymân Bahri Bey tarafından çıkarılan bir şiir dergisidir. Fiyatı 2, aboneliği 14 kuruştur.

24) Elhây: İlyâs Macit Bey tarafından on beş günde bir çıkarılan dergidir. Sayısı 50 para, abonesi 20 kuruştur.

25) Mektepli: Selânik'te on beş günde bir çıkarılır. Sayısı 20 paradır.

26) Eczacı: Ayda bir yayımlanır. Sayısı 40 paradır.

27) Terbiye Mecmûası: Selim Bey'in yönetiminde on beş günde bir yayımlanır. Sayısı 60 para seneliği 30 kuruştur.

Bu bölümün en sonunda ise bir ihtâr yayımlanır. Bu İhtâr bu sayıda kazananları açıklanmayan bilmece ile ilgilidir. Kazananların bir dahaki sayıda açıklanacağı söylenir.

Derginin 36. sayısının “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“Âsâr-ı Münteşire

Nejat Ekrem

Üstâd-ı muhterem Recâizâde Mahmût Ekrem Beyefendi hazretleri'nin bu eser-i nefiselerinin kemâl-i tehâlûkle beklenen kısım-ı sânisini ahiren neşrolunmakla kütüphanesi i edebiyâmımız bir âbide-i sanat ve samîmiyet daha kazanmıştır. Üstâd-ı muhteremin acizkâr âsâr-ı edebîyesine meclûp ve meftûn olan binlerce kar'iceler iltiyâm bulmaz bir cerîhanın elemleriyle yeisleriyle yazılmış olan bu eser-i mu'azzamı şüphesiz dinderâne bir hürmet ve meftûyetle okuyacaklardır.

“Nejat Ekrem'in mütâla'asını kari'elerimize tavsiye etmeyi biz bir hüdnâşınâslık addettiğimiz için yalnız intişârını tebşir ile iktifâ eder ve bu nefis ve kıymettâr eserden bir nüshasını bize ihdâ lütfunda bulunmalarından dolayı Üstâd-ı muhteremimize arz-ı şükrân eyleriz. Kısım-ı sâniyetin fiyatı 15 kuruştur.

Usûl-u İntihâb

Milel-i muhtelifede cârî olan intihâb usûlünün mukâyesesini ve bu husûsta birçok tetkîkâtı ilmiye ve siyâsiyeyi ihtivâ eden bu eser-i mühim ahîren sâhe-i intişâra vaz olunmuştur. Islâhât-ı millîye komisyonu âzâsından Mehmet Atâ Beyefendi'nin himem-i fâzilâtlarıyla lisânımıza tercüme edilen (Sol intihâb) aynı zamânda memalik-i Osmâniye'deki usûl-ü intihâbıda göstermektedir. Mesâil-i intihâbiyenin bütün nekât ve gavâmızına vukuf ârzûsunda bulunan zevât bu eser-i mühimi mütâla'a ile müstefit olacakları gibi el-yevm derdest bulunan intihâbatta hakk-ı hâkimiyetimizi vâkıfâne bir

tarzda ifâ etmek vazife-i vicdâniyesiyle mükellef olduğumuz için hakk-ı intihâba mâlik hiçbir Osmânlı bu eserin mütâlaasından müstağni olamayacaktır.

En lüzümlü bir zamanda, böyle değerli bir eseri tercüme etmek sûretiyle cidden şâyân-ı teşekkür bir hizmet-i ilmîyede bulunan Atâ Bey Efendiyi muvaffakiyetlerinden tolayı tebrik eder ve Nâşir Guyuru Kanâat Kütüphanesi sahibi İlyâs Efendi'nin fedâkârane olan mesâisinin bütün karielerimiz tarafından takdîr ve teşvîğe mazhar olacağını ümît eyeriz. 430 büyük sahîfeden müteşekkil olan bu kıymettâr eseri 25 kuruş fiyâtla satılmaktadır.

Şehzâde Cem

Mekâtib-i askerîye müfettişi Fâzlı Mehmet Tevfik Paşa Hazretlerinin bu unvânla mühim bir eseri târîhiyeleri neşrolunmuştur. Şehzâde Cem'in hayâtına âit şâyân-ı mütâlaa birçok tetkîkât ve hakayık-ı hâvî olan bu eser-i nefiseyi bütün karielerimize tavsiye ederiz. Fiyâtı 3 kuruştur.

Külliyât-ı Kemâl

Namık Kemâl merhûmun bütün âsârını ihtivâ edecek olan bu külliyât-ı nefisenin birinci tertûbinin 3 üncü adedini teşkîl eden (Makâlât-ı Siyâsiye ve Edebîye)nin ellinci ve Osmânlı Târihi'nin 3 üncü cildinin 3 ve 4 üncü cervleri ahîren sâhe-i intişâh vaz olunmuştur. Pek büyük fedâkârlıklar ihtiyârıyla cidden nefis ve mutenâ bir sûrette tab edilmekte olan (Külliyât-ı Kemâl) her Osmânlı'nın kütüphanesinde şüphesiz en yüksek bir mevki-i ihtirâma mâliktir ve dâima da mâlik olacaktır. Külliyât-ı Kemâl o ebedât-ı sanat ve hamiyettendir ki hiçbir zaman tavsiyeye ihtiyâcı yoktur. Bu cüzlerin intişârını tebşîr ile iktifâ ederiz. Her cüzü üç kuruştur.

Resimli Müntehebâtı Edebî

Şinâsiden başlayarak ta zamânımıza kadar imtidât eden bir devre-i edebîyenin en muazzam ve câlib-i dikkat simâlarını en müntahip eserleriyle berâber bize tanıtan bu mecele-i nefise ahîren sâhe-i edebîyatımızı tezbîr etmiştir. Süleymân Bahri ve Refet Avni Beyler tarafından bir itinâ-yı intihâb ile toplanarak neffîs bir cilt teşkîl eden bu eser Mekteb-i Sultâniyece resmen kabûl edilmiştir.

Mütâlaasını bütün karielerimize sorup mahsûsada tavsiye ederiz. Kanâat Kütüphanesi tarafından neşr olunan ve 509 sahîfeden müteşekkil bulunan bu eserin fiyâtı 15 kuruştur.

İngiliz Kavmi

İctihâd mecmûası sâhibi Fâzıl Doktor Abdullah Cevdet Beyefendi'nin [Emil Botimi] nin bir eserinden bazı havâşî ilâvesiyle nakil ve tercüme ettikleri bu mühim eser ahîren sahe-i intişâra va'z olunmuştur. Mütâlaasını bütün karielerimize kemâl-i ehemmiyetle tavsiye ederiz. Fiyâtı beş kuruştur.

Devlet-i Osmâniye Târîhi

Mekâtib-i İdâdiye talebesine mahsûs olarak Ali Seydi Beyefendi tarafından kaleme alınan bu eser ahiren Kanâat Kütüphânesi sâhibi İlyâs Efendi tarafından sâhe-i intişâra vaz olunmuştur. Yalnız talebe için değil, târîhi bilmek isteyen her Osmânlı için cidden müfit olan bu (Devlet-i Osmâniye Târîhi) ni sûret-i mahsûsada tavsiye eder ve en ziyâde muhtâç olduğumuz bu gibi âsâr-ı mühimmenin telîf ve neşrine muvâfık olmalarından dolâyı muharrir-i muhteremi Ali Seydi Beyefendiyle nâşir gayûri İlyâs Efendi'yi tebrik eyleriz. Fiyâtı 10 kuruştur.

Takdîr-i Mahk

Ernest Hegel'in lisânımıza tercüme olunan vahdet-i mevcut-ı nâm eserine karşı bir takım tenkidât-ı muhtevî olarak Ömer Fâruk Efendi tarafından kaleme alınan bu eser ahîren Kanâat Kütüphânesi marifetiyle neşr olunmuştur. Mütâlaasını tavsiye ederiz. Fiyâtı 3 kuruştur.

Yeni Osmânlı Kanûnları

1324, 25, 26, 1327, devre-i ictimâiyelerinde Meclis-i Mebûsanca kabûl ve tasdîki âliye iktirân eden kâffe-i kavânîni ihtivâ etmek üzere Kanâat Kütüphânesi tarafından bu nâmla iki mühim cilt neşr olunmuştur. Birincisi sarf-ı umûr-u mâliyyeye âit kavânîni câmi' bulunduğu gibi ikinci cildide muaddil-i Kanûn-ı Esâsi. İntihâb-ı mebûsân, mebûsân nizamnâme-i dâhilisi, memûrin-i mülkiye tekâidi, tensîkat, zeyl-i tensikât, matbuat-ı ve hakkı telîf, cemiyetler, tatîl-i işgâl, çeteler, idâre-i arakiye, kiliseler, zeyl-i usûl-ı muhâkeme-i hukûkiye, zeyl-i cezâ vesâireye âit bütün kavânîn-i muaddile ve cedîdeyi ihtivâ etmektedir. Bir cildin fiyâtı 7 buçuk kuruştur.

Aşk ve Namus

Sait Suzân ve İhsân Fahri Beyefendiler tarafından yazılan bu piyes ahîren sâhe-i edebiyâtımızı tezyîn etmiştir. Hakîki^bir vakayi' tasvîr eden ve bir perde bir tablodan müteşekkil bulunan bu eser-i edebînin mütâlaasını tavsiye ederiz. Fiyâtı 5 kuruştur.

Arsen Lüpen'in Esrârı

Bu unvân altında güneş oyunları, nikâh yüzüğü, gölge işâreti, iblisâne bir tuzak, kırmızı ipekli atkı, ölüm altında nâm-ı gücün ve câlib-i merâk hikâyeleri ihtivâ eden bu eser genç muharrirlerimizden Mehmet Ali Bey tarafından tercüme edilerek Kâinât Kütüphanesi marifetiyle neşr olunmuştur. Mütâlaasını tavsiye ederiz. Fiyâtı 6 kuruştur.

Ziyet Nisvânı

A. Zühtü Bey'in 19 parçadan müteşekkil ve pek ziyâde muvaffak olunmuş mensûr şiirlerini ihtivâ eden bu güzel eseri tavsiye ederiz. Fiyâtı 100 paradır.

Cemiyet Kütüphanesi tarafından neşr olunan romanlar:

Mezâr İçinde Bir Zifâf

Ahmet Reşât Bey tarafından yazılan bu hiss-i eser ahîren neşr olunmuştur. Fiyâtı 100 paradır.

Telefonla Muânik

Feci bir netice ile hitâm bulan garip bir vaka'î âşıkândan bâhistir. Ahîren neşr olunan bu eserin fiyâtı 100 paradır.

Şefika

Millî bir hikâyedir. İntihâr ile neticelenen bir aşkın fecâyî ve ızdırâbâtını musavverdir. Fiyâtı 50 paradır.

Bedia

Millî hikâyedir. Bir vaka-yî' âşıkâneyi musavverdir. Fiyâtı 50 paradır.

Sâcide

Fecî bir âkıbetle neticelenen bir vaka-yı musavverdir. Fiyâtı 50 paradır.

Matmazel Anjel

Kani Bey tarafından yazılarak Cemiyet Kütüphanesi delâletiyle neşr olunan 111 sahîfeden müteşekkil millî bir romandır. Fiyâtı 4 kuruştur.

Metres Hayâtı

Âdil Bey tarafından Aleksandır Domafiz'den tercüme edilen bu eser-i edebînin ikinci tab'ı neşrolunmuştur. Fiyâtı 2 kuruştur.

Belkıs

Bir vaka-yı' âşıkâneyi musavver millî bir hikâyedir. Fiyâtı 60 kuruştur.

Türkçe yeni Örnekler

Zarîf ürünûmanlar içinde rika ve sülûs yazılarla yazılmış marka örnekleri muhtevîdir. Nakış işleriyle iştigâl eden Osmânî hânımlarına cidden şâyân-ı tavsîyedir. Türkçe harflerle marka işlemek isteyenlere yegâne mürâcaatgâh olan bu defterin fiyâtı 100 paradır. Merkez tevziyi: Kanâat Kütüphânesi.

Darwinizm

Nevilerin menşeyinden, tahavvül, tebeddül kanûnlarından tekâmülün safahât-ı muhtelifesinden, istifâden ve resteden bahseden Darwinizmiye dâir doktor De Herşma'nın takîdâtını hâvi olan bu nâmdaki eseri Memdûh Süleyman Bey tarafından tercüme edilmiştir. Beş kuruş fiyâtle Gayret Kütüphânesinde satılmaktadır.

Risâle-i mevkûte

Kadın

Süleymân Bahri Bey kardeşimizin riyâset-i edebîyesi tahtında bu unvân ile intişâra başlayan bu nefis ve bir şiir mecmûa-i edebîyeyi kari ve karielerimize cidden tavsiye ver refik-i nezihemizin mazhar-ı muvaffakiyet olmasını hâlisâne temenni eyleriz. Nüshası 2 abonesi 14 kuruştur.

Elhay

Edîb-i muhterem İlyâs Macit Bey kardeşimizin riyâset-i taharriyesi altında bu unvânla menâsitirde on beş günde intişâr etmek üzere yeni birer mâle-i edebîye neşr olunmaya başlamıştır. Menzûrumuz olan ilk numarasını takdîr ve memnûniyetle mütâlaa ettik. Dâimâ mazhar-ı muvaffakiyet olmasını cidden temenni eyleriz. Nüshası elli para abonesi yirmi kuruştur.

Mektepli

Edebî, ilmi makalelerle müzeyyen olarak Selânikte on beş günde bir neşr olunann bu risâleyi tavsiye ve mazhar-ı muvaffakiyet olmasını temenni eyleriz. Nüshası 20 paradır.

Eczacı

Ayda bir defa espincâyandan bâhis olarak neşr olunur bu risâleye alâkadâr olan bütün karielerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Nüshası kırk paradır.

Terbiye Mecmûası

Çocuklar, mürebbiyeler, muallimler için okunması elzem olan bu mecmûa-i nefiseyi karielerimize tavsiye etmeyi kendimize bir vâzife addediyoruz.

Onbeş günde bir intişâr eder. Müdür-i muallim Selim (silik) Bey'dir. Nüshası 60 para seneliği 30 kuruştur. Adres: İstanbul Cağaloğlu yokuşunda terbiye idârehânesi.

İhtâr – Kesret-i mündericâta mebnî bilmecemiz baş kuraya derç edilmiştir.”

36. sayı 6. cildin son bölümünü oluşturur. Bu yüzden bu sayının sonunda 6. cildin fihristi yayımlanır. Bu fihristte tezimizin ek kısmında verilecektir.

2.3. 37. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.3.1. Derginin 37. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 37. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.3.2. Derginin 37. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 37. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.3.3. Derginin 37. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 37. sayısında başyazar olarak Mehmet rauf görev almaktadır.

2.3.4. Derginin 37. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 37. sayısı aynı zamanda derginin 7. cildinin ilk sayıdır. Bu yüzden sayfa numarası 1 olarak baştan başlar. 37. sayı 1. ve 80. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirilebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer alır. Üst ortada yılı “Şubat 1327” olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise

“numara:37” ifadesi yer alır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası ve yayım ayı ile yılı yer alır. Bu Fransızca ay ve yıl önceki sayılarda sayfanın orta alt kısmında yer alırken 37. sayıda sol altta yer almıştır. Bu bir farklılık arz eder. Orta altta “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi yer alır. Bu ifade önceki sayılarda yok iken bu sayıda yer almıştır. Sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yazılmıştır. Ortada ise bir resim bulunmaktadır. Resmin üstünde “Resimli Kitap” başlığı ve “dördüncü sâl-i hayât” ifadesi yer alır. Resmin altında ise “denizin çöllerinde zafer” ifadesi ve hemen bunun altında da Fransızca olarak “Victoire... Pres de Derna” ifadesi yer almaktadır. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Şubat:1327

Numara:37

RESİMLİ KİTAP
Dördüncü sâl-i hayât

SAYFADA YER ALAN RESİM

Denizin Çöllerinde Zafer
VICTOIRE... PRES DE DERNA

No:37 – Fevriyer 1912 Resimli Kitap Matbaası Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar-reklamlar yer almaktadır. Bu ilânlara-reklamlara ilânlar-reklamlar başlığında yer vereceğiz. 37. sayıda “Bilmece” bölümüne ilân-reklamların arasında verilmiştir. İkinci ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelir. Ayrıca aynı bölümde 35 numaralı sayıda sorulan bilmecenin cevabı ve kazananları da açıklanmıştır. Daha sonra ise iç kapak diyebileceğimiz kısım gelmektedir. Bu kısmın da sol üst tarafında “Cilt:7” açıklaması, orta üstte “Şubat 1327” tarihi, sağ üstte ise “Numara: 37” ifadesi yer almaktadır. Yine solda “cilt:7” açıklamasının hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “numara:

37” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, Matbaa-ı İdârehâne: Bâb-1 Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrîre mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk iâde olunmaz.” İfadesi görülür.

Bu kısımda önceki sayılara göre farklılık görülür. Önceki sayılarda numara sol üstte, cilt sağ üstte yer alırken bu sayıda numara sağ üstte cilt sol üstte yer almıştır. Bu da bize iç kapağın düzeninde bir değişiklik yapıldığını gösterir.

İç kapağın orta kısmında resim görülür. Resmin altında “Ahîren şûra-yı devlet riyâsetine tayîn buyrulan â’yân-ı kirâmdan Prens Sâit Halîm Paşa Hazretleri” ifadesi ve hemen altında da bu ifadenin Fransızcası yer alır. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâi mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi yer alır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Cilt: 7	Şubat 1327	Numara: 37
Ser-Muharriri: M. Rauf		Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esad
Directour-Proprietaire Ubeidoullah Essad	Resimli Kitap RESSIMLI-KITAB	İdârehâne: Bâb-1 Âlî caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsusa
Bureau: Rue de la Sublime Porte No:31 Constantinople		Umûr-ı idâre için müdür Umûr-ı tahrîre için ser-muharrîre müracaat olunur.
Prix: 5 piastres		Derç edilen evrak iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâi, mecmua-i musavverdir.

Sayfada yer alan resim

Ahîren şûra-yı devlet riyâsetine tayîn buyrulan â’yân-ı kirâmdan Prens Sâit Halîm Paşa
Hazretleri
Son Altesse Said Halim Pacha Nouveau President du conseil d’Etat

İç kapaktan sonra “Resimli Kitap” dergisinin dördüncü yayım yılı sebebiyle değerli okuyucularına bir teşekkür mesajı yayımlar. 37. sayının bundan sonraki kısmında 1. ve 78. sayfalar arasında çeşitli metinler yayımlanmıştır. Ancak 66. sayfadan sonra sayfa numarası verilmeyen “Âsâr- Münteşire” isimli bazı eserlerin tanıtıldığı bölüm ve “Resimli Kitap muhterem abonelerimize” başlıklı bir duyuru yayımlanmıştır. Bu ikisi arkalı önlü tek yaprakta verilmiştir. 79 ve 80. sayfalarda ise “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında dönemin bazı eserleri tanıtılmış ve fiyatları hakkında bilgi verilmiştir. 80’den sonra bir sayfa tamamen boş bırakılmış sonraki gelen sayfaya da sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numarası verilmeyen bu sayfada “Hâbirun” mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır.

2.3.5. Derginin 37. Sayısının Yazar Kadrosu

Doktor Ethem – Terbiye-i Teheyüciye

Cemil Süleyman – Veremin Esbâb-ı İçtimâiyyesinden Sû-i Tagaddi

İhsan Hilmi – Musâhebe-i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin

Raif Necdet – İsyân

Süleyman Bahri – Zulmete

Mehmet Rauf – Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet

Hasan Tahsin – Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler

Ahmet Rasim – Târîh-i Osmâniye’de Hal ve Ananât-ı Rûhiyye

Şadiye Fikret – Safahât-ı Hayâtta Bir Hâtıra-yı Tenezzühe

Aliye Numan – Uçurum

Süleyman Bahri – Rüyâ-yı Adem

Ahmet Rasim – Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhirden Doktor Kuru Sıkı

2.3.6. Derginin 37. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

37. sayı içinde 74 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

-Derne’deki savaş

-Osmanlı komutanları

- Enver, Gıyâseddin, Neşat, Münir, Hâmit, Halil paşalar
- İtalyanlar tarafından gözleri bağlanan askerimiz
- Hilâl-i Ahmer askerleri
- Trablusgarp ordugâhı
- İtalyanların gerçekleştirdiği idamlar
- Keşif yapan İtalyanlar
- İtalya'nın yaya ve süvâri askerleri
- Fransa-İtalya ortaklığı / Kartaca vapurunun uçak ihrâcı
- Düşmanın batırdığı Türk gambotları
- Korsan başı "Covanni Froni"
- İtalyan "Piemont" kruvazörü
- İtalyan askerlerin dikenli tellerden oluşturdukları savunma hatları
- İtalyanlara ait şimendifer
- İtalya'nın yaptığı vahşetler
- Çölden askeri manzaralar
- İtalyan askerleri savaş esnasındaki halleri
- İtalyan savaş araç gereçleri
- Hayvan nakliyatı
- Yaralı askerlerin nakliyatı
- Ay ile ilgili fotoğraflar
- Hind mihraceleri
- Kral George ile Prens De Gol
- Kral George'ye ait fotoğraflar
- Hindistan'da develerin çektiği arabalar
- Londra tiyatroları
- İngiltere kral ve kraliçesi
- Fransız kabinesi
- İngiltere Meclisi
- Newyork'tan kış manzaraları
- Lizbon'da işçi grevi
- İngiltere denizaltısı
- Paris'ten bir otomobil kazası fotoğrafı

-Amerika'dan fotoğraflar

Bu başlıklardan anlaşılacağı üzere çok çeşitli yerlere veya kişilere ait fotoğraflar Resimli Kitap dergisinde yer alır. Bu fotoğraflar o dönemki hayatı tüm gerçekliğiyle ortaya koymak için çok canlı sahnelerdir. Ayrıca bunlar dergiye olan talebin artmasını da sağlamıştır. Dergi dünyanın çeşitli şehirlerini veya savaş manzaralarını merak eden herkesin başvuracağı bir niteliğe sahiptir.

Dış kapak fotoğrafı: Denizin çöllerinde zafer
(Victoire... Pres de DERNA)

İç kapak fotoğrafı: Ahîren şûra-yı devlet riyâsetine tayin buyrulan â'yân-ı kirâmdan Prens Sait Halîm Paşa Hazretleri
(Son altesse Said Halim pacha Nouvean President du conseil d'Etat)

Sayfa 4: Mücâhit Âli Himmet Enver Beyefendi'nin mu'ayyitinde bulunan sellûm kumandanı vatanperver Gıyâseddin Bey mûmâ-ileyhe Fas'ta iken ilân-ı harbi müteâkıp ârzûvî zatî ve sevk-i vicdâniyesiyle Trâblus'a gelerek meydân-ı harbe dâhil olmuştur.
(Guiasseddin bey, entre comme volontaire dan l'armee de Enver bey contre les italiens en Tripolitaine)

Sayfa 5: Ayne'z-zârâ muhârebesinde İtalyanlardan iğtinâm olunan bayrakları taşıyan Hüceyn Süvâr-i mücâhitler
(Les drapeaux italiens pris aux italiens par les cavaliers Arabes pendant le combat d'ain-zara.)

Sayfa 6: Trâblusgarb kumandanı Neşat Paşa Hazretleriyle maiyeti – Ortadaki kara sakallı zât kumandan müşârün ileyh olup soldaki zatta Münir Paşa'dır.
(Le commandant en Chef de l'armee de Tripoli et son etat-Major)

Sayfa 7: Trâblusgarb'da hidemât-ı fedâkârânede bulunan mücâhit muhterem Binbaşı Hamit Zafer Beyefendi

(Un des heros de Tripoli HAMİD ZAFFER Bey)

Sayfa 8: Humus ve havâlisi kumandanı mücâhit muhterem Halil Beyefendi
(Le heros Halil bey commandant de Humusu)

Sayfa 9: Ayne'z-zârâ'nın İtalyanlar tarafından tahliyesinden evvel kumandan Neşât Paşa'nın bir notasını tebliğe memur bir zâbitâmızın düşman hattı müdafa'ası dâhilinde ale'l-usûl gözleri bağlı olarak yürüyüşü.

(Un messenger du general NECHAD Pacha commandant de l'armee de Tripoli, s'approchant les yeu bades de l'armee italienne)

Sayfa 10: Trâblusgarb Çöllerinde – Osmânlı Hilâl-i Ahmer heyet-i destekberegileri
(Le Croissant-Rouge en Tripolitaine)

Sayfa 11: Emin Bey'in taht-ı riyâsetinde Trâblusgarb'a azîmet eden Osmânlı Hilâl-i Ahmer heyet-i mensûbininden bazıları – Marsilya'da. [Başı açık zat Doktor Emin Bey'dir]

(Le personnel du Croissant – Rouge sur le quai de Marseille.)

Sayfa 12: İtalyanlar tarafından tevkif edilerek bi'l-âhire serbest bırakılan Hilâl-i Ahmer heyet-i reisi Doktor Emin Bey

(Dr. Emin bey, President du Croissant Rouge en Tripolitaine.)

Sayfa 14: Trâblusgarb ordugâhında – sevkıyat-ı askeriyye.

(L'artillerie Ottomane en Tripolitaine)

Sayfa 16: İtalyan hizmetine dâhil olarak bi'l-âhire ele geçen bir jandarma kurşuna dizilmeden evvel....

(Un gendarme Ture qui etait entre au service des italiens et qui fut dernièrement saisi par les Turcs)

Sayfa 17: Jandarmanın hükm-ü kanun ile idâmına intizâr eden mücâhidinden bir kısmı

(La foule attendant le verdict du trübunal militaire)

Sayfa 18-19: Tehlikeden sonra... – Bir İtalya keşif müfrezesinin ric'ati
(La retraite des avant-gardes italiens apres un escarmouch)

Sayfa 20: İtalya'nın Eritre müstemlekesinden Trâblusa naklettiği yerli süvâri askeri
(Les soldats italiens d'Eryhtre en Tripolitaine.)

Sayfa 21: Fransa – İtalya ihtilâfı – düvâlin tayyâresini hâmil olmasından dolayı İtalyanlar tarafından tevkif edilen Kartaca Vapuru'nun bi'l-âhire tayyâreyi Tunus'a sûreti ihracı
(Les incidents franco – italien – Le Carthage a Tunis, le (21) janvier l'aeroplane de l'avriateur Duval)

Sayfa 22: Konfoda'da düşmanın ani bir hücûmuna ma'rûz kalıp teslim olmamak için cephâneliğini ateşlemek sûretiyle batırılan gambotlarımız
(Deux gunbot ottomans qui se sont aneantes pour ne pas accerpter la sonmision)

Sayfa 23: Ganbotun yakından manzarası
(Le guanboat vu de pres)

Sayfa 24: Konfoda'yı bombardıman eden Piemont kruvazörü korsan başısı Covanni Froni
(Giovanni Froni, le captiaine du croisseur Piemont qui a bombarde Counfouda.)

Sayfa 25: Konfodayı bombardıman eden İtalyanın Piemont kruvazörü
(Le croisseur italien Piemont.)

Sayfa 26: (Üst) Düşmanımızın hudût müdâfaası- Trâblus'u zabtetmek için hûlyasıyla koşan şakîler Osmânlı mücâhitlerinin delirâne hücumlarına mukâvemet edemeyerek bütün hudud-ı müdâfaalarına (!) iğneli teller germişler ve bu sûretle İtalyan şecâ'atini (!) bihak isbât etmişler.

(Alt) Gözboyacılığı – İtalya ordusunun erzâk ve mühimmâtını nakletmek üzere Trâblus'ta inşâsına başlanılarak nihâyet kendi telleri önünde tevkife mecbur olan dar hatlı askerî şimendifer

(Un ligne ferree consruite a Tripoli par les italiens a fin de transporter leurs munitions de guerre.)

Sayfa 27: Trâblus'ta İtalyan şefkat ve medeniyeti! – zincire vurulmuş bedbaht bir masûmun siyâsetgâha sevki

(Un cavalier italien conduisant un condamne a la mort.)

Sayfa 28-29: Bir düşman müfrezesinin çöllerde ric'ati

(La retraite d'un detachment ennemie)

Sayfa 30: İtalyanların Ayne'z-zârâ'da ric'ati

(La retraite des italiens a AIN-ZARA)

Sayfa 34: Çölde bir kabile

(Un caravane parcaurant de desert)

Sayfa 35: İtalyan neferlerinin meydân-ı harpte gazete okumaları

(Sodats itailiens lisant des journaux)

Sayfa 36: Trâblus'ta İtalya'nın askerî balonu

(Ballon militaire a Tripoli)

Sayfa 37: İtalya vahşetlerinden – bedbaht vatandaşlarımızdan bir kısmının i'dâma sevk edilmeleri

(Atrocites Italiennes – Quelques indigenes conduits a la mort par les Italiens)

Sayfa 38: Ayne'z-zârâ musâdemesinde düşmanın mağlûbiyetine mâni' olamayan İtalya'nın büyük kıt'ada topları

(Quelques enorme canons italiens qui n'ont pas pu empacher l'horrible defaite de Ainzara)

Sayfa 39: (Üst) Siperler arkasında bir nöbetçi neferi

(Une sentinelle ennemie.)

(Alt) Muvakkat bir istihkâm içinde İtalyan kârakolları

(Les avants-gardes italiens)

Sayfa 40: Napoli'den Trâblus'a sevkıyât – mevâşî nakliyâtı

(Le transport de provisions entre Naple et a Tripollitaine.)

Sayfa 41: Trâblus sevâhiline İtalya'nın süvâri hayvanatının sûret-i ihrâcı

(Debarquement des caliers italiens.)

Sayfa 44: Trâblus sokaklarında mecrûhîn-i askeriye nakliyâtı

(Le transport des soldats blessés dans les rues de Tripoli.)

Sayfa 45: Bu resim başlıca fetehât-ı bergâniyenin basîretten uzanan şâyân-ı dikkat beyâz çizgileri gösterir. Profesör Viyem- Pike Reynag bunların derin vâdilerde ve çatlaklarda mütrakim karlardan başka bir şey olmadığını söylüyor. Kısm-ı merkezinin alt tarafında ki uzanmış nokta (kopernikus) fethasıdır ki 46 mil katre ve 12000 kadem irtifâ'a mâliktir. Kopernikusun sol tarafında bir siyâh parça görünüyor ki: içinde bir katre bile su bulunmamakla berâber (Yağmur sağanakları denizi) diye yâd olunur. Onun sol tarafında siyâhliklarda 'ayn-ı nev'î'den "icâd-ı karîne"dir.

Sayfa 46: Kamerin bedr hâli – büyük fetihlerden bazıları ile onlardan mümted beyâz hatlar pek vâzih görünüyor. Siyâh mahaller "Kamer denizleri" olup kurudur; buralarda yuvarlanan dalgalar ancak Bürkânlardan çıkan (lav) dağları idi.

Sayfa 47: (Sol) Bu resimde sath-ı kameri kaplayan sönmüş volkanların yüzlercesi müşâhede olunabilir.

(Sağ) (yağmur sağnakları denizi)⁸³ olmuş, fotoğraf- denizin sâhil fevkanîyesi 21000 kadem irtifâ'ında ve gurûb ve tulû'-ı şemste 90 mil duran⁸⁴ bir gölge hâsıl eden küre-i kamer apezin dağlarıdır. Yekdiğerine yakın duran üç fetihtе (Aristilos), (Atolikos), (Arşimed) tesmiye olunur, sonuncusu 520 mil katrendedir.

Sayfa 50: İngiltere Kralı – hazretlerinin Hindistan seyâhati kral Corc ile prens De Gall spor kıyafetinde

(Le Roi Georges et le prince de Galle en costume de sport)

Sayfa 51: (Soldan birinci): Yapur Mihrâcesi – Mavu Madhu hazretleri

(Le maharajah de Yapur)

(Soldan ikinci) Edupur Mihrâcesi – Hint mihrâcelerinin en meşhûru olan fâtihi sipencin mermer ve granitten ma'mûl olan muhteşem sarayı Hindistanın en müzeyyen binâlarındandır.

(Le Maharajah de Udaipur)

(Soldan üçüncü) Patila Mihrâcesi Buptedar

(Le M. de patiala)

(Soldan dördüncü) Kâroli Mihrâcesi (Benu İryal) kırkyedi yaşlarında olup birkaç asırdan beri hüsn-i idâre ile meşhûrdur

(Le M. de Kâroulia)

Sayfa 52: (Soldan birinci) Nabiha Hâkimi – Hint hâkimleri içinde en ziyâde, eski Hint lehçe ve âdetini muhâfaza etmiş olan Nabiha Hâkimi (Hayr Essing) hazretleri(sıfâyeti)müdekkik, nâzik ve İngiliz idâresine sâdık olup sût rengindeki (sekanına) rağmen melekât-ı fikriye ve cismiyesine tamamıyla mâlik (uspusulukta) pek mâhirdir. Kendisi (silik) takrip etmiştir ki Hint prensleri içinde bu sene resîde olan nâdirdir.

(Le Rajah de Nabha)

⁸³ Elif, te, dal, ye, ze harflerinin yer aldığı bu kelime tam olarak okunamamıştır.

⁸⁴ Elif, nun, kef, elif, ye, ze, ye harflerinin yer aldığı bu kelime tam olarak okunamamıştır.

(Soldan ikinci) Cind Hakimi- Rambir Seniğ Hazretleri İngiliz idâresine gâyet sâdık otuz üç yaşında bir prens olup memleketi Delhi'den yetmişbeş mil uzaktadır. Bu prens 1867 muhârebesinde İngilizlerle berâber harbe dâhil olmuştur.

(Le "Rajah" de Djind)

(Soldan üçüncü) Gondal hakimi – Bekrat Sanığ hazretleri Hint prenslerinin en ma'lûmü'l-telyis en mukavveridir. Gayet sade yaşar. Ve zirdistanını düşünür. Mahalli ikâmet ve idâresi bu mübâyidedir.

(Le Sahib de Gondal)

Sayfa 53: (Soldan birinci) Bihopal Hakimi- bir memleketin raskârında bulunmuş ilk müslümân prenstir. Geçen sene ba'de'l-hâc der-saâdeti ziyâret etmiş ve taraf-ı eşref-i hazret-i padişahiden defaâtle huzûra kabul buyrulmuştur.

(La Begiun de Bhopal)

(Soldan ikinci) Kolhapur Mihrâcesi – Şahşâtır Ayâtı İngilizlerin dostu olmakla meşhûrdur.

(Le Maharajah de Kolhapur)

(Soldan üçüncü) Keşmir Mihrâcesi- Himalayanın latîf vâdîlerinde hükümrân olan Seratab Siniğ Hazretleri hudûd-u münâza'âtinde İngiltere'ye çok hizmetler ifâ eylemiştir. Mukaddemâ terk-i saltanat edilse de bi'l-âhire Lord Gorzon tarafından makamına iâde olunmuştur.

(Le Maharajah de Kashmir)

Sayfa 54: (Soldan birinci) Gunalyor Mihrâcesi – Madmorau Hazretleri en mükemmel bir asker, en muktedir bir idâre (silik) ve en (silik) bir espud merâklısı olup bir şimendifer veya bir otomobili en mâhir şoförler kadar iyi idâre edebiliyor.

(Le Mahrajah de Gunalior)

(Soldan ikinci) Travanfor Mihrâcesi – Rama Varama Hazretleri – gayet vâsi' ve müsebbit bir sâhte arâziye sâhip olup bu ârâzi-yi Hindistan'da cenub-ı garîbestededir.

(Le Mahracah de Travanfour)

(Soldan üçüncü) Enidor Mihrâcesi – Rayu Avlikat Hazretleri- Spor merâklısı olup fevka'l-âde iyi nişâncı, iyi süvâri ve (tetis) oyununda yektâdır.

(Le Mahracah de Enidor)

Sayfa 55: (Soldan birinci) Sidar Hâkimi iken terk-i makam eden Pertab Siniğ Hazretleri
(Le gadi de Ydar)

(Soldan ikinci) Kerçbehar Mihrâcesi – (silik) Hazretleri – Oksfortta tahsil etmiştir. Spora pek ziyâde merâklıdır.

(Le Maharajah de Indore)

(Soldan üçüncü) Kapurthala Mihrâcesi – Yanat Siniğ Hazretleri – Fransızca ve İngilizceye âşinâ münnevver bir prenstir. Bir İspanyol kadınla tezevvüç etmişti. Alâfrânga bir tarzda yaşar gerek kendisi ve gerek zevcesi Paris ve Londra'da ma'rûftur.

(Le Rajah de Kapurthala)

Sayfa 56: Kral Corc Hazretleri – Av esnâsında bir file binerek tenezzüh etmeleri.

(Le Roi d'Angletere Georges V en excursion au Inces.)

Sayfa 57: Kral Corc Hazretleri'nin Hindistan'da kaplan avı- Kral hazretleriyle maiyyeti kâmilen fillere râkip olarak avlanmışlardır.

(Le Roi Georges a la chasse au tigres – le Roi et sa suite monte sur des eldehants)

Sayfa 58: Muvaffakiyetli bir av..

Kral Corc'un Hindistan seyâhati münâsebetiyle Nepal'de filler ile icrâ olunan kaplan avı.

(La chasse aux tigres au Napal a l'occasion de la visite du roi Georges aux Indes.)

Sayfa 59: Hindistan'da develerle cerr olunan arabalardan biri.

(Un equipage indien attelé de chameaux)

Sayfa 63: Londra Tiyatrolarında bahar...
(Saison.. – aux tehatres de Londres)

Sayfa 68: İngiltere Kral ve Kraliçesi Hindistanda bir bahçe ziyâretinde
(Le Roi georges dans un jarden party aux indes)

Sayfa 69: Kral Hazretlerinin merâsim-i tetevvücüsünde (silik) vücut eden bazı konsoloslar [Fesli zât Bombay baş şehbenderidir]
(Les Consuls assistant au couronnement celui qui porse le fez est le consul general Ottoman Bombay)

Sayfa 70: Ahîren Tebriz'de i'dâm olunan bazı fedâîler
(Quelques uns des fedahis persans pendus a Tebriz)

Sayfa 71: Ahîren Tebriz'de i'dâm olunan bazı fedâîler
(Quelques uns des fedahis persans pendus a Tebriz)

Sayfa 72: Fransa'nın yeni kabinesi reîs ve a'zâları
(Les memberes du nouveau cabine français)

Sayfa 73: İngiliz meşâhir-i siyâsiyyûnundan: Mösyö Balfor parlamentoda îrâd-ı nutk ederken
(M. Balfour prononcant un discours au parlement.)

Sayfa 74: (Üst) Newyork'ta şiddet-i burudet- Newyork'ta gayet soğuk bir havâda zuhûr eden bir yangın esnâsında tulumbaların incimâdı.
(Uue pombe a incendie gele pendant un incendie a New-york)

(Alt) Lizbon'da 'amele grevi- tramvaylara hücûm
(Une manifestation des ouvriers a Lisbonne)

Sayfa 75: İngiltere'nin ahîren kazâzede olan 3 numaralı tahte'l-bahr sefinesi
(Un sous-marin anglais qui vient de couler)

Sayfa 76: (Sağ üst) Amerikalı meşhûr bir cânibin Paris'te sûret-i derdesti
(L'arrestation d'un cambrioleur americain)

(Sol üst) Paris'te bir otomobil kazâsı
(Un accident d'automobile a Paris)

2.3.7. Derginin 37. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar ve reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilân ve reklamlar verilecektir. 37. sayıya dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda altı tane mağaza ve şirket ilânı-reklamı ve bir tane "Bilmece" bölümü yer alır. Ayrıca bu sayıya iç kapaktan hemen sonra okuyuculara teşekkür edilen bir yazı yayımlanır. Sayının en son sayfasında da bir ilân-reklam yer alır. Yine dergiye eklenen bir ekstra sayfada bir ilân-reklam yer alır. Böylece sayıya toplam ilân-reklam sayısı sekize ulaşır. 37. sayının içinde ilânlar-reklamlar ve bilmece bölümü şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 3) Bilmece
- 4) Maison Mehpare
- 5) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 6) Orzdibak Ticârethânesi (İstanbul Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı)
- 7) Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata
- 8) Hâbirun
- 9) Febûs Fotoğrafhânesi

37. sayıdaki ilk ilân "Beyker Ticârethânesi'ne" aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır. Bu ilânda İngiltere'den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere'nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer

mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçükler de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Bu ilânda bir de asker resmi kullanılmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def’a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyeriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleğin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ’ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma’ûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürüd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya’a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşırlar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcûttur.

Erkeklere mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçükler içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

37. sayıdaki ikinci ilân-reklam ise “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenirliliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takrîben onsekiz milyon Osmânî lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdetde Galata’da Osmânî postahânesi karşısında müceddeden inşa ettirdiği cesîm-i binâya [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdüriyet-i umûmiyesine mürâca‘at buyurabilirler.”

37. sayıda ikinci ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelmektedir. Bu bölüm “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

37. sayıdaki üçüncü ilân-reklam “Maison Mehpare” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA IBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazihâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepeler için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler, masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

37. sayıdaki dördüncü ilân-reklam “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de ilkbaharın gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü

Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde

Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât

Karapdüşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!

Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya

Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle

Tuhâfiye dâiresi

İlkbahar münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri

Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri

Vesâir envâ’i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

37. sayıdaki beşinci ilân-reklam “Orzdibak Ticârethânesi”ne aittir. Burası da kendisini İstanbul’da kumaşın en sağlam ve en ucuz yer olduğu meşhur ticârethâne olarak tanıtır. Adı geçen bu ticârethâne pek çok güzel seçilmiş ürün olduğundan bahsedilir. Bunların arasında kadın, erkek, çocuk çorapları, mendiller, eldivenler, Paris’in en nefis ve zarîf kumaşı, kuyumcu ürünleri, saatler, kronometreler, lavantalar, kolonyalar gibi çeşitli ürünler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ticârethâne “Pfaf” dikiş makineleri ile”Omega” saatlerin deposu günümüzdeki anlamıyla bayisidir. Şirkete göre bu markalara yakın bir ürün henüz meydana getirilememiştir. Bunlara sahip olmak isteyen zaten bu ticârethâneye uğramalıdır. Yine burada kışlık kumaşlar, ipekliler, pamuklular gibi çeşitli eşyalar da vardır. Bu da şirketin ürün yelpazesinin geniş olduğunu gösterir. Bu ticârethânenin de ilânı şu şekildedir:

“Orzdibak Ticârethânesi

İstanbul’da Bahçekapısı’nda Ömer Efendi Hânı

Der-saâdet’de emtiasının ehveniyet ve metânetiyle iştiâr etmiş en cesîm ticârethânedir

ETABLISSEMENTS OROSDI-BACK

Mezkûr ticârethâne mevâdd-ı âtîden hüsn-ü intihâba lâyık ve pek mebzûl çeşitler bulunur.

Kadın, erkek ve çocuk çorapları

Fanila, kaşkorseler

Gömlükler, buluzlar

Erkek, kadın ve çocuk elbiseleri

Job, jobun ve penivârlar

Her nevi mendiller

Eldivenler

Şemsiyeler, bastonlar

Lavantalar, kolonyalar

Mâruken her nevi eşyâ-yı nefise

Çakı ve bıçaklar

Seyâhat eşyâsı

Paris’in en zarîf ve en nefise emtiası

Eşya ve evâni-ye yeniye

Mevbileler

Meşmalar, linneümler, halılar

Sâatler, kronometreler

Kuyumculuğa müteallik mevâdd ve meziyyât-ı nefise

Dikiş ve el işleri levâzımı

İpekler, bukliler, pamuklular, beyaz mallar

Bilhâssa kışlık her nevi emtia ve melbisât

Orzdibak Ticârethânesi “Pfaf” dikiş makineleriyle “Omega” sâatlerin deposudur, sâatlerin temin ettiği hüsn-ü netice ve muvaffakiyetler bu güne kadar başka hiçbir sâatle istihsâl edilememiştir. Ahz ve i'tâ' da emniyet-i kâmileye mazhar olmak isterseniz zaten Orzdibak Ticârethânesi müracâat etmelisiniz.”

36. sayıdaki altıncı ilân-reklam “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref'in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa'nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görselliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref'in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata'da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şeref bâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa'nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefiseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi' olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

37. sayıdaki yedinci ilân-reklam “Hâbirun” mağazasına aittir. Bu ilân derginin son sayfasında yer alır. Ancak bu sayfa numaralandırılmamıştır. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz verilmiştir. Böylece

ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son moda kumaşın getirildiğinden , hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ’i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 479

Hâbirûn

Erkeklere mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire

Galata Voyvoda numara 87”

37. sayıdaki sekizinci ilân-reklam “Febûs Fotoğrafhânesi”ne aittir. Bu ilân-reklamda İstanbul şubesinin Sirkeci’de olduğu söylenir. Çok güzel fotoğraflar çekildiğinden bahsedilir. İlân-reklam şöyledir:

“Febûs fotoğrafhânesi

İstanbul şubesi- Sirkeci’de ehveniyet, nefâset, mükemmeliyet”

37. sayıda diğer incelediğimiz sayılardan farklı olarak iç kapağın hemen ardından bir teşekkür yazısı gelir. Çünkü derginin bu sayısı derginin 7. cildinin ve 4. yayın hayatının ilk sayısıdır. Bu yazıda tüm okuyuculara dergiye bugüne kadar gösterdikleri ilgi için çok teşekkür edilir. Bu ilgiyi derginin gelecekte de şu ana kadar ki gördüğü ilgiyi göreceğinin bir işareti olarak algıladılar. Nice seneleri okuyucularıyla beraber geçirmek hayatın canlı safhalarını yaşatmak istediğini söylerler. Bu kısımda dergide şöyle yer almaktadır:

“Mu’azzez kari karielerimize

Teşekkür

Resimli Kitâp, kendi matbaasında tab edilen bu nushasıyla, dördüncü sâl-i hayâtını idrak ediyor. Cenâb-ı Hakkın tevfikatı ve muhterem kari ve karielerimin teveccühleri semeri olarak mesleğin, muhîti bütün avâız ve meşakkâtine galebe ile bugün, mesur (silik) yeni senesinin agûşuna atılmış olan mecmûamız şu vesile ile onbinlerce lütüfkâr ve münevver hâmîlerine en samîmî teşekkürlerini takdîm ile mübâyin oluyor.

Çok ümîtvârid ki Resimli Kitap’ın mesâi-yi âtiyede yine aynı teşrik ve teveccühlerle mazhar olacak ve her yeni senemiz yeni bir devre-i terakki ve tekâmülün zî hayât bir safhasını teşkîl edecektir.

Müdüriyet”

2.3.8. Derginin 37. Sayısının Bilmeceleri

37. sayıda bilmece bölümü “Sigorta-yı Umûmîye” ilân-reklamından sonra “Maison Mehpare” ilân-reklamından önce gelir. Bu bölümde ilk olarak bilmece sorulur. Bu “Bilmece” başlığı altında verilir. Bilmecenin sahibi Haşim Ahmet’tir. Daha sonra bilmeceyi doğru cevaplayanlara verilecek ödüller sıralanır. Buna göre erkeklerden doğru cevap verenlerden elli kişi seçilerek çekilecek kura sonucunda, birinciye güzel bir şemsiye, ikinciye bir port kavi, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar da birer kartpostal hediye edilecektir.

Hanımlardan doğru cevap verenlerden otuz kişi seçilerek çekilecek kura sonucu birinciye beyaz ipekten üretilmiş güzel bir elbise, ikinciye güzel bir el çantası, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, otuzuncuya kadar da üçer kartpostal hediye edilecektir.

Buna göre erkeklere ve kadınlara verilen ortak ödüller derginin altı aylık aboneliği ve üçer kartpostalıdır. Ayrıca bilmeceyi cevaplayanların cevaplarını 20 Nisan 328 tarihine kadar Müsabaka memurluğuna göndermeleri söylenir. Bu bölüm şu şekildedir:

“Bilmece

Mürettibi: Hâşim Ahmed

Mecidi yirmi kuruş hesabıyla kesemizde kaç onluk, kaç yirmilik, kaç bir kuruşluk, kaç ikilik, kaç çarık bulunmalıdır ki kesemizde ki bu paranın adedi doksan dokuz olduğu halde kıymet-i mecmûası tamam yüz kuruş olsun?

Erkeklerden doğru halledenlerin hal varakalarından kura ile elli tanesi tefrîk edilerek birinciye zarîf bir şemsiye, ikinciye bir port kavi, üçüncüye altı aylık abone, otuzuncuya kadar üçer ellinciye kadar birer kartpostal!

Hanımlardan doğru hal edenlerin hal varakalarından kezâlik kura ile otuz tanesi tefrîk edilerek birinciye beyaz ipekten ma'mûl zarîf bir meşlah, ikinciye bir el çantası, üçüncüye altı aylık abone, otuzuncuya kadar üçer kârpostal ihdâ olunacaktır.

Hal varakaları 20 Nisan 328 tarihine kadar (müsabaka memûrluğuna) gönderilmelidir.”

Bu bölümden sonra daha önce 36. sayıda da belirtildiği üzere 35. sayının kazananları açıklanır. 36. sayıda gönderilen cevapların çokluğundan ötürü 35. sayının kazananlarının 36. sayıda açıklanacağı söylenmiştir. Bu açıklamaya göre de bu sayıda bu isimler açıklanır. Kazananlar çekilen kura ile belirlenmiştir. Yine 35. sayıdaki bilmecenin cevabı açıklanır. Bu kısım “35 Numaralı Nüşamızdaki Bilmecenin Sûret-i Halli” başlığı altında verilir. İlk olarak erkeklerden kura ile birinciliği, ikinciliği ve üçüncülüğü kazananlar açıklanır. Daha sonra erkeklerden üçer ve birer kartpostal kazananlar açıklanır.

Bundan sonra kadınlardan kura ile ödül kazananlara geçilir. Kadınlardan birinciliği, ikinciliği, üçüncülüğü kazananlar açıklanır. Sonrasına kadınlardan üçer kartpostal kazananlar açıklanır. Son kısımda da hediyelerin idareden alınması rica edilir ve 36 numaralı dergide sorulan bilmecenin cevabının ve kazananlarının 38. sayıda yayımlanacağı duyurusu yapılır. Bu kısım da şöyledir:

“35 numaralı nüshamızdaki bilmecenin suret-i halli:

[donanma, do, don, ma] dır.

Erkeklerden doğru hal edenler namına çekilen kurada birinciliği Nur-ı Osmâniye’de mülâzım Yusuk Ziyâ, ikinciliği İzmir’de F. Rıdvan, üçüncülüğü Vefa’da Dârü’l-fünûn talebesinden Fahri Beyefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üç kârpostal kazananlar: Mûsikî-i Hümâyun’da İhsân Süleymân, Alaşehir’de Dârü’l-irfân rüşdiye kısmı talebesinden 11 numaralı Mehmet Tevfik, hukuk

mektebi müdâvimlerinden Yavuzbeyzâde Sürur, Soğuk Çeşme Rüştîye-i askeriyesinden 159 numaralı Ziyaüddin Fikret, Hüdâvendigâr Vilâyeti vergi mümeyyizi Mehmet Reşat, Aydın Kavasâde Mehmet Refet, Varna Mektebi Rüşdiyyesi üçüncü sene şâkirdânından Basri Yekta, Selimiye Altıncı Âlâyın Yedinci Bölüğü'nün mülâzım evveli Şemseddin, Kale-i Sultâniye zerheli Barbaros telsiz telgraf muhâbere memûrlarından İzmirli Rahmi, Afyonkarahisâr Mekteb-i İdâdisi muntahi sınıf müdâvimlerinden A. Numan, Mekteb-i Harbiye sene 2'den Hüsamettin, Makriköyünde Bağlar'da Beyoğlu Mekteb-i Sultâni talebesinden 446 İsmail Kemal, Dolmabahçe İtfaiye Kârakoluna memûr mülâzım Ârif, Dârü'l-muallimîn veznedârı Osmân Zeki, Maydos'ta Yüzbaşı Süleymân, Amasya Meclis İdârebaşı Kâtibi Celal, Kuleli İdâdisi muntahi sene şâkirdânından Üsküdârlı Mustafa Muhlis, Ayestefanos posta ve telgraf memûru Mehmet Mazhar. Trabzon Kavak Meydân Caddesinde Mazhar, Eyüp'te Müşrik Füyuzât Mektebi talebesinden 356 Mehmet Nejat, Galatasaray Mektebi Sultâni talebesinden 480 Fazlı Adnan, Mercan İdâdisi talebesinden 26 Mehmet Talat, Feneryolunda Çiftehavuzlar Caddesinde Şerîf Âsaf, Yozgat Fırka Kumandanı Fuat Paşazâde Mehmet Sait, Dârü'l-muallimîn âlî edebiyât ikinci sınıfından Sacit, Necati İmâlât-ı Harbiye Mekteb-i nazırı sınıf talebesinden Mazlum Halim, Küçük Zâbit Mektebi müdâvimlerinden Kavaklı Faruk, Kuleli İdâdisi İkinci Tabur İkinci Bölükten Üsküdârlı Latif Beyefendiler'dir.

Birer kârtpostal kazananlar: Mercân İdâdisi muntehî sınıf talebesinden Mehmet İhsan, Rumelihisarında Robert Kolej'de Mustafa Necati, Redus İdâdisi târîh-i tabîi muallimi Halit, Mekteb-i Harbiye K 1 Sabri, İstanbul Sultânisi Lise 4 talebesinden 65 Nurettin, Gazi Köyünde Moda Fevr Mekteb-i talebesinden Reşit Halit, Nişantaşında Âyândan Ahmet Rıza Bey'in yeğeni Nail, Salacakta Binbaşı Necmettin Bey'in mahdûmu Ali Kenan, Selânik'te Ordu Köşkü Muhâfaza Bölük mülâzımlarından Emin Ali, İzmit mutasarrıfı Mehmet Nüzhet Paşazâde Muammer, Kütahya Mekteb-i İdâdisi ikinci sınıf talebesinden Mehmet Kadri, Dârü'l-fünûn Osmâni ulûm-ı tıbbiye birinci sınıfta 799 Süleymân Sami, Topçu Harbiyesinde Ali Bedri, Üsküdâr'da Kâra Betyan İdâdisinde Raif, Gelibolu Redîf Birinci Bölük Serçavuş Süleyman Hamdi, Üsküdâr'da Binbaşı Ali Bey mahdûmu Adnan, Mitroviçe Askerî Kulübü azâsından Topçu Yüzbaşı Mehmet Ziyâ, Midilli'de Sabuncu Mustafa Efendizâde Fehmi, Mehmet Karakaşzâde Rüştü Efendi Ticârethânesinde Ahmet Münir, Kilis'te Emin Çelebizâde Ragıp Beyefendiler'dir.

Kurada birinciliği Makri Köyünde F. Cavidan, ikinciliği Şişli’de Behiye Numan, üçüncülüğü Rumelihisarında Fethiye Melahat Hanımefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kârtpostal kazananlar: Göztepe’de İhsan, Kadıköyünde Mısırlıoğlunda Fatma Şaver, Belgrad şehineri Şamil Bey’in Kerimesi Mefharat, Kırkkilise’de Üçüncü Kolordu Hümâyunu Erkân-ı Harbiye İkinci Şube Müdürü Binbaşı Halit Efendi zevcesi Ramise, Beşiktaş’ta Akâretler’de Sadiye, Kadıköyün’de Servet Bey kerimesi Saâdet, Üsküdâr’da İhsâniye’de Nimet Rıza, Salıpaazarı Sadiye Saadetgiray, Trabzon Anâs Mekteb-i talebâtından Ruhât, Selânik Muhâsebe Vilâyet Mümeyyizi Sıtkı Bey kerimesi Sümeyye, Beşiktaş’ta Yenimahalle’de Salih Bey kerimesi Nerime Münevver, Feneryolunda Hâriciye Hukuk Müşâvir Muâvini Suat Muhtar Bey’in kerimesi Refika Suat, Büyükkada’da Zühre Behiç, Beşiktaş Yenimahalle’de Makbule Dilara Mesut, Fazlıpaşa’da Zekiye, Rize Mutasarrıfı Rüştü Bey’in kerimesi, Edirne İstasyonunda Suvârî Onbirinci Âlây Kumandan Yaveri mülâzım-ı evvel Reşat Bey’in kerimesi Melahat, Redus Hukuk Mahkemesi Reisi Cemil Bey’in kerimesi Atife, Beyazıt’ta Mithatpaşa Caddesinde Fatma Behiye, Fener’de Emine Seyfiye, Davutpaşa’da Seyithalife Mahallesinde Fatma Makbule, Kızıltoprak’ta Doktor Binbaşı Sezai Bey kerimesi Fatma Dernu, Vefa’da Sabri Paşa kerimesi Pakize, Selamsız’da Mustafa Akil Bey kerimesi Sahra, Beylerbeyinde İstavroz’da Bedia, Eyüpsultân’da Seniha Ethem, Kaklıçe’de Merhûm Hazım Bey kerimesi Şevkiye, İhsaniye’de Afet Hüsnü, Kızıl Trabzon’da Kalamış caddesinde Hadide Rüsûmâtpaşa Müdürü Mazlûm Bey’in kerimesi Süheyla Hanımefendiler.

Mükâfatlarla kartların idâreden aldırılması ricâ olunur.

36 numaralı nüshamızda münderic bilmeceenin sûret-i hal ile halledenlerden nâmına kura isâbet edenlerin esâmisi 38 numaralı nüshamızla neşrolunacaktır.”

2.3.9. Derginin 37. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinin 37. sayısının tanıtım yazıları sayfa 79 ve 80’de yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında verilir. Ayrıca incelediğimiz sayılar içinde sadece bu sayıya özel olarak bir de derginin içinde sayfa 66 ve 67 arasına numarasız bir sayfa eklenmesi şekliyle bir “Âsâr-ı Münteşire” daha oluşturulmuştur. Bu kısımlarda eserler tanıtılır, eserler hakkında yorum yapılır ve eserlerin fiyat bilgileri verilir. 37. sayıda 19 eser, 1 kartpostal ve 2 tane süreli yayın tanıtılmıştır. Bu süreli yayınlardan

birinin isminin yazılı olduğu kısım silik olduğu için tam olarak okunamamaktadır. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1) Külliyyât-ı Kemâl: Namık Kemal'in beğenilen eserlerinden olan Osmanlı Tarihi'nin üçüncü cildinin beşinci cüzi ile dördüncü cildinin birinci cüzi sonunda matbaa sahalarını süslemiştir. Bu önemli eserin yazarının Kemâl olduğunu söylemek eserin önemini göstermek açısından yeterlidir. Eserin her cüzi 3 kuruştur.

2) Hakk-ı İntihâp: Güçlü yazarlardan olan kıymetli Nuri Beyin bu eseri Muhtar Halit Kütüphanesi tarafından basılarak basılı eserler arasına girmiştir. Eserin çıktığı dönem seçim devri olduğu için tüm okuyuculara tavsiye edilir.

3) Fetret: Sosyal ve ahlaki edebi hikâyelerden oluşan bu eser Muhtar Halit Kütüphanesi tarafından basılmıştır. Dergi gayet sevimli bir üsluba sahip olan bu faydalı eseri tanımakla tavsiye etmenin bir borç olduğunu söyler. Eserin fiyatı 10 kuruştur.

4) Yeni Hikmet-i Tabîyye: Eğitim Bakanlığı'nın en yeni programlarına göre düzenlenmiş ve hazırlayıcı sınıflarında kabul olunmuş bu eserin yazarı Şevki Bey'dir. Eser dergi tarafından tüm öğrencilere tavsiye edilir. İkbâl Kütüphanesi tarafından gayet güzel bir şekilde basılmıştır.

5) Darwinizm: Bu felsefi eser Memduh Süleymân Bey tarafından tercüme edilmiştir. Tüm gençlere tavsiye edilir. Fiyatı 5 kuruştur.

6) Pençe: Büyük bir filozofun hayatını ve felsefesini gayet güzel bir şekilde anlatan bu eser gençlere şiddetle tavsiye edilir. Gayret Kütüphanesinde satılan bu kitabın fiyatı 5 kuruştur.

7) İnsanın Menşei: Fransız Ernest Hegel'den tercüme edilen bu eser tüm okuyuculara tavsiye edilir. Gayret Kütüphanesinde satılan eserin fiyatı 5 kuruştur.

8) Usûl-ü Muhakemât-i Hukûkiye: eser ikinci kez Hüseyin Efendi tarafından basılarak okuyucuların faydasına sunulmuştur.

9) Marel Kânûn-i Esâsi ve İntihâb-ı Meb'ûsân-ı Kânûni: Bu faydalı eser İkbâl Kütüphanesi tarafından basılarak yayımlanmıştır. Tüm okuyuculara tavsiye edilir.

10) Parmak İzi: Bu eser bir romandır ve bu romanın birinci ve ikinci kısmı Kanaat Kütüphanesi tarafından basılıp yayımlanmıştır. Roman meraklılarına tavsiye edilir. Her bir kısmının fiyatı 4 kuruştur.

11) Muhbire: Bu faydalı eser Fikri Tevfik Bey tarafından tercüme edilerek yayımlanmıştır. Gençlere tavsiye edilir. Yedi buçuk kuruş fiyatla Gayret Kütüphanesi'nde satılmaktadır.

12) Polisin Gözü: Parmak İzi romanının devamıdır. Merak uyandıran bir romandır. Kanaat Kütüphanesinde satılmaktadır.

13) Gülsüm: Yerli bir romandır. Fiyatı 2 kuruştur. Roman meraklılarına tavsiye edilir.

14) Asu Dil: Cemiyet Kütüphanesi tarafından basılmış güzel bir romandır.

15) Şefika'nın Kerameti: Yerli bir romandır. Romana meraklı okuyuculara tavsiye edilir.

16) Kanlılar Salonu: Konusu cinayet olan yerli bir hikâyedir. Cemiyet kütüphanesi tarafından basılıp yayımlanmıştır.

17) Karagöz'ün Zifâf Gecesi: Cemiyet Kütüphanesi tarafından yayımlanmış merak uyandırıcı bir romandır. Fiyatı 50 paradır.

18) Çilingirin Esrârı: Cemiyet Kütüphanesi tarafından yayımlanmış bir romandır.

19) (Silik): Cemiyet Kütüphanesi tarafından yayımlanmış meraklı bir hikâyedir.

20) İtalya Efkâr-ı Umûmîyesi: Bu isimle Muhtar Halit Kütüphanesi tarafından güzel kartpostallar basılmıştır. Fiyatı 5 kuruştur.

Bu kısımdan sonra "Resâil-i Mevkûte" başlığı altında o dönemde yayımlanan süreli yayımlar verilir.

21) Şitâp: Bu sosyal ve edebi seçkin dergi tüm okuyuculara tavsiye edilir.

22) Bir (silik) Asırda Z T: Bu dergi Baha Tevfik Bey'in yazı müdürlüğünde Karagöz şefkatli arkadaş idaresi tarafından yayımlanmıştır. Gerçekten takdire değer bir dergidir. Fiyatı 2 kuruş, senelik aboneliği yarım liradır.

Derginin bundan sonraki kısmında bir "İtizâr" bölümü yer alır. Bu bölüm özür dileme bölümüdür. Bu bölümde 34 numaralı dergiye eklenen oy sayfalarının düzenlenmesi henüz bitmediğinden oyların sonuçlarının açıklanmasının bir dahaki sayıya kalmasından ötürü özür dolenir.

Bundan sonra bir "Rica" bölümü gelir. Bu bölümde de derginin 3. yılına ait tüm hesapların kapatılacağından ötürü gerek geçmiş sayıdan gerek geçmiş yıldan dergiye bocu olan kişilerin borçlarını mutlaka 15 Nisan 328 tarihine kadar hızlı bir şekilde

ödemeleri rica olunur. Aksi takdirde paranın alınması için teşebbüs ve başvuruların olmasının doğal olduğu söylenir.

Bu kısmın devamında iki hatta üç yıldan beri borçlarını ödemek istemeyen kişilerin de bu süre içinde borçlarını kapatmadıkları takdirde gerekli olan muamelenin yapılarak onların isimlerinin dergide yayımlanacağı söylenir.

Bundan sonraki kısımda “İhtâr” bölümü gelir. Burada okuyuculara uyarı yapılır. Bu uyarıya göre bilmecenin ve 35 numaralı dergideki bilmecenin cevaplarıyla ödül kazanan kişilerin listesi içindekilerin çokluğundan ötürü ilk kurmaya karıştırılmıştır.

Daha sonra bu sayıdaki bilmeceyi çözecek kişilere bir uyarı da bulunur. Buna göre bilmecenin yazılışında bir hata olmuştur. Onluk, bir kuruluşluk ikilik, çarık yazılacak iken sonunda onluk yirmi parada yazılmıştır. Bundan dolayı yirmi paralık ifadesinin atlanılarak bilmecenin çözülmesi gerekmektedir.

Derginin 37. sayısının sayı sonundaki “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“ Âsâr-ı Münteşire

Külliyât-ı Kemâl

Büyük edip ve vatanperver Namık Kemâl merhûmun âsâr-ı bedî’ asından olan (Osmânlı târîhi) nin üçüncü cildinin beşinci cüzi ile dördüncü cildinin birinci cüzi ahîren sâha-ı matbûâtı tezyîn etmiştir.

Gayet nefis bir sûrette tâb edilen bu eser-i mühimin müellifi Kemâl olduğunu söylemek eserin kıymetini göstermek için kifâyet eder. (Osmânlı târîhi) nin her cüz’ü üç kuruluşur.

Hakk-ı İntihâp- Muharririn-i muktedireden bedî’ Nûri Bey’in bu mühim eseri Muhtâr Hâlit Kütüphanesi tarafından tâb edilerek mevki-i intişâra konmuştur. Devr-i intihâbât içinde bulunduğumuz için bu kıymetdâr eseri bütün kâri’elerimize tavsiye ederiz.

Fetret – Bu ictimâî ve ahlâkî hikâye-i edebiye dahi Muhtâr Hâlit Kütüphanesi tarafından tâb edilerek neşredilmiştir. Gayet sevimli bir üslûp ile kaleme alınan bu eser-i müfidi bütün kâri’elerimize tavsiye etmeyi vecîbe-i kadar Şinâsiden addettik fiyatı on kuruluşur.

Yeni Hikmet-i Tabîyye – Ma’ârif Nezâreti’nin en yeni programlarına göre tertîp edilmiş ve idâdî sınıflarına kabûl olunmuş olan bu eserin muharriri tıp fakültesi hikmet-i

tıbbiye Őef dolabur envârı Şevki Bey'dir. Bütün talebeye tavsiye ederiz. İkbâl Kütüphanesi tarafından gayet nefis bir sûrette tab edilmiştir.

Darvinizm – Memdûh Süleymân Bey tarafından tercüme edilen bu eser-i felsefiyi gençlere tavsiye ederiz. Fiyâtı beş kuruştur.

Pençe – Bu büyük filozofun hayâtı ve felsefesini vâkıfâne bir sûrette gösteren bu mühim eser-i felsefiyi de kemâl-i harâretle gençlere tavsiye ederiz. Beş kuruş fiyatla Gayret Kütüphanesinde satılmaktadır.

İnsânın Menşei – Fransız dâhi Őehîri “ Ernest Hegel” den tercüme edilen bu mühim eseri kâri'elerimize tavsiye ederiz. Beş kuruş fiyatla Gâyret Kütüphanesinde satılmaktadır.

Usûl-ü Muhakemât-i Hukûkiye – Bu mühim eser ikinci defa olarak İkbâl Kütüphanesi sâhibi Guyûri Hüseyin Efendi tarafından tâb edilerek mevki-i istifâdeye konmuştur.

Marel Kânûn-i Esâsi ve İntihâb-ı Meb'ûsân-ı Kânûni

Bu müfit eserde İkbâl Kütüphanesi tarafından nefis bir sûrette tâb edilerek mevki-i intişâra konmuştur. Tavsiye ederiz.

Parmak İzi – Bu merâklî romanın birinci ve ikinci kısmı Kanâ'at Kütüphanesi tarafından tâb ve neşredilmiştir. Roman merâklılarına tavsiye ederiz. Beher kısmın fiyatı dört kuruştur.

Muhbire – Bu müfit eseri ilm-i Fikri Tevfik Bey tarafından tercüme edilerek mevki-i intişâra konmuştur. Gençlere tavsiye ederiz. Yedi buçuk kuruş fiyatla Bâb-ı Âli Caddesinde Gayret Kütüphanesinde satılmaktadır.

Polisin Gözü – Parmak izinin zeylidir. Merâklî bir romandır. Kanâ'at Kütüphanesinde satılmaktadır.

Gülsüm - Millî bir romandır. Fiyatı iki kuruştur. Roman merâklılarına tavsiye ederiz.

Asu dil- Cemiyet Kütüphanesi tarafından nefis bir sûrette tâb edilmiş zarîf bir romandır.

Şefika'nın Kerâmeti – Millî bir romandır. Romana merâklî kâri'elerimize tavsiye ederiz.

Kanlılar Salonu – Cinâi ve millî bir hikâyedir. Cemiyet Kütüphanesi tarafından tâb ve neşredilmiştir.

Karagöz'ün Zifâf Gecesi – Cemiyet Kütüphanesi tarafından neşredilmiş merâklî bir romandır. Fiyâtı (50) paradır.

Çilingirin Esrârı – Cemiyet Kütüphânesi tarafından neşredilmiş bir romandır. (silik) Cemiyet Kütüphânesi tarafından neşredilen merâklî bir hikâyedir.

İtalya Efkâr-ı Umûmîyesi – Bu unvânla Muhtâr Hâlit Kütüphânesi tarafından altı adet zarîf kartpostal tâb edilmiştir. Tavsiye ederiz. Fiyâtı bir kuruştur.

Resâil-i mevkûte:

Şitâb

“Mehtâp” ın birine intişâr eden bu ictimâî ve edebî mecmûa-i güzîdeyi bütün kâri'elerimize tavsiye ederiz.

Bir (silik) asırda Z T

Bu ay sâha-ı matbû'âtımızda ciddi, müfit bir zekâ parlamıştır. Genç ve mütefekkir edîplerimizden Baha Tevfik Bey'in riyâset-i tahrîriyesinde Karagöz refik-i şefikimiz idâresi tarafından neşrolunan bu mecmûa-yı nîm mâhe cidden şâyân-ı mütâla'a ve râğbettir. Bütün kâr kâri'elerimize tavsiye ederiz. Fiyâtı iki kuruş senelik abonesi yarım liradır.

Bu nüshamızda münderiç bilmeceyi halledecek zevâtı kirama ihtar: Bilmecenin sûreti tahririnde bir sehv vaki olmuştur. Onluk, bir kuruşluk ikilik, çarık yazılacak iken onluk yirmi parada ilaahere sûretinde yazılmıştır binaenaleyh yirmi parada ibaresinin tayy edilmek sûretiyle bilmecenin halledilmesi icâp eder.

İtizâr

34 numaralı nüshamıza ilâve edilen rey varakalarının kesretine binâen tasnîfi henüz hıtâm bulmadığından netice-i ârâyi ancak gelecek nüshamızla neşre mecbûriyet görülmüştür.

Ricâ

Üçüncü seneye âit hesâbâtımızı şu bir ay zarfında tamâmen kapatacağımızdan gerek geçen nüshadan gerek seneyin-i sabıkadan idâremize medyûn olan zevâtın be-heme-hâl 15 Nisan 328 târihine kadar tediyeye dine müsâraat etmeleri sûret-i mahsûsada ricâ olunur. Aksi takdîrde vâkia' olacak mürâca'ât ve teşebbüsâtımızın ma'zûr ve muhakkak olacağı tabiidir.

İki ve hatta üç seneden beri borçlarını her nedense tesviye etmek istemeyen zevât dahi bu müddet zarfında hesaplarını kapatmadıkları hâlde emniyetimizi suistimâl etmiş

addolunarak icâp eden muâmeleye tevessül kalınacağı gibi diğer refikâmızca da medâr-ı intibâh olmak üzere isimleri mecmû'amızla ilân olunacaktır.

İhtâr

Bilmecemiz ve 35 numaralı nüshamızda münderiç bilmecenin sûret-i haliyle nâmlarına kura isâbet eden zevâtın esâmisi kesret-i mündericâta mebnî baş taraftaki ilk karmaya derç olunmuştur.

Bu nüshamızda münderiç bilmeceyi halledecek zevât-ı kirâma ihtâr: Bilmecenin sûret-i tahrîrinde bir sehvi vakia olmuştur. Onluk, bir kuruşluk ikilik, çarık yazılacak iken onluk yirmi parada ilâ-âhirihi sûretinde yazılmıştır. Binâen aleyh yirmi parada ibâresinin tay edilmek sûretiyle bilmecenin halledilmesi icâp eder.”

Bölümümüzün başında bahsettiğimiz bu sayının içinde yer alan diğer “Âsâr-ı Münteşire” kısmında ise 7 eser tanıtılmıştır. Bu 7 eserden birincisinin ismi verilmemiştir. Bunun bir baskı hatası olduğunu tahmin etmekteyiz. Tanıtılan 7 eser sırasıyla şöyledir:

1) (İsimsiz): Bu eser Seyyidemir Ali Hazretleri'nin seçkin eserlerinden olup Resimli Kitap dergisinin yazı müdürü Mehmet Rauf tarafından İngilizce'den tercüme edilmiş bir eserdir. Eser birçok resimle süslü olduğu halde çok güzel bir şekilde basılmış ve yayımlanmıştır. Arap kavminin ilerleme fikrinden ve sosyal hayatından, ekonomik düşüş ve yükselişinde bahseden, yine peygamberimizin soyundan, yaşamından bahseden bir eserdir. Bunun yanında yine üç kıtadaki politika dünyasının haritasını içeren bu eser tüm okuyuculara tavsiye edilir.

2) Fenn-i Rûh: Şâir Abdullah Cevdet Beyefendi'nin bu benzeri olmayan eseri tanımakla bu eseri tüm okuyuculara tavsiye etmeyi, dergi yönetimi bir borç olarak görür. Eserin içeriğinin önemine karşılık fiyatı 5 kuruştur.

3) Hanım Mektupları: saygıdeğer edebiyatçı Ziya Bey'in çok güzel bir dille kaleme aldığı bu eseri Muhtar Halit Kütüphanesi tarafından basılmıştır ve satışa sunulmuştur. Tüm okuculara tavsiye edilir.

4) Erguvân: Genç şairlerden Mehmet Behçet Bey'in ince ve güzel şiirlerden meydana gelen bu şiir mecmuası şiir ve edebiyat meraklısı okuyuculara tavsiye edilir.

5) Dîvâncı Fâzıl: Genç düşünürlerden Fâzıl Ahmet Bey'in Nefî tarzında yazdığı şiirlerden meydana gelen bu eseri tüm okuyuculara tavsiye edilir.

6) Nared Zevcât: Yerli bir tiyatro olan bu eser Osman Şefik Bey tarafından kaleme alınmıştır. Fiyatı 2 kuruştur.

7) Karagöz Evleniyor: Karagöz gazetesi tarafından çıkarılan bu eser aynı zamanda Karagöz Kütüphanesinin 3. adedini oluşturmaktadır. Tüm okuyuculara tavsiye edilir. Fiyatı 2 kuruştur.

Bundan sonraki kısımda “ Muhterem Abonelerimize Bir Ricâ-yı Mühim” isimli bir bölüm gelir. Burada dergi sahibi okuyuculardan önemli bir ricada bulunur. Buna göre üçüncü seneye ait abone bedellerini ödemeyen üyelerin bu bedelleri acele bir şekilde ödemeleri tekrardan rica edilir. Çünkü matbaanın eksiklerinin tamamlanması ancak okuyucuların yapacakları bu ödeme ve yardım ile gerçekleşecektir. Okuyucuların ödemeleri geriye bırakarak dergi sahibini mağdur etmeyecekleri temenni edilir.

Koleksiyon bedelinden dolayı ödeme zamanı geldiği halde bazı üyeler hala ödeme yapmamıştır. Bu gibi kişilerin 10 gün içinde borçlarını ödemedikleri takdirde bu kişiler hakkında gerekli tedbirlerin alınacağı ve uygulanacağı duyurulur ve bunun uyarısı yapılır. Bundan sonraki kısımda da bir ilân vardır. Derginin 37. sayısının içinde yer alan “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“Âsâr-ı Münteşire

Cemiyet azâsından Seyyidemir Ali Hazretleri'nin eser-i ber-güzidelerinden olup mecmû'âmız ser muharriri M. Rauf Bey birâderimiz tarafından İngilizce'den tercüme edilen bu eser meşhûr birçok mühim ve istifâde bahş resimlerle müzeyyen olduğu hâlde [Kanâ'at Kütüphânesi] tarafından gayet nefis bir sûrette tab edilerek mevki-i intişâra va'z edilmiştir.

Kavm-i necîb-i arabın terakkiyâtı fikriye ve ictimâiye ve iktisâdiyesiyle sûret-i i'tilâ ve inhitâtandan bahis ve bedî' kıta şecere-i peygamberî ve üç kıta coğrafya-yı politika haritasını muhtevî olan bu eser-i mühim-i vücûdiyeyi bütün kâri'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz.

Fenn-i Rûh

Şâir hakîm Abdullah Cevdet Beyefendi'nin bu mühim ve emsâlsiz eserlerini kemâl-i ehemmiyetle müştâk-ı arifân olan kâri'elerimize tavsiye etmeyi vecibe-i kaderi

şinâsiden addederiz. Eserin ehemmiyet ve ciddiyet-i mündericâtına mukâbil fiyatı beş kuruştur.

Hânım Mektûpları

Edîb-i Muhterem Sukût-i Ziyâ Bey'in nefis bir üslûpla kaleme alınan bu eseri Muhtâr Hâlit Kütüphanesi tarafından nefis bir sûrette ta'b edilerek mevki-i intişâra çıkmıştır. Kârie'lerimize tavsiye ederiz.

Erguvân

Genç şâirlerimizden Mehmet Behçet Bey'in rakîk ve nefis şiirlerinden müteşekkil bu mecmûa-i eş'ârını şiir ve edebiyât meraklısı kârie'lerimize tavsiye ederiz.

Dîvâncı Fâzıl

Genç mütefekkirlerimizden Fâzıl Ahmet Bey'in Nefî' tarzında hoş ve latîf-âmiz bir tarzda yazılmış şiirlerinden teşekkül eden bu eser-i nefisini kârie'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz.

Nared Zevcât

Osmân Şefik Bey tarafından kaleme alınan bir perdelik millî piyesi tavsiye ederiz fiyatı iki kuruştur.

Kâragöz Evleniyor

Refikimiz Karagöz gazetesi tarafından neşredilen ve Karagöz Kütüphanesinin 3üncü adedini teşkil eder bu latîf ve hoş eseri kârie'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Fiyâtı iki kuruştur.

Muhterem abonelerimize

Bir Ricâ-yı Mühimme

Üçüncü senemize âit abone bedelâtını henüz tesviye etmeyen zevât-ı kirâmın abone bedelâtını müsâra'aten irsâle himmet buyurmalarını sûret-i mahsûsa ve fevkal-âdede tekrar ricâ ediyoruz. Matba'amızın ikmâl-i nevâkısı ile işe başlayabilmemiz mahzâ bu muhterem kârie'lerimizin mu'âvenet-i mahsûsalarına bağlıdır. Binâen-aleyh daha ziyâde tehîr ile dücâr-ı müşkülât olmamıza hizmet etmeyeceklerine emin bulunduğumuzu beyân eyleriz.

Koleksiyon bedelinden dolayı miâdı tesviye hulûl ettiği halde bazı zevât henüz tediyyatta bulunmamıştır. Bu gibi zevât-ı kirâmın on gün zarfında borçlarını tediyyeye müsâra'at etmedikleri takdirde tedâbir-i lâzîmenin ittihâz ve tatbîkine mecbûr olacağımızı beyân ve ihtâr eyleriz.”

2.4. 38. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.4.1. Derginin 38. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 38. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.4.2. Derginin 38. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 38. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.4.3. Derginin 38. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 38. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf görev almaktadır.

2.4.4. Derginin 38. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 38. sayısı derginin 7. cildinin 2. sayıdır. 38. sayı 81. ve 160. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda bizim elde ettiğimiz örnekte sadece iç kapak diyebileceğimiz kapak vardır. Dış kapak diyebileceğimiz kapak büyük ihtimalle kopmuş olmalıdır. İç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. İç kapağa kadar birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlara-reklamlara yer verilmiştir. Bu ilânlara-reklamlara ilânlar-reklamlar başlığında yer vereceğiz. 38. sayıda “Bilmece” bölümüne ilânların arasında verilmiştir. Yine bu kısımda 36 numaralı dergide sorulan bilmececiğin cevabı ve ödül kazananlar “Bilmece Halli” başlığı altında açıklanır. Sayfanın en altında da yeni sorulan bilmeceyi cevaplamak için bir bilmece kuponu verilmiştir. Bilmece bölümünden sonra gelen birkaç ilânın ardından iç kapak diyebileceğimiz kısım gelir. Bu kısmın da sol üst tarafında “Cilt:7” ifadesi, orta üstte “Mart 1328” tarihi, sağ üstte ise “Numara: 38” ifadesi yer almaktadır. Yine solda “cilt:7” ifadesinin hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım

yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “numara: 38” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, Matbaa ve İdârehâne: Bâb-ı Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk iâde olunmaz.” İfadesi görülür. 37. sayıda başlayan cilt ile numaranın sayfa düzeninde yer değiştirme olayları bu sayıda da devam etmektedir.

İç kapağın orta kısmında resim görülür. Resmin altında “Sisam Bey’i müteveffâ Kopasis Efendi. Hakîki bir Osmânlı olan mütevaffâ 9 Mart 328 de Sisamda bir şerrîrin dûçâr-ı tecâvüzü olarak aldığı cerîhadan müteessir vefât etmiş ve bu âkıbet-i fecî‘ası bütün Osmânlıları bir sûret-i amîkada müteessif ve mükedder eylemiştir.” ifadesi ve hemen altında da bu ifadenin Fransızcası yer alır. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâî mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi yer alır. Resmin sağ tarafında ise sayfaya göre dikey şekilde yazılmış “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi vardır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Cilt: 7

Mart 1328

Numara: 38

Ser-Muharriri:
M. Rauf

Müesses ve müdürü
Ubeydullâh Esad

Directour-Proprietaire

Resimli Kitap

Matbaa ve
İdârehâne: Bâb-ı Âlî

Ubeıdoullah Essad

RESSIMLI-KITAB

caddesinde 31 numaralı
dâire-i mahsûsa

Bureau: Rue de la
Sublime Porte No:31
Constantinople

Umûr-ı idâre için müdür
Umûr-ı tahrir için
ser-muharrir
müracaat olunur.

Prix: 5 piastres

Derç edilen evrak
iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâî, mecmua-i musavveredir.

Sayfada yer alan resim

Sisam Bey’i müteveffâ Kopasis Efendi

Hakîki bir Osmânlı olan mütevaffâ 9 Mart 328 de Sisamda bir şerrîrin dûcâr-ı tecâvüzü olarak aldığı cerîhadan müteessir vefât etmiş ve bu âkıbet-i fecî’ası bütün Osmânlıları bir sûret-i amîkada müteessif ve mükedder eylemiştir.

Le feu Copassis Effendi price de Samos, assassine derierement par un individu.

38. sayıda iç kapaktan sonraki 82. sayfada “Kari ve karielerimize mühim bir tebşir” başlığı altında bir yazı yayımlanır. Burada okuyuculara müjde verilir. Bu müjdeye göre bir gazeteci Trablus’a gitmiştir ve oradan en gerçek fotoğrafları çekip bunları Resimli Kitap dergisine gönderecektir. Böylece Resimli Kitap dergisi harp meydanının özel fotoğraflarını yayımlayan ilk Osmanlı gazetesi olma şerefine erişecektir. Bu şekilde tüm okuyuculara layık olmaya çalışıldığı belirtilir. 38. sayının bundan sonraki kısmında 83. ve 160. sayfalar arasında çeşitli metinler yayımlanır. 159. ve 160. sayfalarda ise “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında o dönemde çıkan bazı eserler tanıtılır ve bu eserlerin fiyatları hakkında bilgi verilir.

2.4.5. Derginin 38. Sayısının Yazar Kadrosu

Raif Necdet – Musâhebe-i İçtimâiyye İçtimâî Hâdiseler

Gazzeli Cemâl – İnkırâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi

Gazzeli Cemâl – Vatanın Büyük Evlâdı Enver’e

Ahmet Rasim – Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye

Cemil Süleyman – Veremin Esbâb-ı İçtimâiyyesinden Sû-i Tagaddi

Süleyman Bahri – Küfrân

İsmail Hami – Anjelus

Cemil Süleyman – Kamerin Hikâyeleri Aşk Gecesi

Selahattin Enis – Cıvcıvler

Mehmet Rauf – Demokrasi Bir Eser Tekâmülü mü Tekemmülü mü?

Asaf Muammer – Ah Minel Mevt

İsmail Zühdü/Selim Rıfkı – Dalga

2.4.6. Derginin 38. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

38. sayının içinde 60 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Hakîkî bir Osmânlı olan “Kopasis Efendi”
- İtalya kralına karşı gerçekleştirilen bir suikast teşebbüsü
- Beyrut’tan manzara – Beyrut’un bombalanması
- Kendi mürettâbı tarafından batırılan “Avnillah” kuruveti
- “Minas Ciraz” zırhlısının savaş talimleri
- Trablus ve Trablus limanından askeri manzaralar
- Bingazi, Derne ve Eritre’den askeri manzaralar
- Avusutorya dış işleri bakanı “Baron Erental”
- Avusturya dış işleri bakanlığı “Komte Brehtold”
- Mücâhitlere ait fotoğraflar
- Yüzbaşı Ahmet Şükrü
- Gönüllü olarak Mısır sınırını geçmeye çalışan halk
- Münir Paşa
- Hilâl-i Ahmer heyeti
- İtalya’nın Eritre’ye naklettiği polisler
- Hilâl-i Ahmerden taburcu olan askerler
- İtalyan başvekili “Civoletti”
- Trablus’a desteğe gelen İtalyan askerler
- Esir alınan İtalyan askerler
- İtalyan karargâhları
- 20. asırda çarşaf modası

- Kumandan Musa Bey
- Sellum'da Mısırlı askerler
- Kurşuna dizilen vatandaşlar
- Alman Miralâyı “Tomcifuski” ve askerleri
- Bağdat Askeri Okulu'ndan İstanbul Askeri Okulu'na nakledilen öğrenciler
- Kahire'de ölen “Dük Dofaif” ve eşi ile çocukları
- Sudan halkının İngiltere kralının gelişi için yaptığı dans
- Şangay'da önemli bir toplantı
- Rus askeri birliği nakli
- Çin ihtilâli
- Hint Dağlarında yaralı asker taşınması
- Çıkarılan bir yangın sonucu yıkılan Delhi'deki paviyon
- Siyam kralı
- İşgallere karşı Tahran'da düzenlenen miting
- İsviçre'den kış manzaraları
- Yelkenli patinaj
- Londra tiyatroları
- İzmir Gurebâ hastahânesinden alınan fotoğraf

38. sayıda fotoğrafların konusu biraz daha çeşitlendirilmiştir. Çeşitli bölgelerden fotoğraflar alınmıştır. Çin'den İsviçre'ye kadar birçok ülkeden fotoğraf alınmıştır. Ayrıca bu fotoğrafların bazıları dünyada ses getiren olaylarla ilgilidir. İtalyan kralına karşı yapılan suikast girişimi bunun bir örneğidir. Tabiki yine Trablusgarp Savaşı ile ilgili fotoğraflar önemli yer tutmaktadır.

Bu kısımda 38. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Bu sayıda dış kapak fotoğrafı yer almamaktadır.

İç kapak fotoğrafı: Sisam Bey'i müteveffâ Kopasis Efendi

Hakîki bir Osmânî olan mütevaffâ 9 Mart 328 de Sisamda bir şerrîrin dûcâr-ı tecâvüzü olarak aldığı cerîhadan müteessir vefât etmiş ve bu âkıbet-i fecî'ası bütün Osmânîleri bir sûret-i amîkada müteessif ve mükedder eylemiştir.

(Le feu Copassis Efendi price de Samos, assassine derierement par un individu.)

Sayfa 84: İtalya'da mihyâ-yı intirâk-ı ihtilâlin mukarremesi...

İtalya Kralı Viktor Emanuel'e karşı ahîren Roma'da bir anarşist tarafından icrâ edilen suikast teşebbüsü

(L'attentant contre le roi d'italie par un anarchiste italien)

Sayfa 85: Beyrut'un manzarası

(Vue de Beyrouth)

Sayfa 86: (Sayfadaki 4 fotoğraf) Beyrut Limânında İtalyanlar'ın dûcâr-ı tecâvüz olarak düşmana teslim edilmemek üzere mürettebât tarafından batırılan "Avnillah" kuruvetinin harbtan sonra alınmış muhtelif manzaraları

(Le croisseur Ottomane "Avni-ilah" qui se fait ecroule devant Beyrouth pour ne pas se rendre a la flotte ennemie.)

Sayfa 87: Açık bir liman olmak münâsebetiyle bombardıman masûn kalması icâp eden Beyrut'un İtalyanlar tarafından bombardıman edilmesi

(Le bombardement de Beyrouth)

Sayfa 88: Vatandaşlar, donanma i'ânesini unutmayalım... Ahîren Yunan hükûmeti tarafından iştirâ olunan [Minas Çiraz] zırhlısının harb-i ta'lîmleri esnâsında büyük kıtada toplarla endâht icrâsı

(Les manoeuvres du nouveau croisseur Grec, nouvellement achete de la flotte britaunique)

Sayfa 90: Eritre müstemlekât-ı askeriye'nin Trablus Limanı'na suret-i muvâsalatları

(Les soldats d'Erytre pendant leur embarquement pour la Tripolitaine)

Sayfa 91: Eritreden Trablus'a naklolunan yerli askerlerin general Caneva tarafından sûret-i teftîşi

(Le general Caneva inspectant les soldants d'Erytre de l'arme italienne)

Sayfa 92: Düşmanın Eritre'den naklettiği yerli askerlerden bir kısmı

(Les soldats d'Erythre de l'arme italienne)

Sayfa 96: Ahîren vefat eden Avusturya Hâriciye Nâzırı Baron Erental

(Le comte d'Aerenthal – Le Ministre des affaires etrangeres d'Autriche-Hongrie decede dernièrement)

Sayfa 97: Avusturya Hâriciye Nezâreti'ne ta'yîn edilen Komte Brehtold

(Le Comte Brehtold Nouveau Ministre des affaires etrangeres d'Authiche – Hongrie)

Sayfa 98: Bazı mücâhidîn-i muhtereme ile rusâsı

(Quelques nobles et chefs guerriers)

Sayfa 99: (Üst) Trâblusgarp'ta mücâhidât vatanperverânede bulunan yüzbaşı Ahmet Şükrü Efendi

(Le capitaine Ahmed Chukri Eff. en guerre en Tripolitaine)

(Alt) Mısır hudûdunu geçmeye muvaffak olan ba'zı gönüllü zevâtın sahrâdaistirâhatleri

(Des volontaires tures qui ont pu franchir les frontieres egyptiennes)

Sayfa 100: İtalyanlar'ın Eritre müstemlikesinden Trâblus'a nakil eyledikleri polis efrâdı

(Les agents de police italiens venus d'Erythere a Tripoli)

Sayfa 103: İade-i âfiyet eden bazı mecrûh zâbitânımızın Hilâl-i Ahmer hastahânesi önünde alınan resimleri

(Quelques officiers Ottomans blesses en Tripolitaine)

Sayfa 104: Trâblus ordusu kumandanlarından Münir Paşa

(Le general Munir Pacha)

Sayfa 105: Trâblusgarp'ta bir Hilâl-i Ahmer heyet-i seferiyesi
(Une division de la Croissant-Rouge en Tripolitaine)

Sayfa 106: Çetenin ikinci reisi – İtalya başvekili Civoletti
(Djiolett, Pre-Ministre d'Italie)

Sayfa 107: Osmânlı ordugâhında İtalyalı esir bir zâbit
(Un officier Italien prisonnier de guerre dans le camps Ottoman)

Sayfa 108: İtalya'nın ahiren sevkettiği kuvve-i imdâdîyenin Trâblus'a ihrâcı
(Debarquement en Tripolitaine des Troupes Italiennes)

Sayfa 109: (Üst) Trâblus'ta İtalyan imârâtı! Numûnelerden – Trâblus civârında bir vâhada
harekât-ı askeriyelerini teshîl için İtalyanlar'ın kat' ettikleri binlerce hurma ağaçlarından
bir kısmı
(Ravage des italiens en Tirpoltaine! – Quelques milliers de dattiers coupes par les italiens
pres de Tripoli)

(Alt) Trâblus civârında bir İtalya karârgâhı
(Un campement italien pres de Tripoli)

Sayfa 111: Yasak!... Yirminci asırda çarşaf modasının alacağı şekillerden... Fransızca
“İllustrasyon” gazetesinin nefis bir tablosundan kısmen iktibâs olunmuştur.

Sayfa 114: Mücâhit muhterem kumandan Musa Bey – Silah isti'mâl ederken
(Commandant MOUSSA Bey, en usant son arme.)

Sayfa 115: Trâblusgarp şehrinin balondan alınmış manzarası.
(Vue de Tripoli pirse du ballon.)

Sayfa 116: Trâblus'ta bir manzara-i uhuvvet – bir Türk kardeşiyle berâber nöbet bekleyen
Trâblus ahâlîsinden bir gönüllü
(Un spectacle de fraternite a Tripoli-Un volontaire Tripolitaine montant la garde avec un
frere Turc.)

Sayfa 117: Osmânî ordugâhında gönüllü ecnebî zâbitler
(Trois officiers volontaires etrangers au camp ottoman.)

Sayfa 118: (Üst) Bingazi'de hendekler içinde bir düşman müfrezesi
(Un detachment ennemie derriere les embuscades)

(Alt) Derne civârında bir İtalyan süvâri müfrezesi
(Un detachment de cavalerie italien aux environs de Derna)

Sayfa 119: (Üst) Dikiş tutturamamış bir düşman topçu müfrezesinin ric'ati
(Un detachment d'artillerie en retraite)

(Alt) Bir düşman müfrezesi – siperler arkasında
(Derriere des embuscades)

Sayfa 120: Trâblus ordugâhında- İtalyan esirler
(Les prisonniers ennemiens au camp de Tripolie.)

Sayfa 121: Trâblus civârında düşman nakliyât-ı askeriyesi
(Munitions ennemies en route)

Sayfa 122: (Üst) Ayne'z-zârâ'da bir İtalya müfreze-i askeriyesi
(Un detachment ennemie a AIN-ZARA)

(Alt) Sellum'da Mısır askeri
(Soldats Egyptiens a Sellum)

Sayfa 127: Ma'sûmlarla katilleri – kurşuna dizilen bedbaht bazı vatandaşlarımızın katillerle bir arada alınmış resimleri

(Innocens et crimineles: Quelques compatriotes condammnes a mort, entoures de leurs meurtriers.)

Sayfa 130: Almanyalı Miralây Tomcifuski Bey'in zîr-i idâresinde ahîren te'sîs olunan sahrâ topçu endâht-ı-ı mektebinde bu def'a tatbîkât-ı müddet-ara hitâm bulan topçu ümerâ ve zâbitânı

(Officiers d'artillerie qui ont termines leurs corus d'exercice de tir a l'eccole de tir redmment fondee)

Sayfa 131: Bağdât mekteb-i idâdî-yi askeriyesinden bu sene der-saâdet harbiye mektebine nakleden efendilerin esnâ-yı râhda celbde bazı erkân ile berâber çıkardıkları gurup

(Etudiante de lecole militaire de Bagdad photohraphie a Alep)

Sayfa 132: Ahîren Kâhire'de vefat eden Dük Dofaif

(Le feu Duc of Fife)

Sayfa 133: Menûfi Dük Döfaif'in zevcesi ve kerîmeleri

(La femme et les deux filles du feu Due of Fife.)

Sayfa 134: İngiltere Kralı'nın Hindistan seyâhatinden avdetinde Sudân'ı ziyâretleri esnâsında yerli ahâlînin icrâ-yı şâdmâmı eylemesi

(Lesindigenes de Soudan manifestant de l'enthousiasme pendant le sejour du Roi d'angleterre dans leurs pays au retour de son voyage aux Indes.)

Sayfa 136: (Üst) Şangay'da târîhi bir ictimâ', cumhûriyyet-i pervânın bir ictimâ'ı

(Une assemble des republicains chinois a Changhai)

(Alt) Bahr-i hazer tarîkiyle 'Îrân'a sevk olunan Rus müfrezelerinden birinin sûret-i nakli

(La transport des soldats russes a la mer caspienne.)

Sayfa 137: Çin ihtilâli – saray imparatoru civârında itma‘ edilen büyük bir yangın
(Un aspect de la revolution Chinoise-Des editices incendies pres du palais de l’emperreur)

Sayfa 138: Müşkül bir sebâhat – Hind cibâlinde Salîb-i Ahmer münâkalâtı
(Le tansport de la croix – Rouge sur les montanes aux Indes.)

Sayfa 139: Delhi merâsiminde kral hazretlerinin cülûsa mahsûs olarak inşâ edilip aplep
ihtimâl bir suikast neticesinde muhterik olan paviyonun yangından sonra manzarası
(Pavillon construit pour servir au couronnement du Roi a’angleterre et qui a ete incendie
a ce quil parait expressement)

Sayfa 140: Siyam Kralı Hazretlerinin resm-i tetevvüc-i menâzırından
(le couronnement du Roi de Siam)

Sayfa 141: Ecnebî işgâl-i askeriyesi aleyhine Tahrân’da akdolunmuş bir miting
(Une mecting contre l’occupation errangere a Teheran)

Sayfa 142: Siyam Kralı’nın resmî tetevvüc-i şenliklerinden bir eğlence
(Une fete pendant le couronnement du Roi de siam)

Sayfa 143: Londra Tiyatrolarında....
(La mode sur la scene anglaise)

Sayfa 145: İki dost hâriciye nâzırı: Almanya Hâriciye Nâzırı Kiderlen Vahter ile İtalya
Hâriciye Nâzırı San Culyano’nun seyâhat-ı ahîre esnâsında alınmış resimleri:
(Deux ministres des affaires etrangeres amis: Entrevue qui a en lieu dernièrement entre
Kiderlen Wahter et San Guliano)

Sayfa 146: (Üst) Kızak mevsimi
(Le saison des tobans)

(Alt) Sil Gölünde kayma eğlenceleri

(Skating sur le Lac Sils)

Sayfa 147: İsviçre tepelerinde kış eğlencelerinden
(Patinage au sommet d'une montagne en Suisse.)

Sayfa 148: Çakırcalının maktûliyetiyle neticelenen son müsâdemede mecrûh olup taht-ı tedâviye alınan takîb-i mefrûzesine mensûp ba'zı fedakârânın İzmir Gurebâ hastahânesinde alınan resimleri – Fotoğraf: Halîm Londrat – İzmir
(Soldats blesses pendant le dernier choc entre la fameux brigand Tcharkirdjali et les troupes-Photo, pris a l'hopital "Qoureba" a Smyrne)

Sayfa 149: Mevsim eğlencelerinden: Yelkenli patinaj
(Divertissements de la saison – Patinag a voile)

2.4.7. Derginin 38. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar-reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilânlar-reklamlar verilecektir. 38. sayıda bizim elde ettiğimiz nüshada dış kapak yer almamaktadır. İç kapağa kadar olan ve sayfa numarası verilmeyen kısımda altı ilân-reklam ve bir "Bilmece" bölümü yer almaktadır. Daha önceki incelediğimiz sayılarda en sonda yer alan ilân-reklam ise bu sayıda yoktur. Sayıda toplam altı ilân-reklam vardır. 38. sayının içinde ilânlar-reklamlar ve bilmece bölümü şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 3) Bilmece
- 4) Orzdibak Ticârethânesi (İstanbul Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı)
- 5) Maison Mehpere
- 6) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 7) Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata

38. sayıdaki ilk ilân "Beyker Ticârethânesi'ne" aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere'den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden,

terzilerinin İngiltere'nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Bu ilânda bir de asker resmi kullanılmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def'a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere'den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi'l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere'nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyeriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleşin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ'ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma'mûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürûd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya'a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşırlar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcûttur.

Erkeklerle mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçükler içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

38. sayıdaki ikinci ilân-reklam ise “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenirliliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takrîben onsekiz milyon Osmânî lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede

en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata'da Osmânlı postahânesi karşısında müceddeden inşâ ettirdiği cesîm-i binâya [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdüriyet-i umûmiyesine mürâca'at buyurabilirler.”

38. sayıda ikinci ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelmektedir. Bu bölüm “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

38. sayıdaki üçüncü ilân-reklam reklam “Orzdibak Ticârethânesi”ne aittir. Burası da kendisini İstanbul'da kumaşın en sağlam ve en ucuz yer olduğu meşhur ticârethâne olarak tanıtır. Adı geçen bu ticârethâne pek çok güzel seçilmiş ürün olduğundan bahsedilir. Bunların arasında kadın, erkek, çocuk çorapları, mendiller, eldivenler, Paris'in en nefis ve zarîf kumaşı, kuyumcu ürünleri, saatler, kronometreler, lavantalar, kolonyalar gibi çeşitli ürünler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ticârethâne “Pfaf” dikiş makineleri ile “Omega” saatlerin deposu günümüzdeki anlamıyla bayisidir. Şirkete göre bu markalara yakın bir ürün henüz meydana getirilememiştir. Bunlara sahip olmak isteyen zaten bu ticârethâneye uğramalıdır. Yine burada kışlık kumaşlar, ipekliler, pamuklular gibi çeşitli eşyalar da vardır. Bu da şirketin ürün yelpazesinin geniş olduğunu gösterir. Bu ticârethânenin de ilânı şu şekildedir:

“Orzdibak Ticârethânesi

İstanbul'da Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı

Der-saâdet'de emtiasının ehveniyet ve metânetiyle iştihâr etmiş en cesîm ticârethânedir

ETABLISSEMENTS OROSDI-BACK

Mezkûr ticârethâne mevâdd-ı âtîden hüsn-ü intihâba lâyıık ve pek mebzûl çeşitler bulunur.

Kadın, erkek ve çocuk çorapları

Mâruken her nevi eşyâ-yı

nefise

Fanila, kaşkorseler

Çakı ve bıçaklar

Gömlükler, buluzlar

Seyâhat eşyâsı

Erkek, kadın ve çocuk elbiseleri

Paris'in en zarîf ve en nefise

emtiası

Job, jobun ve penivârlar
Her nevi mendiller
Eldivenler
Şemsiyeler, bastonlar
Lavantalar, kolony

Eşya ve evâni-ye yeniye
Mevbileler
Meşmalar, linneümler, halılar
Sâatler, kronometreler
Kuyumculuğa müteallik mevâdd
ve meziyyât-ı nefise

Dikiş ve el işleri levâzımı

İpekler, bukliler, pamuklular, beyaz mallar
Bilhâssa kışlık her nevi emtia ve melbisât

Orzdibak Ticârethânesi “Pfaf” dikiş makineleriyle “Omega” sâatlerin deposudur, sâatlerin temin ettiği hüsn-ü netice ve muvaffakiyetler bu güne kadar başka hiçbir sâatle istihsâl edilememiştir. Ahz ve i'tâ' da emniyet-i kâmileye mazhar olmak isterseniz zaten Orzdibak Ticârethânesi müracâat etmelisiniz.”

38. sayıdaki dördüncü ilân-reklam“Maison Mehpare” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû' ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA IBRAHİM & CİE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazıhâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepeler için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofras takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, saat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler, masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

38. sayıdaki beşinci ilân-reklam “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de ilkbaharın gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü
Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde
Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât
Karapduşeyn tek kutu çarşaflikları bir liraya!
Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya
Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtla
Tuhâfiye dâiresi
İlkbahar münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri
Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri
Vesâir envâ’i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

38. sayıdaki altıncı ilân-reklam reklam “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref’in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa’nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görselliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref’in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefiseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müştêrîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi‘ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

2.4.8. Derginin 38. Sayısının Bilmeceleri

38. sayıda bilmece bölümü “Sigorta-yı Umûmîye” ilân-reklamından sonra “Orzdibak Ticârethânesi” ilân-reklamından önce yer alır. Bu bölümde ilk olarak “Bilmece” başlığı altında bilmece sorulur. Bilmecenin sahibi Mühendishâneden Mehmet Mâhir’dir. Bundan sonra bilmeceyi doğru cevaplayan erkek ve kadınlara verilecek ödüller sıralanır. Buna göre erkeklerden doğru cevaplayanlardan kura ile seçilen 50 kişi arasından yine kura çekilerek yapılacak seçim sonucunda birinciye gümüş saplı güzel bir şemsiye, ikinciye bir port kavi, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal hediye edilecektir.

Hanımlardan doğru cevaplayanlardan kura ile seçilen 30 kişi arasından yine kura çekilerek yapılacak seçim sonucunda birinciye beyaz ipekten üretilmiş bir elbise, ikinciye dört parçadan oluşan güzel bir tarak takımı, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, otuzuncuya kadar üçer kartpostal hediye edilecektir.

Buna göre erkeklere ve hanımlara verilecek ortak ödüller derginin altı aylık aboneliği ve kartpostallardır. Bu sayıdaki bilmecenin cevabı ve kazananları 40. sayıda açıklanacaktır. Yarışmaya katılanların cevaplarını mutlaka 20 Mayıs tarihine kadar Müsabaka Memurluğuna göndermeleri söylenir. Bundan sonraki kısımda da cevapların idare veya benzeri bir memurluğa bırakılmamasını temenni eden bir uyarı yapılır. Bu bölüm şöyledir:

“Bilmece

Bilmecemiz Avrupa’yı Osmâniye’de bir sancağın dört harfinden mürekkep ismidir. Birinci, üçüncü ve dördüncü harfleri okursak mehâsin-i tab’îyeden birini telaffuz etmiş oluruz. Son iki harfi de esvât-ı musîkîden birini terennüm eder. İlk iki harfide korkunç bir hayvanın ism-i arabiesidir. İkinci ve üçüncü harfleri idâddan birini ifâde eder.

Mürettibi: Mühendishâneden Mehmet Mâhir

Erkeklerden doğru halledenlerin hal varakalarından elli tanesi kura ile tefrîk edilerek yine kura ile birinciye gümüş saplı gayet zarîf bir şemsiye, ikinciye bir portföy, üçüncüye mecmû’amızın altı aylık abonesi, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal,

Hanımlardan doğru halledenlerin hal varakalarından otuz tanesi yine kura ile tefrîk edilerek birinciye beyaz ipekten kıymettâr bir meşlâh, ikinciye dört parçadan müteşekkil zarîf bir takım tarak, üçüncüye altı aylık abone, otuzuncuya kadar üçer kartpostal ihdâ olunacaktır. Sûret-i hal 40 numaralı nüshamızla neşrolunacağından hal varakaları be-heme-hâl 20 Mayıs târîhine kadar (musâbaka memurluğuna) gönderilmelidir.

Hal varakalarını hâvi zarflara umûr-u idâreye vesâireye müte'allik evrâk va'z olunmaması sûret-i mahsûsada temenni olunur.”

Bu bölümden sonra “Bilmece Halli” bölümü gelir. Bu bölümde öncelikle 36. bölümde sorulan bilmecenin cevabı ve bu bilmeceyi doğru cevaplayanlar içinde ödül kazananlar açıklanır. Bunlar doğru cevap verenler içinden çekilen kura ile belirlenmiştir. İlk olarak erkeklerden birinciliği, ikinciliği ve üçüncülüğü kazananlar açıklanır. Daha sonra üçer ve birer kartpostal kazananlar açıklanır.

Bundan sonra kadınlardan ödül kazananlara geçilir. Kadınlardan doğru cevap verenlerin içinden kura ile belirlenen birinci, ikinci ve üçüncü kişiler açıklanır. Sonrasında kartpostal kazananlar açıklanır. Buna göre erkeklere ve kadınlara verilen ortak ödül derginin altı aylık aboneliği ile kartpostallardır. Bunun arkasından da ödüllerin ve kartların idareden alınması rica olunur. Bu bölüm şu şekildedir:

“Bilmece hâlli

36 ıncı nüshamızdaki bilmecenin sûret-i halli: “Kar- ak”dır.

Erkeklerden doğru halledenler nâmına çekilen kurada birinciliği Mekteb-i Hukuktan Sadık İrfan, ikinciliği Bayezit'te Binbaşı Asım Beyzâde Osmân Asım, üçüncülüğü İzmir Jandarma efrâd-ı cedîde mektebi mu'allimliğinden Adnan Rüştü Beyefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kartpostal kazananlar: Vefâ idâdîsi müdâvimlerinden 649 Mehmet Ali, Beşiktaş'ta Mekteb-i Osmâni talebesinden 22 numaralı Kahraman, İzmir Askerî Hastahânesinde Mekteb-i Harbiye'den Hasan, İskeçe belediye icrâhânesi kâtibi Hasan Kemal, Ayastefanos'ta Ferirler Mektebinde Edip Esat, Sarıyerli Saim Tekfurdağında nizâmîye onuncu âlâyın üçüncü bölük mülâzım-ı evvel Mustafa, Afitâbı ma'âriften Nişantaşlı Ahmet Safvet, Kale-i Sultâniye tahrîrât kalem-i ketebesinden Sâib, Kadıköylü İhsan, H. N., Mekteb-i Mülkiye'den Mehmet Ziyâ, Konice Duyûn-u Umûmîye memûru

Şerif, Üsküdâr'da Paşakapısı karşısında İbrahim Ethem, İzmir Muhâsebe-i Vilâyet Mu'âmelât kâtibi Mustafa, Görice baytar memûru Ahmet Hamdi, Dâru'l-fünûn hukuk şubesi müntehî sınıf talebesinden Ahmet Hasip, Bursa'da polis meclis reisi ikinci komiser Murat, imâlât-ı harbiye mekteb-i nazarı ikinci sınıf talebesinden 165 numaralı Bozcaadalı Hasan Feyzi Hayfa'da Hicaz Demiryolu merkezi hareket idâresi muhâsebe memûru Mehmet Tevfik, Selânik Mekteb-i hukuk müdâvimlerinden Muharrem Zekeriya, Üsküdâr'da Halep nizâmiye âlây kumandanı Hilmi Bey'in mahdûmu Mehmet Mesut, Kilis'te Emin Çelebizade Rağıp, Erzurum duyûn-u umûmîye tahrîrât kalemi ketebesinden A. Talat, Bayezit'te M, Zeki, Mekteb-i Sultânî talebesinden 138 Kazım, Mercan idâdisinden H. Hikmet İstanbul Sultânîsinden Selahattin Mustafa Beyefendiler.

Birer kartpostal kazananlar: Kızıltoprak'ta Hatboyunda Kütahya mutasarrıfının hânesinde Zühtü, Mekteb-i Harbiye birinci bölük ikinci seneden Ziyaeddin, Beylerbeyi Hayri, Vefâ idâdisi müdâvimlerinden 260 numaralı Yusuf İzzettin, Mekke-i Mükerrede Sokbe'de tüccârdan Kerimizâde Hıfzı, Garamış Mal Müdürü Mustafa, Şehzâdebaşında hadika-i müşevveret mekteb-i idâdisi ikinci sınıf talebesinden 158 numaralı Giresunlu Hasan Tahsin, Beşiktaş'ta Basralı Mutirzâde Abdurrahman, Tophane'de eski Salıpazarında 2 numara, İzmir'de İstanbul kütüphânesinde Mehmet Zeki, Fatih talebe-i ulûmundan Fahrettin, Posta ve telgraf nezâret-i muhâsebe kaleminden Ahmet Tevfik, Galata Arap Câmî Mahallesinde Mustafa Kemal, Şam Vapuru süvâri-i sânisî Hacı Halit kaptan, Çanakkale'de ağır sahrâ topçu taburu ikinci bölük mülâzım-ı evvel Bekir Sıtkı, Direklerarasında Ereğlîli Veli Sadık, mühendis mekteb-i talebesinden Denizlili Mehmet Fevzi, Karahisar sahib-i mektep idâdisi son sınıf müdâvimlerinden 70 Ali Numan, Mersin tüccârlarından Hacı Mehmet Selim Beyefendilerdir.

Hanımlardan doğru hâledenler nâmına çekilen kurada birinciliği piyâde dâiresinde Yüzbaşı Osmân Bey'in haremi İffet, ikinciliği Moda'da A. Samiye, üçüncülüğü İstanbul vilâyeti dava vekili Galip Bey'in kerîmesi Emine Şefkat Hanımefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kartpostal kazananlar: Kadıköyünde Naciye Sait, Kızıltoprak'ta Yegâne Ziyâ, Bursa orman müfettişi haremi Sürpühi Papazyan, Makriköyü İttihâd-ı Osmânî mektebi talebâtından Melahat, Halep merkezi mal müdürü Rüştü Efendi'nin mahdûmu Süleyman Lütfü, bahriye çırıkçı yüzbaşlarından Ziyâ Bey'in haremi, Heybeli Ada'da Mukime Emine Seniye, Üsküdâr'da Ayazma'da Sabahat Tahsin, Kabasakal'da

Bayramfırını Caddesinde 11 numarada Mukime binbaşı Mustafa Bey'in kerîmesi Pakize, Çamlıca'da Altunizâde Saime Necib, Nimet, Mısırlıoğlunda Belkıs Sabri, Bursa'da Terbiye-i Etfâl Mektebinde Seniye, Belgrad şehbinderi Samil Bey'in kerîmesi Müfherat, Kadıköyünde Sezai Bey'in kerîmesi Mihrünnisa, Şişli'de Melahat, Üsküdâr Ayazma: Saime, Üsküdâr Doğancılar'da Saâdet, Makriköyü redif taburu ikinci bölük kumandanı Mustafa Nezih Bey'in refikası Salih Mezit, Haydarpaşa Acıbadem'de Rüştü Paşa kerîmesi Nimet Rüştü, Taşma nüfus kâtib-i kerîmesi İsmet, Sultân Mahmut Türbesinde: Emine Vedia, Göztepe'de Pakize Lütfü, Eyüpsultân'da Halide Nigahban, Çengelköy Havuzbaşında Bedia Meşrutiyet Mektebi talebâtından Vacide Rıza, Erenköy'de Fatma Nigar, Çengelköyü'nde Sait Bey kerîmesi R. Sait, Şehzâdebaşında Mualla Hanımefendiler.

Mükâfât ve kartların idâreden aldırılması mercû'dur.”

Bölümün sonunda bilmeceyi cevaplamak isteyenlerin kullanacağı “Bilmece Kuponu” yayımlanmıştır. Bu bilmece kuponu doldurulup Resimli Kitap derginin yarışmayı düzenleyen bölümüne gönderilecektir. Kupon şu şekildedir:

Resimli Kitap Numara:38 Bilmece kuponu bilmece	(38 Numara)
ibrâz	Mükâfâtı ahzinde
Sûret-i Hal _____	olunacak kupon
adres ve	imza
İmza ve adresi _____	

2.4.9. Derginin 38. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli kitap dergisinin 38. sayısının tanıtım yazıları sayfa 159 ve 160'ta yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında verilir. Bu kısımda eserler tanıtılır, eserler hakkında yorum yapılır ve eserlerin fiyat bilgileri verilir. 38. sayıda 6 tane eser ve 3 tane de süreli yayın tanıtılmıştır. Bunlardan başka bir de roman tanıtılmıştır. Bu 6 eserden birinin ismi verilmemiştir. Büyük ihtimal baskı hatası olabilecek bir durumdur. Bunlar sırasıyla;

1) Kadın Rûhu: Safveti Ziyâ Bey'e ait bir eserdir. Eser "Kadın Rûhu-Mahkûm Kalpler-Hasret Gitmiş-Düşünüyorum" isimli dört bölümden oluşmaktadır. Fiyatı 100 paradır. Tüm okuyuculara tavsiye edilir.

2) Hayât-ı Ebedî yâhut Felsefe Ervâhı: İsmâîl Fethi Bey tarafından tarafından yazılmıştır. Bu eser insan ruhuna, insan ömrüne, insanın yaşadığı dakikalara, parıltılara ait mükemmel bilgiler içerir. Fiyatı 4 kuruştur.

3) Akvâmus-seyr: Düzceli Yusuf Suat Efendi Hazretleri tarafından yazılmış olan yüce peygamberimizi anlatan bir eserdir. 500 sayfadan oluşan bu eser Yeni Osmânî Kütüphanesinde satılmaktadır ve fiyatı 500 kuruştur.

4) Burada eserin ismi verilmemiştir. Burada tanıtılan eser kendi kendine Fransızca öğrenmek için A. Aznavur tarafından yazılmış Fransızca elifbalardan sonraki en güzel kitaptır. Fiyatı 5 kuruştur.

5) Hediye-i Sâl: Bu eser şair Hüseyin Daniş Efendi tarafından Nevruz sebebiyle Farsça kaleme alınmıştır. Bu eser gayet güzel bir şekilde oluşturulmuş ve 40 para fiyatla satışa sunulmuştur. İran'ın felaketine kederli bir şair şeklinde ağlayan ve Tevfik Fikret'e ithaf edilen bu eser Farsçayı bilen okuyucular için tavsiye edilir.

6) İnşâd ve Hitâbet: Bu eser edebiyat dünyasına doğan yeni bir yıldız olarak değerlendirilir. Bugüne kadar bu iki önemli konu hakkında da gerekli çalışmalar yapılmamış ve bu konu ihmal edilmiştir. Genç şair İlyas Macit Bey eşi benzeri olmayan bu eseri edebiyatımıza kazandıracaktır. Ve bu eser Osmanlı basım hayatında ilk kez görülecektir. Bu eser çok yakın zamanda çıkacaktır. Bunun müjdesi verilir. Ve eserin resimli olmasıyla da gurur duyulur.

Bu kısımdan sonra "Resâil-i Mevkûte" başlığı altında o dönemde yayımlanan süreli yayımlar verilir. 10. eser ise bir romandır. Bu bölümde farklılık arz eder.

7) Rübâb: Rübâb ismiyle yayın hayatına başlayan bu dergi tebrik edilerek şiir ve sanat düşkünü tüm okuyuculara tavsiye edilir.

8) Kadın: Bu faydalı ve güzel kadın gazetesi tüm okuyuculara tavsiye edilir. Bu gazete kadınların yükselmesi gibi yüce ve takdire layık bir görevle yayımlanmaktadır. Kadınları aydınlıkta yaşatmak en büyük borçlardandır. Resimli Kitap da bu tatlı borcu hatırlatmayı en büyük vazife olarak gördüğünü söyler. Gazetenin senelik abone fiyatı 48 kuruştur.

9) Yeni Kânûn-ı Cezâ: Bu eser Tarık Bey tarafından toplanmış ve düzenlenmiştir. İkbâl kütüphânesi tarafından basılan bu eser Kavânîn-i Cedîde Kütüphânesi'nin 2. adedini oluşturan ve ceza kanununun bazı maddelerini eskisiyle değiştirmek üzere düzenlenen bu eser kanun ve kuralların tasarılarını, yayımlanma usullerini ve özel af kanunlarını içerir.

10) Köy Hekimi: Ebu'l-Âkif Mehmet Hamdi Bey tarafından yazılan yerli bir romandır. Fiyatı 100 paradır.

Derginin bundan sonraki kısmında bir "İtizâr" bölümü yer alır. Bu bölüm özür dileme bölümüdür. Bu bölümde dergi adına 34. sayıda yayımlanan oy sayfalarının henüz düzenlenip yayımlanmadığı söylenir. Ancak 39. sayıyla beraber sonuçların kesinlikle yayımlanacağı söylenerek bu hatadan ötürü özür dilenir.

Bundan sonra bir "Teşekkür" bölümü gelir. Üçüncü seneye ait abone sürelerinin dolması sebebiyle abonelerinin hemen hepsi kayıtlarını yenilemektedir. Tek tek herkese teşekkür etmek mümkün olduğundan gelecekteki aboneler için de şu ankiler içinde teşekkür edilir. Bundan da gurur duyulduğu belirtilir.

Sonrasında bir "İhtâr" bölümü gelir. Burada okuyuculara uyarı yapılır. Bu uyarıya göre 36 numaralı sayıya, abonelerin kayıtlarını veya sözleşmelerini yenilemeyi kolaylaştırmak için eklenen kartlardan bazılarını aboneler hala geri göndermemişlerdir. Herhangi bir aksiliğe yol açmamak için adı geçen kartlardan birini dergiye göndermeleri aynı zamanda okuyucuların varsa isteklerini de yazmaları okuyuculardan rica edilir. Adı geçen kartların açık zarf içinde posta ücreti 5 paradır.

Derginin 38. sayısının "Âsâr-ı Münteşire" kısmı şu şekildedir:

"Âsâr-ı Münteşire

Kadın Rûhu

Edîb-i nezîhe Safveti Ziyâ Beyefendi'nin bu unvânla – Muhtar Halit Kütüphânesi ma'rifetiyle bu ay neşrolunan nefis bir eser-i edebîlerini bütün kari' ve kar'ielerimize tavsiye ederiz. Kadın Rûhu – Mahkûm Kalpler- Hasret Gitmiş – Düşünüyorum, unvânlı parçaları ihtivâ eden bu zarîf cildin fiyatı 100 paradır.

Hayât-ı Ebedî yâhut Felsefe Ervâhı

İsmâîl Fethi Bey tarafından yazılmış olan bu eser ruhâ, ömr-ü beşere, bâ-husûs dakik bir mesele olan lem‘aya âit ma‘lûmât-ı mükemmeleyi muhtevîdir. Fiyâtı dört kuruştur.

Akvamu’s-seyr

Seyr-i seniyye-i Cenâb-ı Peygamberi’ye âit Düzceli Yusuf Suat Efendi Hazretleri tarafından yazılmış bir eser-i kıymettârdır. (500) sayfaya karîp olan bu eser 12 kuruş fiyâtlı “Yeni Osmânî” kütüphânesinde satılmaktadır.

Kendi kendine Fransızca öğrenmek usûlü “Mecmûa-i Lisân” gazetesi muharrirlerinden A. Aznavur Efendi tarafından yazılmış olan bu kitap Fransızca elifbâdan sonra okunulacak en müfit bir eserdir. Fiyâtı 5 kuruştur.

Hediye-i Sâl

Şâir muhterem Hüseyin Dâniş Beyefendi’nin nevrûz münâsebetiyle ve Farsî lisânla kaleme aldıkları “Hediye-i Sâl” unvânlı bir manzûme-i müessere ve beliğaları gâyet nefis bir surette tab‘ edilerek kırk para fiyâtlı mevki-i intişâra va‘z olunmuştur. İran’ın felâketine necîp bir tahassüs-ü şâirâne ile ağlayan ve büyük şâirimiz Tefik Fikret Bey’e ithâf olunan bu mersiye-i mümtâzeyi lisân-ı Farsî’ye âşinâ kar‘ilerimize tavsiye ederiz.

İnşâd ve Hitâbet

Matbû‘âtımıza yeni bir zühre-i terakki tulû‘ ediyor: İnşâd ve Hitâbet. Bir mevzû ki ne kadar lazımsa o kadar ihmâl edilmiş... vücûdundan haberdâr olmadığımız defneler gibi şimdiye kadar çiğneyip geçilmiştir. Bunun muharririni haber verelim: İlyâs Mâcit Bey. Bu genç şâirimizin nezâhet ve rikkat kalemiyesiyle matbû‘âtımızdaki târîh-i kadimi mechûl değildir. Mâcit Bey bize yalnız yeni bir mevzû‘ keşfetmekle kalmıyor, yeni bir şekl-i bedîde buluyor. Bir şekl-i bedî‘ ki matbû‘ât-ı Osmâniye’de ilk defa görülecek.. Her yeni güzellik mahâsincileri cezbedecektir. Yakın, pek yakında çıkıyor ve resimli olmakla iftihâr ediyor tebşîr ederiz.

Resâil-i mevkûte:

Rübâb

Bu isimle intişâra başlayan bu refik-i nezîhemizi hâlisâne tebrik eder ve mutâla‘asını meftûn şiir ve sanat kar‘i ve kar‘ielerimize tavsiye ederiz.

Kadın

Bu nefis ve müfit kadın gazetesini bütün kar‘ilerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Kadınların terakkiyât-ı fikriye ve ictimâiyelerine hizmet etmek gibi pek ulvî, ve lâyıık-ı takdîr bir fikirle neşrolunan bu mecmû‘a-i mevkûteyi yaşatmak sunûf-u münevvere-i nisvânımız için en büyük bir borçtur. Biz muhterem kar‘ilerimize bu tatlı borcu hatırlatmayı bir vazife addediyoruz. Senelik abonesi 48 kuruştur.

Yeni Kanûn-u Cezâ

İkbâl Kütüphanesi tarafından neşrolunan (Kavânîn-i Cedîde Kütüphanesi) nin 2 nci adedini teşkil eden ve Kanûn-u Cezâ’nın bazı maddelerini muaddel olmak üzere bu kere tanzîm olunup tasdîk-i âliye makrûn olan mevâdd ile suret-i musahhade tekmîl-i Kanûn-u Cezâyı ve esbâb-ı müveccibe lâyihalarını ve kavânîn ve nizâmâtın usûl-ü neşr ve i‘lânı ve aff-ı umûmî kânûnlarını muhtevî olan bu mecelle tevfiği Tarık Bey tarafından cem ve telfik edilmiştir.

Köy Hekimi

Bu unvânla Hatipzâde Ebu’l-Âkif Mehmet Hamdi Bey tarafından kaleme alınarak âhiren neşrolunan milli romanı kar‘ilerimize tavsiye ederiz. Fiyatı 100 paradır.

İ‘tizâr

34 numaralı nüshamıza ilâve olunan rey vakalarının tasnîfi ma‘atteessüf henüz hıtâm bulmamıştır. 39 numaralı nüshamızla neticenin be-heme-hâl neşrolunacağını maa’l-i‘tizâr arz eyeriz.

Teşekkür

Üçüncü seneye âit abone müddetlerinin hıtâmı münâsebetiyle muhterem abonelerimizin hemen kâffesi kayıtlarını tecdît ettirmektedirler. Ayrı ayrı ifâ-yı teşekkür etmek mümkün olamadığından hesîlat-ı müntedârânemizi kendilerine âtiyen arz etmekle mübâhî oluyoruz.

İhtâr

Abonelerimize gönderilen 36 numaralı nüshamıza abone kayıtlarının tecdît veya terkîni hakkında vakia‘ olacak tebligât-ı teshîl etmek üzere ilâve olunan husûsi kartları bazı abonelerimiz henüz göndermemişlerdir. İntizâm-ı mu‘âmelât-ı ihlâlê bir vesile teşkil etmemek üzere mezkûr kartlardan bir tanesini lütfen göndererek ârzûlarını tebliğ buyurmalarını abonelerimizden sûret-i mahsûsada ricâ ederiz. Mezkûr kartlar açık bir zarf içinde beş para posta ücretine tâbidir.”

2.5. 39. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.5.1. Derginin 39. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 39. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.5.2. Derginin 39. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap Dergisinin 39. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.5.3. Derginin 39. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 39. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf görev almaktadır.

2.5.4. Derginin 39. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 39. sayısı derginin 7. cildinin 3. sayıdır. 39. sayı 161. ve248. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirilebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer alır. Üst ortada yılı “Nisan 1328” olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise “numara:39” ifadesi yer alır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası ve yayım ayı ile yayım yılı yer alır. Bu Fransızca ay ve yıl 37. sayıda olduğu gibi sol altta yer almıştır. 37. sayıdan önceki sayılarda yayım yılı ve yayım ayı ortada yer alıyordu. Orta altta “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi yer alır. Sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yazılmıştır. Ortada ise bir resim bulunmaktadır. Resmin üstünde “Resimli Kitap” başlığı, altında ise “Bir mücâhit” ifadesi yer alır. Önceki sayılardan farklı olarak resmin altında bulunan bu yazının Fransızcası verilmemiştir. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Nisan:1328

Numara:39

RESİMLİ KİTAP
Dördüncü sâl-i hayât

SAYFADA YER ALAN RESİM

Bir Mücâhit

No:39, Avril 1912 Resimli Kitap Matbaası Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar-reklamlar yer almaktadır. Bu ilânlara-reklamlara ilânlar-reklamlar başlığında yer vereceğiz. 39. sayıda “Bilmece” bölümüne ilânların-reklam arasında verilmiştir. Yine bu kısımda 36 numaralı dergide sorulan bilmeceден ödül kazananlarda yanlışlık yapıldığı söylenir ve bunun düzeltilmiş hali ve kazananlar bu kısımda verilir. Ayrıca yanlışlık için özür dilenir. 39. sayıda önce “Bilmece Hali” kısmı daha sonra “Bilmece” kısmı düzenlenmiştir. Sayfanın en altında da yeni sorulan bilmeceyi cevaplamak için bir bilmece kuponu verilmiştir. Bilmece bölümünden sonra gelen birkaç ilânın ardından iç kapak diyebileceğimiz kısım gelir. Bu kısmın da sol üst tarafında “Cilt:7” ifadesi, orta üstte “Nisân 1328” tarihi, sağ üstte ise “Numara: 39” ifadesi yer almaktadır. Yine solda “cilt:7” ifadesinin hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “numara: 39” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, Matbaa ve İdârehâne: Bâb-ı Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk îade olunmaz.” ifadesi görülür.

İç kapağın orta kısmında bir resim vardır. Resmin altında “Ahîren irtihâl eden â’yândan Zihni Paşa merhûm müşârun-ileyh pek çok hidemât-ı mühimmede bulunmuş erbâb-ı ruyet ve istikametten olmakla ziyâ’-ı ebedîsi mücib-i teessüftür.” ifadesi ve bu ifadenin altında da ifadenin Fransızcası yer alır. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâi mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi yazılıdır. Resmin sağ tarafında ise sayfaya göre dikey şekilde yazılmış “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi vardır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Cilt: 7

Nisan 1328

Numara: 39

Ser-Muharriri:
M. Rauf

Directour-Proprietaire
Ubeidoullah Essad

Bureau: Rue de la
Sublime Porte No:31
Constantinople

Prix: 5 piastres

Resimli Kitap
RESSIMLI-KITAB

Müesses ve müdürü
Ubeydullâh Esad
Matbaa ve
İdârehâne: Bâb-ı Âlî
caddesinde 31 numaralı
dâire-i mahsûsa

Umûr-ı idâre için müdür
Umûr-ı tahrîre için
ser-muharrîre
müracaat olunur.

Derç edilen evrak
iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâî, mecmua-i musavveredir.

Sayfada yer alan resim

Ahîren irtihâl eden â'yândan Zihni Paşa merhûm müşârun-ileyh pek çok hidemât-ı mûhimmede bulunmuş erbâb-ı ruyet ve istikametten olmakla ziyâ'-ı ebedîsi mûcib-i teessüftür.

Feu Zihni Pacha, Senateur Decede dernierement

39. sayının 162. ve 246. sayfaları arasında çeşitli metinler yayımlanır. 247. ve 248. sayfalarda ise “Âsâr-ı Münteşîre” başlığı altında o dönemde çıkan bazı eserler tanıtılır ve bu eserlerin fiyatları hakkında bilgi verilir. 248. sayfadan sonra bir sayfa tamamen boş bırakılmış bu boş sayfanın ardından gelen sayfaya ise sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numarası verilmeyen bu sayfada “Hâbirun” mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır.

2.5.5. Derginin 39. Sayısının Yazar Kadrosu

Gazzeli Cemal – Dervedeki Milis Ordumuz

Kadriye Hüseyin – Suver-i Mûteharrîke (Sinematograf)

Raif Necdet – İsyân

Numan Asaf – İngiltere’de Feminizm

Asaf Muammer – Üç Mektup

Hasan Tahsin – Musâhebe-i Fenniyye Gözlerimize Dair

C. Tahsin – Japon Sanatı Avrupa’yı İstîlâ Edebilecek Mi?

Tahrirat Katibi Şemsi – Ben Gazeteci
İsmail Zühdü/Selim Rıfkı – Dalga

2.5.6. Derginin 39. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

39. sayının içinde 76 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Mücâhitler
- Neşat Paşa ile askerleri
- Enver Paşa'ya ait fotoğraflar
- Vecip Bey
- Çerkez Mehmet
- Harp emrini bekleyen askerler
- Enver Paşa'nın askerleri
- Gazzeli Cemâl Bey
- Sancak resimleri
- Topçu mülâzımı Sadettin Bey
- Kale-i Sultâniye komutanı Rüştü Paşa
- Kale-i Sultâniye topçu komutanı Galip Paşa
- Erkân-ı Harbiye reisi Mustafa Bey
- Kumkale ve Orhâniye komutanı Kemâl Beyefendi ile askerleri
- İtalyanlar tarafından bombalanan mutfak
- Mehmet Rüştü Paşa
- Patlamamış İtalyan obüsü
- Kumkale ve Orhâniyedeki askerler
- Kâmil Bey ve askerleri
- Yaralı askerlerimiz
- Bombardımanda zarar görmüş bir kışla
- Kale-i Sultâniyede alınan bir toplu resim
- Teftişe çıkan Cemil Paşa
- Yabancı devletlerin konsolosları
- Projektör, telgraf makinesi

- Düşman filosunu vuran askerler
- Varezza zırhlısının Kale-i Sultâniye'yi bombalaması
- Varezza zırhlısının büyük topları
- Düşman gemileri
- Barbaros gemisinden manzaralar
- Kumandanın yemeği kontrol etmesi
- Titanikle ilgili fotoğraflar
- Mevlâ-yı Hafiz
- Çin Cumhuriyeti başkanı Yuan-Şey-Kay
- Çin meclisi
- Çinli askerler
- Osmanlı topraklarında köprü inşasının ait fotoğraf
- Meclis-i Mebûsânın açılması
- Komşu ülkelerin gelecekteki liderleri
- İngiltere amele grevi
- İngiltere'de kömür madenlerinde çalışanlar
- Şehit edilen Mustafa Elevâki ve Hasan Çavuş'un yetimleri
- Afrika "Vukariler Kabilesi"nin reisi
- Londra'da balo
- Son moda saç ve kıyafetler
- İstanbul'da oy sandığı
- Padişah'ın meclisi açmaya gelmesi
- Köprü inşaatı sebebiyle halkın teknelerle taşınması

39. sayı fotoğraf ve resim çeşitliliğinin fazla olduğu bir sayıdır. Özellikle Kale-i Sultâniye ile ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Bunun yanında Titanik'le ilgili resimlerin yer alması oldukça dikkat çekicidir. Yine bir Afrika kabilesinin reisinin fotoğrafının yer alması derginin fotoğraf ve resim konusunda ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Yine Londradaki işçi grevine ve Londra'da kömür madenlerinde çalışanlara ait fotoğraflar benzer konularda karşılaştırma yapmayı sağlayacak fotoğraflardır. Köprü yapımına ait fotoğraflarda dikkat çekicidir.

Bu kısımda 39. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Bir mücâhit

İç kapak fotoğrafı: Ahîren irtihâl eden â'yândan Zihni Paşa merhûm müşârun-ileyh pek çok hidemât-ı mühimmede bulunmuş erbâb-ı ruyet ve istikametten olmakla ziyâ'-ı ebedîsi mûcib-i teessüftür.

(Feu Zihni Pacha, Senateur Decede dernièrement)

Sayfa 163: Trâblusgarp ordusu kumandanı Neşât Paşa ile maiyyet-i erkânı

(Le commandant en chef de l'armee tripolitaine. Nechet Pacha et sa suite)

Sayfa 165: Bingâzi Kumandanı Büyük Enver [Bu Mübeccel kumandan, hiçbir vakit inkisâr-ı âmâl karşısında zebûn olmayarak yalnız... yalnız ye'sini, ızdırâbatını ta'dîl için ağlamış, akabînde hemen sevimli hecînine binerek zâviyeleri, kabîleleri toplamıştır.

(Notra Grand herso Enver Bey, commandant de l'arme de Bengazi)

Sayfa 167: Mücâhit Âli-i haslet Enver Bey ve fedâkâr maiyyeti [Enver Bey artık pek mesût ve bahtiyardır. Cuma günleri sevgili milislerine resm-i geçit icrâ ettirir, onları selâmlar. Fahûr, mest ve pür-şevk...

(Enver Bey et ses fideles compagnons)

Sayfa 169: Bingâzi milis ordusu kumandanı Enver Bey hecîn suvâri muhâfızlar şark kolu kumandanı mülâzım-ı evvel Vecib Bey hecîn suvâri bölük kumandanı Çerkez Mehmet Efendi

(Les volontaires de Bengazi)

Sayfa 171: Galeyâna gelmiş kahramânlar... Harp emrini sabırsızlıkla bekleyen ihtiyât kısmından beratsa âlâyı

(L'elite des soldats d'Enver Bey)

Sayfa 173: Enver Bey'in maiyyetinde bulunan hassa âlâyı ifrâd-ı şacâat-ı nihâdî. [Bu mini mini hevesârlar daima her muhârebede kahramanlığı kazanıyorlar.

(Enver Bey, allant au secours d'un detachment enger a quelque distance avec les italien)

Sayfa 174: Mücâhit muhterem Gazzeli Cemâl Bey

Mîr-i mûmâ-ileyh gönüllü olarak harbe iştirâk etmiş ve Bingâzi kumandanı Enver Beyefendi'nin maiyyetinde harbin tâ ibtidâsından beri hidemât-ı fedakârânedede bulunmuştur. Resim mevki-i harpten mezûnen avdetinde sakallı olarak alınmıştır.

(Un des heros de la guerre turco-Italienne Djemal bey, qui s'est rendu en Tripolitaine avec Enver Bey)

Sayfa 175: Şeyh Sunûsi Seyyid Ahmet Eşşerîf Efendi Hazretleri'ne ihdâ edilmek üzere İskenderiye'de Osmânî İttihât ve Terakki kız mektebinde imâl ve müşârün-ileyh irsâl edilen sancâklar

(Le drapeau brodes parsele les etudiants de l'ecole Union et Progres d'Alexandrie et ofierts au cheikh Senoussi Ahmed – el – cherif Eff.)

Sayfa 176: Magrûk Avnullah kuruvvetinde şehît olan topçu mülâzımı Sadettîn Bey

(Sadettin Bey Capitain de la merine, noye a bord d'Avnoullah)

Sayfa 177: Pây-ı taht kapısının faâl ve muktedir nighbânları – [1] Kale-i sultâniye mevki müstahkem kumandanı Rüştü Paşa – [2] Kale-i sultâniye topçu kumandanı Gâlip Paşa – [3] Erkân-ı Harbiye reisi Mustafa Bey

(A l'occasion du bombardement des Dardanelles – (1) Ruchdi Pacha, Commandant des forteresses du Detroit – (2) Galip Pacha, Commandant d'artillerie (3) Moustafa Bey, Chef d'Etat-Major)

Sayfa 178: (Üst) Kumkale ve Orhâniye istihkâmı kumandanı Kemâl Beyefendi ve istihkâm zâbitânından bazı zevât.

(Kemal Bey, commandant du Fort "Koum-Kale" et quelques officiers)

(Alt) Kale-i Sultâniye Kasabası'nın uzaktan manzarası
(Kalai-Sultanie vu de loin)

Sayfa 179: 400 İtalyan güllesinin yegâne muvaffakiyeti!.. [Orhâniye) istihkâmı civârında birkaç obüsün tesâdüfûyle kısmen rahne-dâr olan mutbah
(Tout le succes de 400 boulets italiens consiste a avoir demoli quelques pierras d'une cuisine a Orhanie)

Sayfa 180: Çanakkale mevki-i müstahkem kumandanı erkân-ı muktedire-i askerîyemizden Mehmet Rüştü Paşa.
(Mehmet Ruchdi pacha, Commandant des forleresse des Dardanelles)

Sayfa 181: Orhâniye istihkâmâtı civârına düşerek patlamamış olan, bir lokum kadar zararsız, İtalyan obüslerinden birinin yerdeki vaziyeti
(Un obus italien eclate pres de la forteresse "Orhanie")

Sayfa 182: (Üst) Kale-i Sultâniye müdhalinde kâin "Kum Kale" istihkâmında bulunan kahramân askerlerimizden bir kısmı.
(Les braves soldats du Fort "Koum-Kale")

(Alt) Kale-i Sultâniye müdhalinde kâin "Orhâniye" istihkâmında bulunan kahramân askerlerimizden bir kısmı
(Les braves soldats du Fort "Orhanie")

Sayfa 183: (Üst) Orhâniye istihkâm-ı Kumandanı Kâmil Bey ile sâir zâbitân-ı kirâm ve fedâkâr askerlerimiz
(Kemal Bey, commandant de la forteresse Koum-Kale, avec quelques sous-officiers et soldats du genie)

(Alt) İstihkâmâttan birinde şanlı askerlerimiz ve İtalyanlar'ın patlamamış güllerinden birkaç tanesi
(Quelques obus italiens tombes pres d'un fort sans endommager rien)

Sayfa 184: Min-haysi mecmû Çanakkale bombardımanında mecrûh olan iki asker kardeşimiz

(Deux soldats blesses pendant le bombardement des Dardanelles)

Sayfa 185: Kumkale istihkâmâtı civârında toprağa saplanarak kalmış çürük düşmanımızın lâıyd çürük güllerinden biri

(Un obus italien enfonce dans la tere pres de la forteresse Koum-Kale)

Sayfa 188: Kumkale’de bir köşesine düşmanın bir mermisi isâbet ederek bir penceresi pek cüz’i bir hasâra uğrayan askerî kışla

(Une caserne a Koum-Kale, qui a subi une insignifiante avarie pendant le bombardement)

Sayfa 189: (Üst) Kale-i Sultâniye’de Erkân-ı hükûmet

(ortadaki zât-ı mutasarrıfları Râşit Beyefendidir)

(Les fonctionnaires et dignitaires de Kalai-Sultanie)

(Alt) Cülûs-u Hümâyûn musâdif 14 Nisan târîhinde Kale-i Sultâniye civârında icrâ olunan merâsim-i mahsûsada isbât-ı vücût eden zevâtın birarada alınan resimleri

(Un groupe des dinitaires qui ont assiste aux ceremonies executees a Kalai-Sultanie a l’occasion de l’anniversaire de l’avenement imperial)

Sayfa 190: (Üst) Çanakkale redîf kumandanı Cemîl Paşa – tefûşe çıkarken

(De General Djemil Pacha, Commandant d’infanterie aux Dardanelles et son etat-major inspectant les places-fortes.)

(Alt) Kale-i Sultâniye’de düvel-i mütehâbe konsolosları

(Les consuls etrangers a Kalai- Sultanie)

Sayfa 191: (Sol üst) İstihkâmâtteki cesîm-i projektörlerden biri

(Un projecteur d'un fort aux Dardanelles)

(Sağ alt) İstihkâmâtta bir seyyâr telsiz telgraf makinesi

(Appareil de tegrâphie sans fil fonctionnant dans une forteresse des Dardanelles)

Sayfa 192: Orhâniye'den düşman filosuna mermi isâbet ettirmeye muvaffak olan kahramân askerlerimiz

(Deux de nos vaillants soldats qui ont pu avarier un cuirasse italien)

Sayfa 193: Kale-i Sultâniye bombardımanı- düşman sefâin istihkâmâtımıza ateş etmesi ve Varezza zırhlısında güllerimizle vuku'a gelen meşhûr iştigâl

(Le bombardement des Dardanelles – L'explosion dans le cuirasse "Varezza")

Sayfa 194: Kale-i Sultâniye bombardımanı esnâsında istihkâmâtımızdan atılan mermi ile vuku'a gelen iştiâl neticesinde gark olduğu musarrahan rivâyet edilen "Varoz" zırhlısının cesîm toplarından biri

(Un des gros canons du cuirassé Varézza)

Sayfa 195: Düşman sefâini Kale-i Sultâniye'ye doğru geliyor.

(La flotte italienne en route vers les Dardanelles)

Sayfa 196: (Sağ üst) Kale-i Sultâniye – Barbarosta büyük çapta bir top temizliği

(Le nettoyage d'un gros canon dans le Barberousse)

(Sol alt) Barbaros'ta bir manzara

(Une vue dans le "Barberouss" – Khaireddin)

Sayfa 197: Barbaros'ta – filo kumandanı ve zâbitânı muhteremeden bir grup

(A bord du "Barberousse" Le commandant de flotte et un groupe d'officiers)

Sayfa 198: Filomuzda – kumandan akşam taâmını muâyene ederken

(Le commandant de la flotte ottomane examinant les mets des matelots)

Sayfa 199: (Sol üst) Barbaros'ta küçük çapta bir top sûret-i imlâsı
(Le charge d'un petit canon du "Barberousse")

(Sağ alt) Sefâin-i harbiyemizde tedrîsât – Barbaros'ta efrâda ders verilmesi
(Le leçon a bord du "Barberousse")

Sayfa 200: Barbaros'ta mitralyöz takımı
(Les mitraillesuses du "Barberousse")

Sayfa 202: Barbaros'un cesîm topları
(Les enormes canon du "Barberousse")

Sayfa 203: Bahr-i muhîtte müteharrîk bir buz kitesine çarparak yolcularının kısm-ı a'zamıyla berâber gark olan Titanik Vapurunu – Portsmont limanından hareket-i itmâmında-
(Le Titanic coule dans l'Océan Atlantique par suite d'un collision avec un iceberg – avant son départ de Portsmouth)

Sayfa 204: (Üst) Titanik'in bedbaht kaptanı Edvard Esmî
(Le capitaine du Titanic, Edouard Smith noyé pendant l'accident)

(Alt) Kazâdan evvel Titanik gece elektrik ziyâları içinde yüzerken
(Le Titanic inonde de lumière électrique avant le naufrage)

Sayfa 205: Hazîn bir levha – Titanik'in fecîa-ı garkı esnâsında tahlis-i hayâta muvaffak olan kimselerin isimlerinin (Vayt İsterleyn) kumpanyası tarafından Sotampton'da sûret-i ilânı
(Un aspect pathétique – La Compagnie Easter ligne annonçant les noms des noyés)

Sayfa 208: 1347 erkek 103 kadın ve 35 çocuğu siyah sînesine alarak bahr-i muhîtin dalgalarıyla arasında kaybolan Titanik'in son hazîn dakikaları

(Les derniers moments du Titanic qui a disparu dans l'océan avec 1347 hommes, 103 femmes et 35 enfants)

Sayfa 209: Titanik kazâsında mağrûkan vefât eden meşâhîr selhîrurândan doktor Estead
(Le celebre pacifiste Mr. Stead noyé a bord du "Titanic")

Sayfa 210: Titanik Vapurunda bir istirâhat salonu
(Un salon a bord du Titanic)

Sayfa 211: Titanik Vapurunda üst güvertenin bir kısmı
(Un des ponts du Titanic)

Sayfa 212: Mevlâ-yı Hafîz ve Fransa murahhasaları
(Mevlai Hafîz et les delegues français)

Sayfa 213: Mevlâ-yı Hafîz – Fasın hiccet-i esâreti kendi kalemiyle tasdîk eden bedbaht
ve safiyye bir emir
(Un souverain qui signe de ses propres mains le contrat de son esclavage)

Sayfa 214: Eski bir imparatorluğun genç cumhûriyet-i reisi – Yuan – Şey – Kay
(Le president de la Republique Chinoise Youan-chi-Kai)

Sayfa 215: Reîs-i cumhûr Yuan – Şey – Kay'ın millî elbise ile alınmış resmi
(Le president de la Republique chinoise Youan-chi-Kai en costume national.)

Sayfa 217: Çin'de cumhûriyet- Meclis-i Mebûsân ve kâbineye âit birkaç intibâ'
(La Republique en Chine- La chambre et le cabinet chinois)

Sayfa 218: Çinli iki nefer – Selâm vaziyetinde
(Deux soldats Chinois)

Sayfa 220: köprünün muhillne vaziyetinden evvel alınmış birkaç resim – köprünün Sütlice’de derdest inşâ iken manzara-i umûmiyesi
(Vue d’ensemble du pont pendant la construction)

Sayfa 221: Köprünün iki kısmı yan yana dururken aralarının görünüşü
(Vue de deux parties su pent piace cote a cote)

Sayfa 222: Köprü altında vapur iskelesi yolu ve dükkânlar
(Les guichets et salles d’attente des bateaux sous le pont)

Sayfa224: (Sağ üst) Köprünün ortasındaki müteharrik kısmı
(La partie mobile du pont)

(Sol alt) Köprü altının tûlânî manzarası ve iki sıra dubayı rabteden ve düşmeyi tutan aksâmı
(Vue en long du pont sous le tablier)

Sayfa 225: Eyüp karşısında iken köprünün yan yana duran iki kısmı
(Deux parties du pont devant Eyoub)

Sayfa 226: Meclis-i Mebûsân-ı Osmâniye’nin küşâdına âit birkaç manzara
(Les abords de la chambre, le jour de la reouverture)

Sayfa 228: Hemcivâr Hükûmetler’in müstakbel hükümdârları – sağdan sırasıyla Karadağ, Romanya, Yunan, Bulgar, Sırp veliahtları
(Les souverains futures des cinq etats voisins)

Sayfa 229: İstanbul’da mebûsân intihâbâtına âit birkaç manzara
(Pendant les electioans)

Sayfa 230: İngilterede amele grevi esnâsında sofrajetlerin Londra sokaklarında nümâyişleri – nümâyişçiler büyük mağazaların camlarını kırarlarken...

(La manifestation des suffragettes anglaise pendant la greve ouvrieres)

Sayfa 231: İngiltere kömür madenlerinde amele hayâtı – asansörlerle madenlere inen birkaç amele

(La vie menee par les ouvriers des mines en Angleterre)

Sayfa 232: Geçenlerde Girit'te Hâniye civârında kâin "Giru Tonazu" karyesinde Hristiyan eşkiyâ tarafından vahşiyâne bir sûrette şehit edilen Mustafa Elevâkî'nin ve Hasan Çavuş'un bedbaht yetîmleri

(Les enfants de Moustafpha et Hassan tués par les brigands chretiens de Crete)

Sayfa 233: Bir haşmetli! – Afrika'da Vukariler kabilesinin reîsi

(Le chef de la tribu africane de Wukari)

Sayfa 234: Londra'da Alberhalde bir karnaval balosunun son sâatleri

(Les derniers moments d'un grand bal a Londres)

Sayfa 235: Son moda saçların sûret-i tanzîmi ve kostümler

(Les dernieres coiffures)

Sayfa 236: Meclis-i Mebûsân'ın küşâdı – Sadrâzam Sait Paşa Hazretleri tarafından nutku hümâyûn kırâat olunurken

(Ala chambre: pendant de discours du trone)

Sayfa 237: İstanbul'un 10 mebûs çıkartan rey sandığı – Dârü'l-fünûn binâsı dâhilinde konferans salonuna vaz edilen müzeyyen rey sandık ile heyet-i tefîşiye erkânı ve bazı müntahip sânilerimiz.

(Lurne electorale de Constantinople a la salle des conferecnes de l'Universite)

Sayfa 238: Meclis-i Mebûsânı küşât buyurmak üzere zât-ı hazret-i padişahının parlamentoyu teşrîfleri esnâsında birkaç manzara

(L'arrivee de S.M.I le Sultan a la chambre)

Sayfa 240: (Sayfadaki iki fotoğraf) Yeni köprü'nün mahalline esnâ-yı vazında âmed ve şedik inkitâ'ı hasebiyle muhtelif vesâit-i nakliye-i bahriyenin liman dâhilinde halkı nakletmesi

(Comment on a traverse le Corne d'or pendant l'interruption de le circulation sur le pont de Karakeuy)

2.5.7. Derginin 39. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar-reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilânlar-reklamlar verilecektir. 39. sayıda dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda altı tane mağaza ve şirket ilânı-reklamı ve bir tane “Bilmece” bölümü yer alır. Sayının en son sayfasında da bir ilân-reklam yer alır. Böylece sayıda toplam ilân-reklam sayısı yediye ulaşır. 37. sayının içinde ilânlar-reklamlar ve bilmece bölümü şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Maison Mehpere
- 3) Bilmece
- 4) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 5) Orzdibak Ticârethânesi (İstanbul Bahçekapısı'nda Ömer Efendi Hânı)
- 6) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 7) Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata
- 8) Hâbirun

39. sayıdaki ilk ilân “Beyker Ticârethânesi'ne” aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere'den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere'nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Ancak ilân-reklamda önceki sayılardaki şekline göre bir farklılık vardır. Önceki sayılarda bu

ilân-reklamda asker resmi kullanılırken 39. sayıdaki ilânda bu resim kullanılmamış sadece yazı yayımlanmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def’a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyleriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleşin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ’ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma‘mûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürûd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya’a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşlıklar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcûttur.

Erkeklere mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçükler içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

39. sayıdaki ikinci ilân-reklam “Maison Mehpere” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde

vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiyeye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA İBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazıhâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepeler için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en

meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler , masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

39. sayıda ikinci ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelmektedir. Bu bölüm “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

39. sayıda üçüncü ilân-reklam “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de ilkbaharın gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü
Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde
Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât
Karapduşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!
Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya
Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle
Tuhâfiye dâiresi
İlkbahar münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri
Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri
Vesâir envâ'i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

39. sayıda dördüncü ilân-reklam “Orzdibak Ticârethânesi”ne aittir. Burası da kendisini İstanbul’da kumaşın en sağlam ve en ucuz yer olduğu meşhur ticârethâne olarak tanıtır. Adı geçen bu ticârethâne pek çok güzel seçilmiş ürün olduğundan bahsedilir. Bunların arasında kadın, erkek, çocuk çorapları, mendiller, eldivenler, Paris’in en nefis

ve zarîf kumaşı, kuyumcu ürünleri, saatler, kronometreler, lavantalar, kolonyalar gibi çeşitli ürünler bulunmaktadır. Aynı zamanda bu ticârethâne “Pfaf” dikiş makineleri ile “Omega” saatlerin deposu günümüzdeki anlamıyla bayisidir. Şirkete göre bu markalara yakın bir ürün henüz meydana getirilememiştir. Bunlara sahip olmak isteyen zaten bu ticârethâneye uğramalıdır. Yine burada kışlık kumaşlar, ipekliler, pamuklular gibi çeşitli eşyalar da vardır. Bu da şirketin ürün yelpazesinin geniş olduğunu gösterir. Bu ticârethânenin de ilânı şu şekildedir:

“Orzdibak Ticârethânesi

İstanbul’da Bahçekapısı’nda Ömer Efendi Hânı

Der-saâdet’de emtiasının ehveniyet ve metânetiyle iştihâr etmiş en cesîm ticârethânedir
Mezkûr ticârethânedede mevâdd-ı âtîden hüsn-ü intihâba lâyük ve pek mebzûl çeşitler
bulunur.

Kadın, erkek ve çocuk çorapları

Fanila, kaşkorseler

Gömlekler, buluzlar

Erkek, kadın ve çocuk elbiseleri

Job, jobun ve penivârlar

Her nevi mendiller

Eldivenler

Şemsiyeler, bastonlar

Lavantalar, kolonyalar

Mâruken her nevi eşyâ-yı nefise

Çakı ve bıçaklar

Seyâhat eşyâsı

Paris’in en zarîf ve en nefise emtiası

Eşya ve evâni-ye yeniye

Mevbileler

Meşmâlar, linneümler, halılar

Sâatler, kronometreler

Kuyumculuğa müteallik mevâdd ve
meziyyât-ı nefise

Dikiş ve el işleri levâzımı

İpekler, bukliler, pamuklular, beyaz mallar

Bilhâssa kışlık her nevi emtia ve melbisât

Orzdibak Ticârethânesi “Pfaf” dikiş makineleriyle “Omega” sâatlerin deposudur,
sâatlerin temin ettiği hüsn-ü netice ve muvaffakiyetler bu güne kadar başka hiçbir sâatle

istihsâl edilememiştir. Ahz ve i'tâ' da emniyet-i kâmileye mazhar olmak isterseniz zaten Orz dibak Ticârethânesi müracâat etmelisiniz.”

39. sayıdaki beşinci ilân-reklam “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenirliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takriben onsekiz milyon Osmânî lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata’da Osmânî postahânesi karşısında müceddeden inşa ettirdiği cesîm-i binâya [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdürîyet-i umûmiyesine mürâca‘at buyurabilirler.”

39. sayıdaki altıncı ilân-reklam “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref’in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa’nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zarıflık hem de ucuzluk gibi üç önemli unsur bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görseelliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref’in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şıkâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefîseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi‘ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

39. sayıdaki yedinci ilân-reklam “Hâbirun” mağazasına aittir. Bu ilân derginin son sayfasında yer alır. Ancak bu sayfa numaralandırılmamıştır. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz verilmiştir. Böylece ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son moda kumaşın getirildiğinden , hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ‘i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 479

Hâbirûn

Erkeklerle mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire

Galata Voyvoda numara 87 “

2.5.8. Derginin 39. Sayısının Bilmeceleri

39. sayıda “Bilmece” bölümü ilân-reklamlarla beraber sayının dış kapağı ile iç kapağı arasında verilmiştir. Bu bölüm “Maison Mehpere” ilân-reklamından sonra “Mehmet Karakaşzâde Rüştü” ilân-reklamından önce gelir. Burada öncelikle “Bilmece Halli” başlığı altında öncelikle 36. sayıdaki bilmecede bir yanlışlık yapıldığından bahsedilir. Daha sonra bu yanlışın düzeltildiği söylenerek bilmeceyi düzenleyen kişiden özür dilenir. Bundan sonra bilmecenin doğru şekli verilerek bilmeceye doğru cevap verenler arasından kimlerin ödül kazandığı açıklanır. Erkeklerden ve hanımlardan birinci, ikinci ve üçüncü kişiler açıklanır. Bunlardan dışında üçer ve birer kartpostal kazananlar açıklanır. Doğru cevaplayanların ödülleri almaları rica olunur. “Bilmece Halli” adı verilen bu kısım şu şekildedir:

“Bilmece Halli

36 numaralı nüshamıza derc olunan bilmecenin sûret-i ilânında mühim bir sehv-i vâkı‘a olduğundan muhtelif sûretlerle halledilmiştir. Sûret-i hallerden yalnız bir tanesini bir vech-i âti derc eder ve müretteb-i muhteremine de sehv-i vâkı‘adan dolayı arz-ı itizâr eyleriz:

9	çarık	40	kuruş
10	ikilik	20	kuruş

20	kuruşluk	20	kuruş
<u>60</u>	onluk	<u>15</u>	kuruş
99		100	kuruştur.

Sûver-i muhtelifede doğru halledenlerin kâffesinin hal varakaları kari'eye idhâl edilerek erkeklerden birinciliği Şişli'de Nâzımpaşâzade Osmân Nâzım, ikinciliği İzmir'de Kordon'da Avni, üçüncülüğü mekteb-i hukuktan: Hüsâmettin Beyefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kartpostal kazananlar: Daru'l-fünûn'dan 712 Muammer, Kale-i Sultâniye nâfia kâtibi Fahri, Mürefte jandarma kumandanı İsmâil Hakkı, Mercan idâdisinden Hasip, Kuleli İdâdisinden Beşiktaşlı Kâmil, Karacaahmetli Kâmil, Sirozlu Ziyâeddin, Kuzguncuk maliye memuru Sadık, Bursa Zirâat Mektebinden 486 Talat, Edirne Sanayi Mektebi mu'allimlerinden Şükrü, İnvez İttihât kulübü, Babaeski'de Şevket, komando 56 âlây mütâlaa heyeti, Moda Ferirler Mektebi müdâvimlerinden Hikmet, İskeçe'de eczacı Mazlûm, Nur-ı Osmâniye'de Ahmet Kâmil, Ordu köşkü muhâfaza kumandanı Ali Tevfik, Mekteb-i Sultâniyeden 364 Selâhattin, topoğraf mülâzım Kadri, tıp fakültesinde M. Sezâyi, İşkodra'da mitralyöz bölüğü kumandanı Nûri, İhtiyât zâbitân mektebinden Ali Haydar, Vefâ İdâdisinden M. Vasfi, Ortaköy'de nişancı birinci taburu mülâzımlarından Prizrinli Hasan Fehmi, Trabzon Sultâni talebesinden Ertuğrul Kemâl münteşa sancağı Necmi Hürriyet kırâathânesi sahibi Ahmet Râsim, Trabzonda Hüseyin Hüsnü, Aksarayda Ahmet Hulki Beyefendiler.

Birer kartpostal kazananlar: Vefâ İdâdisi müntehî sınıfından 832 Osmân Nûri, Rûsûmât-ı müdüriyet umûmiyesi ketebesinden Mazhar, Adana'da M. N. Kartal, Belediye kâtibi, Ordu Köşkü muhâfaza mülâzımlarından Emin Ali, Vefâ İdâdisi 3. Sınıf ikinci şubesinde Mehmet Fâiz, Şehzâdebaşında Hadîka-yı Müşevveret İdâdisi leyl-i talebesinden Hasan Tahsîn, Gümölcine'de Mehmet Esat, Beşiktaş'ta Âli, Ürgüp İttihât ve Terakki Kulübü nâmına Mustafa, Kereste gümrüğü veznedârı Hayri, Selânik Belediye inşâat memuru Yusuf Refik, Selânik Mekteb-i Hukuktan Muharrem Sâfi, İskeçe'de Hasan Basri, Kasımpaşa Mevlevihânesinde Sadık, Karahisâr sahib-i muhâsebe evrâk memuru Ahmet Hulûsi, Bursa Sultânisinde 87 Sâlih Niyâzi, Gümölcine mahkeme-i şer'îye ketebesinden Osmân Nûri, Milas İttihât ve Terakki kulübünden Kadri, Ticâret-i Bahriye Kapudân Mektebinden Ahmet Nâmık Beyefendiler.

Hanımlardan doğru halledenlerden kezâlik kura birinciliği Yüksek Kaldırımlar'da Emine İffet, ikinciliği Davutpaşa'da Fahriye Ranâ, üçüncülüğü Vefâ'da Sabripaşazâde Pâkize Hanımefendiler kazanmışlardır.

Kura ile üçer kartpostal kazananlar: Eyüpsultân'da Fitnat Berin, Hırka-ı Şerîf'te Garam, Üsküdar'da Ahmediye'de Tâhir Bey'in kerimesi Fâika, Beşiktaş'ta Yenimahalle'de Necmiye Esat, Enat İdâdisinden Fatma Metruke, Göztepe'de Tahir Bey'in köşkünde Canân, Mollagürâni'de Emine Atafet, Büyükada'da Zehra Behiç, Tophâne'de Ülfet Ethem, Makriköyünde Hatice Meliha, İzzettin Hemayi Bey kerimesi Ümmülhayr Selma, İzmir evkâf müdürü Ziya Bey'in kerimesi Belkıs, Kastamonu rüştiyesi dâhiliye zâbiti Necati Bey'in kerimesi Melek Haslet, Beşiktaş'ta Yüzbaşı Musa Bey'in kerimesi Fatma, Selânik'te Cemil Bey'in kerimesi Fatma Nedime, Beşiktaş'ta Yenimahalle'de Nefise Esat, Şehzâdebaşında Hatice Refika, Belgrad şehbindârı Samil Bey'in kerimesi Müfharet, Üsküdâr'da İhsâniye'de Nimet, Ayâstefânos'ta Şevki Efendi'nin refikası Ayşe, Beykoz'da Hâşim Bey'in kerimesi Adile, Defterdâr'da Hikmet Cazibe, Kırkkilise üçüncü kolordu erkân-ı harbiye ikinci şube müdürü Binbaşı Halit Bey'in zevcesi Ramise, Trabzon ânât-talebâtından Ruhât, İsturumca'da erkân-ı harbiye yüzbaşlarından Nâbî Bey'in rüsûmât muhâsebecisi Hayri Bey'in kerimesi Şadiye, Bâyezit'te Fatma, Beşiktaş'ta Uzunca avade Ayşe Mazhar, Göztepe'de Mebrure Necib Hanımefendiler'dir.

Mükâfâtlarla kartpostalların idâreden aldırılması mercûdur.”

Ödülleri kazananlar açıklandıktan sonra yeni bilmece sorulur. Bu da “Bilmece” başlığı altında verilir. Bu bilmeceye doğru cevap veren erkek ve kadınlara farklı ödüller verilecektir. Hem kadınlar hem erkekler için ortak olan ödüller kartpostallar ve Ukde isimli eserdir. Ödülleri kazananlar doğru cevap verenler arasında yapılan kura çekimi ile belirlenecektir. 39. sayıdaki bu bilmeceye erkeklerden doğru cevap verenlerden birinci olana cüzdan, ikinci olana sedef bir kalem, üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği, onuncu kişiye kadar Resimli Kitap Matbaasında basılan “Ukte” isimli eserden bir örnek, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal hediye edilecektir.

Hanımlardan birinci olana zarif bir şemsiye, ikinci olana şık bir el çantası, üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği, onuncu kişiye kadar “Ukte” isimli eserden bir örnek, otuzuncuya kadar üçer kartpostal hediye edilecektir. Doğru cevapların Haziranın 15'ine

kadar Resimli Kitap Müsabaka Memurluğuna gönderilmesi gerektiği söylenir. “Bilmece” bölümü de şu şekildedir:

“Bilmece

Bilmecem kâffesi noktalı beş harften mürekkep bir kelimedir ki âtlı yaşayan kimselere verilen bir nâmdır. İlk iki harfi ticarete müstamel bir kelimeyi, 3 üncü ve 4 üncü harfleri de ma‘kûsen okunmak sûretiyle bütün vücûtle samimi bir surette râbıtadâr mühim bir uzvu ifade eder.

Mürettibesi: Fener’de Hakide Âsaf

Erkeklerden doğru halledenlerden kura ile elli hal varakası tefrik edilerek birinciye gümüş markalı zarîf bir cüzdan, ikinciye minâlî sedef bir kalem, üçüncüye mecmû‘amızın altı aylık aboneli onuncuya kadar matba‘amızda tab‘ edilen “ukte” unvânlı nefis bir eser-i edebîden birer nüsha, otuzuncuya kadar üçer ellinciye kadar birer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hanımlardan doğru halledenlerden kezâlik kura ile otuz hal varakası tefrîk edilerek birinciye yazlık zarîf bir şemsiye, ikinciye şık bir el çantası üçüncüye mecmû‘amızın altı aylık aboneli onuncuya kadar kadar “Ukte” unvânlı eser-i edebîden birer nüsha otuzuncuya kadar üçer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hal varakaları nihâyet Haziran’ın on beşinci gününe kadar (Resimli Kitap Musâbaka memurluğuna) gönderilmelidir.”

Sayfanın en altında da bilmeceyi cevaplamak isteyenlerin kullanacağı “Bilmece Kuponu” yayımlanmıştır. Bu bilmece kuponu doldurulup Resimli Kitap derginin yarışmayı düzenleyen bölümüne gönderilecektir. Kupon şu şekildedir:

Resimli Kitap Numara:39 Bilmece kuponu bilmece	(39 Numara)
ibrâz	Mükâfâtı ahzinde
Sûret-i Hal _____ adresi ve	olunacak kupon
İmzâ ve adresi _____	imza

2.5.9. Derginin 39. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinin 39. sayısının tanıtım yazıları sayfa 247 ve 248’de yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Munteşire” başlığı altında verilir. Bu kısımda eserler tanıtılır, eserler hakkında yorum yapılır ve eserlerin fiyat bilgileri verilir. 39. sayı içinde 8 eser tanıtılmıştır. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1) Bâlâdan Bir Ses: Abdülhak Hamit’in daha önceden çıkmış bir eseri olan bu eser Jöntürk Gazetesi müdürü Celal Esad Bey tarafından şiirin fotoğrafları ile birlikte yeniden düzenlenip yayımlanmıştır. Eserin bir örneği de Resimli kitap dergisine hediye edilmiştir. Celal Nuri Bey tarafından esere bir ön söz eklenmiştir. Bu ön sözün öneminden ötürü bu ön söz olduğu gibi verilmiştir.

2) Osmânî Târîhi: Merhum Namık Kemal’in eserlerinden olan bu kitabın dördüncü cildinin ikinci ve üçüncü kısımları da yayımlanmıştır. Gayet güzel bir şekilde basılan bu kısımlar tüm okuyuculara tavsiye edilir. Her kısmın fiyatı 3 kuruştur.

3) Trâblusgarp Târîhi: Hasan Sâfi Beyefendi’nin çok ciddi araştırmalar ve elde ettiği bilgilere sayesinde kaleme alınan bu tarihi eser sonunda basılmıştır. Trablusgarp şehrinin oluşumuna kadar geçirdiği aşamalardan, tarihi olaylardan bahseden ve aynı zamanda Trablusgarp’a ait resimlerin bulunduğu bu eser Resimli Kitap Matbaasında gayet özenli bir şekilde basılmıştır. Bu eserin hasılatının çoğu Trablusgarp’ta şehit olan askerlerin yetimlerine bırakılacaktır. Eserin yazarı tebrik edilir ve eser tüm okuyuculara tavsiye edilir. Meziyet Kütüphanesi’nde satılan eserin fiyatı 7 buçuk kuruştur.

4) Resimli Osmânî Târîhi: Ahmet Rasim’in bu tarihi eserinin birinci baskısı büyük bir ilgi uyandırmış ve tamamen tükenmiştir. Her taraftan gelen talep ve istek üzerine sonunda yeni baskısı çıkmıştır. Eserin önemini belirtmek için yazarın adını söylemek yeterli olduğundan dergi yönetimi sadece eserin çıktığını müjdeler. İkbâl Kütüphanesi tarafından basılan bu kıymetli eserin fiyatı 12 buçuk kuruştur.

5) Eski İstanbul: Bu eser gençler arasında tanınan ve sevilen bir isim olan Celâl Esat Bey tarafından son derece ciddi çalışmalar sonucu kaleme alınmıştır. Bu eser İstanbul şehrinin kuruluşundan Osmanlılar tarafında fethedilişine kadar bu şehirde yapılan binaları ibadethaneleri araştırır, bunlar hakkında bilgi verir. Aynı zamanda yine bunlara dair 100 kadar resim ve harita içerir. Eldeki eserler bu yapılara ait bilgileri sağlamakta yetersiz olduğu halde Eski İstanbul eseri bu konudaki tarihi bilgileri düzgün olarak anlatan ve haber veren bir eser olmuştur. Eser, bu konu hakkında bilgi öğrenme isteği içinde olan herkes tarafından okunmalıdır. Eser ayrıca Fransızca olarak da basılmış

ve Avrupa’da büyük bir raġbet görmüş ve övgü almıştır. Türkçesinin de bu şekilde olacağına şüphe yoktur. Aynı zamanda bu kitabın basılması için Muhtar Halit Bey de çok çaba harcamıştır. Onun bu çabası da takdir edilmelidir. 250 sayfadan oluşan bu büyük eser Muhtar Halit Kütüphanesi tarafından 20 kuruş fiyatla satılmaktadır.

6) İtalya Târîhi: Hasan Bedrettin Beyefendi tarafından bu faydalı eser yayımlanmıştır. İtalya’nın coğrafyasına, tarihine, askeriyesine, sosyal hayatına ve siyasetine dair birçok bilgi içerir. Gayret Kütüphanesi tarafından satılmaktadır. Tüm okuyuculara tavsiye edilir.

7) Kavânin-i Cedîde Kütüphanesi: Tevfik Tarık Bey tarafından toplanan ve birleştirilen ve de İkbâl Kütüphanesi tarafından basılıp yayımlanan bu külliyyatın dördüncü ve beşinci kısımları da yayımlanmıştır. Matbaa kurallarını, özel kanunları ve eserleri toplama kurallarını içeren bu kısımların fiyatı 1 kuruştur.

8) Kadın Polis Hafiyesi: Bu eser bir küçük hikâyedir ve M. Kemal Bey tarafından tercüme edilmiştir. Tüm okuyuculara tavsiye edilir. Fiyatı 1 kuruştur.

Derginin 39. sayısının “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“Âsâr-ı Münteşire

Bâlâdan Bir Ses

İsnâd-ı muhterem Abdülhâkk Hâmit Beyefendi hazretlerinin bundan kırk sene evvel inşâd olunmuş “Bâlâdan bir ses” unvânlı manzûme-i muhallidesinin fotoğrafıyesi müşârun ileyhin tensîbi ile beynele havân tevzi’ olunmak üzere ahîren Jöntürk Gazetesi müdür-ü muhteremi Celâl Esat Beyefendi tarafından bir sûret-i nefisede tab edilmiş ve bir nüshası da idaremize ihdâ olunmuştur. Şâir mazûmemizin kadrini tecîlen Celâl Nûri Beyefendi tarafından esere ilâve olunan mukaddimeyi kıymeti mahsûsuna binaen aynen naklediyoruz.

Abdülhâkk Hâmit

Bazı şâirler vardır ki ömr-ü edebîleri ömr-ü hakîkileri kadar sürer yahut hayât-ı şiiiriyeleri ömürlerinin bir devresi birkaç senesini işgâl eder.

Birtakım şâirlerde vardır ki eserleri, hangi lisânlarda yazılmış ise onların devamı müddetince pâyidâr olur.

Birde bunlardan dahâ bahtiyâr bir zümre-i şu‘arâ gelir ki lisânları olduğu halde eserleri lâ yemût kalır: Omirus, ve Yerjevil bu kâfile-i mesûdadandır.

Zannederim ki nâm-ı bülendini tevkîr ve tecîl için bu satırları yazdığımız şâiri ebedî âlâ şihârımız, mübda azîmüştânımız Abdülhâkk Hamit’de eylibad nâzım zî haşmeti, eneyid sâhibi zî hikmeti ile hem a’yâr bir dâhi-i envâr-ı nisârdır.

Asr-ı hâzır Abdülhâk Hamit’in takdîr-i mizâyesinde kusûr ediyorsa kabâhat şâirin değil, onun derece-i ulvîyetini takdîrden âciz olan zamanındır: İ’zamdan birçoğu asırlardan pek çok sonra takdîr edilmişlerdir.

Demek istiyorum ki mübda kerâmet eserimiz Abdülhâk Hâmit asırların ta’âkib ve taalisıyla kadar ve ehemmiyetine, şan ve iclâline nakîsa arız olamayacak, bilakis kendince rütbe-i edebî taâlî edecek bir sâhib-i meslek, bir müceddid, bütün bir lisân-ı tenvîr eden bir teberrüttür haşândır.

Bir edîp zî fikrinin kemâl-i belâgatiyle ifâde ettiği Abdülhâk Hâmit, hiç şüphesiz, semâvizmini, şemmus ve nücûmu, azimet ve iclâliyle bütün bir âlim, başlı başına bir cihândır, biz bunun biraz ilerisine gidip diyeceğiz ki: Bir cihân, ister bu hakir giremez olsun, ister esîrin, bî intihânın kimbilir hangi bir nâhiyesinde, hangi bir mevkiinde kâin daha güzel daha azimetli bir âlem olsun yine mâhiyeti, hasbeti itibâriyle iyi ve fenâ cihetleri, güzel ve çirkin kısımları, şâd ve hazîn noktaları muhtevî, bulunmak tabîidir. Halbuki cihân-ı hâmitte, fezâ-yı hâmitte öyle fenâ, çirkin kusurlu, ve noksanlı cihetler yoktur, o âlemin kaşırında, semâsında, leylinde, nehârında, şevkinde, gamında azimetli bir ahenk ahenkli bir renk, hülâsa hep bedâyi ve meâli, hep intizâm ve insicâm, hep ceberrut ve kibriyâ, hep şiir ve hasen, hep ân ve şân müşâhittir.

Hülâsa şu pest ve köhne cihân ile Hâmit beynindeki fark birinde ulviyât ile süfliyâtın mümteziç olması, ikincisinde ise yalnız ulviyânın hükümrân bulunmasıdır.

Terk-i milleti, terk-i lisânı ağışunda böyle bütün bir mekûnâtın bulunmasıyla ne kadar fahr etse sezâdır.

Bizim gibi şikeste-i hâme muharrirler en büyük zevk-i edebîlerini, en ciddi neşe-i fikriyelerini böyle havârik-ı fatrının karşısında secde ve ta’zîm, tebcîl ve tekbîr etmekle doyarlar.

26 Şubat 1327”

Osmânlı Târîhi

Edîp vatanperver Nâmık Kemâl merhûmun külliyyât-ı âsârından olan Osmânlı târîhinin dördüncü cildinin ikinci ve üçüncü cüzleride ahîren sâha-yı intişâra vaz

olunmaktadır. Gâyet nefis bir sûrette matbû her cüzi 3 kuruş fiyâtle satılmaktadır. Mutâla'asını bütün kari'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz.

Trâblusgarp Târîhi

Zirâat Bankası hesâbât-ı merkeziye şubesi mümeyyizi Hasan Sâfi Beyefendi'nin pek ciddi bir tetkik ve tenbie-i neticesinde kaleme aldıkları bu mühim eser-i târîhi ahîren sâha-yı intişâra va'z olunmuştur. Trâblusgarp'ın teşkil-i vilâyete kadar cereyân eden ahvâl ve vaka'i târîhiyesini ve Trâblus'a ait lakayt resimleri muhtevî olan eser matba'amızda bir i'tinâ-yı mahsûs ile tab edilmiştir. Hâsılât-ı sâfîyesi kâmilen Trâblusgarp mücâhidini eytâm ve ârâmlına münhasır olan bu eser-i nefisin mütâla'asını bilûmum kari'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye eder ve müsâlifî muhteremini de hâlisâne tebrik eyleriz. Eser, yedi buçuk kuruş fiyâtle Meziyet Akatsâdiye Kütüphânesinde satılmaktadır.

Resimli Osmânî Târîhi

Mürîh muhterem Ahmet Râsim Beyefendi bir idâremizin bu eser-i târîhlerinin birinci cildinin birin tabı büyük bir rağbete mazhar olarak hemen birkaç ay zarfında kâmilen sarf edilmiş ve her taraftan vakia' olan talep ve arzu üzerine tab'a-i sâniyesi ahîren mevki-i intişâra va'z olunmuştur Müellifi muhtereminin nâmını yâd etmek eserin ehemmiyetini ta'yine kifâyet edeceğinden yalnız ikinci tab'ının intişârını tebşîr ile iktifâ ediyoruz. – İkbâl Kütüphânesi- ma'rifetiyle neşrolunan bu eser-i kıymettârın fiyatı 12 buçuk kuruştur.

Eski İstanbul

Bu ay kütüphâne-i millîyemiz mühim ve nefis bir eser daha kazandı. Gençlerimiz arasında mümtâz bir simâ olarak herkesin hürmet ve takdîrini kazanmış olan Celâl Esat Bey kardeşimizin mahsûlü tetbi' ve mesâisi olan (Eski İstanbul) cidden tetkîk ve mütâla'aya şâyân bir eser olarak meydâna geldi. Eser, İstanbul şehrinin tesîsinden Osmânî fethine kadar şehrin ibadât ve mebâniyesine ait birçok tetkîkâtı ve ma'lûmâtı 100 kadar resim ve harita-yı muhtevîdir. Pâyitahtımızın ibadât ve mebâni-i kadîmesine ait olarak elde mevcûd eserler bir fikri mahsus vermekten çok uzak oldukları halde (Eski İstanbul) bütün ihtiyâc-ı irfân ve tenbiemizi belîg-âne mâ balîğ telmîyine kifâyet etmektedir. İçinde yaşadığımız memleketin ibadât ve mebâni-i kadîmesine ve bunlar hakkında birçok ma'lûmât-ı târîhiye ve fenniyeye kesb-i vukûf etmek isteyen zevât-ı kirâma mütâla'asını sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Eser bundan evvel müellifi

tarafından Fransızca olarak neşredilmiş ve Avrupa’da büyük bir rağbet ve teveccühe nâil olmuştu. Aslı olan Türkçesinin de memleketin genç ve münevver dimâğları tarafından mazhar-ı rağbet ve takdîr olacağına şüphe yoktur. Bu mühim eseri neşre delâlet eden Muhtâr Hâlit Bey kardeşimizin mesâisi de lâyıık-ı takdîr ve teşvîktir. 250 büyük sayfadan müteşekkil olan bu nefis cild Muhtâr Hâlit Kütüphânesinde yirmi kuruş fiyâtle satılmaktadır.

İtalya Târîhi

Hasan Bedrettin Beyefendi’nin bu unvânlı nafi‘ bir eseri intişâr etmiştir. İtalyan’ın ahvâl-i tabî‘iye, târîhe, askerîye, ictimâiye ve siyâsine âit birçok mâ‘lumât-ı muhtevîdir. Mutâla‘asını bütün kari‘elerimize tavsiye ederiz. Nâşiri Gayret Kütüphânesidir.

Kavânini Cedîde Kütüphânesi

Tevfîk Tarık Bey tarafından cem ve telfîk ve İkbâl Kütüphânesi tarafında tab‘ ve neşr edilen bu külliyâtın 4 üncü ve 5 inci cüzleri ahîren neşrolunmuştur. Mu‘adili matbû‘ât kanûnû ve ictimâ‘at-ı umûmîye ve tecmi‘ât-ı kânûnlarını muhtevî olan bu cüzlerin fiyâtı birer kuruştur.

Kadın Polis Hafîyesi

M. Kemâl Bey tarafından tercüme edilen bu meraklı küçük hikâyeyi karielerimize tavsiye ederiz. Fiyâtı bir kuruştur.”

2.6. 40. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.6.1. Derginin 40. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 40. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.6.2. Derginin 40. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 40. sayısında müdür olarak Ubeydullah esad görev almaktadır.

2.6.3. Derginin 40. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 40. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf yer almaktadır.

2.6.4. Derginin 40. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisinin 40. sayısı derginin 7. cildinin 4. sayıdır. 40. sayı 249. ve 328. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirilebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer alır. Üst ortada yılı “Mayıs 1328” olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise “numara:40” ifadesi yer alır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası ve yayım ayı ile yayım yılı yer alır. Bu Fransızca ay ve yıl 37. ve 38. sayıda olduğu gibi sol altta yer almıştır. -37. sayıdan önceki sayılarda yayım yılı ve yayım ayı ortada yer alıyordu.- Orta altta “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi yer alır. Sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yazılmıştır. Ortada ise bir resim bulunmaktadır. Resmin üstünde “Resimli Kitap” başlığı, altında ise “Osmânlı şefkati, İtalyan mecrûhun Hilâl-i Ahmer Hastahânesine nakli” ifadesi yer alır. Yine bu ifadenin altında Fransızca olarak “Tripoli – Indulgence ottomane” ifadesi vardır. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Mayıs:1328

Numara:40

RESİMLİ KİTAP

SAYFADA YER ALAN RESİM

Osmânlı şefkati, İtalyan mecrûhun Hilâl-i Ahmer Hastahânesine nakli
Tripoli – Indulgence ottomane

No:40, Mai 1912

Resimli Kitap Matbaası

Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar-reklamlar yer almaktadır. Bu ilânlara-reklamlara ilânlar-reklamlar başlığında yer vereceğiz. 40. sayıda “Bilmece” bölümü iç kapağa kadar olan kısımda ilânların-reklamların arasında

verilmiştir. Bu kısımdaki dördüncü ilândan sonra “Bilmece” bölümü yer alır. Aynı sayfada “Bilmece Halli” bölümü de vardır. Bu bölümde de 38 numaralı dergideki bilmeceyi doğru cevaplayanlar ve ödülleri kazananlar açıklanır. Sayfanın en altında da yeni sorulan bilmeceyi cevaplamak için bir bilmece kuponu verilmiştir. Bilmece bölümünden sonra gelen birkaç ilânın ardından iç kapak diyebileceğimiz kısım gelir. Bu kısmın da sol üst tarafında “Cilt:7” ifadesi, orta üstte “Mayıs 1328” tarihi, sağ üstte ise “Numara: 40” ifadesi yer almaktadır. Yine solda “cilt:7” ifadesinin hemen altında “ser-muhârriri: Mehmet Rauf” yapısını, onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “numara: 40” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, Matbaa ve İdârehâne: Bâb-ı Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk iâde olunmaz.” ifadesi görülür.

İç kapağın orta kısmında bir resim vardır. Resmin altında “Yeni bir cereyân-ı siyâsiye kanal açılırken Almanya İmparatoru İkinci Vilhelm Hazretleri – karşıda ayakta duran Baron Marşal, imparatorun sağında oturan Hâriciye Nâzırı Kiderlen Vahter solda ayakta duran Başvekil Hetman Huluva” ifadesi yer alır. Yine burada bir farklılık olarak bu yazının Fransızcası altında yer almaz. Resmin üstünde ise “Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâî mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi yazılıdır. Resmin sağ tarafında ise sayfaya göre dikey şekilde yazılmış “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi vardır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Cilt: 7	Mayıs 1328	Numara: 40
Ser-Muharriri: M. Rauf		Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esad Matbaa ve İdârehâne: Bâb-ı Âlî caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa
Directour-Proprietaire Uberdoullah Essad	Resimli Kitap RESSIMLI-KITAB	
Bureau: Rue de la Sublime Porte No:31 Constantinople		Umûr-ı idâre için müdür Umûr-ı tahrîre için ser-muharrire müracaat olunur.
Prix: 5 piastres		

Derç edilen evrak
iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâî, mecmua-i musavveredir.

Sayfada yer alan resim

Yeni bir cereyân-ı siyâsiye kanal açılırken

Almanya İmparatoru İkinci Vilhelm Hazretleri – karşıda ayakta duran Baron Marşal,
imparatorun sağında oturan Hâriciye Nâzırı Kiderlen Vahter solda ayakta duran
Başvekil Hetman Huluva

40. sayının 250. ve 326. sayfaları arasında çeşitli metinler yayımlanır. 328. ve 329. sayfalarda ise “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında o dönemde çıkan bazı eserler tanıtılır ve bu eserlerin fiyatları hakkında bilgi verilir. 328. sayfadan sonra bir sayfa tamamen boş bırakılmış bu boş sayfanın ardından gelen sayfaya ise sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numarası verilmeyen bu sayfada “Hâbirun” mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır.

2.6.5. Derginin 40. Sayısının Yazar Kadrosu

Gazzeli Cemal – Fânîyi İnkırâza Sürükleyen Safahâttir

Doktor Ethem – Terbiye-i Teheyyüciye Teheyyücât-ı Müfide

Faik Sabri – Yirminci Asırda Coğrafya

Ahmet Asım – Avrupa’da Kitapçılık Müellifler Ne Kazanır?

Raif Necdet – Anadolu’nun Mezarı

Asaf Muammer – Üç Mektup 2

Tercüme – İngiltere Amele Grevi

Tahrirat Katibi Şemsi – Ben Gazeteci Yaşasın Muvaffakiyet mi?

2.6.6. Derginin 40. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

40. sayı içinde 72 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Yaralı bir İtalyan askerini hastahâneye götüren Osmânlı askeri
- Alman imparatoru ve bakanları
- Bökmüş Muharebesinden bir sahne
- Gönüllü Yüzbaşı “Câvit Bey”
- Sâbık Recep Bey
- Mülâzım “Remzi Bey”
- Halîl Beyefendi ve İtalyanlardan ganimet olarak alınan köpek
- Musa Bey ve askerleri
- Trâblusgarp'ta kadın ve çocukların giydiği elbiseler
- Mücâhitlerin fotoğrafları
- Hilâl-i Ahmer hastahânesi
- Bingâzi manzaraları
- İtalyanlardan ganimet olarak alınan mitralyöz
- Derne ordusunda oluşturulan yeni bölük
- Derne ordusundan askerler
- Derne ordugâhından komutanların fotoğrafları
- Enver Bey'in emir onbaşı “Mehmet Onbaşı”
- Rusya dışişleri bakanı “Mösyö Sazanof”
- İtalya kralına karşı suikasta kalkışan “Antonya Dalba”
- Almanya-İtalya krallarının görüşmesi
- İtalya kralı, kraliçesi ve çocukları
- İtalya'nın Trâblusgarp'ta sınırını koruyan sahra topçuları
- Sahra topçu bataryaları
- Aynaz-zârâ savunması
- Aynaz-zârâ'da İtalyanlar tarafından kesilen hurmalıklar
- Eşkîya çetesi
- Düşmanların askeri aletleri
- İtalya müfrezesi
- İtalyanlar tarafından bombalanan “Vati” kasabası

- Dedeğaç limanı
- Vatana ihanet eden hainler
- İtalyan ölülerinin gömülmesi
- Deveye yüklenen sahra topu
- Osmânlı askerlerinin Arnavutluk’a sevkiyatı
- Topkapı Sarayı’na nakledilen “Şerefli Örtü”nün nakil fotoğrafları
- Padişahın Resimli Kitap idaresi önünden geçerken alınmış fotoğrafı
- Titanik’in çarptığı buz kütlesi
- Zeki Bey’in cinayet mahkemesi
- Almanya’nın İstanbul’dan Londra’ya atanan elçisi “Baron Marşal”
- Mısır Hidivi Abbas Hilmî Paşa’nın İstanbul’u ziyaretten sonra dönüşü
- İshâk Paşa civarında çıkan bir yangın ve buradaki evlerin halleri
- Yangından kurtarılan eşyaların Sultânahmet Meydanı’ndaki hali

40. sayıda özellikle dikkat çeken resimler İshâk Paşa’da çıkan bir yangına ait resimlerdir. Yine bir önceki sayıda kabaca resmi verilen İtalyan kralına suikaste kalkışan kişinin burada net fotoğrafı verilmiştir. Buradaki fotoğraflardan İtalyanlardan ganimetler aldığımızı da görüyoruz. Bunlardan en ilginç ganimet olarak alınan köpektir. Birçok paşanın ve devlet görevlisinin fotoğrafı da bu sayıda verilmiştir.

Bu kısımda 40. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Osmânlı şefkati, İtalyan mecrûhun Hilâl-i Ahmer Hastahânesine nakli

(TRIPOLI – INDULGENCE OTTOMANE)

İç kapak fotoğrafı: Yeni bir cereyân-ı siyâsiye kanal açılırken

Almanya İmparatoru İkinci Vilhelm Hazretleri – karşıda ayakta duran Baron Marşal, imparatorun sağında oturan Hâriciye Nâzırı Kiderlen Vahter solda ayakta duran Başvekil Hetman Huluva

Sayfa 252-253: Trâblusgarb kahramânları Bökmüş muhârebesinde mücâhidînin düşman ordusuna karşı sûleti

(Nos heros en Tripolitaine Nos guerrie elençant vers l'ennemi au combat de Boukmuch)

Sayfa 254: Trâblusgarb Erkân-ı Harbiyesinden gönüllü mümtâz Yüzbaşı Câvit Bey

(Le capitaine Djavid bey de l'etat – major de Notre armee des volontair en Tripolitaine)

Sayfa 255: Derne şark ordusu kumandanı Sâbık Recep Bey

(Redjeb bey, ex-commandant de Notre armee a Derna, Tripolitaine)

Sayfa 256: Trâblus muhârebesine gönüllü olarak iştirâk eden zâbitânımızdan mülâzım Remzi Bey

(Le lieutenant Remzi Bey, un de nos officiers volontaires en Tripolitaine)

Sayfa 257: Mücâhid-i Muhterem Halîl Beyefendi – [yanındaki harp köpeği İtalyanlar'dan iğtinâm olunmuştur.]

(Khalil bey, un des heros distingues de la Tripolitaine – Son chen est pris aux Italiens)

Sayfa 258: Mücâhit muhterem Musâ Bey ve muhâfızları

(Mousa Bey un des commandants volontaires en Tripolitaine et ses gardes)

Sayfa 260: Trâblus şehrinde kadın ve çocukların tarz-ı telebbüsleri

(Les costumes des femmes et des enfants dan la ville de Tripoli)

Sayfa 262: Hak yolunda – bazı mücâhitlerin ordugâha gelişleri

(Des guerriers volontaires arrivant au quartier general)

Sayfa 263: Bingâzi civârında bir Hilâl-i Ahmer hastahânesi

(Un hopital du eroi sant – rouge pres de Benghazi)

Sayfa 264: Bingâzi sokaklarında bir manzara

(Une vue dansl les rues de Benghazi)

Sayfa 266: (Üst) Derne ordusunda yeniden teşkil olunan hassa bölüğü efrâdından (Âilet-i Gayet) kabîlesi efrâdından bir kısmı (Enver Bey'in husûsi kalîşelerinden)
(Quelques guerriers du tribu "Oailet-igais" qui font part a la compagnie de gardes recemment cree a Notre camp de Derna)

(Alt) 14, 27 Kânûn-ı Evvel muhârebesinde İtalyanlar'dan igtinâm olunan mitralyöz
(Les mitrailleuses prises aux italiens au combat du 14 decembre)

Sayfa 268: Derne ordugâhında bir zâbitân grubu
(Un groupe de nos officiers au camp de Derna)

Sayfa 269: Derne ordugâhında mücâhidinden Nâzım, meb'ûs Yusuf Şetvân ve Nâci Beyler
(Mrs Nazim bey, Youssouff Chetvan bey, (depute) Nadji bey (depute), braves organisateurs de la defense turco-arabe en Tripolitaine)

Sayfa 270: İtalyanlardan igtinâm olunan mitralyözler
(Les mitrailleuses Prisses aux Italiens)

Sayfa 272: (Üst) 327, 14 Kânûn-ı Evvel muhârebesinde İtalyanlar'dan igtinâm olunan mitralyözlerden diğeri bir kısmı
(Un autre groupe de mitrailleuses prises aux italiens)

(Alt) Enver Bey'in emir onbaşısı Mehmet onbaşı
(Le Mehmmed caporal d'ordonnance d'Enver bey)

Sayfa 273: Rusya Hâriciye Nâzırı Mösyö Sazanof
(Mr. Sasanoff, ministre des affaires etrangeres de Russie)

Sayfa 275: İtalya kralına karşı suikast icrâsına teşebbüs eden anarşist Antonya Dalba
(L'anarchiste Antonio Dalie auteur de Pattentat contre le roi d'Italie)

Sayfa 276: Müttefikler – Almanya İmparatoruyla İtalya Kralı'nın son Venedik mülâkâtı
(La derniere entrevue entre le Kaiser et le Roi d'Italie)

Sayfa 277: İtalya Kralı ve Kraliçesiyle çocukları – Bomba hâdisesinden sonra
(Le couple royal d'Italie et leurs enfants apres l'attentant)

Sayfa278: Trâblus civârında İtalyan hudûd müdâfaasındaki sahrâ topçularından biri
(Les pieces de compagne Italiennes en Tripo'itane)

Sayfa 280: Trâblus'ta düşmanın bir sahrâ topçu bataryasının sûret-i nakli
(Le transport d'une batterie de campagne de Notre ennemi en Tripolitaine)

Sayfa 281: Ayne'z-zâra'da düşmanın ilk hudût müdâfaasından bir parça
(Les premieres lignes de defense a Ain-Zara)

Sayfa 283: İtalyan medeniyeti – Ayne'z-zârâ'da düşman tarafından kal' ve tahrîp edilen
hurmâlıkların bakiyesi
(La civilisation italienne! Lennemi desespere attaque et ravage la nature morte)

Sayfa 285: Bir eşkıyâ çetesinin çorba içişi
(Le repas des brigands)

Sayfa 286: Trâblus sâhilinde düşman levâzım ve mühimmât-ı askerîyesi
(Les munitions et provisions des pirates italiens a Tripoli)

Sayfa 287: Sâhilde ve Tunus hudûd-u karyesinde bir İtalyan müfrezesi
(Un detachment italien pres de la frontiere tunisienne)

Sayfa 288: İtalya filosu tarafından bombardıman edilen Sisam'ın Vâti Kasabası ve
düşman filosu
(La ville de Vaty (Samos) et la flotte italienne qui l'a dernièrement bombardee)

Sayfa 289: Dedeğaç limanı

(Ler port de Dede – Agatch)

Sayfa 292: Bingâzi’de düşman tarafından satın alınmış vatan hâinleri

(Quelques traitres qui ont passe du cote de l’ennemi)

Sayfa 294: İtalya maktûllerinin Derne civârında bir müdefni

(Cimetiere des soldats italiens tues a Derna)

Sayfa 295: Develere naklolunan bir İtalyan sahrâ topu

(Un canon italien transporte a dos de chameau)

Sayfa 298: (Üst) Priştine civârında askerlerimizin bir resm-i geçidi

(Une revue militaire pres de Prishtine)

(Alt) İşkodra’da bir mitralyöz bölüğü

(Un detachment de mitraillesuse a Scutari (Skodra)

Sayfa 299: İşkodra civârında bir resm-i geçid

(Une revaue millitaire a (Skodra)

Sayfa 300: Arnavutluk hâdisesi üzerine Der-saâdetten sevk olunan taburlardan birinin
Sirkeci istasyonunda harekete intizârları

(Un des bataillons expedies en Albanie attendan le train)

Sayfa 301: Arnavutluk’a sevkîyât – bir taburun ve ağırlıklarının vagonlara irkâbı

(Expedition militaire en Albanie – Un Bataillon entrant au train)

Sayfa 302: Ahîren Topkapı Sarây-ı Hümâyûnu’na merâsim-i mahsûsa ile naklolunan
sitâre-i şerîfenin Dîvân yolundan araba ile sûret-i mürûru

(Le transport de la couverture du Kaaba au Palais de Top – Kapou)

Sayfa 303: (Üst) Sitâre-i Şerîfe'nin nakli merâsiminden – Bâb-ı Âlî Caddesinde
(Pendant le transport de la couverture du Kaaba – Le cortage pres de la Sublime Porte)

(Alt) Sitâre-i Şerife'nin Ayasofya meydânından geçişi
La couverture du Kaaba transporte au Palais de “Top – Capou”

Sayfa 304: (Üst) Zât-ı Şâhâne'nin merâsimden sonra Bâb-ı Âlî Caddesi tarîkiyle avdetleri
sırasında idârehânemiz önünde alınan bir resim
(S.M.I. le Sultan passant en voiture devant Notre administration apres la ceremonie.)

(Alt) Sitâre-i Şerîfe'yi istikbâl ve mahall-i mahsûsuna vaz' etmek üzere Zât-ı Hazret-i
Pâdişâhı Bâb-ı Âlî caddesinden mürûr ederken
(S. M. I. Le Sultan passant de la rue de la Sublime Porte pour metre a sa place la
couverture du Kaaba)

Sayfa 305: Titanik kazâsına sebebiyet veren buz kütleşi
(L'iceberg aui a cause le naufrage du “Titanic”)

Sayfa 307: Zeki Bey muhâkamesi – Cinâyet mahkemesinde müttehimler vekîli müdâfaa
ederken
(L'avocat des prevenus plaidoyant pendant la derniere seance)

Sayfa 308-309: Merhûm Zeki Bey muhâkemesi – cinâyet mahkemesi salonunda son
muhâkemenin sûret-i icrâsı ve sâmiîn
(Le proces Zeki Bey – La derniere seance de la Cour Criminelle)

Sayfa 310: Almanya'nın sâbık-ı Der-saâdet sefiri olup ahîren Londra sefâretine tayîn
olunan Baron Marşal Hazretleri
(Baron Marchall, ex-ambassadeur d'Allemagne en Truquie, nomme dernièrement
ambassadeur)

Sayfa 314: Ahîren Der-saâdet tarîkiyle Avrupa'ya azîmet eden Hidîv-i Mısır Abbâs Hilmî Paşa Hazretleri'nin Bâb-1 Âlî'yi ziyâretten sonra avdetleri

(Le retour de S. A. Le Khedive apres avoir visite la Sublime Porte)

Sayfa 315: Hidîv Hazretleri Bâb-1 Âlî merdivenleri üzerinde bulunurken

(S. A. Le Khedive sur les escaliers de la Sublime Porte.)

Sayfa 317: Ahîren İshak Paşa civârında zuhûr ederek binlerce âileleri dûçâr-ı sefâlet eden harîk katîlin fecî' bir manzarası

(Vue prise pendant le terrible incedie d'Ishak Pacha, qui a ruine des milliers d'asiles)

Sayfa 318: (Sayfadaki 4 resim) İshak Paşa harîki – harîk esnâsında müteaddid mahallerden alınan resimler

(Different aspects de l'incendie d'Ishak pacha)

Sayfa 319: İshak Paşa harîki – Sultânahmet Câmi'-i Şerîfi civârındaki hâneler ta'ma-i lehîb olurken

(L'incendie d'Ishan Pacha – Les edifices situes au voisinage de la Mosquee “Sultan Ahmed” en proie aus flammes.)

Sayfa 320: İshak Paşa harîki – yangın esnâsında feci' bir manzara

(L'incendie d'Ishak Pacha)

Sayfa 321: Bir levha-i sefâlet – harîk-zede-gân ve harîk esnâsında kurtarılan bazı eşyânın Sultân Ahmet meydânındaki hâli

(Les meubles des incendies amoncelés devant la Mosquee de “Sultan Ahmed”)

Sayfa 322: (Sayfadaki altı resim) İshak Paşa harîki – yangından sonra

Après l'incandie d'Ishak Pacha

Sayfa 323: (Sayfadaki altı resim) İshak Paşa harîki – yangından sonra

(Après l'incendie d'Ishak Pacha)

Sayfa 324: Orman Nezâreti önünde – harîk-zede-gân ve eşyâları
(Les incendi s assemblees devant le ministre de mines et Forets)

2.6.7. Derginin 40. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar ve reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilân ve reklamlar verilecektir. 40. sayıda dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda altı tane mağaza ve şirket ilânı-reklamı ve bir tane “Bilmece” bölümü yer alır. Sayının en son sayfasında da bir ilân-reklam yer alır. Böylece sayıda toplam ilân-reklam sayısı yediye ulaşır. 40. sayının içinde ilânlar-reklamlar ve bilmece bölümü şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Maison Mehpere
- 3) Resimli Kitâp Matbaası
- 4) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 5) Bilmece
- 6) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık'ta Yeni Postane Caddesi'nde)
- 7) Şeref'in en büyük elbise mağazası Tring Galata
- 8) Hâbirun

40. sayıdaki ilk ilân “Beyker Ticârethânesi'ne” aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere'den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere'nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için çok kaliteli diğer mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. 39. sayıda olduğu gibi 40. sayıda da bu ilân-reklamda kullanılan asker resmi kullanılmamıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def‘a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyleriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleşin her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcuttur. Redingut ve İstanbul için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ‘ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma‘mûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürûd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya‘a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşır. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhire mevcuttur.

Erkeklere mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçükler içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekâmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

40. sayıdaki ikinci ilân-reklam “Maison Mehpare” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhâfiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak

odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA İBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazihâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepa takımları için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli büklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler , masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

40. sayıdaki üçüncü ilân-reklam derginin matbaası olan “Resimli Kitâp Matbaası”na aittir. Bu ilân-reklamda son derece güzel eserler, resimli gazeteler, Güzel Sanatlar Okuluna bağlı eserlerin basıldığı ifade edilir. Yine fiyatların son derece uygun ve mükemmel olduğundan bahsedilir. Her çeşit eserini bastırmak isteyen insanların da sonsuz bir memnuniyet duyacaklarını eklerler. Bu ilân-reklamın metni şöyledir:

“Resimli Kitap Matba’ası

Bilhâssa nefîs eserler, resimli gazeteler, sanayi’

Nefîseye müteallik zarîf âsâr

Tab’ eder

Fiyâtlar temîn ettiği nefâset ve mükemmeliyete,

Arz ettiği intizâm ve istikâmete mukâbil son

Derece mu’tedildir.

Her nevi âsârı tab’ ettirmek isteyen zevât-ı kirâm matbaamızda

Bî pâyân bir emel-i hürmet bulacaklarına emîn olabilirler

Bâb-ı Âlî Caddesinde dâire-i mahsus”

40. sayıdaki dördüncü ilân-reklam ise “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenilirliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takrîben onsekiz milyon Osmânî lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu‘âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede

en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te‘essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i‘tibâr ve emniyet-i âmmeye delil-i kâfidir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlâk ve akâretinin

2,000,000 milyon lira-yı Osmânîye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata’da Osmânî postahânesi karşısında müceddeden inşâ ettirdiği cesîm-i binâya [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdüriyet-i umûmiyesine mürâca‘at buyurabilirler.”

40. sayıda dördüncü ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelmektedir. Bu bölüm “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

40 sayıdaki beşinci ilân-reklam “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de ilkbaharın gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü

Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde

Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât
Karapduşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!
Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya
Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle
Tuhâfiye dâiresi
İlkbahar münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri
Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri
Vesâir envâ’i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

40. sayıdaki altıncı ilân-reklam “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref’in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa’nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görselliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref’in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbâb oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefiseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi‘ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

40. sayıdaki yedinci ilân-reklam “Hâbirun” mağazasına aittir. Bu ilân derginin son sayfasında yer alır. Ancak bu sayfa numaralandırılmamıştır. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz verilmiştir. Böylece

ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son moda kumaşın getirildiğinden , hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ’i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 479

Hâbirûn

Erkeklerle mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire

Galata Voyvoda numara 87”

2.6.8. Derginin 40. Sayısındaki Bilmeceler

40. sayıda bilmece bölümü derginin dış kapağı ile iç kapağı arasında “Sigorta-yı Umûmîye” ilân-reklamından sonra, Mehmet Karakaşzâde ilân-reklamından önce yer alır. Bu sayıda bu bölümde ilk olarak bilmece sorulur. Bu “Bilmece” başlığı altında verilir. Bilmece sorulduktan sonra verilecek ödüller açıklanır. Buna göre kadınlara ve erkeklere farklı ödüller verilecektir. Hem kadınlara hem erkeklere verilecek olan ortak ödüller ise Cemil Süleyman’ın Ukde isimli romanı, derginin altı aylık aboneliği ile kartpostallardır. Erkeklerden birinci olana zarif bir şemsiye, ikinci olana cüzdan, üçüncü olana derginin altı aylık aboneliği, onuncuya kadar Cemil Süleyman’ın “Ukde” isimli eserinden bir örnek, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar da birer kartpostal hediye edilecektir.

Hanımlardan birinciye zarif bir şemsiye, ikinciye el çantası, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, onuncuya kadar “Ukde” isimli eserden birer örnek, otuzuncuya kadar da

üçer kartpostal hediye edilecektir. Bu sayının kazananları 42. sayıda açıklanacaktır. Bilmeceyi cevaplayanların cevaplarını Temmuz'un 25'ine kadar Resimli Kitap Müsabaka Memurluğuna göndermeleri gerektiği söylenir. Bundan sonra da bu cevap zarflarının idareye vb. yere bırakıldığında yaşanacak gecikmelerden dolayı dergi yönetiminin sorumlu tutulamayacağı belirtilir. Bu bölüm şu şekildedir:

“Bilmece

Bilmecem latîf bir çiçeğin ve aynı zamanda eşyâ-yı Osmâniye'de cereyân eden bir nehrin altı harften müteşekkil ismidir. Birinci ve ikinci harfleri âlât-ı mûsikiden birini, 1, 2, 3 üncü harfleri gâyet meşhûr bir nehri, 1, 4, 6 ıncı harfleri kuvve-i bâsıradan istifâdemizi te'min eden bir unsuru, 1, 5, 6 ıncı harfleri bir hizmet-i mukaddesede bulunan milyonlarca insana verilen bir unvânı, 1, 2, 5 inci harfleri de Aydın Vilâyeti dâhilinde bir kazâ merkezinin ismini ifâde eder.

Mürettibesi – Moda'da: Sâcide

Erkeklerden doğru halledenlerin hal varakalarından bâkirah elli tanesi tefrîk edilerek birinciye yazlık zarîf bir şemsiye, ikinciye bir cüzdan, üçüncüye mecmû'amızın altı aylık aboneli onuncuya kadar Cemîl Süleymân Bey'in ahîren neşrolunan “Ukde” unvânlı edebîsinden birer nüsha, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar birer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hanımlardan doğru halledenlerin hal varakalarından kezâlik kur'a ile otuz tanesi tefrîk edilerek birinciye zarîf bir şemsiye, ikinciye bir el çantası, üçüncüye mecmû'amızın altı aylık aboneli, onuncuya kadar “Ukde”den birer nüsha, otuzuncuya kadar üçer kartpostal ihdâ olunacaktır. Sûret-i hal ile kazananların esâmisi 42 numaralı nüshamızla neşr olucaktır.

Sûret-i hal merbût kupanlara yazılarak nihâyet Temmuz'un yirmibeşinci gününe kadar “müsâbaka me'murluğuna” gönderilmelidir.

Hal varakalarına hâvi zarflara umûr-u idâreye vesâireye müte'allik evrâk-ı muhâbere vaz' olunduğu takdirde vâkia' (silik) te'hirden dolayı idâremiz mu'âtib olamaz.”

Bu bölümden sonra “Bilmece Halli” bölümü gelir. Burada 38. sayıdaki bilmecenin cevabı ve bu bilmeceye doğru cevap verenler içinden ödül kazananlar açıklanır. Bunlar

doğru cevaplayanlar içinden kura ile belirlenmiştir. Erkekler ve hanımlardan birinci, ikinci ve üçüncü olan kişiler farklı listeler şeklinde açıklanır. Bir de üçer ve birer kartpostal kazananlar açıklanır. Buradaki sonuçlara bakarak birçok farklı şehirden insanların bu yarışmaya katıldığını görürüz. Yine öğrencisinden askerine, doktorundan kâtibine birçok farklı mesleğe mensup insanların da yarışmada olduğunu görürüz. Bu da bize yine derginin ulaştığı kitlenin büyüklüğünü gösterir. Bu bölüm şöyledir:

“Bilmece Halli

38 Numaralı nüshamıza derç olunan bilmecenin sûret-i halli:

[dire, dere, re, deb] dir

Doğru halledenlerin kâffesinin hal varakalı kur‘aya idhâl edilerek erkeklerden birinciliği Şehzâdebaşında Mirâlây Mehmet Beyzâde Osmân Fahri, ikinciliği İzmir‘de Doktor Müteveffi Şükrü Bey mahdûmu Lütfü Şükrü, üçüncülüğü Haydarpaşa‘da Reşât Sâfi Beyefendilerdir.

Kur‘a ile üçer kartpostal kazananlar: Göztepe‘den Suat, M. Besim, Sivas Valisi mahdûmu Abdülhâlik Suphi, Erenköy‘den Binbaşı Mehmet Ali Bey‘in mahdûmu Vedat, Galatasaray Mekteb-i Sultânisinden 925 numaralı Mehmet Hayrettin, Yalova 21 nişancı kâtib mu‘âvini Refet, Samsun Fransa konsolosluğu tercümânı Karimiyan Hâyık, Yıldız birinci nişancı âlâyının birinci Plevne nişancı taburu ikinci bölük mülâzım-ı sânisini Mehmet Kâmil, Anadoluhisârında merhûm Süreyya Beyzâde Ahmet Bedî‘, Kale-i Sultâniye tahrîrât kalemi ketebesinden Sâib, Abdülcabbarzâde Osmân Surûr, Umûm jandarma kumandanlığı birinci şu‘besine me‘mur Yüzbaşı Talat, Üsküdâr İdâdi Mülkiyesi üçüncü senesinden 80 Ahmet Nihat, Seyrüsefâin İdâresinin yirmi numaralı vapur süvârisi Hikmet, Kadıköy Kuşdilinde Bağdat Caddesinde Papazın Akâretinde Ferir Mektebi talebesinden Reşit Halit, Kale-i Sultâniyede Barbaros Zırhlısında kumandan kâtib mu‘âvini Mehmet Selim, İzmir Mekteb-i Sultâni talebesinden 562 numarada hakkı, İskeçe‘de Âlây 3t 2k 1 mülâzım önü Hasan, Menba‘ü‘l-irfân mektebinden Abdülaziz, Rüsûmât-ı müdüriyet umûmîyesi umûr-u hesâbiye birinci şu‘besi ketebesinden Mehmet Muzaffer, Kuleli Askeri İdâdisi birinci senesinde Ali Ferruh Cerrahpaşa, İzmit Jandarma Taburu kumandanlığı refâkatine me‘mur mülâzım-ı evvel Hâfız Ârif, Mekteb-i Harbiyeden Yakovalı Osmân Cevdet, İmâlât-ı Harbiye müdâvimlerinden Mazlûm, Preşve posta ve telgraf müdürü Râşit, Trabzon Rüştiye-i askeriyesi müntehi sınıf

talebesinden Mehmet Hikmet, Edirne idâdî-i askeriyesi k2 den Yozgatlı Ahmet Vehbi, Bursa Sultânisi 261 Mehmet Sadrettin Beyefendilerdir.

Birer kartpostal kazananlar: Samsun'da mühendis Cevdet, Siroz tahrîrât kalemi ketebesinden İdâdî Hakkı, İstanbul Mekteb-i Sultânisi talebesinden 350 İbrahim Cemaleddin, Erzurum İttahât ve Terakki Kulübü nâmına müdürü Duyûn-u Umûmiye tahrîrât baş kâtibi Refik, Sarıyer'de Dereboyunda bahriye mirâlâyılığında Mütakâ'id Mehmet, Gümölcine Müderriszâde Müderris Mehmet Es'at, Bebek'te Refik Talat, Haydarpaşa Yel değirmeni Bayır Sokağında Madam Mari hânesinde tabaka gültesi müdâvimlerinden İbrahim Osmân, Varna'da Tahta Cami karşısında bakkâl Ahmet Ziyâ bin Hüsmen, İzmir Mekteb-i Sultâni talebesinden 110 Hayri, Kale-i Sultâniye nâfi'a kâtibi Fahri, İzmir'de kağıtçı Emin Efendi mahdûmu Ahmet Halit, Kumkapı'da Hürriyet Apartmanında Faik, Hadîka-i Meşveret Mektebi talebelerinden 59 numaralı Ahmet Muhtar, Kuleli İdâdî-i Askerisi t1 k2 talebesinden Beşiktaşlı İsmail Semih, Selânik Mekteb-i Hukuk müdâvimlerinden Muharrem Zekeriya, Lütfü, Garamış mal müdürü Mustafa Nâil, Vefa idâdisinden Ali Necdet, Ticâret Mektebi kâtibi Necati Beyefendilerdir.

Hanımlardan doğru halledenlerden kâffesinin hal varakaları kur'aya idhâl edilerek birinciliği Kalamış'ta Necibe Rehir; ikinciliği Büyükdere'de Ranâ Fuat, üçüncülüğü Fatih'te A. Güzide hanımefendiler kazanmışlardır. Üçer kartpostal kazananlar: Makriköy İclâl Nurettin, Beylerbeyinde Hüseyin Mazlûmpaşa kerimesi Fatma, Büyükada: Zehra Behiç, Deftardâr'da Fitnat Berrin, İstanbul İnâs İdâdisinden A. Fitnat, İzmit'te Demiryolunda Lâmi'a Kazım, Kale-i Sultâniye muhâsebe baş kâtibi kerimesi Virjin Varjebityan, Kadıköy'de Cevizlik'te Fatma Behin, Heybeliada Nadiye Kadri, Şişli'de Redif müfettişi Şükrü Paşa kerimesi, Üsküdâr'da Nuhkuyusunda Erkân-ı Harb mirlivâlarından Mustafa Remzi Paşa kerimesi Fevziye, Makriköyünde Yeni Mahalle'de Ayşe Enver, Adana Evkâf müdürü Galip Bey'in kerimesi Meşkûre, Zahîre müsikirât ve Galata ihracât gümrükleri muhâsebe kalemi ketebesinden İsmail Hakkı Efendi'nin haremi, Kadıköy'de Mısırlıoğlunda Fatma Şâver, Gümüşsuyunda Sabri Paşa kerimesi Hikmet, Beşiktaş'ta ma'iyet-i seniye bölüğü zâbitânından Kamil Bey'in kerimesi Emine Süheyla, Trabzon İnâs Mektebinden Ruhât, Kabasakal'da Bayram Fırını Caddesinde 11 numarada mukîme Binbaşı Mustafa Bey kerimesi Pakize, Eyüpsultân'da Hikmet Cazibe, Beylerbeyinde R., Makriköy'de İttihâd-ı Osmânlı Mektebi talebâtından Melâhat, Silivri

telgraf ve posta müdürü Mustafa Nuri Efendi kerimesi Aleyhmüzeyyen, Menemen mal müdürü kerimesi Sa'diye, Rize mutasarrıfı Rüştü Bey Kerimesi Ni'met, Üsküdâr'da Taşcıbaşı Kahve Sokağında 18 numarada Dilâra, Selânik'te Yalılar'da Kerim Efendizâde Tevfik Bey kerimesi İclâl, Beşiktaş'ta Serince Bey Yokuşunda a'yandan Muhittin Paşa hafidesi Âdile hanımefendilerdir.”

Sayfanın en altında da bilmeceyi cevaplamak isteyenlerin kullanacağı “Bilmece Kuponu” yayımlanmıştır. Bu bilmece kuponu doldurulup Resimli Kitap derginin yarışmayı düzenleyen bölümüne gönderilecektir. Kupon şu şekildedir:

Numara:40 Bilmece kuponu bilmece	(40 Numara)
Sûret-i Hal _____	Mükâfâtı ahzinde ibrâz olunacak kupon isim ve adresi
İsim ve adresi _____	

2.6.9. Derginin 40. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinin 40. sayısının tanıtım yazıları sayfa 327 ve 328'de yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında verilir. Bu kısımda eserler tanıtılır, eserler hakkında yorum yapılır ve eserlerin fiyat bilgileri verilir. Ayrıca burada bir de “Tashîh” bölümü vardır. 40. sayı içinde 12 eser tanıtılmıştır. Bu eserlerden biri başlık olarak verilmeden tanıtılmıştır. Eserin ismi tanıtım parçasının içinde geçmektedir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1) Külliât-ı Kemâl: Bu güzel ve kıymetli eserin 4. cildinin 4. kısmı basılmıştır. Dergiye göre merhum Namık Kemal'in yüce isminin eserlerini tavsiye etmeye gerek olmadığı gibi kütüphanesini bu eserlerden mahrum bırakacak bir Osmanlı vatandaşı da yoktur.

2) Yeni Osmânlı Târîhi: Kolordu emekli subayı Mehmed Şâkir Paşa Hazretleri tarafından yazılan bu eserin ikinci cildi sonunda Milli kütüphaneyi süslemiştir. Osman

Gazi'nin istiklalinden Sultan Murat Han'ın cülusuna kadar iç ve dış olayları anlatan mükemmel bir tarih kitabı olan bu eserin bu cildi saltanat devri, fetret dönemi, yükseliş devri ve gücün geri kazanılması, İstanbul'un Fethi ve geçmiş zamanlarda Osmanlı Medeniyeti'ne ait bilgileri uzun uzadıya anlatır. Tüm okuyuculara okunması tavsiye edilir. İkinci cildin fiyatı 10 kuruştur.

3) Temevvücât-ı Efkâr: Prens Kadriye Hüseyin Hanım Efendi Hazretleri tarafından yazılmış bir eserdir. Prens Hazretlerinin çok iyi bir hisli tarzı vardır. yine kendine has hoş bir üsluba sahiptir. Bu son eseri de gayet temiz ve nefis bir eserdir. Tüm okuyuculara tavsiye edilir. Aynı zamanda başarısından dolayı yazar tebrik edilir. Fiyatı 8 kuruştur.

4) Hukûk-u Devl: Bu eser Jön Türk Gazetesi müdürü Celâl Nûri Bey Efendi'nin kendi bakış açısıyla yazdığı bir eserdir. Yaşanılan dönemdeki hukukun garip şekillerini ve yazarın bu konudaki önemli eleştirilerini okumak isteyen okuyuculara tavsiye edilir. Aynı zamanda İslam'da yenilenmenin gerekliliğinde bahseden "İslâm'da Vücûb-u Teceddüd" bölümü de bu eserde verilmiştir. Fiyatı 5 kuruştur.

5) Genç ve yetenekli şairlerden Cemil Süleymân'ın Ukde isimli küçük hikâyelerden oluşan eseri Resimli Kitap Matbaasında basılarak satışa sunulmuştur. Yazar özellikle yerli küçük hikâyelerdeki başarılarıyla tanınmıştır. Yazarın bu eseri tüm okuyuculara tavsiye edilir. Aynı zamanda vilayette bulunan derginin takipçilerine kolaylık olması için dergiye 5 kuruşluk pul gönderildiği takdirde eserin bir nüshası derhal gönderilecektir. Eserin fiyatı 5 kuruştur.

6) Nazar-ı İslâm'da Makâm-ı Hilâfet: Selânik Adliye Müdürü Ömer Lütfü Beyefendi'nin hukuk ve hilafetin vasıflarından bahseden ve bu konuyla ilgili birçok ayet ve hadisleri barındıran bu eseri tüm okuyuculara tavsiye edilir. Fiyatı 4 kuruştur.

7) Medâyin Harâbeleri: Danişmend Hüseyin Daniş Beyefendi'nin eşsiz şekilde oluşturduğu bu eseri Cem Kütüphanesi tarafından yayımlanmıştır. Eserin içinde Şâir Hekim Rızâ Tevfik Bey tarafından yazılmış son derece dikkat çekici bir ön söz vardır. Bu eser tüm okuyuculara tavsiye edilir.

8) Doktor Refik Münîr Bey Efendi'nin bu eseri İkbâl Kütüphanesi tarafından basılmıştır. Memleketimizde dikkat çekici şekilde ihmal edilen çocuklarımız tam sağlıklı şekilde yetiştirmek ve beslemek isteyen tüm okuyuculara tavsiye edilir. Fiyatı 5 kuruştur.

9) Çocuklarımıza Neşîdeler: Bu eser Ali Ulvi Beyefendi tarafından yazılmıştır. İyîye ve iyîliğe karşı milli ve ahlaki bir cazibeyi uyandırarak yeni neslin genç kalemlerini büyüleyen ve gençlere bu sevgileri aşîlayan şiirlerden oluşan bu sevimli eser tüm gençlere tavsiye edilir. Fiyatı 5 kuruştur.

10) Anadolu Kadınları: Mehmet Muhâs Bey tarafından yazılmış bir tiyatrodur. Bu eserde yazar büyük bir başarı göstermiş Anadolu kadınlarının sefil ve kötü hayatını ve cahilliklerini olduğu gibi gözler önüne sermiştir. Dergi bu eseri tavsiye etmeyi bir görev sayar.

11) Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi: A. Fazlı Beyefendi tarafından yayımlanan defterlerin ilk adedini oluşturan defteri yayımlanmıştır. Eserde İtalya deniz kuvvetleri hakkında bilgi deniz askerlerinin resimleri vardır. Fiyatı 3 kuruştur.

12) Kahve Telvesiyle Keşf-i İstikbâl: Râgıp Rıfkı Bey tarafından tercüme edilen bu eser İkbâl Kütüphanesi tarafından yayımlanmıştır. Fiyatı 1 kuruştur.

Derginin bundan sonraki kısmında bir “Tashîh” bölümü yer alır. Burada bir düzeltme yapılır. Buna göre 39. sayıda eserlerin tanıtıldığı “Âsâr-ı Münteşire” kısmında “Jön Türk” Gazetesi müdürü Celâl Nûri Beyefendi’nin isimleri farkında olmadan yanlış yazılmıştır. Bu hatadan ötürü özür dilenir.

Yine 39. sayıda yer alan İsyân isimli mensur şiirin dördüncü satırında “Bahar menfa’atte” yazılması gerekirken “Bahar menfa’ate” yazılmıştır. Bu hata için de özür dilenir.

Derginin 40. sayısının “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“Âsâr-ı Münteşire

Külliyât-ı Kemâl

Bu nefis ve kıymettâr külliyâtın Osmânlı târîhine âit 4üncü cildinin 4üncü cüzi ahîren zintizâz-ı âlem matbû’ât olmuştur. Nâmık Kemâl merhûmun nâm-ı ulvîyesi eserlerinin tavsiyesi külfetinden bizi müstagnî kıldığı gibi kütüphanesini Kemâl’in âsârından mahrûm bırakacak bir Osmânlının vücûduda bizce mutasavver değildir.

Yeni Osmânlı Târîhi

Erkân-ı Harbiye ferikliğinden mütekâid Mehmed Şâkir Paşa Hazretleri’nin bu unvânla neşrolunan eser-i mühimmenin ikinci cildi de ahîr kütüphanê-i millîmizi tezyîn etmiştir. Osmân Gâzi’nin istiklâlinden Sultân Murât Han Hâmis’in cülûsuna kadar dâhili

ve hârici vekâyî'mizin bir târîh-i mükemmeli olan bu eser-i nefisin bu cildi fâsıla-i saltanat, fetret, devr-i intibâh, ve i'âde-i kuvvet ve feth-i Kostantine ile devr-i evvelde medeniyet-i Osmâniye'ye âid ma'lûmât-ı mufassâlâyı hâvîdir. Mütâla'asını bütün kari'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Cild-i sâninin fiyatı 10 kuruştur.

Temevvücât-ı Efkâr

Prenses Kadriye Hüseyin Hânım Efendi Hazretleri'nin yeni bir eser-i nefisleri ahîren neşrolunmuştur. Prenses Hazretleri cidden rakik ve nezîhe bir tarz-ı tahassüse ve hissiyatı ifâdede kendilerine hâs latîf bir uslûba mâliktirler. Son eserleri ise cidden nefis bir eser-i san'at ve nezâhettir. Mütâla'asını bütün kari'elerimize tavsiye ve muhterem muharreresini de muvaffakiyetlerinden dolayı tebrik ederiz. Fiyatı 8 kuruştur.

Hukûk-u Devl

Jön Türk Gazetesi müdür-ü muhteremi Celâl Nûri Bey Efendi'nin kendi nokta-i nazardan (Hukuk-u Devl) unvânlı eserleri ahîren intişâr etmiştir.

Asr-ı hâzırdaki Hukûk-u Devl'in eşkâl-i garîbesini ve müellef-i muktedirin bu husûsta ki mütâla'ât ve tenkidât-ı mühimesini mütâlaa etmek isteyenlere bu kıymettâr cildi hakîkaten tavsiye ederiz. "İslâm'da vücûb-u tecceddüd" unvânlı silsile-i tetkîkât-ı işbu cilde tezbîl edilmiştir. 5 kuruş fiyatla satılmaktadır.

Genç ve nezîhe edîplerimizden Cemîl Süleymân Bey kardeşimizin – küçük hikâyeler – den müteşekkil olan Ukde unvânlı eser-i nefisi ahîren matba'amızda tab' edilerek mevki-i intişâra vaz' olunmuştur. Bilhâssa millî küçük hikâyelerdeki muvaffakiyetleriyle bihakkın tanışmış olan Cemîl Süleymân'ın bu eserini bütün kari'elerimize tavsiye ederiz fiyatı yalnız 5 kuruştur. Vilâyette bulunan kârîn-i kirâmımıza bir sühûlet olmak üzere idâremize beş kuruşluk pul gönderildiği takdîrde derhâl bir nüshasının takdîmine delâlet edeceğimizi arz ederiz.

Nazar-ı İslâmda Makâm-ı Hilâfet

Selânik Adliye Müdürü Ömer Lütfü Beyefendi'nin bu unvânla gayet mühim bir eserleri neşrolunmuştur. Hukûk ve Evsâf Hilâfetinden bahs olan bu kıymettâr mecele-i mes'eleye taalluk eden birçok ayât ve ehâdis-i şerîfeyi muhtevîdir. Mütâla'asını bütün kari'elerimize tavsiye ederiz. Fiyatı 4 kuruştur.

Medâyin Harâbeleri

Bu nâm altında şâir Danişmend Hüseyin Daniş Beyefendi'nin bedî' ve müesser bir manzûme-i garâları gâyet nefis bir sûrette tab' olunarak "Cem'" kütüphânesi tarafından

mevki-i intişâra vaz' edilmiştir. Şâir Hekim Rızâ Tevfik Bey tarafından kaleme alınmış uzun ve şâyân-ı dikkat bir mukaddimeyi ihtivâ eden bu eser-i nefis-i edebîyi kari'elerimize sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz.

Çocuk Beslemek

Doktor Refik Münîr Bey Efendi'nin (Çocuk Beslemek) unvânlı eserleri İkbâl Kütüphanesi tarafından neşr olunmuştur. Memleketimizde büyük ve ciddi şâyân-ı te'essüf bir ihmâl ve lâkaydı içinde yuvarlanıp giden çocuklarımızı tâmm'e's-sihha yetiştirmek isteyenlere bu eseri tavsiye ederiz, fiyatı 5 kuruştur.

Çocuklarımıza Neşîdeler

Dârü'l-muallimîn numûne ve tatbîkât mektebi mu'allimlerinden Ali Ulvi Beyefendi tarafından bu unvânla gâyet kıymettâr bir eser neşrolunmuştur. İyiye, iyiliğe karşı bir millî ve incizâb-ı ahlâkî uyandırarak yeni neslin genç kalemlerini teshîr ve bu temâyülâtı esaslı bir sûrette telkîn ve takviye edecek neşîdelerden müteşekkil olan bu sevimli eser-i edebîyeyi bütün gençlere tavsiye ederiz. Fiyâtı 5 kuruştur.

Anadolu Kadınları

Anadolu kadınlarının mevki-i ictimâ'î ve medenîlerini şâyân-ı ibret bir sûrette gösteren tahlil eden bu piyesi bütün kari'elerimize tavsiye etmeyi vecîbe-i kudreşinâsiden addederiz. Muharrir-i muhterem Mehmet Muhâs Bey eserde büyük bir muvaffakiyet göstermiş, Anadolu'nun sefâlet hayâtını, maraz cehâletini tamâmiyle tasvîr eylemiştir.

Devletlerin Kuvve-i Bahriyesi

A. Fazlı Beyefendi tarafından neşrolunan bu defterlerin ilk adedini teşkil eden 1 numaralı defteri ahîren neşrolunmuştur. İtalya kuvve-i bahriyesi hakkında tafsilât-ı lâzıme ve sefâin-i harbiyesinin resimlerini ihtivâ etmektedir. Fiyâtı üç kuruştur.

Kahve Telvesiyle Keşf-i İstikbâl

Râgıp Rıfkı Bey tarafından lisânımıza tercüme edilen bu eser ahîren İkbâl Kütüphanesi ma'rifetiyle neşrolunmuştur. Tavsiye ederiz. Fiyâtı 1 kuruştur.

Tashîh

39 numaralı nüshamızın âsâr-ı münteşire kısmında 247 inci sayfanın beşinci satırında "Jön Türk" Gazetesi müdür-ü muhterem Celâl Nûri Beyefendi'nin isimleri sehven başka sûretle tertîp edildiği görülmekle maa'l-itizâr tashîh olunur.

39 numaralı nüshanın 186 ıncı sayfasında “İsyân” unvânlı mensûr şi‘irin dördüncü satırında “Bahar menfa‘atte” ibâresi sehven “Bahar menfa‘ate” sûretinde tertîp edilmiş olmakla maa’l-i‘tizâr tashîh olunur.”

2.7. 41. SAYININ ŞEKİL ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.7.1. Derginin 41. Sayısının Yayımcısı

Resimli Kitap dergisinin 41. sayısında yayımcı olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.7.2. Derginin 41. Sayısının Müdürü

Resimli Kitap dergisinin 41. sayısında müdür olarak Ubeydullah Esad görev almaktadır.

2.7.3. Derginin 41. Sayısının Başyazarı

Resimli Kitap dergisinin 41. sayısında başyazar olarak Mehmet Rauf yer almaktadır.

2.7.4. Derginin 41. Sayısının Şekli

Resimli Kitap dergisi'nin 41. sayısı derginin 7. cildinin 5. sayısıdır. 41. sayı 329. ve 407. sayfalar arasından oluşur. Bu sayıda iki kapak vardır. Bu kapakları dış kapak ve iç kapak olarak değerlendirilebiliriz. Dış kapaktan iç kapağa kadar herhangi bir sayfa numaralandırılması yapılmamıştır. Sayfa numaraları iç kapaktan itibaren başlar. Dış kapakta sol üstte fiyatı 5 kuruş olarak yer alır. Üst ortada yılı “Haziran 1328” olarak yer almaktadır. Sağ üstte ise “numara:41” ifadesi yer alır. Derginin bu kapağının sol altında ise Fransızca olarak numarası ve yayım ayı ile yayım yılı yer alır. Bu Fransızca ay ve yıl 37.-38. ve 39. sayıda olduğu gibi sol altta yer almıştır. -37. sayıdan önceki sayılarda yayım yılı ve yayım ayı ortada yer alıyordu.- Orta altta “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi yer alır. Sağ altta ise yine Fransızca olarak fiyatı yazılmıştır. Ortada ise bir resim bulunmaktadır. Resmin üstünde “Resimli Kitap” başlığı, altında ise “Enver Bey Ayne'l-

mansûr karârgâhında” ifadesi yer alır. 40. sayıda da 39. sayıda olduğu gibi bu yazının Fransızcası verilmemiştir. Bu yapı aşağıda gösterilmiştir:

Fiyatı:5 kuruş

Haziran:1328

Numara:41

RESİMLİ KİTAP

SAYFADA YER ALAN RESİM

Enver Bey Ayne'l-mansûr karârgâhında

No:41, Jui 1912

Resimli Kitap Matbaası

Prix: 5 Piastres

Bu yapıdan sonra birtakım yerlerle veya ürünlerle ilgili ilânlar-reklamlar yer almaktadır. Bu ilânlara-reklamlara ilânlar-reklamlar başlığında yer vereceğiz. 41. sayıda “Bilmece” bölümü iç kapağa kadar olan kısımda ilânların-reklamların arasında verilmiştir. Bu kısımdaki dördüncü ilândan sonra “Bilmece” bölümü yer alır. Aynı sayfada “Bilmece Halli” bölümü de vardır. Bu bölümde de 39 numaralı dergideki bilmeceyi doğru cevaplayanlar ve ödülleri kazananlar açıklanır. Sayfanın en altında da yeni sorulan bilmeceyi cevaplamak için bir bilmece kuponu verilmiştir. Bilmece bölümünden sonra gelen birkaç ilânın ardından iç kapak diyebileceğimiz kısım gelir. Bu kısmın da sol üst tarafında “Cilt:7” ifadesi, orta üstte “Haziran 1328” tarihi, sağ üstte ise “Numara: 41” ifadesi yer almaktadır. Yine solda “cilt:7” ifadesinin hemen altında “sermuhârriri: Mehmet Rauf” yapısını onun hemen altında da Fransızca olarak “yayım müdürünü, numarasını, yayım yerini ve fiyat bilgisini” görmekteyiz. Orta üstte basım yılı ve ayının hemen altında da “Resimli Kitap” başlığı hem Osmanlı Türkçesiyle hem de Latin alfabesiyle yazılmış şekilde yer alır. Sağ tarafta ise “numara: 41” başlığının altında “ Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esat, Matbaa ve İdârehâne: Bâb-1 Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa, Umûr-u idâre için müdür, Umûr-u tahrîre için sermuharrire mürâca‘at olunur.” ifadesi yazılmıştır. Onun hemen altında da “Derç edilen evrâk iâde olunmaz.” ifadesi görülür.

İç kapağın orta kısmında bir resim vardır. Resmin altında “Sadr-ı Cedîd Gazî Ahmed Muhtâr Paşa Hazretleri” ifadesi yer alır. Bu yazının altında resmin üstünde ise

“Her ay neşr olunur edebî, siyâsî, fennî, felsefî, ictimâî mecmu‘â-i mansûredir.” ifadesi ve ifadenin hemen altında da bu ifadenin Fransızcası yazılıdır. Resmin sağ tarafında ise sayfaya göre dikey şekilde yazılmış “Resimli Kitap Matbaası” ifadesi vardır. Bahsettiğimiz bu yapı da aşağıda gösterilmiştir:

Cilt: 7	Haziran 1328	Numara: 41
Ser-Muharriri: M. Rauf		Müesses ve müdürü Ubeydullâh Esad Matbaa ve İdârehâne: Bâb-ı Âlî caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa
Directour-Proprietaire Ubeïdoullah Essad	Resimli Kitap RESSIMLI-KITAB	
Bureau: Rue de la Sublime Porte No:31 Constantinople		Umûr-ı idâre için müdür Umûr-ı tahrir için ser-muharrir müracaat olunur.
Prix: 5 piastres		Derç edilen evrak iâde olunmaz.

Her ay neşr olunur edebî, siyasî, fennî, felsefî, içtimâî, mecmua-i musavverdir.

Sayfada yer alan resim
Sadr-ı Cedîd Gazî Ahmed Muhtâr Paşa Hazretleri
(Le nouveau Grand – vezir Le marechal Ghazi Ahmet Moukhtar Pacha)

41. sayının 330. ve 406. sayfaları arasında çeşitli metinler yayımlanır. 407. sayfada ise “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında o dönemde çıkan bazı eserler tanıtılır ve bu eserlerin fiyatları hakkında bilgi verilir. 407. sayfadan sonra gelen sayfaya sayfa numarası verilmemiş ve bu sayfada “Resimli Kitap Matbaası” başlığıyla derginin matbaasının reklamı yapılmıştır. Bu sayfadan sonra gelen bir sayfa boş bırakılmış, boş bırakılan bu sayfadan sonra gelen sayfada da “Hâbirun” mağazasına ait bir ilân yayımlanmıştır. Bu sayfaya da sayfa numarası verilmemiştir.

2.7.5. Derginin 41. Sayısının Yazar Kadrosu

Raif Necdet – Musâhebe-i Edebiye

İlyas Macid – Pembe Minâ

Bedîi Nuri – Napolyon Nerede Vefat Etti?

Wilhelm Stead – Amerika’da Gazetecilik Ağaç Kati
Hasan Tahsin – İlm ve Cehl
Zekiye – Kadınlığa Dair
Asaf Muammer - Üç Mektup 3
Tahrirat Katibi Şemsi – Ben Gazeteci Çivi Kadar Sağlam
Yazarsız – Akvâl-i Hükmiye
Yazarsız – Küçük Malûmât

2.7.6. Derginin 41. Sayısının Fotoğraf ve Resimleri

41. sayının içinde 64 adet fotoğraf ve resim yer almaktadır. Bu fotoğraf ve resimler şu kişiler veya konularla ilgilidir:

- Enver Bey
- Gazi Ahmet Muhtâr Paşa
- Sadâret Âlâyı
- Trâblusgarp ordusu komutanı ve askerleri
- Trâblusgarp meydanında mücâhitler
- Trâblusgarp ordugâhı
- Mücâhit Eşref Bey
- Kolağası Süleymân Askeri Bey
- Ölen bir İtalyan askerinin elbisesine ait fotoğraflar
- Gazzeli Cemâl Bey’in savaş koleksiyonundan bazı parçalar
- İtalyan yaralıları taşıyan gemi
- Mücâhitlerin savaş hazırlığı
- Abdülkâdirzâde Emir Ali Paşa ile Sirt kaymakamı Mustafa Başağa Efendi’nin görüşmesi
- Adaları işgal eden korsan filosu komutanı Amiral Leon Vial
- Düşman askerinin Rodos’a gidişi
- Victoria zırhlısının Kumkale’ye ateş açması
- Trâblusgarp’ta savaş ortasında bir aile
- Baskına hazırlanan mücâhitler
- Derne’de İtalyan siperleri
- Topçu kumandanı Selim Sadık Bey ve askerlerinin düşmanla topçu düellosu

- İsmail Hakkı Bey
- Hilâl-i Ahmer'de tedavi
- Bingâzi'de askerî karargâh
- Derne'nin sahilden manzarası
- Sömürge askerlerinin Trâblus civarında keşfi
- Trâblusgarp ordugâhı
- Derne civarında bir müfreze
- Humus'ta bir kısım Arap mücahit
- Kale-i Sultâniye bombardımanında düşmanın patlamayan bazı bombaları
- Uçuş eğitimi için Fransa'ya gönderilen öğrencilerin öğretmenleriyle resmi
- Uçaklar ve askeri balonlar
- Hürriyet-i Ebedîye tepesinde yapılan resmi geçit
- İngiltere dışişleri bakanı Sir Halden
- İşkodra'da Katolik kadınların kıyafetleri
- Otomobilli hırsızlar
- Girit facialarında şehit olanların resimleri
- Tolstoy'un mezarı
- Afrika dansları
- İnşasına başlanılan bir tünelden resim
- Maliye müfettişi olarak eğitim alan öğrencilerin öğretmenleriyle resmi
- Son moda elbiseler
- 1911 senesinde yaşayan kadınların giydiği elbiselerin örnekleri
- Resimli Kitap dergisi idaresinin bayanlara kıyafet tavsiyesinde bulunduğu resimler

41. sayıda fotoğraf ve resim sayısı oldukça fazladır. Burada dikkat çeken kısım dergi yönetiminin birtakım resimlerle kadınlara kıyafet önerisinde bulunmasıdır. Bunu da Avrupa'daki kıyafet resimleriyle desteklemiştir. Tolstoy'un mezarının ve Jan Jacque Rousseau'nun resimleri önemlidir. Uçak ve balonların resimlerine bu sayıda yer verilmiştir. Ayrıca "otomobilli hırsızlar" olarak ünlenen bir grubun resmi yayımlanmıştır. Bu da okuyucunun dikkatini oldukça çekecek bir noktadır. Diğer resimler ise önceki sayılara benzeyen Trâblusgarp Savaşı ile ilgili resimlerdir.

Bu kısımda 41. sayıdaki fotoğraf ve resimler sayfa numarasına göre verilmiştir. Bir sayfada birden fazla fotoğraf veya resim varsa bunları ayırmak için fotoğraf veya resmin sayfadaki konumu vurgulanmıştır.

Dış kapak fotoğrafı: Enver Bey Ayne'l-mansûr karârgâhında

İç kapak fotoğrafı: Sadr-ı Cedîd Gazî Ahmed Muhtâr Paşa Hazretleri
(Le nouveau Grand – vezir Le marechal Ghazi Ahmet Moukhtar Pacha)

Sayfa 331: Jan Jack Russo
1712 – 1778
(Jean – Jacques Rousseau)

Sayfa 332: Sadâret Âlâyı – Sadrâzam Gazî Muhtar Paşa Hazretleriyle Şeyhü'l-islâm Cemâleddin Efendi Hazretleri'nin Sirkeci İskelesi'ne muvâsâlatları /Foto: Resimli Kitap
(Le nouveau Grand Vezir et le Cheikh-ul-Islam arrivent du Palais Imperial au débarcadere de Sirkedji)

Sayfa 333: Sadâret Âlâyı- Sadrâzam Paşa Hazretleriyle Şeyhü'l-islâm Efendi Hazretleri Bâb-ı Âlî merdivenleri üzerinde /Foto: Resimli Kitap
(L'arrive ala S.Porte du nouveau Grand-Vezir et du Cheikh-ul-Islam)

Sayfa 335: Trâblusgarp ordusu kumandanı ve maiyeti erkânından ba'zı zevât
(Le commandant de l'armee de Tripoli et son eta-majo)

Sayfa 337: Trâblusgarp meydân-ı mücâhidesinde – mücâhidin ordusunun bir yürüyüşü
(La marche de l'armee du Djihgad a Tripoli)

Sayfa 339: Trâblusgarp ordugâhında – kumanda heyet-i âliyesi müsâdemâtı idâre ederken
(Au quartier general devant Tripoli le conseil superieur du commandement)

Sayfa 340: Jandarma mülâzımlığından bilâ isti'fâ' gönüllü olarak Derne'ye giden mücâhidînden Eşref Bey

(Le lieutenant Echref bey)

Sayfa 341: Bağdât jandarma tensîkatına me'mûr iken Bingâzi fırka-i askerîyesine gönüllü olarak iltihâk eden mücâhidînden Kolağası Süleymân Askerî Bey

(L'adjutant major Suleiman Askerî bey)

Sayfa 342: Maktûl bir İtalyan zâbitana ait olup bir hatıra-yı harb olmak üzere Gazzeli Cemâl Bey tarafından İstânbul'a getirilen bir zâbita üniforması

(La depouille d'un officier italien, tue en Tripolitaine)

Sayfa 343: Aynı elbisenin arka taraftan görünüşü – sağ omzu altında maktûlün kan lekesi görülmektedir.

(La depouille d'un officier italien, tue en Tripolitaine)

Sayfa 344: Gazzeli Cemâl Bey'in harp koleksiyonundan bazı parçalar: İtalya'nın maktûl zâbitlerinden bir kaçına ait melbûsât-ı askerîye

(Vetements et equipements avant appartenu a des officiers italiens tues en Tripolitaine)

(Collection militaire de Djemal bey)

Sayfa 345: Bir miktarı ahîren Rodos'a nakledilen İtalyan mecrûhlarının bir nakliye gemisinde yatışları

(Blesses italiens dans la cale d'un navire-hopital.)

Sayfa 346: Trâblusgarb ordugâhında mücâhidîn-i muhteremin bir harp hâzırlığı

(Preparafits avan la baille.)

Sayfa 347: Ahîren meydân-ı cihâda gelen Emir Abdülkâdirzâde Emir Ali Paşa Hazretleriyle Sirt Kaim-makâmı Mustafa Başağa Efendi'nin mülâkâtları

(Emir Ali Pacha et M. Moustafa Bachagha gouverneur de "sirt" jeoignant les guerriers.)

Sayfa 348: Adaların işgâline me'mûr korsan filosu kumandanı Amiral Leon Vial
(Amiral Leone Vial, Commandant de la flotte italienne.)

Sayfa 349: Düşman askerinin Rodos Cezîresi'ne sûret-i ihrâcı
(Les soldats ennemis débarquant a Rhodes)

Sayfa 351: Kale-i Sultâniye bombardımanı- Viktoryo zırhlısının.. 12,000 metreden
Kumkale'ye karşı ateş açması
(Le bombardement des Dardanelles – Le cuirasse Victorio faisant feu au fort “Cuom-
Cale” a une distance de 12,000 metres.)

Sayfa 353: Trâblusgarb sahne-i cihâdında – mevki'-i harbte bulunan mücâhidîn
âilelerinden biri
(Toute une famille arabe sur le champs de bataille.)

Sayfa 354: Trâblusgarp ma'reke-i şehâmetinde- bir baskın icrâsına hazırlanmış
mücâhidîn müfrezelerinden biri
Denî ve korkak düşmanın hâlet-i rûhiyesi mücâhidîn-i muhtereme arasında mini mini
çocuklar bulunmasına mâni' olamıyor!..
(Les guerriers arabes se preparant a une attaque pres tripoli – Les enfants participent a la
guerre.)

Sayfa 355: Derne civârında bir İtalyan istihkâmı
(Une forteresse italienne pres Derna)

Sayfa 356: Bingâzi'de topçu kumandanı Selim Sadık Bey ve refiki ta'lîm esnâsında
(Selim Sadık Bey, pendant un exercice)

Sayfa 357: Bir serî' ateşli İtalyan bataryası Osmânlılar elinde Selim Sadık Bey ve refekâsı
düşmanla topçu duellosu ederken
(Une batterie a tîr apide prise aux italiens – Selim Sadık Bey et ses soldats tirant sur
l'ennemi.)

Sayfa 358: 1- Bingâzi’de topçu kumandanı mücâhit muhterem Selim Sadık Bey ile 2-
Düşmandan igtinâm olunan batarya kumandanı İsmâil Hakkı Bey
(1- Selim Sadık Bey, Commandant d’artillerie a Benghazi)
(2- Ismail Hakki Bey, Commandant de la batterie prise aux italiens)

Sayfa 359: Trâblusgarb’da Hilâl-i Ahmer – Mecerûh bir mücâhidin müdâvât-ı ibtidâiyyesi
(Le croissant rouge en Tripolitaine – Le pansement)

Sayfa 363: Bingâzi civârında bir karargâh-ı askerî
(Un quartier pres de Benghazi)

Sayfa 364: Müstemlekât askerlerinin Trâblus civârında berâ-yı istikşâf
(Les soldats d’ Erythree faisant une reconnai-sance pres de Tripoli)

Sayfa 365: Derne’nin sâhilden manzarası
(Derna, vue de la cote.)

Sayfa 366: Trâblusgarb ordugâhında bazı mücâhidîn-i muhtereme
(Un groupe de guerriers au quartier general de Tripoli)

Sayfa 367: Derne civârında mücâhidînden bir müfreze
(Un dedachement de guerriers pres de Derna)

Sayfa 368: Humus’ta mücâhidîn-i muhtereme-i arabtan bir kısmı
(Qeuelques guerriers arabes a Homus)

Sayfa 370: Kale-i Sultâniye bombardımanı – Orhâniye istihkâmâtındaki kahramân
askerîmizden bir kısmı ve düşmanın infilâk etmemiş ba’zı gülleleri
(Le bonbardement des Dardenelles – Les soldats du fort “Orhanies et les obus non eclates
de l’ennemi)

Sayfa 372: (Sayfadaki iki resim) Tayyârecilik tahsîl etmek üzere ahîren Fransa'ya i'zâm edilen talebe – fabrikada muallimleriyle berâber tecrübe icrâ ederken
(Les élèves turcs a l'école d'aciation en France)

Sayfa 375: (Sayfadaki iki resim) Ahîren Hükûmet-i Osmâniyece iştirâ olunan askerî tayyârelerin Ayastefanos'ta esnâ-yı tecrübelerinde alınmış iki resim
(Deux aeroplans militaires photographies pendant une experience a San- Stefano)

Sayfa 376: Ahîren iştirâ edilip Edirne'ye getirilmiş olan askerî balon için inşa edilen hangar
(Hangar construit a Angrinople pour un ballon militaire qu'on vient d'acheter)

Sayfa 377: Balonun berâ-yı cevelân-ı hangardan sûret-i ihrâcı
[Foto: Şevket Bey – Edirne]
(Le ballon qu'ilant son hangar pour un voyage aerien.)

Sayfa 378: Askerî balon suûd etmek üzere iken
(Foto: Şevket Bey – Edirne)
(Le ballon militaire s'elevant dans les airs)

Sayfa 379: Askerî balon havâda uçarken
(Foto: Şevket Bey – Edirne)
Le ballon militaire en vol.)

Sayfa 380: (Sayfadaki üç resim) 14 Nisan 328 târîhinde Hürriyet-i Ebedîye Tepesinde icrâ olunan geçîd-i resmi sultâniyesine âit üç resim
(La revue militaire qui a eu lieu sur la Colline de la Liberte le 14 – 27 avril)

Sayfa 381: (Sayfadaki iki resim) 14 Nisan geçîd-i resmi sultâniyesine âit iki resim
(Duex a pect de la revue militaire executee le 14 Avri.)

Sayfa 383: İngiltere Harbiye Nâzır-ı cedîdi Sir Halden

(Sir Halden, nouveau ministre de la guerre D'Angleterre)

Sayfa 384: İşkodra'da katolik kadınlarının tarz-ı telebbüslerinden bir numûne
(Le cosume des femme catholique Scutari)

Sayfa 386: "Otomobilli hırsızlar" unvânıyla bütün dünyanın nazar-ı dikkatini celb edip
ahîren Fransa'da mînâ istîsâl edilen şakîlerin bir seyâhati
(Les fameux cambriolerurs tues dernièrement en France se promenant en automobile avan
leur fin tragique)

Sayfa 387: Girit fâci'alarından – sebâ'âne-i mezâlîme ma'rûz kalan Girit İslâmlarından
şehîd edilen bir mağdûr ile yetimleri [Düvel-i hâmiyenin nazar-ı dikkatlerine vaz'
olunur..]
(Un eretois musulman assassine cruellement par quelques indigenes chretiens. Autcur ds
lui sont orphelius)

Sayfa 388: Girit fâcîlarından – sûret-i mahsûsada celb eden dom dom kurşunuyla Girit'te
bir sûret-i hunhârânede şehîd edilen Haydar Tokâkî
(Haidar Tocaki tue cu Crete avec des balles "Dum – Dum")

Sayfa 389: Resmûde Palalimnu Karyesinde zulmen ve hıyâneten şehîd edilen mağdûrîn-i
İslâmdan Hasan Bekirâki
(Hassan Bekiraki tue au village de palelimno en Crete.)

Sayfa 390: Tolstoy ve inzivâgâh-ı ebedîsi
(Tolstoy est sa retraite eternal.)

Sayfa 392: Afrika'nın zarîf raks ve rakkâsları...
(Une dans efricaine)

Sayfa 393: Afrika'nın zarîf raks ve rakkâsları...
(Une danse africaine)

Sayfa 394: Ahîren inşâsına başlanılan Samsun – Sivas hattının 22 inci kilometre 900 uncu metresinde kâin 40 metrelik tünelin Sivas cihetinden görünüşü
(L’entree d’un Tunnel sur la ligne de Samsoun – Sivas.)

Sayfa 395: Bi’l-müsâbaka Mâliye müfettişi mu‘âvinliklerine ta‘yîn ve Fransa’da devâir-i Mâliye’de tatbikatta bulunarak ahîren avdet eden zevâtın muallimleriyle berâber alınan resimleri
(Les nouveaux inspecteurs de finance et leur professeur.)

Sayfa 396: Yaşasın Hürriyet...

Nisvânın sûret-i tesettürlerine âit olarak ahîren zuhûr eden buhrân münâsebetiyle “Resimli Kitap” kendi kariyat-ı muhteremesine bir hizmette bulunmuş olmak için hiç kîl u kal-i mücib olmayacak bir moda ihdâine teşebbüs etmiştir.. bu cümleden tamâmen matlûba muvâfık olduğuna emin bulunduğumuz bu son sistem şemsiye vücûdun kısım-ı aliyesini kâmilten setredeceği için cidden ve hakikaten şâyân-ı tavsiyedir!..

Sayfa 397: Şık bir çarşaf altında ipince, yamru yumru iskarpinler mahall-i zarâfet olacağı için çifti birçok kASFeltinde gâyet hafif çizmeler giymek hem tesettür, hem zarâfet, hem iktisât noktasından şâyân-ı takdîr bir fikr-i terakkiye delâlet edeceğinden bu resim muhterem kar’ielerimizin nazar-ı dikkatlarını hâssaten celbe lâyıktır!...

Sayfa 398: Eldivenler parmakların rahatsız olmasına ve ara sıra bileklerin görülmesi fâciasına meydân vermekte bulunmasına binâen sûret-i mahsûsada i‘mâl ettirilecek çorapların eldiven yerine isti‘mâli hem gâyet şık olur, hem eskiyince de ayağa giyilebilir ki bu da az bir fâide değildir... çifti kırkbeş para mukâbilinde idâremizde mevki‘ fûrûhta vaz’ olunmuştur, tavsiye ederiz!..

Sayfa 399: Bir çuval gibi baştan geçirilecek çarşaf pelerinleri vücûdun bütün hudûdunu, bütün inhinâlarını tamâmen kapayacağından kariyatımızın cidden zarîf bir halde sokaklarda rahat rahat dolaşmalarına ve tuvalet için birçok paralar, uzun zamanlar isrâf

etmelerine hizmet eder. Bir puf bureki gibi şişik ve perûkâr dolaşmak şüphe yok ki cedîr-
i takdîr bir fikrî zarâfete delâlet edecektir!..

Sayfa 401: Son moda elbiseler

(La mode – Les derniers nouveautes)

Sayfa 402: Son moda elbiseler

(La mode – Les derniers nouveautes)

Sayfa 403: Geçen 1911 senesinde yaşayan kadın elbiseleri numûneleri

(Modeles des toilettes de l’annee 1911)

2.7.7. Derginin 41. Sayısının İlân ve Reklamları

İlânlar ve reklamlarla ilgili genel bilgiler 35. sayının aynı başlığı altında verildiği için burada doğrudan bu sayı içinde yer alan ilân ve reklamlar verilecektir. 37. sayı da dış kapak ile iç kapak arasında sayfa numarası verilmeyen kısımda altı tane mağaza ve şirket ilânı-reklamı ve bir tane “Bilmece” bölümü yer alır. Sayının son iki sayfasında da iki tane ilân-reklam yer alır. Böylece sayı da toplam ilân-reklam sayısı sekize ulaşır. 37. sayının içinde ilânlar-reklamlar ve bilmece bölümü şu sırayla yer alır:

- 1) Beyker Ticârethânesi (İstanbul mağazası- Yeni Postane Garında)
- 2) Maison Mehpare
- 3) İntikâm
- 4) Sigorta-i Umûmîye – Tirsîyet – Asurans Jeneral
- 5) Bilmece
- 6) Mehmed Karakaşzâde Rüştü (Meydancık’ta Yeni Postane Caddesi’nde)
- 7) Şeref’in en büyük elbise mağazası Tring Galata
- 8) Resimli Kitâp Matbaası
- 9) Hâbirun

41. sayıdaki ilk ilân-reklam “Beyker Ticârethânesi’ne” aittir. Bu ticârethâne bir İngiliz firmasıdır Bu ilânda İngiltere’den kıyafet, su geçirmez palto ve pelerinler getirildiğinden, terzilerinin İngiltere’nin en meşhur terzilerinin olduğundan, siviller için

çok kaliteli diğerk mağazalarla karşılaştırılmayacak derecede kaliteli İngiliz kumaşlarının var olduğundan, hanımlara gömlek, çanta, atkı, havlu, bornoz, yatak örtüsü, basma, patiska, zefir getirildiğinden, erkeklere ve küçüklere de yakalık, boyun bağı, İngiliz ve Amerikan ayakkabılarının getirildiğinden bahseder. Ayrıca yine kadınları Ramazan Bayramı dolayısıyla çocuklarına kıyafet almaları için mağazalarını ziyarete davet ederler. Bu ilânda bir de asker resmi kullanılmıştır. Bu ilan şu şekildedir:

“(Beyker Ticârethânesi)

İstanbul mağazası – Yeni Postahâne Garında

Mağazamızda zâbitân efendilerin nazar-ı dikkatine: Hâki ve boz renk kumâşlar, bu def’a kabûl olunan numûneye muvâfık İngiltere’den yeni celp ettiğimiz donuk siyah renkte yağmurluklar ile bir nevi boz renkte gayet hafif hemân (150) gram sikletinde yazın elbise üzerine ve kışın palto ile giymeye mahsûs su geçmez pelerinler ve bi’l-cümle eşya-yı askerîye vürût etmiştir. Terzimiz bilhâssa müşterilerimizin memnuniyet nâmelerini celp için İngiltere’nin en meşhur terzilerinden olduğunu ilâve eyleriz.

Siviller için – kostümlük son moda her nevi en güzel çeşit üzerine sonbahar ve kışlık İngiliz kumaşları, yeleğın her cinsi, fantâzi kumaşlar, pardesü ve paltoya mahsûs en nuvuta tiftik kumaşlar mevcûttur. Redingut ve İstanbulin için gâyet sağlam ve zarîf İngiliz lastigudinleri, hazır elbiselerin envâ’ide bulunur cümlesi hâlis İngiliz ma’ûlâtı olduğundan zerâfet ve metânet cihet-i sâir bazı mağazalarla mukâyese kabul etmez cihettedir.

Muhterem hanımefendilere tebşîr – mini mini yavrularımıza gâyet zarîf ve metîn elbise tedârik etmek isterseniz Ramazân-ı şerîfin ve bayramın hulûlü dolayısıyla büyük miktarda erkek ve kız çocuklara mahsûs her boyda vürüd eden elbiseleri bir defa mağazamıza teşrîfle görmenizi ricâ ederiz.

Hanımlara mahsûs en son ve yeni modeller üzerine mübâya’a olunan buluzeler iç ve dış eteklikleri el ve para çantaları renkli ve beyaz keten ve ipekli mendiller, omuz atkıları, gömlek ve çamaşırılar. Havlu, bornoz, basma, patiska, muselin, zefir, yatak örtüsü masa örtüsü ila âhara mevcûttur.

Erkeklere mahsûs gâyet zarîf gömlekler, renkli ve beyaz, keten mendiller, her cins çorap zenne ve küçüklük içinde mevcuttur. En dayanıklı ve sudan çekilmez yün yazlık ve kışlık fanileler, hâlis tekmîl keten yakalıklar ve her cins boyun bağları gelmiştir.

Erkek, zenne ve küçükler için – en metîn ve zarîf İngiliz ve Amerikan ayakkabılarıyla birçok seyâhat eşyasının vürûdunu muhterem müşterilerimize ilân eyleriz.”

40. sayıdaki ikinci ilân-reklam “Maison Mehpare” adlı bir firmaya aittir. Bu firma birçok ürünü bünyesinde barındıran bir firmadır. Bunlar reklamını dâireler şeklinde vermiştir. Bu dâireler “Mevbile dâiresi, eşyâ-yı beytiye dâiresi, kumaş dâiresi, çamaşır dâiresi, tuhâfiye dâiresi Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi “ şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu firma kumaş, çamaşır, tuhafiye, asker kıyafetleri, yemek-yatak odası takımları, süs eşyaları, kişisel malzemeler vb. eşyaların reklamını yapmaktadır. Bunların içinde yemek takımları, koltuk, sandalye, porselen, billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları; erkek, kadın, çocuk elbiseleri, para çantaları, fırça takımları, yatak örtüleri vb. ihtiyaçlar yer alır. Yine askerlerle ilgili seyyar koltuklar, dürbünler, para çantaları, harita çantaları, tıraş takımları vb. eşyalarında reklamı yapılmıştır. Ayrıca askerlere askeri eşyalar için taksit yaptıklarını da ilânlarında belirtmişlerdir. Yine bir bina resmi ile ilân desteklenmiştir. Bu ilânın metni şöyledir:

“Eşyâ-yı askerîye zâbitân efendilere taksit ile verilir. Fiyâtlarımız maktû‘ ve rekâbet kabûl etmez derecede ehvendir.

Mehpâre mefâzesi İstanbul. Mustafa İbrahimzadeler ve Şürekâsı Bahçekapı

MAÏSON MEHPARE STAMBOUL

FILS DE MOUSTAFA IBRAHİM & CIE BAHTCHE KAPOU

Mevbile Dâiresi – Yemek ve yatak odası takımları, büfeler, yemek masaları, yazihâneler, kanepeler, koltuklar, sandalyeler, ayna konsollar, salon masaları, kütüphâneler, çocuk sandalyeleri, beşikler, kanepa takımları için kadifeler ve kumaşlar, büyükler ve çocuklar için her türlü demir ve bronz karyolalar ve sustalar vesâire vesâire.

Eşyâ-yı Beytiye Dâiresi – Mutbah edevâtı, alüminyum eşya, porselen ve billur sofrta takımları, tabak takımları, su takımları, asma, oturtma kolonlu abajurlu muhtelif lambalar, fenerler, sâat ve şamdân takımları, çay takımları, meşhûr Krestofol fabrikasının çatal kaşık takımları, gümüşlü takımlar, gaz sobaları, fincanlar, bardaklar, ütüler, maden tatlı takımları vesâire

Kumaş dâiresi – İpekli bükklü her türlü çarşafıklar, elbiselik ipekli yünlü her nevi kumaşlar, basmalar, patiskalar. Cemiyetlere mahsûs tül, dantel, karapdüşeyn, yollu ve işlemeli tek tek kostümler vesâire vesâire.

Çamaşır Dâiresi – Erkek ve kadın için iç çamaşır takımları, ipek tafta, yün, teriku eteklikler, buluzlar, kız çocuk elbiseleri vesâire vesâire.

Tuhâfiye Dâiresi – İpek, yün, fildekus, pamuk fanila ve çoraplar, Frenk gömlekleri, boyunbağlar, ipek, keten, işlemeli ve pamuk mendiller, para çantaları, Fransa'nın en meşhûr fabrikalarının lavanta, pudra ve sabunları Paris elmaslarının envâ'i taraklar, şemsiyeler, eldivenler, paçalar, her türlü el çantaları, yatak örtüleri, fırça takımları, bastonlar vesâire

Eşyâ-yı askerîye ve seyâhat-i levâzım dâiresi – Meşhûr (Kurç) dürbünleri, seyyar askerî karyolalar, seyyar sandalyeler, masalar, asma çantalar, harita çantaları, dülâkeler, pusulalar, düdükler, masa altları, katiyen su geçirmez İngiliz pelerinleri, eğer takımları, filtreler, termoslar, meşin bavullar, çantalar, seyâhat tuvalet takımları, içerisi yemek takımlı sepetler, ağaç sandıklar, diz örtüleri, portatif tehlikesiz apollo tıraş tıraş takımları ve daha her türlü eşyâ-yı sâire.”

41. sayıdaki üçüncü ilân-reklam “İntikâm” isimli bir romana aittir. Bu romandaki kahraman isitbdât döneminde Osmânlıya yaşayan Çakırcalı'ya benzer. İnsanlar bu romanı okuduğunda İtalya'nın Osmânlı ile haksız yere savaştığını bir kere daha anlayacaklardır. Çünkü şu andaki İtalyanlar romanda isimleri geçecek olan insanların evlatlarıdır. Bu romanda İtalyanlar bir vatandaşa çok zulüm etmişler onun babasının soyadını taşımasını bile engellemişlerdir. Bu kahraman için iki seçenek vardır: Ya intikâm ya ölüm. O intikâmı seçer ve düşmanlarına karşı hayrete düşürecek başarılar kazanır. İlânda iki resim verilmiştir. Biri burada bahsedilen kahramana ait sembolik resimdir. Diğeri ise bu kişinin kullandığı hançerin gerçek fotoğrafıdır. Bu ilân-reklam metni şöyledir:

“İntikâm

Bu resim, İtalya'da, Kozensa şehr-i karîbinde vaki' (Loranzo) hapisânesinde dünyanın en müncâsir eşkıyâ reisi “Müntakim – (silik)” nam ser-i ger denektir. Burbonlar, İtalya'nın Sicilya ve Kâlâyirya kal'alarında icrâ-yı hükûmet ettikleri esnâda, Müntakim nâmıyla kesb-i şehvet eden bu adam, adetâ istibâd, “Çakırcalısının” ahvâlini eğdirmekte bulunmuştur. Bu romandaki vakâyî'den, aynı hakikat olduğu için karien-i kirâmımız haksız olarak hükûmetimizle muhârebe eden İtalya kavminin tînet ve ahlâkını tamâmiyle idrâk edeceklerdir. Zirâ, bugünkü İtalyanlar, romanda zikri geçecek olan ahâlinin

evlâdıdırlar. Bu romanın mevzû'u beşeriyetin en yüksek kademelerinden kader ve kısmetin sevkiyle haksız olarak zâbiti, vâlidesini katletti diye ithâm ve i'dâma mahkûm ile nâmûsunu paymâl ve elinden sevgisini alarak pederinin ismini bile taşımaktan mahrûm bırakışlar ve'l-hâsıl sefâlet kendisine yalnız iki ümit bırakmıştı: Ya ölüm! veya intikâm!... kendisi intikâmı tercih ederek düşmanlarına karşı birçok seneler şâyân-ı hayret mücâdelelerde bulunmuştur.

Resim: Nevhatîr resmi, Kozensa şehir müzehânesindeki (müntekimin) asıl hançerinin fotoğrafıdır.”

41. sayıdaki dördüncü ilân “Sigorta-i Umûmiye” aittir. Bu şirket Avusturya ve Macaristan devletlerinin himâyesi altındadır. Şirket kendini dünyanın en büyük sigorta şirketi olarak över. Kuruluşunda borç senetleri 100 Fransız lirası iken ilân tarihinde bu rakam 1400 Fransız lirasına ulaşmıştır. Şirket de bunu büyüklüklerine ve güvenilirliklerine bir kanıt olarak gösterir. Sigorta şirketi yangın, hayat ve nakliyat ile ilgili sigortaları yapmaktadır. Şirket kendisini meşhur şehir şirketinin tasarrufta bulunduğu emlak yapısının 2.000.000 Osmanlı lirasına yakın değeri bulunduğu halde 60.000 liraya yeni baştan inşa ettirdiğini belirtmektedir. Şirket hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyen okuyucuları da merkezlerindeki müdürlüğe davet eder. Bu ilânın metni şöyledir:

“Sigorta-i Umûmiye

Tirsiyet

Asurans jeneral

1910 senesi bilânçosu mücebince teminât akçesi 92.144.965] kurun yani takrîben onsekiz milyon Osmânî lirası

raddesinde bulunan kumpanyamızın mu'âmelâtındaki istikâmet ve ciddiyeti, selâmet ve cesâmeti hasebiyle küre-i arzın birinci derecede

en büyük sigorta kumpanyalarından biri olmakla müftehardır.

Bidâyet te'essüsünde bahar-ı tahvîlin kıymeti 100 Fransız lirasından ibâret iken bu gün bahriyenin

1400 Fransız lirasına bâliğ olduğunu

Arz etmek iktisâp ettiğimiz i'tibâr ve emniyet-i âmmeye delîl-i kâfîdir.

Harîk, hayat ve nakliyât sigortalarıyla meşgûl olan kumpanyamız Avusturya ve Macaristan devletinin imtiyâz-ı mahsûsunu hâiz ve nezâret-i mütemâdiyesi ta‘ahhüdündedir.

Bilâd-ı meşhûrada kumpanyanın mutasarrıf bulunduğu emlak ve akâretinin 2,000,000 milyon lira-yı Osmâniye

karîp bir kıymeti olduğu gibi ahîren der-saâdette Galata’da Osmânlı postahânesi karşısında müceddeden inşâ ettirdiği cesîm-i binâya [altmışbin lira] sarf etmiştir.

Kumpanyamız hakkında fazla malûmat almak isteyenler mezkûr akaremiz derûnunda bulunan der-sa âdet-i müdürîyet-i umûmiyesine mürâca‘at buyurabilirler.”

41. sayıda dördüncü ilân-reklamdan sonra “Bilmece” bölümü gelmektedir. Bu bölüm “Bilmeceler” başlığında incelenecektir.

41. sayıdaki beşinci ilân-reklam “Mehmed Karakaşzâde Rüştü” isimli bir firmaya aittir. Bu firma kumaş ve tuhâfiye malzemeleri satışı yapmaktadır. İlânına göre kumaşlarında son derece indirim vardır. Tuhâfiye bölümünde de ilkbaharın gelmesi sebebiyle güzel kız ve erkek çocuk elbiselerinin geldiğini ve bunları ucuza sattığı bilgisini verir. Bunların yanında hediyelik eşya, boyun bağı vb. malzemeler olduğunu okuyucuya sunar. Bu ilânın metni şu şekildedir:

“Mehmet Karakaşzâde Rüştü

Meydâncıkta Yeni Postahâne Caddesinde

Kumâş dâiresinde fevkalâde ciddi tenzîlât

Karapduşeyn tek kutu çarşafıkları bir liraya!

Beş kuruşluk ince yünler üç kuruş on paraya

Vesâir umûm kumaşlarımız son derece ucuz fiyâtle

Tuhâfiye dâiresi

İlkbahar münâsebetiyle gâyet zârif ve ucuz kız ve erkek çocuk elbiseleri

Hediyelik ve son moda gömlek ve boyun bağı çeşitleri

Vesâir envâ‘i tuhâfiye celp edildiği muhterem müşterilere arz olunur.”

41. sayıdaki altıncı ilân “Tring Galata” mağazasına aittir. Bu mağaza kendini “Şeref’in en büyük elbise mağazası” olarak tanıtır. Mağaza kendini Avrupa’nın en büyük fabrikalarında en son üretilen elbiseleri çok ince çalışmalar sonucu seçerek memlekete getirmekle över. Mağazalarına bir kere gelen müşterinin de hem marka hem zariflik hem

de ucuzluk gibi üç önemli unsuru bir defada göreceğinden emindirler. Bu mağazanın ayrıca resimli bir kataloğu vardır ve ilânın sonunda okuyuculara bu kataloğu talep etmelerini söyler. Bu ilânın diğer ilânlardan önemli bir farkı vardır. Bu ilânda yazı azaltılmış ilân resimle desteklenmiştir. Bu da görselliğin gücünü kullanmaya yönelik bir adımdır. İlân şu şekildedir:

“Şeref” in en büyük elbise mağâzası

Tring Galata

Galata’da Tring mağazası gâyet şık ve son mevâdd-ı melbûsât celp etmiş olduğunu muhterem müşterilerine arz etmekle şerefbaş oluyor. İşbu melbûsât Avrupa’nın en muteber fabrikalarının en son ibdââtından emîn ve mû-şikâf bir nazar-ı intihâb ile seçilip ayrılmıştır.

Mağazayı bir kere ziyâret ederek teşhîr edilen emtia-i nefiseye bir defacık atf-ı nazar ve muâyene edecek müşterîn-i kirâmın Tring Ticârethânesinde malların aynı zamanda hem cins hem zarâfet ve hem de ehvenip gibi üç hâssa-i mühimmeyi câmi‘ olduğunu derhâl takdîr buyuracakları şüphesizdir.

Son resimli kataloğumuzu talep ediniz.”

41. sayıdaki yedinci ilân derginin matbaası olan “Resimli Kitâp Matbaası”na aittir. Bu ilân-reklamda son derece güzel eserler, resimli gazeteler, Güzel Sanatlar Okuluna bağlı eserlerin basıldığı ifade edilir. Yine fiyatların son derece uygun ve mükemmel olduğundan bahsedilir. Her çeşit eserini bastırmak isteyen insanların da sonsuz bir memnuniyet duyacaklarını eklerler. Bu ilân-reklamın metni şöyledir:

“Resimli Kitâp Matbaası

Bilhâssa nefîs eserler, resimli gazeteler, sanayi‘

Nefiseye müteallik zarîf âsâr

Tab‘ eder

Fiyâtlar temîn ettiği nefâset ve mükemmeliyete,

Arz ettiği intizâm ve istikâmete mukâbil son

Derece mu‘tedildir.

Her nevi âsârı tab‘ ettirmek isteyen zevât-ı kirâm matbaamızda

Bî pâyân bir emel-i hürmet bulacaklarına emîn olabilirler

Bâb-1 Âlî Caddesinde dâire-i mahsus”

41. sayıdaki sekizinci ilân “Hâbirun” mağazasına aittir. Bu ilân derginin son sayfasında yer alır. Ancak bu sayfa numaralandırılmamıştır. Bu ilânın yer aldığı sayfada süslemeler yapılmıştır. Yine yazının bir kısmı sayfaya göre çapraz verilmiştir. Böylece ilân daha ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Burada erkek, kadın ve çocuklar için her çeşit son moda kumaşın getirildiğinden , hazır ve ısmarlama gömlek, kravat vb. olduğundan bunun yanında kazmizler ve İngiliz makrasdarı olduğundan bahsedilmiş ve şube adresleri verilmiştir. İlân şöyledir:

“Hâbirun

Son moda kazmizler

İngiliz makrasdarı

Tepebaşı

Numara 12

Hâbirûn

İngiliz mağazası erkek, kadın ve çocuklara mahsûs envâ’i türlü son moda kumaşlar vesâire Beyoğlu Dörtyol ağzı numara 479

Hâbirûn

Erkeklere mahsûs

Hâzır ve ısmarlama gömlek

Yaka kravat vesâire

Galata Voyvoda numara 87”

2.7.8. Derginin 41. Sayısının Bilmeceleri

41. sayıda bilmece bölümü derginin dış kapağı ile iç kapağı arasında “Sigorta-yı Umûmiye ilân-reklamından sonra, Mehmet Karakaşzâde ilân-reklamından önce yer alır. Bu sayıda bu bölümde ilk olarak bilmece sorulur. Bu “Bilmece” başlığı altında verilir. Bu bilmeceyi yazan kişinin adını elde ettiğimiz nüshada bu bölge silik olduğu için okuyamadık. Daha sonra bilmeceyi doğru cevaplayan erkek ve hanımlara verilecek hediyeler sıralanır. Buna göre erkeklerden doğru cevaplayanlardan seçilen 50 kişi arasında kura çekilerek yapılacak seçim sonucunda, birinciye kristal bir yazı takımı,

ikinciye port-kavi, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, , onuncuya kadar Cemil Süleyman'ın "Ukde" isimli eserinden bir örnek, otuzuncuya kadar üçer, ellinciye kadar da birer kartpostal hediye edilecektir.

Hanımlardan doğru cevaplayanlardan seçilen 30 kişi arasında kura çekilerek yapılacak seçim sonucunda birinciye güzel bir şemsiye, ikinciye güzel bir su takımı, üçüncüye derginin altı aylık aboneliği, onuncuya kadar "Ukde" isimli eserden birer örnek, otuzuncuya kadar da üçer kartpostal hediye edilecektir.

Buna göre erkeklere ve hanımlara verilecek ortak ödüller, "Ukde" isimli eser ve kartpostallardır. Bu sayıdaki bilmecenin cevapları Eylül'ün birinci gününe kadar Resimli Kitap Müsabaka Memurluğu'na gönderilmelidir. Bu bilmeceyi doğru cevaplayanlar arasından kazananlar 43. sayıda açıklanacaktır. Bundan sonraki kısımda cevapların içinde bulunduğu zarfların genel idareye evrak olarak bırakılamayacağı söylenir. Yine posta ile gönderilecek cevapların da mutlaka posta ücretlerinin ödenmiş olması gerektiği söylenir. Bu bölüm şöyledir:

"Bilmece

Ben duvarlara asılı kalmış bir nâçiz cesim bî rûhum. Dâimâ küçülüyorum; çünkü insanlar hakikati bildirmem için hergün vücûdumdan bir parça koparırlar. Hâlim böyle giderse asıldığım günden tam bir sene sonra yok olacağım. Ben neyim?

Mürettebisi: (silik)

Makheret

Erkeklerden doğru cevap verenlerin hal varakalarından elli tanesi tefrîk edilerek birinciye kristal bir yazı takımı, ikinciye bir portkovi, üçüncüye mecmû'amızın altı aylık abonesi otuzuncuya kadar Cemîl Süleymân Bey'in ahîren neşrolunan "Ukde" unvânlı eser-i edebîsinden birer nüsha, otuzuncuya kadar üçer ellinciye kadar birer kartpostal ihdâ olunacaktır.

Hanımlardan doğru cevap verenlerin hal kuponlarından otuz tanesi tefrîk edilerek birinciye zarîf bir şemsiye, ikinciye zarîf bir su takımı, üçüncüye mecmû'amızın altı aylık abonesi, onuncuya kadar "Ukde" unvânlı eser-i edebîden birer nüsha, otuzuncuya kadar üçer kartpostal ihdâ olunacaktır. Hal varakaları Eylül'ün birinci gününe kadar "musâbaka me'mûrluğuna" gönderilmelidir. Bilmecenin sûret-i halli 43 numaralı nushamızla i'lân olunacaktır.

Hal varakalarını hâvî zarflara umûr-u idâreye vesâireye müte'allik evrâk vaz' olunamaz. Posta ile gönderilecek mektûpların posta ücreti be-heme-hâl tesviye edilmiş olmalıdır.

Bu bölümden sonra "Bilmece Halli" bölümü gelir. Burada 39. sayıdaki bilmecenin cevabı ve bu bilmeceye doğru cevap verenler içinden ödül kazananlar açıklanır. Bunlar doğru cevap verenler içinden kura ile belirlenmiştir. İlk olarak erkeklerden birinci, ikinci ve üçüncü olanlar açıklanır. Daha sonra "Ukde" isimli eseri kazananların listesi açıklanır. Sonrasında da üçer ve birer kartpostal kazananlar açıklanır.

Bundan sonraki kısımda kadınlardan ödül kazananlara geçilir. Bu kez de kadınlardan doğru cevap verenlerin içinden kura ile belirlenen birinci, ikinci ve üçüncü kişiler açıklanır. Sonrasında da "Ukde" isimli eseri kazanan kadınlar ve üçer kartpostal kazanan kadınlar açıklanır. Ve ödüllere kartpostalların idareden aldırılması rica edilir.

Bölümün sonunda ise "Abonelerimizden Bir Rica" başlıklı bir yazı vardır. Burada okuyuculara uyarı yapılır. Buna göre bilmece yarışmasına ister bizzat başvurulsun ister yazı ile posta yoluyla başvurulsun, başvuran kişilerin muhakkak adreslerini bildirmeleri istenir. Bu bölüm şu şekildedir:

" Bilmece Halli

39 numaralı nüshamızdaki bilmecenin sûret-i halli

[pinti, pî, ten] dir

Doğru halledenlerin kâffesinin hal varakaları kur'aya idhâl edilerek erkeklerden birinciliği Tophâne'de Binbaşı Ahmet Bey mahdûmu İzzet, ikinciliği Şâm-ı Şerîf'te Aramizâde Hâlid, üçüncülüğü Emektar'da F. Nihat Beyefendiler kazanmışlardır.

Kur'a ile Ukde unvânlı eser-i edebîden birer nüsha kazananlar: Harbiye Nezâreti mensubiyetinden Ahmet, Üsküdar İdâdisinden Hikmet Hamdi, İhtiyâd Zâbitân Mektebi ikinci bölüğünden Cesr Mustafa Paşalı Mustafa, Bayterid'den; M. Zeki, kasaba tahrîrât kal'a mülâzımlarından İsmâil Hakkı, Fener'de Şerîf Âsaf, Kayalar Kazası bidâyet-i hukûk mahkemesi zabıt kâtibi Mustafa Nâil Beyler'dir. Kezâlik kur'a ile üçer kartpostal kazananlar: Üsküdar yetmişbirinci mitralyöz bölüğünde mülâzım-ı evvel Refet, Erenköy: Talat Osmân, Kasımpaşa'da mekteb-i vaka'inde, 4 numaralı hânedeki Kuleli İdâdisinden Akif, Zirâ'at Bankası muhâsebe kalemi hülefâsından Hüsnü, Paşabahçesinde Nazmi, Rüsûmât-ı müdürîyet umûmîyesi umûr-u hesâbiye birinci şu'besi ketebesinden Mehmet

Mazhar, Kosova Priştine telgraf muhâbere me'mûru Mehmet Ali, Evkâf-ı tahrîrât kalemi ma'rûzât kâtibi Ahmet Yemni, Selânik'te sanayi' takımları kalem odasında bölük emini İsmâil Hakkı, Heybeliada'da Mehmet Şinâsi, Şehremini Mahallesinde kâtib Osmân Sâmi, Kuleli İdâdî, askerîsi t2 k2 Trâblusgarblı Sırrı, Kırıkkalesinde üçüncü kolordu-yu hümâyun Erkân-ı Harbiye ikinci şu'be müdürü binbaşı Halit, Menteşe Sancağı Necm-i Hürriyet kırâ'athânesi sahibi Mehmet Râsim, Şam'da Muhâcir Mahallesinde Emin Efendizâde Ahmet Bedri, Mercan İdâdîsi ikinci sınıfında 138 Ahmet Şevki, Hayfa'da Hicaz demiryolu hareket idâre-i devsiye me'muru Girîdi Mustafa Zeki, Kuleli İdâdîsi t2 k2 Tosbağlı Hayrettin, Sinop Redîf Taburu k4 mülâzımı A. Eşref, Mehmet Karakaşzâde Rüştü ticârethânesinde Ahmed Nûri, İhtiyât-ı Zâbitan Mektebi birinci bölük talebesinden Ali Haydar Beyefendilerdir.

Birer kartpostal kazananlar: Mercan İdâdîsinden Ahmet Bedî', Milas İttihâd kulübünden Mehmet Kadri, Kale-i Sultâniye tahrîrât kalemi ketebesinden Sâib, Heyyüb Poyraz, Çengelköyünde Mercan İdâdîsisinden Hamid, Priştine Ahvet kırâ'athânesi sahibi Şükrü, Beykoz Merkez Rüştüyesi talebesinden 134 Mehmet Zeki, Beyoğlu Mekteb-i Sultânisi müdâvimlerinden 676 Direli Mehmet Nazmi, Selânik ordu köşkünde muhâfaza bölük kumandanı Yüzbaşı Ali Tevfik, Gümölcine on ikinci nişâncı taburunun birinci bölük yüzbaşısı Râşid Efendi mahdûmu Muzaffer, Mekteb-i Mülkiye'den Mehmet Ziyâ, Gümüştâbun'da A. Ethem, Edirne Askerî İdâdîsi t1 k1 den Nevşehirli Ahmet Kâzım, Kilis'te Emin Çelebizâde Ragıb, Selânik'te Mekteb-i Hukukta Mustafa Hâmid, Canbey Meclis idâre kalemi ikinci kâtibi Hulûsi, Anadolu Konağında sakin Faruk, Konya Aksarayında Müftüzâde Ali Teriya, Fatih'te M. N, Moda'da Fradlar Mektebinde Ahmet İrfân, Çatalca Mekteb-i İbtidâi talebesinden Halil Rıf'at bin Tevfik Beyefendi'ler

Hanımlardan doğru halledenlerden kâffesinin hal varakaları kur'aya idhâl edilerek birinciliği Bebek'te Ruhsâr Âtîf, ikinciliği Kadıköyünde Celal Bey kerîmesi Güzide, Üçüncülüğü Şişli'de A. Muallâ Hanımefendiler kazanmışlardır.

Kur'a ile "Ukde" unvânlı eser-i edebîden birer nüsha kazananlar: Etyemez'de Sabiha Kadri, Aksaray'da Yusufpaşa'da Mediha Muhtâr; Üsküp'te Kadri Paşa kerîmesi Mu'azzez, Yeniköyde 297 numaralı hânedâ Harikliya, Üsküdar'da Selimiye'de kaimmakâm Osmân Nûri Bey kerîmesi Hayriye, Büyükdere'de Şukûfe, Eyüpsultân Nişanca'da Neşe Bahtiyâr hanımlardır. Kezâlik kur'a ile üçer kartpostal kazananlar: Üsküdar'da Binbaşı Mustafa Bey kerîmesi Pakize, Doktor Binbaşı Osmân Bey kerîmesi

Nimet Melâhat, Vefâ'da küçük kavgacılarından Gül Misâl Ahmet, Makriköyünde Nedime bint-i Es'ad, Valideçeşmesinde Y. Ragıb, Üsküdar Sultântepesi Münir Paşa kerîmesi Şefika, Topkapı Maltepesinde muhâsebeci-i sâbıkı Resul Sâmi Bey'in kerîmesi Saffet Nigâr, Beylerbeyinde Tevfik Bey kerîmesi M. Kemâl, Makriköyünde Meliha Melâhat, Eyüpsultân'da Fitnat Berrin, Kocamustafapaşalı Nimet, Cihângir'de Ferit Bey kerîmesi S. Ferid, Şehzâdebaşında Mahmudiye Caddesinde İsmet, Şehzâdebaşında Şükriye Fuat, Leyl-i Dâru'l-mu'allimât-ı Âliye ikinci sınıf talebâtından Vidinli Nazmiye, Dizdâriye'den Sâniye Mazhar, Firuzâğa'da Terlikçi Sokağında mukim Bahriye munkâ'adlerinden merhûm Mehmet Tevfik Efendi kerîmesi Hafize, Üsküdar Agâhpaşa kerîmesi Sa'âdet, Kastamonu ra'diye-i askeriyesi dâhiliye zâbitı Necâti Bey kerîmesi Melek Haslet, Mısırlıoğlunda Doktor Tahsin Bey kerîmesi Ayşe, Ayazma'da Sâime hanımefendilerdir. Mükâfatlarla kartların idâreden aldırılması rica olunur.

Abonelerimizden Bir Rica

Adres tebdil ve aboneye müte'allik husûsât-ı sâire hakkında gerek bi'z-zat ve gerek tahrîren idareye mürâca'at edecek zevât-ı kirâmın abone kayıt numarasının behemehâl tabliğ ve iş'ârına himmet buyurmaları hassaten rica olunur.”

Bölümün sonunda bilmeceyi cevaplamak isteyenlerin kullanacağı “Bilmece Kuponu” yayımlanmıştır. Bu bilmece kuponu doldurulup Resimli Kitap derginin yarışmayı düzenleyen bölümüne gönderilecektir. Kupon şu şekildedir:

Numara:41 Bilmece kuponu bilmece	(41 Numara)
Sûret-i Hal _____	Mükâfâtı ahzinde ibrâz olunacak kupon isim ve adresi:
İsim ve adresi _____	

2.7.9. Derginin 41. Sayısının Tanıtım Yazıları

Resimli Kitap dergisinin 41. sayısının tanıtım yazıları sayfa 407'de yer alır. Bu kısım “Âsâr-ı Münteşire” başlığı altında verilir. Bu kısımda eserler tanıtılır, eserler hakkında yorum yapılır ve eserlerin fiyat bilgileri verilir. 41. sayı içinde 4 eser ve 2 süreli yayın tanıtılmıştır. Bu sayıda süreli yayınlar “Mecmûalar” başlığı altında verilmiş ve bu dergilerin sadece adı söylenip geçilmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1) İnşâd ve Hitâbet: Kuleli Askeri Lisesi öğretmenlerinden İlyâs Mâcit Bey'in bu eseri Resimli Kitap Matbaasında basılarak edebiyat sahasına konulmuştur. Bu konu dergi sahiplerine göre çok bilinmeyen bir konudur ve bu eser de bu konuda çok güzel edebi tahlilleri içermektedir. Lise öğretmen ve öğrencilerine bu kitap özellikle tavsiye edilir ve bu kitabın yazarı tebrik edilir. Eserin fiyatı 5 kuruştur.

2) Muhît-i Fennûm Fotoğrafı: Yüzbaşı Sadullah İzzet Beyefendi tarafından yazılan bu eser Resimli Kitap Matbaası'nda basılmıştır. Özellikle foto topoğrafya hakkında eksiksiz ve mükemmel bilgi sahibi olmak isteyenler için harika bir kitaptır. Fiyatı 15 kuruştur.

3) Musavver Eczacı Nevâli: Bu eserin sahibi Eczacı Nâil Hâlit Bey'dir. Bu kitap bu alanda yazılan ilk kitaptır. Eserde gerek Osmanlı ülkesindeki gerekse Avrupa ülkesindeki ünlü eczacıların fotoğrafları, hal tercümelere, eczacılığa ait fenni, ekonomik, sosyal seçkin bilgiler yer alır. Eser tüm okuyucular ama özellikle eczacılara tavsiye edilir. Aynı zamanda eserin yazarını bu alanda ilk defa eser yazdığı için tebrik ederler.

4) Hayvân Merâklılarına: Baytar Binbaşısı Rızâ Hidâyet Bey'in yazmaya başladığı külliyyatın birinci kitabıdır. Bu eser elli kadar resim içerir. Eser içinde atın terbiyesi, beslenmesi, sağlığının korunması, insanlara bulaşabilecek hastalıkları, çoğunlukla hasta eden önemli sebepleri ve bunların işaretleri ve tedavisi gibi birçok önemli konuyu barındırmaktadır. Her sınıftaki atlı askerlere, polislere, jandarmalara ve hayvan sahiplerine tavsiye edilir. Fiyatı 10 kuruştur.

Bundan sonra “Mecmûalar” başlığı altında iki tane derginin yayım hayatına başladığı söylenir. Bunlar

5) Nesl-i Âtî

6) İnkılâp 'tır.

Bu iki dergide haftalık çıkan dergilerdir. Bu dergilerin başarılarının devamı dolenir.

Derginin 41. sayısının “Âsâr-ı Münteşire” kısmı şu şekildedir:

“ Âsâr-ı Münteşire

İnşâd ve Hitâbet

Kuleli İdâdî-yi askerîyesi Osmânlıca muallimlerinden edîb-i muhterem İlyâs Mâcid Bey kardeşimizin (İnşâd ve Hitâbet) unvânlı yeni bir eser-i nefisi Resimli Kitap matbâ‘asında tab‘ edilerek sâha-yı matbûâ‘ta vaz‘ olunmuştur. (İnşâd ve Hitâbet) bizce pek meçhûl bir mevzû. Pek nefis bir tahlîl-i edebîyi ihtivâ ediyor. İdâdî şâkirdânıyla muallimleirne Macid Bey’in bu eserlerini bilhâssa tavsiye ederek ve muhterem muharririni kıymettâr muvaffakiyetlerinden dolayı tebrîk ederiz. Fiyâtı yalnız beş kuruştur.

Muhît-i Fennûm Fotoğrafı

Yüzbaşı Sa‘dullah İzzet Beyefendi tarafından te’lif edilen bu eser-i mühim-i fenni ahîren Resimli Kitap Matba‘asında tab‘ edilerek mevki‘ inşîâra vaz‘ olunmuştur. Bi’l-hâssa foto toğğrafya hakkında ma‘lûmât-ı tâmmе ve mükemmele olmak ârzû edenler bu kıymettâr eser-i fenniyeden pek büyük bir istifâde te’mîn edeceklerdir. Merâklılarına tavsiye ederiz. Fiyâtı onbeş kuruştur.

Musavver Eczâcı Nevâli

Gayet nefis bir sûrette tab‘ edilen ve şimdiye kadar bizde ilk defa olarak yazılan bu eseri de kâri’elerimize, husûsiyle eczâcılarımıza tavsiye ederiz. Gerek memâlik-i Osmâniye ve gerekse Avrupa’da ki eczâcı meşâhîrinin fotoğraf ve terâcim-i ahvâliyle eczâcılığa âit fenni, ictimâ‘î ve iktisâdî ma‘lûmât-ı müfideyi ihtivâ eden bu eser-i mühimmenin müesses ve nâşiri eczâcı Nâil Hâlid Beyi teşebbüs-ü vâkia‘ından dolayı tebrik ederiz. Fiyâtı on kuruştur.

Hayvân Merâklılarına

Suvâr-i Zâbitân-ı Tatbîkât Mektebi mu‘allimlerinden Baytar Binbaşısı Rızâ Hidâyet Bey birâderimizin tahrîrine başladıkları külliyâtın birinci kitabı intişâr etmiştir. Elli kadar resmi ihtivâ eden eser-i mezkûr, atın terbiye, tağziye ve hıfz-ı sıhhatiyle insanlara kabil-i intikâl hastalıklarını ve kesretle tesâdüf edilen imrâz-ı mühimme-i fersiyeyi ve bunların esbâb-ı tevki ve tedâvisi gibi pek çok mübâhis-i müfideyi câmi‘dir. Her sınıf zâbitân-ı askerîye, polis ve jandarma süvâriyelerine ve bi’l-cümle ashâb-ı hayvanâta sûret-i mahsûsada tavsiye ederiz. Fiyâtı (10) kuruştur.

Mecmû‘alar

Bu ay “Nesl-i Atı” ve “İnkilâb” nâmları altında haftalık iki mecmû‘a-i edebîye inşâra başlamıştır. Devâm-ı muvaffakiyetlerini temenni ederiz.”

NR	Hicrî Tarih	Miladî Tarih	Sahibi	Baş Yazarı	Basıldığı Yer	Sayfa Numaraları
35	1327	1911	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Hayriye ve Şürekâsı	867-946
36	1327	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Hayriye ve Şürekâsı	947-1034
37	1327	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Resimli Kitap Matbaası	1-80
38	1328	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Resimli Kitap Matbaası	81-160
39	1328	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Resimli Kitap Matbaası	161-248
40	1328	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Resimli Kitap Matbaası	249-328
41	1328	1912	Ubeydullâh Esad	Mehmet Rauf	Resimli Kitap Matbaası	329- 407

Tablo 1: 35-41. Sayıların genel özellikleri

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41 SAYILARININ KİMLİK BİLGİLERİ

Kurucu ve müdürü: Ubeydullâh Esad

Baş yazarı: Mehmet Rauf

Basıldığı şehir: İstanbul

Basıldığı matbaa: 35 ve 36. sayılar Hayriye ve Şürekâsı Matbaası, diğer sayılar Resimli Kitap matbaası

Fiyatı: 5 kuruş

Yayın zamanı: Aylık

Abone şartları: Osmânî ülkesinin her tarafı için senelik abone bedeli 45 kuruştur ilk numaradan itibaren üç senelik abone bedeli peşinen verilmek şartıyla 150 kuruştur.

Yabancı devletler ve Giritten mâ'ada eyaleti mümtâza için 40 franktır.

İdârehane: Bâb-ı Âlî Caddesinde 31 numaralı dâire-i mahsûsa

İKİNCİ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN GENEL OLARAK İNCELENMESİ

Resimli Kitap dergisi içinde bulunduğu devrin krizlerini, olumsuzluklarını, gelişmeleri dönemin güncel konularını oldukça başarılı bir şekilde yansıtan bir dergidir. Derginin ilk sayılarında daha çok edebî eser görüyorken bizim de incelememiz olan sayılara geldikçe bu edebî eserlerin sayısı biraz azalmıştır. Bu sayılarda artık daha çok çeşitli konularda makaleler yer almaktadır. Resimli Kitap birçok yazara bu yazılarla kapısını açmıştır. Tüm bu özelliklerinden dolayı da oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Yalnızca yazı içeriği olarak değil aynı zamanda resim veya fotoğraf içeriğiyle de oldukça zengini bir yapıdadır. Daha önce de söylediğimiz gibi incelediğimiz sayılar da 29 farklı yazarın yazılarına veya eserlerine yer verilmiştir. Bu isimlerden en çok yazısına veya eserine yer verilen isim Raif Necdet'tir. Raif Necdet'in toplamda 7 edebî eseri ve makalesi yayımlanmıştır. İncelediğimiz 35-41. sayılar arasındaki sayılarda yer alan edebi yazıların toplamı 30, makalelerin ise toplamı 36'dır. Toplam yazı sayısı 66'dır. Bu incelememizi yaparken edebî eserleri türlerine ayırdık. Bu edebî türleri de şiir, mensur şiir, hikâye, küçük hikâye, fantezi hikâye, tiyatro, tercüme, anı ve eleştiri olarak sınıflandırdık. Buna göre incelediğimiz sayılardaki 30 edebi eserin 4'ü şiir, 6'sı mensur şiir, 11'i hikâye, 1'i küçük hikâye, 2'si fantezi hikâye, 3'ü tiyatro, 1' tercüme, 1'i anı ve 1'i de eleştiridir. Bunların yanında bir de 2 adet isimsiz yazı vardır. Bunlar ilginç bilgiler ve hikmetli sözlerdir. Bunlar da tarz olarak edebî eser olarak değerlendirilebilir. Edebiyat dışı kalan yazıları ise makaleler oluşturmaktadır. Makaleleri de konularına göre ayırmayı uygun gördük. Buna göre makaleleri dört başlığa ayırdık. Dil ve Edebiyat konulu makaleler, kültürel-sosyal konulu makaleler, tarihi konulu makaleler, tıp-sağlık konulu makaleler bu başlıklarımızı oluşturdu. Buna göre incelediğimiz sayılardaki makalelerin 3'ünü dil ve edebiyat konulu makaleler, 17'sini kültürel-sosyal konulu makaleler, 9'unu

tarihi konulu makaleler ve 7'sini de sağlık-tıp konulu makaleler oluşturur.

35. sayıda bu sınıflamalara göre altı farklı yazara ait makaleler vardır. Bu makalelerden 1'i dil ve edebiyat, 2'si kültürel-sosyal, 2'si tarihi ve 1'i de tıp-sağlık konulu makaledir. Bu sayıda herhangi bir edebî yazı yer almaması çok dikkat çekicidir. Bunu derginin sonlarına doğru edebî yazıların azalması durumuna bağlamak mümkündür. 36. sayıda 3 kültürel-sosyal, 2 tarihi, 2 tıp-sağlık konulu makale yer almaktadır. Bunun yanında 1 Şiir, 2 mensur Şiir ve 1 tane eleştiri yer almaktadır. Bu sayıda toplam yazar sayısı 11'dir. 37. sayıda 3 kültürel-sosyal, 1 tarihi, 2 tıp-sağlık konulu makale yer almaktadır. Edebî eser olarak da 1 Şiir, 1 mensur-Şiir, 2 hikâye, 1 fantezi hikâye ve 1 anı yer alır. Bu sayıda toplam yazar sayısı 10'dur. 38. sayıda 2 kültürel-sosyal, 2 tarihi, 1 tıp-sağlık konulu makale yer alır. Bunların yanında 2 Şiir, 1 mensur Şiir, 1 hikâye, 1 küçük hikâye, 1 fantezi hikâye ve 1 tiyatro yer alır. Bu sayıda toplam yazar sayısı 11'dir. 39. sayıda 3 kültürel-sosyal, 1 tarihi makale yer alır. Aynı zamanda bu sayıda 1 mensur Şiir, 2 hikâye ve 2 tiyatro vardır. 39. sayıdaki yazar sayısı ise 10'dur. 40. sayıya geldiğimizde 2 kültürel-sosyal, 1 tıp-sağlık konulu makale görürüz. Edebi eser olarak 4 hikâye ve 1 tercüme görürüz. Sayıdaki toplam yazar sayısı 8'dir. 41. sayıda 2 dil-edebiyat, 2 kültürel-sosyal, 1 tarihi konulu makale yer alır. Bunların yanında 1 mensur Şiir ve 2 hikâye yer alır. Sayıdaki toplam yazar sayısı ise 8'dir. Bu sayıda 2 tane de isimsiz yazı vardır. Bunlardan biri küçük bilgiler diğer de hükümlü sözlerdir. Bu bilgilere baktığımızda en çok makalenin yer aldığı sayı 37. sayıdır. Bu sayıda 7 makale yer almaktadır. En çok edebî eserin yer aldığı sayı ise 38 sayıdır. Dergilerde en çok kültürel-sosyal konulu makale yer almıştır. Bu makalelerin sayısı 17'dir. Bunu 9 makaleyle tarihi, 7 makaleyle tıp-sağlık ve 3 makaleyle de dil-edebiyat konulu makaleler izler. Dergiler en çok yer alan edebî tür ise 11 tane ile hikâyedir. Bunu 6 taneyle mensur Şiir, 4 taneyle Şiir, 3 taneyle tiyatro, 2 taneyle fantezi hikâye izler. Bunların yanında birer tane de küçük hikâye, tercüme, anı ve eleştiri vardır.

35. sayıda yer alan yazıların tamamı makaledir. Bu makalelerden ilki Raif Necdet'e ait olan Musâhebe-i Edebîye'dir. Yazar bu yazısında sanat-edebiyat gündemini yansıtır. Bir sonraki yazı Ahmet Rasim'e aittir. Yazının ismi "Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananat-ı Ruhiye"dir. Yani Osmanlı tarihindeki geleneklerden ve göreneklerden bahseden bir yazıdır. Bu yazıda da padişahların tahta çıkma ve tahttan indirilmelerinden bahseder. Bir diğer makale Doktor Ethem'e aittir. Makalenin ismi "Soğukkanlılık "tır. Yazar bu

yazısında heyecanı kontrol etmenin yollarından biri olan soğukkanlılıktan bahseder. Bundan sonra Bedîi Nûrî'ye ait olan "Ulûm-ı Rûhiye" makalesi gelir. Bu ruh ilimlerinden, felsefeden bahseden bir yazıdır. Daha sonra ise Fâik Sabri'nin "İngiltere'de" isimli makalesi gelir. Aslında bir tür gezi yazısı olarak da düşünülebilecek bir yazı olan bu yazıda İngiltere tanıtılır. Sonunda da aslında örnek almamız gereken bir medeniyet olduğuna vurgu yapılır. Bir sonraki yazı ise Ahmet Hamdi'ye ait olan "Hürriyet-i Şahsiyenin Edvâr-ı Târîhiyesi"dir. Bu yazıda özgürleşmenin nasıl devirlerden geçerek bugüne geldiğinden bahsedilir. Bunu da çeşitli ülkelerdeki özgürlüğü anlatarak okuyucuya aktarır.

36. sayıda ilk yazı Ubeydullâh Esad'a ait olan Hasbihâl'dir. Burada meclisin kapatılmasını konu edinir. Bundan sonra 35. sayıda yer alan ve Ahmet Râsim'e ait olan "Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananat-ı Ruhiye"nin ikinci bölümü gelir. Bu bölüm isyanlardan bahseder. Bu yazının sonrasında "Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İctimâiyye" gelir. Bu yazıda bir kısım tarihi ve sosyal bilgiler verilir. Yine sosyal olayların tarih üzerindeki etkisi bu yazının konusudur. Daha sonra Cemîl Süleymân'ın "Verem'in Esbâb-ı İctimâiyyesi" yazısı gelir. Burada verem hastalığının toplum içindeki nedenlerinden bahsedilir. Bu yazıdan sonra "Tekâmül-i İctimâiyye'den Mütâlaa" yazısı gelir. Bu yazı İhsân Hilmî'ye aittir. Bu yazıda romanlar hakkında fikir verilir. Sonraki eser bir mensur şiidir. Bu mensur şiirin ismi Şitap'dır. Şairi Raif Necdet'tir. Bu mensur şiirde vatana bir sesleniş vardır. Bu mensur şiirden sonra bir mensur şiir daha gelir. Bu mensur şiir "İnsaniyyet ve Kadın" isimli Fâhire Osmân'a ait şiiridir. Bu mensur şiirde kadının insanlığın temeli olduğu vurgulanır. Bu mensur şiirden sonra bir eleştiri yazısı gelir. Bu yazıda Zekiye Tezat romanı ile ilgili bazı düşüncelerini paylaşır. Bu sayıda daha sonra bir şiir yer alır. Şiirin ismi "Münzevî"dir ve şiir İsmâil Hâmi'ye aittir. Bu şiir bir aşk ve yalnızlık şiiridir. Bu şiirden sonraki yazı 35. sayıdaki Doktor Ethem'e ait olan "Soğukkanlılık" yazısının devamıdır. Bu sayıdaki son yazı ise Mehmet Rauf'a ait olan "Nihilizm ve Anarşizm"dir. Bu yazıda nihilizm ve anarşizm hakkında ülkelere göre bilgi verilir.

37. sayıdaki ilk yazı Doktor Ethem'e ait olan "Terbiye-i Teheyycüye"dir. Yazının konusu heyecanı kontrol etmektir. Bundan sonraki yazı Cemîl Süleymân'a ait olan "Verem'in Esbâb-ı İctimâiyyesinden Sû-i Tagaddi"dir Bu yazıda veremin sebeplerinden biri olan kötü beslenmeden bahseder. Bir diğer yazı İhsân Hilmî'ye ait olan "Musâhebe-

i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin”dir. Burada hukuklardaki farklılıklardan bahsedilir. Sonraki eser Raif Necdî’e ait olan “İşyân” isimli mensur şiirdir. Bu mensur şiirde dönemiyle ilgili ümitsizlikten bahseder şair. Bundan sonra Süleymân Bahrî ait “Zulmete” isimli şiir gelir. Bu şiirin konusu yalnızlık ve bundan duyulan acıdır. Bir sonraki yazı Mehmet Rauf’a aittir. Yazının ismi “Kânûn-ı Muhâbbet ve Kânûn-ı Kuvvet”tir. Bu yazıda Tolstoy’un aynı isimli eseri üzerine yapılan eleştirilerden ve yine yazarın kendi fikirlerinden bahseder. Yine Tolstoy’un fikirleri bu yazıda değerlendirilir. Sonraki yazımız Hasan Tahsîn’e ait olan “Küre-i Kamer Hakkında Bazı Nazariyeler”dir. Bu yazıda ay hakkında yeni elde edilen bilgiler verilir. Daha sonra Ahmet Râsîm’in önceki iki sayıda yazmış olduğu “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananat-ı Ruhiye” yazı serisinin üçüncüsü gelir. Bu kez konu cülus bahşîsidir. Daha sonra Şâdiye Fikret’e ait olan “Safahât-ı Hayâtta Bir Hâtıra-yı Tenezzühe” isimli anı gelir. Yazar İstanbul sokaklarında bir gezintisini ve o anki ruh halini anlatır. Bundan sonra Âliye Numân’a ait “Uçurum” isimli hikâyeye gelir. Bu hikâyede de ülkeye gelen bir yabancının özellikle Türk aileleri hakkında bilgi toplaması ve bu şekilde doğu-batı karşılaştırması yapmasıdır. Bu hikâyeden sonra Süleymân Bahrî’ye ait “Rüyâ-yı Adem” isimli fantezi hikâyeye gelir. Bu fantezi hikâyede yazar rüyasında gördüğü ve konuştuğu biriyle diyaloglarını ve hayali düşüncelerini yansıtır. Sayıdaki son yazı ise Ahmet Râsîm’e ait olan “Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhirden Doktor Kuru Sıkı” isimli hikâyedir. Bu da Ahmet Rasim’in yapmış olduğu bir çeviri hikâyedir. Bu hikâyede Doktor Kuru Sıkı isimli birinin yaptığı kötü tedaviden bahsedilir. Hikâyede bu doktor dönemin siyasetçilerine benzetilerek bir eleştiri yapılır.

38. sayıda ilk yazı Râif Necdî’e ait olan “İçtimâi Hâdiseler”dir. Bu yazıda Râif Necdî ülkede gerçekleşen birkaç olumsuz olaydan bahseder ve ülkenin artık bu olumsuzlukları çıkartan insanlardan bıktığını anlatır. Bir sonraki yazı Gazzeli Cemâl’in yazdığı “İnkirâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi”dir. Burada yazar Fas hükûmetinin eski parlak günlerinden uzaklaşarak artık kötüye gittiğinden bahseder. Daha sonra yine Gazzeli Cemâl’in “Vatanın Büyük Evlâdı Enver’e” isimli mensur şiiri gelir. Bu mensur şiirde Enver Paşa övülür. Bundan sonra Ahmet Râsîm’in “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananat-ı Ruhiye” yazı serisinin dördüncüsü gelir. Bu yazıda da Ahmet Rasim Osmânlı’da yeniçeriler tarafından çıkarılan iki isyan şekinden bahseder. Cülus bahşîşi üzerinden konu anlatılır. Bir sonraki yazı Cemâl Süleymân’a ait olan “Verem’in Esbâb-ı İçtimâiyyesinden Sû-i Tagaddi yazı serisinin ikincisidir. Bu yazıda da yine veremin

sebeplerinden olan kötü beslenmeden bahsedilir. Daha sonra Süleymân Bahrî'ye ait olan "Küfrân" şiiri gelir. Bu şiirde çaresiz bir aşık şiiridir. Bundan sonra İsmâîl Hâmi'ye ait olan "Anjelus" şiiri gelir. Bu şiirin konusu da yalnızlıktır. Bir sonraki yazı Cemîl Süleymân'a ait olan "Aşk Geceleri" isimli hikâyedir. Bu hikâyede bir rüya üzerinden bir aşk ve kavuşma olayı anlatılır. Daha sonra Salâhittin Enis'in "Civcivler" isimli fantezi hikâyesi gelir. Bu fantezi hikâyede Salâhittin Enis civcivler üzerinden aslında kendi hapsolmuşlüğü anlatır. Fabl özelliği de gösteren bir metindir. Bundan sonraki yazımız "Demokrasi Bir Eser Tekâmülü mü Tekemmülü mü?" Mehmet Rauf'a ait olan yazıdır. Bu yazıda demokrasi kavramı üzerinde durulur bu kavram tanıtılır. Sonrasında Âsaf Muammer'in "Ah Minel Mevt" isimli küçük hikâyesi gelir. Bu küçük hikâyede Suat ve Hevilâ arasındaki aşk anlatılır. Bir bıldırcın üzerinden de ölürken de beraber ölelim temi ortaya konur. Sayımızdaki son parça ise İsmâîl Zühdü ve Selîm Rıfki'nın birlikte yazdıkları "Dalga" isimli tiyatro eseridir. Bu sayıda üç perdesi verilmiştir.

39. sayıdaki ilk yazı Gazzeli Cemâl'e ait olan "Dernedeki Milis ordumuz"dur. Bu yazıda Enver Bey'in Derne'de yaptıklarından, kabileler arasında başlattığı ve devlete faydası olan tatlı rekabetten ve elde ettiği tüfek, mitralyöz gibi silahlardan bahsedilir. Bu sayıdaki bir sonraki parça Kadriye Hüseyin'e ait olan "Süver-i Müteharrike" isimli tiyatro eseridir. Dört sahneden oluşur. Daha sonra Râif Necdet'e ait olan "İsyân" isimli mensur şiir gelir. Bu mensur şiirde ölüm makineleri icat eden Avrupa'ya bir isyan ve sitem vardır. Bundan sonra Numân Asaf'a ait "İngiltere'de Feminizm" isimli yazı yer alır. Bu yazıda kadın erkek ilişkileri, kadınların haklarını zamanla nasıl kazandığı tarihten de örnekler verilerek anlatılır. Sonraki parça Âsaf Muammer'e ait "Üç Mektup" isimli hikâyedir. Bu hikâyede de Peydâ'ya yazılan bir mektup üzerinden Nazime, Bedî arasında geçen karşılıksız sevgi ve Mis Helen'in mektubu yazan kahramana okuduğu kitaplar konusunda karışması anlatılır. Daha sonra Hasan Tahsîn'in "Musâhebe-i Fenniyye Gözlerimize Dair" isimli yazısı gelir. Burada teleskoptan ve gözleri dinlendirmek için yapılan bir aletten söz edilir. Bir sonraki yazımız C. Tahsîn'in "Japon Sanâtı Avrupa'yı İstilâ Edecek mi?" başlıklı yazısıdır. Bu yazıda da Japonyadaki sanat ve ticaretten bahsedilir. Aynı zamanda Japonyada işçilerin ucuza çalışması anlatılır. Bundan sonra Tahrîrât Kâtibi Şemsi'nin "Ben Gazeteci" isimli hikâyesi gelir. Burada Şemsi'nin Resimli Kitap dergisine yaptığı iş başvurusu hikâyeleştirilerek anlatılır. Sayımızdaki son eser daha önceki sayıda yer alan İsmâîl Zühdü ve Selîm Rıfki'ya ait olan "Dalga" isimli tiyatronun

devamıdır. Bu sayıda da dördüncü ve beşinci perde verilir.

40. sayıdaki ilk yazı Gazzeli Cemâl'e ait olan "Mucizeler" adlı hikâyedir. Bu yazıda Fas'ta insanların rahatları için İslâm'ın bazı yasaklarını çiğnediklerini ortaya çıkan bir sihirbazın yaptıkları vasıtasıyla anlatır. Bu yazıdan sonra Terbiye-i Teheyyüciye Teheyyücât-ı Müfide" isimli yazı gelir. Bu yazı Doktor Ethem'e aittir. Bu yazıda daha önce bu konuda yazdığı yazılara gelen eleştirilere cevap verir ve heyecanın şiddetini doğru ayarlamak gerektiğinden bahseder. Bir sonraki yazı Fâik Sabri'nin "Yirminci Asırda Coğrafya" isimli yazısıdır. Bu yazıda ülkemizde coğrafyaya gerekli ilginin gösterilmediğinden bahseder. Ama coğrafyanın önemli olduğunu birçok şey için coğrafi bilgiye sahip olunması gerektiğini ve coğrafyanın diğer bilimlerle ilgisini başka ülkelerden de örnekler vererek anlatır. Daha sonra Ahmet Âsım'ın "Avrupa'da Kitapçılık Müellifler Ne Kazanır?" isimli yazısı yer alır. Bu yazıda Ahmet Âsım Avrupa'da kitapçıların adeta halkın ruhuna, ihtiyaçlarına hitap ettiğini anlatır ve bazı ülkelerdeki kitapların fiyatlarını verir. Bir sonraki yazı ise Râif Necdet'in "Anadolu'nun Mezarı" isimli hikâyesidir. Bu hikâyede Kahraman ve Fatma üzerinden Anadolu'daki gençlerin çok fazla hastalıklara yakalandığından bahseder. Yine ailelerin çocukları yanlış yetiştirdikleri üzerinde durur. Sonraki yazı Âsaf Muammer'in bir önceki sayıda yazmış olduğu "Üç Mektup" isimli hikâyenin devamı olan "Üç Mektup 2" isimli hikâyedir. Bundan sonra bir tercüme olan "İngiltere'de Amele Grevi" isimli yazı gelir. Bu yazıda İngiltere'deki maden ocaklarından, işçilerin çalışma şartlarından ve yaptıkları grevi ne şekilde yerine getirdiklerinden söz ederler. Daha sonra Tahrîrât Kâtibi Şemsi'nin yine bir önceki sayıda da yer alan "Ben Gazeteci" isimli hikâyesi gelir. Önceki sayıda yer alan aynı isimli hikâyenin devamıdır.

41. sayıda ilk yazı Râif Necdet'e ait olan "Musâhebe-i Edebiye"dir. Bu yazıda Râif Necdet Jan Jacque Rousseau'nun hayatından bahseder ve onun eserlerini tanıtır. Aynı zamanda Bernard Shaw'dan da bahseder. Daha sonra İlyâs Mâcid'e ait "Pembe Mînâ" isimli mensur şiir gelir. Bu şiirde yalnızlık, çaresizlik konusu işlenir. Bir sonraki yazı Bedîi Nûrî'ye ait "Napolyon Nerede Vefat Etti?" isimli yazıdır. Bu yazıda Napolyon'un öldüğü yere ilişkin ortaya atılan görüşler tartışılır. Bundan sonra Wilhelm Stead'ın "Amerika'da Gazetecilik -1 Ağaç Kati" isimli yazısı yer alır. Burada da Amerika'da bir gazetenin basım süreci anlatılır. Bir sonraki yazı Hasan Tahsîn'in "İlim ve Cehl" isimli yazısıdır. Bu yazıda yağmur yağdırma konusunda İngilizlerin yaptığı bilimsel çalışmalar

ve Hintlilerin yaptığı geleneksel ayinler anlatılır. Daha sonra Zekiye'nin "Kadınlığa Dair" isimli yazısı gelir. Bu yazıda Zekiye kadınlığın yükselmesi gerektiğinden bahseder. Daha sonra Âsaf Muammer'in "Üç Mektup 3" isimli hikâyesi gelir. Bu önceki iki sayıdaki aynı isimli hikâyenin devamıdır. Bir sonraki yazı ise Tahrîrât Kâtibi Şemsi'ye ait olan "Ben Gazeteci" isimli hikâyedir. Bu da önceki sayılarda yer alan aynı isimli hikâyenin devamıdır. Bundan sonra isimsiz olarak atasözü ve özdeyiş tarzında "Akvâl-i Hükmiyye" parçası yer alır. Bir sonraki parça ise çeşitli ilginç bilgiler veren "Küçük Malûmâtlar" parçasıdır.

Tüm bu incelememizden yola çıkarak incelediğimiz sayılarda en çok edebî eser veren sanatçılar Âsaf Muammer ve Râif Necdet'tir. İki yazarın dörder edebî eseri yayımlanmıştır. Makale olarak ise incelediğimiz sayılarda en çok makalesi yayımlanan sanatçı Ahmet Râsim ve Doktor Ethem'dir. Bu iki yazarın da dörder makalesi yayımlanmıştır.

İncelediğimiz sayılarda görülen bu özellikler Resimli Kitap dergisinin çok yönlü bir dergi olduğunu bizlere gösterir. Aynı zamanda işlenen metinler, yazılan makaleler hem yazarların hem de okuyucuların kültür seviyelerinin göstermesi açısından son derece önemlidir. Yine makalelerde yapılan alıntılar bilgiyi elde etme yöntemi yazarların araştırmacı kişiliğini de ön plana çıkarır. Tüm bunlarda derginin okuyucu tarafından ilgiyle karşılanmasını sağlamıştır. İncelediğimiz sayılara ait içerik özellikleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Sayı	Şiir	Mensur Şiir	Hikâye	Küçük Hikâye	Fantezi Hikâye	Tiyatro	Tercüme	Anı	Eleştiri
35	-	-	-	-	-	-	-	-	-
36	1	2	-	-	-	-	-	-	1
37	1	1	2	-	1	-	-	1	-
38	2	1	1	1	1	1	-	-	-
39	-	1	2	-	-	2	-	-	-
40	-	-	4	-	-	-	1	-	-
41	-	1	2	-	-	-	-	-	-
Toplam	4	6	11	1	2	3	1	1	1

Tablo 2: 35-41. sayılarda yer alan edebi metinlerin dağılımı

Sayı	Dil ve Edebiyat	Kültürel-Sosyal	Tarihi	Tıp-Sağlık
35	1	2	2	1
36	-	3	2	2
37	-	3	1	2
38	-	2	2	1
39	-	3	1	-
40	-	2	-	1
41	2	2	1	-
Toplam	3	17	9	7

Tablo 3: 35-41. sayılarda yer alan makalelerin konularına göre dağılımı

Sayı	Edebî Yazılar	Edebiyat Dışı Yazılar	Toplam
35	-	6	6
36	4	7	11
37	6	6	12
38	7	5	12
39	5	4	9
40	5	3	8
41	3+2	5	10
Toplam	32	36	68

Tablo 4: 35-41. sayılardaki yazıların toplam sayısı

Not: 41. sayıda iki tane isimli edebi yazı vardır.

Yazar	Şiir	Mensur Şiir	Hikâye	Küçük Hikâye	Fantezi Hikâye	Tiyatro	Tercüme	Anı	Eleştiri	Top.
AhmetAsım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ahmet Hamdi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ahmet Râsim	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Aliye Numan	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Asaf Muammer	-	-	3	1	-	-	-	-	-	4
Bedîi Nûri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cemîl Süleymân	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
C. Tahsîn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Doktor Ethem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fâhire Osmân	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Fâik Sabri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gazzeli Cemâl	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Hasan Tahsîn	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İhsân Hilmî	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İlyâs Mâcid	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
İsmâîl Hâmî	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
İ. Zühdü S. Rıfkı	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Kadriye Hüseyin	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Mehmet Rauf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Numân Asaf	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Râif Necdet	-	3	1	-	-	-	-	-	-	4
Salâhittin Enîs	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Süleymân Bahrî	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Şâdiye Fikret	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
T.Kâtibi Şemsi	-	-	3	-	-	-	-	-	-	3
Ubeydullâh Esad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zekiye	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Wilhelm Stead	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1

Tablo 5 : 35-41. sayılardaki edebi eserlerin yazarlara göre dağılımı

Yazar	Dil-Edebiyat	Kültürel-Sosyal	Tarihi	Tıp-Sağlık	Toplam
AhmetAsım	-	1	-	-	1
Ahmet Hamdi	-	1	-	-	1
Ahmet Râsim	-	-	4	-	4
Aliye Numan	-	-	-	-	-
Asaf Muammer	-	-	-	-	-
Bedîî Nûri	-	2	1	-	3
Cemâl Süleymân	-	-	-	3	3
C. Tahsîn	-	1	-	-	1
Doktor Ethem	-	-	-	4	4
Fâhire Osmân	-	-	-	-	-
Fâik Sabri	-	1	1	-	2
Gazzeli Cemâl	-	-	2	-	2
Hasan Tahsîn	-	3	-	-	3
İhsân Hilmî	-	2	-	-	2
İlyâs Mâcid	-	-	-	-	-
İsmâîl Hâmi	-	-	-	-	-
İ. Zühdü S. Rifkı	-	-	-	-	-
Kadriye Hüseyin	-	-	-	-	-
Mehmet Rauf	-	3	-	-	3
Numân Asaf	-	1	-	-	1
Râif Necdet	2	1	-	-	3
Salâhittin Enîs	-	-	-	-	-
Süleymân Bahrî	-	-	-	-	-
Şâdiye Fikret	-	-	-	-	-
T.Kâtibi Şemsi	-	-	-	-	-
Ubeydullâh Esad	-	-	1	-	1
Zekiye	-	1	-	-	1
Wilhelm Stead	1	-	-	-	-

Tablo 6: 35-41. sayılarda yer alan makalelerin yazarlara göre dağılımı

2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN ÖZEL OLARAK İNCELENMESİ VE ÇEVİRİ YAZILARIN VERİLMESİ

Bu bölümde incelediğimiz her sayıdaki edebi türlerin veya makalelerin kısaca neyden bahsettiklerinden söz ederek bu metinlerin çeviri yazılarını vereceğiz.

2.1. 35. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.1.1. Musâhebe-i Edebiyye

Bu yazı bir makaledir. Makalenin yazarı Raif Necdet'tir. Bu yazıda yazar özellikle tarih ve edebiyat tarih ilişkisi üzerinde durur. Aynı zamanda Ahmet Refik Bey'in tarih kitabını över. Bunun dışında farklı eserler hakkında yorumlarını yapar. İran edebiyatının Türk edebiyatı üzerindeki etkisinden bahseder. Türk şiirinin tarihi üzerine bilgiler verir. Tarihi yazan yazarlara tavsiyelerde bulunur. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Musâhebe-i Edebiyye

Milletlerin târîh-i edebiyelerine vukûf, sade edîpler ve şâirler için değil, herkes için, muhtelif mesleklere mensûp her dimâğ mütefekkir içinde feyzkârdır, müsbet bir inkılâp kadar nevvârdır... Bizde târîh denilince yalnız siyâsî ve askerî hadîsât-ı cihân hâtıra gelir. Bu, ne büyük ne affolunmaz bir hatâdır... Târîhi yapan insânların dimâğı, insânların vicdânı değil midir? O halde dimâğları teşrîh, vicdânları tahlîl etmeyen, hâdisât dimâğı ve vicdâniyenin esbâbı ve avâmiline nüfûz eylemeyen, birleşmiş, muhtelif kütelere ve cemaâtlar yapmış birçok dimâğlar ve vicdânların tâbi oldukları kavânîn-i rûhiye ve ictimâîyeye zaferle infâz-ı nazar edemeyen târîhler pek sönük, pek nâçiz kalmaz mı?

Bir milletin târîhini yazmak elbette hükümdârlarının tantana-i mebâliğ'e ile alûde tercüme-i hâllerini yapmak. Yahut kumandanlarının menâkıb-ı gâlibiyet ve hezîmetlerini terennüm etmek değildir. Târîh, fenni bir tarzda, milletin rûhunu ve dimâğını tahlîl eder, muhtelif devrelerde geçirdiği inkılâbât-ı siyâsîye ve ictimâîyeyi, tahavvülât-ı fikriye ve ahlâkiyeyi esbâb ve müesserâtıyla gösterebilirse ancak o zamân nâmına mesûdane istihkâk peyda eyler.

Sırf askerî, sırf siyâsî târîhlerde de bu hassa, bu hassa-i tahlîl az çok bulunmak lâzımdır. Onun için fikrimce bir milleti, olduğu gibi, her nokta-i nazardan, gösterecek târîh, o milletin târîhi medeniyettir. Târîh-i medeniyet.. Ben bundan daha şâmil, daha muhît bir ta‘bîr bulamıyorum. Ve bu terkipten siyâsî, askerî, ictimâî, edebî, fennî, ahlâkî ve dinî bir târîh kastediyorum.. O halde, eğer târîh kâmilten veya kısmen mâzînin derinliklerine, uzaklıklarına gömülmüş bir milletin şahsiyetini, rûhunu vuzûh ile, sıhhat ile temâşâ için elimize verilmiş bir dürbün ise.. Herhalde bu dürbün o milletin yalnız safâhat-ı siyâsîye ve askeriyyesi değil, belki daha büyük bir ehemmiyetle hâdisât-ı ictimâîye ve cereyânâtı fikriyesini de, en ince teferruâtına kadar, gösterecek, “Modern” bir alet-i teftîş ve terassut olmalıdır. Târîhe bu feyz-i bülendi, bu ihtişâm-ı kemâlî verebilmek için edebiyât, târîh-i edebiyât ne mes‘ût ve müessir bir vâsıtaadır.

Bir milletin siyâsîyatı ile edebîyatı beyninde, basît nazarlar için girîzân veya (silik) olsa da, hakîkatte şâyân ihmâl olmayan bir münâsebet ve râbıta vardır. Bunun için sırf bir târîh-i siyâsî yazarken o milletin edebiyâtını, yanii efkâr ve hissiyâtını, ahlâk ve itiyâdâtını nazar-ı dikkate almak, istikşâf-ı hakîkat için bunları mühim bir âmil, bir pişdar olarak kullanmamak heyyiciye doğru ricati istilzâm eder.

[*]Neşredilmekte olan büyük târîh-i umumîde Ahmet Refik Bey’in milletlerin edebi târîhleri için mühim bir mevkiî tahsis ettiği görülüyor ki cidden şâyân-ı takdîrdir. Bir hezîmettir... Keza bir milletin târîh-i edebiyâtı yazılırken ictimâyât ve ahlâkiyâtına ve o ictimâîyat ve ahlâkiyatın tevlid ettiği siyasâta doğru tevsi (silik) etmemek, esbâb ve müessarâta nûr-u ziyâ sıçratmamak demek olacağı için zulmete ruhsat-ı cereyân vermektir.

Acem târîhi edebiyâtından dört beş asırlık mühim bir devre-i mâzîye muvaffakiyetle yaşatan Ser-âmedân-ı Sühan “yüksek bir medeniyetin mehdî tulu‘ ve mezar ufulü” olan İran’ın aynı zamânda ictimâ-i ve ahlâkî marizlerini, siyâsî gafletlerini de ifşa ederek siyâset ile edebiyât arasında bir müvazenet-i suud ve sükût mevcût bulunduğunu gösteriyor; bin seneden beri İran edebiyâtında vukû‘a gelen tebeddülâtın üçyüz seneden beri İngiliz edebiyâtında husûl bulan tahavvülâtın daha az, daha ehemmiyetsiz olduğunu söylüyor ve esbâb ve müesseratını tahlîl ediyor.. Hiç şüphe yok, bu levha-i tevkif ve inhitâtı tasvîr ve tersîm eden esbâb ve müesserât, biz Türkler içinde ibretler, tesîrlere, intibâhlarla tetkîk ve tahlîl olmaya lâyıktır.

Hüseyin Daniş Bey'in ünvanını Türkçe yazmış bir kitâp için acîb ve garîp gördüğüm “Ser-âmedan-ı sühan”ında İran'ın on altı güzîde şâiri cidden büyük bir mahâret-i istidâdâne ile tetkîk ve tetbi edilmiştir. Bütün ma'nâsıyla mütehasıs bir kâlemin mahsûlü bedî'i olduğuna kalpte husûle gelen bir itimâdı nevşin ile kitâbı takîp edilirken asırlarca Osmanlı edebiyâtı üzerinde derin bir nüfûz ve tesîr gösteren bu muhteşem klasik edebiyâtın tantana-i bülendi nazarlarda tecellî eyliyor.

Eser gayet mühim bir mukaddimeyi havidir. Mukaddime-i lisân-ı Farisî'nin enva-i kadîmesi hakkında serdedilen ma'lûmatı müfide takîp ediyor.. Bundan sonra şâirlerin tahlîlatı ve tetkîkatına geçiliyor. Burada istirâden şunu söylemek isterim ki Daniş Bey bir az daha tevsi-i tetkîkat etmiş, eserinde bazı tadilat icrâ eylemiş bulunsaydı “İran târîhi edebiyâtı” nâmıyla bir mecelle-i nefise vücuda getirmiş olurdu. Binâenaleyh “Ser-âmedan-ı sühan” ünvanında hiç hâcet kalmazdı..

Mâmâfih ben yine Ser-âmedân-ı Sühanı bir müntehibat, bir eş'âr-ı güzîde mecmûası olmaktan ziyâde bir târîh-i edebiyât olarak telakkî eyliyorum..

Mukaddimenin ihtivâ ettiği elim hakikatler karşısında derin derin düşünmemek.. Pek parlak, pek şaşadar bir mazi-i medeniyete, bir mâzî-i edebiyâta mâlik İran'ın bu günkü inhizam-ı siyâsiye ve ictimâîyesi karşısında derin bir lerzeşi melal ile titrememek gayr-i kâbil... mukaddimeden şu hazîn, fakat intibah feşan satırları aynen buraya nakl ediyorum:

“Fakat bugün isyanın şerait-i siyâsiye ve ictimâîyesi büsbütün değişmiştir. Şimâlde Ruslar cünüpta İngilizler iki büyük kutb-u nüfûz, ve iktidâr vücuda getirmişler ve Asya'nın kıta'at-ı İslâmiyesini o iki kıta bir daha sökülmez bağlarla rabtetmişlerdir. Bu nüfûz tadrîcen gayr-i mahsûs bir sûrette tesis etmiş, ve şimdi içinden çıkılmaz ve gayet ma'kud bir şebke, bir balık ağı haline gelmiştir.. Bugün onu kırıp koparabilecek kuvvet ancak kuvve-i maddi ve sepahiptir ki o da maalesef İran'da mefkut.. Sasaniler zamânında nüfûs elli milyonu tecâvüz eden İran bugün sekiz milyonluk bir memleket derekesine inmiş ve bu kadar çok nüfûs bile temin-i kuvvet-i lâ-yemût için gece ve gündüz fakru ihtiyaç ile pençeleşmekte bulunmuştur. Üç asra karîb bir zamândan beri bütün faaliyeti dimâğîyesini nöbet benut haydari. Nimeti, şeyhi, payi gibi mezâhip icâd ve itfâsına sarf ederek mevcûdiyeti maneviyelerini yıpratıyor ve “Fenafillah” tarika-i sofîyesini bu sûretle sâ-i istimâle kadar vardırıarak harekât içinde boğulup kalacak yerde cevdet-i fikriye ve ciyâdet-i zihniyesini ıslâh-ı cinsiyet ve tehzîb-i haslete vakfetmiş olaydı ve cereyân-ı

umûmî temdini takîpten kibri kalmasa idi ve bunları yapabilmek için silkinip barzelet ve tasibini tamamiyle omzundan atabileydi. İran elbette bugünkü hali elemengize giriftar olmazdı...

“Zamân geçtikçe, ahlaf-ı İran eslaf-ı İran’ın yerini tutamamış ve müverihîn ve üdeba hissü’l-vazife beyan-ı hakîkate ve teşvik-i fazilete say edecek yerde müdâhane ve temelluk tarikini ihtiyar ederek birçok sultan-ı müstebidenin sefahatlerini ve vüzerâ ve hükkâm-ı denâ’et-feşânın rezaletlerini ibârât-ı mutantana ile methetmekten utanmayacak kadar alçalmışlar ve mübalâğât-ı günâgün ve ekâzib-i fezahat-nümûn ile onları bir kat daha irtikâb-ı şenayie tergîp eylemişleridir.

“.. İran’ın düştüğü derekat-ı zevâle idâre-i siyâsiyle birlikte edebiyâtı da sürüklemiştir. Bu edebiyât, İran’a edvâr-ı muhtelifede hükümrân olan ümerânın nevbet be-nevbet ittihâz ettikleri usûl-i siyâset ve mütevaliye zuhûr eden hâdisât-ı ictimâiye icâbınca zamân zamân milli,- ictimâî ve ahlâkî- nusufi işgâle girdikten sonra nihâyet (silik) ve rezilane bir hezl ü temelluk girîvesine saplanıp kalmış bir kere battığı o mezlakadan bir daha kurtulup çıkamamıştır...”

Gerek hayât-ı ferdiyenin, gerek hayât-ı idâreye ve ictimâiyenin bütün safahâtında en meş’ûm, en muzır ve menfî kuvvet, hiç şüphe yok, teknil vüs’at-i manâsiyla, ahlâksızlıktır. Bu meş’ûm müessir şimdiye kadar ne kadar milletleri girdab-ı izmihlâle doğru sürüklemiş, ne kadar insânları târihin yani ebediyetin sîne-i tel’înine terk etmiştir. Hüseyin Daniş Bey (silik)ın memleketi son asırlarda tezebzüb ve inhitat içinde bulunduran yegâne âmil ahlâksızlık olduğunu ve bu âmilin edebiyât âleminde de muzır ve elîm tesîrler yaptığını söylemiş olmakla aynı zamânda hazik bir tabib-i ictimâî kudreti fikriyesine mâlik bulduklarını ispat ederler.. Mukaddime-i eserin şu safhası cidden mühim ve ehemmiyeti nispetinde intibah-feşândır.. Bu safha-i mühimmeyi ise edebiyâtımıza ait rakik bir mesele takîp ediyor..

İran edebiyâtının son zamânlara gelinceye kadar Türk edebiyâtı üzerinde ne kadar mühim bir tesîr yaptığı muhtacı izâh değildir.. Yunan kadîm edebiyâtının Fransa edebiyâtı üzerindeki tesîri ne kuvvette ise İran edebiyâtının Türk edebiyâtı üzerindeki tesîri de o derecededir, belki de fazladır.. Yalnız esefle şunu ilâve etmek lâzım gelir ki ikinci tesîr birinci tesîr gibi müfit ve feyyâz değildir.. Filhakika bu tesîrden Osmanlı edebiyâtın mani itibârıyla hemen hiç müstefiz olamamıştır.. Yalnız lafiz cihetinden, tantana ve ahenk cihetinden- o da bir dereceye kadar- istifâde etmiştir.. Fakat öyle bir

istifâde ki aynı zamânda muzarrattan da büsbütün ari değil!. Acem edebiyâtının Türk edebiyâtı üzerinde müsbet, feyzkar bir tesîr yapmamasının sebebini Ser-âmedân-ı Sühan muharriri muhteremi bulmakta gecikmiyor; Osmanlı edebiyâtının zamânı mâzîde Fars edebiyâtına piru olduğu için geri kaldığı hakkında bazı munkadin tarafından edilen iddiânın doğru olmadığını söyleyerek şu suali irat ediyoruz: İran'da medayihnuvis ve mütebasbıs şâirlerden başka başka takîp ve imtisal olunacak şâirmi yoktu?..

İtiraf edeceğim ki şu suali münekkîdânede büyük bir şem'-i hakikat vardır.. Fi'l-hakika şâirlerimizin çoğu İran edebiyâtını taklît ederken hüsn-i intihapta muvaffak olamamışlar, şiiirlerini, şiiirlerinin rûhu hislerini müthiş mubalağalar, bî lüzûmu tantanalar, müferret teşbihler içinde bu amişler, İran'ın ma'naya, fikre, felsefeye, samimiyete ehemmiyet veren edeba ve şuarasını değil, tantana-i elfâz ve sathiyat-ı mana içinde şenaverlik eden şâirlerini takîp ve taklît ile imata-i evkat eylemişlerdir.

Bunun neticesi olarak Türk şiiirlerinde herşeyden evvel [mi, ni] kafiyesi icrâ-yı hüküm eyliyor, eserlerde cidden bir millet için muccep şeyin addedilecek bir sefâhat his ve fikri nümâyan oluyordu. Bunun böyle olmasında o zamânki Osmanlı ahvâli ictimâîyesinin, o zamânki Türk seviye-i irfânının azîm bir tesîri olmakla beraber diğer bir nokta daha varki bu, Hüseyin Daniş Bey'in her nasılsa nazar-ı tahlîlinden firâr etmiştir. Osmanlı edebiyâtı teessüs edip de biraz mevcûdiyetini göstermeye başladığı bir zamânda İran edebiyâtı yavaş yavaş eski kudreti fikriye ve saltanatı hissiyesini kaybediyordu, memleketin halet-i siyâsiyesi ve ictimâîyesiyle hem-ahenk olarak edebiyâtta zayıf, fakr-ı efkâra düçar oluyordu.. İşte Daniş Bey'in şâyân-ı imtisal ve taklît buldukları Hayyamler, Sadiler, Hakaniler, Mevleviler'in, Firdevsiler'in Türk şâirleri tarafından takîp ve taklît edilememesinde "asarında dünya durdukça ölmek bilmeyen nice müteyyin hükümetler, büyük felsefi hakikatler" mevcût olan bu büyük adamların Türk şâirleriyle mu'âsır olmamalarının da bir tesîri olmuştur. Çünkü mu'âsır şâirlerin, edîplerin nüfûz-ı tesîri eski üdebâ ve şuaranın nüfûz ve tesîrinden daha başka, daha şedîd ve müessirdi. İran'ın bu cidden büyük şâirleri değil Osmanlı şâirleri tarafından, hatta kendi vatandaşları, kendi ahlâfı tarafından da [bi't-tabi zamânın tesîri-i teceddüt ve inkilâbına hürmetkar olmak şartıyla] takîp edilmedği içindir ki İran hazîn bir sukût-ı edebi ve ictimâîyeye düçar oldu. Onun için Osmanlı şâirlerinin İran'ın âlî, fesad-ı ahlâktan, sefahat-ı histen arî büyük şâirlerini takîp ve taklît etmesinden dolayı Daniş Bey'in muhikkâne yürüttüğü tenkît, daha şedîd olmak üzere, aynı zamânda İran'ın müteahhir şâirleri hakkında kâbili tetkiktir.

İran edebiyâtına eski füyûzatını, eski zindegîsini kaybettirmekte avâmîl-i ictimâîye ve ahlâkîyenin muhassılası zâlim ve yegâne bir sebep olmuştur. Bu zâlim sebep, ma‘atteessüf İran edebiyâtının Türk edebiyâtı üzerinde tesîr icrâ ettiği zamânlarda da Osmanlı vatanında mevcûd idi!..

Artık bademâ İran edebiyâtının Osmanlı edebiyâtına mühim bir tesîr yapması muhâldir. Edebiyâttan sonra Garb’ın edebiyâtıyla - fakat zinde, metîn ve nevvâr – edebiyâtle müharrîk tekâmülünü takîp edecek, Garp’taki şu‘le-i irfân ile hayât-ı marifet ve sanatını takviye ve tenvir eyleyecektir. Hüseyin Daniş Bey “Edebiyâtı Osmanide şimdi Garb’a doğru ve bir temayül var.. Fakat bunun ne dereceye kadar zevk-i milli ve mahallîye tevafuk edebileceğini istikbâl bize gösterecektir.” demekle Garb’a müteveccih bu temayüle karşı tereddüt ve şüphe perverde etmiş oluyorlar. Kemâl-i katiyetle söylerim ki bu tereddütleri muhik değildir.. devr-i endişâne ve hekimâne hareket etmek ve rûh-u milleti rencide eylememek şartıyla Osmanlı edebiyâtı bademâ ancak garp edebiyâtını takîp ve tetkîk etmekle terakkî eyleyecek, yükselecektir. Yalnız edebiyâtımız değil, her şabe-i irfânımız garptan esecek nefehati hayât ve feyvizat ile canlanacaktır... Biz ancak garbın irfânına, irfân-ı hakikesine sarılmak ile kurtulacağız. Bizim için yegâne hedefi selâmet budur.. Mâmâfih hiçbir Osmanlı kendi edebiyâtı üzerinde ve vaktiyle bu kadar azîm-i tesîrler yapan ve cidden pek parlak, pek şaşadar bir mâzîye mâlik bulunan İran edebiyâtını bundan sonra da, rûhunda en derin bir lerzan-ı ihtiramla, selâmlamakta terettüt etmeyecektir.

Yukarıda söylediğim gibi fikrimce Ser-âmedân-ı Sühan bir müntehibât, bir âsâr-ı güzîde mecmûası olmaktan ziyâde bir târîhi edebiyâttır.. O halde mükemmel bir târîhi edebiyât olmak için pek az şeye arzı ihtiyaç eden Türk lisânıyla yazılmış bir esere Ser-âmedân-ı Sühan ünvân-ı farsiyesini vermek hem eserin mevzûu, hem de tahrir edildiği lisân nokta-i nazarından şâyân-ı tenkîttir.. Mâmâfih ciddi vesaik ve tettebbuâta müstenid mükemmel bir telif-i güzîn meydâna getirmek esere güzel bir unvan vermekten mütevellit kusur-u tadil, hatta imha edebilir.. Filhakika Danişmend muhteremin sıhhati tetbiat ile zinde şu eserleri cidden pek vakıfane ve üstadane yazılmış, İran edebiyâtının en mühim, en muhtaç ve saik bir safhai perşâsasî bihak gösterilmiştir. Burada kendilerinden, vaat buyurdıkları gibi, İran’ın Hafız Şirazi’den sonra yetişen edeba ve şuarâsında ikinci bir cilt ile Osmanlı âlem-i irfânına ihda buyurmalarını rica edeceğim.

Milletlerin târîh-i edebiyalarına vukûfun pek müfit olduğuna kanaat-ı dimâğiyem olduğu için evvelki musâhabelerimin birinde M. Rauf Bey'in vücuda getirdiği Yunanı kadîm ve İtalya târîhi edebiyâtlarından bahs ederken mütehasıs kalemler tarafından diğer milletlerin de târîh-i edebiyâtları yazılması temennisinde bulunmuştum.. Geçen ay, İran târîhi edebiyâtının bir kısım-ı mühimmini gösteren bu mükemmel cildi görmekle cidden pek sevindim.. İnşallah yakında- bittabi mütehasıs kalemler tarafından yazılmak şartıyla Fransız, Alman, İngiliz, İsveç, Rus târîhi edebiyâtlarına da mâlik oluruz.. Aynı zamânda bizim de mükemmel, bî- taraf, vesâik-i sahîheye mâlik mufassal bir târîhi edebiyâtımız yok.. Mevcûtlar pek nâkıs ve mühteris.. İhtiyâc-ı hâzır ile pek gayr-i mütenasip.. Ümit edelim ki sahe-i ulûm ve edebiyâtımızı kaplayan hareketsizliğe, atâlet-i kesîfeye rağmen yakın bir istikbâlde bize mufassal, mükemmel, bî- taraf, kâbil olabildiği kadar gayr-i şahsi bir Osmanlı târîhi edebiyâtı ihda edecek müteşebbis ve faal bir kahraman-ı tetebbu yetişir..

Ser-âmedân-ı Sühan'ın bahsettiği ilk İran şâiri "Rûdeki" dir. İran edebiyâtı hazırası İran-ı kadîmin yedinci asr-ı miladiyeden İslâmı kabûl etmesiyle teessüs ediyor. Fakat bu teessüs eden edebiyât iki asır kadar şâyân-ı dikkat bir simaya mazhar olamıyor, yahut târîh böyle bir simâ-yı mümtâzı iyi zabt ve tesbit edemiyor ki dokuzuncu asr-ı miladi nihâyetlerinde yetişen "Rudeki" ilk İran şâiri addolunur. Hüseyin Daniş Bey Rudeki'nin olmak üzere maruf asarı edebiyenin nispeten pek muntazam ve kavaidi uruz ve kavvafiye pek mutabık olmasından dolayı kendisini İran'da ba'de'l-İslâm zuhûr eden birinci şâir olmak üzere kabûl etmemekle beraber eserine bu şâirle başlıyor.. Rudeki'yi meşhûr Firdevsi takîp ediyor. Firdevsi'ye ait tetkîkat ve mütalaat bu büyük şâirin kudret ve şöhretiyle mütenasip.. Daniş Bey bize "Şehname" müellif-i şehîrini olduğu gibi göstermeye muvaffak olmuştur. Firdevsi'nin kudreti şâirane ve sanatkaranesini anlamak için şu mukâyeseye atf-i dikkat etmek kifâyet eder: Bu şâir "Homer" in "İlyada" ve "Odise" si, "Virgil" in "Aeneid" i, hatta Volter'in "Henriade"ı ne ise Firdevsi'nin Şehnamesi odur.. Onuncu asr-ı miladîde Avrupa'da edebiyât hemen hiçbir mevcûdiyete mâlik değil iken Firdevsi'nin içinde yaşadığı asra takaddüm ederek Şehname gibi, Yusuf ve Züleyha gibi bedi'alar meydâna getirmesinde saik ancak deha olabilir.. Şehname nesren Fransızcaya tercüme edilmiştir.. Bu meşhûr eserin İran edebiyâtı üzerinde husûle getirdiği müfit tesîrleri Daniş Bey güzel gösteriyor; bu tesîratı mühim ve calib-i dikkat bulduğum için aynen naklediyorum:

“Evvela – Kendi zamânına kadar neysen mensiyyâ derecesine gelmiş olan lisân-ı Farisînin yeni baştan ihyasına hizmet etmiştir. O altmışbin beyitlik koca Şehname’den baştan başa ikiyüz yahut iki yüz elli kelimededen fazla lugât-ı arabîyeye tesadûf eylemez.

“Saniyen – O zamân kâmilten mahv u zail olmuş olan ihtisâsât-ı vataniye ve temâyülât-ı milliyeyi İraniler içinde yeniden cûş u hurûşa getirmeye medar olacak efkâr ile mali olan Şehname İranlılara kendilerinin kim olduklarını hangi merâhil-i terakkî ve tekâmülden geçtikten sonra hangi esbâbdan dolayı tedennî ettiklerini göstermiş ve kalplerinde ilk defa olarak muhabbeti vataniye işal etmiş ve bu sûretle zerdüşterin yani eski ateşperest İranilerin bu günkü ihfadının İran toprağından bu güne kadar tamamıyla kat-ı rapt etmelerine sebep olmuşlardır.

“Salisen – O zamâna kadar bir misli mevcûd olmayan böyle mazum bir târihi manzumi ortaya koyarak velev bu kadar tavli’ d-deyl bir eseri adtabir solukta başlayıp bitirircesine selis vin ahenk bir seyyak müstahsinde nazm ve icat bir dahinin kudreti dâhilinde bulunduğu Bülegâ-yı zamân göstermiş ve bununla edebiyâtı İraniye’ye bir rûhu taze nefhetmiştir.”

Firdevsi’den sonra Minu-çehr ve Nasır-ı Hüsrev geliyor.. Bu rakik ve sanatkar şâirleri meşhûr Ömer Hayyam takîp ediyor.. İran kadîm şâirlerinin nasıl bi-pâyân bir feyze mâlik olduklarını anlamak için eserlerinin mütemeddin ve müterakkî lisânlara tercüme edildiğini söylemek kifâyet eder.. Husûsiyle Ömer Hayyam’ın şiirleri hem İngilizce’ye, hem Fransızca’ya ve Almanca’ya tercüme olunmuştur!. Firdevsi’nin Şehname’si kadar Hayyam’ın da “Rubaiyat”ı meşhûrdur. Ömer Hayyam, her büyük adam gibi zamânında pek çok tenkidât ve muhacemâta ma’rûz kalmıştır. “Kendi zamânında taun felaketinin taht-ı hükmünde olan erbabı taasup ve nefakate karşı siham-ı ateşbâr ta’rîz ve tehâcümünü tevcîh etmiş olduğundan yaşadığı asrın nâ’il-i takdîri olamadı.” Fikrimce bundan daha tabî’î bir şey olamaz. Hakîki dâhileri asırlarına takdîm edenler, asırlarının mahdûdu efkâr ve itiyâdâtına sığamazlardır.. Bu dehaler nur-ı zekalarıyla muhîtlerini ve asırlarını kaplayan ta’assup ve cehâlet bulutlarını yırtar, parçalarken kâbilimdir ki mahdûdü’l-efkâr mevcûdiyetler tarafından üzerlerine doğan tezyif ve tahkir dokunasın.. Ömer Hayyam’da ve Volter gibi taasuba ilan-ı harp etmiş, onunla şedîd müsâdeme mücâdelelerde bulunmuştur. Benim fikrimce hiçbir şâir İran’a kâlemiyle Ömer Hayyam kadar hizmet etmemiştir. Son derece liberal olan bu mütefekkir, dimâğının barikalarıyla zulmetleri parçalamış, memleketini bir inkilab-ı fikri ve ictimâîyeye

hazırlamıştır. Daniş Bey “Hayyam” ın İngiltere ve Amerika’da şöhreti şarktaki marufiyetten kat kat fazladır, diyor ki cidden şâyân-ı ibret ve hayret!..

Ömer Hayyam’dan sonra “Hadika”sıyla müştehir Senai, tantana-i elfâz ile dolu kasîdeleri ve mersiyeleri şahsiyet-i farikasını teşkil eden hakani, “Hissiyât” ı ile maruf mesut Salman, “Mahzunülesrar” ıyla mütemayiz nizamı geliyor.. Cemal İsfahani, kemali İsfahani’den ve medhiyat ve vadisinde pek büyük bir şöhret kazanan Enveriden sonra da meşhûr Mevlana Celalettini Rumi İran edebiyâtını feyzlere, şaşalara mustağir ediyor.

Mesnevi müellif-i ebediyyü’l-iştihârı da eserde pek güzel tahlîl ve tetebbu edilmiştir.. Zaten “Ser-âmedân-ı Sühan” ın meziyeti mümtazesî mütalaa ettiği şâirleri bila istisna büyük bir sıhhati vukûfla, derin bir zendikei tahlîl ile göstermesidir.

İran’ı yükselten büyük mütefekkir simalardan biri de Sadi’dir. Sadi yalnız İran’nın değil bütün insâniyetin dahisidir, O kadar yüksek ve mümtazdır. Sadi gibi bir şâire, bir mütefekkire mâlik olduğu için İran ilelebet mağrur ve müttehir olabilir..

Beni adem iza-yı yekdiğerinden,

Ki der aferiniş zebin gevherinde

Bedia-i insâniyesini bundan altı yedi asır evvel terennüm etmek için dimâğı mutlaka pek asil bir cevher-i deha ile şaşa’a pira olmuş olmalıdır. Gülistan şâir lâ yemûtunun takdîrkârı olan İngilizler bu büyük moralistin – hatta sosyalistin – âsârını İngilizceye tercüme etmişlerdir. Asrı hazırın yüksek, muheb insâniyeti mütefekkerelelerinin ideallerini altı yediyüz sene evvel besleyen bu “filantrop” şâirin şahsiyet-i mümtaziyesi hakkında bir fikr-i mücemmel peyda etmek için Fransa müsteşrikin ma’rufasından Silvestre de Sacy’ nin Daniş Bey tarafından tercüme edilen şu fikrini, okumak lâzım: “Sadi, meslek rûhaniyi mahza bazı safdılan İslâmın gafletlerinden istifâde ederek bitaet ve sefahatle imrar-ı hayât etmek için ihtiyar eden sofilerden değildi. Çünkü kendisi şeref-i diyâneti bu sûretle paymal edenler hakkında ağır bir lisân-ı itab âmiz istimal eder. Nazariye-i ahlâkiyesi pek temizdir.. Meslek-i ahlâkîsi ne rehâvete, ne de şiddet-i tekayyüde meyardır. Mesleki felsefisi hüküm kadre inkiyad ile istikbâl-i fikir ve hareket arasında münkasım meyyâldır. Meslek-i felsefisi hüküm-i kadere inkiyâd ile istiklâl-i fikir ve hareket arasında münkasım bir mezhebti..” Hüseyin Daniş Bey muhak ve pek şâyân-ı dikkattir: “Bunların cümlesinden ziyâde nazar-ımda şeyhin mahiyetini büyülden adet-i hukûkiyesidir. Hakîkati, bütün acılığıyla zamânına göre arkasından sürüklemesi

muhtemel olan muhatarâta rağmen söylemekten çekinmeyen bu şâire bunları söyleten yaşadığı cemiyetin içinde gördüğü nekâis ve mesâvî olmuştur.”

Ser-âmedân-ı Sühan İran’ın en büyük, en necip şâirlerinden Hafız Şirazi ile hitâm buluyor.. Sînesinde dört beş asırlık parlak bir edebiyâtın şaşâ’a-i füyûzat ve bedayi saklanan bu büyük ve nefis cildi kütüphane-i milliyemize ihdâ ettikleri için müteharrim muharririne teşekkür eder, İran edeba-yı müteahhiresini bildirecek ikinci cildi de tahrir ve neşr buyurmalarını tekrar rice ederim..

Bu teşekkür ve ricadan sonra “ Ser-âmedân-ı Sühan”da nâkise telakkî ettiğim iki nokta hakkında samimiyetle telakkî olunacağından emin bulunduğum için- beyanı mütala‘at etmek isterim: Bu iki noktadan biri muhterem muharririn o lüzûmundan fazla mutantan üslubuna aittir. Hüseyin Daniş Bey’de teslim buyururlar ki Osmanlı lisânının muharrik-i tekâmülünü çizen en hâkim kuvvet, sadeliktir.. Bunun böyle olduğunu anlamak için bundan otuz kırk sene evvel yazılan âsâr ile bugünkü eserlere bir darbei nazar fırlatmak kifâyet eder.. Emin olmalı ki bugünkü eserler ile on beş yirmi sene sonra yazılacak eserler arasında da sadelik nokta-i nazarından gayet büyük bir fark görülecektir.. Bu, öyle bir kânûn-ı tabîî, bir cereyân-ı tekâmül ki önüne set çekmek gayr-i kâbil.. Osmanlı lisânı hakkında bugün perverde edilen ideal, güzelliğine ve kuvvetine halel getirmemek şartıyla, kâbil olabildiği kadar, o lisân-ı Arab’ı ve Fârsı anâsırdan, terâkipten tecrît ve tahlîstir. Neva-yı Sarîr muharrir-i muhteremi bazen o kadar mutantan ve müselsel terkipler istimâl ediyorlar ki, o esasen güzel üsluplarına rağmen, insânın veysiyeden, terksiyeden bir parça okuduğuna kâil olacağı geliyor.. İşte kullandıkları terkiplerden bir ikisini buraya yazıyorum: Kaide-i halel pezîr-i zevâl ve indirâs.. Refî ihsâsâtı minnet ve şükran.. Sükranı ezvak bi payanı vussal... Bu gibi rûhlu ve zengin bir mana ifade etmekten uzak müselsel terkipleri zevk-i hâzırın hazmedemeyeceği tabî‘îdir.

İkinci nakisa da “Ser-âmedân-ı Sühan”ı tezyîn eden eş‘âr-ı Fârisiyye’nin Türkçe’ye tercüme edilmemesidir. Daniş Bey gibi her iki lisânda cidden mütebahhir bir şâiri mukattedirden farsî şiirlerin Türkçe’ye tercümesini istemekte haklıyız.. Öyle zannediyorum ki şu noksan, Osmanlı gençlerinin bu eser-i güzînden edeceği istifâde ve istifazeyi ma‘atteessüf iyi tahdit edecektir.. Ecnebi bir milletin târîh-i edebiyâtı yazılırken şura ve edebasından intihâb edilen şiirler ve neşirler yalnız o lisân ile mi yazılır, yoksa eserin tahrir edildiği lisada tercüme edilir mi?.. Farazâ bir muharrir Türk lisânı ile bir İngiliz târîhi edebiyâtı telif etse de Şekspir’in, Bayron’un, Teysin’in şiirlerini kitâba

yalnız İngilizce olarak derç eylese bu kitâptan kaç Türk müstefit olur?. Sadi'den, Hayyam'ın, Celalettin'in, Firdevsi'nin şiirlerini okuyup tamamen anlayacak hatta mütefekkirlerimizden, şâirlerimizden yüzde kaç kişi çıkar?. Zannediyorum, hiçbir Osmanlı mütefekkiri veya şâiri Hayyam'ın, Sadi'nin farsî lisânıyla yazılan şiirlerini tamamıyla anlayamadığından dolayı tenkî ve tahtaah edilemez.. Zemîn-i istifâdeyi tevsi ve teşmîl için İran edebiyâtının bu güzîde şiirlerini Türkçe'ye – hiç olmazsa neşren-tercüme etmek lâzım ve zarûrîdir.

Hüseyin Daniş Beyefendi arz ettiğim şu lüzûmu ikinci ciltte lütfen nazar-ı dikkate alırlarsa Osmanlı şebabına, Osmanlı âlî irfânına ifa ettikleri hizmeti tevsi' buyurmuş ve o âlemi kendilerine bir kat daha müteşekkir ve minnettâr bırakmış olurlar...

20 Kânûni Evvel 1327

2.1.2. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye

Bu yazının sahibi Ahmet Rasimdir. Osmanlı tarihindeki geleneklerden bahsedeni bir yazıdır. Bu yazıda padişahların tahta çıkmalarını ve türlü oyunlarla indirilmelerini anlatır. Metin şu şekildedir:

“Hal’, edvâr-ı mutlâkiyetin sahâif-i târîhinde kemâl-i ehemmiyetle sebt ve tahrir ettiği vaki-i mühimmenin birincilerinden ma’dûttur. Beşeriyet ilk yaşayışında ki hürriyet-i harekâtı kaybederek (heyet-i ictimâîye) dediğimiz bu sun’î, muhdes, nev’amâ bid’at şeklinde rûnümâ olan topluluğa me’lûf olduğu zamânından itibâren (kuvveti) bir şahısta, bir heyette mütemessil görmek gibi o hayât-ı sun’iyye ve muhdesenin netâyicine kapılmıştır. Onun içindir ki kuvvetin mümessili olan şahsı veya hey’et-i sukût halinde görmekten hem mütevehhim, hem de cibillet ser azâd kisi sevkiyle başka bir yolda, başka bir sevinçle, gurur ve azîmeti intikam cuyanesîne yaraşan bir insiyakı tabi ile mütebessim olagelmıştır. Mahaza o tevehhüm ve tebessümünü yine gizli bir infî’âl idâre etmekten hali kalmamıştır.

Bu infî’âl, bir terbiye, bir irâde, daha doğrusu bir an’ane-i rûhiye asarından ma’dûttur. Kuvvet, yapıştığı elleri nasıl büküp kırarsa kef meşitine talik ettiği anlardan da bükülüp kırılmadıkça intizâ edemez. Bu tecellî-i müsenna ictimâîyâta da hâs olmuş ve mutlâkiyet idârelerinde tesîrât ve ihsâsât-ı mütefâvitede bulunarak elden ele geçmiştir.

Beşerin bizzat sâika-i tahfiz ile icat ve kabûl ettiği bu kuvvetin zamân zamân leh ve aleyhinde izhâr ettiği ihtirâm ve adavet ihtilafât-ı umûmîye sahnelerinin en müessir temâşâlarındadır.

Hâl-i hâzırda mevcût tetkikat-ı ictimâîye hassalarına göre insânları ibtidâ hayrân-ı müessiri eden kuvvet, kuvveti bedeniyedir. Kendi mislini kapınca yere vuran bir fert, sâ'ir efrâdın birden bire nazar-ı hayret ve tacibini celbeylemiş, bu ilk insâniyeti şedîd bir sûrette tezâhür eden bu fiil talib-i o hayret ve teaccüple alkışlayarak sahibine yine o hayret ve tacibin mahsalası olan bir hürmet-i mecburiye ile bakmaya başlamıştır.

Fakat bu hürmet-i mecburiye korkudan başka bir nâm ile tefsir edilemiyor. Çünkü mütağlıbi temâşa edenler arasında o anda bir iştirâk-ı tahaffuz hissi peyda olmuştur. Cümlesi birer defa medid veya kasir bakıştıktan sonra bir incizâb-ı ânî ile yekdiğere takarrub ederek beraber yaşamak, beraberce gezmek, beraber oturup kalkmak arzûsunu duymuşlardır. Yekdiğerinden farklı bir kuvvete, yekdiğerinden fazla bir zekâvete, yekdiğerinden ziyâde vesait-i ma'îşete mâlik olmayan bu ifrat böyle mütehaddit, böyle mümteziç, böyle merbût kalabilmek için aralarında ilk defa (hiss-i itâ'at), saniyen bir (râbıta-i inziyat) buldurmaya ihtiyaçları olduğunu anlamışlardır. Bu iki his, beşerin (silsile-i muratib) diye vaz ettiği maadla teşrifatının iki hadidir.

İşte kuvvet-i işar eden (N) buraya, bu muadelenin tertibatı hurufesinden birinin üzerine bu sûretle vaz olunmuştur.

Kurûn-ı meçhûlenin nâlık olduğu hayât-ı râ'ıyanede bu (N) kuvveti babadan ibtidâ eder. Henüz üç dört okkalık bir yavruyu sade ve serazade bir ma'îşetin beslediği kemikli, etli, sinirli kuvveler arasında hissetmeyecek derecede tutan o ferdi bayabanı, onun yirmi, yirmibeş okkalığını da bir müddet sonra kaldırıp hoplatmaktan pek zahmet duymamıştır zannediyorum. Bu adamların zamânında pek parlak ve calibi hayret emsali görülüyor. Fakat bazice-i kuvvet olan çocuk bundan elbette hissedarı hayret olmaktan kendisini alamamıştır. Kabâ'il ve aşâyirin teşekkülünü icâp eden kuvvetler de hep böyledir. Kuvvetli bir şahısta, bir rûkn-i tesiste mütemessil görünmesinden mutahassıldır. Şimdi böyle bir kuvveti, bu kuvvetin sahibi ve mümessili olan bir ferdi o kuvvetten mücerret görmek istemek hiss-i itâ'ati ve râbıta-i inzibatiye kavâid-i müessesesine karşı bir tecâvüz addedilmek zarûrî görünüyor. İşte bu zarûrette o kuvvetin icat ettiği bir siper, bir kalkan, adeta bir mevki-i müstahkem makamındadır, tecâvüz efrâdı mâni olan bu siperi ekseriyâ

(isyân) nâmıyla anılan diğerk bir kuvvet, birinci kuvveti hâsıl eden diğerk kuvvetlerden müteşekkil bir şiddet, kırmayı i'tiyâd edinmiştir.

Eşkal-i isyaniye pek mütenevvidir. Bunun tenevvu'u, derûnundan zuhûr ettiği heyet-i ictimâiyenin idâre edildiği kavânîn ve kavâid-i mahsûsaya tabidir. Bizim hal' isyânlarında mütecellî olan şekli hemen yekdiğerkinden aynı ve yekdiğerkine müsâvidir. Cümlesi, cümlenin ma'lûmu olan bir düstura tabidir. Kuvvetnin ve kavaid-i devlette ve işkâli idâremizde pek az tadilat vuku'a gelerek usûl-ü hükümet sûreta şeriyete tevkif edilmiş ve hâlbuki tedâbir ve avâmiri keyfiye her nev'i hudud-i kânûna ve nizamiyeyi gölgede bırakarak hükümran olduğu sebeple ufak bir entirka, bir söz, hatta bir hareket büyüye büyüye adeta bir (muharrik isyân) tesîr ve kuvvetini ahz eylemedikten hali kalmamıştır.

Fakat târîh-i Osmaniyede mastûr olan hilmlerde en mühim kuvvet, en mühim müesser asker ve halkın ayaklanması olduğu halde bu kuvvet ve müessiri neticelendiren taraf şeriden verilen (fetva) dır. Bu âmil, ve kayı-i haliyenin netice pezir olmasını tacil ve takviye eden bir (vâsita-i mucibe) gibi zuhûr ederek kırılan kuvvet-i bi'l-ihya diğerkine tevdi ve kıyâm eden kuvve-i muhacimeyi teskin etmek hassa-i mümtazesini haizdir.

Osmanlı hükümdârını meyanında merâratı hal'i ilk tadan (Murat Sani) ile ferzend ercümenti Fâtih (Mehmet) sanidir. Gerçi Murat Sani, arzûvi firağ ile kendi kendisini hal etmiştir. (Jan Hunyad) ın gakebatı mütetabiası o şehriyar per vekarı tac ve tahtan müstağni bir hale getirmiş ise de şahadet-i târihiyye müşarûn ileyhte yine bir eser-i ağırır husûle gelmiş olduğunu müeyyiddir. Fakat padişah müşarûn ileyhin ikinci (veya üçüncü) defa olarak kabûl-i saltanat edişinde, velevki rical-i hükümet-i İlham ve istirhamı üzerine vaki olmuş olsun, firağ ve uzlet-i ma'lûmesinin pek vazih bir aksü'l-ameli görülür. Bu aksü'l-amel (Varna) mulhimesi galibiyet maşaşasının verdiği tesliyet-i sürûr incâmıydı. Bunda zerre kadar şüphe yoktur. İğbirarı ibtidâ-i zâil olunca, muvaffakiyetin bahşettiği neşe-i hurûş edince (fıkr-i saltanat) ın tekrar neşvunumâ bulmasını tabi'i görmekte zarûrdir. Bu esnada (Halil) Paşa'ya isnat edilen entrikada Muradı Sanininde işareti, alâkası olduğu hissediliyor. Hatta Hacı merhum, işi nazma dökererk diyor ki: (Varna muharebesinde)

Geçip evvel cayı hicadan şehinşâh

Edirne canibine tuttu çun rah

Cu, gördü tazedde Sultan Mehmet

Sipahi içre olmamış maklet

Münasip görmedi kim evvel nihali
Perişan idi ida, mekr ve ali
Bunu fikir etti kim bir nice eyyam
Adv define bizzat idi ikdam
Şeref bahş ola devlet mesnet yine
Vire revlak ümur ehli dünya
Veliahtı ire, sen kemâle
Ola ol demadu üzre hevale
Civanlık anında çekmeye gam
Evvel efkâr etmeye kalbini dirhem
Biraz müddeti huzur ve işret ede
Mukaddem olduğu sancağa gize
Eğerki böyle fikretti şehinşah
İlah...

(Âlî) târihinde ise bu cihet pek ziyâde sarihtir. Hatta şu vecihle izâh ediyor: (Lakin gerek vüzerânın, gerek sâ'ir asâkir ve ümerânın daimâ re'yi ve tedbirleri bu idi ki Sultan Murat'ı yine payitahta getirdiler. Ama bir hile ile bir ve canibe azmettirip sadr-ı kadîmine geçireler. Bu tedabir ile Sultan Murat Han Edirne'ye geldi. "Saruca" Paşa'nın sarayına nüzul kıldı. Beş oğluna ilga ve ziyafet etmek lâzîmesini Sultan Mehmet'e inha ettiler. Evvel tedariki gördürüp enva-i ecelallah saraya getirdiler. Vaktaki peder-i saadet-mendi bisat üzere oturup mehru vefa kastına kemerbend kılınmak mertebelerini söyleşti, zâhiren bu derki sadrınızı babanıza teklif edesiz, deyip riayet-i edebe terqip şeklini gösterdiler. "Meğer ki Sultan Murat Han dahi neva pişman olmuş imiş, cülus için bu denli cayı rûhsat-ı ferza ki güçle bulmuş imiş, hemen ki şehriyar-ı civan-bahtı teklif-i cülus-ı taht kıldı, bir miktâr naz tarikini işar ederek cevaz gösterip geçti oturdu"

Mâhâza bu mesele-i haliyeden en ziyâde mütessir olan Fâtih Sultan (Mehmet) tir. Denilebilir ki (Manisa) ya doğru sevk-i menkûbiyet ettiği dakikada (Halil) Paşa'nın ilâm-ı idamını da yazdırmıştır. Murat Sani'nin ikinci defa olarak saltanatı kabûl ettiği hakkında rivayat-ı muhtelif bahsimize tâliki olmadığı cihetle yalnız nekât-ı ihtirâsiye nazar-ı dikkat alıyoruz:

Resim: Trablus’a medeniyet (!) yerine kolera getiren İtalyanların vahşetlerinden: Kolera mesâbini için tecrîthane ittihâ edilen bir viranede ölümler arasında bırakılan birçok insânların manzara-i sefaleti..Hace, infi‘âli Fâtih’i dahi nazmen irad ediyor:

“Buyurdu oğlu olan şehriyare

“Kah ikbaliye mağnisaya vara

“Hemen azîm eyledi (silik) Mehmet

“O semte kim buyurdu şah emced

“Veli mağber olup kalbi şarik

“Halil için dedi gör şu herifi

“Kah nice eyledi tahrik-i asker

Ne vechiyle bizi itti pesser”

Fakat kuyud-u târîhiyenin burada bir inceliği daha var. Vakayi-i hâliyede onu asla kaçırmaya gelmez.

Evvela: Hace târîhinde olan ve “ Edirne” de bu esnada zuhûr eden yangına müteallik bulunan fukâranın son cümlesi: Bu cümle şöyledir:

(Sultan Murat Han diyarından abur edîp Edirne’de “Bucak ta) da nüzûl etti. Şikâr nâmına (!) çıkıp yeniçerinin zamyin bilip serir-i saltanata mükerreren cûlus edîp Sultan Mehmet Han’ı Manisa’ya gönderdi.)

Saniyen: Reviş-i ifadesi başka olan Solakzade târîhinde ki kayıttır:

(Halil Paşa ilgasiyla Sultan Mehmet vâlid macitlerine: Halasız hayâtta iken biz padişah olmak münasip değildir. Evvelde emrinizde imtisâlen kabûl şekli gösterilmiş idi deyu teklif-i serir eyledi, mekr-i vezir askerle (!) bu husûsta ağız bir etmiş idi.

Salisen: Yine Solakzade beyanına göre: (Şikarbahanesiyle etrafı keştüğüzar edîp yeniçerinin mafi’z-zamirin bilecek esnâ-yı şikarda hatt-ı şerif tahrir olunup Sultan Mehmet Han namdara tekrar levayı Manisa tevcîh olundu.)

İşte şu üç kaydı delâletiyle dahi tezâhür ediyor ki Murat Sani kendi kendini hal’dan mütessir olmuştu. Lakin bu meselede en can alacak nokta (Yeniçerinin mafi’z-zamirini bilmek) tabir mahsûsudur. Bu tabirin ihtivâ ettiği husûsiyeti unutmamalıdır. Vak‘ayi hâliyenin cümlesinde onun mu‘âvenetve gayret-i müşterikesi değil belki tesîr-i katiyesi görülecektir.

Hal’in, Fâtih’e su-i tesîrini iyice ifhâm edecek vak‘ayiden biride pederinin haber vefatını alır almaz bir arap atına binerek ve:

-Beni seven arkamdan gelsin diyerek maiyetini beklemeyecek derecede payitahta şitâbân olmakta ki teşebbüsüdür hatta (Manisa) dan (Gelibolu) ya iki günde gelmiştir.

(Edirne)de (Bucak Tepe) de kıyâm edîpte yarım terakkî ile iskat edilen yeniçeriler, Fâtih'ten cülâs bahşîşi istemek gibi ikinci kıyâmı andırır harekât-ı serkeşânedede bulunmayı unutmamışlardır.

Bu iki şeklin kati nazar edilecek olursa Osmanlılar'da keyfiyet-i hal'a ibtidâ kati bir şekl-i târîhi verenin (Yavuz Sultan Selim) olduğu tezâhür eder. Çünkü bilicbar pederi (Bayezit Sani) nin elinden zemamı hükümeti almıştır. Hem de nasıl? Şehzade Sultan (Ahmet) ile Şehzade Sultan Sultan (Korkut) u da bir anda fikri saltanattan hal ederek. Anlaşıyor ki (Selim Evvel) bir darbeye üç medii saltanatı açığa uğratmış ve hükümeti kendisine has kılmıştır. Fakat burada dahi cây-i dikkat olan madde:

Askerîn kendisine mazhar olduğudur. Şehzade Sultan (Ahmet) te harb-cû etsede Selimi Evveldeki batş ve şiddet yeniçerilerin daha ziyâde muhabbetlerini celp edecek derecede mütebâriz idi. (Resimli ve haritalı târîh-i Osmani) nin birinci cildinde Yavuz'un mesleğini şöylece Hulâsâ etmiş idik: Arabistanı, Mısır'da hükmeden ümerâyı çera kesalından, acemsitanı şeyadan kurtarmak, İslâmı bir noktaya cem için icâb ederse hinde, turana gitmek)

Bu tasavvuru azîm o zamânın askerî nezdinde padişahın ulvi kadrini tecessüm ettiriyordu. Verdiği yolcu bahşîşler ise onlardaki irtibâtı daha ziyâde takviye etti. Hal böyle iken yine bu asker biri (Azarbeycan) tarafında, diğeri Tebriz ve Karabağ kışlağında azm-i fâtihânesine mani olmak üzere kıyâm etmiştir.

(Bayezit Sani) hilm-i tabi ile askerîn umur-u hükümete müdahalesini asan kıldığı cihetle Yavuz tehdidatı bir müddet mukate için onlara hiss-i itâ'at ve inzibat-ı ilgâ edebildi.

(Bayezit) ın keyfiyet-i halinden sûret-i tesîrini târîh etrafıyla tahkiye edemiyor. Veyahut vaktiyle etmek istememiş. Yalnız iki fıkra naklediyorum ki: Biri: Bayezit'in Selim'e senevî iki yüzbin duka altını teklif ettiği ve diğeri: Teklif-i vâki red edilince yeniçerilerle beraber İstanbul halkının da (Birinci defa) saray önüne giderek: Biz Sultan Selim'i isteriz. Diye bağdırdıklarını mütekip padişah halim: - Devleti oğlum Selim'e terk ettim. Cenabı hak müteyemmin eylesin, dediğidir.

Görülüyor ki (Bayezit Sani) taç ve tahtını terk etmek fikrinde bulunmamış ve bilâhare askerle halkın ittihadı üzerine menkuben terk ederek (Dimotka) ya revan olmuştur. Bu gidiş esnasında keyfiyet vefatı henüz bir ukte-i târîhidir.

Şu meselede halkın askerle ittihadından biz ne anlayabiliriz? Kocaman bir anarşi. Zaten memleket devr-i fetretî andırır bir halde idi. Şehzadeler munaza‘atı, Selim’in Kırım – Rumeli seferleri bu anarşinin, hükümsizliğin başlıca safahâtinden değil miydi? Fakat bizim burada aradığımız, vak‘ayi-i atîye için (anane) olacak bir kayd-ı ibtidâî idi. İşte onu bulduk.”

2.1.3. Soğukkanlılık

Doktor Ethem’e ait bir yazıdır. Psikolojik bir yazı olarak da düşünülebilir. Olaylar karşısında özellikle heyecanlı durumlarda soğukkanlı olabilmek için neler yapılması gerektiğinde bahseder. Metin şu şekildedir:

“Soğuk kanlılık

Bir ihtiradı izhâr eylemekten imtina etmek o ihtirâmı öldürmek demektir. “Cems”

Metânet-i irâdenin, hâkimiyet-i nefsiyenin en mühim itiyadât-ı müfidesinden biri de teheyyücatımızı zabtetmek, yes ve surura, gayz ve intikama tahkir ve iftiraya karşı zâhiren bî-teraf bir telakkîye mâlik olmak iktidârıdır. Teheyyüç (Emotion) hayâtı ameliyemizde ekseriyetle bi faide ve belki de muzır bir arıza-i hissiye olup kuvve-i muhâkememiz, selâmet-i mülâhazamızı tazallüm etmek ve Binâenaleyh muhâkeme ve mülâhazamıza merbût olan ef‘âlin akıl ve mantık dâiresinde icrâsını tasip etmekten başka bir şey yapamaz. selâmet-i ef‘âl selâmet-i efkâra bağlıdır; hâlbuki teheyyücat bir dalgalı deniz demektir ki bir fırtına şeklinde yükselip her tarafı sarsan dalgalar rüzgar aklımızın hissi idâresini imkansız kılar.

Sizi tahkir ile izzet-i nefsinin cerihadar eden, nuhuvvetinizi uyandıran bir muameleye hedef oluyorsunuz. Hayât-ı hissiyenize örülen bu şedîd darbenin sizde uyandırdığı aksü’l-amel bir hiddet ve nüfurdan ibaret oluyor; çehreniz sararıyor, kan beyninize hücum ediyor, kalbiniz şedîd darbelerle göğsünüzü paralamaya çalışıyor, yumruklarınız sıkılıyor, vahşi bir hayvân mevcu bir darbe tesîrinde nasıl şedîd bir hamle-i isyaniye ile karşısındakini paralamak isterse sizde aynı tehevür ile darbe-i mahkureyi i‘âdeye meylediyor, muhatabınızın üzerine atılıyorsunuz. Fakat fırtına geçip bu badire-i hissiyenin sizi sevk ettiği kurayveyi selâmetle muhâkeme edebildiğiniz zamân aksü’l-

amelin feverânına tabiyet etmekle ne büyük zararlara düçâr olduğunuzu anlıyorsunuz ve hissediyorsunuz bütün âlâf-ı hissiye-yi tahriş eden vakâyi' kaşısında heyecânınızı zabt ile metânet-i muhâkemenizi ne kadar hissi muhâfaza ediniz zarardan o kadar tevakki ve hayvâniyetten o kadar tebaid etmiş oluruz ki.

Teheyyücat hemende daimâ mülâhazat-ı mantikiyeyi dumana boğan bir zelzeledir, hırs ile kalkan zararla oturur denildiği gibi neticede enkaz ve harabattan başka bir şey bırakmaz.

Teheyyüc-ü şedîd bir halet-i hissiye demektir, bunun içindir ki kuvvet ve tesîri pek vasi'dir; hissiyât ile müterâfik olan efkâr en sıcak ve en faal fikirlerden, teheyyücât ile müterâfik olan faaliyet-i dimâğîye ise yangına tutulmuş saman demetine benzer. Bizi kamçılaman bir sebep harici önünde akıntıya tutulmuş bir kazazede zaafını iktisâp ederiz, cereyânın verdiği baş döndürücü süratin sermestliği içinde bütün metânet ve mukavemetimiz mahvolur, bizi sürükleyen girdabın huruş ve haşyeti taht-ı nüfûzunda tehlikenin derinliğini görmek iktidârımızı bile kayıp olarak selâmeti akliyemiz tamamen muhattel olur. Teheyyücat-ı şedîdeye uğradığımız zamân müfteris hayvândan farkımız kalmaz, çünkü teheyyüç bizi yalnız sürüklemekle iktifâ etmeyerek mantıksız, muhâkemesiz, faydasız ve vahşi bir faaliyetle teheyyücün icâp eylediği i'âde ve tecâvüzün icrâ-yı faaliyesini icbar eder. Teheyyücün bu tesîri tabi-i ve mihanikiyet fiziyojisi icâbıdır; hele metânet-i irâdeden bütün bütün mahrûm olarak kuvâ-yi rûhiyeleri aksü'l-amellerden ibaret olan çocuk beyinli insânlarda teheyyücat bir amiri mütalık hükmünü iktisap ederek bütün benliği taht-ı istibdatına alır. Bunun içindir ki bir rûhun müteyyin ve melekât-ı insâniye ile mücehhez addedilebilmesi için teheyyüc fırtınalarına karşı mukavemet edebilmesi, önündeki maniaları mahvederek cereyânına devam etmek isteyen bu seyl-i huruşani yolundan alıkoyabilmesi lâzımdır. Böyle soğukkanlı olanlar deri hakîkaten müteyyinü'l-irâdedirler ve cidden birer insândırlar.

Kabilimdir ki teheyyücümüzü idâre edelim. Bizi şamarlayan bir tahkir altında sükunetimizi muhâfaza etmek, bizi deli gibi ferahlandıran bir beşerat önünde asabımızı galeyani müsarni zabtetmek mümkün mü? Fıtraten bir irâde-i müteyyine ile mücehhez olanlarda veyahut İngilizler gibi zabt-ı teheyyücatı bir itiyad-ı milli haline koymuş bulunanlarda en müheyyic vak'a önünde bile sükunet fikri ve selâmeti hareket-i muhâfaza edilebildiği her zamân görülüyor. Zabt-ı teheyyücatın kâbil olduğu bu istidad-ı fitra, bu isâr-ı sâbıkadan biri toplanan ereit-i metânet-i vazıhan ispat ederse esasen fevkalade

hassas olan, en ufak bir sebab-i müheyyice karşı şedit bir feverân göstermeye meyyal bulunan, aksü'l-amellerinin aniyet ve vahşetini men edemeyerek her bir darbeye karşı gürültülü cevâplar vermeye alışmış bulunan zayıflarda, esbâb-ı müheyyice-i hariciye aynı kalmak şartıyla, bu esbâba soğukkanlı cevâp vermek iktidârını itâ eylemek kâbil mi? Hulâsâ (silik) teheyyüce mümkün müdür?

Bunu anlayabilmek için evvela teheyyücün ne olduğunu bilmeniz lâzımdır.

Teheyyüc nedir? Denî bir şahıs teheyyücün ne demek olduğunu, amîk-i rûhunda ne gibi tahavvülât husûle geldiğini, adem-i tebeyyünü pek müşkil bir halet-i vicdâniyenin ne sûretle akledildiğini idrâk eder ve teheyyücü hâdisât-ı psikolojinin diğerleri ile karıştırmamakta hiçbir müşkülât çekmez. Fakat ezmek istediğimiz düşmanın zayıf noktalarını bulmak için tafsilatın-ı teşrîh etmeliğimiz, bunu tevlîd ve tekvîn eden anâsır-ı dâhiliye ve hariciyenin nelerden ibaret olduğunu tahlîl etmeliğimiz iktizâ eder.

Hadisâtı rûhiye-yi umûmîyeti itibâriyle üçe ayırmak kâbilidir: Akıl, his, irâde. Teheyyüc bunlardan his kısmına aittir. Her teheyyüc bir histir, yani her teheyyüc bir âmil-i hariciyenin zihnimize uyandırdığı nefret veya muhabbetle mümtezic bir halet-i vicdâniye, sıcak bir idrâktir. Her teheyyüc bir his ise de her his bir teheyyüc değildir. Hissiyât nispeten sâkindir, bizde büyük bir galeyan tevlid etmez, teheyyücat ise hiçbir vakit sâkin kalmayarak büyük bir fevr ü galeyan ile terâfuk eder.

Mabadi var”

2.1.4. Ulûm-ı Rûhiye

Bedîi Nuri'ye ait bir yazıdır. Ruh ilimlerinden bahseder. Felsefik özelliği de bulunur. Metin şu şekildedir:

“Ulûm-ı Rûhiye

Makâle-i sâbıkada bazı kavânîn-i rûhiyeden bahsetmiştik. İlm-i rûhun felsefe ile olan münâsebeti tetkîk olunursa, hemen bütün ezmine-i cedîde filozoflarının dedikleri gibi, felsefenin kısm-ı esası ve aslîsidir: Mantık ve tenkît ulum, fenni bedayi, ahlâk, ilmi kelim, hilkat-i avâmil, ve ale'l-umum felsefenin aksam-ı sâ'iresi adeta gölgelerini bu ilmin sînesine daldırmışlardır. Çünkü bu ulûmun kaffesi ya doğrudan doğruya ulûm-ı akliyedendir, hâdisât-ı ilmiye ise hâdisât-ı rûhiye ile münâsebettedir, veyahut seviye-i akliye ve derece-i hassasiyet ve idrâk-i rûhiyeye göre tayin veyahut akıl ile münâsebeti pek az olan sarf-ı ahvâli vicdâniye ve rûhiye ile ittizâh ve tenevvür edilirler. Eğer ilmi

rûhun ulumu sâ'ire ile olan münâsebeti tetkîk olunacak olursa görülür ki merakiz-i asliye-i ilmiyeden, uzviyet-i mazume-i ilmiyenin akdi hayâtiyesinden birisidir. “Apter” taksîmatı ulumüne, bütn ulûmu iki nısf-ı küre gibi iki büyük kısma taksîm ederek birisine ulumu maddiye veya kainatiye Cosmologique diğeri ulumu fikriye itlâk etmişti. İlm-i rûh bi't-tabî ulûm-i fikriyenin birincisini teşkil eder.

“Ogüst Konte” bu taksîmi iptal ederek ulûm-ı esasiye-yi bir tertib-i said üzere altı kısma taksîm etmişti: Ulûm-ı riyaziye, ilm-i heyet, ilm-i hükümet-i tıbbiye, ilm-i kimya, ilm-i hayât ve ilm-i hükümet-i ictimâîye; Konte'nin şakirdi Litrehastadi'nin üstadının bu taksîmini ıslâh ederek ilm-i hayât ile ilm-i ictimâ arasında, bir silsilenin zarûrî bir boğumu gibi ilm-i rûh ilâve ve idhâl etmekte tereddür etmedi.

Diğeri bir tasnif-i ulum dahi ilimleri tertib-i ati vechle yekdiğeri üzerine mevzû dört büyük sınıfa taksîm eder: Ulûm-ı riyaziye, ulûm-ı hükmiye, ulûm-ı tıbbiye, ulûm-ı ahlâkîye ve ictimâîye bu nokta-i nazara göre ilm-i rûh ulumu ahlâkîye ve ictimâîyenin başlı bir kısmıdır, adeta bu kısım tahtında dâhil olalı ulûmun kaffesinin mübdeilerini teşkil eder, mübahisinin başında tasaddur eder. Filhakika ilm-i iktisat, hukûk, târîh, ilm-i idyan, tenkid-i sına-i ve edebi, hikmet-i ictimâîye gibi ulûm-ı ahlâkîye ve ictimâîye sınıfına dâhil olan ulumün kaffesi üzerinde ve mübahis arasında ilm-i rûhu tetkîkat ve mübahisat-ı ehemmiyetli bir mevki işgâl eder. Hatta bu ilim için, ulûm-ı ictimâîye ile ulûm-ı tıbbiye arasında bir geçit hizmetini de ifâ eder deniliyor. Çünkü ilm-i rûh ilmi menaf'i-üliza ve ilm-i hayât ile sıkı sıkıya hali irtibâta bulunmakla beraber münhacî tetkîk itibâriyle bu ilimlerden esaslı bir sûrette iftirak eder. Filhakika ilm-i menafü'l-iza da ve ilm-i hayâtiyede münhacî tetkîk öyle bir nev'î usûl-ü müşahidedir ki müdekkik kendisini tetkîk ettiğî maddeyi katiyen bilmiyormuş gibi bir mevki vaz' ederek tetkîkatını sarf-ı meşhudatına ve tecrübelerine istinât ettiriyor ve bu cihetle dâire-i tetkîk-i hissiyâta hasredildiğî için bu neticede müdekkik için aynı ve şahsiyetten mücerret olur ilm-i rûhta ise müdekkik mütala'atını bilaks maddeye bilmiş, tanımış farzederek, hatta daha doğrusu o madde hakkında ki ma'lûmatını derûnundan ahz ve telakkî eyleyerek – çünkü aksi halde maddeyi tanımamak anlamamak tehlikesine ma'rûz olur- icrâ etmek mecburiyetindedir, yani müdekkik burada şahsiyetinden tecerrüt etmez, tetkîkatı hissiyâtı şahsiyesine müstenit olur. “Volf” ilmi rûh “ilmi rûh tecerrübü” ve “ilmi rûh akli” nâmıyla iki kısma taksîm etmişti. Çünkü rûh ya mahsûlü müşahade olan hâdisâtının taakib ve tevaliyesi nokta-i nazarından tetkîk olunur, veyahut mürrei ve meşhut olmayıp ancak

muhâkemei akliye ile anlaşılabilir olan mahiyeti rûhiyenin tetkîki nokta-i nazarından tetbi olunur. İlm-i rûh tecerrübü rûhun hâdisâtının tetkîki, ahvâli vicdâniye ve zamiriyenin ilmidir, ve münhâc tetkîk-i müşahide olur. İlm-i rûh akıl ise madde-i zamiriye ve vicdâniyenin ilmidir ve münhâc tetkîki istintâcdır. Hâlbuki bu taksîm zamânında kabûl edilmemiştir. İlm-i rûh (silik) tecrübiyyun başka bir kısım yoktur, ilm-i rûh ak-lı mechûlât ve ma'fukut'-tabi'atın ilmidir, derler. Hâl-i hâzırda ilm-i rûh üleması bu eski taksîmata bedel bir yenisini ikame ederek hemen hepsi ilm-i rûh "ilm-i rûh-u umûmi" ve "ilm-i rûh-u husûsi" nâmıyla iki büyük sınıfa tasnif ederler: İlm-i rûh-u umûmi hadisât-ı rûhiyete işgâline ve en umûmi kânûnlarına nazaran tetkîk eder, ilm-i rûh-u husûsi se az çok husûsi ve mahdût olan hadisât-ı rûhiyenin muhtelif sûr-u terkiyesini ve kânûnlarını tetkîk eyler.

Bu hale nazaran ilm-i rûh-u husûsi aksam ve mübâhisi adideye inkisâm eder, çünkü hadisât-ı rûhiye muhtelif sûretlerle terkip ederler, ve muhtelif işgâl ve i'râzı arz ederler.

Bir kere " hikmet-i tabiye-i rûhiye" ile "ilim ve zaifü'l-izayı rûh" vardır ki bunlar hadisât-ı rûhiyeyi, üzerlerinde müesser olan avâmil-i tab'iye ile veyahut hadisât-ı rûhiyeye refakat eden ahvâl ve şerait-i uzviye ile olan münâsebetini tetkîk eder. Filhakika sabit olmuş hakayiktendir ki ahvâl-i tıbbiye rûh ve i'râz-ı rûhiye üzerinde koyan icrâ-yı tesîr eder: Dağ sekinesi cenkçidir, cesurdur, fırtına canilerin fikri cinayetkarlerini icrâyâ sâik bir âmil-i rûhiyedir, maraz-i beden, maraz-i fikr-i tevlîd eder, soğuk memleketlerde tekâmülât-ı akliye ve vicdâniye batı, sıcak memleketlerde bilakis seri' olur, vesâire. İşte bu hadisâta hadisât-ı tıbbiye veya uzviye bir sebep ve müessir olarak hadisât-ı rûhiyenin netâyici ve mâhiyeti üzerinde icrâ-yı tesîr ederler.

Bir de " ilm-i rûh-u meriz" vardır ki bunun dâire-i mübahisi ihtilâlât-ı asabiye ile imrâz-ı dimâğiye'dir. Bu mübâhis "ahvâli rûhiye-i hilafü't-tıbbiye" denilen vasi' bir mübhes ilminin bir şu'besini teşkil ederek birkaç kısmıdır, bunlardan bazısını te'adüd edelim:

- 1- Ahvâl-i rûhiye-i mal'ulin (tevliden ami, bizbân ve sağır)
- 2- Ahlâk-ı fâsi Degenere olanlar ahvâl-i rûhiyesi (tevellüden câni gibi)
- 3- Müstesnaların ahvâl-i rûhiyesi (kâni, ahlâkî bozuklar)
- 4- Sâir filmenamların, ahvâl-i rûhiyesi

Bu hâlet-i husûsiyede hâdisât-ı rûhiye bazı eşkal ve şerait-i mahsûsa izhar ederler. Ve tibben değil, ictimâ'en bu gibi hadisâtın mahiyetinin tabiyeti hâdisât-ı ictimâ'îye ve husûsiyle hâdisât-ı rûhiye hakkında pek mühim hakayıka i'sâl eder.

Kezâlik "ilm-i rûhu secâya" dahi vardır ki gerek ifrâdın ve gerek milletlerin secâyayı mahsûsasından ve bu secayanın hâdisât-ı rûhiye üzerinde ki tesîratından bahseder. İstivârâtı milli bu ilme "ilmü't-tebayı" Ethologic tabir etmiştir ki "ilm-i rûh-u milli" ve ilmü'l-aksuvam" bunun bir şaibesini teşkil eder. Kezâlik "ilm-i rûh cinsini" vardır ki icnâsı beşeriyenin senini muhtelifede bulunanlar yenin ahvâl-i rûhiyesinden bahistir. Mesela kadınların, çocukların sıhhat-i rûhiyesi ayrı ayrı bahisler dâhilinde tetkîk olunur ve esnân-ı muhtelifede dâhilinde ki ahvâli rûhiyenin tetkîkat-ı neticesi olarak mesuliyet-i cezâiye, hak intihâb gibi hâdisât-ı mühime-i ictimâ'îye ve siyâsiyenin esaslarını tabir eder. Kezâlik "ilm-i rûh-ı nisvani" veyahut mukâyeseli ilm-i rûh" vardırki cemiyeti muhtelifet-i hayâtiyede hasisat-ı rûhiyenin sûret-i tezâhürattan ve evsaf-ı mahsûsundan bahseder.

"Fenn-i terbiye" dahi ulûm-ı rûhiyenin aksamındandır; ve tetkîkat-ı rûhiye üzerine müstenit kavânin ve kava'id-i taharri ve va'z eyler.

Hiss-i kable'l-vuk'u, mezaif görmek gibi şimdiye kadar birçok âlimler tarafıdan ret olunan bazı hadisâtın mevcûdiyetini kabûl edersek bunların da ilmen tekikinden bahsolan bir ilim olmak lâzım gelir. Ve bu ahvâl-i garibe-i rûhiyeye bir isim ve bahsi mahsûs dâhilinde tetkîk etmek iktizâ eder.

"Kanet" vaktiyle başka bir manada olarak bu vadiye "Mübahisi rûhiye-i ma vefki'l-akval" sucho, tranecendentale tabirini kullanmıştır. Bu mübahis için el-yevm "İlmi ma fevki'r-rûh" Parapsychologie gelmesi istimal olunmuştur.

İlm-i rûhun tetkîkatına hâdim ve muavin olan birçok ilimlerde vardır. Bunlardan biri "İlmü'l-insân" derki gerek "İlm-i iştikâk-ı lisân" şu'besi ve gerek "Hikmet-i lisâniye" kısm-ı ilm-i rûhun dâhili dâire-i tetkîkâtında mühim hizmet ve mu'âvenetleri (silik) eder. Çünkü lisânın işgâli meşhûda ve mütehakkikası ve fikri (silik) husûsunda ki kâbiliyet ve vesat-i fikir ve Binâenaleyh hissiyât ve bi'l-cümle ahvâli rûhiye üzerinde icrâ-yı tesîrden hâli kalmaz, ve o cihetle tetkîkat-ı lisâna, tetkîkat-ı rûhiye için kıymettar vesikalar teşkil ve kavânin-i rûhiyenin keşfini teshîl eder.

Kezâlik ilm-i rûhun tetkikatını teşkil eden diğer iki ilim vardır ki mevcûdiyetleri ve bir ilim teşkil edip etmedikleri muhtelif fihtir: Bunlarda “ilm-i kıyafe” veya “ilm-i feraset” denilen Physiognomie ile “İlm-i mani‘a-i hat” Graphologie ilmidir.

İlmü’l-kiyafe veya ferâset, evsâf ve secâye veya heyecânât ve infi‘alatı nefsanîyenin hudât ve işgâl vechinden istihraç edilmesi keyfiyettir ilm-i ma‘ani-i hat ile beraber bu ilme “ilm-i rûh-u hariciye” ünvanı umûmîyesi dahi itâ edilmiştir. Çünkü her ikisi de ahvâl-i rûhiye ve vicdâniye-yi işgâl ve alameti zâhireden tetkîk ve istintac ederler. Ve zaten bunların her ikisi de “Linec” in dediği gibi “Rûh vücudu, vücut dahi rûhu (silik) eder” kaidesinin tatbikatındandır. Araplar ilm-i kıyafete hayli ehemmiyet vermişlerdir. Bu bâbda son derece zeki ilm-i feraset mütehasısları zuhâr etmişlerdir.

“İlm-i ma‘ani-i hat” veya sadece “İlm-i hat” nâmıyla ifade olunabilecek olan Graphologie gelmesi Fransa’da rahip “Mişkul” tarafından icat olunmuş ise de âsâr-ı kadîmede bundan bahsedildiği olmuştur. Mesela “Sühnevn” Ogüst’ün yazısını tetkîk ederek ondan istihrac ettiği ma‘aniyeyi beyan etmiştir. Bu ilm-i işgâli hatiyyeden ve harflerin sûret-i terkip ve tevhidinden istihracı maaniye ve ahvâl-i rûhiyenin keşfine olan hizmetinden başka o saf ve secâyatın sûret-i teşkili kânûnlarını yani en ziyâde rayiç olan hasâil ve tabayi-i rûhiyenin işhâsı muhtelif nezdinde sûret-i tevâfuk ve imtizacı keyfiyetlerini ifadeye de hâdimdir. Ve atiyen bundan hidemât-ı azme ve keşfiyat-ı mühimme intizâr olunur.

İlm-i rûha hâdim olan ulûm meyanında başlıcalarını bu tâdâd ettiğimiz ulûm-ı teşkil ederse de ulûm ve fennunu sâire de ilm-i rûha müteallik tetkikat-ı az çok teşkil ve sağlam esaslara istinât ettirirler. Mesela coğrafya ilm-i ahvâl-i rûhiyesi tetkîk olunacak herhangi bir kavmin muhît-i maddiyesini tayin ve tetkîk için pek elzem bir ilimdir. İlmi kimya ve hikmet-i hâdisât-ı rûhiyenin tayin ve tarz-ı in‘ikasını izâh için mu‘âveneti kelihe ifâ eder. İlm-i hayât-ı hâdisât-ı hayâtiyeden olan hâdisât-ı rûhiyenin mevki‘ini ve mahiyetini izâh ve tenevvür eyler; vesâire.

Zaten el-yevm ulûm ve fûnûndan hiçbirisi diğerinden müstağni olamayacak derecede yekdiğerine girift olmuştur. Ulûm ve fûnûnun vüsati ve tetkîk ettikleri hâdisâtın enva‘inin kesreti bunların idadının gittikçe tezayüt etmesine müneccer olmakla beraber aslı bir olan, “ilim” ve “keşif” mefhumu etrafında dolaşan bu tetkikat-ı muhtelifenin ve hâdisât-ı mütenevvi’enin mahiyeti daha ziyâde anlaşıldıkça yekdiğerleriyle olan münâsebet ve revâbıtı daha ziyâde zâhire çıkıyor, ve Hâl-i hâzırda herhangi bir mesleğe mensûp, hangi

bir şaibeyi tetkik husûsensa haiz-i ihtisas olmak isteyen kimsenin ulûm-ı sâirenin hiç olmazsa mebâdîsine vâkîf olmasını icâp ettiriyor bu hal-i fikrin saderât-ı bedâyi'-kârîsinden olan edebiyâtın sırf sanat vadisinden çıkarak ulûm-ı sâireye hâdim bir ilim olmasını intâc ediyor. Ve işte bunun içindir ki el-yevm en ziyâde mazhar-ı rağbet olduğunu gördüğümüz bir tiyatro, bir şiir tahlil olunacak olursa ya bir tetkîkât-ı ahlâkiye, veya rûhiye veya muayyen hadisât-ı ictimâîyenin tasvîr ve temsilinden ibarettir.

Kadıköy – 12 Teşrini Sani 327”

2.1.5. İngiltere’de

Faik Sabri tarafından kaleme alınmıştır. Bir tür gezi yazısı olarak da görebiliriz. İngilteredeki bazı yerleri, oradaki insanların yaşayışlarını bizim toplumumuzla karşılaştırarak anlatır. Metin şu şekildedir:

“İngiltere’de

Vasati, nüfusunun kesreti, ticareti ile dünyanın en birinci şehri olan (Londra) İngiltere’nin ne kadar karanlık, ne kadar gürültücü ve yorucu bir şehri iese bu vasi adanın cenûp sahiline serpilmiş olan Folkston, Brayton, yazın yüz binlerle halka sayfiyegah teşkil eden ve deniz hamamları ile meşhûr olan şehirlerde o kadar parlak, o kadar asûde ve sâkin birer istirahatı mahaldir. [Pikadelli] nin daimâ bir faaliyet gösteren cûş u huruşundan kurtulupta deniz kenarına çekilenler Londra’nın sisli simasına mukâbil burada adeta bahri sefidin simayı kebut famını bulurlar. Hele bu şehirler içinde sayfiyeler kraliçesi denilen [Brayton] Manş Denizi’nin kah sâkin kah haşin dalgalarına sînesini açan kucağını, temiz çakıl taşlarıyla döşenmiş sahili, latif manzaralı bahçeleriyle en ziyâde mazharı rağbet olan bir yerdir. Bu cihetle yaz, kış hemen her mevsimde buradan zâirîn eksik olmaz. Pazar günleri Londra’dan binlerle erbab teferrüc gelir. Şimendifer kompanileri ahaliye sühûlet olmak üzere böyle günlerde husûsi trenler çıkarır ve azîmeti avdet adeta yok pahasına bilet vererek halkın rağbetini tezyide hizmet ederler.

Şurası garip ki zairin arasında ecnebiye pek az tesadûf olunur. İngiltere Avrupa’yı dolaşanlarımızın tarik ziyaretlerinden ekser ya hariçte hariciyede kalır. Bundan maada, zaten en ziyâde seyahat eden, gezmeyi seven kavim İngilizler’dir. Bu cihetle mesela:İsviçre’de, Fransa’da, Almanya’da birçok ingilize tesadûf olunur da İsviçreli, Fransız, Alman seyyahı pek az görülür. İşte bu hal İngiltere şehirlerinin şahsiyet ve husûsiyetlerini muhâfaza etmelerinde başka bir âmil daha teşkil etmiş olur.

Fransa ve Belçika’da deniz hamamlarıyla celbi rağbet eden şehirler veyahut kaplıcalarıyla meşhûr beldeler halkı cezb ve davet için kazinoların, kumarhanelerin vücudine arzı iftikar ettikleri halde İngiltere banyo mahalleri ciyadet hevarından, muhîtlерinin sükunetinden, sahillerinin temizliğinden başka bir vâsıta aramaya lâzım görmezler. (Biyariç) te, (Diyep) de, (Ostan) da ki gazinonun büyük kubbesi yeşil örtülü masalar üstünde yükseldiği halde (Brayton) gibi, İngiliz şehirlerinin önünde Manş Denizi’ne uzatmış demir iskeleler üzerine mini pavyonlar en edebi ve ahlâkî piyesleri vazı sahne eden muteber tiyatro kumpanyalarına küşada bulunur. Berikilerde menfûr bir hırs uğrunda binlerce liralara avuç avuç serpilirken ötekilerde üç beş kuruş mukabiilinde halk bir dersi ahlâk alır.

İngilizler’in metâneti ahlâkîyelerini tafir ve tavsif husûsunda mübalağa ettiğimi haml olunmasın bu makâlelerde bu babda karelerime bazı ma’lûmat vermeye çalıştım. Fakat emin olun ki hakîkati, bu müteyyn adamların daha memleketlerine hatve endaz olur olmaz her ecnebinin gözüne çarpan hakîkati tamamiyle izâh edememekten korkuyorum. İngiltere sokaklarında, velev amele velev fakir hiçbir kimseye tesadûf etmezsiniz ki yanınızdan geçerken size hafifçe temas olsunda derhal nazikane bir “ Iamsorry” demesin. Bu cümleyi her yerde iştirsiniz. Bunu İngilizler Fransızlar pardonu makamında kullanırlar. Fakat manayı lağviyesi af talebine matuf değildir. “müteessif oldum.” demektir. Koca İngiliz, nezaketi fevkaladesiyle beraber, bilmeyerek, istemeyerek yaptığı bir hareketten dolayı bir diğеrinden af talebine kalkışacak kadar azîmeti nefsinin yemek istemediği için bu cümleyi sarfeder.

“Stompton” da iken bir zekur rüştiye mektebi ile bir inası ibtidâiye mektebini ziyaret etmiştim. Zekur mektebinin sanayi kısmında sekiz on yaşındaki çocukların desti mahâretinden çıkmış işleri görerek mütehayyir kalmıştım. Biz böyle ameli cihetlere hiç ehemmiyet vermiyoruz. İçimizde yaşını başını almış olanlar mezbile başı sıkışınca bir yere bir çivi vurmaya, bir tahta parçasını yontmaya bilemiyoruz. Ne aile babaları var ki en ufak işlerde beceriksizlik gösterirler. Böyle hep küçükten ihmâl edilmiş ne terbiyeler, talimler vardır ki lüzûmsuz görülüyorlar, hâlbuki hayatta çok faideleri vardır. İnâs mektebinde biçime dikişe verilen itna nazar-ı dikkatimi çarptı. Bizim kız sanayi mekteplerimizde en ziyâde nakışa ehemmiyet veriliyor. Fakat bir libas üzerine işleme yapmazdan evvel o libası kesmeyi, biçmeyi, dikmeyi bilmiyorlar. İşte bu cihetler bu kız mekteplerinde talibata numuneler vermek, kumaşlar kestirerek diktirmek sûretiyle ameli

olarak talim olunuyor. (Brayton) unda kütüphanesi ve müzesi mükemmel. Tarz-ı inşası ile şark, bahuş Hind usulü mamâzisini andıran bu binada her türlü menayii ilmiye tevhit edilmiş, biri halkın gelip orada çalışmasına mahsûs diğeri evlere götürülecek kitâpları muhteva iki kütüphane, bir yevmi gazetelere diğeri haftalık ve aylıklara mahsûs, iki karet salonu, tarhi tıbbiyeye, tabkatûlarza, madeniyata ait mevzûlar, resim sergileri... Velhâsıl muhîtin tezyidi irfânına ait vesait hep bir araya getirilmiş. Hepsinden istifade meccanen...

Brayton'un en cazibedar yeri rıhtım boyudur. Üç kilometre mesâfe işğâl eden bu rıhtım üzerinde bir tarafta yüksek oteller, (silik) binalar, latif bahçeler vardır. Orta yerde çimenlerle müstevir saheler piyadelere keşadedir. Daha aşağıda tabiattan çakıl taşı döşeli sahil... Burada kanepeler, iskemleler mebzuldür. Yaz akşamları kanalın durgun suları ortasında kaybolan güneşi seyr çin halk dolar. Bundan maada rıhtımın sahil katında bizim belediye barakaları büyüklüğünde fakat daha temiz ve süslü kelbecikler vardır. Bunlar kira ile veriliyor. Hemen hepsi döşelidir. Şehirde evler, otelde odaları olanlar gelirler. Bunları kiralarlar. Bu sûretle aile vaktini sabahtan akşama kadar deniz kenarında geçirmiş olur. Çocuklar, gençler denize girer. Yaşlılar şemsisperli sandalyelere oturarak uzletlerini mütaala ederler. Hizmetçiler yemek hazırlar ve (...) önünde bir tente altında öğle yemeği yeniliyor. Sonra, dalgaların hafif fişiltisi ile tatlı bir uyku kestiriliyor. İşte buraya tebdili havaya gelenlerin zamânı böyle geçer. Pazar günleri çarşı, Pazar hepsi uyur. herkes evinde ailesi ile meşgûldür. Öğleden sonra rıhtımlar kalabalıklaşır. Kimi siyâsî ve ictimâî kimi dini konferansçılar kürsülerini sahile kurarak başlarına birçok halk toplanır. Bu konferansla hiçbir istifâdei şahsiyeye müstenit değildir. Natıka bir daz halkın keşayişi izhânından, tevsii ma'lûmatından başka bir şey düşünmez. O ya nefsinin bu maksada hasretmiş yahut mensûp olduğu cemiyetten bbu vazifeye tahin olunmuştur. Bir defa küçük bir meydânda beş hatibi bir arada gördüm. Beşi birden başka başka mevzûlar üzerine nutuk söylüyorlar, yüzlerce halk başlarına toplanmış bunları dinliyordu. Birinin mevzûu "Sosyalizm" diğeri ki "Ticarette esbâbı terakkî" idi. Bir üçüncüsü müstemlikeden bahsediyordu sokaklarına varıncaya kadar dersanesi olan ve ifrası arasında bu gibi mesaili ictimâîyeyi anlayacak, heves ve arzû ile dinleyeceklerin adedi bu kadar ziyâde olacak derecede ma'ârifî terakkî etmiş bulunan İngiliz kavmini tecil ve takdîr etmek mümkün olmuyor. Yazık ki Avrupa medeniyetleri içinde en az tanıdığımız, en az tetkîk ve tetbi ettiğimiz İngiliz medeniyetidir. Hâlbuki birçok noktada bize en ziyâde temas eden, ahlâk ve tabayi'imize arf ve âdâtımıza en çok tevafuk eden medeniyetin

İngiltere medeniyeti olduğunu göz önüne alarak İngiltere'yi daha iyi tanımaya çalışmalıyız.

Ağustos 327”

2.1.6. Hürriyet-i Şahsiye'nin Edvâr-ı Târîhiyesi

A. Hamdi tarafından kaleme alınmıştır. Çeşitli ülkelerde özgürlüğün nasıl yaaşndığını anlatarak özgürlük kavramı üzerinde durur. Ve bu şekilde özgürlüğün tarihine bir yolculuk yapar. Metin şu şekildedir:

“

Hürriyet-i şahsiyenin edvârı târîhiyesi

Pek muhakkaktır ki teşkilatı hazırai ictimâîyenin ekserisi hürriyet-i şahsiye esasına müstenittir. Fakat bazı kitlei ictimâîler tesadüfatı târîhiye ve bilhâssa hasaisi psikolojileriyle mütenasiben daha tıbkat mâzînin epeyce uzaklarında bile hürriyet-i şahsiye ve müsâvâtı hukûkiyenin rengin semeratını fehmederek kendi teşkilatı ictimâîlerini bu esasa istinad ettirmişlerdir.

Farazâ İngilizler daha doğrusu Anglosaksonlar icâbatı târîhiye ile beraber daha ziyâde kendi ahvâli psikolojileri neticesi olarak daha pek evvel, bütün beşeriyet derin ve keşif bir karanlığın zebunu olduğu bir zamânda bile hürriyet-i şahsiye kaziye-i tab'îyesini safahât-ı ictimâîlerinin hemen kaffesine tatbik etmişlerdir.

Vâkı'â İngilizler o devrede hürriyet-i şahsiyelerini lâıyıkıyla temin edememişlerdi. Fakat velevki cezai olsun yine bir müsâvâtı hukûkiye vari oluyor ve hürriyet-i şahsiye elde edilmiş bulunuyordu.

Esasen tekâmülatı dimâğie ve rûhiyenin hakk-ı müsâvât ve hürriyetle olan derece-i alâkası düşünülecek olursa bu keyfiyet pek tabidir.

Dimâğan yükselmemiş, rûhen teali etmiş bir kavmin, bir heyet-i ictimâîyenin amik bir noksanı alim ve irfânla hakkı hürriyeti bütün inceliğiyle idrâk etmesi pek müşküldür. Binâenaleyh o devrede ki seviyei medeniyyenin derece-i itilası mülâhaza edilecek olursa İngilizler'in o zamânda ki mevki hürriyetleri muhît ve zamân ile kısmen münâsebetdar olduğu iyanen görülecektir. Arz ettiğim gibi istirdadı hürriyete tesîri görülen avâmil mütatte mevcûttur ki tesadüfatı târîhiye ve ahvâli psikolojiye en mühimlerindendir.

Hâlbuki işbu iki mühim âmili heyet-i ictimâîye de muhtelif safhalar arz eetiğinden bu ve diğer makalat ile ayrı ayrı izâha çalışılacaktır.

1

Kurun Evveli

Kurun evveli, târîhin şu pek eskimiş sayfaları hürriyet-i şahsiye nokta-i nazarından sönük ve karanlıktır.

Evet bu sayfalar en menur, gayei tekâmüle doğru en ziyâde yükselmiş zamânlarda bile bize parlak bir ufuk hürriyeti küşâd edemiyor.

Dediğim gibi çünkü bu devrede şeriyet henüz dimâğan yükselmemiştir, henüz harekâtın elde edici, serabı alud netaicinin boşluğa inanmamıştır.

Vâkı'â ilmen zengin bir hizb-i kalîl zamân zamân kendini – bu devrede- gösteriyor, fakat bunlar öte tarafta sefil ve mahkûr inleyen azîm bir kitlei beşerine saf bir serbesti açamıyordu. Mâmâfih itiraf olunmalıdır ki bu karnede yaşâyân akvâm ayrı ayrı “şahsiyet Personnalite” ler göstererek bazıları hürriyet-i şahsiye ile kısmen temasta bulunmuşlardır. Binâenaleyh ayrı ayrı tetkîk olunmak lâzım gelir.

1

Mısırlılar

Târîh safha-i medeniyette en evvela bize Mısırlıları takdîm ediyor. Meşhûr Herodot “Mısırlılar insânların en dindardır.” diyerek hakîkten Mısırlılar’ın haleti ictimâîlerinde en ziyâde şâyân-ı tetkîk olan cihette budur.

Mısırlılar’ın dini kurûn-ı mütekaddime akvâmının eksersinde olduğu gibi pek ibtidâ eder.

Fakat vevleki ibtidâi olsun safahâtı târîhiye bize pek üryan olarak gösteriyor ki dinin istibdada olan derece-i tesîri pek mühimdir.

Vâkı'â dinin istibdad demek olduğunu murat etmiyorsa da, dinin yanlış olarak telkin edilmiş tabiatı beşeriyede merkez bir hassai maneviye olarak dine olan derece-i meclubiyetin kesreti, ekseriyâ hürriyet-i şahsiyeyi mahkûmu intifa etmiştir.

Târîh bize bu hakayiki bütün feci sayfalarıyla gösteriyor ve diyor ki vakit vakit şu mukaddes şeyi birçok hunin safhaların vâsıtası olarak hürriyet-i şahsiyeyi söndürmüştür.

Binâenaleyh târîhin birçok nakliyatını işhad ederek diyebiliriz ki en dindar ve aynı zamânda cahil olan akvâmı istibdadın en ziyâde makhuru olmuşlardır.

İşte Mısırlılar’da böylece dine olan derin irtibâtlarıyla aynı zamânda - ekseriyet itibâriyle- dimâğın tekemmül edememeleriyle hürriyet-i şahsiye nâmına hiçbir şey idrâk edememişlerdir.

Hükümdârlarını yani fûruları bir mabut telakkî ederek bütün mezâlim ve istibdatlarına karşı hiçbir asarı ihtilâl göstermemişlerdir.

Bahsus rahiplerin bütün küçüklüklerine rağmen Mısırlılar nazarındaki bu yüksek, ulvi mevkileri gösteriyor ki Mısırlılar sırf esasa vukûf hâsıl edemeyerek dine olan şiddet-i muhabbetlerinden dolayı senelerce, evet! hatta seviye-i medeniyece yükselerek hâl-i hâzırda bile bizi hayretlere boğan bütün meşhûd asarı medeniyeği o muhteşem ve rengin tekâmülatı [*] vücuda getirdikleri edvârda bile istibdadın ezici, kahhar tazbikatı altında kalmışlar ve hiçbir eseri isyan ve ihtilâl göstermeyerek hürriyet-i şahsiyeği mâlikiyetten pek uzak düşmüşlerdir.

[*] şu beyanat yukarıda ki [Mısırlılar'ın ekseriyet itibâriyle dimâğan tekemmül edemedikleri] yolunda ki iddiâyı iptal ediyorsa da icâb ederse her iki iddiânın da pek doğru olduğu izâh edilebilir

2

Benî İsrail

Akvâmı mütekaddimededen Benî İsrail kavmi vâkı'â diğer bazı akvâm gibi parlak tekâmüller husûle getirmemişlerse de hürriyet-i şahsiye nokta-i nazarından yüksek bir tabakayı işgâl ederler.

Bu kavmin aynı zamânda büyük bir ehemmiyet-i felsefesinde mevcûttur. Yani târîh bize gösteriyor ki madayinden münezzehe mantıkî ve makûl bir din ancak bu zamân vücut bulmuştur.

Fakat şevdini tekemülatı dimâğının neticesi değildir. Çünkü zamân zamân bu kavimde putperestliğe, bu cereyânı sakime kapılmıştır. Binâenaleyh bu dinde idyan sâ'ire mümtaz gibi enbiyayı izamın tebliğ ettiği avâmiri elhiyeden mütevellit idi. yani bir emri semavi mahsûli idi.

“Avamiri aşre” felsefi hazıranın bile kabûl edeceği birçok “esas Principe” leri camidir. Binâenaleyh kurûn-ı evvelanın ancak bu derûnda bir tekâmüli dini görüyoruz.

Her ne ise şu mantiki ve esaslı dinin tesîriyledir ki Benî İsrail kavmi kendi derûnlarında ki akvâmdan ziyâde hürriyet-i şahsiye ile alâkadar bulunmuştur.

Tarzı güzariş hayâtları tetkik olunacak olursa bu müdde'âmız aynen tezâhür eder.

Demek oluyor ki din daimâ istibdatın temâdisine sebep teşkil etmiyor.

Alelhusûs esaslı bir din bütün menzuuyla tetkik edilecek olursa bilakis hürriyetin kafilidir. İşte İslâmiyet...

3

Yunanlılar

Akvâmı müştehire-i mütakaddimededen olan Yunaniler [*] aynı zamânda hürriyet-i şahsiye sahesinde yükselmişlerdir.

Târîhen Yunan heyet-i ictimâîyesinde üç sını halk görüyoruz: Şehirliler, ecenbiler, esirler.

Esirler, bu biçare zavallılar şahsiyeti siyâsiye ve idâreye itibâr ile külliye madûmdurlar. Ecnabiler de ancak birkaç hukûka mâliktirler. Yalnız şehirliler kaffi hukûka sahiptirler.

Yunan heyet-i ictimâîyesinde bilhâssa Atina'da şu sunuf-ı ictimâîye yekdiğerinden azîm farklar ile ayrılarak kendini gösterir.

Fakat yine itiraf olunmalıdır ki Yunaniler hürriyet-i şahsiyeye velev ki pek ibtidâi olsun yine yükselmişlerdir çünkü vakit vakit “Demokrasi” ye yakın bir hükümet ile idâre olunmuşlar ve meşrutiyet-i idâreyi “Monarchi constitutionelle” kısmen olsun yaşatmışlardır. Zaten edvâr-ı mütakaddimedede yaşamış ve ancak bir kısım-ı kalîli tenevvür edebilmiş akvâmdan fazla bir terakkî siyâsiye aramak doğru olamaz zannederim.

[*] Keldaniler'in, Auriler'in, İbraniler'in hürriyet-i şahsiye ile olan derece-i alâkaları hemen hemen Mısırlılar derecesinde olduğundan ayrı ayrı izâhından sarf-ı nazar olunmuştur.

4

Romalılar

Ezmine-i kadîmeden hürriyet-i şahsiyeye en ziyâde ilerleyen, en şâyân-ı ihtiram bir mevki-i ulyâyı ihraz eden Romalılar'dır. Bu kitlei ictimâîyenin hayât-ı siyâsiyesinde hükümet-i meşrutaya ve hatta cumhuriyete (Olgarchie publique” ait o kadar zengin ve tatlı safahât görürüz ki bunları görüpte Romalılar'ı bir müddet alkışlamamak mümkün olamaz.

Bahusûs müsâvâtı hukûkiyenin istirdadı için ilk avazı iştikani yükselmekle bu heyet-i ictimâîye yüksek bir tekemmülü siyâsi göstermiştir. Ve mahieti ictimâîyesinde kablemilad beşinci asra doğru başlıca iki sınıf halk görülür: Zâdegân, avâm.

O devirde ki “Senato” usulü idâresinden müstefit olanlar zadkan idi.

Yani senato meclisine dâhil olmak, idârei hükmete iştirâk etmek yalnız zâdegân sınıfı ait bir hak idi. Biçare avâm ise bütün hukûktan mahrûm olarak bî-his ve camit bir kitleden ma'dût idi.

Fakat bu haksızlık çok devam edememiş, avâm sınıfı parlak bir ihtilâl ile senato meclisine itayı rey hakkını ihraz etmişler, ve idârei hükümete iştirâk ederek müsâvât-ı hukûkiyeyi kazanmışlardır.

İşte bu ihtilâli takîp eden devri Roma târîhinde en muhteşem bir zamândır artık bundan sonra Romalılar yükseliyorlar.. yükseliyorlar.. ve şu itilâ ile azîm fütuhata nâ'il olarak kuvve-i rasîn ve mütemeddin bir hükümet meydâna getiriyorlar.

Fakat maatteessüf şu muhteşem fütuhât Roma heyet-i ictimâîyesinde büyük tebeddülât vücuda getiriyor ve kablelmeydân (133) senelerine doğru bütün teşkilatı ictimâîye esasından sarsılarak yine eski kirli duravut ediyor yani bütün hâkimiyeti zadekan sınıfı gasp ederek zavallı avâm zelil ve mukahhur terk ediliyor.

Şu mühim hadisei ictimâîyenin esbâb ve müesseratını tetkîk etmek lâzım gelir:

Roma avâm sınıfı ekseriyetle arazi sahibi olup ziraatle iştigal ederlerdi. Hatta avâm sınıfı bu tarz iştigal ile birçok servet elde etmiş ve hatta yukarıda arz ettiğimiz mubâraza-i siyâsiyede ihrazı kalbe etmelerini ziralakla temin ettikleri işbu servete medyun bulunmuşlardır.

Fakat tevalî-i eyyam ile memâlikî meftûhadan Afrika, Sicilya'dan buğday celp edilemeye başlanınca "Arz ve talep" kaidei iktisadiyesine taban fiyatlar düşmüş ve bir çiftçi kendi mahsûlüyle ta'ayyüş edemeyecek bir hale gelmiştir.

Bunun üzerine avâm sınıfı elim bir mecburiyet-i ta'ayyüş, bir mecburiyet-i hayâtiye ile arazilerini zâdegâna satmışlar ve böylece zâdegânın hiçbir hakka mâlikiyeti tasavvur olunamayacak ameleleri derekesine sukût etmişlerdir.

Roma heyet-i ictimâîyesi böylece yine iki sınıfa inkisâm ettiği gibi usulü idârede en nihâyet hükümet-i mutlakaya, kurûn-ı ûlâda ve vasti ve hatta biraz da karnı ahir heyet-i ictimâîyesini ezen, bitap bırakan şu hükümet-i menfûreye müneccer olmuştur.

Usulü idârenin esbâbı tebeddülünü anlayabilmek için Roma usulü idâresini acûl bir nazarla tetkîk etmeliyiz.

Romalılar mukaddema, avâm ile zâdegân ayrı ayrı bir sınıf-ı ictimâîye teşkil ettikleri zamân yalnız zâdegân, her iki sınıf bir gel teşkil ettikleri vakit hem avâm hem

zâdegân, her sene muayyen bir vakitte ictimâ ederek içlerinden birini arayı umûmîye mürâca'atla konsül intihap ederler. Ve memleketin bir senelik mukadderât-ı siyâsiye ve idâresini bunun yedine teslim ederlerdi

işte bir hükümet-i cumhuriye...

Bu konsüller mühim husûsatta müntehip bir meclis olan senatoyu ictimâ'a davet ederek onlarla istişarede bulunurlar ve ekserya senatonun hulasa-i ârâsına tevfiikan hareket ederlerdi. Ahalinin ise tecrübedide zevâtan müteşekkil olan senatoya olan itimâdı pek ziyâde idi.

Fakat müruru eyyam ile "Sezar" senatonun bazı azalarını bizzat intihap etmeğe başlamış ve bilhâssa hemşirezadesi [Oktav] devrinde hükümet-i mutlaka tesis etmiştir.

Her iki hükümdârda idârei mutlakanın tesisi için tesadüfatı târîhiyeden istifâde etmişlerdir: Bu hükümdârlar derûnda dâhili muharebat ve ihtilâlatın temâdîsiyle bizar olan halk artık bütün şu fec safahâtı ihtilâli temâşâdan kurtulmak ve şevreşi ahvâle nihâyet verilmek istiyor. Binâenaleyh bu ateş ihtilâli söndürecek, muhârebaatı dâhiliyeye bir had ve nihâyet çekecek mehîb, satvetli bir hükümdâr arıyordu.

İşte ahalinin ahvâli rûhiyesinde i şu tebeddül den istifâde eden "Oktav" hükümet-i mutlakayı tesis etmiş ve "ahalinin senatonun, hâkimlerin bütün salahiyetini kendine celp"

etmişti. Gafil, hakîkati idâreye ve siyâsiyeye bi vukûf ahali ise bu hareket namşör vakayı latif sûretine telakkî ediyordu.

Hulâsâ Roma heyet-i ictimâîyesi ibtidârları pek müstesna tekâmülatı siyâsiyeye nâ'il olmuş ise de bilahare izâh olunan esbâb ve müesserat neticesi olarak bütün bu parlak hayât-ı siyâsiye veda ederek menfûr bir hükümet-i mutlakanın ziri kahrına girmiş ve eski tekâmülü siyâsî mâzînin uzak ve siyah imakında kaybolmuştur.

Kurûn-ı vustâ - kurûn-ıahari garbi Roma İmparatorluğunun mahv ve inkirazıyla hitam bulan kurûn-ı ûlâda, kendisiyle beraber bütün şu devri medid târîhte yaşâyân akvâmı mütemeddenin vücuda getirdikleri – terakkîyat ve tekâmülatı da birlikte götürmüş ve umum-ı beşeriyet kurûn-ı vüstânın sabahı hulûlünde derin bir muhîti zulmet içinde kalmıştır.

Kurûn-ı vüstânın bidâyetinden ta İslâmiyetin ibtidâ-i zuhûruna kadar [badelmilat 476 – 622] gezeran eden [142] senelik medid bir zamânın hareketi şahsiye ile olan derece-

i temâsı hemen hiçtir. Hatta o derece ki bu bir buçuk asra karîb hayât-ı beşeriyette hürriyet-i şahsiye aramak bile abestir.

Fakat zavallı beşeriyetin bütün ızdırabatıyla çırpındığı şu bir buçuk asırlık elim ve karanlık müddeti tavliyenin intihsında, Arabistanın تنها, bakir boşlukları; evsafı varakid ufuklarıyla uzanan har çöllerinden doğan bir nur, nuru İslâmiyet ilk defa olarak bütün vuzuhuyla, bütün katiyet ifadesiyle umum-ı beşeriyeti mğkeddereye diyordu ki: Hürriyet insânların fitrî bir hakkıdır. Esasen düşünülecek olursa hitabı alî-i İslâmiyetin semâ-yı beşeriyete ibtidâ-ı duhülü hürriyet-i şahsiyenin intişarıyla tev'emdir. Daha doğrusu beşeriyetin hürriyet-i şahsiyeye karşı mevcût hakkı sarihinin ameli bir sûrette tastik ve kabûlü ancak İslâmiyetin zuhûruyla beraber vücut bulmuştur.

Bunun içindir ki tuluu dini Muhammediye'den takrunu vüstânın nihâyetine kadar imtidad eden (977) senelik uzun bir devrin kısmı izamında şarkta İslâmiyet bütün ihtişamı maddi ve maneviyesiyle hürriyet-i şahsiyenin kuvvi bir müdafii hakîkiyesi olduğu halde maatteessüf garbta menfûr bir esareti mazlûme hükmüferma idi.

Eğer edvârı tekâmülenin henüz ibtidâlarında bulunan İngiltere meşrutiyet idâresi istisna edilecek olursa şu dokuz buçuk asrı mütecaviz bir müddeti tavliyede, İslâmiyet hürriyet-i şahsiyeyi ve daha doğrusu bütün hukûku sarihai insâniyeyi tamime çalışarak zavallı beşeriyet-i muzdarîbeye nevar bir ufk-ı istikbâl küşadına sayı ederken bilakis şarkta ki kiliseler, krallar derebeyler bütün hukûku sarhai beşeriyeyi çiğnemek ve bu sûretle sefil, mazlûm inleyen azîm bir kitle-i beşeriyenin bütün ızdıraplarını, cerihalarını acılıklarını teşdit ederek onları bî-tap bırakıp kendi hayâtı sefihâne ve mülevveslerini uzatmaya ve daimâ bu günden kanlı, zulmle zavallı bir kısım beşeriyetin felaketine mukâbil kendilerin için bir yarin, bir ferda, havnı alud bir ferda mesut hazırlamaya çalışırlardı.

Ve yine bu devrin kısmı azamında “şark” İslâmiyetin mantıki ve gayr-i mütezalzel esâsât-ı diniyesiyle zinde ve parlak bir hayâtı mesut yaşarken, “garp” bilakis kanlı zâlimane teşkilatı ictimâiyesiyle siyah bir hayâtı elimin makhurudur. Yalnız garbta Avrupa'nın lusiyaı ictimâiyesinden mavi ve saf bir denizin masum puseşleriyle az çok yıkanmış bir ada, bir İngiltere meşşa bir hayâtı hürriyetin henüz devri tufuliyetindedir.

Velhâsıl kurûn-ı vustâ hürriyet-i şahsiyenin müşkülü tezâhüratınca böyle muhtelif safhalar arz ettiği gibi; dini, siyâsî, ticari Hulâsâ her safhai ictimâiyede husûle gelen azîm ve nafi inkılâplarla (1453) târîhinden beda eden kurûn-ı ahari dahi hürriyet-i şahsiye

nokta-i nazarından her uzviyeti siyâsiyenin ananâtı milliyesiyle ma‘rûz kaldığı avâmil-i muhtelifeye göre müşâbih, gayr-i müşâbih safahât göstermiştir.

Maksadımız her devletin değil ve belki umûmî bir sûrette hürriyet-i şahsiyenin geçirdiği edvârı târihiyeyi göstermek olduğundan bâlâda hürriyet-i şahsiye ile olan derece-i münâsebetini mücmelen izâh ettiğimiz şu iki devrin hürriyet-i şahsiye ile en ziyâde temasdarı uzviyatı siyâsiyesini yani yalnız “hükûmatı İslâmiye, İngiltere, Fransa’yı” mutalaa ve tetkîk edeceğiz.

1

Hükümet-i İslâmiye

Desatiri idâreye ve siyâsiyesini İslâmiyetin amik hakâikinden alan hükûmât-ı İslâmiye’nin hürriyet-i şahsiye ile şedîden alâkadar bulunduğu ve daha doğrusu hükümet-i İslâmiye demenin hürriyet-i şahsiye ve müsâvâtı hukûkiye esaslarına istinât etmiş bir uzvu siyâsî demek olduğunu uzun uzasıya izâha bilmem lüzûm var mıdır?

Evvelce de arz edildiği gibi daha ibtidâyi zuhûrunda hürriyet-i şahsiye ve müsâvâtı hukûkiyeyi kati bir sûrette emreden ve aynı zamânda hürriyet-i şahsinin serbesti efkâr, serbesti ictimâ, serbesti say ve amel... gibi netayici zarûriyesini müteaddit ayatı Kuraniye ve ehadisi şerife ile tekit ve teyit eyleyen dini Muhammediye istinaden teşekkül eden hükûmatı İslâmiye’nin her safhai idâre ve siyâsiyesinin hürriyet-i şahsiye ile tamamen temasdar bulunacağı hiç şüphesizdir ki tabi ve zarûrîdir.

Esasen târihi asrı dide elleriyle, bize hükûmatı İslâmiye’nin daha edvârı ibtidâiyesinden hürriyet-i şahsiyeye ait o derece ulvi ve parlak sayfalar takdîm eder ki bunların önünde derin bir istiğrak geçirmemek mümkün olamaz.

Bununla beraber İslâmiyet; birçok kavaii makûlei ictimâiye de kabûl ve bunlara itibâ’ı zarûrî addettiği gibi aynı zamânda kitle-i azîme-i İslâmiye’nin hukûken tabakât-ı müteaddide-i ictimâiyeye inkisâmını şedîden ret ve daimâ hukûken bütün efradı müsâvî bir küll-i ictimâi tekilini emreder.

Vâkı‘â İslâmiyet birçok şurutu dakikanın vücudu halinde eşhasın memlukiyetini kabûl eder; fakat bu kabûlü arz ettiğim gibi o mertebe ince ve müşkülülhusûl mukaddimata ihtiyaç meseder ki bunun neticesi olarak hürriyet-i şahsiyeyi mahal ve Binâenaleyh kısmen “esaret” demek olan eşhasın memlukiyeti hiçbir zamân heyet-i ictimâiyei sâ’irede olduğu gibi zulüm ve gadri icâp etmez. O kadar ki İslâmiyette bir şahsın abdi memlukiyle oğlu arasında hemen de hiçbir fark görülemez.

Hulâsâ İslâmiyet bütün manasıyla hürriyet-i şahsiye ve müsâvât-ı hukûkiyeyi kabûl etmiş balada arz edildiği gibi hürriyet-i şahsiyei beşeriyeti İslâmiyetle beraber i'âde olunmuştur.

Vâkı'â kurûn-ı ûlâda yaşayan heyet-i ictimâîyenin bir kısım kalîli azçok hürriyet-i şahsiye ile temasta bulunmuşlardır, fakat beşeriyetin o devri ibtidâiyedeki hürriyet-i şahsiye ile olan temâsı o derece gayr-i sabit ve o nispette satıh idi ki beşer hiçbir zamân bu hürriyetin katiyet ve bekâsına emin olamamış ve daimâ acı bir ferdanın hulûlü elimine intizarla yaşamış ve en nihâyet o ferdada gelerek hürriyet-i şahsiye beşeriyetten nez edilmiştir.

Hükûmatı İslâmiye'de haiz olduğu mevki-i mühimmi mücelle izâh ettiğimiz hürriyet-i şahsiye bu hükumatta da edvârı muhtelifte geçirmiş yani bazı esbâbın tesîratıyla vakit vakit sönmüş ve yine tekraren tulu etmiştir. Binâenaleyh bu edvârı acûl bir nazarla tetkîk etmeliyiz

Tetkîkatı târîhiyeye girişmeden evvel yalnız şurasını arz edelim ki hükûmatı İslâmiye'de hürriyet-i şahsiyenin mühim bir mevki ihraz etmesinin esbâbı esasiyesi bir hükümet-i İdâre eden kuvvetin İslâmiyet yani evamiri vukû'at-ı İslâmiye olmasıdır.

Bunun içindir ki hükümet, İslâmiyeti telkin ettiği esâsât-ı idâreden tebâud ettiği hürriyet-i şahsiye dahi heyet-i ictimâîyei İslâmiyeden o mertebe uzaklaşmıştır.

Nitekim ihbaratı târîhiyeye bu hakîkatı ikmâliyle müeyyittir. O halde târîhi dinleyelim:

Hazreti Peygamberimiz'in vefatından devleti Emeviye'in hini teşkiline kadar imtidat eden hulafai raşidin devri hükümeti hürriyet-i şahsiyenin – târîhin zamânımıza kadar göstermediği ve hatta zamânımızda bile göremediğimiz – en runkedar bir safhai-târîhiyesidir. Çünkü bu devirde hükümet demek; İslâmiyet yani kavaid ve evamiri İslâmiyenin tatbiki demektir. İslâmiyet ise mütefekkirîn-i muhteremden bir zatın dediği gibi "...Min-cihetin beşere hürriyet-i şahsiye ve müsâvât-ı hukûkiyeyi tebliğ ve beyana vâsita olan bir dindir." Fakat ve kata ki emirler hüküeti [1] hile ile

[1] (hukûk-ı esasiye) de mania-i muhtelif-i ma'lûmeye hamli mümkün olan hükümet kelimesini mahali istimaline göre tercüme etmelidir. Desîse ile yedlerine alıp da esâsât-ı İslâmiye – hemen ekserisi- riayet etmeye başladılar, artık bu tezelzeli diniyenin, devleti amuyenin hayâtı hükümet-i İçin muzır ve teklîkeli bir istikbâl ve aynı zamânda acı bir devre-i istibdat ile neticeleneceği tabi muhakkaktı.

Nitekim o siyah ve acı istikbâl geldi hatta o kadar ki en nazik bir uzviyete dokunulan kitle-i azîmei İslâmiye'nin vasi bir ihtilâliyle devleti Emeviye dıçarı mahv ve inkiraz olarak hükümet bunlardan Abbasiler'e intikal etti.

Fakat maatteessüf devleti Abbasiye'nin tarzı tesisıyla hükümdârlarının daha hükümetin ibtidâyı teşkilinde kapladıkları cereyanı hissiyât gösteriyordu ki Abbasiler'de hemen aynı esere itba edeceklerdi nasıl ki bu ittibâ geçikmedi. Ve kanlı, zulüm ile yaklaşık bir tarzı siyâsetle ibtidâ eden hükümeti Abbasiye'de mühellik bir marazı dâhilinin tesîratı siyâsiyesiyle acı ve hazîn bir inkirazın imazı siyahında kaybolup gitti.

Bâ-husûs Abbasiler'in daha bedbaht hükümetlerinde attıkları yanlış ve medhûl bir hatve-i siyâsiyeleriyle hükümetin ikiye inkisâmı [1] hükümet-i İslâmiye'nin ibtidâ-i zaaf ve zevâli olmuştur.

Şurası hazîn ki hükümetin bu sûretle ikiye iftirafı heyet-i ictimâiyeyi İslâmiye'nin ne mertebe esbâbı edbar ve sukûtunu ihzar ettiyse; Avrupa'nın garbın terakkîyat ve tekâmülatına da o nispette müfit ibtidâlar hazırlamıştır. Çünkü Endülüs'ten Avrupa'ya inikas eden nuru irfân ve medeniyet terakkîyat ve tekâmülatı İslâmiye'nin esâsât-ı mühimmesini de Avrupa'ya az çok temsil etmiştir.

Devleti Abbasiye'nin ferdayı inkirazında ise artık hükümet-i İslâmiye müteaddit ve sağır uzviyatı siyâsiyeye inkisâm ediyor ve bu sûretle "Tavaifi müluk" devre-i hükümeti başlıyordu.

Hükümet-i İslâmiye'nin şu devri siyah teferruk hürriyet-i şahsiye nokta-i nazarından pek az bir eseri hayât göstermiştir. Çünkü düşünülecek olursa tavaifi müluk teşkilatı siyâsî yani hükümet-i İslâmiyenin ufak ufak uzviyatı siyâsiye inkisâmı hep tağlibin, ihtirasın, ataşî hâkimiyetin ve biraz da İslâmiyetin teşkilatı hükümet – için vaz ettiği esâsât-ı makûlenin nazar-ı itibâra alınması neticesiydi.

Vâkı'â tavaifi müluk arasında hürriyet-i şahsiye ile az çok temasdar hükümetler yok değildi. Fakat bunlar o derece az idi ki adetleri iki veya üçe baliğ olabilir.

Hulâsâ hükümeti Emeviye'nin teşekkülünden ta Abbasiler'in ibtidâyı saltanatları ile tavaifi müluk devre-i hükümetinin (silik) kadar hürriyet-i şahsiyenin geçirdiği safahâtı müteakibe bize gösreriyor ki: Hey'et-i siyâsiyeyi İslâmiye, esas şeri şerif kendilerine emin ve daimi bir düstur hükümet ittihâz ettikçe hürriyet-i şahsiye dahi o nispette yükselmiş ve aksi takdîrde o mertebe sukût etmiştir.

Tevâif-i müluk devre-i hükümetin sonlarına doğru tesis eden hükümeti Osmaniye ise hürriyet-i şahsiye için başka bir sahneyi inkişafı küşad ediyordu.

Denilebilir ki hükümetin derece-i meşruiyeti işkali hükümetle mütehavvil olmayıp belki takîp ettiği tarz-ı idâre ve siyasetle mütenasıptir. Yani hürriyet-i şahsiyenin kabûl olduğu mefruz bir hükümetin teşkilatı idariye ve siyâsiyesi hürriyet-i şahsiyenin adeta bir zarf, bir sûret-i tezâhürü demek olacağından hükümetin işkali hürriyet-i şahsiyenin vücut veya adem-i vücudunda – mutlaka zî-medhal olamaz. [*]

Daha doğrusu bir hükümetin meşruiyeti için hürriyet-i şahsiye vesâ'ire esâsat-ı lâzımevi temin etmesi kafidir. Yoksa beniyeye ve teşkilat itibâriyle işkali hükümetin tahülûfû – sûret-i katiyede- haizi ehemmiyet görülemez. İşte (hukûk-ı esasiye) nin şu dekâyık-ı mühimmesine binâen hükümeti Osmaniye'nin bidâyet teşekkülünde ki şekli bir “hükümet-i mutlaka” olduğu halde kitlei Osmaniye hürriyet-i şahsiyeye mâlik bulunuyordu.

Fakat memâliki Osmaniye tevsi ettikçe ve bilhâssa servet ve sâmân çoğalarak halkta derin bir bedâet yüz göstermeye başlanınca muvazenet-i ictimâiye ve idâreyede sektedâr olarak hükümetin idâre ve siyâseti keyfiyesi kendini göstermeye başlamıştır.

Ma'lûmdur ki her hükümetin; ziri tabiyetinde

[*] mutlaka ve daha aşağıda ki “sûret-i katiyye” de kayıtlarına dikkat bulunan heyet-i ictimâiye efrâdının temin-i hukûkunda ki derece-i muvaffakiyenn ekseriyâ evvelkisinin vesatiyle makusen mütenasıp olması hükümeti târihiyenin mühim ve pek şâyân-ı dikkat bir kaidedir. Yine bir hükümetin tahtı idâresinde ki evvelki ne derece vasi bulunursa bu evvelki de mukimi efrâd-ı ihtimaiyyenin temini hukûkta o nispette – tabî'î daimâ değıl-kesb-i su'ûbet eder.

Ve ekseriyâ hukûk-ı efrâdın lâyıkıyla temin edilememesi hükümet-i müessirat ve avâmilin envainına göre işgâli muhtelif de vücut bulan elim bir ihtilâl veya müthiş bir inkiraza ma'rûz bırakmakta mühim bir mevki işgâl eder.

Tabî'î hüümet munkariz olmazda bir ihtilâle ma'rûz kalacak olursa netice meşkuktur. Ya hükümet bu ihtilâlden zayıf düşerek ekseriyâ müdâhilatı ecnebiye ile – düşar-ı inkiraz olur veyahut bu ihtilâl üzerine mühim ıslâhat icrâ ederek yeni bir devreye dâhil olur.

Hükümeti târihiyenin vakayi-i târihiyyeden istidlalen vaz ettiği târih târihiyenin dâire-i şumulü umûmî olmasa bile ekseriyetle vakidir.

İşte hükümetimiz de edvârı ibtidâiyeden geçerek tabakât-ı mükemmele doğru itila ve aynı zamânda memâlik ve araziyece tevsî ettikçe arz ettiğim şu kânûn-ı târîhiye tebe‘an müteaddid ihtilâlata ma‘ruz kalmış ve bazısından müfit semereler istihsâl ettiği halde – maatteessüf- ekserisinden hiçbir nefîce-i haseneye destres olamamıştır.

Şu cihatı lâyıkıyla izâh edebilmek için hükümeti Osmaniye’nin edvâr-ı târîhiyesini seri bir nazarla gözde geçirmek zarûridir.

Hükümeti Osmaniye

Hükümeti Osmaniye’nin bidâyeti teşekkülünden Yıldırım Bayezit’e kadar güzêrân eden hemen bir asırlık [791-699] müddet-i tavîleye Osmanlı kütle-i ictimâîyesinin en şâyân-ı kayd ve en bahtiyar ve aynı zamânda hürriyet-i şahsiye ile en temasdar bir devre-i hayâtidir.

Fakat ne zamân ki Yıldırım Bayezit birâderini “bila sebep meşru” boğdurarak [1] cülus etti. Artık bu vakai elimei cülusun kitlei Osmaniyenin revabıtı samimiyesini az çok sarsan bir mukaddime-i müessife olacağı pek tabî idi. Alelhusûs şurası pek acı ki hırsı saltanat bir akibet-i hazîni olan şu vak‘a-i meş‘ûmeyi milletin kanıyla ikdamıyla birçok mesai-i masrufesiyle elde edilen (Semendire) kal‘asının hediye eden Sırp Kralı’na verilmesi veli ederek idâre-i keyfiyenin ilk tezâhüratı milletin cibini mikdaratına fırlatılmasıdır.

Zâhiren ihtimal pek adi görünen şu iki vâkı‘âi târîhiye ise acı bir istikbâlin ve daha doğrusu nikbet-i Osmaniye’nin mukaddematı idi. Nitekim bu istikbâli feci pek uzak kalmayarak (Ankara hezîmeti) be bunu da târîhimizin ebedi bir lekesi olan (fasılai saltanat) takîp etti. Lâkin şurası şâyân-ı şükür ki (11) sene imtidat eden fasıla saltanat-ı hükümet-i Osmaniye şu sûrette hayır görerek yeni esasata müstedir bir hayâtı cedîde ile çıkmıştı.

Fakat maatteessüf bu hayâtı cedîdede pek çok devam edemedi ve şu esbâb-ı cedîdenin temaratı mütehassılasıyla İstanbul’a yedi zabta geçirecek kadar yükselen hükümeti Osmaniye müruru zamânla ve bilhâssa (Bayezid Sani) derûnda o mertebe derin imrazı siyâsiye ve idâreye ve men cihatte o derece amik imrazı ictimâîyeye düçar oldu ki Yavuz Delim ile Kânûni Süleyman zeka-yı idari ve siyâsîler bile bu emrâzı ancak muvakkaten teskin ve tadil edebilmişti.

Kânûn Süleyman’dan sonra ise – Avrupa renk renk inkilabatıyla kurûn-ı ahireye girerken – imrazı gittikçe teşdid etti gittikçe derinleşti o kadar ki iki azîmkar ve dahi

baba, oğlun o köprüler cidali vecdi mesailerini bile ancak siyâseti hariciye ile kısmen de emuru dâhiliyeyi yükseltebildi. Halbuki esas marazı ictimâîye ve idari ta (Selim Salise) kadar devleti felaketten felakete sürükleyerek devam edip gitti.

Şu tecceddüt perver padişahın – kendisine elim bir akîbet ihsarından başka bir netice tevli edemeyen – müteyyin ve vasi fikr-i islâhatı ise Mahmut Adli devrinde şeklen ve mahiyeten daha ziyâde esaslaşıyor daha fazla tevsi ediyor ve binnetice kuvvi bir sebebi maraz [yeniçeri] mahvedilerek Abdülmecit devre-i hükümetinde ise- hürriyet-i şahsiyenin esâsları atılıyor ve Abdülaziz merhum devrinde de bir ferman ile bu esâsât-ı teyit ve tekit eyliyordu.

Fakat maatteessüf – bir sahei tatbik bulamayan bütün vasi teşebbüsât-ı meşkure esaslı bir semere-i müfide hâsıl edemedi ve en nihâyet [93] kânûnu esasıyla hürriyet-i şahsiyeye nâ’il olan biçare Osmanlılar; acı ve kanlı bir istibdatın hemen yarım asra karîb zir-i kahrında elim, bî-tap ezildikten sonra (10) Temmuz sabahı infilakında kendilerini emin- ve biraz da zâhiren na memul- bir saha-i hürriyet ve müsâvât içinde buldular.

2

İngiltere

İngiltere efradı ictimâîyesinin hürriyet-i şahsiyeye mâlikiyetleri bir hey’et-i siyâsiye teşkil etmeleriyle tevem değildir. Yani İngilizler bir uzviyeti siyâsiye halinde bidâyet duhulleriyle beraber hürriyet-i şahsiyeye mâlik olmuş değillerdi. Bu heyet-i ictimâîyenin hürriyet-i şahsiye ile ilk temâsını tetkik edebilmek için daha ilerlemek ve ta “Arazisiz Jan”ın zamânı hükümetinde verilen “Grande charte” e kadar gelmek iktiza eder.

Mâmâfih aslı hürriyet-i şahsiyenin İngiltere’de geçirdiği safahât-ı tekâmülü tetkik ve mütalaa edebilmek, hürriyet-i şahsiye ile en ziyâde alâkadar bulunan İngiltere Parlamentosu’nun esas teşekkülü kadîmen cari bir adeta müstenit idi.

Kurallar umumu İngiltere heyet-i ictimâîyesine ait bir meselei müşterikenin zuhûrunda bunun tetkik ve müzakeresi için mâlikane sahipleri olan baronlarla büyük papazlardan mürekkep bir meclis colloquium akdederlerdi. Fakat bu meclis bir şahsiyet-i milli arz edemediği gibi krallık efkâr ve âmâl-i şahsiyelerine olan derece-i tesîride pek ehmemmiyetsizdi. Hatta o derece ki hükümdâr İngiltere heyet-i ictimâîyesi için müfit namüfit – istediği- mukarreratı ittihâz edebilirdi. O halde demek oluyor ki bu parlamento hükümdârın idârei keyfi ve iktidârını henüz haiz değildi. Esasen bu meclislerin beniyeyi

esasiyesi; İngiltere heyet-i ictimâîyesinin bir mahsûlei arası yani o heyet-i ictimâîye efradının şahsiyeti mümessilesi olmaktan henüz pek uzaktır.

Fakat “Jan” ın gayr-i meşru harekâtı zâlimanesine karşı müdir bir avaz-ı isyan koparan baronlar (Jan) dan istihsâl eyledikleri “Grand Şarot” Parlamentosunun işgâli hariciyesiyle beniyyei esasiyesinde vasi ve derin birçok tebeddilât tevliid veyahut bu tebdilatın esâsât-ı ibtidâîyesini vaz etmiştir.

Şu fermanın akbi istihsâlinde tesis eden bir teamüle nazaran mühim ve haiz ehemmiyeti kavânîn ve nizamâtın neşrinden evvel kral bunların pervejelerini parlamentonun nazar-ı tasvibine arzelmeye mecbur oluyor ve bu tarzı hareket binnetice parlamentoyu – yavaş yavaş- adeta kavânîn ve nizamâtın tanzim ve neşrinde zarûfîlinkiad bir meclis mertebesine isat ediyordu.

Birinci ve üçüncü “Edvârd” ın devre-i hükümetlerinde ise parlamento muhtelif salahiyetlere mâlik olarak gittikçe haizi ehemmiyet bir müessese haline giriyordu.

(1254) te baronlarla büyük papazlar yani binnesebe asilzâdegândan mürekkep olan parlamento kontluk şovalyelerinden ve daha sonra da 1261, 1265 imtiyazlı şehirlerden ayrı ayrı ikişer mebus azamına başlanıyordu ki şu hali hâkimiyeti milliyeye doğru atılmış mühim bir hatvei terakkî idi.

Her ne kadar parlamento kabûl edilen şu mebusanı cedîdenin ibtidâyı davetlerinde¹⁵

memleketin mukadderatı idâreye ve siyâsiyesiyle derece-i alâkaları pek cüz’î ise de bilhâssa (1264, 1075, 1273) târihlerinde ve bunları takîp eden esenleyin mütevalide yeni mebusların parlamento da daimâ isbatı vücut ettikleri görülür ki ne gibi avâmilin neticei tesîratı olursa olsun bu keyfiyeti izayı cedîdenin idâre ve siyâseti hükümetin tezâyüd-i iştirâklerine pek güzel bir delil olabilir.

(1295) senesinde ise mezkûr kontluk şovalyeleri, imtiyazlı şehirler mebuslarının azami bir adet şekline inkilab etmiş bulunuyordu. Hâlbuki örf ve âdâtın Hâl-i hâzırda bile İngiltere’de haiz olduğu derece-i kuvveti derpiş edilecek olursa, örf ve âdâtın dâire-i kabûlüne dahi olan şu hadisenin aynıyla kânûnen tayin etmiş demek olacağı tabiydi. O halde demek oluyor ki (1290) da parlamento, İngiltere heyet-i ictimâîyesinin hemen her tabakai ictimâîyesinden izam olunan mebusundan terkip etmişti. Esasen İngiltere müellifi her tabakai ictimâîye mebuslarından mürekkep olmak üzere ilk defa olarak (1295) te ki “Modül parlamento” yu gösteriyorlar.

(1295) ten sonra ise; saheî intihabatına kontluk şovalyeleriyle imtiyazlı şehirleri kabûl eden İngiltere Parlamentosu burada uzun uzadıya tetkîk ve tahliline lüzûm görülmeyen ve esasen mevzû-ı amik haricinde kalan bazı esbap ve müesseratın ilcasıyla (341) târîhinde ikiye inkisâm etmiş yani Rusayı Rûhban ile baronlar [lordlar] ve şovalyelerle (burjuva) mebusları [avam] kamarasını teşkil ederek hâl-i hazır [eneiyet mecalis] usûlünü – velevki basît olsun- vücuda getirmiş bulunuyorlardı [1] sûreti tesisiyle geçirdiği edvârı târîhiye hakkında mücammel ve umûmî bir ma'lûmat vermeye çalıştığımız İngiltere parlamentosu, acaba hâkimiyet-i milliyenin ve men cihtede hürriyet-i şahsiyenin bir şekli tezâhürü olan [2] hakkı teşri nasıl ihraz etmiştir?

Parlamentonun şu hakkı zamân ihrazı meşkuktur. Yalnız şurası muhakkakât-ı târîhiyedendir ki kavânîn ve nizamatin hîn-i neşrinde “conciliume” in yani papazlarla baronların reylerini talep – krallık bu merailere tevfiği hareket edip etmedikleri tabî'î bahsi ahar – kadîmen adet hükmünde idi. Bilahare bahsi ahar – kadîmen adet hükmünde idi. Bilahare (14)üncü asır availinde bu hakkı nevahi mebuslarına da ita edilmiş yani bunların reyleri istimzaç olunmaya başlamıştır.

Mürur-ı zamânla parlamento teklifi kavânîni hak ve salahiyetini de ihraz etmiş ve bilhâssa şehir ve kontluk mebusları (1297) de istihsâl olunan “confirmation des chartes” ve yine aynı senede fakat daha mukaddem ita olunan diğer bir manki iktisap ettikleri hukûk ve salahiyetten ve “istida kabûlü” hakkından mahirane bir sûrette istifâde ederek kuvvet ve nüfûz teşrilerini tevsi ve tahki etmişlerdir.

Mesela: Krallık vergi teklifatını kabûle mukâbil teklif-i kavânîn salahiyetini tezyide muvafık olmuşlardır. Hatta altıncı (Henri) devrinde kavânînin hükümdâr tarafından hîn-i tastiğinde parlamentosunun muvafakat ve rızasının mevcûdiyeti tasrih ediliyordu.

Mâmâfih hâkimiyeti milliye ve binnetice hürriyet-i şahsiyeye doğru atılan bütün bu hatevatı terakkî ve tekâmüle rağmen kral henüz (hakkı tesrini) tamamiyle millete yani sahib-i asliyesine i'âde etmiş değildi. Bir talimatname veya nizamnamenin umumu İngiltere heyet-i ictimâîyesince mücevveri eraiye olabilmesi için henüz krallık hiçbir esası kânûniye istinât etmeyen – şahsi irâdeleri kafî görülüyordu. Ve yine kral parlamentonca müzakere ve kabûl olunan bir kânûnda bazı tadilatı icrâ edebildiği gibi aynı zamânda [hakkı istisna] sına istinaden- velevki bir defaya munhasır olsun- istediği zamân bir kânûnu tatbikte ettirmeyebilir.

Daha (1:) inci asırda azîmi şikayâtı tevlit eden krallık şu harekâtı –maatteessüf- 1688 ihtilâli azîmine kadar az çok kendi göstermiştir.

Stuart hanedân-ı hükümdârisinden birinci Şarl'ın idamı ve Hannover kralı Guilliam'un cülusuyla [*] nihâyetlenen (1688) ihtilâli azîmi ise İngiltere'de hâkimiyeti milliyeyi ve bunun neticei tabiyesi olan hürriyet-i şahsiyeyi esasıyla temin etmiş bulunuyordu. Bunun içindir ki (1688) (hukûk beyannamesi) İngiltere hâkimiyeti milliyeye ve hayât-ı hürriyetinin bütün vuzuhuyla ibtidâ-yı tezâhürüdür. Binâenaleyh İngilizlerce [hukûk beyannamesi] kurûn-ı vesetanın kadîm “Grand Şaret” iyle (1629) “hukûku istidası” derecesinde ve belki daha derin daha mühim bir ehemmiyeti haizdir.

Şu ihtilâl ile kesbi katiyet eyleyen İngiltere hürriyet şahsiye” si ise her nokta-i nazardan yüksele yüksele en nihâyet şekli hazırını iktisap etmiştir ki Hâl-i hâzırda İngiltere hürriyeti bütün medeniyetin hakîkaten calib-i takdîridir.

3

Fransa

Fransa'da bilhâssa “onbirinci” Louis'nin derebeylik teşkilatını ortadan kaldırarak tevlit ettiği istiklalîyet-i idâre mürur-ı zamânla – ekser uzviyatı siyâsîyede olduğu gibi – hüsn-i istimal edilemeyerek Fransa heyet ictmasını senelerce birçok felakatlere ma'rûz bırakan vasi ve elim bir (hükümet-i müstebide) şeklini ahzetmiştir. Bu hükümet müstebide ise Fransa heyet-i ictimâîyesini ta (1799) senelerinde yani 18inci asrı nihâyetlerine kadar kanlı, feci ceryanların tazyikat-ı mefuresi ile şâyân-ı merhamet bir hale getirmiştir.

Her tesîr bir aksi tesîr tevlit ettiği gibi bir hükümet-i müstebidenin tâkat-fersâ ve meraret-alud tazyikatı da bir hareketi aksü'l-amel ile yüksek ve derin zekaları: Jan Jak Russolar'ı Montesquieu'ları, Volterler'i vücuda getirmiş, ve bunların müheyyiç ve berhayâtı neşriyatıyla esasen mezâlîmi hükümetten müteffir efkârı umûmîyede büyük bir ihtilâl için herşeyi hazırlanmıştı. Hatta Volter (1762) “her tarafta bir tohum-ı inkılâp görüyorum. Onlar bahtiyarlardı ki bu günleri idrâk edeceklerdir.” demişti.

[*] bu hadise aynı zamânda ma'lûm olduğu üzere İngiltere ile Hannover arasında bir “ittihat-ı şahsi” vücuda getirmiştir.

Yalnız bu mihyayı taşıyan olan ateşi ve hırsı ihtilâller hali faaliyete getirecek bir müessire lüzûm vardı. En nihâyet bu tesîri vücut bulmuş ve Fransızlar medid ve ağır senelerin biriktirdiği fecayi ve alamin tevlit ettiği bu ateşi isyan ile vülule engiz ve havnı

alud bir ihtilâl vücuda getirerek hâkimiyet-i milliye ve hürriyet-i şahsiyeyi temin etmiş ve bunların bir nekhban ateşini olan muhelligisi milliyi küşad ettirmişlerdi. (1798) Fakat onaltıncı (Lui) – emel-i şahsiyesi mahzuz olmayarak meclisi millinin kapatılmasını bizzat meclisi milliyede emru ferman (?) buyurarak Fransız heyeti milliyesini cerihadar etmek ve daha doğrusu ayakları altında çiğnemek istemiş ise de Fransızlar'ın metin, ciddi mukavemetlerine karşı acı bir ricatı elimeye ma'rûz kalarak Fransız hissiyatı milliyesi önünde kemali acz ve tezelli ile mecbur inha olmuş ve sonra da birçok vakayi-i müessifeyi müteakip (giyotin) in, bu müthiş altının huzuru haşvetine getirilmiş ve 16 ıncı Lui'nin idamı bu kanlı ve bütün âlemi beşeriyeti sarsan ihtilâli azîmin – kısmen – bir mukaddime-i fecayini teşkil etmiştir.

Aynı zamânda giyotin onaltıncı Lui'nin başını cesetten ayırırken şu manzara-i müellimeyi hayran temâşâ eden bir kısım ahalinin simayı hatıratlarında; daimâ meraretiyle, siyahlığıyla, bütün derin ve kesir fecayiiyle yaşâyân mâzî, o mematı alud zamân, bütün menfûr ve müstekre şahsiyeti hayaliyesiyle bir müddet titremiştir.

Fransızlar'ın şu kanlı ve vülulelengiz ihtilâlleri ise denilebilirki bütün kitlei beşeriyeyi amik ve elim bir hayâtı istibdadiyeden kurtaracak bir nakus ikazdır. Yani bu inkilab – hem de- bir inkilab-ı umûmîdir.

Târîh bizi ekseri heyet-i ictimâîyenin, vücudda getirdikleri ihtilalatın daha sabah zuhûrundan itibâren her safhai hareketlerinde birçok ifrat ve tefritin mağlubu olduklarını müteaddit emsaliyle ihbar ediyoruz. Esasen itidal denilen sıfat kemal insânlara bilhâssa heyecanlı inkilâpların akabinde pek nasip olan hasaisten değildir.

İşte bunun gibi Fransa heyet-i ictimâîyesi ve bilhâssa cühela daha sabah ihtilâlde derin bir tuğyanı cesaret ile bütün Fransa'da ve bilhâssa Paris'te vasi, azîm ve şâyân-ı nefret vahşetlerin icrâsından çekinmemişlerdir. Bu vahşete karşı ise diğer taraftan dimâğen müteali bir kitlei mütefekkiye büyük bir inkilabı ictimâîye ile o asrın teşkilatı ictimâîyesini esasından değiştirerek beşeriyete bütün ızdıraplarını bütün acılıklarını dinlettirecek saf ve masum bir istikbâli ictimâîye ihzarine çalışıyor. ve (Birissot) ile birlikte [hakkı temlikî sirkattır] gibi feryatlarıyla bütün şu hayali ve ulvi mesailerinin mahv ve tibahına çalışan düşman tekâmül ve terakkî bir kısım kütleyi beşeriyeye nefret ve istikrahlar yağdırarak, birçok hakikatleri bütün heyet-i ictimâîyeye haykırarak ve hemde acıların matemlerin yükselttiği acul bir tuğyanı iştika ile haykırmak istiyorlardı.

Fransa böylece cehl ile ilmin husûle getirdiği gayr-i müşabih âmâlin tevlîd ettiği cereyânlar arasında çalkanırken diğer taraftan bütün beşeriyeti ikaz edebilmek istidadında olan şu ihtilâli daha tevsi etmeden söndürmek emeli besleyen bir kütle-i zelilei mütehakkimenin, hükümdârların tecâvüzatına ma‘rûz kalmış ve fakat Fransızların amik-i milliyetlerinden coşan bir hissi vatanperver ile hukûk-ı esasiye i beşeriyeye karşı vuku bulan bu tecâvüz gayr-i meşruadan galip ve şadan çıkmıştır. Fransa – balada hudutu esasiyesin izâha çalıştığımız- (798) ihtilâlinde sonra ise pek mütehavvil birçok safahât daha geçirdikten sonra en nihâyet cumhuriyete inkılâp etmiş ve şekli hazırı hürriyetperveranesini ahzetmiştir.

Yukarıda arzettiğim gibi Fransa ihtilâli kebirî umûmî bir inkılâbın mukaddimesi olmuştur. Binâenaleyh şu ihtilâlden sonra akvâmı sâ’irenin ma‘rûz kaldığı tesîrata ve seviye-i (silik) derece-i itilasına göre yavaş yavaş hürriyet-i şahsiyeye doğru ilerlemişlerdir.

İşte şu ihtilâfî avâmîl ve müesseratından dolayıdır ki asr-ı hazırı uzviyatın siyâsîyesi hürriyet-i şahsiye nokta-i nazarından muhtelif eşkali arz ederler. Daha uzaktan biri temasta bulunan, fikren daha yükselen akvâmı hürriyet-i şahsiye ile tabi daha alâkadardır. Yani akvâmı mütemeddinenin nazarlarında hürriyet-i şahsiyenin mevkiî daha mühim ve daha şâyân neticelidir. Farazâ İngilizler ile Ruslar’ın hürriyet-i şahsiye ile olan derece-i irtibâtları şüphesiz ki bir olamaz.

Hürriyeti kamilenin taharrisi tabîî mümkün değildir. Binâenaleyh akvâm-ı hazırı teşkilat-ı hazırı-ı ictimâîye ile en kâbil telif bir derece-i hürriyet ile sathi bir hürriyet arasında mütehavvil işgâl gösterirler. İstikbalin tecelliyatını şimdiden sûret-i katiyede kestirmek ise biraz müşkülcedir.

Selânik A. Hamdi.”

2.2. 36. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.2.1. Hasbihâl

Ubeydullah Esad’a ait bir yazıdır. Mebusan Meclisi üzerine bir tartışma şeklinde kaleme almıştır. Meclisin ortama çok dayanamadığını anlatır. metin şu şekildedir:

“Hasbihal

Mi‘âdından evvel açılan Meclis-i Meb‘ûsan, 35 inci maddenin sikletine dayanamadığından, vakitsiz doğan bir çocuk nasıl ale’l-ekser yaşayamıyorsa o da müddet-i kânûniyesini ikmâl edemedi dūçâr-ı fesh oldu.

35 inci maddenin ta‘dili teklîfi üzerine matbuatta, birden bire şiddetli bir cereyân hâsıl olarak her parti kendi nokta-i nazar-ını müdâf‘aya koyulmuş ve hatta iş, tenkît ve müdâfa‘a derecelerini geçerek tecâvüz ve teşni‘ vadilerine kadar dayanmıştı. En mühim meseleden olan Trâblusgarp vaki‘ harbiyesini hemen hemen hatırdan çıkartacak kadar kesb-i şiddet ve ehemmiyet eden bu mubâreze, teşekkür olunur ki, feci‘ bir netîceye müncer olmadan meclisin feshiyle, hal‘-i tab‘iîsine rücû‘ edebildi.

İlk Meclis-i Meb‘ûsan’ın uğradığı darbe-i ta‘dile ikinci heyetinde fesih sûretinde ma‘rûz kalması kemâl-i ehemmiyetle tetkîk ve mütalâ‘a olunacak bir hâdis-e-ictimâiyedir ki başka başka esbâb ve avâmilin taht-ı tesirinde vuku‘a gelen bu hâdiseler güzelce tetkîk olunuyorsa âti için vazih ve müfid netîceler elde edilmesine hizmet eder.

Fi’l-hakika ilk parlamentonun ta‘dilindeki esbâb-ı hafiyeyi bilmeyen kalmamış ise de 324 meb‘ûslarına böyle hemen ani denilecek bir sür‘atle pasaportlarının verilmesindeki hikmet, birçok kimseler için henüz hal edilemeden garip bir mu‘ammâ derecesini aşamamıştır..

Bu kadar gürültü, bu kadar dedikodularla beraber sunûf-ı muhtelif-e-i halk arasında gâyet kat‘i bir kanâ‘at vardır ki o da artık ba‘demâ meşrûtiyetimizin dūçâr-ı tehlike olabilmesindeki adem-i imkândır. Zengin, fakir, alim, cahil herkes kanâ‘at etmektedir ki meşrûtiyet memleketimizde gayr-i kâbil tezelzül esaslara istinât etmektedir. Ve bunu tahrip edebilecek hiçbir kuvvet yoktur ve olamayacaktır. “Meclisi kapatıyorlar, artık meşrûtiyet son nefesini alıyor..” gibi kanâ‘at-ı vicdaniye hilafına söylenildiğine şüphe olmayan sözlerin hâricinde biz tesir-i ikâ‘ edememesi pek güzel ispat ederek Meclis-i Meb‘ûsan’ın feshi- iddia edildiği vechile- irticakârane bir hareket değildir. Bilakis, pek âdî bir seviyeye sükût ederek milletin münâfi‘ aliye ve hakikiyyesini müdafâ‘a değil, muhtelif heyetlerin, muhtelif emellerin hâdimi olacak bir vaziyet-i menfûre ahz etmiş olmasındandır ki meclisin feshiyle beraber memleketin hayat-ı siyâsiyesi biraz huzur ve sükûnet bulabilmiştir. Efkarıda ki bu sükunette gösteriyor ki Meclis-i Meb‘ûsan’ın feshi artık derece-i vücuba gelmişti.

Fi'l-hakika şu son bir iki sene zarfında, mecliste runümâ olan kararsızlık, arzuyu tağlip, hırsı menfâ'at artık o kadar bâriz bir hal almış idi ki bu hakikâtin huzur-u ilhamında vicdânı hamiyet ve insâniyetin titremesi, yeisten yeise düşmemesi kâbil olamıyordu. Hâlbuki millet meb'ûslarını temîn-i cah, temîn-i servet etsinler için göndermiş değildi; millet, asırlardan beri kanayan cerihalarını saracak bir merhem şifa bulmak, bu tahakküm ve idvân altında ezilen bedbaht vatana zinde bir kuvvet, zinde bir hayat bahşedecek esbâb ve vesâil-i istihzâr ve temîn etmek için intihâb etmiş olduğu zevâtın bir kısmını öyle gayr-i meşru emeller, ihtirâslar peşinde koşar gördükçe ye'sinden ağlamaya başlamıştı.

Hak ve hakikâtin müdafâ'asıyla meşgûl görmek istediğimiz meb'ûsların gayz ve nefretle meşbû' bir mübâreze, manevî bir mukâtele-i dâimî halinde buldukları kemâl-i te'essûf ve telhifle görüldükçe vatanın ma'rûz kaldığı akîbet herkesi düşündürüyor, bî-hak mütellim ediyordu.

Mukadderât-ı atiyesini çizmekler uğraşan bir millet, böyle müstesnâ anlarda ittihât ve ittifâk ile hareket eder meb'ûslar görmek istemekte son derece kadar haklıdır.. Hâlbuki ittihât ve ittifaka bedeli nifâk ve şikâk kemâl-i şiddetle hüküm sürmeye başlamıştır.

Meclis-i Meb'ûsanda ekseriyet-i teşkil eden İttihat ve Terakki Fırkası Hürriyet ve İtilâf Fırkası nazar-ında hain ve menfâ'atpereset, bu firkada İttihat ve Terakki Fırkasınca muhteris ve murteci adolunuyor ve bu sûretile ekseriyet-i azîmesi iki fırka arasında inkisâm eden kaos koca bir heyeti hatta kendi nazarlarında bile artık tefessüh etmiş bulunuyorlardı.

Trâblusgarp faciası nev'amâ hali muvâzanette bulunan meclis üzerinde amik bir tesir ikâ ederek bu muvâzeneyi ihlale müsait bir vesile teşkil edince firkalar harekete geldi. Hâriçte hiçbir mana ve mevcûdiyet ifâde etmeyen bir takım gurupların bir araya gelerek yeni bir firkanın teşkil etmesi, ve bunu müteakip üç buçuk senedir İttihat ve Terakki bayrağı altında kalmakla hiçbir azap ve cedân hissetmemiş olmalı lâzım gelen meb'ûslardan bir kısmının hemen yeni firkaya iltihak ve diğer bir kısmının da bu istidâdı izhâr etmeğe başlamaları hikmet-i hâzırayı cidden câlib-i dikkat ve ehemmiyet bir vaziyete ilkâ ediyordu.

Parlamento ile idare edilen memleketler de kabineler dâima meclislerin ekseriyet-i azîmesine istinâden icrâ-yı hikmet ederler. Bu kâide-i esâsiye ve musâkiye ise Meclis-i Meb'ûsan'ın sükût ettiği vara-i teşebbüs ve tezizeye binâen cidden gayr-i kâbil-i tatbik bir sûreti almıştı. Hikmet istinâd edebilecek kuvveti bir firkaya millet olamamakla

beraber akliyyette yeni bir kabine teşkil ve idâme edecek kadar temelin değildi. Ortada, yegâne hakim olarak, hiçbir mana-yı ameliyesi olmayan – müstâkiler- nâmı altında toplanan, bir akliyyet-i hakikiye kalıyordu.. itiraf etmelidir ki otuz kırk meb'ûsun iki yüz kûsür meb'ûsa rağmen acayip bir ekseriyet teşkil etmesi nâdiren tesâdüf edilebilecek tecelliyât-ı garibedendir!..

Fi'l-hakika burunsuz meb'ûslar herhangi bir fırkaya iltihak etmiş olsaydılar o fırka temîn-i ekseriye edecek ve binâenaleyh tehlikesizce bir kabineye müzaharet edebilecekti. Hâlbuki kim izamını – dūr-endiş- tesmiye ettiğim bu mustakiller mütevassıt bir vaziyet olarak kâh İttihat ve Terakki, kâh Hürriyet ve İtilaf fırkasına meyletmek sûretiyle hakk-ı hükûmeti teşviş etmişler, vatana karşı borçlu oldukları vazife-i mukaddeseyi her nedense ifâdan çekinmişlerdir.

Hikmet ale'l-husûs bu kadar mühim ve muhataralarla meşbû' bir zeminde gerek dâhile ve gerek hârice karşı ilga-yı emniyet edebilecek bir vaziyette bulunmak mecbûriyyetinde olduğundan ve hâlbuki böyle on onbeş kişilik bir ekseriyete istinâden Emver hikmet-i tedvîr etmekte mümkün olamayacağından bu gibi tezahürât-ı acebiyeye ma'rûz kalındıkça arayı millete müracâ'at edebilmek üzere makam-ı hükümdarı için hak fesh-i istihsâle karar vermiş 359 uncu maddenin ta'dilini Meclis-i Meb'ûsan'a teklîf etmiştir. Bu teklîfin ma'lûm sûretlerle iki defa düçâr-ı ret olmasına binâen vazife-i asliyesinden çok uzaklara tebid etmiş olan Meclis-i Meb'ûsan üç ay sonra ictimâ etmek üzere ayanın inzimâm muvafâkatıyla fesih buyrulmuş ve bu sûretle millette geniş bir nefes almak sâ'adetine mazhar olmuştur.

Millet, şimdi kendi mukadderatını çizecek olan zevâtı intihâp etmekle hangi fırkaya mütemâyil olduğunu, kimlerle itimat ettiğini bizzat göstereceğinden netîce-i intihâbâta kemâl-i sükûnetle intizâr etmek gerektir.

Ancak şurada istidârad kâbilinden olmak üzere mühim bir meseleden biraz bahsetmek lüzûmunu hissediyorum: intihâbatta rey verilecek zevâtın bihemhâl bir fırka-ı siyâsiyeye mensûp zevattan olması aranılacak müzayadın biri addolunmalıdır. İktidâr, fâ'aliyet, namus ve hamiyet gibi mezâyâ-yı âliyyeyi hâiz zevâtın hangi fırka ile teşrîk-i mesâ'î edecekleri müntehiplerce ma'lûm olmaz ise netîcede her altı ayda bir meclisin feshi gibi dâima tekerrürü hoş ve müfîit olmayacak olan arızalara intizâr etmek lâzım geleceğini ve binâenaleyh gaye-i emel olan sâ'adeti umûmiyenin istihsâlinin de mütemâdiyen akîm kalacağını sûret-i mahsûsa da beyân ve temîne lüzûm görüyoruz.

İntihabatı hâzire bizi layık olduğumuz seviyeye isât veya tenzil edecektir. Zaman amansızdır; hissiyatımıza kapılarak hakkı, mantığı unutacak olursak bu nisyanın ceza-yı maddi ve mâ'neviyesi gecikmez, bizi tedip eder..

En pak nâsihaları levs-i irtikâp, en hor insânları töhmet-i irtica ile lekedâr etmeye yeltenebilecek haslette yar edilmiş olanlar, hangi fırkaya mensûp olursa olsunlar, eğer Meclis-i Meb'ûsan'da bir yer işgâl edebileceklerse şimdiden emin olalım, parlamentomuz yine ithamlar, yine iftiralar, yine müşâtemelerden müteşekkil bir serserî gayz içinde sâ'adeti mesâ'isini heder edecek, millete nafi' olmaktan ziyâde, netîce itibariyle düşmânlarımızın ekmeğine yağ sürmüş olacaktır.

Devre-i atiyenin de akim kalmasını istemiyorsak bi'l-fiil isbât-ı hamiyet etmiş olan zevât-ı istiklâl fikir ve vicdândan mahrum câhil, mutâ'assıp, menfâ'atperest insânlar arasında mahsûr bırakmamaya çalışalım. Biz, eminiz ki ruhen büyük yaratılmış olan insânlar “evet efendimciler”le değil “niçin efendimciler”le muhât buldukları zaman memleket i'tilâ bulacaktır...

Ayastefanos 16 Kanûn-i Sân-i 1327”

2.2.2. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Anânât-ı Rûhiye

Ahmet Rasim'in yazı serisinin devamıdır. Bu yazısından Osmânlı'da çıkan isyanlardan bahseder. Metin şu şekildedir:

“Târîh-i Osmaniyyede

Hal' ve Anânât-ı Ruhiye

2

Eşkal-i isyaniye

Hal'a bir şekil târihi veren “Yavuz Sultan Selim” dir demiş idik. Bu târihten sonraya bir kere daha atf-ı nazar-ı dikkat edecek olursak gâyetle mühim bir vak'a daha görürüz:

Çelebi Sultan Mehmet'in irtihalini gizleyen vükelâ:

-Pâdişâhımızın İzmir oğlu “Hamza” Bey üzerine seferi vardır. Diyerek yeniçeri ile seyyâh asâkirinden bir kısmını (Biga) ya yollamışlardı. Fakat “silahtâr” lar şüphelendiler. Padişâhın yüzünü görelimde öyle gidelim, diye direndiler. Bu vaziyeti vükelâ-yı ziyâdesiyle sıktı. En sonunda Hekimbaşın'ın tertibi üzere nâş-ı çelebiye revbân giydirip karakolluk bir odada taht üzerine ik'âd ettiler. Arkadan bir adam ellerini

salıyordu. Silahtar zabitanından içeriye girenler (zaten padişâhın yüzüne bakmak adabından olmadığı cihetle) el hareketlerini, selam ettiler.

Zâhiren bu dereceye kadar resm-i itâ'ati eğretilmiş olan askerîn yeniçeri kısmını “Varna” melhamesinde, ondan evvel dahi “Devr-i fetret” de görmelidir. “Devr-i fetret” de yeniçeri kâh bir şehzâdenin tarafdârı, kâh ondan irâz ile diğerrinin mensubu olmak sûretiyle idâme-i şûrişe ve şûriş dolayısıyla celb-i menfâ'atine koyulmuştur, (Varna) mülhamesinde ise düşmânın çokluğunu görerek ekserisi kaçmışlardı. Demek ki nizamât-ı askerîyede inhilâl-i mukaddemâtı ta o zamanlarda bile görülmeye başlamıştı.

Fakat bu itâ'atin ilk numûne-i insilâbı yine (Buçuktepe) vak'asıdır. Burada (şekli isyan) daha mütebâriz, daha kuvvetli görünüyor. Sadrazam (Çandarlı Halil Paşa) (Varna) muharebesi için Sultan (Murat) saniyi davet ettirerek Fatih'i gölgede bıraktığı cihetle hitâm-ı muharebede kalıp Fatih'te hâsıl olan infiâl-i keşfetmiş ve bunun üzerine hayatına su'ikast vukû'undan korkarak bir rivayete göre yeniçeriler ile uyuşarak (Edirne)de yatağan ikâ'ıyla onları yağma ve garete sevkeylemiştir. Yeniçeriler Fatih'in tarafdârı olan (Şehabeddin) Paşa'nın konağını basarak paşayı iç kapıdan eski saraya kaçıp pâdişâha ilticâyâ mecbûr ettikleri gibi teskin-i isyana sa'y eden imraddan bir kısmı dahi zedeleyerek el çektirildiler.

İşte bu esnâda idi ki şekli isyan (Buçuktepe (...)-veledi, bütün ahali-i şehir bunların irâs etdikleri dehşetten tir tir titriyordu. Bu şekilden (Fatih) de irkildi. Hatta yeniçerilerin ulûfelerine yarım akçe zam etmek sûretiyle teskin ve tatyib etmeğe mecbûr kaldı.

(Halil Paşa) ile nüdemâdan (İshak) Paşa ve beylerbeyi (Uğur oğlu) Sultan Mehmet'in esbâb-ı halini ihsâr etmişlerdi.

(Hal) bahsinde bu isyanların silsile-i tekamülü iyice okunmalıdır. Ahva-i umûmiyemize bu şakîlerin tesîr-i kat'iyesi vardır. Enziyâde tetkik edilecek olan madde isyan-ı asâkirdir. Bu şekilleri asla gözden kaçırmamalıdır. Sultan Murat'ı saniyen veya sâlisen taht-ı Osmaniye ikâd eden şu heyet-i müttefika, pâdişâha karşı askerîn kıyâmını hemen ilk defa olarak Osmânlılar'da terviç eylemiş ve yeniçerilerin esas itâ'ati ve inzibâtına büyük bir rahne açmıştır. Demek ki askerî elde etmekle kuvvet-i mutlakaya mukabele her vakit için kâbil imiş. Bu hakîkati bizde ilk defa olarak (Fatih) ile (Muradı Sani) anladılar. Baba, davet

vükelâ üzerine (Edirne)ye ikinci avdetinde o da askerîn menviyât ve amâlini anladı. Oğlu, bu anlayışın netîcesi olan bir hatt-ı şerîf süklüm, büküm (Manisa)ya revân oldu.

Fatih'in bidayet ve nihâyet-i saltanatı da bu askerîn imârat-ı kıyâmını görmüştür. Yeniçeri (Buçuktepe)de aldığı akçe terakkiden hayli neşe-i mend olmuştu. Sultan Mehmet, cülûsunu müteakip baş gösteren (Karaman) oğlunu te'zib için azmettiği seferden dönerken bunların bir va'z-ı nâmemûl aldıklarını gördü. Hatta (Nacittevarih) diyor ki: (... cerâim güzêştesini affedip Kasapoğlu (Mahmut) Beyi tecdit ahd u peymân ve tekid-i muvâsık ve eymân edip kahramân oğluna gönderdiler. Verûvî teveccühlerin (Bursa) cânibine döndürdüler. Hılafı tarikte (!) bir câ-yı tenkide (!) yeniçeri alayı bağlayıp rehğuzerde direnk ettiler. (Hadim Şahabeddin) Paşa ile Turhan Bey: Devletlü Paşa, kulların bahşış ricâ ederler diye yeniçerinin sebab-i tevkifini an edecek on kese akçe fermân buyurup tefrîk-i dirâhimle cemiyetlerini perişân (!) ettiler. Lâkin bu bî edebâne va'zları (!) mucib ağırır hatıra atırları (!) olmağın birkaç günden sonra yeniçeri ağası (Doğan) Bey'i tezip edip azlettiler. Ve yayabaşlarını dahi mahkeme tezip ettiler. Ağalığı (Mustafa) Bey'e verdiler. Ve (İshak) Paşa'yı (Menteşeoğlu İlyas) Bey üstüne gönderdiler.

Şu sûret-i tezip edende anlaşılıyor ki Fatih, yeniçerilerin vâzânı beğenmediği gibi itâ'atlarından sonra derecede şüphelendiğinden (Mufassal)ın naklettiği vechile: (Bâb-1 Hümayun kullarından yedibin efrâdı dahi yeniçeri meyânına idhâl edince artık bu askerîn intizâmı ve itâ'at-i müstakbelesinden emin olabildiler!)

Mâhâza bu (cülûs bahşışı) bir adet

(Mufassal) diyorki:

..... on kese kadar akçe bunlara tevzi' olunarak arsızlıkları bir taraf edildiyse de askerî bu yola alıştırmak asla tahviz olunacak ihveddin olmamasıyla yeniçeri ağası olan kazancı Doğan Bey mezure celp ederek gerek askerîn adem-i itâ'atından ve gerek orduda mevcût efradın kapıda muvaffak olmamasından dolayı sille ve kamçı ile ilâ-yı te'dip eyledikten sonra ale't-tezip eyledikten sonra azl edip yeniçeri ağalığı saray kullarından Mustafa Bey'e tevcihe ve yaya başı zabıta vesâire zabıtanın dahi en çoğunu değnekten geçirip yerlerine hep kendi yendikanından adamlar nıspettiler. Naklettiği vechile: (Bâb-1 Hümayun kullarından yedi bin efrâdı dahi yeniçeri meyânına dahil edince artık bu askerîn intizâm ve itâ'at-i müstakbelesinden emin olabilir!"

Mâmâfih bu (cülûs bahşışı) bir adet, hatta kıyâm ve isyân için bir muharrik, bir alet oldu kaldı. Fatih'in (silik) tezâhür eden iki nevi şekli isyanın biri acze ve fukarâ ve

şehir ahâlisi üzerine vuku‘ bulan muhacemât, diğeri de sadrazam (Karamanlı Nişancı Mehmet) Paşa’nın sûret-i katlidir. Bu iki şeklin arasına bir de (Sultan Korkut), (Sultan Cem) vakaları karışmıştır. Mehmet Paşa (Geniboza) da Fatih’in irtihâl edildiğini haber alınca hali mevki‘in müthiş bir sûret-i alacağını anladı. Demek ki askerde adem-i itâ‘ate dair bir meyl-i mahsûs hisseder olmuş idi. Derhal (Günlük) veya (Lekelik) Mustafa nâmındaki mabeyinciye (Amasya) da mukîm şehzâde (Bayezit)e gönderdiği gibi her ne fikre mebnî ise müte‘addit adamlarından birini de (Konya) da mukîm (Sultan Cem) e yolladı. Vefat-ı pâdişâhiyeyi halk ve askerden gizlemek maksadıyla (İzmit) ten (Üsküdar) a kadar sevahil-i taht-ı muhâfazaya aldırarak iskelelerden amedşüdü ta‘dil eyledi. Acemi oğullarını köprü tamiri bahansiyle İstanbul’dan çıkararak (Fil Çayırı) denilen mahalle sevk etti. Nâ‘aş-ı pâdişâhîde kapalı bir koca arabasına yükleterek yeniçeriden saklamak maksadıyla her zamanki teşrifât ile İstanbul’a doğru yürüttü.

Burada (Taci’t-evârih) diyor ki: (hüsn-i tedbire mâlik ve isâbet mesleğine sâlik olmadıkları cihetten amelleri batıl ve emelleri âdil olup serhatları şehre-i cihan oldu. Her çeşit askere bisağ ettiler ki tezevvül buyrulan merhaleden gitmiyeler ve İstanbul tarafına gûzar etmeleri müfit olması. Yeniçeri tâifesi “ Gülser cavezü’l-esin şa) müktezâ üzere vakıf olup bir an tevâfuk etmediler. Ve “Pendik” önünde “Berheme” ile geçip birkaç “at gemisini Üsküdar iskelesine getirip keşnilere süvar oldular ve deyyayı geçip İstanbul’a koyuldular. Ve mezbûr Paşa’nın (Mehmet Paşa) evin basıp katline ikdâm ettiler ve İstanbul ağniyâsına tariz edip yâhut evlerin talan, ve nice nice te‘addi zahmin görmüşleri nalan eylediler. (İshak Paşa) evvel o anda fermânı pâdişâhî ile “Silifke” den gelip İstanbul muhafâzâtına meşgûl idi. Kul taifesiyle (silik) olmağın onun tahsilâtıyla mensuh olup fi’l-cümle sükûn buldular”

Bu şekilde unutulmamalıdır. Yağma, katl-i vezir, katl-i pâdişâh, katl-i halk, tehdit, iki, üç, sınıf askerî arasında mukatâlât, hal‘i hep bu şekilden feyz almıştır.

Fi’l-vakia bu şekilde (tahrik) inde müdhali müşahittir.

Târîh askerî vaki‘ayı tasvir için şu bir iki cümleyi pek güzel yazmıştır: (Fatih’in vücudu yeniçerileri makamı abudette tutan bir zincir ve payend idi. Orduda olan yeniçeriler vefâtı duyar duymaz selâsel irtibatları çözümlere ve zincirden kurtulmuş mecnunlar gibi boşaltıp birkaç gemi ile İstanbul’a koyuldular.

(Tahrik) bu defa İstanbul muhafızı (İshak Paşa) dan sūdûr ediyordu. Bu nevi‘ müessirlerin sevk edildiği maksadı burada daha aşikâr görebileceğiz.

(Tacittevarih) bu keyfiyet-i tahrik-i lisan-ı melufiyle şöylece tasvir ediyor: (mevruhlar demişlerdi ki: El gün Sultan (Bayezit) han hazretleri mâtem libâsıyla şehre girip imâmeleri (şamla) idi. Ve beğler, paşalar ve ağalar şimle kuşak sarınıp matemgirlikte şâh ve ela cenâbehe mütâbe‘at eylediler. Ve “İshak Paşa” hafiften yeniçeriye dedi ki: Hamza Beyoğlu Mustafa Paşa bir nâdân ve mütenakkim kişidir. Vüzerat-ı mesnedine gelirse benim marufatımla ziyâde olunan vazifenizi kata kuşuş etse gerektir. Ferâğ-ı bal isterseniz onun İstanbul’a geçmesi bâbını sedd-i dermân (silik)

Bu tahrik ve telkin yeniçerinin kise-yi menfâ‘atine dokunduğu gibi (Mehmet Paşa) yı katlettiklerinden dolayı “müntakim” sözünden de ürktüler. Paşada Üsküdar’dan kadırgasıyla gelirken yanaşarak Mustafa Paşa’yı geriye döndürmesini müttefikan talep ettiler. Bayezit, bilmecebûriye paşa-yı döndürdü. Bâb-ı hümayûna vusûlünde de bir arzuhâl verdiler. Pâdişâhı durdurdular. Nişancı Mehmet Paşa’nın katlinden ve içlerinden bazılarının yağmagirliğe cüretinden dolayı affedilmelerini istediler. Bunu da kabûl eyledi. (İshak Paşa) bir taşla iki kuş vuruyordu. Mehmet Paşa’yı katlettirmiş, Bayezit’in fevkalade mutemedi olan Mustafa Paşa’yı kendisi haris câh sadâret olduğu cihetle geriye döndürmüş idi.

Mevruh şehir (Hamr) üçüncü cildinde bu vaka-yı muhiz tahrik olmak üzere yazar. Bundan mâ‘ada pâdişâhın yeniçeri muzâlîbatına gösterdiği ru’y-u kabûl zaaf haline üstâd eder. (mufassal):

(Fetret halinde bulunan bir pahitahtta fitnessiz fesatsız saltanan için (silik) bu derecelerine kadar ihtiyâ sahih vardır) diyorsa da bu hükümde o anda şekl-i isyanın büyüklüğünü göstermeye kafidir.

Tezahür ediyor ki terakki, bahşış istemek ile başlayan ilk hareket yeniçeri ocağına tervici mekâsıt ve imale müsait ve istenildiği zaman silsile-i itâ‘ati kesretmeğe muvâfık bir fedret ve cüret verdiği gibi vekil-i mutlak dağılan bir sadrazamı katl ve idâm etmek ve sonunda bir nevi‘ tehdit ve ibram ile kendilerini affettirmek tariki dahi küşada bir emiştir. Şâyân-ı emeldir ki bir sadrazamı katl ve şehri yağma eden bu asker, Sultan Bayezit’in biraderi (Cem)i mağlup ederek avdet ettiği sırada vaktiyle yeniçerilere kapılarını açmayan (Bursa) ahâlisini dahi katliâm için kaylim etmiş ve bahşış ile ancak daire-i sükûna gelebilmiştir. Hâlbuki Bursalılar bunları İstanbul’da icrâ ettikleri şenâ‘atten korkarak dahili şehre sokmamışlardı. binâenalyeh (silik) ikinci bir devreye girmiş bulunuyor. Bahşış ve ihsânı akib vakaya yani garet ve katlin sonuna geçmiş idi.

Şu kayıtlar bize pâdişâhlarımızda ki kuvve-i mutlakanın yavaş yavaş meyl-i tezci ederek kendi kuvveti demek olan asker ocağına doğru serpildiğini ispat eder. Şu halde enkama uğrayan böyle kuvvet, husulü müvâzenet için çarpışmaktan hali kalamaz. Diğer taraftan bu müvâzeneti ihlal eden yeni yeni müessirlerde peyda olmaktan geri duramaz. (Tahrikat), (Din namına iğfalat), (Tağlib emelleri), (Cehli avam), (Cehli ekber), (Sui idare), (Sui istimal), (Pâdişâhın ahvâli memlekete adem-i vukûfu) ve imsâl-i seyyiât, hikmet-i zâ'afa düçâr etmekle beraber kuvvetin bir taraftan diğer tarafa sûret-i intikâinde nümâyân olan ve alabanda sarsıntılarını akit yerân aniyet ve sûrat sadâmât ile derhal bir tarafa eğilip devrilmek tehlikelerine de sokmaya müstâit kılar. Dahilen ziya-ı müvâzenet ile iki tarafa bocalayan sefine-i hikmet uman iğtişâşât içinde ne tarafa gittiğini kestirmek kolay değildir. Bazısına

güvenen “Kapudan” olur. Bi't-tabi emir ve kumandanında muhabbet ve ciddiyetine halel gelir.

Yavuz'un bizzat kendi eliyle babasını hal' etmekte ki muvaffâkiyet-i müşerribenin yeniçeri tabayı' cenk cüyanesine muvafakkattan ileri geldiğini cerh edecek elimizde hiçbir sened-i sahih yoktur. Çünkü Bayezit Sani'nin sekiz şehzâdesinden ancak üçü bir hayat kalmış ve bunlardan Sultan (Korkut) u yeniçeriler mûsikiye, Sultan (Ahmet)i de zâ'af-ı ahlaka mübtelâ gördükleri cihetle Trabzon Valiliğinde (Gürcü) ve (Kızıl) başlara galebesiyle temîn şehret iş olan (Yavuz)a meyilleri artmış idi. Hatta (Sultan Ahmet) in İstanbul'a takribinde – çünkü Bayezit'i Sâni müşarûn ileyhi tahta iclâs etmek emelinde idi Süleyman aleyhtarı olan vüzerâ ve ricât hanelerine hücûm ve dühûl ettikleri gibi şehzâdenin İstanbul'a mürûrunu men için iskeleleri tarassut ederek (Maltepe) den döndürdüler. Bu hücumda vezir-i azam Hersekoğlu (Ahmet) Paşa, (Mustafa) Paşa, beylerbeyi (Hasan) Paşa, kazasker Müeyyidzâde (Abdurrahman) Efendi, nişancı Nacizade (Cafer) Çelebi güç hal ile kaçabilerek kendilerini kurtarabildiler. Fakat yeniçeriler gerek bunların ve gerek adamlarının mallarını yağma ettiler. Ertesi sabah yine Bâb-ı Hümayûn'a toplanarak “Gece ettikleri şenâ'atten istiğfar” isimleri bâlâda mezkûr beş kişinin “müstenid ref'atinden hûlelerin” rica ettiler. Bi't-tabi Bayezit Sâni yine kabûle mecbûr oldu. Dümen, yed cabbar selimde dehşetli bir alabanda manevarası icrâ ediyordu.

Yavuz, bi't-tabi babasını kulağından tutup yere indirmede. Fakat yeniçeriler müşarûn ileyhın inmesini divâna hücum etmek sûretiyle teshil ettiler. Şehzade Ahmet, bunların cengâverlik ve cesaret gibi asar mürdiyeye meftuniyetini bilhâssa Anadolu'yu

kabzai teshirine aldıktan sonra gönüllerini almaya karar verdi. Fakat ne yaptı biliyor musunuz? Biraderi Sultan (Şehinşah) ın oğlu Karaman Valisi (Sultan Mehmet) in üzerine yürüyüp (Konya) yı aldı. Bu hareketi her halde menfur idi. Çünkü Anadolu'da yine bir meselei fetret zuhura geliyordu. Bade (Nur Ali) halife namında bir şia merucenin üzerine veziri (Yular kasidi Sinan) Paşa'yı yolladı. Paşa mağlup oldu. Bu haber yeniçeriye divana hücum ettirdi. Şımarıklık Sultan Ahmet'in "Şeraiti saltanatı cema iktidarı olduğundan, Sultan (Korkut)un fazlı ve arafatıyla beraber ikameti bulunduğundan avaz belinde ile demsar olarak "Pâdişâhi Selimi intihaba cebr ettiler en sonra:

-İttifakı cumhur ne vech üzere ise zuhur bulsun ve dilhevada seyyah (?) ise öyle olsun dedirttiler. Görülüyor ki gu gıylanlı işgâl mütelatamade (tağlip) ve (zorbalık) kaymak bağlamaya başlamıştı."

2.2.3. Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İctimâiye

Bedîi Nuri'ye ait bir yazıdır. İnsanların hayatının tarihi şekillendirmesini anlatır. Sosyal olayların tarihi yönlendirmesinden bahseder. Metin şu şekildedir:

“

Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İctimâiye

“Bir hikmet-i ictimâiye meraklısı” imzasıyla aldığım bir mektupta deniliyor ki:

“İlm-i cemiyet birçok kavanini ictimâiye zikr ve irad eder, bir cemiyetin teşekkülünü, bekâsını, ve hatta mevtini veya hiç olmazsa inhitâtını bir takım kavâid-i sabite ve kat'âya istinâd ettirir. Fakat biz bu kavâninin sıhhatini, vukû-u hale derece-i mutabakatını nasıl anlayacağız? İlm-i cemiyetin yeni bir ilim olmasına ve tesis ettiği kavâninin henüz ilk devre-i teşekkül ve ifadelerinde bulunmalarına göre bu kavâninin usulü müşâhade ile tahkikini görmek vaki'a mutabakatını anlamak için tecrübeye müracâ'at lâzım gelse istikbâlin sine-i mechulatından doğacak hiç olmazsa bir asırlık vakây-ı beşeriyeden edineceğimiz fikre ve emsileye muntazir olmağımız icâp eder. Tecrübe tarikiyle teyid etmeyen, edemeyen bir ilim, ilm-i nakıstır. Hâlbuki âtiden alacağımız bu ders tecrübeyi mâziden, târihten alabiliyor isek istifademiz pek çok olur, ani ve seri'u-lîfâ bir usulü tecrübeye malik olmuş oluruz. Acaba hikmet-i ictimâiye târihten müstabit kânûnlar taharri ediyor mu?

“Tabiri âharla târih, vuku'atı ictimâiyenin fiilen telcisinden ibaret olmak hissiyetiyle târih hikmet-i ictimâiyeden değil, belki hikmet-i ictimaye misallerini vuku'atı

târîhe ile teyid edebiliyorsa yalnız o'l-zaman bir ilm-i hakiki halini iktisâp eder. Nitekim hakku'l-devl ilmi bütün kavâit ve nazariyâtını emsile-i târîhiye ile teyid ediyor. Acaba hikmet-i ictimâiye bütün kânûnları da emsile-i târîhiyyeye tatbik olunabiliyor mu?"

Bu sual bana, bir müddet evvel, mecmu'ası için istediği bir makalenin ne mealde olması sualime mukâbil "târîhten müstenbit kavanini ictimâiye" yazıp gönderin bir mecmuâ sahibinin vaktiyle pek garip bulduğum tarzı telakkisini der hatır ettirdi. Hikmet-i ictimâiye, mevzu bahis her vakit bila ihtiyar ve bir sevk-i tabi-i ile ifa ettiğimiz ifâli ictimâiyeden ibaret olmak hasebiyle beşeriyetin en ziyâde temas ettiği ve en bedihi ve tabii olan şeylerdir. Bu hâdiseleri izahta zâhiren herkes su'ubet çekmediği veya izâha diğer mahiyette görmediği için ekseriyâ muhtacı tetkîk görülmez, veyahut herkes bunların hal'i katiyesine malikiyet iddiasında bulunur ve kendi nokta-i nazarına ve seviye-i fikriyesine göre izâh etmek ister. İnsanın medeni itba-ı olması, binlerce seneden beri bir cemiyet dahilinde yaşaması bu tarz-ı telakkiye tabir ve tebdil etmemiştir. Fi'l-hakika ihtiyacı müberrime-i hayatiyeden olan ve hergün, her dakika her zî hayatatta tekrar eden hâdise-i teneffüs, veya hadies-i hazım gibi ifâli hayâtiyenin bile mahiyet ve hakikâtini beşeriyetin ancak nice asırlar mürurdan sonra iktisâp edebildiği temil olunursa hikmet-i ictimâiye hakkında ki ma'lûmâtın nispeten pek yakın bir zaman mahsulü olmasına ve bunun hakkında hala yanlış tarzı telakkilerin devam etmesine hayret olunmaz.

"Vuku'atı târîhiyeden müstenbit kavanini ictimâiye" taharrisi talebi vuku'atı târîhiyyeye muğayir ve mübayin kavanini ictimâiye vücudunu imâ eder. Hâlbuki vuku'at-ı târîhiyede vaka-i ictimâiye-i mâziyeden başka bir şey değildir. Ancak hikmet-i ictimâiye tetkîkât vakasında her nevi vaki-i ictimâiyenin husûlünde âmil ve müesser olan bütün esbâb-ı mütehalifeyi nazar-ı itibara aldığı sürede târîhi, mâzinin vakalarını, mâzide yaşayan ecdadın ihlâfa bıraktıkları artı ve temayülât-ı tab'iyye dahi nazar-ı dikkatten devri tutmaz; fakat ne hâl-i ne muhiti hazîri hiçbir vakit ihmal etmez, çünkü vakâyi ictimâiye yalnız mâzinin değil, belki mâzi ile beraber muhît-i hazırın ve mâziden beru vücuda gelen tekâmül ve tahavvülün de mahsûlesi, netîcesidir. Kavanin-i ictimâiye sırf târîhten iktisap edilebilmek için cemiyet-i hazırta üzerinde yalnız mâzinin icrâ-yı tesir etmesi lâzım gelir, veyahut tabir-i âharla her cemiyet yalnız mâzinin taht-ı tesirinde yaşaması iktizâ eder. Vakiâ bazı cemiyetlerde mâzinin, ananet-i sabıkanın verâit-i cedîdenin ehemmiyeti pek büyüktür, fakat bu kâbil cemiyetler muhâfazakar ve terakkileri

madum veya hiç olmazsa batı olan akvamdır. Çünkü ananet-i sâbika ve mâziye müteallik olan bütün müesserat, cemiyet-i mevki sabıkada bulunmağa tabiri âharla terakki ve tahvilden azade kalmaya sevk eder. Süratle terakki eden yani sık sık tahvilâta ma'rûz kalan cemiyetler ise mümkün mertebe mâzinin tesiratından kurtulmaya çalışmış, târihin tesirinden mahma emkine âzâde kalmış olanlardır. binâenaleyh bu cemiyetlerde târihin ve vakay-i târihiyenin tesiri derece-i taliyede kaldığı gibi son derece muhâfazakar olan cemiyetlerde bile hali hazırın tesiri hiçbir vakit ehemmiyetsiz veya nazar-ı ehemmiyetten sâkit olacak bir mertebeye tenezzül edemez. İşte bu izâhata nazaran sırf mâzide herhangi bir fikir veya birçok cemiyet dahilinde güzran olan vaka-yi ve hadisâtın cem'î ve telifâtıyla kavânini ictimâiye istihracı mümkün olamaz; ve bu nev'î kavânini ictimâiyenin yanlış olması ihtimali pek kuvvî olur. Çünkü mâzide o vakay'ın husulünde muesser olan avamil-i halihazırada tamamiyle ve aynıyle mevcût değildir. Avâmil ve müesserât değiştiği gibi mahsulleri olan vakay-i ictimayede tebdil eder, ve eski müesserlere nazaran ifâde ve ikame ettiğimiz kânûnlar şimdiki müesserlerde bir tahavvülü vuku'a gelmiş ise - ki ağılab-ı ihtimal bu tahavvül vuku'a gelir, ve ahvâli ictimâiye uzun müddetler sabit ve bir karar olamaz - doğru olamazlar, ve hadisâtı ictimâiye-yi hazırâya tatbik edilemezler.

Meselâ İskender cenkçi cesur bir asker hükümdar idi. Makam-ı hükümete gelmesiyle beraber Makedonya hükümetini cihangir bir hükümet mertebesine isat etti. Bu vak'a-i târihiye münferit bir halde ahz olunarak ve muahharan sahe-i târihte ibâtı vücut eden Jul Sezar, Napolyon gibi dehâti askerîyeden hükümdarının veya hükümdar olmayan bir takım büyük kumandanların zuhuruyla Roma Fransa'da cihangirliğe süluk ettikleri ve az çok muvâfık oldukları temil edilerek bir cemiyet dahilinde zuhur eden mahir kumandanların o cemiyeti cihangirliğe sevk edeceklerine zahip olmak, ve bunu târihte görülen üç beş misale iğtiraren bir kânûnu ictimâiye şeklinde irât etmek asla doğru olamaz.

İşte bu itibar ile, sırf vak'a-yi târihiye itibariyle târih, kavânin-i ictimâiyesinin ahz ve iltikât edileceği bir menba olamaz.

Fakat târihin bir kısım tetkikâtı vardır ki yalnız vaka-yi târihiyeyi zikr ve irâd etmez, belki o vakayinin hîn-i güzrânında ki ahvâl-i ictimâiyyeye âriz ve amiki tahkik ve tetkik eder, zamanın, ruh-u ictimâiyesini, o vak'a üzerinde icrâ-yı tesir eden avâmilin gene ve mâhiyeti nazar-ı itibara alarak hâdise-i târihiyenin esbâb-ı hakikiyesini, felsefe-i

hudvinin, hikmet-i tekvinin, mâzide güzrân olan ve ol zamanda cereyân eden vak‘ayi-i sâire ile olan münâsebetini taharri eyler. Hülâsa şimdi bir hikmet-i icrimaiye mütehasısının bir cemiyet veya bir hâdise-i ictimâiye hakkında icrâ ettiği tetkîkâtı ictimâiye-yi mâziye inkilab eden bir veya müteaddit cemiyetler hakkında icrâ eyler. “Hikmet-i târîhiye” denilen bu nevi tetkîkât-ı târîhiye adeta hikmet-i ictimâiye ile tevamidir, mâziye vakayi mâziye tetbik edilmiş bir nev‘i hikmet-i ictimâiye tetkîkâtıdır.

İşte bu nev-i tetkîkât-ı târîhiye kavanini ictimâiyenin istihracına ve tenvirine pek ziyâde hizmet eder. Ve bu itibar ile târîh, hikmet-i ictimâiyenin bir menba-i mühim vela yezâli halini iktisâp eyler.

Mesela İskender Kebir vak‘asını hikmet-i târîhiye, esâmi vukuât-ı târîhiye ki, yalnız adıyan zik ve irâd etmekle iktifâ etmez, ve İskender’in yalnız ahvâl-i husûsîyesini ve harb husûsunda ki cesaret ve maharetini beyân ile hâdise-i cihangiriyeyi izah etmek iddiasında bulunmaz. Belki bunlardan başka İskender’in mücavirleri olan Yunanistan’da Atina’nın devr-i inhitâtında, ve Asya’da İran’ın hâlet-i za‘afta bulunmasını da nazar-ı itibara alarak evvel “zamanın” ve İskender’in “Muhitinin” – Gerek muhit-i şahsiyesi ve gerek muhit-i ictimâiyesi- tesiriyle Makesonya’nın cihan-ı ma‘lûme müstevili olabildiği hakikâtini istihraç eder ve bu kadar avâmil ve müesseratıyla mufassal bir sûretite tetkîk olan hâdise-i târîhiye bir kânûn-u ictimâiye şeklinde ifâde olunmaya liyâkatini ihraz edebiliyor. “Komşuları zayıf ve kuvve-i intişâriyesi hatt-ı kemâle vâsıl olan bir cemiyette yetişen mâhir bir kumandan, derece-i maharet ve idare ettiği cemiyetin şiddet-i müesseriye ve inbisâtiyesi ve kendisine olan inkiyâd ve itâ‘ati ile mebsutan ve komşularının zâ‘afıyla makusen mütenasip bir sûret-i muzafferiyet ve istilaya koşar ve muvaffak olur” şekanda irâd edeceğimiz kaide-i târîhiyenin mümâsil-i halatta mümâsil netîceler hasıl edeceğine mutmain oluruz. Hâlbuki kuvvetin zayıfa doğru hırs teâ‘addi ve tecavüzünü era edan bu kânûn “cidal-i hayat” kânûn-u umûmiye-i ictimâiyesinin sahe-i siyâsiyede bir tatbikten başka bir şey değildir. Bu umum-u kânunun tatbikatını sofranıza gelecek bir kap yemek muhafazasında hizmetçiler ne kadar az ihtimam ederlerse hanenizde bulunan bir kedinin o yemeği sizden evvel midesine indirmesi muhakkak olması gibi en adi bir mesâilden başlayarak beyne’l-milel iktisadiyatta, edebiyatta, ulûm ve kânûnu sahelerinde meşhud olan enva-i adidesinde görürüz: Vesâit-i istihsâl-i serveti madum ve Pazar ticareti ve icâniye karşı meftuh olan memleket, mücâvir veya iktisâden daha müterekki memleket ma‘mulat-ı tarafından iktisâden istilâ olunmaya ma‘rûzdur,

ateşin ve parlak kalemli bir edip, tetkîkât-ı ilmiye ve fenniye-i ciddiye ve metîniyeye binâyı mütâla‘at eyleyen bir alim, maharet ve daha senin şiddeti tespitinde hemsalıklarına karşı galebe eder, aklım edip ve ilminde kelimen ve fikren müstevli olur.

İşte bu itibar ile bütün vakayı-i târîhiye mahzâ tetkîkâtı ictimâiye kuvveti ile hakiki sûrette tevzih eder. Ve hikmet-i târîhiye ile hikmet-i ictimâiye birbirine karşıdır. İstatistik ilminin müessislerinden olan Şuluzar “İstatistik hâl-i sükunette bulunan bir târîh, târîh ise hali harekette bulunan bir istatistiktir” demiştir. Fi’l-hakika ulûm-u ictimâiyeden olan istatistik hâl-i harekette bulunun cemiyetin veya cemiyetlerin bir zaman zarfında ki ihvanından, târîhinden ibaret olduğu gibi yine ulûm-u ictimâiyeden olan târîh dahi cemiyetlerin yekdiğerine takip eden ahvâli ictimâiyelerinin bir istatikinden ibarettir. Bu misali hikmet-i târîhiyede tatbik ve teşmil ederek diyebiliyoruz ki: “Hikmet-i ictimâiye hâlî sükunda bulunan bir hikmet-i târîhidir, hikmet-i târîhiye ise hâlî harekette bulunan bir hikmet-i ictimâiyedir.”

Vak‘a hikmet-i ictimâiyede tesirât-ı mâziyi, kânûn-u tekâmülü mevzu bahis eder ise de bu tetkîkâtın maksat hep bir zamanı mâni zarfında ki hâdiseyi hakkıyla tevzih içindir, yoksa hikmet-i târîhiye gibi cemiyetin cereyanı isâr zarfında ki ahvâl-i ictimâiyesinin tafsili değildir.

Kadıköy 10 Kânûni Sani 327”

2.2.4. Verem’in Esbâb-ı İctimâiyyesi

Cemil Sülyman’a ait bir yazıdır. Verem hastalığından ve farklı hastalıklardan bahseder. Bu hastalıkların bir sebebinin de innaların kendilerinin olduğunu anlatır. Hayattaki bazı şeylerin bu hastalıkları tetiklediğini söyler. Metin şu şekildedir:

“Veremin esbâb-ı ictimâiyyesi

Terakkiyât-ı tıbbiye, bize her gün yeni ufuklar açıyor; bilhâssa bu terakkiyattan en ziyâde istifâde eden ilmi teşhis imraza, her gün yeni bir mübhes inzimâm ederek, mefkûrelerimizi, keşif ve seyyah bulutlarının karanlık mağmalarında boğan muallagatı tıbbiye, günden güne bulutlarından sıyrılıyor, bidâyet-i halktan biri insânlara meçhul kalmış birçok hakayıkı fenniye, sây ve dehânın sihirgar parmaklarıyla birer birer meydana çıkıyor; meselâ bir mikrop nazârîyesi, kırk elli sene zarfında yüzlerce asırlık hasıl edemediği semereleri veriyor ve bu sâyede bugün, esbab ve mahiyeti şimdiye kadar anlaşılammış birçok hastalıkların menbağlarını keşfetmek mümkün oluyor.

Fakat bütün bu terakkiyata rağmen, bu münâbi tamamıyla kurutabilmek için elimizde o kadar az vesâit var ki gözle görünmeyecek kadar küçük lâkin tahribat-ı pek müthiş olan bu milyarlarca düşmâna karşı hayatımızı müdafa'â edebilmek, ekseriya imkânı hâriciye çıkıyor; mesela bir zaman bir tifoyu, bir veremi iyi edemiyoruz; hatta netîce itibariyle o kadar mühlik olmayan bir frengiye kati bir çare bulamıyoruz. Bu, şüphesiz fennin kifâyetsizliğinden başka bir şey değildir. Fakat bu noksanı, fennin aczinden ziyâde birazda kendi ihtiyatsızlıklarımızda aramak her halde daha haklı olur.

Bugün, artık bir hakikiyet sırasına geçmiştir ki insânlar, felaketlerini kendi elleriyle hazırlarlar. Ma'adasını bozan bir hasta, mutlaka tahammülünden fazla yemek yemiştir. Bi'l-hassa paralarıyla frengi satın alan bi muğaz ve idrâk bir ekseriyet vardır ki hastalık, onlara gelmek için hiçbir müşkülâta tesâdüf etmez. Uzviyetin zayıf bir noktasında tekrar eder; tedricen neşvü nümâ bularak, bir müddet sonra bütün irâz-ı meşumesiyle meydana çıkar. Veremde böyledir. Ve bi'l-hassa bu iki nevi' hastalık, koca bir kitle-i beşeriye arasında, kisretle icrâ-yı tahribât edebilmeleri nokta-i nazardan bugün bir mesele-i ictimâiye şeklini almıştır. Aynı sûretle ictimâiyâtın da sıhhatı beşer üzerinde mühim tesirleri bulunduğu gayr-i kâbil inkardır. Hatta diyebilirim ki hastalıkları besleyen cemiyetlerdir.

Biz, imrâzı, esas itibariyle iki nokta-i nazardan tetkîk ederiz. Hastalığın cins ve mâhiyetini gösteren iraz vardır. Bununla yalnız, marazın tifo, yahut bizzat alerih olduğunu anlarız. Fakat esaslı bir tedavi yapabilmek için her şeyden evvel o hastalığı tevlit eden sebepleri izâle etmek icap eder. Mesela bir veremlinin öksürüğünü tedavi etmekle, terk, hararetin o günü olmakla o hastayı iyi etmiş olamayız. Fakat ma'âlesef ekseriyâ böyle yapmaya mecbûr oluyor; esbâbını izâle edemediğimiz birçok hastalıkların irazını tedavi etmekle iktifâ ediyoruz.

Bu da şüphesiz tetkîkâtımızı daha ziyâde tamik etmeğe lüzûm görmediğimizden ileri geliyor. Mâmâfih bu, doktorlardan ziyâde cemiyetlere tertîb eden bir vazifedir. Bence veremi mikrop husûle getirmez. İnsanlar, kendileri verem olurlar. Eğer basil dokular, doğrudan doğruya veremi husûle getirebilselerdi, bu tehlikeden masun bir ferde tesâdüf etmek mümkün olmazdı. Çünkü bugün bütün insânların verem olduğu bir hakikâti fenniye sırasına geçmiştir. Şu halde mikrop yalnız başına bir şey yapamıyor. Ona bu kuvveti biz kendimiz veriyor; senelerce kanımızla beslediğimiz bu hıyanetkâr düşmâna uzviyetimizde vasi' bir sâhe-i faaliyet hazırlamış oluyoruz. Vücudumuz zayıf, hastalığa

mukâvemet edemiyor. Fakat bu kabahat hiçbir zaman uzviyetin değil. Çünkü onu zayıf düşüren mukavemetsiz bırakan yine biziz. binâenaleyh hastalığın asıl hakiki sebeplerini uzviyetten ziyâde hâriciye tesirlerinde aramak icap eder. Koli basilleri, idare-i bedeniye başlıca iki tarikle dahil olur. Cihaz-ı hazmiyemize nüfûz eden mikroplar, femden itibaren la‘ab, ifrazât belum ve meri, isare-i madeviye, safra, pankreas, ma‘a ifrâzâtı ve uzviyetin insceye hulûl eden semûme karşı ihzar ettiği mevad mezad semiye müvacehesinde tesirlerini kaybederk, kana karışmadan telef olurlar sağ kalanlar, bazen müsait bir sâhe-i hulûl buluncaya kadar bağırsakların bir köşesinde ihtifâ ederler, yahut bu sübutun tardı mendfa olarak vücuttan itrah olunurlar. Kezâ cihaz-ı teneffüsümüze dahil olanlar, ciğerlerimize vâsıl olabilmek için aynı sûretle birçok mevân-i iktiham etmeğe mecbûrdurlar. Bilhâssa rüzgarlı havalarda tozlarla kalkan mikropların mürûrunu mâni‘ olmak için mecrâ-yı enfimiz, ince ve bir madde-i nihâmiye ile mahmul kullarla mücehhezdir. Burada hançere, şıryan şezn ve kasâbat gibi ifrâzât husûle getiren echize vardır ki insceyi, bu bî iman düşmânlara karşı muhafaza etmek için faaliyete gelirler. Mesela nezle oluruz; bademcikler şişer; daha sonra, iltihâp hançere, iltihâp kısıbat husûle gelir. Fakat bunlar, uzviyetin bir müdâ‘afasından başka bir şey değildir. Asıl tehlike, mikroplar kana dahil olduktan sonra başlayacaktır. Lâkin bu, pek o kadar suhûletle kâbil olmaz. Uzviyetin burada şedid müdâ‘afası vardır. Kanda mevcûd olan kerivât beyza eviyenin ciderâtını delerek inscenin arasına yayılırlar. Ve tesâdüf ettikleri mikropları ihâta ederek beli ederler. Bunlar vücudun en sâdık, vefâkar muhâfızlarıdır. Bazen onlara galebe ederler. Ve bazen kendileri telef olarak orada bir kise-i kîhiye teşkil ederler. Vücudun herhangi bir nâhiyesinde teşekkül eden bir iltihap, mikroplarla mübâzere eden kerivât-ı beyzanın naaşlarından başka bir şey değildir. Bademciklerimizin şişmesi, cildimizin bir tarafının kızarması kanının oraya hücum ettiğine delâlet ederki orada bir mücadele-i maraziyenin mevcûd olduğu anlaşılır. Kezâ ishalılar, kışa‘at, ifrazât, uzviyetin kendisini müdafâ‘a etmek için ne kadar fâ‘al olduğunu gösterir. Ve bu esnâda hararetin terf‘i, bize bu fâ‘aliyetin derecesi era-i eder. Şu halde uzviyet, kendi vazifesini biliyor; anî bir tehlike karşısında hatta haberimiz olmadan kendisini müdafâ‘a ediyor demektir. Ve binâenaleyh bizim burada yapacağımız şey, sadece vücudumuzu kuvvetlendirmekten ibaret kalır.

Pek iyi bilirsiniz ki vücudumuzdan hergün bir kısım istihlak ederiz. Hayat için harekete ihtiyaç olduğu gibi vücutta bu harekât-ı husûle getiren münâbi kuvve vardır. İşte

biz, yaşamak için her saniye bu kuvvetin bir parçasını sarf ediyoruz, mesela dakikada onaltı defa hareket-i teneffüsü icrâ ediyoruz. Zahiren pek basit görünen bu fiili mihânikiyi idare eden asap ve uzlet, cekerlerden havanın muledü'l-hamuzesini, tarak-ı hazmiyeden mevâd mahsulen gıdaiyeyi alarak insceye görüren beş kiloluk kanın intizâm devranını temîn etmek için dakikada seksenaltı defa takallus eden kalbi var. Bunlar, bu kuvveti nereden alıyorlar? Yürüyoruz; hareket ediyoruz, düşünüyoruz ve bütün bu ifâl-i mihâniki, kafi derecede bir hararetin sarf ve istihlakiyle husulpezir oluyor. Bu harâret-i tevlit eden nedir (silik) bütün bu ifâl ve hareketi bedeniye biribir tetkîk edecek olursak, burada inscenin büyük bir vazifeye ifâ etmekte buluruz. binâenaleyh inscesi iyi tadiye edilemeyen bir insân, hiçbir zaman sarfiyâtını telafi edemeyecek ve yaşamak için niscelerini yakmağa mecbûr olacaktır.

Bunlardan başka, uzviyetimizde zamanın tahribatından hisseyab tesir olan hücrelerimizde vardır. Onlarda ayrı ayrı birer vücudu zî hayat oldukları için hareket ederler. Ve bu harekâtı husûle getirmek için bünyelerinden bir kısmını sarf ederler. Daha doğru manasıyla dâima işleyen bir makinenin delik ve temasıyla aşınan aksamı gibi yıpranırlar. Bunları tamir etmek, idâre bedende bir müddet daha istihdâm edebilmek için beslemek lâzımdır.

Görülüyor ki aldığımız gıda, inscede iki mühim vazife ile mükelleftir:

1. Hucûrâtın harap olan kısımlarını tamir etmek...

2- Hilâl-i inscede muled ahmuza müvacehesinde ihtirak ederek mihaniki hayatiye-yi husûle getirmek...

Ve işte biz, ağdıyayı, bu nokta-i nazardan ikiye ayırıyoruz:

İnsceyi tamir edenler- mevâdı albuminiyye imlahı madeniye...

İhtirakât-ı husûle getirenler – mevâd-ı şahmiye (silik)

Mâmâfih uzviyet muzdar kalırsa albuminlerini de yakar. binâenaleyh uzviyeti zayıf düşürmemek için vücuda yağ ve mevâd-ı karboniyeti maiye idhâl etmek lâzım geliyor. Nitekim Eskimolar iklimi şimaliyenin şiddeti bürudetine karşı vücutlarında kafi derecede hararet tevlit etmek için yağ içerler. Ve bünyelerinin muhtaç olduğu enerjiyi bu sûretle istihsâl ederler. Bu aynen veremlilerde de kâbil-i tatbiktir. Zayıf bir bünyeye mevsimin şedâidi tesirâtına karşı mukâvim bir hale koymak için balık yağı içmesini tavsiye ederiz. Bundan maksat, hastanın vücuduna karbon idhal etmektir. Gerçi biz, bunları muhtelif ağdıyadan alır temsil edebilir. Fakat cihâz-ı hazmidî layıkıyla

çalışmayan bir hasta bundan istifade edemez. Çünkü iki hazım olmayan bir gıda inscemizettir. Ve asıl olamaz. Ve bağırsaklar altını, mevadı, diğer türden hemen aynen iade eder. Hatta hastanın iştahı artar, sağşam bir insân kadar yer. Fakat hazmedemez, günden güne zayıflar, kuvvetten düşer. Yahut iştiâ büsbütün madumdur. Burada iki sebep vârid hatır olur:

1- kansızlık

2- vezâifi asâbiyenin intizamsızlığı...

Meseleyi hangi cihetten mütâlaa etsek neticede aynı hedefe vasıl olmak muhakkaktır. Ahcizenin fesliyet-i hayatiyesi arzusunda igtida nedir. Haiz teessür ise dimağda gayr-i kâbil inkar bir hak nazimeti vardır. Niteki kendi cihazına ait usvi bir hastalık gibi korunur.

Birçok imrâzı, sinirleri tedavi etmekle teşfiye etmek kâbil oluyor. Hicaz hüzmâkiye ait bir hastalığı yalnız bir vemur vermekle tedavi edebiliyoruz. Şu halde insânlarda herhangi bir hastalığa karşı zayıf ve istidât tevlit eden acaba cümle-i asâbiye midir? Hemen şüpheden âzâde bir kanâ'at-i kazıye ile diyebilirim ki uzviyette, en büyük âmil-i müesser odur. Bâhusûs cümle-i devrâniye üzerinde büyük bir hüküm ve nüfuzu vardır. Kalp, onun idâresi altında işler eviye, onun emrine tabidir. Meselâ bir nâhiyeye fazla kan hücum eder. İhtikâtı def etmek için oraya sevk-i su, yahut buz tatbik ederiz. Bürûdet-i asap mukayyizetü'l-eviyeyi tenbih ederek, orada şiyâtetini daru't-teyr ve kanı dahile sevkeder. Eğer ihtikânı dahili olursa, cildin üzerine sıcak bir pansuman yahut kızdırılmış bir tuğla koyarak kan, asâb-ı musetüleviyenin tenbihiyle muhite davet edilmiş olur. Kezâ kalbe ait hastalıklarda, en ziyâde asâbın tesirlerinede istifâde edebiliyoruz ki bütün bu mesâil, bize cümle-i asâbiyenin ifâli hayatiye üzerinde yegane amil olduğunu isbata kâfidir. Tabâbeti rûhiye, bu muammaları bir bir hallediyor. Kim bilir, belki de bir gün, bütün mütahassıslar bir yere gelerek tevhid-i mesâ'î edecekler ve ihtimâl bir kanserin, bir karha-i efrenciyenin tedavisini sinirlerin latif ve semâhatinde arayacaklar. Zaten fenn-i tedavi, bize tabâbet-i atiyesi hakkında, buna benzer ümitler veriyor. Bir veremin selâmetini Hastahânelerden ziyâde senatöryumlarda buluyoruz. Yani bu meselede tabâbet-i ruhiye ile hallediliyor. Ve galiba fena netîcelerde vermiyor.

Ziyâ, saf hava, banyolar, tenze, riyazet, musiki, istirâhât-ı fikriye, bunların hepsi, doğrudan doğruya cümle-i asâbiyeye temas eden müessirlerden başka bir şey midir?... işte bu tedabir ve bilhâssa tabâbet-i ruhiye, veremi de bir marazı asâbi gibi tedavi ediyor, hastanın iştahası tezayi ediyor; devran-ı kesp intizâm ediyor; fiil-i hazm yoluna giriyor;

hasta kendisinde bir zindeki hissediyor; buhranlar zâil oluyor ve hasta uzun müddet yaşayabiliyor. Şu halde bize hastalığın asıl sebeplerini şeraiti makuse arasında taharri edeceğiz.

Şüphesiz, bundan, maişet ve tarz-ı hayatın büyük bir dahli var. Ziyasızlık, su-i ta‘addi, tesir, sefâlet-i hayatiye, sefalet-i ruhiye, esaret, mahbuset, su-i i‘tiyâdât, ibtilâ-yı kevil, mahrumiyet, tabı dimaği, tabı cismani, veremin en mühim sebeplerindendir. Şerâit-i izdivaç ve ma‘âşakât gibi bu bahse ilave olunacak iki mühim unsur daha vardır ki bunlar, ayrı ayrı tetkik olunmaya layık birer mesele-i icitmâiye teşkil eder. Daha doğrusu bunlar, cemiyet-i beşeriyenin her halde tedavi edilmeye muhtaç ebedi cerihalarıdır. Diğer makalelerimde de bunlardan bahsederek, insânların felaketlerine sebep olan asıl müessirleri tahlil edeceğim...”

2.2.5. Tekâmül-i İctimâiyeden Mütâlaa

İhsan Hilmi’ye ait bir yazıdır. Bu yazıda roman türü hakkında bilgiler verilir. Yine bir konu hakkında görüş bildirmenin üzzerinde durulur. Metin şu şekildedir:

“Tekâmül-i İctimâiyeden

Mütâla‘a

-Üstâd muhterem doktor Ethem Bey’e-

Bize lâzım mütâla‘at-ı kânûn

Ref olunsun muâtât-ı zünnun

Efkâr ve hissiyatımızı tavsî‘, ma‘lûmat ve iktidarımızı tezyit eden, en meyas zamanlarımızda bize bir enîs-i ruh vazifesini ifâ eyleyen, en sâik vakitlerimizde samimi bir refik makamında bulunan, insânların boş vakitlerindeki ızdırâbâtı rücu‘larını defeden, dimağımıza envâr-ı Feyza fiz ma‘rifeti isâr eyleyen mütala‘anın fevâid ve bî nihâyesi cümlelerin ma‘lûmudur.

Mütala‘a, eslafımızın ahlakı ve fa‘aliyetini icrâ‘at ve muvaffakiyâtını bize bildiren, ahlakımıza teşebbüsâtı nâfia ve teffüratı vasi‘amızı telkin eden bir muhbiriganedir.

Mâzi ile istikbali birbirine rabteden, erbab-ı kalemi bir hayatı lâ yemûtâneye mazhar eyleyen, her asrın mevcûdiyet-i fikriyesini bize ecdadımızın hüvvet-i hissiye ve

ruhuhiyesine ma'kus tecelli olan şey âsâr ve müellifat ise, onlara itlan vasıta-i yegânesi de mütala'adır.

Mütala'a ve haşy, cahil milletleri sefâlet ve bidayetden kurtaran gabi tembel insânları hazare-i rezaletten çıkaran bir kuvvet-i galibedir.

Mütala'a sayesinde ki her fert, kendisini muhit olan âsâr-ı tabiatın mektum ve bünhan serâir vücudunu idrâk ile hüviyet-i tabiat peydâ itla' eder. Geçmiş medeniyetler ez mevcûdiyetini, esbâb-ı endirânesini, halihâzırın zevahiri medeniye ve bu atn-ı nakisa alâdunu, istikbalden beklenen âmâl bir güzidenin manayı sahihi anlar. Ve bu sûretle ve aralığında bir ruh, bir mani, bir lezzet hisseder. Mütala'a, târîhlerde ibkayı nam eden şanlı kumandanlarımızın sûlet-i şîrâna ve metâneti ahindlânesini bir milletin medâr-ı müfehhireti olan erbâb-ı siyâsetin tedâbir-i mâhirâne ve dâhiyanesini, insâniyete hizmet bir güzideleriyle şehir-i tişar olan erbâb-ı ilim ve marifetin sergüzeşti iftihârengizini, faziletperfer insânların beşeriyet aleminde gördükleri mevâni ve bunlara nasıl kahramânane sûrette müdafa'ada buluklarını gösterir.

Yine mütala'a, bir millet-i mevki' bela'yı ikbâlinden sükût ettiren müsevai ahlakîyenin esbâb-ı hüdüvvünü, heva peristan zamanenin ilhân-ı shevât ve ihtirâsâtını terennüm ederek izâh eder; milletin damarlarına kadar giren mikropların tercüme-i halini gösterir, refah ve tenim içinde geniş, geniş yaşayan bahtiyar bir kavmin ne gibi sebeplerle ne dergahlara düştüğünü bu sük'ut-u elîmi adım adım takip ederek bütün tafsilâtıyla ara-ı eder.

Avrupa müessesât-ı ilmiyesinde fevâid kesiresi talebeye sûret-i dâimada anlatılan, İngiltere'de bir itiyât nâm hükmüne geçerek icrâsında yemek bir gün bile – tekâsül gösterilmeyen şey mütala'adır. Menfur, mağzub bir halde bulunduğumuz zaman bizleri o hengame-i belanın evza-ı gayriyesinden nüfuzu mütehakkimasından kurtaran yine mütala'adır. Fakat zannolunmasın ki her bir mütala'a matlubemizi i'sâf eder.

Zihinleri bi mana ifadelerle talit eden kıymetli vakitlerimizi boş yere geçirten romanlar bu gün gençler ma'atteessüf gâyet fena bir itiyât ile meluf olmuşlar?.. Roman!! Dâima roman!!

Her gencin elinde dimağın zehirleyecek manasız hayalet-i merdude ile dolu bir roman görülüyor.

Avrupa kapılarından başka artık kimsenin eline almadığı Kasavye Dö Montepen Emil Roşbor'un eserleri bugün elan ellerimizde dolaşiyor hala zavallı genç mefkûrelerimiz

bunların hiçbir mana ifade etmeyen, hiçbir ruh-u mâlik olmayan, imkândan bir kıymet-i edebiyeden arî mündericâtıyla dolduruluyor. Bu husûsta ki fikrimi bilumum romanlara teşmil olunmasın. Zira roman deyince mutlak fenasi maksut olamaz. Pek çok romanlar vardır ki hem ahlak, hem de netîce itibarıyla makbul ve merguttur.

Muayyen bir masalın edebiyeye tabi olarak, hayatın bedi-i ve ulvi bir tasvirini ihtivâ eden, ahvâli beşeriyeye derin derin tahlil ederek efkâr-ı umûmîye-yi müfit ve ahlaki gayelerle tevcih eyleyen âsâr-ı bedia, şüphesiz, müfittir.

Bu gün kimse Hügo'nun, Zola'nın, Gonkor'ların, Mopasen'lerin, Rosto'ların, Rosso'ların asarını teyif edemez.

Fakat ma'atteessüf bizde rağbet-i umûmiye bu gibi âsârı bedia değil, kıymetli vakitlerimizi iza'a ettiren, derslerimizi, ma'lûmlarımızın takrirlerini unutturarak zihnimizi manasız hayalata düşürüp hatta bazen havâb ve istirâhatı bile selp eden pis romanlara matuftur.

Ve işte bu hali mü'essifedir ki bizi şu satırlarla beyânı te'essürâta ve şi'banımızı ikâza sevk ediyor.

Zâhiren dolu görüldüğü halde batinen hiçbir manası olmayan cins kitapların hîn-i mütâla'asında pek çok gençler eserde serd edilen mütâlâ 'atı vahiyeye kapılarak kendini de bir roman kahramânı görmek istiyor, hissiyât-ı nefsanîyesine mağlup olarak hem kendini ve hem de vatani düçâr-ı harabi etmiş oluyor. Bunları mütâla'a değil görmek bile istememeliyiz.

Bilakis bizlere rehnimâ-yı samimiyet, nur avur marifet her manasıyla faide bahş olacak kitapları mütâla'a etmek bir fâriza-i vataniyedir.

Sözümüzü buraya kadar getirdikten sonra şunu da söylemek isteriz ki mütâla'a yalnız gençlerimize mahsûr değildir, olmalıdır.

Halkımız vardır ki oda; kadınlarımız, kızlarımızdır. Kızlarımızın her husûsta mütâla'aya inhimlak göstermeleri idâre-i umûr-u beytiye, terbiye-i ahlâkiye gibi mübâhis mühime-i ilmiyeye sırf zihneylemeleri bilhâssa elzemdir.

Mustakil validelerin mevcûdiyete-i milliyemize, hayat-ı vatana olan rabıta-i mühimmeleri izade-i izahtır. "bir milletin nisvanı derece-i terakkisinin mizanıdır" kavli-i meşhûrîni bilhâssa bizim gibi halet'i-diniyye bulunan milletler için son derece ehemmiyetle nazar-ı dikkate alınmak lâzımdır. Kadınlarımızı ne kadar iyi bir terbiye ile

tezbîn eylesersek müstakili de o kadar müteyyin bir sûrette yetiştirmiş olacağımızı hatırdan çıkarmamalıyız.

Validelere rehberlik edecek olan (mekteb-i enât) artık öğrenmeyi ve bilmeyi ki bir kız yalnız kıra'at, kavâid, ile ma'lûmâtlı olamaz.

Onlarda erkekler gibi ve beklide bazı husûsatta daha ziyâde ma'lûmat vemek lâzımgelir. İcâbı zaman bunu pekala gösteriyor, ahvâli medeniye ve ceryanatı fikriye ise vazih ve ayan bir sûret-ite isbat

eyliyor. Bugün artık te'enni ve atâlet zamanı değil, vatanı seven, vatanın te'alisini eczân ve del arzu eyleyen her ferdin zimmet-i hamiyete ta'alluk eden vezâif-i icrâyâ bezli himmet eylemesi zamanıdır.

Noksanlarımızı, siyanımızı bilelim. Islah-ı nefis ederek ictimâen, ahlâken ittihâz-ı lâzım gelen tarikleri tutalım, yürüyelim. Zira bir millet fenalıklarını bilmezse hiçbir zaman terakki edemez.

Fransız edebâsının: Cest sans duote un mal d'etre plein de defauts, mais c'est encore un plus Grand mal que d'en etre pleine et de ne point vouloir les reconnaitres.

Cümlesini burada tekrar etmeyi münasip gördüm, târik-i medeniyette süratle hutve endâz olmaya muhtaç olan şu zavallı millet her şeyden evvel ictimâi husûslarını tashih etmeli gençlerin kızların terbiye-i fikriye ve irâdesine fevkü'l-had itinâ olunmalıdır.”

2.2.6. Şitâp

Raif Necdet'e ait bir mensur şiidir. Konusu vatandır. Şair vatana seslenir. Şiir şu şekildedir:

“Mensur şiir

Şitâb..

Vatan'a

Arkın, muhitin, terbiyenin, itiyâdın – hasılı her ne dersiniz deyiniz – bir şeyin tesiriyle, veya bütün bu muhtelif şeylerin musilesiyle bir şark ruhunda – velevki hülyariz, velevki şiirâmiz olsun – hercâi bir hâle, bir haile fütur, bir haile zaaf ve Hazal vardır.. bazen şafaklar, kavs-ı güzahlar; ekseriya bulutlar, kabuslar saçan bu ezeli hale, pek yazık ki, bati ve hassas şark ruhunu hayatıyla çarpışamayacak derecede meftûr ve adil, ve tesâdüfe

esir olacak derekede irâdesiz ve silahsız, en basit bir müvâzeneyi, en tâciz bir aşk-ı irâde edemeyecek mertebede aciz ve zebun bırakmıştır.. Ah, lâkin asi bir şitâb perşebab ile bu köhne, bu hayatsız ruha artık niçin bir bomba fırlatmamalı?...

Bütün bu mahrumiyetleri, füturları, elemeleri ile şark ruhu hasta ve metûn bir yetimdir. Bu ulvî ve mütevekkil yetime on iki seneden beri maddi ve azimkâr yirminci asır onu analık ediyor.. Zavallı yetim o kadar saf, o kadar kıyyesiz ve endişesiz görünüyor ki insâna onu anasını elân kendi vâlidesi zannediyor, hissini veriyor.. Ah, eğer öyle ise ey zavallı bi haber yetim, eğer öyle ise artık iyi bil ve öğren ki seni köşe-i hazalda mıhlayan, seni füsunkâr nevâzişlerle atâlet ve rehâvet beşiği içinde sallayarak asâbı mevcûdiyetini uyuşturan, kör şefkatiyle varlığı alil bırakan o köhne validenin, o zalim müşfik çoktan öldü, mâziye gömüldü.. Hala dikkat etmiyoruz, ibretle, intibahla görmüyormusun ki karşıda atâleti, hareketsizliği, tevekkül ve meskeneti kamçılaman ateşin nazarları, şefkat nedir, musaheme nedir, bilmez haşin tavırları ile bî aman bir o ki ona var.. Of.. of, lâkin esaretten, zilletten kurtulmak için neden bu anaya müvennes ve matai‘ bir evlat olmamalı?..

Dimağı menfî ananelerle dolu ibtidâi düşünceli validelerin akla, muhakemeye, i‘tidale istinât edemeyen mütefessih şefkatleri evlatları için ekseriyâ nasıl bir felaket, bir sarsar şetâmeti tesirini yapıyor, bu gibi çocuklar bir az hayr-ı hevâh haşin onu analar elinden nasıl daha zinde, daha mesut bir terbiye-i hayatiye ile çıkıyorsa.. Kör şefkatiyle varlığı alil bir ikan köhne validenin mâziye gömülmesi ile seninde yeni, pir ateş ve pir şebap bir zindeki duyacağını ümit eyliyor; haşin ve azimar onu ananın dâima ileriye gösteren teşvikâr nazarları karşısında derin bir lerzişi hayat ile titreyerek serpileceği, şehab-ı asa bir Şehbâl şitâb ile yeni ufuklara doğru mesûdane pervaz edeceği tasavvur ve tahayyül ediyorum...

Tasavvur ve tahayyülüm büsbütün kırılmak için pek az bir şey kaldı.. seni, gafil ve yetim, uyuyor, asrının ruhunu, maksadını anlamaktan uzak bulunuyor gördükçe eziliyor, hamalar içinde yanıyor.. Ah, bilsen intibâhın için titreyen kalbimde ne müthiş, ne ezici bir endişe, bir kabus var.. bütün ümitlerim, emellerim, senin için beslenen bütün ümitler ve emeller zulmet ve rehâvete isyan eylemekte, tâ karşıda şefikler ve ziyâlarla parıldayan ma‘mur ve münevver ifkâ teknil ve aralıkla şitâb etmekte birleşiyor... Emin ol, eğer damarların birden bir şerare-i şitab ile tutuşursa pervazın için onu validen sana kanat saçacak, kalbi değil dimağı şefkatiyle sana cedîd bir ana olacak...

Şimdiye kadar sen asrının evladı olmaya çalışmadığın için bugün anan hakîkaten zalimdir, haşindir, bi amadır.. Fakat ondaki zulüm ölen köhne validenin şefkati gibi menfi, alîl değil, müsbet, zindedir.. Bu o nevi zulümlerdendir ki kendisiyle sebatkârâne mücâdele etmesini bilenlere feyz ve necat verir, bilmeyenleri üzer, devirir..

Bu zulümden, bu zallamdan ziyâ ve i'tilâ çıkarabilmek için zulmet ve rehâvet dolu o köhne, o hissiyatsız ruhu bir isyan perşebab ile parçalamak, yapılan yeni ruha bir Şehbal ateşin şitâbı takmak lâzım...

Ey büyük ve mütevekkil yetim!.. Ey muhterem ve (silik) hasta!.. İşte ezeli ve târihi ilacın.. İşte yegane şehrin, yegane necâtın: Şitâb, şitâb!...

20 Kanûn-i Sâni 1327”

2.2.7. İnsaniyyet ve Kadın

Bu eser Fahire Osman'a ait bir mensur şiirdir. Bu şiirde insanlık ve kadın konuşturulmuştur. İkisinin uzun zamandır birbirlerinden ayrı tutuldukları, bu yüzden kederli oldukları ama artık buluştukları söylenir. Kadınlığın insanlığın annesi olduğu vurgulanır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“İnsaniyyet ve Kadın

“İnsaniyyet havayı uluviyyette yaşar”

Keşiş Dağı'nın semâ pâye zirvelerinde inikası şems ile parıldayan elmas paralara doğru pervaz ediyor, vasi lacivert denizleri, müheyyib karaları hep ayakları altına almış, altın kanatlarının zayıf, fakat fa'ali vücudine dokundurduğu sık ve ahenkdâr darbeciklerle tesri' güzellikler gösteren bu muhit-i sefilden uzaklaştıkça dâima yükseliyor ve artık anlıyordu ki yukarılarda mev'ud bir saat bakar, bir behşet mütebessim var....

Hayli ilerlemişti... Şimdi; saf, esiri bir havacıklarını şişiriyor; nâhif mevcûdiyyette tasavvurun fevkinde kuvvetler buluyor, bu mala tıbbat esmân arasında kendisini daha büyük ve muktedir görüyordu. O kadar yükselmişti ki: Artık ayaklarının altında arzın müşevveş varlığı sisli ve ebhâm alûd bir takım gölgeler gibi kalmıştı, o kadar yükseklerde bu su'ûd-u tedricide derin, fakat gizli bir hüznü vardı... Bu beni dostum bana yabancı değildi, yekûnzarda kendisini sevdim. Biraz sonra anladı ki onunla aramızda tabi' bir sahret var ve biz birbirimize o kadar yakınız ki....

Mütessir oldum, onun bu hüznü bana aksetti ve sordum:

-Mukaddes dostum! Asırlardan beri şu aklım ulvide yapıyorsunuz yaşamakta ve hayatıma iştirâk edecek bir münce-i mev'uda intizâr etmekte iken teşrifiniz beni o refik-i müstakbelin vürûd-u zannına düşürdü, sevindim, fakat reftarınızda ki yâl ve balı meyûsane, gözlerinizde lemât-ı hüzn ifzâ beni çok mütesir ediyor: Ye'sinizin esbâbını anlayabilirsem iştirâkim daha samimi olamaz mı?..

Muazzez yavrum! Seni böyle asırlarca yalnız, mazlum, ve intizâr içinde mahkum bıraktığımdan dolayı mütesirim. Fakat bilsen bu tehirimde ne kadar büyük sebepler, nasıl manalar var.... Ben isterdim ki: Bütün hâm nu am, yektesit itlâf olarak bu vadide yükselsin ve yalnız seninle, senin için bu hava saf ve nezihte yaşayalım. Fakt buna muvâfik olamadan, sen dünyaya geldiğin zaman ben esir idi, ayaklarımda kuvvayı tabiatın zinciri, ellerimde za'afın, zilletin kelîçesi vardı, müzilletlerle uğraştım, çabaladım; bî iman kuvvetlerle müsâdeme ettim, bu matuh arzda, seni bulmak, bir daha ayrılmamak üzere seninle yaşamak ve nevimi yaşatabilmek arzularıyla çırpındım ve çalıştım.

Bu asra kadar pek yakın ve hemcins bir düşmânın zebun kahrı oldum; fakat yakınlarda figanlarım arttı. Feryatlarım yükseldi, Elhân ye's ve mâtem yalnız senin hasretin, senin firak-ı hüzn akinin oldu.

Sana vüsûl için insaf ve hak gelmelerinin zuhurunda uyanan hakimlerimizin yüzüne haykırdım; gasp olunan haklarımı mütehakkim ellerden kurtarmak için isyan ettim; ısrar ettim ve birçok mücâdelât ve hastalıklar arasında bu didinmelerin akibeti mes'udesini bekledim.

Nihayet sana kavuşmakla kendileri için büyük faydalar temîn edebileceklerini düşünerek edebilecek bir vasıta vermediler. Sen ve ben.. İki hicrânzede, iki garip felaketteyiz ki evvelce birleşerek, bizi birbirimizden ayırmayıydılar bu gün arz bir hayat-ı bahşeti yaşar; sefâletlerin, müzilletlerin çirkâbı siyahı görünmez; zavallı beşer bir ömür saf ve müstesnâ içinde teneffüs ederdi.

Sen ve ben hala ilk mahal-i mukaddiseden ayrılan mukaddes abonemiz gibi bir zulmet-i firak içindeyiz şimdi anladım ki beni tanıdın mı evladım insâniyet!! Ben senin validen kadını!

Şehzadebaşı

18 Kanûn-i Sâni 327”

2.2.8. Tezat Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz

Bu yazı Zekiye'ye ait bir eleştiri yazısıdır. O dönemde çıkmış bir roman olan Tezat üzerine bazı fikirlerini dile getirir. Romanın kahramanları Naşit ve Behire'nin sembollüğünde o günkü insanları değerlendirir. Kızların okutulmaması konusunu eleştirir. Ve vatanın yükselmesinin kadınların yükslemesine bağlı olduğunu vurgular. Metnin çeviri yazısı şu şekildedir:

““Tezat” romanı münâsebetiyle

Söze başlamazdan evvel vesile-i mütâla‘at ittihaz ettiğim romanın muharrer nezih ve muktedirini acizâne tebriğe müsaraatla hissiyat hürmetkarânemi takdîm eylerim.

İtidâtımızda, tefekkür etmezde, harekât-ımızda icrâyı ahkam eden acib tezatlar vatanı ve bizi dâima girdaplara sürüklüyor. “Tezat” ın kahramânı gibi vazifeye mük‘at olacağımız, ihtirâsâtımıza mağlup oluyoruz. Naşit hilkatında erkeklere, Behire tıynetinde kızlara zavallı vazifemiz ne kadar muhtaçtır muhabbeti vataniye bu mert delikanlının hissiyatına hakim olmuş, o sayede vazife aşkına galip gelmiş. Fakat bu en kuvvi irtibatı kırmak için kendisine kuvvetbahş olan nedir? Pak bir vicdânın, saf bir kalbin, temiz bir mefkurenin mahsul-ü bedi‘ behirenin mektubu değil mi? İctimâi dertlerimizin en mühellik yaraları izdivaç ve husûsunda iltizâ ettiğimiz tesirlerden neşat ediyor. Yaşadığımız arzın terakkiyâtıyla mütenasip bir tahsil ve terbiye-i milliye ile kesbi ünsiyette o nispette müteferriktir lâkin biz, valideler bu mühim meselede biraz lakayt davranıyoruz. Kızlarımızı ciddi bir ma‘lûmât iktisâbına lâayık görmüyor, ilim ve irfan ile teşhize hakkıyla çalışmıyoruz. Onlarda o nâkıs tahsiriyle iktifâyâ mecbûr kalınca mevadiye, alış tabi oluyorlar.

Nâmütemennâhi emirlerin husûlü için ihtibâ edilen zâit masraflar aile hayatının müvâzenesini ihlal ediyor. binâenaleyh bir kıza zuhûr eden talibin müzeyyatından ziyâde servetine râğbet olunuyor sa‘âdetin servetiyle kâbil istihsâl olacağı zehâbıyla büyük felaketselere meydan veriliyor.

Bir taraftan erkek çocuklarımızı tevsi-i ma‘lûmât için Avrupa'ya gönderiyoruz. İşte bu noktada ictimâi cerihalar kangren olmak tehlikesine ma‘rûz bulunur. Bunların ekseriyeti naşit gibi zincir-i aşkı kıracak iktidar-ı nefisleriyle avdet ediyorlar. O doğduğu müddetinde yaşamak, zevk ve tarabla ikna-i vücud etmiş bir kadın bir islami ailesinin muhit-i sükunu içince bahtiyar olmadıktan başka duhûlünden evvel mesut yaşayan hane halkının da bâit bedbâhtiyesi oluyor. O kadını hayatına terfik eden erkek gençliğin,

muhabbetin gözlerini setrettiği perde altında bir müddet kani olduğu bahtiyarlığa akraba ve ahbasını iknaya çalışıyor. Yavaş, yavaş perde yırtıldıkça hakikat bütün merââtıyla tavzih ediyor. Hele dünyaya gelen çocukların, ayne'l-husûs kızların hayatı muzdaribesi şâyân-ı terehhüm bir raddeyi buluyor. O zavallı kız büyüdükten sonra validesiyle sokakta kızımın şerefinden mahrum kalıyor. Validesi sokakta tesadüf ettiği esnâlarla görüşürken müstevir bir kadının mesâhibeye iştirâki bi't-tabi münâsebet elzendir. Odada muamele aynı tarzda cereyan eder. Mesela validenin ism-i günü yahut sene başıdır. Gelen misafirlere, tertîp edilen müsamerelere gayz-ı hep bigânedir. Hatta validesiyle pederi arasında bile bazen bir yabancından başka bir şey değildir. Ecnebi bir kadınla izdivaç edenler aynı mesele dolayısıyla hemşirelerine de gadretmiş, istikballerine kahhar bir darbe örmüş oluyorlar.

Biz Avrupa'nın terakkiyât-ı ilmiye ve medeniyesinden istifâde etmeğe, şâyânı imtisâl cihetlerinen hisseyâb menfa'ât olmaya muhtacız ancak her kavmin fena itiyâdâtı da bulunduğu kâbili inkar değildir. Biz o fena kısmı taklide meyletmeyelim ki emeklerimiz heba olmasın. Kızlarımız behire gibi azim ve sebâta, hissi ahlaka malik olur, iyi bir terbiye görürse naşit gibi evlatlarda teksir eder. Erkeklerinde mürebbiyesi kadınlardır. Vatanın te'alisi kadınların te'alisiyle müterafıktır.

17 Kanûn-i Sâni 327 – Selanik

Zekiye”

2.2.9. Münzevi

İsmail Hami tarafından yazılmış bir şiirdir. Konusu yalnızlık ve aşktır. Halide Edip'e ithaf edilerek yazılmıştır. Şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Münzevi

Türklerin en büyük kadını Halide Hanımefendi'ye

Ben yollarında her vakit avâre, kimsesiz,
Ömrüm kadar sükût ile matemle bekledim..
Rüzgarlı bahçesinde münacat ederdiniz,
Bir muhteşem saraydı civârında gezdiğim.

Ancak her akşamüstü esen rüzgarın aziz
Itridi sade burada mükâfat-ı hacetem...

Yok portakal ağaçları altında hiçbir iz:
Yalnız bu bahçelerde gezen, ağlayan benim.

Yanmıştı önce kalbimin altında bir ateş:
En sonra hepsi söndü.. Fakat eski günlerim
Hep canlanırdı kaybolurken batan güneş;

Bir akşamüstü camlara aksetti gölgesi,
Tek, tek merdivenleri inmişti sevgilim;
Ben şimdi boş sarayların avâre bekçisi:
Yollarda çünkü kayboluyor bir ayak sesi!...

Akaretler”

2.2.10. Soğuk Kanlılık

Doktor Ethem’e ait olan bu yazı bir önceki sayıdaki aynı başlıklı yazının devamıdır. Soğukkanlı olmanın gereklerinden ve faydalarından bahseder. Tıp-sağlık konulu bir makaledir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

““Soğuk Kanlılık”

[Geçen nüshadan mâba‘d]

Bir haberi beşerât önünde hissedebileceğimiz haleti vicdâna sakin, münşerih bir müserretten ibaret kalarak adi hissiyata dahil olabilir, veyahut beşâretin şiddetine ve nâgihanlığına tıbben bizde uyanan hâlet-i vicdâna şedit, ani, gürültülü, fevkal‘ade sıcak olarak teheyyüç olabilir. Nehici ale‘l-umûm hissiyattan tefrik eden cihet böylece gürültülü ve galeyanlı olması, tabiri diğerle harekât-ı azliye ile müterafık olmasıdır.

Teheyyücün cihet ve safhası itâ eden bu harekât-ı azliyedir. Hiddet esnâsında uzlat-ı hâriciyenin tekallüd-ü taht-ı tesirinde çehremizde ki işmizâzlar, kollarımızda, bacaklarımızda gövdemizde ki gerginlikler tahassul eder; uzlat-ı dahiliyenin fa‘aliyeti sayesinde damarlarımız takbiz ederek çehremiz sararır, beynimize ve asyı dahiliyemize hücum eder, şedit bir çarpıntı hasıl olur, teneffüsümüz kısalık, ifrazât-ı muhtelifemiz kesilir, hülâsa gerek hârici ve gerek dahili uzlat ve azâmızda ani ve şedit birçok tahavvülât tekevvün eder, teheyyücatın müserret, çılgınlık, hiddet, gazap, tehevvür, kin intikam gibi her birinden bu husûsiyet-i azliyei buluruz. Demek oluyor ki teheyyücü hareket-ı azliye-

i şedîde ile müterâfık bir his addedebiliriz. Fakat teheyyüç ile ne bu histen, ne de bu harekât-ı azliyeden ibarettir, bunlar teheyyücü tekvin eden unsurlarıdır, herakât-ı azliyenin idrâki, tefâseti azliye ile müterâfık olan hissin uyandırdığı hâlet-i vicdâniyedir.

Tahtında olmayan hâdise-i rûhiyeden, diğeri de bir kısmını gözle gördüğümüz hâdise-i azliyeden tekvin etmiş oluyor. Teheyyücün bu iki kısmı birbiri ile münâsebettardır. Hatta teheyyüçte harekât-i azliyenin ehemmiyeti o kadar çoktur ki (cemis) başta olmak üzere birçok müellifler teheyyüç denilen hâlet üzere ev'ıye ve gıdalar üzerine tesi' edip zâhiren müşâhede olunmayan uzlet-i dahiliyenin fa'âliyeti mevcûttur. Cemse nazaran teheyyücü badi' olan esbâb-ı hâriciye evvela uzlat üzerine icrâyı tesir eder, uzlatın ma'lûmumuz olan nefâsât-ı tahsil eder, uzlatın fa'aliyet-i asâb vasıtasıyla dimağa intikâl ederek hissiyat-ı tevlid eder. İşbu hissiyatın husûle getirdiği idrâk dahi teheyyüç dediğimiz hâdise-i psikolojiyeyi meydana getirmiş olur. Hâlet-i hissiye ve binâenaleyh idrâk ile uzlatın harekât-ı birbirine o kadar sıkı merbuttur ki harekât-ı uzliye hazf ederseniz his dahi mahzuz olur, binâenaleyh idrâkimiz hissiyat ile gayr-i müterâfık bir idrâk, barid, zayıf, gayr-i faal bir idrâk halinde kalmış olur ve tabi'dir ki teheyyüç olmaz. Yumruklar sıkılmadıkça hiddet, çehrede işmirâzât-ı mahsûsa tekvin etmedikçe nefret, ifrazât-ı dahiliyede inkita' veya mübâlağa (teb'ul ve ishâl gibi) husûle gelmedikçe korku dahi tahassül eylemez.

Bu üç unsurun bir arada ictimâi olmadıkça teheyyücün dahi mevcûtt olamayacağında bütün müellifler müttefiktirler. Müellifler beyinde yalnız bir noktada ihtilaf vardır: her bir heyecanı terfik eden tezahürât-ı akliye-yi teheyyücün idrâkini takip eder, yahut evvela hareket-i akliye tahsil ederek ba'de bu harekâtın dimağımıza intikâşı ile mi hâlet-i vicdâniye meydana çıkar? Uzlat mı evvel ruh mu?

Yahut meseleyi şu sûretle de (silik) edebiliriz: meys olduğumuz için mi ağlıyoruz, ağladığımız için mi meys oluyoruz? Güldüğümüz için mi ferhuliyiz, ferhuli olduğumuz için mi gülüyoruz? Elbette ferhusli olduğumuz için gülüyoruz diyeceksini; fakat mesele bu derece basit olmamalı ki psikologlar bu takdîm ve tesbîb noktasını tenvîr için sayfalarca efkâr ve mütâla'at serdine teşebbüs etmişlerdir. Bu iki sûretin ikisini dahi tercih eden yani teheyyücün amili (silik) olmak üzere hissi ruhiye veyahut hareket-i azliyeyi esas tutan müellifler mulâ'abe-i ruhiyenin en ince tahlilâtına girerek her iki nazariyeye muvâfık burhanlar buluyorlar; fakat hâlât-ı vicdâniyeyi teşkil eden esbâb-ı ânâsırın birbirinden tefriki o kadar müşküldür ki nazariyelerden birine muvâfık olmak

üzere zikredilen misaller, vaki'a Fait ler, bir başka nokta-i nazardan muhameke edilince, bilakis nazariye-i muhalifeye bir burhan olmak üzere ityân edilebilir. Bu tahlilde ne kadar ileri gidilirse gidilsin, yalnız bunun üzerine itâ edilerek hissiyât ve harekât-ı akliyeden hangisinin evvel olduğunu tayin pek müşküldür. O halde bize rehberlik edecek bir nazariyeden mahrum mu kalacağız? Hayır, biz bir (pragmatist) gibi düşünerek tatbikât-ı ameliye nokta-i nazarından en müfit olan nazariyeye, cemsin nazariyesine meyleder ve bunu hakikât diye kabûl ederiz: Hayat-ı tatbikiye de teheyyücün en başıca unsuru harekât-ı azliyedir, biz ancak harekât-ı azliye üzerine icrâ-yı tesir etmek sayesinde hissiyâta ve hissiyatın uyandırdığı idrâk üzerine icrâ-yı nüfûz edebiliriz. O halde harekât-ı azliyeyi esas tutmak bizim için bir hakîkattir.

Mâmâfih bu nazariyenin dahi o kadar büyük ehemmiyeti yoktur. Asıl ehemmiyet teheyyüçte harekât-ı azliyenin hâiz olduğu mevki-i mühimdir. Biz bilelim yeterki fa'aliyet-i azliyesine teheyyüç mevcût olamaz. Cems'in dediği gibi "Bir insân bedeni ile münâsebette bulunmayan bir teheyyüç insânı bir gayr-i mevcûttan ibarettir" biz teheyyücâtı terbiye etmek için en ziyâde işbu fa'aliyeti azliyeden istifadeye muvaffak olacağız.

Nasıl oluyor da maddi bir hareket-i azliye, manevi bir idrâki husûsiye inkilâb ediyor? Nasıl oluyor da ağıladığımız zaman uzlatımızda husûle gelen kuşaklık, gadedi dimağiyemiz fa'aliyete getiren sükunet bizde kederi matemi hissiyatını tevlit ediyor? Nasıl olursa olsun, bu inkilâbı her dakika görmüyor muyuz?

Bir şemsiye çubuğu eve aldığımız zaman nasıl bir elektriklenme husûle geliyor bizim uzlelerimizin eve alınması dahi öylece teheyyücü tekvin ediyor.

Telekküsât-ı azliye yalnız teheyyücü tevlit etmekle kalmayıp teheyyücü besleyip büyütme, zayıflatma veyahut kuvvetlendirmek iktidarını dahi haizdir. Biz uzlatımızın faaliyetine ne kadar ziyâde müsâ'ade edersek teheyyücümüz dahi o kadar kuvvet ve şiddet kesp eder, faaliyeti azliye ne kadar tenkis ve izâle edersek teheyyücümüz dahi o kadar kesb-i zaif eder. Hiddet-i alâim-i zâhiresinin nümâyiş ve inkişâfına ne kadar meydan verirsek teheyyücümüz dahi o kadar artar. Bir ayine karşısına çıkıpta ağlayan bir şahsın nekâb-ı müşemmizini taklit eder ve büyük bir nasb-ı dikkatle gözlerimizi yaşartmaya başlarsanız hissi yes ve matemi tevlit ederseniz, ve bu harekât-ı azliye ne kadar tezyid ederseniz, hiçbir sebep-i hâriciye olmadığı halde dahi, aynı hissi ye'sin müzdâd olduğunu görürsünüz. Sokakta bir mücadele-i mütehevviye evvela tahsile

takip eden seyirciler arasında gayr-i ihtiyari bir taklit ile pek az zaman sonra uzlat taklisi etmeye, aynı ulemâti azliye evinde dahi nümayan olmaya başlar, bu faaliyeti azliyenin daha ziyâde inkişâfına müsaade ederse yani o seyircide kavgaya karışıp yumruk darbelerini tevcihe başlarsa aynı tehvirin haleti vicdâniyesini idrâk eder.

Teheyyücü besleyip büyötmek iktidarı yalnız bu fa‘aliyeti azliyeye dahi munhasırdır, bizim mesâ‘î-i ruhiyemizin dahi teheyyüç üzerine büyük bir tesiri mevcüttür. Teheyyüç ekseriyetle anidir, derhal feverân ederek bir gâleyan-ı şedit ile bütün tezâhüratını birden sarf eder ve bi’n-nihate bir sükûnet devresine müneccer olur. Bizim zihnimiz teheyyüç hadisâtı önünde hemen de bî taraf bir seyirci gibi kalır, tezahürât-ı heyyiciyyenin resim çektiğini temâşa etmekle iktifâ ederse heyecân-ı vese‘at ve şiddeti aslına sende terk etmiş, akse’l-amelin müsâide-i tabiyesi dairesinde insifârını temîn etmiş olur. Bizim benliğimiz bâ taraf kalırsa... fakat ma‘atteessüf ekseriyetle bî taraflığını terk ederek fa‘al bir tesir icrâ etmeğe başlar ve hâdise-i heyyicenin vese‘ati asliyesini pek çok genişletmiş bulunur. Hatta pek çok defalar vaki‘adır ki sebep-i müheyyicin taht-ı tesirinde evvela bilâ tesir kalmış olduğumuz veyahut husûle gelen tesirin icâp ettiği galeyân tamamen sarf edip bitirmiş olduğumuz halde bir müddet geçtikten sonra aynı sahne-i müheyyiceyi dimağımızda yeniden yaşatmaya başlarız. Bir telkin, bir lakırdı, bir işaret bizde uyku halinde bulunan fırtınayı birdenbire uyandırıyor, biz tahayyulâtımızla, bizi tahkir eden sebebi hâriciyenin tahavvütümüze vurduğu darbenin tesirâtını düşünmekle hatıra-ı tahte’l-vicdâniye zümresine

karışmış bulunan hâdise-i sabıkayı aleniyete ihraç eder, onu yeni teşârekât-ı ile besler büyütür ve nihayet gayr-i kâbil mukâvemet bir hiss-i vahşi haline getiririz.

Hep aynı nokta üzerine sevk-i muhakemet ederek bütün düşüncelerimiz ile bu tahâm-ı hissiyet-i filizlendiririz, yavaş yavaş gayr-i ihtiyârî olarak uzlatımız dahi işe karışarak sebebi heyecandan saatler ve hatta günler geçmiş olduğu halde bile aynı tehevürün bizi istila ettiğini ve tahayyüat ve muhakematımız nispetinden teşdit ettiğini görürüz.

Hülâsa teheyyüç bir vakt-i ibtidasında olduğu gibi onu bir akse’l-amelden ibâret kalmaz. Bir taraftan harekât-ı azliyemiz tezâhüratını tevsi‘ etmekle, diğer cihetten tahayyülâtımıza, fa‘aliyet-i zihnimizin cümbüş bi inanına müsaade etmekle zaten lüzûmundan fazla şedit olan bu haleti hissiyeyi daha ziyâde tevsi‘ eder ve en nihayet gayr-i kâbil mukavemet bir kuvvete is‘at ederek bilâhare bizi nâdim edecek olan bir if‘al devresine girmesine badi oluruz. İşte teheyyüç böylece yalnız bizi hiddetlendiren, tahkir

eden bir sebab-i hâriciyenin tesirinden ibaret kalmaz. Bir uzlat ve tahayyülâtımıza verdiğimiz müsaade ile bu sebebin tesirini tazif ve teşdit etmiş oluruz. Harekât-ı akliye ile uyanan, harekât-ı azliyenin kuvvet ve şiddetine, za‘af ve zevâline tabi olan, tahayyülât ve muhâkemât ile beslenip zayıflayan teheyycâtı nasıl zabt ve terbiye edebileceğiz? Bunu da makale-i atiyeye terk ediyoruz.”

2.2.11. Nihilizm ve Anarşizm

Mehmet Rauf'a ait kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Yazıda Nihilizm ve Anarşizmi ortaya çıkaran kişi ve kişilerden ve de bunların ülkelere göre nasıl geliştiklerinden bahseder. Nihilizm ve Anarşizm üzerine yazılmış oldukça ayrıntılı bir makaledir. Ülkelerin bunlarla mücadele ediş şekillerine de değinir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Nihilizm ve Anarşizm

Recce zuhurları

Cem‘iyât-ı hazıra-i medeniyenin cihaz-ı harekeyisinde birçok nakâisin vücud-u mahali iştibâh değildir. Reftâr-ı medeniyetle mütemennâsiben artan, gitgide peydâ vehâmet eden bu nekâise karşı her memlekette feryat eyleyen milyonlarca insân vardır ki o cihazı tamir hevesine düşerek sûr-u muhtelifede çalışıp duruyorlar. Fakat bu hedefe vusûl için ihtiyar edilmiş olan tarikler her milletin ilca‘atı fatriye ve muhitiyesine göre tahlif eder. Sosyalizm, Kominizm, Kolektivizm, Anarşizm, Nihilizm.. elh gibi cem‘iyât-ı hâzıraya karşı ilan-ı bid‘at etmiş bi‘l-cümle fırka ve cemiyetler sermaye ile sermayedâra ve bunların temîni mevcûdiyet ve tekessüratına hadim bulunan hükümetlere hücum ederek, azim bir ekseriyet-i insâniyeyi sıyâneten, medeniyet-i hâzırânın bu üç esasını yıkmak, izâle eylemek emelindedir.

İngilizler akvam-ı sâireden ziyâde ameli ve hayali geriz bir taba mâlik olmak itibariyle ale‘l-ekser semere-i sa‘yi ve gayretlerini hayatlarında idrâk etmek istediklerinden İngiliz sosyalistlerinin yegane muhayyilesi sunûf-u ameliyeye ma‘tuf saat-i mesâ‘înin tenkisi ve ücret-i sa‘yin tezyîd-i husûsatından ibarettir. İngiltere sosyalistlerin en müsait bir cülangâhı olduğu halde bu şebe cezirenin sekinesi hâricinden gelen medeniyet-i hazıra müştekerlerini yalnız dinlemekle zevkiyâb olurlar.

Fransız sosyalistleri fitrat-ı hevâgirilerine mağluben mecl-i sâireden ziyâde nazariyat ve muhayyilât-ı bâ‘ideye vakf-ı nefes ederler, çok vülûle koparıp az iş görürler.

En müferrit ictimâiyun ve iştirâkiyunun Fransa’da yetişmiş olduğu inkar edilemezse de bunların semere-i mesâ’îleri daha müteşebbis ve cüretkar milletler tarafından ve başka topraklarda iktitâf olunmuştur. Almanlar’a gelince: Cerman kavmi kudret-i ibdâiyeye malik değildir. Fakat bu husûsîden mahrum akvâm-ı sâire gibi iktidar taklitleri mükemmel olduğundan meyel-i mübeddi’anın mahsulü karihası olan efkâr ve ihtira‘at-i kava‘id-i mazbuta ve metîneye rabt sûretiyle hiss-i muhafaza ve hissi tetkîkiye çalışırlar. Bunun içindir ki Alman sosyalistleri Fransız hayâlâtını bir takım nazariyat-ı târîhiye ve felsefiye ile ta‘dil edip bunlardan kâbil tatbik birçok netîceler istihrâç ve bu netâyici bir fennî müsbet halinde teflik etmişlerdir. Almanya’da sosyalizm ve aksam ve şabatı üzerine telif edilmiş kütüp ve risâil-i şâyân-ı hayret bir derecede çoktur. Almanlar her şeyden evvel nazâzriyeci ve mantıkçıdır. İşittikleri her fikre kâbil tedvin ve tatbik bir şekli-fenniyet vermeğe çalışırlar. Sosyalizmin Rusya’da nasıl bir şekli-iktisâp ettiğini tahmin için Ruslar’ın fitratını tetkîk icâp eder. Umûmiyetle Slavlar ırk ve fitratlarının tesir-i mahsûsu altında meyel-i sâireden ziyâde ve haşine’t-teb‘adırlar. Bir Rus gaye-i âmâline vusûl için, ne kadar sarp ve çetin olursa olsun behemahal aksar tarik-i intihâp eder. En son yapacağı bir işi derhal yapmak; hedefine mümkün olduğu kadar süratle varmak ister. Fransızlar’da ki hayalperestlik, Almanlar’da ki mantıkçılık ve en nihayet İngilizler’e has olan o i’tidâl devr-i endişâne Ruslar’a beygânedir. İşte bu fitrat-ı mahsûsa ilcâsıyladır ki sosyalizm cereyanları Rusya’ya dahil olunca halkı gibi maddi ve haşin bir mahiyet iktisap ederek nihilizm denilen meslek-i imhiyeyi vücûda getirmiştir.

2

Mişel Bakunin “Bakounine” ve mesleği

Nihilizmin müesses ameliyesi olan (Bakunin) gâyet asil bir rus hanedanından 1814 de dünyaya gelmiştir. Tahsil-i ibtidâiyesini bir takım Fransız mürebbiyelerin ide-i tertûbinde ikmâl ettikten sonra Senpetersburg Mekteb-i Askerîyesi’ne dahil oldu. Bu târîhlerde umûmiyetle rus mekâtibi askerîyesi pek müstebit bir hükümet maslâkât-ı ribka-i tazyîki altında zebun ve şâyân merhamet bir halde idi. Bakunin bu azabendelerden birinin müdavimi sıfatıyla birin Aleksandır’ın evâhir-i saltanatı ile akabi vefatında pek ziyâde şiddeti kesbeden idare-i müstebideyi yakından tetkîk edebilmişti. Huruc imtihanlarını ikmâl ettikten sonra fitrat-ı hürriyetperverânesini uyuşturmak fikriyle Rusya’nın en hücre o ıssız bir köyünde ki bir müfreze-i askerîyeye (silik) tayin olundu ise de Bakunin bî

payan ihtiyâcât-ı ruhiye ve fikriyesini temîn edemeyen bu uzletinde de çok zaman yaşayamazdı. Hilkaaten hâiz olduğu meleke-i nihayenin sarfı için daha pehna bir daire-i cevelâna ihtiyacı vardı. Bunun içindir ki henüz yirmi iki yaşlarında iken askerlikten istifa ederek Petersburg'tan ziyâde nail-i hürriyet olan (Moskova) şehrine şitâban oldu. Bu târîhlerde meşhûr Alman filozofu Hegel birçok bilâdı meşhârada olduğu gibi Moskova'da da pek çok kar'e ve tarafdârı peydâ etmişti. İmparatorluğun mahal-i muhtelifesinden menkâben ve menfiyen eski payitahta sevk edilmiş veya hava-yı hürriyeti teneffüs için tayan o muhite ihtirâ ikamet eylemi yüzlerce ulema ve ricâl-i hükümeti (Hegelizm) felsefesini pek derin ve çılgın bir muhabbet ve irtigabat ile tatbi' ediyorlar, âmâkini kübrâda mün'akid mücami-i husûsiyede Hegel'in efkâr ve nazariyât-ı ictimâiyesi hakkında münakâşât-ı medîdede bulunuyordu. (Hegel) meşhûr cihan olan o mühim ve hizar-ı mani' ibareleriyle, Avrupa'da en ziyâde vülûle ika' etmiş mütefekkirindedir. Birçok ma'kus ve mübâyin fikirler istihrâcî kâbili gayr-i vazih satırlarından sarf-ı nazar edilirse nazariyât-ı ictimâiyesine hakim olan felsefe-i esasiye şu yolda telhis olunabilir:

“İfras-ı beşer her husûsta hakimiyet-i tamiyeye nail olmalıdır. Bu gayeye müntehi bulunan vasıta yegane ihtilâldir.” İşte Bakunin bu fikir ateşini istimlâk ile felsefe-i atiyesine esas ittihâz eyledi. Aynı zamanda ifrâdı perver ulema-yı ictimâiyyûndan meşhûr Prudon (proudhon) un eserlerinden istihrâç edebildiği mütâla'at ile de o esasi ahkamından hali değildi. (Prudon)un dimağı ihtilâl perver, sosyalizm ile (Nihilizm) ve (Anarşizm)in mehd-i zuhurudur. Bu Fransız filozofa göre:

“Hükümât-ı sunûf-u müstebide-i beşeriyeyi idâmeye hâdim yegane vasıtalarlardır. Alel'l-umum sosyalistlerin hücumda müttehid oldukları sermayeden ziyâde, her şekilde olursa olsun, onun meşuk ve merûcu olan hükümeti izale muktâzidir. binâenaleyh rusa-yı hükümetin, parlamentoların, muhâkimin, diplomasi ve ordunun, tabiri âhırle küçük büyük her türlü vilâyet-i siyâsiye ve ictimâiyenin sebep-i vücûdu izâh edilemeyeceğinden bunların vücudu kalkmalıdır. Anarşi (Anarchie) (silik) keşmekeş ve adem-i intizâm kelimeleriyle hem mana değin, bil'akis intizâm-ı umûmiyeyi gafil ve müsâvat-ı tamamiye sayiddir. Reis ve hükümdarın ma'dumiyeti kânûn ve nizâmın adem-i vücudunu istilzâm etmez. Cemiyeti beşeriye ifrât-ı mümkün olduğu kadar mustakbel ve kayyûd-u mütesaviye ile yekdiğerine merbut gâyet küçük gayr-i resmi cemiyetlerden müteşekkil olmalıdır bu cemiyetlerin mahsûlat-ı sa'yi bir fen ikademesi tarafından mürettep cedavili

ihsaiye sayesinde tayin ve tanzim olunabilir. Bu halde eşhâs kalkacak, yerine idare-i eşyâ kâim olacak demektir.”

Şu kadar var ki umûmî bir anarşi husulü büyük milletlerin vücûdu halinde tesis edemeyeceğinden (Prudon) her şeyden evvel milliyet-i fikriyenin aleyhindedir. Serdetmiş olduğu bütün bu fikirler (Bakunin) e desturu hareket olmuştu. (Prudon] un “Anarşinin babası” diye yâd edilmesine sebep budur. Fakat Fransız hakiminin sözleri nazariyât-ı hainde kalmıştı. Onları sahe-i tatbika isâl etmek ve o müthiş hayâlât-ı kanî hakîkatlere tahvil ve bir kelime ile anarşizm ve nihilizm nâmı altında bir mesleki müstakil teşkil için haşine’t-tabi bir (Bakunin) veya bir (Kuruputkin) e ihtiyaç vardır. Yoksa ale’l-ekser en yeni zannettiğimiz fikir ve nazariyelere mübhem ve peranında bir halde târîh-i beşeriyetin en eski zamanlarında tesadüf olunur. Bu itibar ile (Prudon) dan ziyâde (Bakunin) e (Anarşizm) in müessesesi hakikiyesi nazariyla bakmak icap eder.

Bakunin, Fransız hekiminin sûret-i tatbikinde bir çar. Selim göstermediği bu tasavvurâtı ihtilaliye ile mücehhez olarak bir ay tetbi‘ Almanya’ya gitti. Bir müddet Alman sosyalistlerini yakından tetkik eyledikten sonra (1843) de Paris’e vâsıl olup orada da bir müddet nazariyâtını takviye ve tenmiye etti. Artık sahe-i fa‘aliyette ilk mütereddid hatvelerini atabilirdi. Bu insânlarda intirâk ediveren (1848) ihtilâli pek münâsip bir fırsattı: Bakunin derhal Polonya’ya şitab ile kıyam-ı tevsi‘ için olanca gayretini ibzâl eyeledi. Bu sayede Rusya’yı yekser kan ve ateşe gark ederek memleketinde ki şekl-i idari ve ictimâiyeyi değiştirmek ve enkâzı üzerine gâyet küçük ve mütehaddit bir takım cumhuriyetlerden mürekkep bir idâre tesis etmek fikrinde idi. Fakat bu ilk tecrübesi adem-i muvaffakiyetle netîce pezir oldu. Bundan bir sene kadar sonra (Dresten) şehrinde vuku‘a gelen iğtişâşât (Bakunin)e müsait bir culangâh oldu. Hemen orada da isbât-ı vücut edip elkiyâ fitne ve ikâ-ı tahribât için evvela nice memleketi fikriye ve cismiyesini sahe-i istifadeye koydu. Mebâni-i umûmîyeyi ihrâk ve emakin ricâl hadım ettiriyordu. Gitgide bu ihtilâlin rûh-u mesâbesinde kesb-i ehemmiyet eylemişken nâgehan derdest olunuyordu. Rusya tarafından celbedilen çılgın ihtilâlcî on sene kadar Sibirya münfalarında demgüzar olduktan sonra bahr-i muhiti kebir tarikiyle firar ederek İngiltere’ye ilticâ eyledi. Artık ilk tecrübelerine istinâden Londra matbu‘atında şiddetli münakaşalar açarak mesleğini izâha çalışıyor ve fırsat buldukça Flemenk ve İsviçre memleketlerinde küşâd edilen sosyalist kongrelerine şitâp ile itlâf-ı nâşinas mesleğiyle nihayetsiz vülâlelere bâis oluyordu. Bu mesleği devir ve diraz izâha mahal yoktur. Bi’l-

cümle sosyalist nazariyunun gaye-i âmâli ifrâd-ı beşer arasında müsâvâtın tesisi, daha doğrusu adem-i müsâvâtın mümkün mertebe tenkısıdır ki bu noktada Bakunin Babuf (Babeuf), Karl Marksı (Marx) vesâire gibi müfret sosyalistlerle mütehattı'l-fikirdir. Oda sunûf-u ailenin elâm ve ızdırabatını aynı şiddet ve teessürle teşrih ve izâh eder ve pek mahdut bir akliyetin karine olara gitgide fakir ve sefil düşen ekseriyeti beşeriyenin sebebi nekbetini sa'y ile sermaye, kâr ile ücret beyninde ki tezâd-ü mübayenete haml eyler. (Bakunin) ile sâir nihilist ve anarşistlerin sosyalistlerden ayrıldıkları nekâtı gaye ile vesâit-i muvâsalede mündecimdir. Muasirimiz olan sosyalistler ifrâda ait hukûkun kısm-ı azamını hükümete terk ve bu sûretle ferdin sahe-i hareketini imkânı müsait olduğu kadar tahdid etmek emelinde karargir olmuşlardı ki Loi Le Blanc Lois Le blanc ile (Karl Makis)in tahayyülgiredeleri olan sosyalist hükümetlerin teşekkülüyle maksatları hasıl olacaktır. Sınıf-ı amelenin keyt-i kayda intiba' ve ittihâdı sûretiyle ileride intihâbatta iktidârı ellerine geçirebilecekleri tekâmülü iktisâdı demokrasiden müstedil olduğundan sosyalistler korkunç mukabele bilmisillere bâdi olmasından ihtirâz eyledikleri ihtilâl-i unutarak emniyet tame içinde yalnız o nahbeye vakfı hayat etmektedirler. Hâlbuki (Bakunin)in fikrince sosyalist hükümetler esaret-i ictimâiyeyi şeklen tebdile kadirdirler. Evvelce nispeden mahdut sermayadârâna esir olan ifrâdı makhure ba'demâ eczası bî payan bütün bir cemiyete esir olacaktır. (Karl Marks) ın tasavvuru vechile servetin inkisâm-ı mütesaviyesini kafil bir idareye tabi olanlar, gayr-i şahsi ve gayr-i kâbil zabtolmak i'tibariyle bir veya birkaç şahsın istibdâdından müthiş bir istibdâta, kânunun istibdâdına ma'rûz kalacaklardır. Sosyalistlerin parlamentoda ihrâz-ı ekseriyet eylemeleri amelenin iktisâb-ı hürriyet etmesine bais olamaz. Zira ahâliyi meb'ûs intihâp etmekle yine beni bir takım efendi ve amirler tedarik etmiş, bazı kuyûdu bırakıp bir takım yeni kuyûda boyun eğmiş olacaklardır. Kasâbını bizzat intihâp eden bir öküz nasıl olurda "şimdi ben hâr oldum"! diyebilir? (Elize Regulus) (E.Recius) da bu fikre yaklaşarak der ki: "Bir meb'ûs-u amelenin mütâlâbâtını sermaye-a ittihâz ederek evliya-yı amale meyânında bir mevki nâmına çalışan bir sermayedar hükmündedir" 1893'te Zürih şehrinde açılan anarşist kongresinde anarşist doktor (Gomiloviç) aynı fikre tercüman olarak diyor ki: "Mu'asırımız olan sosyalizm eski nazâriyât-ı ihtilâli perveranesini unutarak mülâyim ve mütevekkil bir va'z almıştır. Bunun ki rusa-yı iştirakiyun sosyalistlerden mürekkep bir aristokrasi, bir (bürokrasi) ihdâs etmek isiyorlar. Hayfaki böyle bir idare ile idare-i hâzıra arasında hiçbir fark yoktur."

O halde ne yapmalı? İmhai‘yun buna cevap veriyorum: Sa‘âdet-i beşeriyenin husûlü için ferdin behemahal istiklâl-i tam kazanması, her biri birer kaydı esaret olan kavânin-i resmiye yerine kavânin-i tab‘iyenin kâim olması ve binâenaleyh hükümetin ortadan kaldırılması lâzımdır. Bu takdîre göre ne amir ne memur, ne hakim ne mahkum ve ne de ceza bulunmalıdır. İnsanlar, arzularına göre, bunun ki esnâf, ressam vesâire cemiyetleri gibi aralarında gâyet küçük şirket ve cema‘atler teşkil ederek yaşamalıdır. (Ran) ın dediği gibi “Hükümet-i şahsiye bir idare-i tabiyeye, hâkimiyet-i taahhüt ve mukâveleye ve en nihâyet kuvvet-i teşri‘aya ve adliye hakeme tebeddül etmelidir.” Cemiyeti beşeriyenin bu yolda yaşayışı sa‘yi ve ameli tenkis etmez mi? Sermaye ve hükümet kalkınca insânların lüzûmu kadar çalışabilmeleri nasıl temîn olunur? (Bakunin) ve (Karpokin) in fikrinde hürriyet-i maslaka ile bikam olan insânlar daha zeki, daha akıllı, daha faziletperver ve binâen daha çalışkan olacaklarından onlar için sâik-i sâye hacet mes etmez. “Bugünkü cinayetlerin kısm-ı azamı mülk ve sermaye sebebiyle ika edilmekte olduğundan bu sebepler ref olununca müsebbibten tabiatle eser kalmayacak ve herkes emniyet-i tama‘ içinde evvelkinden ziyâde izhârı fa‘aliyet edebilecektir.” İmhâ‘iyun ile fark-ı sâire-i iştirâkiye arasında ki en mühim fark hattı hareketlerinde nümâyandır. Bakunin’in per ve garâmı bir kelime ile telhis edilebilir: Tahrip.... “Medeniye, ulûm ve kânûn” sermaye, izdivaç, din ve mezhep, ahlak, adalet, hükümet, kilise, borsa, bankalar, polisler, kânûnlar, mahkumlar, daru’l-fünunlar... cemiyeti hazırada meşhûd olan bi’l-cümle avâmil yeniden teşkil ve ihdâs edilecek. Fenn-i fasıt ve mütefehhis bir haldedir. binâberin her şeyi ibtida mahv ve izâle etmelidir.” Hucûyundan biri bu programı şu yolda tanzir etmiştir.

“İlk ve sonuncu madde- artık hiçbir şey mevcût değildir. İşbu programın icrâsıyla hiçbir kimse mükellef değildir.

İmza:

Adem:

İmhai‘yun bu hucûvviyata kulak asmazlar. Makâsıd-i taharr‘i-bekarânelerinde en insâniyet perver gâyeler mündemiç bulunduğunu iddia ederek ale’l-itlak ve bilâ sebep taharribe hâdim olan hindi nihilistlerden tefrik edilmelerini talep eylemektedirler. Fakat hedefi hareket ne kadar ulvi ve insâni olursa olsun şimdiki halde henüz yekbâid bulunduğundan ona reside olmak için en kestirme bir yol ihtiyar eylemek zaruridir ki bu da tarik-i şiddet ve cürettir. Burada haşyin üzerinde kâmâl-i muvaffakiyetle hatve

atılabilmesi için ihtilâl-i perverânın ne gibi hasâise malik olacalarını Bakunin izah ederek der ki: “İhtilalci her şeyden evvel nefse sonra ağıyara karşı sert ve ciddi bulunmalıdır. Karabeti muhabbet ve müntedarlıktan mütevellit rehavet bahş bir takım hissiyat-ı kalbiyenin müncebet vela yetgir bir ihtirâsı ihtilâl peristâne içinde arayarak zâil olması şarttır. İhtilalci için yalnız bir teselli, bir sa‘adet, bir mükâfat vardır ki o da ihtilâlde muvaffaktır. Onun her saniye yegâne fikrî ve emelî tahrip, her türlü insâf ve merhamet hislerinden azâde bir tahrip olmalıdır. O bu emele hizmet ederken her lahza ölüme âmâde olmalı ve önüne çıkan her bir (silik) soğukkanlılıkla derhal yıkmaktan çekinmemelidir.”

Bakunin Londra’da otuz kişiden mürekkep olan ilk nihilist cemiyetini teşkil etmişti. Ve Fransa, İtalya ve İspanya’da ki bi (silik) tarafdâranı ile yeniden harekete mihyâ buluyordu. Rus nihilisti dest-i taharrisini yalnız sermaye ve hükümete değil gayr-i sâvab telakki edildiği (mu‘tedil sosyalizm) e de tevcih etmekte idi. (1869) ta Cenova’da ihdât ettiği (Allinace internationale de la democratie socialiste) demokrasi sosyalist ittihâd-ı beyne’l-mileli ünvanını hâmil bir cemiyet sayesinde Karl Marks’ın (internationale) i dağıtmaya muvaffak olmuştur. Avrupa-i garbi ve cunubiyede tamamiyle temîni nüfuza muvaffak olan Bakunin bir aralık yine vatanına tahvil-i nazarla genç Ruslara tevzi‘ ettirdiği risale-i beyânnamelerde şebâba mektep kitaplarını kapayıp, mektepleri terk edip hançer bedest ormanda hıyangüzar olmayı tevsî‘ ediyor ve, “Ey şebâb-ı gafil! Diyordu, şekl-i hâzırıyla sizi esir etmekten, sinirlendirmekten başka bir nefî‘ mutasavvıra olmayan ulûm ve fûnânu terk edek!.. Ekseriyeti teşkil eden avam ile bir arada yaşayarak o biçare vatandaşlarınızı vahşi ve feci birer bekai ikiyattan kurtarmaya bakın!”

Bu nasihatlerin Ruslar arasında ne büyük bir hüsnü kabûle mazhar olduğu vuku‘at ile sabit olmuştur. Bir Orisini (orsini), bir Matsini, (Mazzini) veya bir Garibaldi (Garibaldi) pek sade bir eser-i cerâ‘at nefîcesi olarak pek mahdut kuvvetlerle en mühim inkilabâtâ bâis olduklarını gören birçok insânlarda mahâ‘iyuna ta‘yül ederek peyderpey (nihilizm) ve (anarşizm) cereyanlarının tevsî‘ine yardım ediyordu.

1871 muharebesi (Bakunin) e yeni bir sahe-i tecrübe açmıştır. Nihilistlerin reisi bu fırsattan bilâ istifade Fransa’da iğtişâşât çıkararak bu kıtanın çehre-i ictimâiyesini değiştirmek hülyasına düştü. Bu emelin tahsili için şu tedâbirin icrâsına lüzûm görüyordu: (1) bi’l-cümle memurların azli... (2) teknil Bonapart tarafdâranının nefyi (3) ihtilâl çeteleri teşkili (4) taksim-i emvâl için cumhuriyet tarzında köylülerden mürekkep küçük komiteler ihdâsı.

Bakunin bu tasavvurâtı tatbika vakit bulamadı. Fransa'nın ba'zı aksamında hadis bir iki ihtilâla iştirak ettirisede nihayet Asa'nın mağlubiyeti üzerine Fransa'dan çıkarak Zürih'e gitti. Ve son zamanlarını muhtelif mahallerde icrâ-yı faaliyet eden çetelere uzaktan kumanda etmekle geçirerek 1876'da terk-i hayat etti

3

Bakunin'den sonra nihilizm ve anarşizm Bakunin'in vefatından sonra nihilizm terakkide devam etmiştir. 1878 târîhlerine kadar geçen iki sene zarfında bilhâssa Rusya'nın cihat-ı muhtelifesinde bî nihâye küçük ihtilâller, yangınlar, grevler nümâyan oldu. 1878 senesinde Verasa Soliç namında genç bir kız tarafından zamanın en sahib-i nüfuzu müstebitlerinden general Terepof aleyhinde bir suikast tertîp edilmişti. Maznun bir hayli zaman meclislerde mevkûf kaldıktan sonra nihayet jüri huzurunda isbat-ı vücut ederek şanlı bir sûrette iktisâb-ı berat eyledi ki bu hali cinayet-i siyâsiyenin esbâp ve gayât-ı hakkını Rus halkını hayli ikâz etmiş, nihilizme az bir zaman zarfında birçok insânların iltihâk eylesine medâr olmuştur. O halde ki artık Rus hükümeti intihâ napedir bir kuvve-i mukavemeyi hâiz yorulmaz bir düşmânla hali cenkte idi. Rusya'nın her tarafında lâ yenkati' mülk ve hayat suikastler, talebe nümâyîşi ve ihtlilalleri, köylü ve amele kıyıamları tevli etmekte, senede yüzlerce vücut beşer-i Rus heyet-i ictimâiyesinden eksilmekte, bir o kadar anarşiste silahtâra teslim-i kerden eylemekte idi.

Bu harb-i ictimâiyede temîn-i zafer için oldukça mühim bir yekûna baliğ olan imhâiyûnun hali ittihât ve intizâmında bulunmaları, harekât-ı iğtişâşiyeyi tanzim ve idare edecek bir kumandan ile gazetelere mâlik olmalı lâzım geliyordu. Bakunin zamanında ekseriyâ ser azad ve perakende bir halde ika-i tahribât eden nihilistler birleşerek şekîm ve muntazîm bir ihtilâl cemiyet-i meydana çıkardılar. Bunun riyase-i meşhûr anarşist Mihailot tarafından deruhte edilmişti. Müntehib bir kavmiyette bu ordunun hareket planlarını tertîp eder bir erkân-ı harbe heyet-i hükmünde idi ki bu heyetten sâdır olacak idâm kararları sûret-i kati'eye ve icrâ olunurdu. (Narodaya ve Velenâ) yani (arzu-yu millet) unvan-ı tahtında hafiyet münteşir bir gazetede efrâd-ı cemiyet arasında vasıta-i muhâbere ve müfâheme idi. Cemiyetin (silik) maliyeside pek büyük teşebbüslere müsaitti. Birçok Rus ağniyası mu'aveneti nakdiyelerini deriğ etmiyorlardı. (Lizokop) namında bir asilzâde tek mil serveti olan 150.000 rubleyi kâmilan anarşistlere teberru eylemişti.

Bu teşkilatın hitâm-ı icrâsından sonra anarşistler evvelkinden müthiş bir sûlet ile meydanı remze atıldılar. 1880’de saray imparatoru Buma ile hisarezde edildi. Komitenin tensîb-i vechile düşmânı kalbinden vurmak husûl-ü maksadı tesir edeceğinden hükümdarın katli en acil bir tedbir idi. Cemiyet Çar İkinci Aleksandır’ın idâmına karar verdi. Pek az bir zamanda bî nihâye fedailer bu hizmeti amade oldular. Anarşistler hemen hemen umûmîyetle gençlerden mürekkep ve bi’l-iltizam pek zarif tevâletler içinde meşhûd olduklarından ale’l-itlak hamâset ve fedakarlığa fitraten müncezip ve manzara-i sefaletten nispeten daha müte’essir olan kadınları suhûletle iğfâl ederlerdi ki bu sayede birçok Rus nisvânı da inzâ-yı cemiyet meyanında dahildi. Sair suikastlerde olduğu gibi Aleksandır’ın katli içinde ihtilâl komitesi kadın azâsının mu’avenetinden müstefit oldu. 1881’de Kibaliyîç isminde bir Rus kimyagerinin ihzarkerdesi olan bir bomba anarşist Soloveyef tarafından bir mahalli münâsibe va’z edilmiş. Uzaktan imparatorun arabasını intizâr eden anarşist Sofya Rosokaya nâm kadının baş ortasıyla verdiği bir işaret üzerine mevâd miştale ateş verilmişti. Bu vak’a Rusya’yı medit heyecanlara garketti. Rus libarelleri bile her husûsta nihilistlere zâhir iken bu hâdisе üzerine onlardan infikar edildiler. Bundan dolayı üçüncü Aleksandır’ın zamanında Rus imhaiyunu şâyân-ı dikkat hiçbir teşebbüste bulunamamışlardır. Bütün muvaffakiyetleri muhafâzakar Aleksandır’ın korkudan ale’l-ekser sarayda mabus kalmasıydı.

1881 senesinden sonra Rus imha’iyunu iki şabeye inkisâm etti. Bir kısmı Mihailof’un eserini teban hükümeti zabt için rusayı hükümete tehcümde ısrar ediyor. Kısmı diğeri ise Bakunin’in daha umûmî olan nazâriyatına ric’atle şayeste-i tahrip gödükleri her şeyi tahrip ve izâleye ve hükümdarın değil ve fakat hükümetin zevail-i için amele ve köylü sınıflarını ihtilâle sevk ediyorlardı ki, kelimelerin medlül nâmı nazar-ı itibara alınınca bunlardan birincisine anarşist (Mâhi hükümdar) ve diğeri nihilist (muharrep) tesmiye etmek daha münasip olur. Yekdiğeri pek garip olan nihilizm ve anarşizm lafzaları arasında umûm ve husûs-u mutlak vardır.

Rus imhaiyûnu arasında serizde zuhûr olan teferruk peyda za’af eylemelerine bâdi olmuştur. Fakat buna mukâbil Bakunin’in mahsûl-ü telkinâtı olarak memâlik-i sâirede yetişmiş nihilistlerin miktarı pek büyük yekünlere baliğ olmakda, bilhâssa Almanya, Fransa, İspanya ve Amerika memleketlerinde imhaiyûn gâyet şekîm cemiyetler teşkil ve cesim kongreler küşat edilmekte idi.

1881’de münakit Londra anarşist cemiyet-i hazıra-yı idâre eden hükümdâran, nazar, ruhban ve polisler ile cesim sermaye sahiplerinin imhâsı için müraca‘ât-ı mutasavvu her türlü vesaitin meşruiyetine ilmen karar verilmiştir.

Alman anarşisti Most (Most) yaptığı bir hesap netîcesinde Almanya sekinesinin yirmide birini, yani iki milyonu mütecâviz vücûd-u hak helake sermek için ettiğini, Avusturyalı Buykert (Beukert) bir amele ailesinde dökülecek bir katre şerişke mukâbil on zengin familya-yı nalezen mâtem görmekten zukûyat olacağını alenen yazıyorlar ve anarşistlerin hançer ve zehirden ma‘ade hile, riya, sahtekarlık, sikat gibi kazaihetten istifade etmelerini tavsiyeden çekinmiyorlar. Amerika’da münteşi serbesti (Freiheit) gazet-i uşaklarıyla aşçılara efendilerini ne sûretle hafiyen temsil edebileceklerini deveri devir izâh ve talim etmişti. Londra’da matbu (Rehberi imhaiyun) isminde ki bir kitapta suikast bombalarına mahsus yüzü mütecâviz terkip anarşistlerin nazar-ı istifadesine arz olunmuştu.

İmhaiyûnun memaliki muhtelifede ki kuvvet ve muvaffakiyetleri her memleketin şerâit-i siyâsiye ve ictimâiyesiyle sekenesinin seciyesine göre tahlif eder. Fransız anarşistleri şâyân-ı dikkat bir eseri hareket göstermişlerdi.

Alman imhaiyûnu Alman amelesinin havası harikasından olan fikr-i inzibât-ı perveraneyi izaleye muktedir olamadıklarından halkı celp edememişler ve ekseriya başka memleketlerde çalışmaya mecut olmuşlardır.

Avusturya ise hükümet tarafından icrâ edilen tazyikat-ı şedide sayesinde anarşist cereyan-ı medarı endişe bir halde biyadi vesaat edememiştir.

İsviçre ile İngiltere imhaiyuna birer karargâhı daimi iken sekinlerei meslek imhai ile hiçbir zaman istinas eylememiştir.

Amerika ameliyesi, tarz-ı maişetleri netîcesi olarak tabian istiklali tama meclup olduklarından, Amerika Avrupa’dan matrut anarşistlerden hayli bizar oldu. 1886’da Şikago’da vaki‘ olan kıyâm-ı azmin mürettep ve müsebbibleri başlıca Alman imhaiyûnu idi.

Nihilistlerin miktar ve nüfusları hakkında kati bir fikri istihsâl-i kâbil olamaz. Yalnız azim sermayelerin ameleye ilgâ-yı zarar ettiği ticaretgâh şehirlerle müsteit ihtilâl olan mukâvemetsiz toprakların her köşesinde bu medeniyet-i hazıra düşmânlarının nekhiban fırsat oldukları hadisat-ı mükerrere ile teyit etmiş hakâiktendir.”

2.3. 37. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.3.1. Terbiye-i Teheyyüciye

Bu yazı Doktor Ethem'e ait tıp-sağlık konulu bir makaledir. Yazıda gereken durumlarda heyecanı nasıl kontrol edebileceğimiz üzerinde durulur. Heyecanı kontrol edip bazı durumlarda hataya düşmemek üzerine bilgiler verir. Bu yönüyle biraz da psikolojik bir yazıdır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Terbiye-i Teheyyüciye

Education emotionelle

Hiddet-i amik rûhumuzda feverân ettiği zamân hemen ilk a'razını bulmaya çalışmalı çehremizde bir sükûnet tezâhürünü muhâfaza etmeli. Sesimiz halîm kalmalı, tavrımızın dürüştlüğü tenâkus etmelidir, ve gayr-i hissî bir sûrette derûn-ı rûhumuz dahi bu tezâhürât-ı hariciyeye tab' tebeddül eder. “Senen”

Terbiye-yi teheyyüciyyeden maksat tehyicâtı husûle getiren esbâbı izâle etmek değildir; bunların izâlesi bütün nizamâtı kainatın bir silsile-i nezâket ve melâyemet sûretinde icrâsı demektir ki bunu idrâk etmek şüphesizdir ki bize müyesser olmayacaktır. Bizim maksadımız esbâb-ı müheyyiceye kârşî tehevür ve hiddet ile bir mecnun saldırıların sûretinde mukabele etmemek, mucat-ı teheyyüciyyenin galeyanına rağmen bir sükûnet tâme hıfzetmek, rüzgara kârşî metin bulunup bir pamuk çöp gibi en ufak bir ihtizâzdan havalanmamaktır. Bu kâbil mi?

Teheyyücât, yere evrilen bir lastik topun bi'l-mecbûriyye havaya sıçraması gibi bir akse'l-amel mihakinin tezâhürü mecbûriyyesi olduğu halde terbiye-i teheyyüciyyeden nasıl bahsedebiliriz? Tahkirin hiddeti celp eylemesi, zulmetin havfi tevlid etmesi bir mihânikiyeti mecbûriye icâbı olduğunu kabûl edersek terbiye-i teheyyüciyye nasıl mümkün addederiz?

Şüphesiz ki Teheyyücât bir akse'l-amel, bir menakse “Reflexe” sûretinde tavi ve mecbûri olarak ibraz-ı tezâhürat eder; aynı zamânda şurası da bi şüphedir ki akse'l-amel teheyyüciyyenin husûlü bir lüzûmu kati tahtidinde değildir. aynı bir sebep her mekan ve zamânda aynı netâyic-i hissiyeyi tevlid etmez. Bir kavmin bir tahkir sûretinde telakki edildiği bir ihtarı bir kavmi diğer soğukkanlı kabûl eder, bir şahsın havfını istilzâm eden bir vaka kârşısında bir şahıs diğer sakin ve gayr-i müteessir kalır. Hatta aynı bir şahıs bile aynı zemin ve muhîtte bulunmak şartıyla esbâb-ı müheyyiceye kârşî daima aynı sûretle

cevap vermez büyüklerden gelen bir ihtârı bir nasihat-ı muhakka sûretinde kabûl ettiği halde küçüğünden gelen aynı ihtârı nühüvvet ve gurur ile mukâbil eder; hareketinizi tenkid eden bir hayr-ı hevâhe karşı baş başa veyahut bir meclis-i umûmide bulunmanıza, ifadenin nezâket veyahut deriştîyesine göre sükûnet veyahut tahavvurla mukabele edersiniz. Hülâsa zamân ve muhîtin şerâiti muhtelifesine göre muhtelif kavimlerin, muhtelif fertlerin ve hatta aynı bir ferdin aynı esbâb-ı müheyyice önünde ibrâz ettikleri akse'l-ameller muhtelif olur. Ferdin hâlet-i rûhiyesine, asabiyet-i mühessesine, tahsil ve terbiyesine göre husûle gelen tesire kadar vâsıl olan bir sükûnet ve mülâyemete tesadüf eder. Bu da ispat etmez mi ki tehyüc her vakit elzem, her vakit mecbuûri değildir; o halde mesele bazı şerâit tahtında bizi lakayd bırakan esbab-ı müheyyiceye kârşî şerâit-i sâire tahtında dahi lakayd kalmaktan, yani bir ihtirastır nazikâne, deriştâne ifade olsun, bunu aynı sükûnet ve virûdet ile kârşılatabilmek kâbiliyetinden ibaret kalıyor. Hangi aklı selimdir ki bu kâbiliyeti kabûl etmesin?

Tehyücün, evvelce tahlil etmiş olduğumuz anâsır-ı muhtelifesi beynindeki münâsebet ve mevâzâtını nazar-ı dikkate alınca zabt-ı tehyücât için ne gibi manuveralar kullanabileceğimizi bizzat keşfedebiliriz.

Demiştik ki harekât-ı azliye tehayyücatın lazım gayr-i müfârik ve bir dereceye kadarda âmil müessiridir. Harekat-ı azliyemiz tehayyücat bir “Gayr-i mevcûttan” ibaret kalmaya mahkûmdur ve tehayyücât hareketimize göre sâyesinde kesb-i şiddet ve vahşet eder. O halde her şeyden evvel işbu harekât-ı azliye üzerine icrây-ı tesir etmeliğimiz icâp edecektir. Harekat-ı azliyenin bir kısmı dahiliyyedir ki bizim bunlar üzerine bir tesirimiz yoktur; zarbat kalbimizi, zücret teneffüsümüzü, tazyîk sadrımızı izâle edemez, irademiz bunlar üzerine tesir-i mefkûd denecek derecede zayıftır. Fakat kaşlarımızın çatılması, yumruklarımızın kelidilmesi, ilâhare, üzerine icrâ-yı tesir etmeye iktidarımız vardır.

Kendisine hürmet ettiğimiz büyük bir zâtın huzurunda bir hiddetin bütün feverân-ı dahiliyesi ile alt üst olduğumuz halde bile tehyücün hareket-i vahşîye-i hariciyesini icrâdan imtina' eder, benliğimizi işgal ve teshir eden heyacanın emir ve tesirine rağmen sitremizin düğmelerini çözmez, ellerimiz birbirini üzerine bağlanmış olduğu halde zâhiri bir sükûnet nekâbını muhâfaza ederiz. Hareket-i akliyemizde husûle getirdiğimiz bu inkita' (bu faaliyeti mani'aya Intiribition) biz bizzat isteyerek yapacağımızı inkâr etmek iktidira-ı beşeriyeyi inkâr etmekle birdir.

Bir münâkaşaya şâhit oluyoruz, evvelâ bilâ tesir bir seyirciyiz, fakat biz biliyoruz ki münâkaşaya kârışıp aynı etvâr ve evzâ-ı bilâ ihtiyar taklide teşebbüs edersek aynı tehyücâta bizde uğrayacak ve müntakit-i makûlemizi Logique rationnelle kaybederek bizde iki muhâsım gibi asabiyet ve tehyücün esiri olacağız; o halde münâkaşaya kârışsan bile aynı etvâr ve evzâ'ı taklit etmeyeceğimizi, iskemleden fırlayıp ellerimizi masa üzerine vurmuyacağımızı, esmâ-i kelâm için hançerimizi parçalayacak derece bağırılmayacağımızı daha ibtidâten tehmim eder ve tasmîmizde kâfi derece harâret ve kuvvet mevcûd ise ciddet muvaffak oluruz.

Hareket-i azliyye hiç başlamamak kâbil olduğu gibi bir kere başladıktan sonra dahi tevkîf etmek iktidârımız dahilindedir. Büyük bir gazabın mecnununa harekâtı içinde benliğimizden geçtiğimiz zamân birdenbire gayr-i müntazır ve bizi fevkalade tesir edecek bir haberi beşerât getirseler hiddetin harekâtı mecnunanesi münkati' olur. Hatta bunun yerine hareket-i müserret bile kâim olabilir. Kezâlik hiddet esnâsında çehremizin bir müfteris hayvân eşmei'z-zâniye kesb-i müşabehet ettiğini, kendimizi bir aynada görür gibi, tasavvur edecek olsak kâbil değildir ki insâniyetten bu derece teba'id ile düçar olduğumuz sükût-u ahlakından mahcup olmayalım; ve kâbil değildir ki bütün feverânı tehviremiz, çarkının bir dişi kırılmış bir makine gibi, birdenbire sönüp zavallı yüz tutmasın. Belki de tehvirimiz hemen anı olarak muntafi olmayacaktır; fakat hiç olmazsa harekât-ı azliyenin itâ ettiği gıdadan mahrum kalmakla kesb-i zayıf edecek, fazlalığı tenâkıs edecek, ateşi bulutlanacak, baki kalan kısmı üzerine icrâ-yı tesir ile bütün bütün amâde kalp etmek ise artık büyük bir cehd ve te'ayyi icap etmeyecektir.

Tehyücâtın en vazih ve en mecbuûr-u tezahürattan berdide gözyaşlarıdır. Fakat ne kadar insânlar vardır ki bize münhasır kalması icap eden bir yeisi ecnebi nazarların tecessüsü altında lekelemekten, iradenin bütün za'afını ikrâr eder ki olmak veyahut başkalarının tesir ve telimini celp eylemekten ihtirâzen, izhârdan imtina' ederler.

Bu sûretle anlayabiliriz ki tehyücât-ı azliyesinden her birini muhtelif mülâhazât ve mukasedathında tamamen mahvetmek kâbildir. Tehyücümüzü izhâr eylemek bütün mahrumiyeti rûhiyemizi inzâr ağyarın tecavüzüne ma'ruz bırakmak, üryan bir vücudun nekâyısını teşhir etmek demektir; nasıl en basit bir terbiye nekâyısı bedeniyenin ihfâsını emrederse uyûb-u rûhiyemizin bir nekâb zâhiri ile sitri dahi aynı nezâket ve terbiyenin levâzımındandır.

Uzlet-i hariciyenin bî lüzûm ve çirkin nekâsetini tevkîfe mevful olduğumuz zamân mevkufiyetimiz yalnız bu dâireye münhasır kalmaz, uzlet-i dahiliye üzerinde icrâ-yı tesir etmiş oluruz. Dahilî ve haricî harekât birbiriyle münâsebettedir, çünkü her ikisini de idâre eden evi'yenin inbisât ve tazyîkidir, hiddette evi'ye-i hâriciye'nin takbiz-i taht-ı tesirinde tahsil eden hareket-ı hariciye ile her zamân olarak eviye-i dahiliyede bir inbisât tekevvün eder; bunun içindir ki kan dimağa, kalbe vamiya hücum ederek hiddete mahsûs olan hissiyât-ı tevlid eder; uzlet-i hariciyeyi men ediniz, bir ipliğini sökmeye başlayınca nasıl bütün çorap sökülürse evi''yei dahiliye dahi aynı sûretle fa'âliyetinden mahrum kalarak teheyyücün her iki amil müessiri dahi mağlup edilmiş olur.

Terbiye-i teheyyüciyye yalnız ifâli azliyeden isti'aneye müftekir olacak derecede mahdut ol-vesait değildir. Biz de bu vasıta-i azliyeden daha ziyâde yardım edecek bir iktidar aklı, bir mülâhâza-i mantikiyye, asil ve kadir bir idrâk ve muhâkeme mevcûttur. Beşeriyet muvani tabiatı ezmek iktidârını en ziyâde mülâhâzât ve muhâkemâtından iktisâp eylediği gibi terbiye-i teheyyüciyye dahi bu menba' feyazından isti'âne edecek, tasvirât ve tahayyülâtını sevk ve idâre sâyesinde Teheyyücâtını tezyid ve tevsî veyahut zayıflatıp itlâf etmek iktidârına mazhar olacaktır. Rüzgar heyacanın şiddetle ve zanolunduğu henkame-i şiddet ve ihtirasta mantıkîn, mülâhâzanın, muhâkemenin, ma'kuliyetin hemen de hiçbir tesiri yok zan olunur; fakat bu hengame-i şurişte bile zihne tebâdir eden bir cersume-i muhâlefet fırtınayı birden durdurmak değilse bile rüzgarın istikâmetini değiştirmek ve hiç olmazsa sandalımızı dalgaların tesirine göre idâre etmek iktidârını itâ eder. Mülâhafaza-i kuvvi olanlar, kavvanini rûhiyeye vukufı sâyesinde anâsırı akliyenin birbiri üzerine tesirini bilenler tahayyül ve tasavvurlarını biran irade ile teşvik ederek zihinlerinde uyanan fikr-i cedidi besleyip büyütürler ve bu sayede tehayyücâtın tesirini ta'dil ve izâle edecek bir hissiyât-ı muhalefe gürîh-i tekvin etmiş olurlar.

Muhâkemat-ı akliyenin tesiri müsbet olmaktan ziyade menfidir; burada bir irade-i fe'aleden ziyade bir irade-i maniaya ihtiyaç vardır; efkâr ve hissiyât-ı cedide bulup teşvik ve tevsiden ziyade anâsırı teheyyüciyyeyi men edip çevirtmek cihetine ma'tuf olmak lazımdır fakat meni fiilden daha müşkül olduğu için biz her iki cihetten de istiane ve istifade edebiliriz. Kin ve nefretin muzarratlarını gösteren tahayyülat-ı mani'den dahi istifadeye çalışırız.

Bazen de mağlup etmeğe mecbuûr olduğumuz teheyycât, bir müddet evvel tahsil etmiş olan vefakat hitâma ermiş zan olunduğu halde kibir ve tahavvütümüzde açılan cerihaları tahayyül etmekle birdenbire yeniden kesb-i şiddet ve vasi'at etmiş bulunan Teheyycâtı müzmineden olabilir. Bu Teheyycâtı müteahhire üzerine tesirimiz daha kuvvi ve sehildir. Çünkü burada artık ilk devrei hadenin şiddet ve tefevvuru mevcût değildir; biraz daha fazla mantıkla, soğuk kanlılıkla muhâkeme etmek için şerait daha müsaittir. Hemen munsarif olmayıp bir müddet sonra yeniden uyanan veyahut müzmin bir şekilde girerek uzun müddet devam eden Teheyycâtı besleyen bizim tahayyülatımızdır, halbuki biz tahayyülatımızı istediğimiz gibi tevcih ve idâre edebiliriz, zihnimiz bir köşe başıdır ki her dakika birçok fikirler bu yoldan geçer, bunların içinde belki düşmanımız çok, fakat arada bir seçtiğimiz dostumuzu yakalayıp bununla beslenmeye çalışmaya, tahayyülatımızı bu fikri muvâfık üzerine tevcih etmekte büyük bir müşkülât yoktur. Böylece anâsırı muvafakeyi toplayarak, tahayyülâtın iradeye ilanı isyân eden müla'iyatını men etmek üzere ma'kul ve mantıki fikirlere ağış zihnimizi açarsak Teheyycât beslenemez, büyüyemez, zayıflar, ölür; ve hatta çok def'alar bir mürde zattan başka bir şey olmaz.

Hülasa terbiye-i teheyycüiyede maksadımıza hizmet edecek amillerin biri azuli diğer akli olmak iki tarîk tesirini beyan eyledik. Bu esas nazar-ı dikkate alındıktan sonra zemi ve muhîtin her dakika sahne-i vicdaniyemize irsal ettiği tenbihat ve tehassüsatdan, ale'l-umâm esbab-ı hariciye ve dahiliyenin her birinden ayrıca istifade edebiliriz. her müşahede, her tecrübe, her müvarede-i zihniye bizim terbiye-i nefsiyemize hizmet eder. Biz bu terbiyenin hudûtu esasîyesini çiziyoruz, bu hudutu giddikçe tavzih ve tebriz etmek için biraz sarf-ı zihin etmek kâfidir. Şunu da nazar-ı dikkate almalıyız ki terbiye-i teheyycüiyeye terbiye-i iradenin bir nevi diğeri bir ferî, bir cüzüdü. İradesi metin olanlarda zabt-ı teheyycât iktidarı daha büyük bir suhûletle tahsil eder; Teheyycâtın ekseriyetle bî faide ve muzır olduğunu bildikten, bir irade-i metine iktisabı için mülâhazât ve mütala'amızın bize her dakika bahş edildiği vesaiti malum olduktan ve husûsiyle zihnimizde oynayan efkâr ve hissiyâtın tesir ve teşariki kanunlarına vâkıf bulunduktan sonra bu hususta büyük bir zahmet çekilmez. Ve zamânın iane-i müfidesi sâyesinde terbiye-i teheyycüce bile bir itiyat haline girerek rûhu çıplak bırakan çirkin tezahüratı heyyiciyyenin müfteris tesiratından vekaye-i nefsetmek kâbil olur.

Biz, medeniyette geri kalmış olanlarda terbiye-i teheyyüciyyenin lüzûmu daha âşikâr ve şediddir. Bir mahluk şu keydden ibaret olarak akse'l-ameller, arzular, saikalar (instiuct), hislerinde canban bir çocukla melekat-ı akliyesinin hakimiyeti sâyesinde hevesat-ı nefsanîyesini mağlup eden bir kâmil arasında mevcûd olan tedric ve tekâmülün aynını akvam-ı ibtidaiye ile akvam-ı medeniye arasında dahi bulmak kâbilidir. Tümünden ve terakkî hakimiyet-i hissiyâtın ezilip mağlup edilmesi gayesini takip eder; halbuki bizler ekseriyetle bir müstebidin keyfine ve menfaatine tabi birer miskin, veyahut biçareleri hevesatımızın kamçuları altında ikiletten birer müstebit, ve her iki sûretle dahi tehayyülat ve hevesatımızın oynadığı birer zayıfı'l-iradeyiz; daha doğrusu her birimizin rûhunda bir müstebdu bir miskin mevcûttur, şerait-i muhtelifeye göre bu ifrat ve tefritin her bir hedy-i alim ve vicdanımızda vakit vakit hükümrân olur. akıl ve mantıktan ziyade bizi idâre eden hissiyât, ekseriyetle sefil ve çirkin hissiyâtdır; idara-i meşrutanın bahş edildiği hürriyet-i hissiyâtımızın çılgın tezahüratına dahi vasi ve serbest bir meydân açtığı için münâsebet-i ictimâiyemizde her dakika sefil bir ihtirasın bir numune diğerini müşahede etmekteyiz. Filhakîka “dünyayı idâre eden hissiyâttır”, fakat hissiyât bir mağlubiyeti ve mantikiyet dizgini ile zabt edilemeyecek olursa tezahürat-ı adi hevesattan, menfaatçilikten, iftira ve iftirastan başka bir şey olamaz. Halbuki beşerin hürriyeti hissiyâtını serbest bırakmakla değil bilakis hissiyâtını hapis ve idâre etmekle kâimdir; zaten her bir hürriyet böyle değil mi? Hürriyeti bir kuvvet-i faaleden ziyade bir kuvvet-i mania sûretinde anlasa idik, bizim hürriyetimizin diğerlerinin bizim hukukumuzda ademi tecavüzü ile tekvin edeceğini kabûl etse idik o halde na kadir su-i tefhimlerin mizacı tesadümlerin önü alınmış olurdu; hissiyât ve teheyyücâtımızı zaptedecek bir irade-i metinenin lüzûmu mecbuûriyete kâil olsa idik, terbiye iradenin ferdi ve ictimai mesaimizin en mühimlerinden biri olduğunu idrak etmiş olsa idik takip etmek niyetinde olduğumuz sebili medeniyet ve terakkînin meraklı müşkülesi kati etmek için ne kuvvetli bir silahla mücehhez bulurduk!

Terbiye-i teheyyüceye daha çocukluktan başlamak lazımdır. Her terbiyenin maksadı ve ceranini tahtü'l-vicdani halde geçirmek, tabiri diğerle itiyadat-ı tekvin etmektir. İtiyadat ise teşariükat-ı fikriyenin “Associations des ideaes” kesret ve kuvvetine tabi olduğu cihetle zabtı Teheyyücât iktidarı ne kadar ibtidaden ita edilmeye başlanırsa teşariükat-ı fikriye o kadar kadim ve kesret tekerrürü icabıyla o kadar rasin olur, terbiye-i teheyyüciyyeye ma'tuf mesaimiz dahi o derece dua olur ve o kadar suhûletle 'itiyat haline

geçer, halbuki çocuklara verdiğimiz terbiyede biz tamamen aksine gider ve çocuğun Teheyyücâtını zabt değil, daha ziyade izhâra badi oluruz. Henüz zayılların adımlarını atmaya başlayıp her tecrübesi bir sükut ile hitâma eren nevzâdın kârşısında valideler her sükûtu müellim çığıllıklarla kârşılırlar. Bu çığıllık kârşısında sükûtun mürecceh olduğunu beyan eylediğim bir valide “Biz bağırmasak oda hiç ağlamaz” diyordu. Hakîkaten çocuklara ağlamayı bile öğretmek lazımdır. Biz kendi tezahürat-ı müellimemizle feryatlarımızla çocuklara acıyı hissetmek, enin ve ızdırap ile müteessir olmak, ızdırabını göz yaşları ile izhâr etmek lüzûmunu telkin ederiz. Ve çocuk o kadar ağlamayı öğrenir ve alışır ki artık esbab-ı mevcuanın pek cüz’ü olması bile göz yaşları yağmurlarının boşanmasına badi olur. Bu b-îi lüzûm şefkatler ne kadar def’alar çocuklar için suni hastalıklar bile tekvin eder, tesâdüfen çocuğunun topalladığını gören bir validenin gösterdiği telaş ve enişe çocuğa hakiki bir topallık tavrını taklit etmeği telkin eylemiş ve topallamak gayr-i ihtiyari bir sûrette bir itiyat haline girmeye başlamıştı; fakat arızanın menbağını gösterip çocuğun dikkatini başka cihete tevcih için evvela ebeveynin gayr-i müteessir bir tavır almaları lüzûmunu beyan eyleyince az zamân sonra topallamak dahi derhal zâil oldu.

Her terbiyede olduğu gibi terbiye-i teheyyücede dahi tekâmül riayet etmek, yani kademe kademe ileri gitmek lazımdır. Terbiye bir ilim değil bir sanattır, ve bu itibâr ile her ki şerait-i muhtelifeye göre sûret ve vesaiti tatbiki tebeddül eder. Her ferдин meyhaniyeti hissiyesi kendine mahsûs bir ferdiyeti hazidir, bizim terbiye edeceğimiz dahi bu hissiyeti husûsîyye olduğu için her fert hakkında husûsî tedbirler kullanmaya ihtiya vardır.. Her şahıs tahsil ve istidadına, izan ve zekasına, hisseyeti müteheyyicesinin cihet-i bârizesine göre teheyyücâtını zabt edecek tedabiri tahmin ve tatbik eyler. Bu tatbikte ilk dakikadan men izhârı en müşkül sahneyi heyyiciyye üzerine hücum etmek mesaimizi daha ibtidaden mağlubiyet ve akamete marûz bırakmak demektir. Bizim her teşebbüsümüz bir galibiyet ile netîcelenmek icap ederki nefsimiz daha itmişan ve Teheyyücât-ı müteaakibe-i şedideyi zabt etmek için iktidar tahsil eylesin, bu sebepledir ki ibtidaden bir irade ile idâre edilmesi en kolay görünen Teheyyücât üzerine hücum etmek ve bade ilk küçük galibiyetlerin verdiği itimat ve itmişan sâyesinde zabtı daha müşkül, tezahüratı daha müteşab, meyhaniyeti akse’l-ameliyesi daha kadim ve kuvvi teheyyücât ile uğraşmak lazımdır, ilk zamânlarda arasına mağlubiyetlere düşer olmayacak değiliz, heyecanların en basitini mesela bir kapının sertçe açılıp kapanasından bir köpeğin havlamasından korkmamak

iktidarını iktisâb için bile bidayette müşkülata ve hatta mağlubiyete uğramaklığımız mümkündür. Fakat düşünmeliyiz ki beşerin en büyük imtiyâzı tabiatın kuvve-i nabina'sına kârşî galibiyettir; Teheyyücât-ı sûretinde tezahür eden hissiyât-ı şedide ise tabiatın ağaçları, binaları zir ve zir eden fırtınaları gibi nabina ve vahşî bir kuvvet demektir; beşer asırlardan beri devam eden cesurane mesaisi ile her gün adevi tabiatın bir kuvvetini ezmeye muvaffak oluyor, ya biz kendi nefsimizde mevcûd olan vahşet-i tabiye'nin en basitlerini bile ezmeye gayr-i muktedir mi kalacağız?

Hayır, beşerde adem-i iktidar mevcûd değildir. Adem-i iktidarı, iktidarının kuvvetini bilememek, duşmanı mağlup edecek tarîk ve vesait öğrenmemekten mütevarittir. Yoksa hissiyât ve teheyyücâtın mahikiniyet fizyolojisine vakıf olan her bir teheyyücün mükevvin olduğu anâsırı deruniyeyi teşrih ve tahlil edebilen ve husûsîyle ilk mağlubiyetlerden tevmid olmayarak her mağlubiyetin verdiği dersten istifade edebilen şahıs nihayet teheyyücâtına hüküm eylemeğe, evvela en basitinden başlayarak bi'l-âhire en mufassal ve en derinlerine dahi hücum etmeye kadir olur.”

2.3.2. Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesinden Sû-i Tagaddi

Bu yazı Cemil Süleyman'a ait sağlık konulu bir makaledir. Yazıda dönemin en meşhur hastalığı olan veremin üzerinde durulur. Veremin bir sebebinin de insnaların beslenme alışkanlıkları ile ilgili olduğu vurgulanır. Aslında hastalığın tedavisinin bu şekilde biraz da insanın kendisinde olduğunu söyler. Bu diğer hastalıklar için de geçerlidir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Veremin Esbâb-ı İctimâ'ıyyesinden:

Sû-i Tagaddi

Geçen makalemde, basil dokuhların uzviyet üzerindeki tesirleriyle, inscenin bunlara kârşî müdâfaalarından bahsetmiştim. Filhakîka uzviyetin burada mühim bir vazifesi var. Bunu, en ziyade intani hastalıklarda görüyoruz. Derece-i hararet terfi ediyor; nabız yükseliyor; teneffüs kesbi sürat ediyor; hastalığın nevi ve mahiyetine göre kıylar, ishaller başlıyor, öksürük ziyadeleşiyor; hasta terliyor; titriyor. İşte bunlar, hep uzviyetin müvellidü'l-maraz mikroplara kârşî şedid bir müdâfaasından başka bir şey değildir. Nitekim tababet, en ziyade inscenin bu faaliyetinden istifade ediyor; ekseri ahvalde fennin

kifayetsizliğinden husûle gelecek muvaffakiyetsizliğin telafisini, uzviyetin lütuf muavenetinden bekliyor.

Bunun için fen tedavi, ekseriye hastalıktan ziyade hastanın bünyesine ehemmiyet verir. Çünkü eğer marizin teşkilat bünyesi tesirat-ı hariciyeye mukavemet edebilecek, daha doğru manasıyla müdâfaalarını yapabilecek bir kâbiliyette ise, mutlaka hastalığa galebe çalacaktır. Bu hususta birçok müşahedeler var. Mesela tifo böyledir.

Hasta, çare-i selametini, kendi kendine hâzırlar ve iyi olur. Sonra, bilhâssa ihtiyarlar üzerinde yapılan feth-i meyyiti ameliyatında, etrafı bir tabaka kelsiye ile ihata olunmuş kühufu deriniyeye tesadüf ediliyor ki bu gibi vekayi, bize, vermek kendi kendine iyi olabildiğini gösteriyor. Bunu yapan, şüphesiz, inscedir. En son kabûl olunan nazariyeye göre bugün herkesin verem olduğu muhakkaktır; yani ciğerlerinde basıl dokuhu taşımayan hiçbir fert yoktur. Nitekim veremi i´raz-ı ibtidaiyesini tamamıyla izhâr ettikten sonra iyi olan, senelerce bu müthiş hastalığa mukavemet gösteren bünyeler vardır. Burada yine, en ziyade haiz-i ehemmiyet olmak üzere tağdi meselesini nazar-ı itibâra alıyoruz. Ve hastanın iyi beslenebilmesi keyfiyetini düşünüyoruz.

Esasen bu düşüncenin haklı olduğunu kabûl etmek için insânın bir tabip, bir mütehassis olmasına lüzûm yoktur. Hayatın başlıca ve en mübrem ihtiyaçlarından birinin gıda olmasına göre bu meselenin gerek hıfzı's-sıha ve gerek ilm-i imraz nokta-i nazarından ne derecelere kadar haiz-i ehemmiyet olduğu küçük bir mülâhaza ile takdir olunabilir. Hatta diyebilirim ki bu bahis, başlı başına bir fendir. Bence, yemek yemeyi bilenler, hayatında, sıhhatlerine kârşî yegane ve mühim bir vazifeyi ifaya kâbiliyeti olanlardır. Fakat maalesef, bizim tarzı maişetimize nazaran, bu kâbiliyette yaratılanlar o kadar az ve hayatın bu en ibtidai ihtiyacı takdir edebilmekten aciz insânlar o kadar çoktur ki hatta şurada bir mukâyese yapmaktan o utanacağım. Müteaddid aşçıları, müzeyyen ve bir ihtişâ yemek salonlarıyla kibar ailelerden, bacağının arasında ekmeğiyle soğanı yiyen en sefil tabakalara kadar bütün insânları ayrı ayrı tetkik edecek olursak, bizde ki tarz-ı maişetin, bütün diğer hususat-ı ictimâiyede olduğu gibi nasıl sefil ve cahilane esaslar üzerine kurulmuş olduğunu görürüz. Evet, yemek yemek deyip geçmeyiniz. Bence bu, mühim bir mesele-i ictimâiyedir. Kendilerini beslemeyi bilmeyen milletler mevcûdiyetleri payidar olmaz. Bakınız burada, yemek yemek demiyorum. Çünkü bunun manası, bizde, ma'ada doldurmaktır. Halbuki bugünkü terkiyat-ı fenniye, insânların şerait-i makule dahilinde beslenebileceklerini meydâna koyuyor. Ale'l-ittlak gıdanamı

verilen mevvad ile mideyi doldurmaktan tehassül edecek fevaid o kadar meşkuktur ki bunu layıkıyla takdir edebilmek için cihaz hazmı üzerinde icrâ-yı tesir eden birçok muamelatı maraziye peydayı vukûf etmek, fena şerait dahilinde alınan gıdaların alelekser ifal-i hayatiye üzerinde vahim tesirler husûle getirdiğini bilmek lazımdır. Ve fakru'd-dem, zafiyeti müterakkîye ve bu sebepler ile husûle gelen bilhâssa verem gibi hastalıkların su-i tağdi yüzünden ileriye geldiği gayr-i kâbil inkârdır.

Burada, maşiyet ve tarzı hayatın mühim tesirleri olduğunu söylemiştim. Bundan maksat, şüphesiz, gıdanın cins ve kıymeti, yahut fiyatı itibâriyle zenginliği değildir. Vücutta tereyağının vazifesini, aynı sûretle kuyruk yağında görür. Uzviyete lazım olan kârbondur. Onu ister yağ ile, ister şeker ile, isterseniz nebatât ile idhâl ediniz. Netîce itibâriyle birinden husûle gelecek faideyi diğeriyle de istihsâl etmek mümkündür. Fakat burada, asıl haiz-i ehemmiyet olan cihet, alınan mevad-ı gıdaiyeyi, iyi hazmetmek; onları, kolaylıkla, vücuda yarayacak bir şekilde ifrağ edebilmektir. Ve bu, şüphesiz, cihaz-ı hazmiyenin derece-i faaliyetine göre değişir.

Hazım fiilini, bir silsile-i hayatiye takip ederek, tetkîk edecek olursak, ibtida, uzviyetin ığdiyeye olan ihtiyacından, muayyen zamânlarda başlayan bir iştihahası ile haberdar oluruz. Bizde bu arazuyu tevlîd eden, doğrudan doğruya asab-ı hissiyenin tenhibidir. Gerek hayalat, gerek ruyet ve gerek hissiyâtı şame ve zaika ile tezahür eden bu intiba, bilakis asabı muharrakiyeye intikal ederek, hazımın mihanikiyetini husûle getirir. Guded-i luabiye ifrazata başlar; ma'ada, asaresini hâzırlar, bağırsaklar harekete gelir. Görülüyor ki bütün diğer ifal-i hayatiye üzerinde olduğu gibi, hazım husûlü mihakiniyetinde de yegane amil müessir, cümle-i asabiyedir. İştihayı tevlîd veya tenkîs eden esbab-ı hayatiye arasında, doğrudan doğruya uzviyete tesir eden avamil-i madiye ile hevasımıza temlik eden hissiyât-ı asabiyeyi yekdiğeriyle mukâyese edecek olursak, bize asıl tehlikenin nerelerden geldiğini kolaylıkla keşfedebiliriz.

İştihanın hazım, imtisas ve temessül fiilleri üzerinde herhalde büyük tesirleri var. İştihatsız alınan gıdanın hazmı nispeten batı olduğu gibi hazımsızlığın en mühim avarızından biride işgihatsızlıktır. Bunu, ale'l-ade zamânlarda kendi vücudumuz üzerinde tetkîk edebiliriz. İştaha ile beynin bir yemeğin, ifal-i hayatiye üzerinde his olunacak derecede bir tezayüdü kuvve husûle getirdiği gayr-i kâbil inkâr olmakla beraber, suhûletle hazmolunduğu muhakkaktır. Esasen iştihâ, hali sıhhatin bir miyari gibi telakki olunabilir. İştihayı tenkis eden sebepler arasında, en ziyade nazar-ı itibâra alınmaya şâyân olan

husûsattan biri, belki en mühimi, şerâit-i hayâtiyedir. Bunu takdir eden milletlerin tarz-ı hayati tetkîk edilecek olursa, insânların muntazam bir program dahilinde yaşamakla neler kazanabildiklerini direk etmekte müşkülât çekilmez. Sıhhatlerine en ziyade itinâ eden İngilizler, şüphesiz, bu sayede cihangir olmuşlardır. Âlî fikirler daima kuvve-i dimağlardan südür olur. Bugünkü Avrupa terkiyat-ı medeniyesi, mesai-i hayatiyelerine bir şekil intiza verebilen milletlerin kuvvet ve zekasına istinat ediyor. Şüphesiz onları, sa-i ve terakkîye sevk eden sıhhat-i bünyeleridir. Muntazam yerler, muntazam yaşarlar, buna mukâbil çok çalışırlar. Burada intizamdan maksat, hayatı, ihtiyacata göre taksim edebilmektir. Esasen uzviyetin buna pek büyük ihtiyacı var. Biz bu ihtiyacı itiyat etmezle izah ederiz. Halbuki bu hissi tevlîd eden, asıl uzviyettir. Muayyen zamânlarda hazım etmeğe alışmış bir mide, ertesi günü, aynı saatte isaresini ifraz etmeğe başlar. Eğer biz ona, o zamân muhtaç olduğu gıdayı vermezsek, mide, kendi kendine hareketine devam ederek, nihayet yorulur ve bi'l-âhire idhâl edilen itamayı müşkülâtla hazım eder. Binaenaleyh fiil hazm-ı teşevvüşe uğratmamak için yemeklerimizi muayyen zamânlarda yemeliyiz. Bu intizamsızlık yüzünden husûle gelen imraz-ı mideviye, iştihayı tenkiz ediyor. Bir müddet sonra, su-i hazm irazı baş gösteriyor. Mideye ne versek kabûl etmiyor; buna bağırsaklarda iştirak ettiği sûrette insce gıdasını alamadığı için günden güne za'afiyet peyda ederek, vücutta birçok intani hastalıklara kârşî istidat hasıl oluyor. Bu ihtimâlata nazaran, yemek zamânlarının muayyen olması, en mühim şerait-i sıhhiyeden maduttur. Bilhâssa Londra'da yemek zamânları için umûmî denecek bir program mevcûttur. Mesela gündüz onikide herkes sofrasının başında bulunur ve hayatı yeviye, o derecede büyük bir intizamla takip olunur ki milyonlarca insânlar, aynı muhavvere merbut makine aksamı ki mütehadden hareket ediyorlar zannedilir. Burada, hayat-ı yevmiyenin büttn bir ömr-ü beşer kadar kıymeti ve ehemmiyeti vardır. Sekiz saatlik bir saye mukâbil on altı saat istirahat etmek bir hakkı müktesep olduğu gibi hayati bir kaide-i sıhhiye tâ'b tutmakta bir emr-i zaruriyedir. Bilhâssa bu hususa hizmet edecek; halkı, sıhhatlerini muhafaza etmeye icbar edecek birçok müdâfaa-i sıhhiye müesseseleri var. Bizde ma'alesef bunların hiç birisi mevcût olmadığı gibi sıhhatlerine itinâ etmek lüzûmunu takdir edenlerde yok. Bizde yaşamak, vakit geçirmekten ibarettir. Hatta bu cümle lisanımızda en ziyade kullanılan bir düstur ameli ehemmiyetini haizdir. Mesela “ Haydi deniz kenarına gidelim biraz vakit geçirelim...” deriz ve en ziyade vaktin geçmediğinden şikayet ederiz. Halbuki vaktin geçmiş olmasıyla ne kazanabiliriz?...

Bilakis hayatın kıymetdar birkaç saati kaybedilm-iş olur, değil mi?... Hayatı bu derecelere kadar istihfaf eden insânlar, şüphesiz, sıhhatlerine tekayyüd etmek lüzûmunu takdir edemezler. Nitekim asırlardan beri hayat ve maşiyetimizde tesis etmiş birçok fen itiyatlar, bize, bu hakîkati bütün acılıklarıyla gösteriyor ve günden güne bir takım istihsâlat-ı maraziye geçirerek, gittikçe inhitat ediyoruz. Bunun sebeplerini, hariçten ziyade kendi imak-ı mevcûdiyetimizde aramak, daha haklı bir hareket olur. Biz, yaşamak için en evvel tarz-ı hayatımızı değiştirmeğe mecbuûruz. Kainatta hiçbir hadise bu kadar ki bir kanuna, bir intizama tabi olmasın. Bizde onun bir cüz-ü olmak itibârıyla aynı şeraite tabiyet etmemiz zaruridir. Ben burada yalnız kavvanin-i hayatiyeden bahsediyorum. Ve uzviyetin tabi olduğu şeraiti sıhhiyeyi izah etmek istiyorum.

Hali sıhhat, tevazu'nu kuvve ile kâbil i'dâmedir. Mevcûdiyetimiz üzerine icrâ-yı tesir eden kuvvetlerden herhangi biri, arıza sebebiyle düçarı inhilal olursa, uzviyetimizin o noktasında ilamen maraziye zuhûr eder. Bir uzvun ihtikanı, aynen fakretmeden tevellüd eden iraz-ı kader vehameti muciptir. Berisinde, insceye ihtiyacından gazla kan geliyor; diğerinde kanın miktarı, ihtiyaca kifayet edemeyecek kadar az bulunuyor. Bunların ikiside, bir rûhlet-i maraziyedir. Mesela yorgun olduğumuz zamân yemek yiyemeyiz; iştihamız kesilir, bu hal doğrudan doğruya midenin fakrudeminden tevellüt ediyor. Çünkü faaliyet-i hazmiye husûle getirecek olan kanın mühim bir kısmı, muhîte dağılmıştır. Aynı sûretle midenin ihtifanı da hazımsızlık ve iştihatsızlığı mucip olur. Binaenaleyh iştihâ üzerinde yorgunluk ve bidaet gibi ahvali gayr-i tab'iyeninde mühim tesirleri bulunduğu tezâhür eder. İşte yemekten sonra uyumak, yâhut bil'akis vücudu yormakla husûle gelecek muzarratı, midenin ihtikanı yahut fakru'd-demiyle izah etmek mümkün olur. Görülüyor ki echize-i hayatiye, en küçük bir muvazenetsizlikten mütessir olacak derecede hâssastır.

İştihatsızlığı tevlid eden esbab-ı hükmiye meyanında ziyasızlık ile harareti muhîtayı da zikretmek icap eder. Bilirsiniz ki memalik hare ahalisi, nispeten pek az miktarda gıda ile iktifa ederler. Hatta birkaç hurma ile bütün bir günü imrar edebilen kana'atkârlar vardır. Mâmâfih bu, bir haleti maraziye değildir. Sıcak memleketlerde insce faaliyete gelmek için daha az kalori sarf ediyor ve bu noksan-ı hararet, hararet-i muhîta ile tekabül ederek, uzviyete bir muvazene-i hurûriye husûle getiriyor. Binaenaleyh ağdıyâya olan ihtiyaçta o nispette tenâkıs ediyor.

Ziyanın fa'ali istida üzerine şüphesiz, ayrıca mühim bir tesiri var. (muza) kolorofil de olduğu gibi emoglobin madde-i sıbağiyesini teşkil eden ziyayı şemstir... diyor. Kanın vezâif-i hazmiye üzerindeki ehemmiyet-i tesirine nazaran, ziyanın ki de aynı derece-i ehemmiyette hâiz tesir olduğu kabûl olunabilirse de, biz burada asıl asab-ı hissiyeyi idâre eden sevaiki maneviyede nazar-ı itibâra alacağız. Ve ifal-i hazmiyeye icrâ-yı tesir eden müesseratı, (müesserat-ı hükmiye, müesserat-ı kimyeviye, müesserat-ı rûhiye) ünvanı altında üç kısma taksim ederek, son iki müessirleri diğer makalelerimize terk edeceğiz...

1 Mart, 328

Çamlıca”

2.3.3. Musâhebe-i Hukukiye İhtilâf-ı Kavânin

Bu yazı İhsan Hilmi'ye ait kültüel-sosyal konulu bir makaledir. Yazıda hukuk konusu ve kanunlar üzerinde durulur. Özellikle kanunların farklılık göstermesi üzerinde görüşler bildirilir. Yine aynı suça ait cezaların farklılığı yazarın dikkatini çekmiştir. Ülkeler arasında da bu konuda bilgi verir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir.

“Musâhebe-i Hukûkiye

İhtilâf-ı Kavânin

(sirik)

Bugün Avrupa ulemayı hukuk meyanında şiddetle mevki-i münâkaşaya va'z edilen mesail-i ilm-iyeden biride ihtilâf-ı kavânindir.

Ekser müellifin ihtilâf-ı kavânin-in hukuku husûsîye-i devlimi, yoksa hukuku umûmiye-i devl meyanınamı idhâl edileceği hakkında devr ve derâzı münâkaşa etmektedir. Biz ihtilâfı kavânin-in mevki'ini tayin etmek ve bu vesile ile de fikrimizi zikr ederek hakîkati bir parça tenvir eylemek istedik. Evvela hukuku umûmiye-i devl ve hukuku husûsîye-i devl ilimlerinin mevzularını yekdiğerinden tefrîk eden şey devletler arasındaki münâsebetin münafî umûmiye ve müştereke-i devliyeye veyahut münafî husûsîye-i efrada tâ'lik itibâr iledir.

Bu nokta-i nazardan muhâkeme edildiği takdirde usûlü muhâkeme kanunları ihtilâfının hukuk-u umûmiye-i devl ilm-ine dâhil olacağına şüphe yoktur. Çünkü usûlü muhâkeme kanunları bir devletin hizmet-i umûmiyesinden birinin tarz-ı teşekkül ve sûret-

i ifayı vezâifine talik etmek ve heyet-i umûmiyei ictimâiyeyi doğrudan doğruya alakadar eylemek itibâriyle her memlekette hukuk-u umûmiye aksamından adolunmuştur.

Halbuki beyne'l-milel münâsebette muhakimîn vazife ve salahiyetlerine, ilâmat-ı ecnebiyenin tenfizine, muhtelif memleketler memurîn-i adliyesi arasında (silik) usûlü muhâkeme eşkâliyle (silik) vesait-i icrâiye-ye mütessir kaideler mantiken hukuk-u husûsiyye-i devl ilm-inin havza-i iştigaline dâhil olmak icap eder. Hukuk ve ticareti usûl muhâkemeleri hukuk-u medeniye ve hukuk-u ticariyenin mütemmimi ve hukuk-u mezkûrenin kavaid-i ameliye ve tatbikiyyesi cümlesinden ma'dut olduğu için her memleketin kavânin-i dahiliyesi tetbi' edildikçe tatbikatını teshili hududunda hukuk-u husûsiyye-i devl nokta-i nazardan dahi icrâ-yı tedkikat etmek lazımdır.

Bu sebeptendir ki usûlü muhâkemelerin hukuk-u umûmiyeye şiddet-i talikine rağmen ihtilâfat-ı kavânin tetbiatında meselenin fevaid-i ameliyesi nazar-ı dikkate alınarak usûlü muhâkeme kanunları ihtilâfat-ı hukuk-u husûsiyye-i devlin dairei şumûlune idhâl edilir.

Acaba kavânin-i cezai-ye ihtilâfatı nasıldır?

Ananet-ı biş itibâra alınırsa görülür ki ihtilâfat-ı kavânin tetbiatıyla iştigal eden ülema kavânin-i cezaiyye ihtilâfatıyla kavânin-i medeniye ihtilâfatını daima aynı zamânda tetkik ve tetbi' etmişlerdir. Hatta kavânin-i cezaiye ihtilâfat-ı daha evvel nazar-ı tetkik ve tecessüslerini celbetmiştir.

Fransa Kânûn-ı medeniyesinin üçüncü maddesinin birinci fıkrasında kavânin-i cezaiye ihtilâfat-ı için cürmin mahal vuku' kanunlarının mecbuûru'l-itba' olması esası kabûl olunmuştur. Fakat bu ananatin bizce büyük bir ehemmiyeti olamaz çünkü evvelce kavânin-i ihtilâfat-ı tetkikatında büyük ve sağlam bir "metod" takip olunmaz ve hatta o derecede ki hukuk-u devlin esasat-ı umûmiyesi bile bunlara tatbik edilmezdi.

Hukuk-u umûmiye-i devl ile hukuk-u husûsiyye devl alimlerinin tefrîk ve temyizi pek yeni olup bu iki vasi' şaibe-i ilm-in arasında ki sıkı ve samimiyetsizkâr hudud-u fasılânın tamamen muayyen olmadığı bir zamânda ihtiyar olunan eski bir usûlü şimdi kabûl etmek kâbil olmadığı gibi ihtilâfat-ı kavânin-in falan mübaha-i hukuk-u devlin bu iki kısmının hangisine raci' olacağını buna göre ta'yin etmekte mümkün değildir. Ekser müellifin bilâ tefrîka umum-u kavânin ihtilâfat-ı için bir esas olduğunu söylüyorlar. Bu esas her memleketin hukuk-u hakimiyeti hududunu diğer devletlerin hukuk-u hakieyet-i

mütesaviyesiyle olan münâsebetinde sûret-i muntazamada tahdit etmek gayesine matuftur.

Binaenaleyh kavânin-i cezaiye ihtilâfatını kavânin-i medeniye ihtilâfatından tefrîk etmek doğru olamaz. Bu, bir nokta-i nazardan doğru olabilir. Çünkü ale'l-umâm ihtilâfat-ı kavânin meselenin tesviyesi devletler arasında ki münâsebeti tayin eden ve her devletin hukuk-u hakimiyetini ecnebi devletler hukuk-u hakimetine riayet maksadıyla kasr ve tahdide mecbuûr eyleyen esâsât-ı umûmiye, hukuk-u devl dairesinde cereyan etmek lazımdır.

Fakat devletler arasında ki münâsebet sınıflara tefrîk edildiği halde bu tasnif muamelesi münâsebet-i mezkurenin tabiati ve mahiyetine göre olmak iktizâ eder. Ve madem ki hukuk-u umûmiye ve hukuk-u husûsiye devl âlileri tefrîk edilm-iştir o halde ihtilâfat-ı kavânin mesalesinin tatbiki dahi münâsebeti devliyenin münafi-i umûmiye ve münafi-i husûsiyeye ta'liki itibâriyle icrâ edilmek icap eder.

Böyle olmamış olsa kavânin-i idâre veya esasiyeye müteallik bir ihtilâfi dahi hukuk-u husûsiye-i devl mübahisinden addetmek lazım gelecek. Çünkü kavânin-i mezkure ihtilâfinin halli ve tesviyesine esas olan kavaid, kavânin-i medeniyenin aynıdır. Kavânin-i idâreye veya esasiye ise münafi-i umûmiye ve müşterikeye merbuttur. O halde kavânin-i cezaiye ihtilâfatını herhalde hukuk-u umûmiye-i devl mübahisinden addetmek mecbuûridir yalnız kavânin-i mezkurenin münafi-i umûmiyeye irtibatını isbat etmek icap ediyor ki bu dakik noktayı da halletmeğe çalışacağız.

Münâsebeti beyne'l-milel diğer bir nokta-i nazardan iki sınıfa taksim edilm-iştir. Birinci sınıf doğrudan doğruya iki devlet arasında tekvin eden münâsebet-i müştemiledir. İkincisi bir devletle diğer bir devlete mensup ifrat arasında yahut muhtelif iki devlet ifradı beyninde zuhûr eden münasâbât-ı hâvidir. Bu iki sınıftan birincisi hukuk-u umûmiye-i devl ikincisi hukuk-u husûsiye-i devl-i mübahisine dâhil olur ki bu sûretle ifradın münâsebet-i husûsisine ta'alluk eden kavânin gerek kavânin-i medeniye ve gerek cezaiye olsun bu kavânin-in ihtilâfatı her halde hukuk-u husûsiye-i devl mübahisinden ma'dut olur fakat bu tasnif-i ifradın yalnız ikinci sınıfa dâhil olup birinci sınıfa olmamasını tazmin etmek itibâriyle gayr-i ma'kul görülmektedir.

Münâsebetin müstenit ileyhi – ki devletlerin- daima aynı ve gayr-i mütebdıldir. Binaenaleyh eğer kavânin-i cezaiye-i ihtilâfatında velev ifradın münafi hususları mevzu bahis olsun bu ihtilâfatın muharrik-i asliyesi devletin münafi-i umûmiye ve müşterikesi

olduğu tezâhür ederse ortadaki meselenin bir hukuk-u umûmiye-i devl meselesi olduğunu iddi'âya salahiyet peydâ edilir.

Bu son nokta kâbil-i red ve inkâr değildir. Hukuk-u cezaiye her memleketin hukuk-u umûmiyesi aksamındandır çünkü ceza Kânûn-ı intizamı umûmiyeyi ihlal edenlerin hareketine kârşu mûnafi-i umûmiye ve müşterike-i ictimâiye icabınca bir devletin ittihaz eylediği tedabiri mutazamdır. Gerçi müdi şahısların ve maznun ve müttehimlerin mûnafi husûsîsi dahi mevcût ise de bu gibi mûnafi husûsîye olduğundan sarfı nazar ikinci derece ve mûnafi-i müşterike-i ictimâiyeeye tabi bulunmaktadır. o derecede ki bir cürmün hukuk-u umûmiye nazarından hak takibi sakıt olunca o cürümden mağdur olan şahıs dahi kendi hukukunu takip edemez. Binaenaleyh kavânin-i cezaiyei ihtilâfatını hukuk-u umûmiye-i devl ilm-inin daire-i istiğaline idhâl etmekte tereddüt etmeyiz.

Mâmâfih ulemâdan bir çoğu bâlâda ki mûlahazat-ı tastik ile beraber bu gibi ihtilâfat-ı kavânin-i ayrı bir sınıfa tefrîk etmeyi ve mûnafi-i umûmiyeye taliki hasebiyle hukuk-u husûsîye-i devlden mûnafi ifrada taliki itibâriyle de hukuku umûmiyei devlden mümtaz bir sınıfa idhâl eylemeği mûnasip görürler. Bu sûret tasnife pek çok âsâr ve risailede tesadüf olunmaktadır.

Gerçi beyne'l-milel hukuk-u cezaiyei mesaili ekseriya muhtelif devletlerin kavânin mevzularına göre hal ve tesviye olunduğundan ve kavânin-i mezkurenin tefsir ve tetkiki kavânin-i medeniye ve ticariyenin sûret-i tefsir ve tatbikinde takp olunan kavaidin aynına tabi bulunduğundan kavânin-i cezaiye ihtilâfatından mûnbais mesail ile kavânin-i saire ihtilâfatından mûnbais mesailin tarzı tesviyesi yekdiğerine takrip etmekte ve kavânin-i cezaiyein ihtilâfatını hukuku husûsîye-i devli mübahisi adadına idhâl eylemek isteyenler en ziyade bu noktaya istinâd eylemektedirler.

Halbuki çok def'alar hukuk-u umûmiye-i devli mesaili (Mesela memurin-i siyasiyenin imtiyâzâtı) dahi devletlerin kavânin mevû'asına göre hâl ve tesviye edilebilmekte ve her devletin kavânin mevzuası ancak hukuku umûmiyei devl esasatının o devletçe kabûl olunan suru tatbikasını arai eylemektedir.

Hukuk-u umûmiye-i devl ve hukuk-u husûsîye-i devli kavaidi arasında muhtelif memleketler kabûl ettikleri işkal Kânûn-ımdan sarf-ı nazar esas itibâriyle hiçbir fark ve tefavüt yoktur. Her iki nev-i kavaid vazi kanunlar tarafından yekcihet (Unilaterale) olarak yani kanun taalluk ettiği devlete göre vaz olunmuştur.

Mâmâfih kavânin-i medeniye ve ticariye ihtilâfatı yalnız münafi-i husûsiyeye ta'alluk ettiği cihetle mahkeme-i aidesine arz ve tevdi ve onlar ma'rifetiyle faslı tesviye edildiği halde kavânin-i cezaiye-i ihtilâfatı daima diplomasi tarîkiyla ve devletten devlete te'addi münâsebet edilmek sûretiyle mesela iade-i mücrimin, cinayet ve cenhaların takibi için beyne'l-milel ta'avun, istinaya (rogatoire) vesaire sûretlerle hal olunmaktadır. çünkü mesail-i cezaiye her şeyden evvel münafi-i müşterike-i ictimâiye mesaili olup bu münafin muhafazası ise hükûmetlere tevdi' olunmuştur. Onlarda diğer devletler nezdinde ki vekilleri marifetiyle tesviye-i umur ederler.

Binaenaleyh netîce-i mütala'amız şudur ki: kavânin-i cezaiye ihtilâfatı gerek mevzularının münafi-i müterikei ictimâiyyeye taalluk etmiş, gerek tetkik ve tetbilerine esas olan esasat ve kavaidin tarzı ve mahiyeti, gerek hal ve tesviyeye memur olanların sıfatları itibâriyle (ekseriya mahkemelerin müdahalesine ve kavânin-i mevzuanın tefsirine ihtiyaç göstermekle beraber) hukuk-u husûsiye-i devl değil hukuk-u umûmiyei devl mübahisten ma'dud olmak lazım gelir.

14 Şubat, 327 – Selanik”

2.3.4. İsyân

Bu eser Raif Necdet'e ait bir mensur şiirdir. Şiirini Avrupa ithaf ederek başlar. Kendi idealinin ülkesi için her gün biraz daha uzaklaştığını gördüğünü söyleyerek üzüntülü olduğunu belirtir. Aslında kendi dönemi için bir ümitsizliğini şiirinde dile getirir. Korkusunun da kimsenin bu çaresizliğe tepki vermemesidir. Şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Avrupa'ya

“Hayât”ı hissetmek “İdeali” düşünmekten inledim.. hissettikçe kalbimde aşk, düşündükçe dimağımda felsefeyi mariz yaptım.

Başka bir hava, başka bir asır teneffüs etmek ihtiyacıyla titredim: zamâna, muhîtime sığamadım; ezildim.. Şimşeklerden geceler, kavsı güzihlerden gündüzler yapmak hayaliyle çırpındım: Zulümden, zulmetten sıyrılamadım; bunaldım...

Mazi ve hâl ile münâsebeti gergin isyânkâr rûhum, artık istikbalde teşne ve bir siteskâr kalmaktan yoruldu.. Eğer, birgün mutlaka ziyâ gelecek ümit etmekte elan anut ve sebatkâr dimağımın nikbinliğiyle zulümden, zulmetten yorgun hâssas rûhumun bedbinliği hüvviyetimde o garip, o füsunkâr ve anlatılmaz tevazini yapmasa hayatta

tutunacak en ufak bir istinadgahtan bile mahrum düşecek, mematın cazibe-i girdabına sürüklenecek.. Oh!. Varlığım o kadar bu garip ve füsunkâr tevâzûne bağlı...

Fakat ne kadar yazık!.. rûhuma aşk-ı ulviyet, aşk-ı insâniyet dökerek dimağımı nurlandıran ideal hergün biraz daha uzaklara, bulutlara kaçıyor gibi.. Onu, o cazip ve mukaddes (...) böyle katre katre süzülüyor, uzaklaşıyor gördükçe hayatımın merbut olduğu tevazinde gizli bir facia, bir facia-yı zaaf hissediyorum...

Lakin artık zaaftan, ölmekten değil; rûhumun çul, dimağımın şurezdar olmasından korkuyorum.. Hayır!.. Ondan da değil.. Herşeye rağmen hala kâranlık yirminci asır medeniyetine o büyük nurun, o büyük ziyanın gelmeyeceğinden korkuyorum... Necip filozofların, namuskâr dehaların şimdiye kadar yüksek emeller ve itinâlarla ancak biraz rûh ve hayat verebildikleri insâniyet, atalet ve hakkaniyet gayelerinin nihayet meşum ve sefil bir çizme altında da ezilmeye mahkûm olmasından ve bu mahkûmiyete vicdanı medeniyetin isyân etmemesinden korkuyorum!...

25 Şubat, 1327”

2.3.5. Zulmete

Bu eser Süleyman Bahri’ye ait bir şiirdir. Şiirin konusu yalnızlıktır ve şair bunu bir karanlık olarak görür. Şiirin nazım biçimi Servet-i Fünûn döneminde edebiyatımıza girmiş olan “sone”dir. Bu da şairlerdeki Servet-i Fünûn etkisini gösterir. Şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Zulmete

Derin, siyah uçurumlar gibi susan rûhum
Senin gamın, senin ıssızlığıyla lâl-ı sükun;
Başımda şipreler, gözlerimde bum şevun,
Harabeler gibi senden ne bekleyip dururum?

Nefeslerinle günahsız ışıklarım söndü,
Yolum zevâle kalb oldu, kimsesiz kaldım;
Sesim kırıldı, sesimden cevap yes aldım;
Kitaplar gibi alnımda taşlara döndü...

Sabahı bekledim, ibadi dinledim... yıllar,
Fakat, yanımdan uzun hatvellerle etti güzâr;
Onun da gözlerine vehm-i zulmün doldu!

Hayat için açılan kollarım mezar oldu;
Çiçeklerim çürüdü ömrümün baharında;
Duvarların büyüdü lanemin civarında!...
8 Nisan, 322”

2.3.6. Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet

Bu yazı Mehmet Rauf'a ait kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Yazar bu yazısında Tolstoy'un bu konudaki fikirlerini değerlendirir. Bu eseri Tolstoy yazmıştır. Mehmet Rauf'ta bu eseri değerlendiren bir makale kaleme alır. Yine kendi ülkesindeki durumlardan örnekler verir. En kızdığı şey cehalettir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Kânûn-ı muhabbet ve Kânûn-ı kuvvet”

La loi de l'amour

et

La loi de la violence

Cehalet, cehalet!... İşte “Nöron”lar “Engizisyon” zamânında yaşayan mütefekkirin vu feryadı elimi tekrâr ederek insânlar beyninde ki münaferatı faktan irfâna atıf ederlerdi. Aradan asırlar güzeren oldu. Tâ latinler zamânında bir (Plut)un lisan-ı şikayetinden sadır olan “Homos homini lupus) insân insânın kurdudur! Teranesi olanca merarat ve fecaatiyle hala hükümfermâ... sen bar telmi gecelerini, Halep ve Antakya katliamlarını yada getirecek bir elvah-ı sefileyle hergün cilvenümâ

Erbab-ı izan ve vicdanın kalbinden bu günden şu nuha sadır oluyor: Marifet! Marifet!.. Acaba insânlar sa'adeti müşterikelerine muvassal hiçbir vasıtaya nâ'il olamayacaklar mı? Şimdiye kadar en beled hükemâ tarafından muzefi bahsedilmiş olan bu suale kârşî verilen cevapların en doğrusu “Tolstoy”un “Kânûn-ı muhabbet ve Kânûn-ı kuvvet” ünvanlı en son eseri bedfidir. Fransa hikâye-nüvisânından meşhur Pol Porje'nin Barikat La Baricade nâmındaki eserinde kuvveti bir hak olarak tasvir, cenin daimi halinde bulunan sönük

muhtelifenin “Kânûn-ı kuvvet” e teb’an musalaha edemeyeceğini izah ile onları harbe, daima harbe teşvik eyliyordu.

Mutefidat-ı hâzire-i ahlakiyeye mübayin görünen bu fikirler koloa, maten vesaire Paris ceraid-i yevmiyesinde birçok münâkaşalar açılmasına, birçok marufu erbab kalem tarafından “Barikat” ın leh ve aleyhinde sütunlar yazılmasına bâdi oldu. Bu sürelerde “Tolstoy” da bi’l-cümle eserlerinde mündemiç felsefenin bir zübdesi olmak üzere kaleme aldığı “Kânûn-ı muhabbet ve Kânûn-ı kuvvet” nâmındaki telifini ikmâl etmiş, fakat henüz matbaaya vermemişti. Hekim insâniyetperver “Barikat” ile mahsalı olan münâkaşat-ı nazar-ı itibâra alarak eserine bazı ilavette bulundu. “Kânûn-ı muhabbet ve Kânûn-ı kuvvet” kuvvetin vir kanûn olamayacağını teşrih sûretiyle “Barikat” a cevap verdiği gibi insânların hangi sayede mes’ud olabileceklerini arâi idir. Tolstoy’un fikrince iza-yı beşeriyet ve felâk ve hasen amiziş içinde hayatınzar olamaları rahî medeniyet ve terakkî üzerinde aynı bir hattı hareket tayin edememelerinden neşat eder. Filhakîka şimdîye kadar insânlar tarihin hiçbir devresinde menâfi-i umûmiyeye muntehî böyle bir hattı hareket-i müşterike nâ’il olamamışlardır ki buna bâis olan terakkîyet-i fikriye ve ihtilakiyedir.

Tolstoy bu fikrini izah ile diyor ki: “İnsanlar fikren ve ahlaken terakkî eyledikçe tarz-ı maişetlerini de tebdîl-i muhavveretinde bulduklarından her safha-i tekâmülede ki ihtiyacât-ı maddeye ve maneviyelerini tatmine kadar bir program takip edecek yerde, daima, yalnız tarz-ı maişetlerini teşri-i hadım ve fakat ekseriyet-i beşeriyenin hacet-i hakikiyyesini gayr-i kâbil bir muhayyile takip eyliyorlar. Din aza-yı beşeriye arasında vücudu tasavvur eyleyecek ruvâbıtın en müteyyini olduğu halde emri tatbikinde tekâmûlat-ı fikriye ve hulkiye nazar-ı itibâra alınmayacağından insânlar hiçbir zamân ondan muntazir olan fevaid-i istihsâl edememişlerdir. Filhakîka insânlar henüz pek mazlum bir leyl-i vahşet içinde pûyan iken hırskanlığın anı zuhûrunda onu kabûl ve tatbik edebilecek bir menzil-i tarîkte değildiler. İsviyetin va’z ve telkin eylediği tarzı tahassüs ve tefekkürle o devrin itikadat ve itiyadatı arasında pek büyük uçurumlar mevcût idi. Bunun içindir ki ilk hristiyanlar yalnız ismen hristiyan olmuşlardı. Yine aynı sebepten naşidir ki günahına nüfûz edemeyen nazarlar şeriyet-i cedîdeyi pek çirkin ve nâkıs bir halde tanıdılar ve tanıttılar. Bi’l-âhire bu tarz-ı telekkiye varis olan insânlarda, dini İsevî’den bihakk-ı istifade edebilecek bir çağı muhâkemeye vâsıl buldukları halde ondan gittikçe müntenfir ve gerizân oldular. Edyân-ı sairede aynı hadise müşâhede edilmiştir. Bunun netîcesi olarak bu günkü ifrad-ı beşer zuhûr-u edyandan mukaddem bir hayatı

insânlar gibi başka başka yollara sâlik, başka başka itikâdlara mâlik olduğundan aralarında vifâk husûlü mümtenidir, zâhiren vezâif-i diniyeye mevâzibtikâr bulunan sunûf-u âmîle dini âdât ile muesses bir anane-i tarihiye gibi telakkiye başladılar. Güya menur olan tabaka-i akliyyete gelince: bunlardan bir kısmı isviyyetin efkârı hâzıra ile katan kâbil telif olmayan teşyinatı kadimesine inanmıyor, bir kısmı da esbab-ı siyasiyeden nâşi olanlara mutekid gibi görünüyor. Bu meyanda ulema kisvesine bürünmüş bir takım fedeyi hakikiyede insânların aynı bir itikat, aynı bir hatt-ı hareket takip etmelerinin gayr-i lazım nafi olduğunu alenen tedvin ile hayatı beşeriyede rehberleri ihtirâsât ve ihtiyâcat-ı maddiyemizden ibaret olan mücadele-i maşiyetten başka bir kanun bulunmadığını söyleyip duruyorlar...”

Tostoy bu mutalâ'atını daha ziyade teşrih ile sefâleti hâzire-i beşeriyeyi bu tefrik-i dini ve itikâdiye haml ediyor. Fikrince sa'y ile sermaye, hak ile istibdât, harp ile sulh arasında hüküm süren musademâtı şedîde ve medîdenin bâis yeganesi odur. Melil-i mütemeddenin yekdiğerine karşı teslihât-ı mütemeddiyesi yine aynı sûrette tefsî' olunabilir. Avusturya, Prusya, İngiltere, Fransa yalnız başına hissiyât ve anânata malik olduklarından dolayı Polonya, İrlanda, Hindistan, Finlandiya Kafkasya ve Cezayir sekinesine rika-i inkiyâda alıyor ve bu sûretle ifradı beşeriye bünyesinde ki münâferet milletlere de sirâyet ederek kıtalar birbiri aleyhine silahlanıyor. Bu hiss-i münâferet bazı ictimâiyenin tefsirât-ı batılasıyla tesri' olunuyor ki “Tolstoy” ne itikadınca en büyük felaket budur. “Amele-i makhurenin ağniya ve rusaye perverde eyledikleri kin ve adevat hisleri hürriyet, ahvet ve müsâvât-ı muhabbeti kadar ulvî bir fazilet halinde gösteriliyor. Fransızlar'la Almanlar, İngilizlerle Amerikalılar, Ruslarla Japonlar meyanında çaygir olan üdvani mütekâbile bir meziyeti vatan perverâne olarak telakki ediliyor. Eğer insânları birbirine takribe sa'y bir râbita, bir ukte-i maneviye bulunsaydı bütün bu hadisât-ı feciheyeye mevkût ve kâbil zevâl nazarıyla bakılabilirdi. Hayfaki gittikçe müştred bir halde runman olan bu teferrik-i dinî ve itakadî her türlü âmâlî mustakbeleyi kesredek bir mahiyettedir. Din bile hâl-i hâzırayla tesis-i itlafa medâr olamaz... Katolik, Ortodoks, Protestan kiliseleri bir harbi daimi içinde... Yanlış, muzır bir ilm-i mağşuş ise aralarında münâza'un-fih... Ortada yalnız siyâset, diplomasi ve fırka yalanları sanat, i'tida ve anânat yalanları hükümüfermâ... Bu avâmîl-i bâtılanın zir-i tahakkümünde milyonlarla insânlar yalnız menâfi'-i hod-perestâneudu peristanelerini delil-i hareket ittihâz ederek bir maişet-i behimâne takibine mecbuûr oluyor. mahlukatına hâfeden firkaları şevke hayvânatta dış

ve pençe gayr-i mütehavvildir. İnsanlar ise baş döndürücü bir süratle yollardan şimendiferlere, hayvânâtı câreden bahar ve elektrika, natıkadan matbaaya telgraf ve telefona, yalnız gemilerden Trans-Atlantik vapurlarına, oklardan toplar ve mitralyözlere, bombalara, dâir harp makinelerine intikâ ediyorlar.”

Tolstoy'a göre şerâit-i hâzıra-i ictimâiye mevcûd iken insânlarında adavattan ayrılmaları kâbil değildir. Bilcümle esâsât-ı ictimâiye kuvvet ve şiddet üzerine müessestir. Menfa'atlerini idâre-i hâzıranın i'dâmesinde görenler onu kemâl-i şiddetle müdafâ'aya çalışırken muzır görenler yerine daha müstahsin addettikleri bir idâreyi ikame halyasıyla yine kuvvet ve şiddeti isti'mâl ediyorlar. En muhafazakâr idârelerden en “Liberal” lerine varıncaya kadar bi'l-cümle işkâl ve misalin siyasiye daima aynı gayeye hizmet ediyor: insânları kuvvet ve şiddete cemiyet haline yaşamaya mecbuûr tutmak ve aynı vesâitle teşkilat-ı hâzıra-i ictimâiye ile ondan müteferri bulunan tarz-ı maişeti onlara kabûl ettirmek: halbuki kuvvet ve şiddet ancak umûr-ı gayr-i meşru'ada kullanılıyor. O vasıtalar insânları yekdiğerine tekârribe değil belki peyderpey teb'ide hâizdir. Pişi enzârımızda la yankati' tevâli eden hadisât-ı ilm-iye bu iddi'âya şahidi kâfidir. Kurun-u kadîmede târîh-i beşeriyeti lekeleyen haksızlıklar bugün yalnız şeklen değışmiştir. “Neron” devrinde, benlik idâresinde hükümdâran ve müstebidânın kurban-ı itisâfi olan binlerce bî-çâre yerine bugün başka şekilde bir takım avâmilâi tağlip ve tahakküm altında bir hayat-ı câhimaneye mahkûm milyonlarca insânlar vardır. Sunuf-u makhûre-i beşer artık “Giyotin” ve yadar ağacına teslim gerden ederek barı hayattan kurtulmuyor; senelerce can çekişiyor.

Milletler arasında muhârebat azaldıysa bugün sine-i beşeriyet hal'i harpten daha müthiş ve tuvan güdaz bir kabus endişe altında boğulup tıkanıyor. İcat olunan bî nihâye alatı muharribe ile hergün mahuf bir halde mücehhez, ve eski muharebelerden me'hul mülhimelere hâzırlanıyor. Eyvah ki her gün dide-i hayretimizi kamaştırın keşefât-ı harikülade ferifteh nazarlar peyağı müterakkî olan fenalıklara nüfûz edemiyor. En feci' cinayetler, en süslü yalanlarla örtülüyor. Bundan dolayıdır ki cemiyet-i beşeriyenin müşterik bir rabıta-i maneviye sâyesinde tekârrib edebilmesi her şeyden evvel eşkâl-i hâzırai ictimâiyenin tebeddeline vâbıstadır. Monarşi, cumhuriyet, hükûmet-i ictimâiye veya iştirakiye gibi el-yevm mevcûd veya mutasavvur olan bi'l-cümle kuvvet ve şiddet boyunduruklarından sıyrılan insânlar yalnız bir kanuna teb'an ittihat ve itilaf edebilir ki o da (muhabbet-i kanundur) bu kanun asırlardan beri mevcûd idi. yalnız herşey gibi bir

kisve-i ekâzip altında mühammel ve münsi bırakılmıştı. Edyân-ı mevcûda tetkik edilecek olursa cümlesinde (muhabbet)in gaye-i müşterike olduğu görülür. Eski Mısırlılar, İbrahimiler, Senukiler, Budistler hayru hevâklık, şefkat ve merhamet hislerini en büyük fezâil olarak tanımışlar, bilhâssa (Buda) ile (Tavriçe) ihdâs-ı din ederken (muhabbet) duygusunu dinlerine değin asli ve esasi ittihaz eylemişlerdi. İşte insânları yekdiğerine ribat edecek olan hil-i metini itlaf bu Kânûn-ı meala, bu (din-i muhabbet) dir.

Cemiyet-i beşriyenin hükûmetsiz nasıl idâre olunacağı sualine karşı Tolstoy cevap veriyor ve diyor ki:

“İnsanlar tabi oldukları işkal-i idâreye ile o kadar istinâs etmişlerdir ki başka tarzda maişet-güzâr olmak ihtimâli hatırlarından bile geçmez. Halbuki idâre bi'l-hükûme muket bir şeki icitimâiyedir. Hayat-ı ferdiye muttasil tekâmül ettiği halde cemiyet ne için karfîn-i tevkîf olsun?

Bir insân doğar, büyür, sonra tahsil eder sonra sahe-i gayrete atılır, izdivaç eder; aile sahibi olur ve gitgide ihtirâsâtı ibtidâiyesinden tecrit edip yaşlandıkça iktisâb-ı kemal eyler.

Hayat-ı cemiyet de aynı tekâmül ve terakkîye marûzdur. Şuferrik ile ki heyet-i icitimâiyenin fevâsılı tekâmüliyesi seneler değil asırlar ve selâsil âsârdır. bu halde hükûmetin cemiyetlerin son bir menzil-i terakkîyesi olduğu nasıl iddi'â olunabilir! Bilakis idâre-i hâzırâ hemm pek fena, hem de garyi tabiidir. Onun feci'at ve dehşetine tamamen vâkıf olamıyoruz. Çünkü bu menzil-i tekâmüle gayet küçük hatvelerle vâsıl olduk.

Günün birinde bî-çâre bir ihtiyara tesadüf etmiştim. Vücuduna kurtlar arız olmuş, hergün artan en müellim alam ve ızdırâbât içinde esir firaş edî. Fakat hastalığı o kadar betâitle terakkî etmiş, illetiyle o derecelerde ülfet eylemişti ki yalnız çay ve şekerle tatmin-i âmâl edebiliyordu. Taht-ı tesirinde müsterihâne yaşadığımız hâlet-i ictimâiyemizde gayet bati bir reftar ile bu mertebeye reside olduğundan bizlerde o ihtiyar gibi sinematoğraf siri ve otomobil siranı ile bahtiyar oluyoruz. İdare-i hâzıra taraftaranı hükûmetin refi halinde yerine korkunç bir anarşinin kâim olacağını ve beşriyetin daha müvehheş bir keşmekeş içinde kalacağını iddi'â ediyorlar. Bu sath-ı binler bu iddi'âları serd ederken insânlardan mı, yoksa bahaimekte devninde (zira hayvânât bile hükûmetsiz sulh içinde yaşıyorlar) yalnız zeiri nefret ve cinayetle mücehhez bir takım sabi mecnuna vakureden mi bahs ediyorlar.

Hükûmetsiz yaşayacak insânların ne gibi bir maişeti takip eyleyecekleri sualline karşı yegane cevap şudur:

Evveleminde hükûmetten mütehasıl haksızlıklar sûreti katayada zâil olacaktır. Artık vergiler husûsât-ı muzırraya sarfolunmayacak: Milletler ve efrâdı arasında inkisâm ve tehâlif kalmayacak. Bir taraftan harp, ihtilal ve bu meba korkusu. Diğer taraftan darağacı ve giyotin endişesi tamamiyle mündefi' olacak. Şimdiki tatmini gayr-i kâbil kanlı ve akavvur birazdır zinet ve sefâhat bünye-i beşeriyette korkunç yaralar açmayacak!”

Tolstoy sa'y ve gayret ve hürriyet sâyesinde insânların ahlaken teâli edeceklerini ve bu sayede şekâvet ve cinayetler, muhârebe ve istilalar tenâkus eyleyeceğini dûr u dirâz izah ettikten sonra eserini şu hitâbât ile bitiriyor:

“İşte ey insânlar artık şu bulunduğumuz dereki müzilletten behemahal uzaklaşmak, ve benirahı hidayete selün etmek zamânı gelmiştir. Bu gayeye vusûl için, ne yeni bir din ibda'i, ne de yeni nazariyât-ı fenniye ihdai lazımdır. Şekli hükûmeti bırakmak ve mütekedât-ı kadimenin rebka-i abadalından sıyrılmak bu maksata kifayet eder.

Hükümdar, hakim, sahibi mülk, amale, sâil... her kim olursan ol, insân herşeyden evvel kendine merhamet et!.. Servetin, nüfûz ve iktidarın altında dimağın ne kadar kararsa sefalet ve zillet altında vücudun ne kadar azarda olsa yine sende bir rûhu ulvî vardır ki imâk-ı kalbinden sana şu suali tekrâr ediyoruz! ne için kendini hırpalıyor, ve başkalarını tazib eyliyorsun? İntibâh et!.. İktisâbı hürriyete çalış!... Kârîbine karşı muhabbet besle!.. Bu muhayyileyi takip ederek yaşamaya başladığın andan itibâren kalbinde neşat ve sa'âdet his eyleyeceğinden emin ol... Eğer bedbaht isen eminim ki bedbahtsın – en ulvi kalplerin, en belind dimağların mahsûl-ü ilhamı olan vazife-i insâniyeni düşünerek elinden geldiği kadar iyilik etmeğe çalış. Yalnız bu sayin seni felaketlerinden tecrîde kifâyet eder. İşte beşeriyete kârşî en son hitabım budur.

15 Şubat”

2.3.7. Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler

Bu yazı Hasan Tahsin'e ait kültürel-ssoyal konulu bir makaledir. Yapılan araştırmalar sonucunda ay hakkında birçok yeni bilgi elde edilmiştir. Bu yazıda da okuyuculara bu bilgiler sunulur. Yazının çeviri yazısı şu şekildedir:

“Fen Postası

Kürre-i kamer hakkında yeni nazariyeler

Kamer bizim bu soğuk solgun peykimiz arzımızdan iki yüz bin mil kadar uzaktır; bununla beraber bazı cihetlerce bu daima bize müteveccih duran çehre-i tabinan sema hakkında Afrika merkezinden veya Asya'nın bazı aksamından fazla ma'lumâta sâhip bulunuyoruz. Teleskopların tetkîkât ve keşfiyâtı felekiyede kullanılmaya başlandığı günden beri sath-ı kamer her gece muayene; tetkîk edilm-iş ve bütün hudûdunun, şevâibinin fotoğrafları alınmıştır. İçlerinde bir katre su bile mevcût bulunmadığına rağmen "deniz" tesmiye edilen vesi sahralar, mürtefi' selasili cibâl şâyânı hayret derecede düz, kanala müşâbehe vadiler, "bergan fetihleri" nâmı verilm-iş binlerce müdevver havzalar, ziyadar çizgiler baştan başa sûreti fenniyede tahdit ve mütala'a olunarak ilm-i heyet erbabınca müteharrik çehresi adeta Avrupa haritası kadar malum olmuştur. Kamer bütün peykler içinde bir mevki'-i müstesnâ ihrâz eder; çünkü bütün kainât-ı meşhude-i semaviye içinde tamamiyle ona benzeyen başka bir cürüm daha yoktur. Evvela 2163 mil beri İngilizî kadar mâlik bulunduğundan seyyareler etrafında devreden peyklerin en büyüğüdür. O kadar büyük ki: Civar seyyarelerden birinde bulunan bir kimseye arz ile kamer latif bir çifte yıldız gibi meşhûd olur. Kamer diğer peyklerin asıllarına muğayir olarak bir zamân, şimdi etrafında devrettiği seyyarenin bir kısmını teşkil etmekte idi.

Milyon kere milyonlarca senelerle hesap edilmek lazım gelen evgir kâbil tasavvuru zamânı kadimede kürre-i arz şimdiki sürat-i anın yanında atâleti görünecek bir sürat-ı müthişe ile devretmekte idi. Bir gün bir kazâ-yı azim vaki oldu ki: bu ana kadar şu üstünde yaşadığımız arz bir misline daha tesâdür etmemiştir. Sürat-i azime-i devriyeden mütehassil gayet fazla bir kuvveti an elmerkeiyenin tesiriyle takriben 5,000,000,000 mil makabi bir parça arzdan mübeda kopup ayrılıyormuştu. İşte bu ayrılan parça kamer idi. bazı heyet-şinâslar, beher muhît-i kebirin o vasi ve derin havzasının bu iftiraktan hasıl olduğuna kana'at eyliyorlar. Bu hususta akıl ve mantika muvâfık birçok delâil dahi ibraz edilmektedir. Zaten kürre-i arzımızın bu kadar büyük parçaya zâyî' ettiğine nazaran yarasının bazı âsârını hâla hâmil bulunması pek tabi addolunmalıdır.

Hatta kable't-tarih devri adamları bile kamârın bize daima bir tarafının müteveccihe bulunduğunu anladıklarına şüphe edilemez; çünkü çehre-i kamer akvâm-ı kadime tarafından takdisât-ı diniyeye mazhar olmuş birçok itikâdât-ı tevlîdine sebebiye vermiştir. Çehre-i kamerin adem-i tebeddeli sebebinin arz etrafında müddet-i devriyenin kendi muhavveri etrafında müddet-i devrine müsâvi olmasından ibaret bulunduğunu heyet-i

şan'aan asırlarca evvel anlamış idiler. Kamerde mahsûs olan gayet hafif bir sallantı sâyesinde heyet-i şenâsan bu daima bize mütevecciyeye çehrenin biraz daha arka cihetini görebilmekte iseler de asıl arka safhası bize mü'ebden meçhûl kalacaktır. Bununla beraber safha-i gayr-i meriyenin safha-i meriyeden pek az fark ettiği ağleb-i ihtimâlatdandır. İcram-ı semaviyenin sûratleri nazar-ı dikkate alınırsa arzın pini için pek seri'a kaydını kullanamayız. Bununla beraber saniyede 3,330 İngiliz kademi mütecâviz bir mesafe kıta ile dikinden bu ana kadar en seri mermiyata verebildiğimiz süratten fazla bir sûratle hareket etmektedir. Kürre-i arzın hacmine nazaran kamerin hacmi pek küçük ve bilnetîce sathında ki ecsama icrâ ettiği câzibe tesiri o kadar azdır ki: Kürre-i kamer üzerinde bulunan pek beceriksiz bir adam bile Kürre-i arzın en kuvvetli pehlivanları ile uğraşabilir. Yine bu sersem idmansız şahıs için bir atlayışta yüz kadem bir mesafe katetmek ve ağaçların üzerine sıçrayıvermek işden bile değildir. Sözü'n kısası olarak diyelim ki: Bir adam kamerde iken Kürre-i arzdakinden altı misli daha kuvvetlidir. Kürre-i kamerin bu hâssa-i mümeyyizesi hikâyelerine letâfet vermek için fenni roman yazan zevatın işine yaramıştır. Mesela: Kürre-i arzdan Kürre-i kamere seyâhat eden bir dünyevî orada kesp ettiği kuvve-i fevkalade sâyesinde kamer sekanından olan iddi'âsını tekrâr, tekrâr mağlûp etmiştir. Kürre-i kamerin halihazırını Kürre-i arzın hâlet-i mütakabelesini ihtâr eyleyen ıssız, çıplak, kuvri bereketli sûretinde tasavvur eylemek moda olmuştur. Kamerin üzerinde hava-yı nesiminin ademi mevcûdiyeti, kâbiliyeti hayatiyenin maduviyeti, kürenin fezada yanmış bir kaya parçası halinde uçup durduğu çoktan beri kabûl edilmişti. Elan heyet kitaplarında verilen ma'lumât-ı kat'îye bu merkezdedir.

Lakin ahiren Profesör " Viyem- Pike Reynag" tarafından icrâ edilen rasadât ve tetkîkât-ı salifü'z-zikr nahoş, bedbiyâne ve hazin engiz farziyât-ı alt üst edecek mahiyettedir. Müşarun ileyh birçok vazih fotoğrafı elvâhını işhad ederek kamerin öyle büsbütün kavruk bir kitle olmadığını iddi'â eyliyor. O kamerde havayı nesiminin mevcûdiyetine emin bulunmaktadır. Halbuki: Eğer bu husûs şüpheden katiyen beri sûrette teessüs ederse kamere ait faraziyât ve mümkinât son derese kesb-i vüsa'at eder. Hava-yı nesîmi kısım gelice sudan mürekkep olup Kürre-i kamer üzerindeki su ise gaz ve buz halinde bulunmak lazım gelir; çünkü: orada azim bir berûdet-i hükümfermâ olduğu gibi hava-yı nesîmi tazyîki de su buharını maiyet haline getirecek derecede fazla değildir. Ecsâm-ı sath-ı kamerde sath-ı arzda bulduklarından altı misli hafif oldukları için mulidü'l-mâ mulidü'l-hamûze ki gazlar fezâ-yı nâmütenahiye uçup gitmektedirler.

Yalnız hamiz kârbon gazı sikletin binnesbe fazlalığından sath-ı cürümden öyle suhûletle ayrılmaktadır. Şimdi kamerin havayı bi'n-netîce suyu ve aynı zamânda – asemler mevcûdiyeti takdirinde nebbâtât-ı neşvinuma bulamayacağı- hamiz kârbonu ihtivâ ettiği tahkik eylediği takdirde böyle bir muhîtte hayatı uzviyenin de barınacağını niçin kabûl etmeyelim? Müşâhede edilen bu moda muhtelif şekiller ve parlaklıklar arzettiklerinden bu tebeddülâtın mahzâ nebâtâtın büyümesinden ve kuruyup çürümesinden ileri geldiğini ilave ediyor.

Diğer cihetten şâyet kamer üzerinde nebâtât var ise bir günde büyüyüp solması lazım gelir; çünkü hiçbir nebât, daha doğrusu arza mahsûs nebatattan hiç biri tahte's-sıfır yüz derece kadar berudetle meşhun olan acı Kürre-i kamer gecesine tahammül edemez. Bununla beraber bir yevm-i kamerde pek kısa değildir.

Bir yevm-i kameri bizim günlerimizle onbeş gün imtidât ettiğinden kamerde nebâtâtın mevcûdiyeti nazariyesi zamân nokta-i nazardan kolayca cerh edilemez.

Teleskopun icadından beri kamer üzerinde görünen bir kan fetihleri yani yüksek medur huzeler – birçok tetkikât-ı müşkafâneye sebep olmuştur. Ancak olan bir muammayı müşkülü'l-hal mahiyetinden kurtulamamıştır. İhtimal bu fetihler zannolunduğu gibi bir takım faaliyet birkâniyenin âsâr-ı mütebâkiyesidir. Bu fetihlerden görülüyor ki: kamerin çehre-i uzlet-dîdesi üzerinde bir takım birkaç yüz mil uzaklara kadar mümted derin çatlaklarda çizgiler teşekkül etmektedir. Kamerin tarih-i hayatında müesserâtı birkâniyenin mühim bir rol oynadıkları şüphesiz bulunmakla beraber bunların elan fa'aliyette olup olmadıkları meçhûldür. Profesör Viyem- Pike Reynag ara sıra vuku'a gelen gayr-i muntazam tebeddülâtı nazar-ı mütâla'ası önünde cem ederek elan muntafî olmuş zannolunan bazı fütühat ve vülefâiyenin hali ve faaliyette olduğuna ihtimâli kıta vermiştir.

Kürre-i arz üzerinde ki her volkan gaz ile buhar halinde su neşreder. İmdi, kamerde volkanların mevcûdiyeti halinde bunların su neşretmeleri emri tabi' görülür. Halbuki yukarıda söylediğimiz gibi kamerde barutun şiddeti ve tazyîki havanın galet-i sebebi ile bu su ancak iki şekilde yani ya gaz ya buz olarak bulunabilir, binaenaleyh: kamerin birkâni fetihlerinde meşhûd olup ziya-yı şemse kârşî göz kamaştıracak kadar şa'sa baş olan beyazlık mürtefi dağları kaplayan sitre-i sefid, şemsin

Resim: Kamerin bedr hâli – büyük fetihlerden bazıları ile onlardan mümted beyâz hatlar pek vâzih görünüyor. Siyâh mahaller “Kamer denizleri” olup kurudur; buralarda yuvarlanan dalgalar ancak Bürkânlardan çıkan (lav) dağları idi.

Tul’ ve gurub esnâsında parlak şâibeler sûreti acebiyede solması, sonra yine meşhûdiyeti, fütuhât-ı bürganiden uzanan ve aşağıdaki vadilere indikçe erbin ince, simin hatlar hepsi birden profesör Viyem- Pike Reynag tarafından bozuk mevcûdiyetine atfolunmaktadır. Şâyân-ı dikkat olan bir noktada şudur: Kamerde ki hava-yı nesimi o kadar azdır ki: Onun semasında bizim semamızın şu latif, dilferib maviliği yerine mürekkep gibi siyah bir renk hükümfermâ olur. Ve bunun içindir ki: Beyaz maddeler, yalnız şa’at-ı şemsiyenin aksi eylediği zamânlarda meşhud olmaktadır. Bu husus beyaz noktaların sûreti acebiyede neden bir görünüp bir kayboldukta bulduklarını açıkça izah eylemektedir. Birçok hişanaslar Kürre-i kamer kutuplarıyla nedevi cibalin buzuyla mestur bulunduğu nazariyesinde adeta bir itizal ilmi görerek kaşlarını çatmaktadırlar. Lakin Profesör Viyem- Pike Reynag’ın kamer üzerinde ki beyaz hududu tetkik uğrunda sarfeylediği mesai ve bilhâssa kamerin yeni fotoğraflarıyla eski fotoğraflarını son derece müşkâfâne muayene ve mukâyeseden hasıl olan netayic bu beyazlıkların buzdan başka bir şey olmadığını gayr-i kâbil itiraz sûrette teyid etmektedir. Kamerin sathında ki derin oyuklarda – ki buralara şia’atı şemsiye en sonra ve pek az vâsıl olduğundan katkat kârubuz bir kümesi tabiidir.

Bu beyaz lekeler vazihân görülebilir. Bu beyaz lekeler senelerden beri bütün hiştışnasları düşündürmüş iken şimdi bu kârubuz nazariyesi meseleyi basitçe matluba muvâfık sûrette izâh ediyormuştur.

Kurumuş nehir yatakları, yahut onlara pek benzeyen dolambaç kanallar dahi kamerin sathında aşikâr sûrette görülebilir. Eğer bir zamân bunların içinde nehirler cereyan etmekte ise bu nehir bizim Kürre-i arz-ı enhârine benzemediğini tasdik eylemek lazım gelir; çünkü Kürre-i arzda dereler, nehirler göllere yahut denizlere akdığı halde Kürre-i kamerde göller nehirlere akmaktaydı.

Burada dermiyân olunan yeni nazariyelerin ba’zıları olan sûret-i katiyede kabûl edilmemiş, bazıları ise şöyle böyle kamere ait olan ma’lumât-ı tatbik meyanına karışmıştır. Ancak nazariyât-ı cedîde kabûl edilsin edilmesin, şu cihet-i katidir ki: Kamerin büsbütün kavruk, hayat-ı uzviyeden kilyan mahrum ve her türlü tebdîlattan biri bir cürüm olarak bilâ tereddüt kabûl edilivermesi fazla bir isticâl ve inat olur. Filhakîka

pikmeze ait ma'lumâtımız hayli vasi ise de daha öğrenecek çok şeylerimiz vardır. El-yevm elimizde olan en mükemmel kamer haritası haddizatında bir bedi'i ilmiye olmakla beraber 1,780,000 de bir nispetinde bulunduğundan hatta bizim kıtamızda bile olan vuku'a gelen tebeddülâtı arâi edemeyecek kadar küçüktür. Bilhâssa kamere ait nazariyâtı tesis eyleyen tetkîkâtı fenniye, ve nâtık-ı rasadiyenin ekseri kamer üzerinde bir iki milden az arza malik mevadın müşâhede olunamadığı zamânlarda cem olunmuştur. Halbuki: El-yevm elde bulunan kuvvetli vesâit-i rasadiye ile kamer üzerinde bulunan beşüz kadem arzındaki mevâdı müşâhede edebilmek mümkün olmaktadır.

1 Kanuni Sani, 327”

2.3.8. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Anânât-ı Rûhiye

Bu yazı Ahmet Rasim'in daha önceki sayılarda yazdığı aynı başlıklı yazı serisinin devamıdır. Tarihi konulu bir makaledir. Bu yazıda da cülus bahşîşi üzerinde durur. Nasıl verilmeye başlandı, nasıl kurala bağlandı sonrasında nasıl amacından saptı tüm bunlardan bahseder. Bu yazıda da Yavuz döneminden başlayarak konu ele alınır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Tarih-i Osmâniyede

Hal' ve Anânât-ı Rûhiye

3

İşgâli İsyâniye (Cülus Bahşîşi)

Yavuz, bu tacidâr muhabbeti efruz bile bizzat işgâli isyâniyeden ikisinin âsârını bizzat göstermiş ve diğerlerini söylemiştir. (Taci't-tevarih) bu vakayı kendisine has olan şu'yu kadim ile şöyle kaydeylemiştir: (hatta bir gün otakı fellik (silik) (1) bendelerin şeref hitap mustablarıyla teşrif ve her vadiden musahabet buyurup acem seferinin tefâsil-i ahvâlin ve yeniçerinin küstahâne ifal ve akvalin tavsif buyuruken:

- Şol otak ortasında olan sakbe (delik) leri görürmüsün ve neden olduğunu bilirmisin? Deyu buyurmuşlar. (Valid) ayder, her çendiğe fikir ettim, nesne layih olmadı. buyudular ki:
- Evvel nahmu erler, nice kere rehğuzarımızda durdular. Ve harbeleri üzere harikalar deyup (2) felaketten dem ordular. Ve düşman yok biz genede gideriz deyup serhadiden tecâvüz ettiler. Biz dahi iltifat etmeyip taraf-ı ahire inan tab

olduk. Onlar dahi akabimizce geldiler. Akibet bir gece tahvifi kasti ile otağa tüfek attılar. Bu surahlar (3)

- 1- Selim evvelin nedimi (Hasan Can)
- 2- Nişane-i isyân
- 3- Kezâ

o küstahların amelidir ve (Azerbaycan) da kışlamaktan men dahi (4) (silik) su-i itfak ve erkan-ı divanın (silik) ile olmuştur.

İran seferinde azm-i hümayununa men olamayan, fakat (Kârabağ) da yine harbelerine çarıklar dikerek bu def'a avdete icbâr eden yeniçeriler, son saat ihtizârında da kendisini rahatsız etmişlerdi. Askerin ahval ve rûhiyesinden korkuyor, itaat halinde derin bir hiss-i ihtirâm besleyen bu gürûhun intikâli padişâhiden mütessir tağyan ederek büyük bir hercümerc ika'yla ifâl-i şekâveti karaneye ictisâr edeceğini adetâ biliyordu.

(Hayrullah) Efendi târîh-î meşhurunda diyor ki: (Hasan Can Efendi firâş-ı padişâhiden bir tarafa ayrılmayıp azıcık uzacık otursalar yatağın yanına çağrılıyordu. Padişahın hastalığı ve za'afi hali asker arasında şûyu bulmakla söz ayağa düştüğünden türlü türlü erâcif söylendi. Bianenaleyh ayak divanı tertip olunmasına sadrazam (Biri) Paşa ile baş mabeyinci (Hasan Can) Efendi beyinlerinde kârar verip tevâifi askeriye zat-ı şâhânenin görünmeleri lazım geldiğini nezaketle anlatıp otağ-ı hümayun önünde taht kurulup bir miktar kürsüyü temkin ve vakâr üzere kârar buyurdular. Başta derhal Giru Makârî şeriflerine girdiler...

Yeniçeri, tesisinde ki makasattan gittikçe uzaklaşıyordu. Halbuki bu asker devri Orhan Gazi'den hitâm-ı saltanat Yavuz'a kadar bir takım nizamât-ı esâsiyeye neliyetle zamânın en birinci ordusu şeklini bağlamıştı. (Târîh-i askeriye) nizâmât-ı mezkûrenin başayıcılarını bir vech-i ati yazıyor: Evvela: Kumandan ve zabıtalı esirâdan bile olsa yine inkiyât yani ulu'l-emre ita'at-ı sâniyen: Cümlesinin bir vücut gibi müttefik ve müttehid ve kışla ve kârargahlarıyla bir yerde olması sâlisen: Dipdibe ve tantana gibi (silik) askerlik ve müritliğe yakışmayan şeylerin (silik) isti'mâli yani sadeliğin ihtiyarı rabian: Ta'at ve ibâdât elhiye haftada hacı (Bektaşî Veli) nin kendilerine emir ve (silik) eylediği sûretten inhirâf etmeleri...(silik) ilamiye-yi ifâ eylemeleri hamisen: Yeniçeriliğe (Devşirme) usûlüyle harcinzar olan taifenin yalnız (Ermeni) ve (Bulgar) ve (Boşnak) ve (Arnavut) cinslerinden olanlar ve esirâdan toplananlardan başkasının kabûl olunmaması ve sûretle dahi bunların acemi oğlanlığında müddet-i kâfiye istihdâm edilmiş olması

Sadisen: Katl-i ve i'dâmı cüzülreyn atiyede beyan olunacak esbâb ve sur-u inhisârı

Sabian: Ocakta terfi-i ratbenin kadem-i sırasıyla icrâsı

Saminen: Yeniçerilerin kendi zabıtânından başkasıyla tedip ve tekdir olunamaması:

Tasian: Alîl olanlarının icrâyı tekaüdü

Aşiran: Tehi edememeleri

Ahedi aşiran: Te'hil edememeleri

Esni Aşiran: Kışlalardan ayrılamamaları

Salis aşiran: Başka bir sanatla meşgul olmamaları

Rabi aşiran : Na'lim ve ta'lim ile vakit geçirmeleri... elh

(ibtidâileri yeniçeriler geçtikleri mahallerde ağniya ve fukâradan bigayri'l-hak bir akçelik nesne almamak ve kimsenin arz ve malına tariz etmemek üzere taht-ı rabıtaya idhâl edilmiş olduklarından zabıtalarının emir ve iradelerine ita'at ve ne mahalle sevk olunsalar bilâ tereddüt azîmet ederek "kırkbir kil eylediliri asker" zarb-ı misline mastik olmuşlardı")

Bi'l-âhire bu ocağı isyân ve şekâvet turağı haline getirmeye sebep olan (zabıtân) idi. Diğer taraftan ocak (iraz-ı zâtiye) uğrundada istihdâm edilerek devletin idâre-i duhuliyesine bunların isyân ve tuğyanları barometre hizmetini görmeye başladı. Hatta Yavuz Sultan Selim (Kârabağ) meselesinin (Erkan-ı divanın nefâkati) ile kışlamaktan men edildiğini itiraf eylemiştir.

İşgal-i isyâniyenin en mühimlerinden biri de -ma'lum olduğu üzere- (cülus bahşiş)i idi. (Selimi Sâni) nin veziriazâm, Sokullu (Mehmet) Paşa'nın mazrûzatını işgâ etmesi yüzünden payitahtta zuhûr eden rezaletin i'zâm-ı nakletmeden evvel size cülus bahşişlerinin enva'i, merasimi, teferrua'tı hakkında yine tarihin nâtik olduğu atiyedeki ta'rifât-ı muhtesireyi nakledeyim:

Cülus bahşişi iki türlü idi: Biri, efrâd-ı askeriyenin ulûfe-i yevmiyelerine zamime icrâsı yolunda olur, diğeri yine efrâd-ı mezkûreye ma'lum ve müfnen bir miktarda toptan akçe verilmek sûretiyle geçiştirilirdi.

Tahta çıkan her padişah-ı cedîdin (kullarımın bahşiş ve terakkîleri (zamâim-i) makbuledir, verilsin) diye lisânen tastik etmesi ve bu tasdik-i askerinin işitmemesi bi'l-âhire kâ'ide olmuştu.

Mâhâza her sınıf askerinin bahşişi, terakkîsi muhtelif idi. Ezcümle yeniçerilerin bahr-ı neferine üçerbin, sıpahilerin bahr-ı neferine biner, acemi oğlanların beherine ikişerbin, cebeci, topçu neferâtına biner akçe verilirdi. Bu sûret-i işâ kanun idi.

Padişah-ı cedîd, askerinin bahşiş ve terakkîlerini lisânen tasdik etti mi yeniçeriler bir halka olup (baş çavuş) olan zât yeniçeri yoldaşlarından vefat edenlerle selâtin-i maziye-i Osmaniye ervâhına ve padişah-ı cedîdin sa'âdet ve selâmetine dua okur ve efrad ve hâzır âmin hevân olurlardı.

Baş çavuş, ocağın ileri gelen zabıtânından idi.

Cülus bahşişlerinden yalnız sınıf-ı askeriye müstefit olmazdı. Büyük, küçük her sınıf memuründe bu nev'i en'âma nâil olurlardı. Hatta:

Sadrazam.....3

Şeyhü'l-islam....3

Vüzerâ ile kazaskerlerden herbirine2

Ma'rü'l-mevalidini beherine.....15

Kibâr-ı müderrisinine.....5

Meşâyıhtan ba'zılarına.....1

Defterdara.....3

Nişancıya.....3

Çavuşbaşı ile Kapucular kethüdâsına.....15

Rikâb-ı Hümâyun ağalarından herbirine.....1

Müteferrikalara.....2

Reisü'l-kütüba.....7

Defter hakamı emitine.....5

Ufak muhasebe cinsi ile mufata'âcılara, teşrifâtîye, Anadolu muhasebecesi ile haraç muhasebecesine 3000 akçe verildiği gibi sâire sâir memurînede mübeyyin miktar akça ve bazılarına akçeden başka esvaplık i'tâsı da usûlü müttahizeden idi.

(Aynı Ali) Efendi tedkiresi nâmıyla ma'ruf olup (Şinasi) merhumun tabiati himmet buyurduğu vasika-i maliyede (Sultan Mehmet Sani)in cülûsunda erkân-ı devlete ve sınıf-ı askeriye verilen bahşiş müfredâtı bir vech-i ati zikredilmiştir:

Sadrazama3

Şeyhü'l-islama (Savf ile beraber).....3

Beher vezire.....2

Beher kazaskere (Savf ile beraber).....	2
Mazul melalardan herbirine	15
Kibar medresesinden beherine.....	5
Sıġâr-ı müderrisinden beherine.....	3
Bazı meşâyihâ.....	1
Nişancıya.....	3
Kapucular Kethüdasına (Ma halet).....	15
Beher müteferrikaya.....	2
Beher nefer-i sipahiye.....	1
Beher nefer-i topçuya.....	1
Beher nefer-i şakirdan saraca..	5
Resim 1: Enidor Mihrâcesi – Rayu Avlikat Hazretleri- Spor merâklısı olup fevka'l-âde iyi nişâncı, iyi süvâri ve (tetis) oyununda yektâdır.	
Le Mahracah de Enidor	
Hazinedârlardan beherine.....	1
Muhasebeci-i evvele (came ile).....	5
Anadolu ve muhasebecilerine (macâme)	3
Kale tezkirecisine (macâme).....	2
Beher nefer-i teslimâtiyâna	2
Katibâna ahkâma.....	3
Şakirdân-ı ahkâm-ı divâna	1
Şakirdân-ı hariciyeye (ulufeli)	1
Beher defterdara.....	2
Çavuşbaşıya (ma hâlet)	15
Rikab ağalarının beherine (ma hâlet).....	1
Beher şehir-i cebeciye.....	1
Beher nefer-i siracanı hâsısaya.....	1
Beher nefer-i erbâb-ı harfa.....	5
Ruznamçe-i evvel ve sâniye miri ahvar comesiyle beraber...4	
Evkâf muhasebecisine (came ile).....	1
Mukata'acılara (keza).....	3
Mevkufatçıya (keza).....	2

Beher nefer-i mevcûdâtıyana.....	2
Sadrazam ruznamçesine	3
Katibân-ı maliyeye.....	1
Şakirdân-ı ahkâm-ı maliyeye	1
Şakirdan-ı hariciyeye (ulufesizz)....	5
Defter hakân-ı eminine.....	5
Yeniçeri ağasına.....	2
Gelibolu ağasına	6
Rumeli ağasına	5
Edirne bostancıbaşına.....	5
Yeniçeri katiplerine	9
Edirne bostancılar kethüdâsına.....	15
Acemi oğlanlarına	2
Reiüsü'l-küttâba.....	7
İstanbul ağasına.....	6
Anadolu ağasına.....	5
Bostancı başına.....	6
Sekban başına.....	3
Bostancılar kethüdasına.....	3
Yeniçeri kethüdasına.....	2
Beher nefer-i yeniçeriye.....	3

Bu esnada yeniçeriler (26600) nefer idiler... Elh şu cetvel melinden dahi anlaşılacağına göre (cülus bahşişi) mühimce bir meblağın hazineden hurûcuna sebep oluyordu. Fatih zamânında tesis eden işbu atye bi'l-âhire yeniçeri zorbalарının kalyici ekmeği hükmüne girdi. Bunun en mühim tezâhürâtını (Selim Sani) nin bidâyet-i cülûsunda görürüz.

973'te Sultan Süleyman Kanuni, vezir-i azam Sokullu Mehmet Paşa'nın reyiyile (Sükutvar) kalesi fethine azîmet etti. Kable'l-feth müşarûn ileyh irtihâl eyledi. (Sokullu) kaleyi fethetmekle beraber vakai irtihâli gizledi. Varisi taht (Selim Sani) ye haber yolladı müteakiben orduya avdet emrini verdi. Selim Sani (Kütahya) dan derhal hareketle İstanbul'da cülus ettiğini müteakip sir-i seri ile (Belgrad)a, oradan da (Vakavar)a geldi. Burada (Sokullu) dan bir ariza aldı. Meali şu idi: (Orduy-u Hümâyun teşrif buyrulduğu

takdirde kul tâifesi ecdad-ı izâmınızın Kânûn-ı üzere cülus bahşîşi isteyeceklerdir. Halbuki ordu hazinesinde kifâyet miktarı akçe yoktur. Zaten sefer bitmiş, kış erişmiş Sükutvar kalesinin tamiri kuvvet-i kâribeye gelmiştir. Üç güne kadar avdet memuldür. Belgrat'ı teşrif buyrularak orada beklenilsin) fi'l-vakia Sultan Selim, Belgrat'a döndü. Ordu geliyordu. Bir sabah ordunun konmuş olduğu mahalde (Ruhîçün fatiha) ndayı müessiri işitildi. Askerde bir figân-ı umûmî hasıl oldu. Burada (Sokullu) bir nutku müeessir irâd ederek askerın kuvvet-i maneviyesini düzeltti hatta asker: Derdimize derman kurandır. Kuranı Azimu'ş-şân'a imân ederek gidelim diyerek yürüdü. (Sokullu) ordunun (Mitroviçe) ye mevl-i saltında bir arıza daha yazdı. Arıza da merasim beytinin ne sûretle vuku'a geleceğini bildirdiği gibi: (Kul tâifesi Kânûn-ı kadim vechile enâm ve terakkîlerini lisan-ı şahanelerinden işitmeleri aralarında mukârrer olmağla bunların hepsi verilsin makbûlûdür diye îrâda buyrulsun. Bâhusus yeniçeri tâifesi el kaldırıp çavuşları Âl-î Osmanî padişahlarına ve ocaktan geçen yoldaşlarına dualar eyleyip cümle tarafından amin denilmesi adet-i kadîmelerinden olmakla buna müsa'âde edilsin...) demiş idi. Mukârrabin, Sokullu'nun ihtaradına ma'âriz kesildiler. (Belgrat) da Sultan Selim, cenaze namazını kıldıktan sonra cümleye selam vererek otağına çekildi.

Tafsilât-ı tarihiyeye göre bundan sonra vuku'a gelen ahvâl-i müessife şöyledir: İşte o anda bir galebe peydâ oldu. Asker feryat ederek: Adete riayet olunmadı. Bize i'tâsı vacip olan enâmın asla bahsi bile olmadı. Vezirler! Ne için böyle ettiniz? Suçlular elimizden kurtulamayacaktır! Biz padişahı Edirne Kapısında yahut saray kapısında ot arabasının kârbında buluruz. Sözleri her tarafta işitmeye başladı. Asker mâiyet-i şâhânde gelenlere şitem ve düşnam ve Sultan Süleyman hakkında bedduaya kıyam (!) ettiler. Bunun üzerine cenaze gizlice İstanbul'a nakledildi. Sultan Selim bu misillü tehditâmiz nümayişlere nihayet vermek için zabitânı askeriyeyi huzura kabûl ile askere dahi beş gün zarfında insâm ve terakkîlerini bir dereceye kadar ihsan eylemiş olduklarını bi'l-beyan İstanbul'a azîmet emrini verdi. (İstanbul'a yaklaşmakta alay tertib-i ikmâl edilebilmek için gece (Halkalı) kasrında arâm edildi. Geceleyin yeniçerilerden bir kirve meşaleler etrafında meclis kurdular. Artık yapacakları iş tehiri kâbil değildi. Sabahleyin kaymakam sadâret ve kaptan paşa ile şeyhülislam, ulemâ, müderrisin istikbâle geldiler. Alay yola dizildi. İstanbul ahâlisi seyr için sokaklara dökülmüşlerdi.

(Önde bulunan yeniçeriler safları sıklaştırdılar. İleriye geçmek isteyenleri çeviriyorlardı. Şehzâde Cami'ine yakın (Eski Odalar) gelince öndeki saf durdu. Bi't-tabî

geridekiler durdular. Padişah (Edirne) kapısına garip bir meydânda tam bir saat bekledi. Ne duruyorsunuz? diye sual eden vüzeraya yeniçeriler: önde bir ot arabası var. Bizi hareketten alıkoyuyor. Diye cevap verdiler (ki bu söz isyân emâresiydi) bir aralık ikinci vezir (Perto) Paşa yeniçerilere takrile: Yiğitler bu hareketiniz yakışksızdır. Dedi yeniçeriler: Sen kendini (Cibula)da mı zannediyorsun? diye bir darbeye attan aşağı düşürdüler. Kaptan Paşa'yı da – sen ne istersin züğürt gemici? Hakâretiyle attan indirdiler. Bunun üzerine (Sokullu) ile sadr-ı esbâk (Rüstem) Paşa damadı dördüncü vezir (Ahmet) Paşa altın serpererek, tatlı dil tatlı ile söz alayı yürütmeye muvaffak oldular. Hele boynuna mendil dolayıp: - Ben sizin elinizdeyim, isterseniz şu bağı sıkıp beni öldürünüz, fakat biraz dinleyiniz, diyen yeniçeri ağasına: - sen bize su yerine şekerli peksimet vermek istersen aldanırsın. Eğer böylelikle padişahın ve sadrazamın hazinesini kurtarmak emelinde bulunuyorsan sende elimizden kurtulamazsın. Ot arabasının devrildiğini sana da gösteririz tehdidiyle ilerlediler. Sarayın birinci avlusuna girerek kapıları kapadılar. Vüzerâyı attan indirdiler. Yakalarından tutarak, (Haseki) Sultan hamamına yaklaşmış olan padişahın yanına giderek: Âdet-i kadîmeyi ikrâr ile diye bağıştılar. Sultan (Selim) de sadrazamın ısrarı üzerine: - Enâm ve ulufeniz bana ecdadımdan intikâl eden âdet-i mucebince ilan olundu. Dedi maksudada hasıl oldu. Fakat... bu rezâlet-i ati için müebbet bir su-i misâl teşkil eyledi.

2.3.9. Safahât-ı Hayâtta Bir Hâtıra-yı Tenezzühe

Bu yazı Şaidye Fikret'e ait bir anıdır. Yazar bir gün İstanbul'da gezintiye çıkar ve burada gördüklerini, bu gördüklerinin onun ruh halini nasıl etkilediğini anlatır. Anının çeviri yazısı şu şekildedir:

“Safahât-ı Hayâtta

Bir hâtıra-i tenezzühe

Artık yürümüyor, belki koşmuyordum.. beynimde hiddet ve isyân kasırgaları uçuşuyor, amik rûhumda derin bir hiss-i nefret ve istikrâh dalgalanıyor, nazarlarımda, elleri, ayakları bağlı methur bir kaplanın gözlerinden fişkırان hama alâd ateşler gibi, cehennemler yanıyor ve ben mütemadiyen koşuyordum. Karınca çokluğuyla kaynaşan insânlar, etrafa çamurlar savurarak uçan arabalar, barkirler, hayatı yüklenerek sabûr-u mütevekkil yürüyen hamallar ve daha bilmem ne kadar şiddetler arasında ben bütün

bunlara temas etmekten mütevehhiş koşuyor, isyânkâr bir hicab-ı nüsevviyetle bütün bunların arasında bir su hiftiyle akararak koşuyorum.

Köprüyü geçtim. Pekin hayatı yaşayan Eminönü'nün kalabalığı içinde yok olmak, yere batmak bir hiç olmak için, bilmezsiniz, ne tahammülsüz bir arzu ibtila hissediyorum..

Bir an içinde asi, mütehakkim, cabbar bir fikir dimağımı, bütün elyâf-ı asabiyeye tutuşturuyordu; bir hava çalakisiyle uçarken birden ahen bir heykel gibi durdum ve dondum.

Bu genç, güzel, şık fakat hâin ve adi insân – oh yarabbi.. buna ve bunun gibi olanlara insân diyebilecekmiz? – Sırtık, yılışkan gözlerini bana dikmiş porsuk bıyıklarını kemiriyor ve bütün hüvviyeti, melûs ve çerk-i alûd hüvviyet-i mevcûdiyetinden akıyordu. Yüzümü açtım, validem, arkamdan koşa koşa adeta terlemiş, yorulmuş zavallı validem, mütehayyir, bana bakıyor, burnundan soluduğu hissölunuyordu. Kârşında köpekler gibi hâla yaltaklanmaktan utanmayan bu adi insânın sefil mevcûdiyetine ağlamak ve, sonra, onu bütün kuvvet ve şiddetle tokatlamak, yok etmek için bir saniye titredim..

Avuçlarımın içinde bir kerpetenle sıkışmış gibi âhen ve asabi bir ızdırapla ihtizâz eden şemsiyem mütemâdiyen yükselmek istiyor ve bir cebr-i nefis ve kuvvetle onu teskin etmeğe uğraşırken karşımda yine bir heykel-i lenâmet gibi duran bu sefil adamı büyük bir gayz ve adavetle süzüyordum..

Tahammüllerim yandı, asabi ve fakat derinliklerinde parçalayıcı şiddetler görülen bir seda ile köpürdüm: Beyefendi, dedim, beni, bu derece muzır ve anûd, takipdeki maksadınız?! Lütfen..

Validem, müthiş bir fırtınanın ilk taraflarını işitiyormuş gibi, mütereddit ve lerzan, gözlerini bana doğru kaldırdı, bir şeyler söylemek istiyordu. Dinlemek istedim; cevap bekliyorum..

O, yine yılışkan bir eda, iğrendirici bir tavırla homurdandı: -Ah cicim.. maksadımı? Fakat sizi takipte ne maksadım olabilir? Serâb-ı hasen, serâb-ı şiiir olan mevcûdiyetiniz- biraz yutkunarak- beni peşinizde sürüklüyor, götürüyor ve ihtiyar ve irademin haricinde, size müncezip, bütün kendinize ribat ettiğiniz kalbimle size müteveccih, bu nefis-i ulviyetinizin etkilerine sürünerek şitâb ediyorum.. Fakat, düşününüz, insaf ediniz, bu kadar fevkalade, bu kadar bâ bedel bir güzellik insânda tâkat ve tahammül mü bırakır? Rica ederim, hiddet buyurmayınız, size merhamet daha çok yaraşır güzelim. ve... Artık

daha ziyâde dinlemek için tahammülüm kalmamıştı; adeta, fakat boğuk, yavaş bir sesle bağırdım: - beyefendi! Bilmem söylediğiniz sözlere dikkat ediyormusunuz? Tâ Beyoğlundan mu'acez ve mütecâviz bir tarvırla beni takip ettiğiniz sıkılmadan, tedip etmeden kulağıma fısıldadığınız bir sürü laflar kâfi gelmiyormuş gibi şimdide, belki kendinizi bir tiyatro sahnesinde zannederek, garip ve menfûr bir rol yapmaya savaşıyorsunuz.. biraz edep, biraz terbiyeniz olsaydı, değil validesiyle beraber gezen afif bir kızı, fakat adi, mübtezel bir kadını bile bu kadar tecâvüzlere, bu kadar hakâretlere layık görmezsiniz..

O biraz daha yılışarak, biraz daha sokularak: - Rica ederim cicim, hiddet buyurmayınız, sizi hâşa, tahkir etmiyorum: bilakis meftûn ve mübtela sizi tecbil ediyorum; itimat ediniz. Ah.. biraz merhametiniz olsaydı.. Artık bütün bütün isyân etmiştim; bir deli gibi bağırdım: - İsmet ve fazilet, anlıyorum efendi, nazarınızda bir hiç! Fakat bizim için herşeydir. İsmet ve faziletin, şeref ve namusun bariz bir hakâretine ma'ruz kalmayı istemiyorsanız yanımızdan çekiliniz; rica ederim..

Hiddet ve asabiyetimden, ağlayacak bir hale gelmiş, titriyordum.. O, adiliğinin, hissizliğinin bütün elîm tezâhürlerini taşıyan çehresinde mübtezel, bayağı bir tebessüm ile biraz daha sokularak ve, kim bilir, belki biraz daha mahrumluklar saçmak için daha ziyâde yaklaştı;

İşte o vakit, dimağımda sanki ateşin bir sâika parladı, sağ elim gayr-i irâdi ve mütehakkim bir hamle-i cinnetle birden yükselerek düştü..

Gözlerimi açtığıım zamân birkaç saniye sersem ve dalgın nazarlarla etrafa baktım... Validem kolonya ile şebu bir fanila parçasıyla bileklerimi ovuyor, terbiyeli, nazik bir eczacı efendi küçük bir şişe içinde, bana sert ve keskin râyihalı bir rûh koklatıyordu.. Kapının önünde duran iki polisin müşfik ve hürmetkâr nazarları beni müteselli ediyor, sokağı dolduran izdihâm gözlerimde gitgide daha çok siliniyordu.

Eczaneniin önünde arabaya binerken polis efendilerden yaşlıcası artık iki parça olmuş şemsiyemi bana verdi ve: - Hanım kızım, dedi, bu şemsiyeyi dâima saklayınız ve var olunuzu.... bu lütufkâr zâta nazarlarımla teşekkür ederek: Ah.. dedim.. bir tabanca.. bir kurşun olsaydı yarabbi!.. ve arabanın bir köşesine çekilerek, bu hergün, ama hergün düçâr-ı tezlil ve tahkir olan rûhu ismet ve nüsviyetimiz için inleye, inleye, hıçkıra hıçkıra ağladım.. ve şimdi Vaşington'un bildirimleri uçuşan fa'âl-i semasi altında kim bilir

yarabbi, nasıl hürü serbest koşan, koşabilen zavallı mürebbiyemi, mürebbiyemin o ateşin ve isyânkâr sözlerini düşünerek acı bir hareketle tekrâr ettim:

Ah.. bir tabanca.. bir kurşun olsaydı ya rabbi...

23 Eylül 325”

2.3.10. Uçurum

Bu eser Aliye Numan’a ait bir hikâyedir. Bu eserde ülkeye yabancı birisi gelir. Bu kişi Türk aile yapısı, adetleri hakkında gördükleri hakkında bilgi toplar. Topladığı bu bilgileri kendi ülkesi ve diğer yabancı ülkelerdekilerle karşılaştırır. Özellikle de Türk kadınlarının yaşayışlarını, haklarını araştırır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Uçurum

Sevgili Hemşirelerime

Ah bilseniz o ne korkunç sözlerdi, mürebbiyem İngiltere’den henüz gelen ihtiyar refikâsını bize getirmişti. Müfarrât bir âdetiperset, ahlaken son derece muhâfazakâr, bütün manasıyla şâyân-ı hürmet bir şahsiyete malik olan meyyisin ilk sözleri bu oldu: - Evladım, dedi, ben bilhâssa buraya Türk kadınlarını tetkik için geldim. Ben zannediyorum ki: Türkiye’de gurubtan büsbütün başka, saf, saf olduğu kadar parlak, medeni bir kadın hayatı göreceğim. Bilseniz garplı olmakla beraber oradan, oranın mel’usatından ne kadar müteneffirim. Hayat-ı ictimâiyede mühim bir mevki ve tesiri olan kadınlığın, bir çiçek gibi saf, lekesiz, biçare kadının icâbatı medeniyet denilen çerkab içinden çaresiz lekelenişini gördükçe yesimden çıldırmak derecesine geliyorum. Fikrimce cemiyet-i beşeriyenin nâzım-ı ahlakı kadınlardır. Lakin ma’atteessüf henüz terbiye-i fikriyeleri hiçbir muhîtte tekmil edemiyor. Bunun için her yerde bütün cereyanlara tabi nâçiz bir esri mevki’inde bulunuyorlar.

Fikren biraz sermayeli bulunanlar bilmem nedendir. Hemen suferâza telakki, bu muzır cereyana kapılıyorlar. Hiçbirisi ardında milyonlara bâliğ olan hemşirelerinin mevki-i ahlaklarını düşünmeye lüzûm görmüyorlar. Kendilerinin mebus olmak arzularına bir şey diyemesek de orada bizim mevkimizin vehametini nâzıl tebdil edeceklerini sormak hakkımızdır. Ben bir kadın olmakla beraber bu fikrin son derece aleyhindeyim. Evet yukarıda da söylemiştim. Bizi ahlaken lekeleyen fikirlerin içinden kurtulmak, kendimi saf, ahlaki bir muhîte atmak lüzûmünü hisseyledim; bu ihtiyâc-ı sâikayla şehrinize geldim. Lakin ne kadar aldanmış aynı sefâleti ictimâiye burada da bütün

kuvvetiyle hükmüfermâ imiş, o zamân meşhur darb-ı meselimize hakikaten acıdım, “Şark-ı kader temiz” Heyhât!... Görüyorum ki: Bu güzel memleketinizde garbın te’amülleri pek muhterem bir câyi kabûl bulmuş, burası da aynı marazın tahribatına uğramış. Afedersiniz size bir hakikât, bir hakikât-ı müellime söyleyeceğim, ama hüsn-ü milliyetle sakın bana isyân etmeyiniz.

O zamâna kadar büyük bir i’tidallah dinlediğim bu sözleri azim bir endişe takip etti, bir hissi kable’l-vuku’ meyyisin vereceği bi iman hükmü söyletmemek, her ne sûretle olursa olsun o sözlere mani’ olmak istiyordum. O hiç vakâr ve cedîdini bozmazsın devam etti. Harfleri ayrı ayrı telaffuz ederek:

- Siz, dedi, hatırnak bir uçuruma koşuyorsunuz. Yarın, evet yarın, o müthiş uçuruma yuvarlanacaksınız.

şiddetli bir asabiyetle yerimden fırladım, adeta kendimi kaybetmiş gibiydim. Kalbim, lisan-ı hamiyet bütün şiddetle feverân ediyordu, fakat; oh yarabbim ne söyleyecektim, nasıl cevap verecektim? Ve ne söylemeye hakkım vardı. Onun bütün söyledikleri doğru, ya gelmez bir müttefikin nefice-i hükmü idi. Evet o mevki’de aciz, pek bî-çâre ebkem, mütehayyir kaldım, bütün cevabım dudaklarımdan dökülen: - Lakin buna ne ile hüküm ediyorsunuz? Sözüne munhasır kaldı. Ne ile hüküm ediyordu? Sözlerinden benim pek ziyâde müteessir olduğumu hissetmiş olmalı ki – Mantıkla, dedi. Sonra müşfikâne gülümseyerek: - Artık sizi daha ziyâ"de müteellim etmek istemem. Ben ısrar ediyordum: - Madem ki bu kadar söylediniz. Şimdi herhalde sebat etmelisiniz; diyor ikna için bütün kuvvetimi sarf ediyordum, en nihayet-i devama mecbuûr oldu. – Kızım, şark ve garbın esası başka, başkadır. O sûretle ki: Bu gün şark garp olsa yaşayamaz. Bir mevt-i ictimâiyeye mahkûm kalır. Bakınız tereddüt ediyorsunuz. Lakin bu emin olunuz ki pek doğrudur. Bir takım teamüller vardır ki milletlerin ananâtı hükmüne girmiştir. Bu teamüller mensup olduğu kitleyi ictimâiyenin ahlakı, ictimaı, medeni mevkini tayin ederler. Herhangi bir milletin ahlakı ve adetini okuyarak, onların derece-i terakkî ve mevki-i ictimâilerini takdir mümkündür. Aklımın tâb insânı üzerine bir tesir-i mahsûsa olduğu kâbil-i inkâr değildir. Şark asırlardan beri endişesiz, bir endişe-i ictimâiye hissetmeden müsterihâne yaşıyor. Bundan başka tabiat size üç büyük haslet ihsan buyurmuştur. Kana’ât, hilm, namus. İşte bu sebepledir ki henüz ahlakınız tamamıyla bozulmadı. Halbuki garb, vasi bir hürriyetin, servet ve refahın verdiği hudbini ile itiyadatını, teamüllerini benlik üzerine bina etmiştir. O halde şarkın esasatı bizimle

ayrılıyor. Kışın limonluklarda hıfzedilen çiçeği soğuğa, kara bırakırsanız bir daha mevcûdiyetini gösterebilir mi? Pekala eğer sizde terakkîni aynen garplıları taklitte ararsanız tadrîcen sükûta başlayarak malul olursunuz. Demin söylemek istediğim bu idi. İstanbul'a geledi bir hafta oluyor. Bu müddet zarfında temasta bulunduğum ailelerden, tesâdüf ettiğim kadınlardan öğrendiğim bir hakikât varsa o da: Şarkta da sefâlet-i ictimâiyenin başgöstermesidir. Görüyorum ki: Ziynete, alâişe pek ziyade ehemmiyet veriyorsunuz. Vaki'a ziyet kadının tabii bir ihtiyacıdır. Lakin bilmem bu ihtiyaç diğer elzemlere ehemmiyet verilmeyecek derecede mühim mi? Bunun garip mevâdisini tatbik için hasrettiğiniz dakikaları terbiye-i fikriyeniz, seviye-i ilmiyenize sarf etseniz zekâvet-i fitriyenizle bizi fersah fersah geçerdiniz. Sonra hâlihazırda İngiltere bile câyi kabûl göremeyen bazı cereyanlar varki en ziyade nazar-ı dikkate alınmaya layıktır. Siz meselenin şekli-i maddiyesine bakarak hissenseniz muvâfık gördüğünüzü hemen kabûl ediyorsunuz, fakat, düşünceleriniz sizi aldatıyor. Zînet, zevki herayış bittikten sonra yapılıır. Ortada hiçbir şey yok iken hemşirelerinizin yüzde doksanı ulûm-u hâzıra hakkında bir fikr-i ibtidâiye bile malik değilken nasıl oluyorda müsterih olarak giyinip kuşanıyorsunuz. Adamsende bununla ne olur demeyiniz. bundan pek çok şeyler olur. Evvela zinet sizi kana'atkârlıktan tecrîd eder, aynı zamânda hissi rekâbeti tezyide sebep olur. Teshil eder. İş bu dereceye gelince ufak tefek kayûdu ahlakiyeye ehemmiyet verilmemeğe başlar. Daha sonra sukût-u ahlaki bütün kuvvetiyle baş gösterir.

Bugün siz en son devre yaklaşıyorsunuz. Eğer kendinizi bu cereyandan çekip kurtaramazsanız yukarıda sizi o kadar tedhiş eden uçurum önünüzdedir. Fakat bu tehlikeden ister istemez çabuk, hep pek çabuk kuvvetiyle bilerseniz. Çünkü ne kadar olsa kalbinizde saf bir şark kanı cevelân ediyor. O burada sözünü bitirdi, medguklara mahsûs bir vakârı temkin içinde yanımdan ayrıldı. Bu acı, acı olduğu kadarda doğru sözlerin herbir kelimesi, kalbime bir ok gibi – Yalan söylüyorsun. Bizde ahlaksızlık olamaz diye bağırarak istiyordum. Fakat; bu hareketim şüphesiz hakikaten ilan-ı harp olacaktı o kadar âciz, o kadar meşkul bir mevkide kaldım ki... Bereket versin ki bahs-i hitâm bulmuştu. Bütün kudret-i tefrikamla düşündüm. Tetkikâtım hep misk fikirlerini teyit etti. Ah ne yapmalıydık. Bî-çâre nüsviyetimizi bu isnattan tahlis için ne yapmalıydık. Ben esâsen bedbin değildim. O sırada yine tasavvurumda canlanan bir ümit beni tesliye etti. Evet muhterem hemşirelerim artık bu hakikatlere mümkün değil göz yumamazlar.

Madem ki ne kadar olsa kalbimizde yine saf bir şarklı kanı cevelân ediyor, müsterihane çalışır, ve bu tehlikeden kendimizi kurtarırız. İşte benim mu'azzez refikalarım bu yazılarımla sizi vazifeye davet ediyorum. Artık mâlâyaniyâta sarf ettiğimiz zamânlardan bir kısmını olsun kendi mevki-i ictimâiyemize hasredelim, edelim de beyaz, saf şarkın lekesiz muhîti yine eskisi gibi parıldasın!

20 Şubat 327 “

2.3.11. Rüyâ-yı Adem

Bu eser Süleyman Bahri'ye ait bir fantezi hikâyedir. Burada yazar bir rüya görür. Rüyasında biriyle konuşur. Bu konuşmada daha çok ölüm korkusu işlenir. Yazar diğer ölmüş kişileri görür. Hikâye bu konunun etrafında gelişir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“ Rüyâ-yı Adem

Fantezi

Sanki, uyanarak gözlerimi açtım... Yumuşak, ölü parmaklarıyla saçlarımı karıştıran zulmet, bir ipek kumaş gibi üzerimden kaydı.

Kalbime damlayan korkularla etrafıma baktım: Odam, karanlık bir ayna mübhemiyle büyümüş; yüksek ve kurşûnî pencerelerden giren ziyâlarla, geceleri derinliklerine eken durgun sular gibi gölgelemişti.

Dikkat ettim: Havada; gizli bir kalp kokusu, hicrân kokusu, sanki mûr-u karanfillerin ılık râyihaları vardı; eski, yosunlu heykelleri andıran sükût, sihir âmiz, nâ mahsûs eşikler içinde düşünüyor ve beyaz, şeffaf kapaklarının altında gözlerinin elem-i his olunuyordu.

Masamın üstünde ki kağıtların kıyıldığını zannediyordum: Güya, alışıık bir el, onları karıştıırarak, akşamdan yazılan şeyleri okuyordu; anlıyordum ki orada; saçlarının kumral ziyalarla sihirlenen zulmeti içinde bi hudut bir sima, kelimelerin hülûzonlarıyla kıvrılan uçuk bir dudak vardı.

Şimdi, benden uzaklaşarak, bir hend-i nebâti gibi, geniş, galiz yapraklarını sarkıtın zulmete rağmen herşeyi görüyor gibiydim: Mühim, nefeti bir lem'a, yerlere ipek kilimler sermişti; gümüş çiçekli, abanos duvarlarda: uçurum sahilleri, mazlum çölleri, çıplak ormanları tasvir eden levhalar; gölgeli gözler, alınlarda çîn-i matemle mebhut bakışın simalar... Tacihîde: Donuk, inci renginde ki karanlıklardan, ıssız derelerin korkak ve

mütereddid rüzgarları gelen, uzun bir koridor vardı; ve nihayette: Ebediyetten biri mebhût ve muntazir, taş olmuş ağaçlarla, kaybolmuş musâfâta açılan billur bir kapı görünüyordu. Uzaklara baktım: Sanki fenkinde ki şeffaf, sencabı su kütlelerinden terseb etmiş, ruyayı bir ziyâ ile menûr, tahtü'l-bahr bir şehir görüyordum. Burada; herşey sükût ve ademe munkalib olmuş; fakat, her taraf taze ve mesuttu. Belki bir bahardı: Kim bilir hangi vahşi ve yüksek dağları köpüre köpüre bali eden sular, buralara kadar istilâ etmiş; fakat, çiçeklerine, yapraklarının tarâvetine , şimdi bir çocuk mezarı gibi temiz ve sessiz tehcir eden gölgelerine, derin cereyanlarla solmuş ziyâlarına hürmeten bozmadan muhâfaza etmişti. Bulduğum yerden daha uzak, daha hayali görünen: Bulutları yumuşamış ufuklar, kutuplara kadar imtidat eden beyaz ve تنها yollar; yüksek, fakat renksiz, ağaçlar sık çalılıklar arasında harap olmuş mabetler, sütunları yıkılmış mermer binalar vardı. Ve hiçbir şey kıvıldamıyordu: Bütün manâzır, temi' etmiş bir nûr içinde, sâkıt ve müsterih tahlil ediyor gibiydi; belki, sükûnette istihâlarını geçiren bir hayat bekliyordu.

Bir rûh gibi, herşeye hülûl ederek dinleyen bir hayal, bir mâtem gibi ayağa kalktım; harekâtım, hiçbir ses uyandırmadı. Ayaklarım yere dokunmuyordu; râyihalar gibi hafif ve seyyâl bir mevcûdiyetim vardı; sanki, benim mazlum maddesiz birçok hayatı halinde idim. Ağır, ağır; solduğu pencereden giren soluk, gümüş bir ziyâ ile, meşkâk, tecessüm eden masama doğru cereyan ettim; üzerinde hiçbirşey, bıraktığım halde değildi. Kitaplarımı sırasından düşürülerek karıştırılmış; satırlarında, meçhûl parakların fosforlu izleri kalan sayfalar dağılmış. Akşamdan ikmâl edemeyerek bıraktığım yazılar, yeşil bir kalemlle tashih edilmiş ve bu yeşil, ziyâdar silintiler arasında hep, bir remşum manaya delalet eden siyah kalemler kalmıştı.

Eğildim, kağıtları toplamak istedim; fakat, beyaz bir his gibi uzanan parmaklarımın temâsile parça parça döküldüler. Bir an, hatta mevcûdiyetimden şüpheli, bir vehm-i ızdırıp ile titredim; hüvviyetim; çirkin, siyah uzuvlarını kıvıldatan bir mahşeri havf ile doldu. Sonra!... Sükûnetin verdiği bir i'timat ile nihayetsiz yoklukları düşündüm. O zamân dumanlı bir ye's içinde gözlerim şu yanmış, kül olmuş âsâra karşı, geçmiş zamânların yadı infî'aliyle perdelendi; o kadar senelerden beri, en esir emeller, en manut heyecanlarla takip ettiğim istikbâl, bumuyudu yarabbi?... diye düşündüm.

Ah, varlığı pek güzel biliyordum: O, mavi kurdelelerini düşünen bir genç kız; yahut, heveskâr, hercai bir istihâleden başka bir şey miydi? Bugün, dudaklarında susanlar açılırken, yarın, bir siyah gançenin elleri solmaz mıydı? Yâhut, bugün yaratırken, yarın

yok eden bir zevkperest değil miydi? Bu mazlum faniyet içinde bende birçok gölgeler gibi hiçbir iz, hiçbir bakiye-i hayat bırakmadan mı ölecektim, yarabbi? O halde... rûhumda, hala tevdiğini zannettiğim şî'la ne demektir? Ve derin kuyular gibi, hivla-i eşyâyı bütün hisleriyle serâirine çeken hüvviyetim, adı, karanlık bir su kitlesinden mi ibaretti?..

Fakat... yine o zamân, bütün mevcûdiyetimde yaşamaya başlayan dimağım; müsterih ve sakin, bir esir gibi saf rücu' etti: Düşündüm ki, daha alakasız, daha rûhâni bir alem-i hayat içinde bütün bu endişeler gülünç ve bayağı kalıyor; şu müthiş faniliğe karşı iddi'a-yı ebediyet mümkün müdür? Olsa bile, rûhun bekâsı yanında bu, ne kadar lüzûmsuz bir heyecan, ne çirkin, ne sefil bir temenniyetten ibarettir.

O vakit hissettim ki, menbağını anlayamadığım bir kudret-i mutlaka ile yaşıyorum; rûhum büyümüş, bütün kainat-ı hayatiyeye ihâta etmişti. Vicdanımı yokladım: Nihayetsiz, ilahi bir teselli ile dolmuştu. Ziyâsız, vücutsuz bir şekil, bir vehm-i mücerrit ki; soluk, ademler, ferdalarla renklenmiş geridevre teveccüh ettim. Uzaktan, karlarla örtülmüş bir orman gibi, mühim ve ebedî bir sükûn; bütün tezâhürleri, harâbeleri, renksizlikleriyle bir bakiye-i arz görünüyordu.

Bütün hâssasiyetimi idâre eden garip bir saikle bu ölümler memleketine yaklaşmak istedim; vakî'a, bulunduğum yer ile koridorun nihayet bulduğu billur kapı arasında belki bir asırlık yol vardı; lakin, o kadar hafif, o kadar seyyal idim ki.. uçucu bir nefha, bir siyah ziya gibi bir hamlede bütün bu mesafeleri katettim. Fakat, elimle temas edecek kadar yaklaştığım zamân, müdhalin, etrafının bütün hayalatı sükûnunu kurşuni iltimalarına nakşeden billuriyetinde, dikkat ettim, gölgeliğim tersim ettim. Kendi kendime derûni bir sesle: -Galiba, öldüm ki... dedim. Bir ses; kapı üstüne sencâbi akslerle yorgun uzanmış dallardan gelen kelimesiz, sadasız, bir ses terennüm etti: - Mazhariyetin mübarek olsun; gözlerin cihanü'l-veyyitle dolsun!... Hayır, dedi, bilakis şimdi yaşıyorsun!

Biraz müteaccip, rûhumun bütün kuvvetleriyle oraya baktım. Bir zerre fakat nâmütenâhiyeti yaşayan bir hayat gibi bu, ahengi umûmiye karışan bir hiç renksiz bir ziyâ, görünmez bir rüya idi. Bir damla gibi, bir menekşe gibi tekrâr başlayarak, dedi ki: - Sana, hefâlar ayan olsun, âlemini melâike ziyâ ile dolsun! Belki, mesiregâhı bekadasın. Burada şekil, renk, madde yoktur; nur ve zulmet, ezeliyet ve ebediyet, rûh ve cemal vardır. Burada menba'lar vardır; hayat ve bekânın rûdeleri çağlar; serveti aşk ağlar; derveti aşk ağlar! Fakat bunlar, bu sükût nedir? Demek istedim; mütebessim, cevap verdi:

Bekâların kâim, sa'âdetin dâim olsun!.. Adem!.. Eski cihanlar bekâyâsı... Eski ervâh, eski tekunâtın şevâhidi!... Gördüğün: Ziyâ, şekil, renk, tevzi hep ademin, hep bekânın!... Evinin mâlikanesi!.. Anlamak, gelmek ister misin? Nasıl oldu bilemem, hüviyetimin bir hevâ gibi yükseldiğini hissettim; rûhuma; kuddusi, vehmi bir rüzgar temas eder gibi oldu; bir yokluk, bir heyyici süratle, şimdi, daha samimi, daha hissi anladığımı bu cansız, mekunâtı katetmeğe başladık: Burası, hakikaten, üzerinde ölümün uçuk tenevvürlerini tersib eden eski, fakat bütün tefâsil-i ümrânını muhâfaza etmiş bir şehirdi. Burada herşey: Boş, durgun beklerken teheccür eden binalar; son aks-i münâcât ile dönmüş mabetler; hala hafif izlerini gösteren sokaklar; henüz baharında iken ölen ağaçlar, bilhâssa beyaz mermerleri, şişkin topraklarıyla kalıveren mezarlar... Etrafının râkîd ve hissis akslerini solduran güller; artık akmaktan kalmış ırmaklar... Sonra, her şeyine, her anne, her varlığına nüfûz eden lâ yemût, mütehakkim bir sükût vardı. Zannederim, adem, buraya bir akşam zamânı istilâ etmişti; pencerelerde yollarda, aralık kapılarda, vazî umûmiyede mütevekkil, sabûr bir intizâr duruyordu ve güneş, artık ebediyen buradan uzaklaşırken son, olgun, mütereddid bakiyelerini unutmuştu.

Her ikimizde aynı dakikada tahassül ediveren bir arzu ile, eski, yüksek bir binanın bacasında tevfik ettik. Benim nasıl oturduğumu bilmiyorum; fakat o, beşeri bir tevehhümle zannediyorum ki, uzun, ince bacaklarını uzattı. Neremizde olduğunu tayin edemediğim gözlerimizle etrafımızı tetkik ettim: Uzaklar, esâtir ile birleşen bir mübhemiyetle, kâh gül renkli badiyeleri, kurşûnâ yalçın kayalıkları, dumanlı dağlarıyla, kâh gölgeli, derin uçurumlarıyla, beneksiz ve heyecansız, bir heyyiç, bir ölüm gibi uzanmıştı; aşağıda, sâyelerin esrarengiz, ivicacı güzergahında: Duman renginde, durgun ve mebhut sahillerini nakış eden bir gül ve bütün bunların üstünde semayerine: Bî renk, bî payan bir boşluk, bir imtidâd-ı muhavvif vardı. Yanımda ki, ikinci bir şahsiyet gibi hissettiğim refik-i garîbeye lafissız tekellümelerimle:

- Burası bir şehir olacak?... diye sordum. – Herşey sana keşfirâz etsin: ilmin muhît olsun! Evet diye cevap verdi, bundan on asır evvel ufâl eden bir payitaht! –Afedersin, dedim, burada yalnız sen mi varsın?

Şüpheli bir name gibi, mırıldandı:- rûhu azâm lisanımı tebdîl etsin, rûhun avâlîme şekâr olsun! Hala fani lisanınla konuşuyorsun! Var...? Fakat burada var yok, yok var demektir. Sen nasıl yoksun, ben de öyleyim. Beşer, vücudu şekil ile tanır; halbuki, bizler şekl-i ademle telakki ederiz; anladığımızı bütün ihâtasıyla mücerredattır ve meli hakiki

tecerrüd, herşeyi muhîttir. O, isterse her şekli, her rengi, her kuvvet-i iktisâp eder; bir zerre iken avalime istilâ eder; her katre sende bütün deryaları fışkıracak bir feyz nâ mütenâhi vardır. Ve varlık onun akus nazar-ı feriyedir. Evet, burada yalnız bir varım... Ve biraz, yani beşer hesabıyla, bir asır beklersen herşey var olacak!..

Fakat, yarabbi, sen kimsin, diye sordum. – İdaregâh muhîtin, mana muhatn olsun! Ben mi? Dedi, bu heşir sekinesinden biri!... Senin gibi bende daha beşeriyetimi yenemediğim için, burada, vatanımın semasında yaşamak istedim; fakat, senden irak olsun, layık-ı itâb oldum ve beşer-i telakkisiyle altıyüz asırlık bir asırlık mahkûmiyete düçâr edildim. İşte beşyüz asırdır ki buradayım ve yüz asır sonra alem-i umûmiye, rûh-u avâlîme iltihâk edeceğim. Korkarak haykırdım: - Garip! – Garip mi? Ebediyet günahını affetsin! Burada garabet yok, hakikât vardır. Hâssasiyetini kapayan perde daha kalkmamış... Yoksa daha günahkâr mısınız? İlmin bana mı mevdudur? O halde durgun ve esmer havada, beyaz, ulvî şimşeklerini çakan bir bulut gibi, mevcûdiyetim beyaz bir ziyâ ile doldu ve muhîtimden herşey silindi; yalnız ta uzakta, mecbuûr ve müteabbit diz çöken ufukların arasında bir kavisi ziyâ gibi teşekkül ediveren muhteşem bir tak, geniş bir maber kaldı o zamân, şimdi daha samimi bir nüfûz ile, hüviyetin mazlum erkilerini tecessüs edebildiğim refikam bir küsur kadar beyaz ve mübdâ terennümle: - Kutsiyetin tecellilerle tamam olsun.... İşte maberî adem.... Mazhara-i ru'yeti binbir kula nasip olmaz... tenessüm et! Diye haykırdı bir anda benliğimden keskin, acı bir raşa geçti; titreyerek dikkat ettim: Bu mütehaccir safirlerden, zirced renklerden yapılmış dakik, yüksek, geniş kapısı sessiz ve rüyayı bir süratle açıldı; ve muhîtin memmat-ı sükûnu içinde daha âyan, daha nazar-ı ferib görünen bir seyl-i zî hayat, mütevekkil ve müselsil cereyana başladı.

Bu, cidden bir harika idi; sanki sessizlikler beyazlara, hûlyalara bürünmüş harekete gelmişti; sanki dirilerle köpükler, tılsımlı bir meşy ile akışıyor; daha aşağıda, nihayetsiz derinliklerini açan uçurulara dökülüyordu ve anlıyordum ki bu, beyaz kefenleriyle mezarlarından kaldırılarak yokluklara nefyedilen kavafil-i emvât idi.

İlk raşâi- hayretten sonra korka korka refikama sordum: Bunlar kim? .. dedim. O mütefekkir, ve mesut cevap verdi: - Ebediyete dâhil olanlar! İleride ki uçurumu görüyor musun, işte orası hayat-ı ebediye kapısıdır. (Ruhunun hailiğin tefhisatıyla beni tetkîk ederek) ezeliyet yalanını affetsin! Fakat sen niçin bu kadar keyif ve muta'lsın, Allahım? Bilmem, günahsız bir zerreye benziyorsun! Sen oradan geçmedin m? Ser ebediyetinden

sana hala gayr-i mekşûf? Senden korkuyorum! (bir mum gibi ince, hayal ziyaretini benden uzaklaştırarak) yoksa sen bir rüya-yı hainmisin, sefil! Diye haykırdı.

Birden muhîtimi ağır bir duman, keşif bir bulut kapladı; hüviyetimden sabır bulup uzaklaşan bir ses, sanki bir kartal kanadı, haşin ve seri açılıp kapanarak uzaklaştı. Ve o zamân, istinatsız ve çaresiz, bir ölü yaprak gibi, bulunduğum yerden, şimdi ani bir tebdîlle, rüya-yı sükûnundan timsahlar fişkiran yeşil ve derin sulara suktumu hissettim.

Bu sefer, hakîkaten gözlerimi açtım ve kendimi yorgun, muzdarip yatağımında buldum. Kalbim çarpıyordu. Bu o kadar ümit edilemez bir sa'âdetti ki, evvelâ inanmadım; sonra hayatını kazanan bir esir gibi memnun ve mütehayyir yerimden fırladım.

Kafeslerde sükât düşünüyordu; demek daha sabaha epey bir zamân vardı.

Hava; bir yeşil ısırgan otu gibi tuzlandığı, ağırlaştığı için, bir şişeyi devirmekten korkarak, sıkı sıkı kapanan pencerelere doğru yürüdüm; perdeleri kaldırdım. Dışarıdan, sanki gagalarıyla camlara vurarak “bizi alınız!...” diye inleyen sesler geliyordu; derhal camı açtım; içeriye, tüyleri gecenin soğuk ziyâlarıyla ürpermiş birçok siyah kuşlar gibi karanlıklar; bir peri nefesi gibi, zulmet ve uzlet kokan rüzgarlar girdi.

27 Şubat”

2.3.12. Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir – Doktor Kuru Sıkı

Bu eser Ahmet Rasim’e ait bir hikâyedir. Ahmet Rasim bu hikâyeyi farklı bir dilden çevirmiştir. Aslında doktor olmayan birisi hastaları tedavi eder. Yanlış tedaviler uygular. En sonunda da kendisine sen doktor musun diye soranlara doktor olmasak tedaviye cesaret edebilir miyiz, diye cevap verir. Daha sonra Ahmet Rasm bu adamı o dönemki siyasetçilere benzeter. Hikâyenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“ Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir

Doktor Kuru Sıkı

1

Avâilde, günün birinde, bilmem nerede idi. Bir ses: - Geliyor! diye aksetti. Bakıştık. Fi'l-vaki'a geldi geçti. Orta boylu, az tıknaz, saçları tabaka anıki gibi ön, yan, ard taraflarından perişan adeta kıtık misali kıvrırcık taralarla nümâyan olduğu için yüksek, zihaf kalıp fesiyle beraber tersine kapanmış, için herhangi bir nebâtın elyâf-ı şiiiriyesiyle dolu saksıyı andırıyordu. Elan, aynı yalnız gözler daha iri, daha şâhâne, daha kanlı, nikahı tesirane ile münheyiç, yanakların hücum otar lahyadan kurtulmuş yerleri al al, dudaklar

kalın, kıvrık kumral bıyıkların hasıl ettiği şebeke-i keşfiyenin, bam teli ve yanlarda ki emsalinin tersine bükülmesinden vücut bulmuş kafesin hulûletiyile nim ayan, geriden kısa, iki taraftan şimdiki (ahruplan) ların duman çarh-ı pervaneleri gibi müntehâları sivri, yanları genişçe kolalı, fakat haftalık temaslarla bir takım altuat mizaca uğramış uçlar fırlak, ta gırtlığı hizasında pişmiş ayva rengi nasılsa muhafaza etmiş büyücek bir kıravatın düğümü topak olmuş duruyor idi.

Bi't-tabi sırtında yeryer teftiye, siyaha çalar, koyu kol rengi andırır harelerle mühürlenmiş gibi parıltılı, biri kopmuş ise de sarkık, diğeri kopmuş ise de vehci münâsebeti topluca kalmış iplik kümesinden belli, daha öteki gulafının sıyrılıp madeni tablesini meydana çıkmış düğmelerle meçhûl, pafta pafta lekedar bir redinkot, sol elinde anahtar geldi üzerine sicimle merbut, fersûde beden bir çanta, sağ elinde tarafı münhanisi ter, kir vesâire mayiât-ı tesirleriyle abnus olmuş, müntehâsı mahal temasında ki teneke başlığın nice zamândan beridir guyûbette mini misvak ağzı gibi leyfi bir şekil bağlamış meşe bir baston, ayaklarında bir türlü belinin durduramadığı pantolonunun paçaları altında gömülü koca postallar..... yürüdü geçti nasıl? ta.....k, tu.....k.... o gecelerde bastonun kaldırım taşlarına indirdiği darbelerle ahenk olarak.

İşte bu hayali garip, önünden biri arada sırada nazar-ı hûlyam önünde gezinir. O esnada henüz mekteb-i nişin ettim. Kemâl-i ehemmiyetle onun tavırkâr ve gururun hayretle somuş idim:

- Bu kimdir?
- Dediler ki: Buna adla, sanla doktor (Kuru sıkı) derler.....

Giriftar olduğu dört deva nâpezirden bir türlü rehâyâb olamayarak yakın zamânda taraka saz intikal olan doktor (Kuru sıkı) müteveffî katibiyân, harasanciyân ve emsali isateze meyânında değil idi, fakat mütehassısı bulunduğu imrazda ittihâz ettiği tarz-ı tedavi adeta gününden kesercesine müessir idi hatta müzmin nezle-i ulyâya müptelâ bir köylünün iki sakbei enfiyesine barut imla ederek husûsî fitillerle işal eder ve bir saniye sonra hastada ne berun, ne de bir daha neks etmemek üzere arıza-i mahûdeden eseri kalır. Mâhâza kan durmaz, fişkırır fakat doktor asla fütûr getirmez. Elini, yanından bir dem ayırmadığı çantasına sokar, çıkardığı lükün parçasıyla herifin patlak yerlerini sıvar. Geçer gider vaki'a şayi olur, zabıtaya akseder. Tevkîf edilir.

Müstendık sorar:

- Adın ne?

- Kuru sıkı.
- Nasıl?
- Doktor Kuru Sıkı.
- Vay sen doktor musun?
- Yüzü gözü bağlı, şiş, mültehib mariz göstererek bir tebessümü mağrûrâne ile:
- Olmasam tedavisine cesaret edebilirdim!...

Galiba ortada sürten politikacılarımızdan ekserisi de kuru sıkı! Zamân bir lam elif çevirerek bunları hayale tazyîke aldımı börtümüzü patlattıklarına kana'ât etmiyorlarda yüzümüzü, gözümüzü bulamaya kalkışıyorlar.

kendilerinden soruldu mu sahte tavırlar, mukledane edalar takınarak aynı tebessümü mağrûrâne ile:

- Biz bilmesek söyleyebilirdik? diyorlar.

Zamân, kâşifü'l-esrâr olan bu vasıta-i hilkat, sürat ezliyâsı ile geçtikçe doktora müsâdif olmaktan hâli kalmıyordum. Kâh çantasıyla bastonunu sürücü oğlanın eline vermiş, alafiranga eğerli kırmızı veya tirşe anilin ile melvun gaşeli dik baş, koskoni, sağrısı düşük, alacası içine urmuş bir barkere binmiş, kâh tramvayda çantasıyla dahile sığamadığı için biletçi terasesinde ki demir hâile dayanmış, şirket vapurlarında tâ uçta gemi arslanı gibi kurulmuş, mesirelerde kağıt helvacı, kuzu kestaneci, pıtırılı pideci, kuş lokumcu, oyuncakçı, sucu, dondurmacı izdihamlarıyla inciklerini dikip oturmuş, yan yatmış, güreşe kalkışmış efrvt ve ahat kalabalığı, kırhaka bazı, zeverâta direngi halkaları arasında katışmış olduğu halde gördüm.

Fakat en son gördüğüm şekl-i âcibi henüz gözümün önünden zâil olmuyor. Köyde idim. iki hurçlu bir merkebe süvâr olmuş, birinde çantası diğerinde kumanyası, başındaki kalpağın civarına tutturulmuş kasirü'l-kame bir (Eyüp fırlıdağı), paçaları kulan hizasına kadar çıkmış, yaz, temmuz, kukuletalı bir palto giymiş geliyordu. Fakat ne gelmiş! Köyün anâsırı muhtelifeye mensup ne kadar evlâdı, etfâli, serserisi, dırdırı varsa pinde, peşinde sağında solunda. Bir: - (Elaelahi) ki velvelesaz etraf. Bir: - (Yuha!) ki sami'a şikaf, bütün kahkaya, bütün vaveyla, güya ki deccal zuhûr etmiş köyü yerden oynatmış idi. İşte: (O gidiştir ki gider dahi gider, dahi gider) fakat bütün benliği, hezâkatı, muhabbeti ile gidiyordu. Ne olurdu? O velvele-i azma-i takdirât arasında bir cinişabru ile, bir tek hitzaz müjgan ile etrafına bakınmasa idi! Kâbil mi? Zira: (Atdan düşene tımar, eşşekten düşene mezar gerektir.) felsefesine vâkıf idi.”

2.4. 38. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.4.1. Musâhebe-i İctimâiye İctimâ-i Hâdiseler

Bu yazı Raif Necdet tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Raif Necdet bu yazısından ülkee gelişen bazı olayların değerlendirmeye ve araştırmaya gerek duyduğunu söyler. Bu olayların birçoğu olumsuzdur. Artık insnalar hem savaşlardan hrm bu olumsuzluklardan bıkmışlardır. Bu konular üzerinde okuyucuyla sohbet eder tarzda yazılmış bir makaledir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Musâhabe-i İctimâ‘iye:

İctimâ-i Hâdiseler

Memleketimizde bu ay vukû‘ bulan ba‘zı hâdiseler tedkîk ve tahlîle değer bir mâhiyet ve ehemmiyeti hâ‘izdir.

Bu zavallı vatanın öteden beri ırsî bir hastalığı, bir marazı vardır ki hayât-bahş-i ıslâhât ve teceddüdata ne zamân teşebbüs olursa derhâl nüks eder. Otuz bir mart fâci‘a-i irticâ‘iyesini tanzir eden bu icitmâ‘î hâdiseler yine menba‘ını, kuvvetini girdâb-ı tezvîr ve mefsetden alan kesîf bir cehl ve ta‘assubun nâgehân-ı feverân etmesinden husûle gelmiştir.

Bu kadar sâf bir cehl ve ta‘assubdan bu kadar iğrenc, bu kadar zelîlâne bir sûretde istifâde etmek; vatana, terakkîye, hakîkate bu kadar alçakçasına zulm eylemek için insân her hâlde bütün vüs‘at-i ma‘nâsıyla bir hâ‘in olmalıdır.

Biraz tenevvür etmiş her ferd-i ictimâ‘iyyenin en mukaddes vazîfesi, cehâlet ve ta‘assubun saçtığı karanlıklara meş‘ale-i hakîkat ile ebedî bir darbe-i iskât vurmaktır. Onun için zulmeti simnâk-i ifsâdlarıyla tağdîh ve tevsî‘ edenler pek iğrenç bir manzara-i denâ‘et ve hıyânet teşkîl etmiş oluyorlar.. Bilerek vatana bu kadar sarîh fenâlıklar yapan, bu kadar derin cerîhalar açan mülevves eller artık büsbütün kırılmalıdır. Dünyâda da hiçbir zamân affedilmez cânîler, cinâyetlerini bile bile, muhâkeme ve müşâvere ede yapanlar, husûsiyle içinde yaşadıkları ve büyüdükları vatani müzmehall etmek için dimâğlarından sızan zehirli kelimelerle zulmeti, cehâleti kudurtanlardır. Eskişehir ve Lungaza hadiselerini yapanları değil, fakat ihdâs ve îcâd edenleri târîh, şimdiden tel‘în kadrosuna idhâl etmiştir.

Artık bu memleket riyâkâr müfsidlerden, mürâ'î ve sahte dindârlardan, dîn-i mübînî, şerî'at-ı garrâyı âmâl-i zelile ve sefihelerine âlet ittihâz eden hâ'inlerden yandı, usandı.... “Şerî'at isteriz” nidâ-yı riyâkârıyla dîni, vatanı, uçurumlara, tehlikelere sürüklemek isteyen küflü dimâğlar ve bu miskîn ve sefil nümâyişleri teşvîk ve tağdîhe eden siyâh vicdanlar kahr olsun!..

Zavâllı sâf, riyâkârların, hâ'inlerin basît bir âleti, bir âlet-i mağdûr ve makhûru olmak felâketinden hâlâ kurtulamayacak mısınız?..

terbiye-i avâmm... İşte mühimm bir cerîha... işte vatanın hayât ve memâtiyla alâkadâr bir mes'ele-i ictimâ'îye.. Yenişehir'de, Langaza'da vukû' bulan bu ictimâ'î – daha doğrusu- irticâ'î hâdiseleri duyup da “terbiye-i avâmm” mesâ'il-i mü'eyyidesini olanca ehemmiyetiyle bir kat daha der-pîş-i tefekkür etmemek gayr-i kâbil..

Bu memlekette müfsidler, baykuşlar mevcûd oldukca, terbiye-i avâmm lüzûmu derecesinde ehemmiyet verilmeyip dimağ-ı avâmm-ı harâbe-zâr olmakdan kurtulmadıkça biz dâ'ima bu gibi ictimâ'î hâdiselere, felâketlere muntazır olmalıyız..

Bugün vatan kuvvetli ve âdil bir hükûmet istiyoruz.. Öyle kuvvetli ve âdil bir hükûmet ki müfsidlere, münâfiklara nefes aldırmasın; ve aynı zamânda zavâllı sâf köylüleri, hakâ'ik-ı basîtiyyeyi düşünmekten mahrûm kitle-i avâmmı hiç olmazsa ibtidâ'î bir gıdâ-yı irfân ile besleyen.. hükûmete bu kuvveti, bu feyzi, bu adli verecek milletin güzîd-gânı, mütefekkirîni, hattâ nîm-i mütefekkirîni, hakâ'ika az çok akli erenlerdir.. bu memlekette meşrûtiyyeti muvaffakiyyet ve zaferle yaşatabilecek, teceddüdât ve terakkıyât-ı medeniyyeyi hazm ve temessül edecek efrâdın adedi pek de az değildir. Yalnız şâyân-ı istisgâr olmayan bu kitle bir maksad için, bir ideal için, o büyük ve mu'azzez maksad teceddüd ve terakkî için birleşmeli, metîn, gayr-i kâbil-i indirâs bir kitle, bir kitle-i ahenîn-i ittihâd teşkîl etmelidir. Siyâset-i dâhiliyyenin nâzım-ı sâlimi olacak olan bu âhenîn-i ittihâd aynı zamânda siyâset-i hâriciyye içinden ne emîn, ne mu'allâ bir manzara-i mühîbe teşkîl eder?..

Evet, kuvvetli ve âdil bir hükûmet... işte bütün sihr-i muvaffakiyyet.. fakat bu muvaffâkiyyeti husûle getirmek için, yine tekrâr ediyoruz, tekmîl-i mesâ'il-i ictimâ'îyye ve siyâsiyyede münevver ve az çok münevver kafalar yalnız hedefe, bir ideale doğru tevcîhe âmâl eylemelidirler, en basît bir hakîkât: Bizde hâdisâta, hakâ'ika, memleketin ihtiyâcât-ı hakîkasına kudretli nüfûz edenler, hükûmetlerinin şekl-i idâresi meşrûtiyyet olduğu için dimâğlarında yirminci asır kafası taşıyanlar Avrupa milel-i müterakkıyesine

nisbeten tabî'î pek azdır.. işte nisbeten az olan bu zümre-i mütefekkirin – teferru'âtı başka- fakat esâs ve maksadda müttahid, hem âhenk görünmez, husûsiyle aralarında tevde-i seyyi'ât ve hurâfât ile dolu asırların mîrâsı şe'âmeti olarak birçok Hâcî Velîler'in, teceddüd ve terakkî düşmanlarının bulunduğunu düşünmez ise bu sevgili yurda pek yazık olur.. yalnız dimâğdaki ziyâ kâfi değil, vicdânda nûr olmalı.. ma'a-mâ-fih muhît-i ictimâ'iyemizde yavaş yavaş peydâ olmuş ve olmakda bulunmuş öyle bir kuvvet, öyle feyyâz bir havâ-yı intibâh var ki riyâkâr müfsidlerin yaygaraları artık orada bir taht-ı pâyidâr hâsıl edemeyecektir.

Şimdi millet yaşamak, ilerlemek, tecdîd ve terakkî etmek istiyor. Milletın azm-i teceddüd ve terakkîsinde ma'nâlar ihdâs ve îcâd edenler mahkûm-ı kahırdır. Artık hükûmet her gün biraz daha kuvvetli, biraz daha teceddüd-perver oluyor.. her vatanîye düşen vazîfe-i mukaddese hükûmetdeki kuvveti, cesâreti fikr-i teceddüd-perverîyi tezyîd ve takviye şeklinde tecellî etmelidir. Milletın münevver-i ve nîm – münevver kısmı, hakâ'ika akli erenler vazifelerini bi-hakk yapsalar her şey ne kadar daha güzel ve sâlim, ufuklar bulutlardan ne kadar daha âzâde olurdu.. meşrûtiyyete liyâkatsiz, terakkî ve teceddüde susadığımızı isbât edecekler elbette köylüden, câhilden ziyâde, az çok tahsîl görmüş, tenevvür etmiş vasat-ı tabaka-i ictimâ'iyeye mensûb efrâd-ı millettir. Bu vasat-ı tabaka-i fikriyyeye mensûb vatanîlerin vazâ'if-i milliyye ve ictimâ'iyeleri mümtâzlardan, mütefekkirlerden daha az ehemmiyetli değildir. Vatanın menafî'-i ulviyyesine, ihtiyâcât-ı hayâtiyyesine a'id mesâ'il-i mühimmede îgrâz ve ihtirâsât susmalı, yalnız hakikat saltanat sürmelidir..

Her ictimâ'î hâdisе birçok muhtelif müessirâtın mahsûlüdür. Yenişehir ve Lağaza hâdisât-ı ictimâ'iyesini tevlîd eden mahsûleyi tahlîl edecek olursak kendimizi başlıca iki mühimm mü'essir karşısında buluruz.. biri kuvvetli bir kin ve ihtirâsın büyüdüğü bir fikri tezvîr ve ifsâd.. diğeri bu fikr-i tezvîr ve ifsâdın tenebbütüne, neşv ü nemâsına müsâ'id şerâ'it-i muhîtiyyeyi hâ'iz kesîf bir sâha-i cehl ve ta'assub... tezvîr ve ifsâdın cehl ve zulmet ile izdivâc ve imtizâcî dâ'imâ böyle irticâ'î hâdiseler doğurmuştur.. her nebât, ancak muhtâc olduğu anâsıra mâlik toprakda neşv ü nemâ bulur.. Bu tabî' kânûn, hâdisât-ı ictimâ'iyede de şiddetli hükmünü icrâ eder..."

2.4.2. İnkırâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi

Bu yazı Gazzeli Cemâl'e ait tarihi konulu bir makaledir. Bu makalede Fas ülkesinin artık eskisi gibi güçlü olmadığından bahseder. Her konuda çok fazla geriye düştüğünü anlatır. Bir zmaanların büyük komutanlarını yetiştiren bu ülke şu an da yok olmaya başlamıştır. Ve bu ülkenin yöneticisi Abdülhafız eleştirilir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“İnkırâza Doğru

Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi

Bugün te'essüf ve tahsîrle, berc-i âlî-yi İslâmiyyetten ziyâdâr ve parlak bir köpük sönmekte olduğu, Afrika'nın müntehâ-yı garbında mâzîsi pek şanlı olan bir hilâlin baş eğdiğini görüyoruz. Sükût... müdhiş bir sükût... ebediyyete kadar sükût...

Ve bu meş'ûm girdâb-ı mühlike, karanlık ve fecî' sath-ı ma'ile doğru muhterem bir milleti, mu'azzam bir kitle-i İslâmiyyeti çeken, pek ânî bir lahza-i zevk ve bî-hûşesine büyük bir milleti kurbân eden Sultân Abdülhafız, hande-riz-i şevk ve sâl, mest ve müstağrak-ı lezâ'iz... câlis-i evreng-i saltanat...

Feryad!... yüzbin feryâd... bir zamân-ı şa'sa'a-i hilâli, Hindistanlara, Çinlere, İspanya'ya kadar götüren mağrûr ve cengâver Mu'âviyelerin, Târikların, Bin-Nasîrlerin, Gafikilerin torunları bugün zelîl, hakîr.. Pirene'ye kadar dayanan o hilâl-i mu'azzam,... şu ânda yerlerde sürünüyor. Al-kassâr civârında üç imparator muhârebesini kazanan, Avrupalıları Huneyn bir ric'at-ı kahhâriyyeye dûçâr ederek müzmehall eyleyen büyük o babaların hafideleri, şimdi, mahkûm... muhakkar... esîr...

Ve Abdülhafız, sahte elmâslı bir tâc için milletini hükûmetini fedâ ediyor,... bir ân evvel sarâydaki câriyelerin âğûş-ı bezm ve visâline atılmak için istiklâlini selb eden bir mu'âhedeyi okumadan titremeden, imzalıyor... arabasına binerek sarâyın hâr ve müskir havâsını teneffüs etmek için kaçıp gidiyor.

Fettân ve dil-ferîb secdelere kapandığını görerek fahûr, behîc... mütekebbir bir vaz' ile ilerliyor. Yüzlerce dilber câriyenin rânân ve rakîk sadâsının sarây kubbelerinde aks ettiği: “Allâhü yübârik bi-'ömr-i seyyidî” terâne-i pür-ihtizâzını duydukça, azîmetine, gurûruna bir ihtişâm-ı hükümdârî katarak kaşlarını çatıyor.. kendisini bekleyen muğanniyelerin, sâ'ik-i sefâhet ve lezâ'izi olan dalkavukların, bed-baht harem ağalarının hazırladıkları eğlencelere doğru koşuyor.. berî tarafta, hevâ-yı hürriyyet içinde yaşayan, ve büyümüş tâlihsiz bir milletin boynuna, hükümdârlarının kendi eliyle hazırladığı kızgın esâret

zincirleri takılıyor. Asırlardan beri, haşmet ve iclâlini muhâfaza eden tâc-ı mu‘azzam, bir pür-setîde-i cumhûriyeyetin sarı saçları üstüne vaz‘ ediyorlar.

Dil-neşîn, nazar-ı ferîb ve sahhâr garblı bir kız, sırma saçlarını, senelerden beri, hasretle, şehvetle kışkandığı bir eklîl-i murassa‘ ile tezyîn etmek için elini uzatıyor ve müşkilâta tesâdüf etmeksizin onu kapıyor.

Pırlantalı ve altınlı bir hazîne-i rengin üstünde, çıplak, aç ve sefil kalan münbit ve feyz-dâr o vatan evlâdları, esîrciler pazârında satılan esîr gibi pek ucuza veriliyor. Şanlı, azîmetli ecdâdın mezârları düşmanın pay-i hayûlü altında çiğneniyor.

Hazîn vatanın, her bir köşe-i melâlinden, her bir sâye-i zümrüdünden... mâtem-engîz şelâlelerin her bir nâle-i hüsrânından acı ve cân-hırâş bir ma‘nâ-yı te‘ellüm uçuyor... milletin sadâ-yı vicdânı ortalığı çınlatıyor. Heyhât... Vatanın ikbâl ve âtisini, ser-medi bir darbe-i anîf ile kanlara boyayan hükümdâr, nefis ve Nükhet-riz, hârr âğûşların irti‘âşları içinde müstağrak ve gaşy-âver...

Vatan, bir girdâb-ı felâkete doğru yuvarlanırken,... billûrî kahkahalar, emel-pîrâ nağmeler, sâmi‘a nevâz terâneler bütün o velvele-i sükûtu bastırıyor.

Abdülhafîz, kendi ihtiyârıyla istiklâlini parçalıyor, kendi eliyle milletini gayûr... fakat niçin?... evet yüz bin kere niçin?... işte bir su‘âl ki ner kâri’in, sadâ-yı vicdânı buna, tereddüd etmeden, düşünmeden cevâp verebilecek: cehl...

ooof... ne dû-zehî bir kelime: Cehl evet cehldir diyor. Çünkü, Abdülhafîz dimâğında, nûr-ı ifrân tezehhür etmiş olsaydı, istiklâl ile mahkûmiyyet, hürriyyet ile esâret arasındaki kıyâsı kabûl etmez farkları temyîz eder ve, isklâl-i millîleri için silâha sarılan bütün efrâd-ı millete pîrû olurdu.

Abdülhafîz’ın dimâğına eğer bir zerre-i nûr-ı irfân nüfûz edebilmiş olsaydı zulmet ile nûrun, sa‘âdet ile felâketin arasındaki fark ve râhcânı seçebilir ve bile bile, seve seve boyunduruk altına girmezdi.

Abdülhafîz eğer, şehrâh-ı mesâdet ve ikbâli görebilecek bir nazar-ı nâfize sâhip olsaydı, tahta cülûs eder etmez milleti oyalamaya, aldatmaya çalışmaz o vakitten, âtisi için tedârikâta başlıyordu.

Abdülhafîz eğer nûru basardan mahrûm olmasaydı, çoktan beri hüsn-i niyyet ve muhâlasat perdeleri altında Fransızların, tamâhkâr vezîrlerinin, bi insâf-ı avene-i zulmiyyesinin uyandıkları rolleri keşf eder ve o elleri kırar, parçalardı.

Ve esefâ ki, Abdülhafiz'in dimâğı, fikri soğuk ve müz'ic bir şebb-i zulmet gibi serâpâ zifiri karanlık...

O karanlıklar içinde, hurâfâtlar, bâtil i'tikadlar, büyücülük hevesleri acîbü'ş-şekil ve korkunç hayâller gibi o çuşub duruyor... bir lüks gibi sâha-i ikbâlinde açılan çıgırları tenvîr edecek nûr-ı irfân.. heyhât o dimâğından ne kadar ba'îd?..

Evet, Abdülhafiz, mahkûm, makhûr, esîr, Abdülhafiz câhil, serâpâ câhil idi. Âtîsini, keşf bulutları içinde gâ'ib olan âtî-i milleti seçemedi.

Hafız felâkete, gür mevkibler, debdebeler tantanalarla gitti. Bir a'mâ gibi önünü görmeyerek ihtişâm-ı vüdârâta zevk ve safâya daldı ve nihâyet, milleti uçurumdan aşağıya yuvarladı. Sath-ı mâ'il üzerinde kayan tâc ve tahtının sükût-ı serî'ini hâlâ hiss etmiyor, hâlâ fark etmiyor... yine eğlencelerle meşgûl.

Düşündüm ki, bu hüsrânı ebediyyenin mâddî, ma'nevî mes'ûliyyeti sırf Abdülhafiz'a terettüb etmiyor.

Belki, hükümdârın her türlü cebir ve istibdâd, isrâf ve ibzâl ile milleti mahv ü kahr, dulların, yetimlerin dişlerinden sökülen paraların cellâdlara, mütebasbislere ihsân edilmesine meydân veren millettir.

Millet, ceqliyle, tavassubuyla hükümdârın, her türlü zulm ve isrâflarına, mukadderât-ı mevcûdiyyetinın bebek gibi elinde kalmasına zemîn hazırlamamış olsaydı, ecnebî entrikalarla yine mağlûb olmasaydı bugün siyâhlar giyinmezdi. Zulme, istibdâda isyân etmeyen bir milletin râhsuz, kansız bir na'şdan ne farkı vardır?

Esârete, zillete, her türlü makhûriyyete silâh çevirmeyen, süngü göstermeyen bir milletin hissiz, dimâğsız zî-rûhdan farkı ne olabilir?

Medîd ve tâkat-şiken bir kahr ve esâretin siklet-i elîmesini hiss ederek tuğyân etmeyen, eblehâne bir teslîmiyyet ile sultânın her isrâf-ı nâ-ma'kûlünü sehâ-yi şehin-şâhîye atf eden, her bir cinâyeti hûnerîz-inânın(?) mahz-ı adl olduğuna i'tikâd eyleyen, hiss-i tabî'-i beşerden mahrûm, kansız bir millet, evet.. diyâneti garrâ-yı Muhammediyye'nin bütün şa'sa'a-i nûr-ı enverini, hurafât ile, ebâtıl ile söndürmüş, boğmuş,.. hâlâ.. hâla üfürükçülükle, sihirbazlıkla uğraşan bir millet neye yarar?.. İslâmiyyetin ahkâm ve kavânîn-i âliyesini istedikleri gibi evirip çevirerek nihâyet.. muğlak, mübhem, muzallim bir i'tikâdla her teceddüde isyân eden,.. son sistem ve serî' ateşli bir silâhın isti'mâlini tahrîm eyleyen o milletin tabaka-i ilmiyyesi, ceqli ve idrâksizliğiyle – muhteşem, bir milletin makhûriyyet-i ebediyesine sebep olmaz mı?..

İşte Fas milleti... işte Fas ulemâ-i dîni.. tasvîr ettiğim seviyededir.

Cehlin bir mahsûl-i elîmi olan bu sükût da pek tabî'îdir.

Ve bugün Fas hükûmetinin ufûlundan dolayı yalnız hükümdâra hücum etmemeliyiz... asabîliğe mağlûb olmayarak akıl ve iz'ân ile düşünülürse en büyük mes'ûliyyeti mâddiyye, ve ma'neviyyenin milletin kendisine, bi'z-zât şahsına terettüb ettiği görülür.

Birçok sene evvel, süvârî kıt'âtını tensîk ve tanzîm etmek için sultân Abdülhafîz beykibaşlık rütbesi ile beni ordusuna kabûl ettiği zamân ben Fas ahâlisini, ulemâsını pek yakından tedkîk etmiş idim. Hâtîrât ve müşâhedâtımı Fas ahâlîsinin bütün hâllerini orada tesâdüf ettiğim i'tikâdât ve hurefâtı birer birer ve mufassalan muhterem Resimli Kitâb'ın parlak sayfalarına tevdî' etmek istiyorum. İstiyorum ki, bütün âlem-i İslâm, cehl ve idrâksizliğin, şerî'at-ı mukaddese-i Muhammediye'ye hafî maksadlar altında başka bir sûrette göstermekliğin ve o hurafâta kapılarak şeh-râh-ı mes'adetten ayrılmaklığın ne vahîm sükûtlar tehiyye ettiği görülsün, bir nazar-ı ibret ile müşâhade edilsin ve artık, birden bire silkinerek bu tatlı ve ve vahîm uykudan uyansın. Nûr-ı hakîkati, tarîk-ı mustakîmi görebilsin."

2.4.3. Vatanın Büyük Evlâdı Enver'e

Bu eser Gazzeli Cemal'e ait bir mensur şiirdir. Bu şiirde Enver Paşa övülür. Bütün milletin onun arkasında olduğunu ve ondan çok şey beklediğini söyler. Mensur şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

"Vatanın Büyük Evlâdı

Enver'e

Sana... ey milletin kalb-i hamâseti, sana binlerce selâm...

Sevdiğin, prestîş ettiğin, uğrunda kan ile mülemma' olarak şehîd olmağa nahbe-i emel edindiğin bütün Osmânlıların samîmi kalblerinden feverân eden, hârr, müzehheb, şeffâf ve gıyâbî otuz milyon selâm...

Bitâriyenin(?) yanı başında, o vaz'-ı hâss dil-ferîbinle düşmanı tarassud ederken, başının üstünde müdhiş, müz'ic işti'âllerle patlayan, kalın dermirleri parçalayarak cân-hırâş safir ve vahşet-numûnuyla üzerine doğru serpilen yüzbinlerce kızgın miskete istihzâkâr tebessümler ithâf ettikçe emel-rîz, ve pür-iştiyâk... selâm

Senin gibi dilâver, senin gibi pâk ve nezîh, askerlerle derne müretteb fırkasının üzerine delârâne savlet ederek düşmana yaklaşmak için mücâhidlerle yarış ettiğin zamân, dudaklarını yaldızlı tebessümler teklîl ettikçe, gözlerinden, pür-iltimâ‘, ve bî-karâr handeler saçtıkça vatanın sîne-i zümrüd-fâmından bir terâne çırpınarak havâda titriyor... enver.. mücebbel, çocuk, sana... âteşin ve minnet-dâr, yüzbin selam..

Muzaffer kumandan... aynı mansâr sıratlarında top, mitralyöz, tüfek, cephâne, kazma, kürek, balta, dinamit, el kambereleri ile binbeşyüz tüfenkten ibâret ve semâya kadar yükselen bir yığın ganâ‘im-i harbiyyenin tâ üstünde gurûr ve iftihârından kabaran sîne-i pâkın üzerine sıcak ve parlak ik katre-i zafer yuvarlanırken millete medîd ve gıyâbî bir nazare-i iştiyâk ithâf ederken.. Bütün millet, senin cebîn-i mezherine, güzel gözlerine müzehheb ve hârr buseler serpiyor, yaşa....

Evet yaşa... ey lem‘a-i ümîd... yaşa ey süreyyâ-yı emel”

2.4.4. Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiye

Bu yazı Ahmet Rasim‘in aynı isimli yazı serisinin dördüncüsüdür. Tarihi konulu bir makaledir. Bu yazıda da yeniçeriler tarafından cülûs bahşîşi üzerinden çıkarılan isyan şekillerinden bahseder. Bunu 2. Selim döneminden itibaren örnekler vererek açıklar. Padişahların bazen bu isyanlar karşısında nasıl çaresiz kaldıklarını da bu yazıda görürüz. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Târîh-i Osmâniyye‘de

Hal‘ ve an‘anât-ı rûhiyye

Eşkâl-i isyâniyye (cülûs bahşîşi, isteruk, istemezük)

4

Selîm-i Sâni‘nin bidâyet-i cülûsunda ot arabasını deviren yeniçeriler Murâd-ı Sâlis‘in beş kardeşini katl ederek vukû‘ bulan cülûsunun ikinci günü bahşîşlerini aldılar. Pâdişâhın eniştesi Sokullu ber-hayât idi. Cülûs bahşîşi ve ulûfe terakkîsi ki zamm demektir kanun olmuştu. Selim Sani‘nin Belgrad‘dan İstanbul‘a vürûdunda zuhûr eden rezâletlere meydân verilmemek maksadıyla derhâl bir meclis akt eyledi. O zamânlarda ya‘nî 982 târîhlerinde cülûs bahşîşinin ve ta‘bîr-i diğerkle harekâtı isyâniyyenin birinci muharriki olan (isteruk) parolasının aldığı ehemmiyyeti iyice anlamak için bu meclisin kimlerden müteşekkil olduğunu bilmelidir. Târîh diyor ki: Sadra‘zam Sokullu Mehmed Paşa‘yı tavîl, kubbe-i hümâyûn vüzerâsından ikinci vezîr Piyâle Paşa, üçüncü vezîr

Ahmed Paşa, dördüncü vezîr Mahmûd Paşa, beşinci vezîr Mustafâ Paşa, altıncı vezîr Sinân Paşa, yedinci vezîr Siyavuş Paşa ki bunlar ashâb-ı meclis ve şûrâda, her gün toplandıkları üzere yine cem' olub Kaptan-ı Deryâ Kılıç Alî Paşa Rumeli Kazaskeri Abdurrahmân Efendi, Anadolu Kazaskeri Memed Efendi Lala Ca'fer Bey, Defterdâr La'lîzâde, Anadolu Defterdârı Mehmed Çelebi Efendi, Nışancı Feridun Bey Şeksani Sümbül Efendi, Şeyhü'l-İslâm Hamîd Efendi dîvânhânedede toplanıp cülûs bahşîşi müzakeresine şurû' eylediler. 982 senesi fi-Ramazân 12 dîvân olub iç hazîneden yüz on kîse altın çıkarıldı ki her kîse on bin altın idi. Yetmiş kîse yeniçeriye verildi.

Meşhûr Koçi Bey'in beyânına Murâd-ı Sâlis'in hîn-i cülûsunda yeniçeri mevcûdu 13599 nefer idi. Bu yetmiş bin altın efrâd-ı merkûmeye dağıtıldı. Mütâla'a-güzârım olan bir cedvele göre târîh-i mezkûrda bir yaldız-ı altûnî 60 akçe ve bir akçe şimdiki para ile 40 paraydı.

Cülûs bahşîşinden vezîr dahi müstefid oldular. Sokullu'ya altıbin altın, bir murassa' kılıç, beyâz atlasa kaplı siyâh samur kürk, birbiri üzerine iki serâser hil'at, sâ'ir vüzerâyada dörtbin altın ile âdî hil'atler ve diğerlere beşeryüz altın verildi.

Hayrullâh Efendi târîhi: İşbu atıyye-i pâdişâhînin yekûnû şimdi yeni râyic ile hesâb olacak olsa yüz on bin kîse akçeden ziyâde eylediği resîde-i cây-i istiğrâbdır diyor. Bizim tedkîkâtımızda dahî bugünkü bir milyon yüzbin duka altın olduğunu resimli ve harîtalı târîh-i Osmânîmizde ifâde eyledik. Para kuvvetiyle uyuyan bu fitne bir müddet mürûrundan sonra şeklini değiştirmek sûretiyle uyanıverdi. Ma'lûm olduğu üzere Murâd-ı Sâlis Sokullu Mehmed Paşa'yı çekemiyordu. Paşa bir Boşnak'ın tiğ ve haşeti ile şehîd olduktan sonra ümûr-ı hükûmet bir taraftan kendisinin ifrât-ı zenperistânesi, bir taraftan da İran ve Avusturya muhârebat-ı mütevâliyesi ile muhtell oldu. Pâdişâhın yed-i' istibdâdında duran kuvvet emr-i idâre nâmına sarây kadınlarına geçti. Fakat 998 de kopan bir yeniçeri ihtilâli bu kuvvetin sokâklarda, şunun bunun elinde seyyâr olduğunu ifhâm eder. Hattâ kuyûd-ı târîhiyye meyânında şöyle bir fıkra vardır:

Devlet-i Aliyye'nin bidâyet-i zuhûrundan bu âna kadar geçen üç yüz seneden sonra nüfûz-ı hükûmet yeniçerilerin eline geçti.

Ve kubbe-i mezkûreyi biz şöyle hülâsa etmiş idik:

“Yedi senede bir istibdâl olunan süvârî bölükleri münhalâtına yeniçeri, cebeci ve topçu ocaklarından efrâd alınmak usûlden iken bu kâ'ideye ri'âyet edilmekte ve timârlar erbâbına verilmeyip ocağa yabancılar ve cebren şu bu kayd edilerek kâ'ide-i mev'ûza

ihlâl kılınmakta idi. Diğer taraftan bir kıyye gümüşün meydân-ı tedâvülde kıymeti beşyüz akçe olduğu hâlde bin akçeye çıkmış ve meskûkâtın revâc ve tedâvülü yahûdiler elinde kalarak hattâ bunlardan biri vezni hafif değersiz bir akçenin askere verilmek üzere kabûlü için nüdemâ-yı pâdişâhîden Rûmeli Beylerbeyi Doğancı Mehmed Paşa'ya iki yüzbin akçe vermelidir. Keyfiyyet asker tarafından duyulduğu gibi Mehmed Paşa'ya hasm olan Sinân ve Damat İbrâhîm Paşaların dahî entrikaları hoşnutsuzluğu artırdı. Yeniçeriler sarâyı basıp Beylerbeyi Mehmed Paşa ile Defterdâr Mahmûd Efendi'nin gözlerini isteruk" dediler.

Dehşet! bağıyorlar. Murâd-ı Sâlis paranın kuvvetine mürâca'at etmek istedi. Sarây hâricinden gelen sesler arasında: Vallâhi, içimizden her kim para alırsa Beylerbeyi ile defterdârdan evvel onu öldürürüz nâra-i tehdîdi ve – Beylerbeyi ile defterdârı bize veriniz yoksa pâdişâha kadar yolumuz açıktır.

Nidâ-yı isyânı ortalığı titretiyordu. Murâd-ı Sâlis serfirû etmeğe mecbûr oldu. Mehmed Paşa ile defterdâr Mahmûd boyunlarını vurdurarak askere îcâb eden tarziyyeyi verdi.

Venedikli Bafô hânedânına mensûb olan Safiyye Sultân'ın teshîr eden güzelliği Pâdişâhı bütün bütün ten-perver etmiş ve vâlîde Nurbânu'nun oğlu üzerinde bir hükûm-i sahhâreneye mâlik olan böyle bir kadını düşürmek için bi't-tedârik sevk ettiği rakîbelerin tehâcümü cümle-i asâbiyyesini huleldâr ederek hattâ sarâyâ bile mübtelâ kılmış idi. Binâ'en-aleyh zimâm-ı hükûmeti tutan elleri pek kuvvetsiz kaldı. Rüşvet, sarâyâ duhûl eden ecnâsın çevirdikleri entrikalar, vezîr ahâlîleri, yeniçeriler arasında karışan efrâd-ı gayr-i mütecânise kuvvetin taraf taraf inkisâmını mûcib olarak (Târîh-i Cevdet)in nâtık olduğu vechle yüz bulan bulana olmuş idi. Taşra ahvâli dahi pâ-yi tahttan ibret alıyordu.

1001 târîhinde sipâhîler de kaldılar fakat bunların kıyâmı garîb bir (komedi) ile hıtâm-pezîr oldu. Burada Na'îmâ'yı dinleyelim (vezîr-i cedîd "Siyavuş Paşa" umûr-ı sadârete meşğûl olub Rabî'ü'l-âhir'in yirmi üçüncü günü yevm-i selâsede kula (asker) ulûfe çıkıp yeniçeriye tamâmen mevâcibleri verilip akçe yetişmeyip iç hazîneden imdâd olunmakla "siyâh" ulûfesi tadrîcen tekâmül olunmak üzere teklîf olundukta – cebr-i noksân üzere ulûfe almazız. Deyû feryad edip Dîvân-ı Hümâyân'a gulüvv ettiler. Ol asırda rüşd ve tedbîr sâhibi, nâdire-i karân, makbûl Sultân Paşa defterdâr "Emîr" Paşa'nın başını isteyip ağalarını taşladılar! Huzûr-ı Hümâyûn'a arz olunup iç hazîneden bî-tevkîf yüz yük akçe verilmişken yine almayıp yüze çıktıklarına binâ'en inâdlarında musır oldular. (1)

Çavuşbaşı ve kapıcılar kethüdâsı üç dört def'a varıp – murâdınız nedir? Ulûfenizi alınız. Defterdârın başını neylersiniz dedikçe taş yağdırdılar. (2) ba'dehû kazaskerler çıkıp – İlâfeniz verildi. Defterdâr Âl-i Rasûldür. Hılâf-ı Şer' nice katl edersiniz. Dediler, dinlenmedi. (3) ba'dehû vüzerâ kalkıp karşılıklarına vardıkta yine taşladılar. (5) Bi'l-âhare Süleymâniyye vâ'izi "Emîr Muhammed" Efendi ve Küçük Ayasofya vâ'izi İbrâhim Efendi sûfileriyle da'vet olunup vüzerâ önünde iskemle üzerinde oturup vâki'-ii hâli ma'lûm olduktan sonra bunlar dahî varıp iki def'a nush ve pend ettiler. (6) ba'dehû yirmi kadar sâdât gelip: Âl-i Rasûl katl-i bî-günâh ne demektir? Deyû feryâd-ı ibtikârında onlara dahi taş yağdırıp bir iki seyyidi mecrûh ettiler. (7) bi'l-âhare Defterdâr mücevvesesini çıkarıp başına yeşil sarık sarıp kazâyâ rızâ deyû önlerine varmağa karâr verip çavuşân ve ehl-i dîvân feryâd fiğân edip (dikkat!) döndürdüler. (8) ve riyâsetten gelme vüzerâdan "Boyalı Mehmed" Paşa ki Defterdârı sevmezdi. Vezîr-i a'zama hitâb edip:- Devletlü nice bir bu şahsı sıyânet edersiz. Geçende Mehmed Paşa vezîr iken verdiniz bu hod bir Defterdâr verip fitneyi def edin.

Dedik de kazasker Bostânzâde karşılayıp ref'-i savt ile: - Bu dîvân yezîd dîvânı mıdır Âl-i Rasûl başını giltân edeler. bu ne bî-ma'nâ sözlendir! Sıra olunsun görelim neye müncerr olur deyip sabrettirdi. (9) ol hâlde yeniçeri ağasına hatt-ı hümâyûn gönderilip dîvâna (silik) olundu. Umûmen yaya başları ve yeniçeri çavuşları neferât ile çarşılı dolaştılar. Seyirciden bî-hadd gelip sarâyâ dolmuşidi. Zamânı usreden nizâ' mümtedd olup âhiru'l-emr kapıcılar yukarıda olan seyircileri savurup ürkütürken (10) gayret-i hakk zuhûr edip (11) sevk-i taktîr ile! –Bire urun! sadâ-yı vâsıl-ı semî' sağîr ve kebîr olup tarafî şehriyârîdan işâret ve def'-i gubâr-ı fitneye icâzet sudûr etti kıyâs olunmakla dîvân ashâbı ve matbah-ı âmire hüddâmı (12) ellerine birer odun alıp kimi matbah âlâtı ve kimi bahçe parmaklıklarını koparıp sipâhî üzerine koyulduklarında zarûrî yüzleri dönüp tâ'ife-i mezbûre dahî artlarından erişip darb kahramanı ile bir hoş giriştiler. (13) ol zamân zihâm-ı inhizâmda meğer sarây matbahına odun getirmiş arabalar orta kapıda bulunup sedd-i râh etmekle kaçanlar taşraya yol bulmayıp birbirini pâ-mâl edip basarak dışarı cân atıp ol zihâmda kapı arasında üçyüzelliyedi âdem ayak altında rû-be-râh dehlîz-i adem olup bâkîleri güçle tahlîs ettiler. (14) hikmet-i hafiyeye-i lem-yezeliyye beliyyelerini bu tarîk ile def' eyledi. Lâşeheleri ayırtlanıp deryâyâ döküldü. Yeniçeri ağası gelip taşrada olan seyirci cem'iyetini dağıtıp yol açılmakla dîvân ashâbı çıkıp gittiler.

(15) ol tâ'ife-i hâ'ifenin böyle münhezim ve ma'dûm olduklarına sultân-ı cihân hazretleri ziyâde memnûn ve şâdumân olup “ Siyavuş” Paşa'ya hil'at-ı fâhire ihsân ettiler.

Şu on beş hâlin delâlet ettiği azm-i hükûmet (kuvvet-i istibdâdiyye) nin hemen tesâdüfî cüz'iyât-ı mukâvemet ile mütezelzil olduğunu bir kerre daha isbât eder.

Yine târîhlerimizin verdikleri ma'lumâta göre Murâd-ı Sâlis'in devr-i saltanatında yevmiyye alan ümerâ ve bendegânın adedi 12860 idi. (Netâyicü'l- vukû'ât) tedkikâtına göre:

Murâd-ı Sâlis nâz ve na'îm içinde neşv ü nemâ bulmakla sefere değil sarây-ı hümâyûndan dışarıya bile çıkmayıp bir takım şu'arâ ve nüdemâ ve muzhik ve cevce ve hânende ve sâzende ile imrâr-ı zamân eylemiş ve cem'-i mâl ve iştiyhâyı hedâyâ-yı gayr-ı mu'tâde (rüşvet) ile müştehir olmuş idi.

Onbirinci asır vukû'âtının en meşhûr mu'âhizi olan Koçi Bey diyor ki: 990 târîhinden beri menâsıb-i pâdişâhî “me'mûriyyetler” rüşvet ile nâ-ehline verilir oldu.

Bu za'fî (kuvve-i istibdâdiyyeyi) kemiren tafilât-ı müzci'adandır. Aynı devirde zuhûr eden yeniçeri isyânı ile sipâhî kıyâmı arasında görülen furûk-ı şekliyye birinin asker-i hâssa ve diğerinin asker-i âdiyeden olmasında değildir. Yeniçeriliğe mâl olmuş olan an'ane-i isyâniyyenin daha amelî, daha ciddî, daha vakâr-âmiz olmasındadır.

Sultân Mehmed-i Sâlis vak'a-i dâhilinde göreceğimiz bir sipâhî kıyâm-ı netâyiciyle dâhi tezâhür edecektir ki yeniçeriler Pâdişâhların bi'z-zât kendilerine teslim etmiş oldukları nüfûzu isti'mâl etmekte dahî serkeş idiler. Onlarda usûl olan bi'z-zât Pâdişâh askeri olmak gurûru idi. Kuvve-i istibdâdiyye onların galebâtıyla tahakküm etmeğe alışmış ve fakat onların tahakkümüyle za'f bulmaya kesb-i isti'dâd eylemiştir.

Mahmûd Paşa'nın yeniçeriliği ilgâ etmeye muvaffakiyyeti bir tesâdüf eseri değil mi idi? Bâ-husûs o yeniçeriliği ki yalnız nâmı kalmış ve efrâdı yalnız o nâma istinâd etmekten başka bir istinâd-gâh bulamamış idi. Hattâ Pâdişâh-ı müşârun-ileyh Livâ-yı Muhammedî'yi çıkarmak hususunda pek ziyâde tereddüt etti. Sebebi, bayrağın yeniçeri eline geçerek zâten ta'arruzlarıyla vehn ve kesâlete uğramış olan hâkimiyet ve saltanatın bütün bütün onların yed-i istiklâl ve teğallübüne geçebilmesi ihtimâli idi.

Devr-i Murâd-ı Sâlis'te gördüğümüz bu iki şekl-i isyân, fi'l-hakîka (kıyâm ve isyân) ın birer terkîb-i müterâdifî olan (isteruk, istemezük)ün yek-diğerini ta'kîben zuhûrunu nâtıktır. Her ikisinde ahâlî seyirci kalmışdır. Her ikisinde de erkân-ı devlet büht ve hayrete dalmışdır. Her ikisinde de Pâdişâh dinlenmemiş, itâ'at edilmemiş, bi'l-akis tehdîd

olunmuştur. Bu temâyülât, hey'et-i ictimâ'iyemiz arasında ihtilâl nâmına vücûd-pezîr olmuş bir fırkanın harekât-ı mu'avvicesini irâ'e eder. Bu âna kadar gördüğümüz işgâl-i isyâniyedeki inkisârât (Pâdişâh ve asker) arasında herhangi bir insiyâk-ı tabî'î ile vukû'a gelmiş mücâdelâtan, bi'l-vâsıta veya dolayısıyla yek-diğeri ezmeğe müsta'idd muhâcemâttan ibârettir. Bu ihtilâllere mevzi'î demekten ise zâtî demek daha münâsibdir. Yek-diğerine müstenid iki kuvvet arasında vukû'a gelen bu müsâdemattan çıkan şîrâra, milletin harb ve tahaffuz nâmına edindiği mü'esseseleri yakıyordu. Bi't-tabi' memleket ve hey'et-i ictimâ'iyeye bu yangının dumanı, ateşi içinde kalıyor, açık bıraktığı harâbeler üzerinde geziniyordu.”

2.4.5. Verem'in Esbâb-ı İctimâiyyesinden Sû-i Tagaddi

Bu yazı Cemil Süleyman'ın daha önce aynı başlıkla yazdığı makalenin ikincisidir. Tıp-sağlık konulu bir makaledir. Burada veremin sebeplerinden olan beslenme üzerinde durur. Özellikle yeterince ve doğru beslenmemenin bu hastalığın ortaya çıkmaolasılığını çok fazla arttırdığını söyler. Yine eskiden alkolle bazı tedavilerin de yapılabildiğini söyler. Ancak günümüde alkolün vere de dahil olmak üzere birçok hastalığın temel sebeplerinden olduğu vurgulanır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Veremin Esbâb-ı İctimâ'iyesinden

Sû-i Tagaddi

2

Meşrubât-ı kü'ûliyye ve bi'l-hâssa alkolik, iştihâ ve hazm-ı fi'lî üzerindeki te'sîri hakkında, pek eski zamânlardan beri yanlış bir telakkî vardır. En başında Avrupa efkâr-ı umûmiyyesi olduğu hâlde, alkolik iştihâ-yı tezyîd ve fi'lî hazmı teshîl ettiğine dâ'ir mühimm bir ekseriyet tarafından kabûl edilen bu nazariyyeye, artık bugün ne kadar esâssız ve âatıl bir zanna istinâd ettiği fennen derece-i subûta varmış bir hakikat olmasına rağmen, el-ân garîb bir kanâ'at-ı fikriyye ile merbût ve tarafdâr olan bu ekseriyyet arasında, ma'a'l-esef birçok etibbânın da mevcûd bulunduğunu söyleyeceğim. Bütün bu nazariyye leh-dârını, kü'ûlî, uzviyette ihtirak ettiği için hattâ doğrudan doğruya ağdiye meyânına idhâl ederler. Nitekim yakın zamânlara kadar şarâb, Romalılarda, fakru'd-demlilerde müştêhî ve mukavvî gibi kullanılırdı. Ve bu tarz tedâvî, hâlâ ba'zı etibbâ' tarafından hastalar üzerinde tatbîk ediliyorsa da, bu zannın daha ne zamâna kadar pây-dâr olabileceği meşkûktür. Bugün Avrupada'da bile kü'ûlî-perestlik aleyhinde gittikçe

tavammüm eden bir cereyân-ı efkâr var. Hattâ hocam Kadri Raşit Paşa, altı sene evvelki fizyoloji notlarında, kesretle şarâb isti'mâlinin, Fransa'da yavaş yavaş küçük kasabalara inhisâr etmekte olduğunu söylüyordu. Ma'a-mâ-fih cem'iyetler arasında, yüzlerce senelerden beri te'sîs etmiş bir i'tiyâdın, birdenbire ma'kûs bir cereyâna teba'iyet edemeyeceği zarûri ise de, bu husûsta en ehemmiyetsiz add olunan bir cereyân-ı fikriyyenin, belki de az bir zamân sonra, müdhiş seylâblar husûle getirebileceği müsteb'id add olunmalıdır. Abdülhamid devrinin yegâne ma'kûl icrâ'âtından birisi, şübhesiz, son senelerde aşretin men' edilmiş olması idi. Bu gibi tedâbîr, her ne kadar az bir zamân zarfında, böyle umûmî ve gayr-i kâbil tevakkî ibtilâlara mâni' olabilecek bir kuvveti hâ'iz olmayabilirse de, cesîm bir kitle-i beşeriyye arasında, adetâ istîlâ'î bir şekil alan umûmî bir tehlikenin Dâ'ire-i sirâyâtını az çok tahdîd edebileceği de şübheden âzâdedir. İnşâllâh bizde de bir hıfzı's-sihha-i umûmiyye kânûnu yapılmaya lüzûm görüldüğü zamân, evliyâyı umûrumuz, bu cihetleri nazar-ı i'tibârdan dûr tutmazlar.

Ben burada, alkolizm yüzünden husûle gelen emrâz ve mehâlik-i ictimâ'iyenin tedkîk ve îzâhı, hıfzı's-sihha-i umûmiyye hakkında yazacağım makâlelere bırakarak, yalnız meşrûbât-ı kü'ûliyyenin hazm ve fi'l-i iğtidâ üzerindeki te'sîrâtından bahs edeceğim. Alkol iştihâyı tezyîd eder mi?... Gerçi miktâr-ı devâ'ide alınan kü'ûlün uzviyyet ve a'sâb üzerinde az çok bir intibâh husûle getirdiği gayr-i kâbil-i inkârdır. 85 derecelik sâf alkol, miktarı yevmiyyesi 40-50 gramı geçmemek üzere birkaç gün isti'mâl edilmekle iştihânın tezâyüd ettiği ve kü'ûlün bir kısmı ensice derûnunda ihtirâk etmekle fazla harâretin harekete inkilâb ederek, bir müddet için fa'âliyyeti uzviyyeyi îkâz ettiği görülüyor. Hattâ aşretle me'lûf olanlarda, kü'ûlün bu ibtidâ-i tesirleriyle vücûdda bir neş'e-i zendegî, mefkûrede bir keşâyîş-i tâmm husûle geliyor. Gülüyor, iştihâ ile yemeğini yiyor, râhat râhat uyku uyuyor. Fakat emîn olmalıdır ki bu zâhirî neşveler, insânı, fevka't-tabî'a hayâlât ve hissiyyât içinde mest-i hazûz eden bu rü'yâ-yı kâzibler, zavallı gâfil beşeriyyetin, bir lahza-i sükûn ve gaflet içinde, sefâlet-i ma'neviyyesini uyuşduran bir galat-ı hiss ve ru'yetten başka bir şey değildir. Hakîkatte onlar, öyle zavallı ve sefil mahlûktur ki bir köşe başında sızaktan hâsıl olacak gaşy-i ektâra mukâbil, hayâttan bütün nesâ'ib-i zevk ve sa'âdetlerini almış olurlar. Bir müddet sonra iştihâları kesilir, vezâ'if-i hazmiyyeleri muhtell olur, uykularını gâ'ib ederler ve nihâyet, uzviyyet kü'ûlden müte'essir olmakla başlayarak, gittikçe zarûri bir şekil alan ifrât-ı isti'mâl ile kü'ûle karşı bir i'tiyâd-ı ibtilâ hâsıl olur ki biz buna tesemmüm-i müzmin-i kü'ûlî diyoruz.

Burada uzviyyet, âdetâ felc-i umûmiyyeye dûçâr olmuş, vazâ'if-i hayâtiyye tamamiyle muhtell olmuştur.

Ef'âl-i hazmiyye üzerine olan te'sîrine gelince: Arman Gutye mevâdd-1 şahsiyyeyi hall etmek hâssasından dolayı yemek esnâsında alınan bir miktâr şarâbın fevâ'idinden bahs ediyorsa da Kalud Bernar miktâr-1 devâ'îyi tecavüz ettiği sûrette mevâdd-1 zelâliyyeyi tahsîr ederek, asâre-i ma'deviyyenin (peptogeni) hâssasına mâni' olduğu gibi, kınât-1 gıdâ'ıyyeyi tahrîş ve bi'l-hâssa mi'denin ciderân-1 muhâtiyyesinde bulunan ev'ıye-yi takbîz etmek sûretiyle ifrâzâtı azalttığını ve bu yüzden ef'âl-i hazmiyyenin teşevvüşe dûçâr olduğunu söylüyoruz. Bu ârıza en ziyâde iltihâb-1 müzmin-i mi'devî, iltihâb-1 mi'de-i felgamûni, fart-1 hâzımiyyet-i mi'deviyye ve sâ'ir cihâz-1 hazmiyye hastalıklarında tesâdüf olunur ki en mühimm esbâbından birisi, tesemmüm-i kü'ûldir. Bina'en-aleyh kü'ûl isti'malini i'tiyâd edenlerde, velev ki az miktârda olsun, tedrîcen zuhûra gelecek avâriz, bütün diğer tesmîmâtta olduğu gibi, uzviyyetin tamâmî-i harâbiyyetiyle müterâfıktır. Gerçi yemekten biraz evvel alınan meşrûbât-1 kü'ûliyye az çok iştiyhâyı tezyid ediyor. Fakat bu hiss de aynen a'sâb üzerinde husûle gelen intibâh-1 muvakkate tâbi'dir. O devr-i tenebbüh geçip de a'sâb-1 hissiyye, kü'ûlün te'sirâtına karşı bir i'tiyâd hâsil ettikten sonra bu hiss tamâmîyle zâ'il oluyor. Ve a'sâb, kü'ûlün taht-1 te'sirâtında tedrîcen felce dûçâr olduğu için bi'l-âhare ziyâde miktârda alınan meşrûbât-1 kü'ûle bile artık iştiyhâyı îkâz edememeğe başlıyor. Şu hâlde alkolü müştelhî ve hâzım gibi telakkî etmek, mehâlîke karşı sâfiyâne bir gafletten başka bir şey midir?... Binâ'en aleyh iştiyhâ tenkîs eden mü'essirâtı kimyeviyye arasında, en ziyâde kü'ûlün tesîrlerini aramak zarûrîdir. Alkolün hâssa-i iğtidâ'ıyyesini, gıdâ içinde uzun uzadıya şerh ve îzâh edeceğim için şimdilik ondan sarf-1 nazar ediyorum.

Nikotin – mi'denin zehirleri arasında, bi'l-hassa nikotin, şâyân-1 kayd ve tezkâr bir unsur teşkîl eder. Kesretle tütün ve tömbeki isti'mâlını i'tiyâd edenlerde görüldüğü vechle ekseriyâ sabâhları ağız acı, mi'de ezik, iştiyhâ mefkûddür. Bu da doğrudan doğruya mi'denin a'sâbı üzerine icrâ-yı te'sîr ederek iştiyhâyı tenkîs ediyor. Ve bir iki sigaradan sonra, mi'dede bir tokluk hissediliyor. Burada et'imeye karşı hâsil olan istiğnâ, şübhesiz uzviyyetin gıdâya adem-i ihtiyâcından münba'is değildir. Belki vücûd, bu zehirlere mukâvemet edebilmek için bi'l-akıs iyi beslenmeğe muhtacdır. Fakat uzviyyet, bu ihtiyâcından haberdâr olamayacak kadar hissiyyâtını gâ'ib ediyor, huyût-1 asabiyye, nikotinin taht-1 te'sirinde âdetâ uyuşmuş bir hâle geliyor. Bir zamânlar, tütün ibtilâsı

aleyhinde sütunlarla yazı yazan ve fakat günde dört paket kalın Bafra sigarası içen bir doktor arkadaşımı tanırım ki sıhhatini, yevmiye bir bira ekmeğiyle iki rafadan yumurtaya medyündür. Ve onda iştihasızlığı tevlid eden, şübhesiz, nikotinin kanda ve ensicede terâkümüdür.

Afyon- bi'l-hâssa memâlik-i şarkiyyede, mühlik ve fen i'tiyaâlardan birisi de afyon ibtilâsıdır. Afyonun mi'denin a'sâb ve asârâtı üzerine olan te'sirlerini îzâh etmek için tabâbette muhadder, müsekken, ve kat'-ı ifrâzât olmak üzere kullanıldığını söylemek kifâyet eder. Binâ'en-aleyh yevmiye iki üç grama kadar afyon isti'mâlini i'tiyad edenlerde, fi'l-i hazmın ne gibi müşkilâta ma'rûz kaldığı küçük bir te'emmül ile anlaşılır. Ve bu meyâna haşîş mübtelalarını da idhâl edersek, insânların, mahzâ kendilerini aldatmak için ne câhilâne kanâ'atlerle vicdânlarını zehirledikleri bir nazar-ı istiğrâ ile görülür!...

Kahve - az miktârda alınan kahve menkuenin, hazm-ı tehsil ettiği hakkında, bütün diğer ibtilâlarda

olduğu gibi bir zann-ı bâtıl varsa da, kendilerinde bu i'tiyâdı tevlid eden birçok kimselerde, büsbütün ma'kûs netîceler müşâhede edilmektedir. (Dö Jarden Bomiç) i'tiyâd ve ibtilâ şekillerinde isti'mâl edilen kahvenin, uzviyyet ve bi'l-hâssa cihâz-ı hazmı ve deverânı üzerindeki te'sirlerini mütâla'a ettikten sonra, kesretle kahve içenlerin hasâfet-i levn ile müterâfik olarak, pek genç iken yüzlerinde hâsıl olan buruşukluklarla âdetâ bir ihtiyâr manzarası aldıklarını soya şurubu te'siri, doğrudan doğruya kahvenin mâdde-i mü'essiresi olan kafein ve tanin fazla miktârda ensice terâküm etmiş olmasına atfediyor. Ma'-mâ-fih bunun en vahîm te'sirlerini, kalb ve mi'demiz üzerinde görüyoruz iştiâ tenâkus ederek, fi'l-i hazm-ı muhtell olmakla berâber, bir takım avâriz-ı kalbiyyede zuhûra geliyor ki bundan en ziyde müte'essir olan şübhesiz, yine fi'l-i iğtidâdır.

Çay. – Çay ibtilâsı bi'l-hâssa şarkta, âdetâ bir ihtiyâc-ı mübrem hâline gelmiştir. Hattâ Çinliler, Japonlar, Acem ve Buhâralılar, çaya bir kıymet-i gıdâ'ie verirler. Gerçi hadd-i i'tidâlde isti'mâl-i uzviyyette muvakkat tezâyüd-i kuvâ hâsıl ederse de, ifrât var olduğu taktîrde, bi'l-hâssa cümle-i deverâniyye üzerinde mühimm ârızalar husûle getirebilir. Cihâz-ı hazmî üzerindeki te'siri, aynen kahvede olduğu gibidir.

Baharat – Baharatın kesret-i isti'mâli, en ziyâde memâlik-i hârrede görülen âdetlerden birisidir. Buralarda bu i'tiyâd, âdetâ uzviyyet için bir ihtiyâc-ı tabîî şeklini almıştır. Geçen makâlemde de söylediğim gibi sıcak iklimlerde, ensicede bi'n-nisbe az

ihtirâkât husûle geldiği için uzviyyetin ağdiyeye olan ihtiyâcında o nisbette mûtenâkısıdır. Meselâ Yemen’de bir avuç aktarı ile un sâ’at-i bi-lâ-fâsıla mezâhime göğüs veren dinç ve kavî insânlar görürsünüz ki açlıktan hiç de şikâyet etmezler. Hattâ bunların arasında, birkaç gün yiyecek bir şey bulamadığı hâlde mukâvemet-i bedeniyelerini muhâfaza edebilen kanâ’atkârlar vardır. Ve bu i’tiyâdın a’sâb üzerine olan te’sîri i’tibâriyle hiss-i iştihâyı da tenkîs ettiği için Arablar, münebbih olmak üzere kesretle baharat isti’mâl ederler. Fakat ba’zan sû-i isti’mâl derecesine varan bu i’tiyâd netîcesi, birçok cihâz-ı hazmî hastalıkları zuhûra gelirken bi’l-hâssa Arabistanda kesretle tesâdüf edilen iltihâb-ı im’â-yı müzmin ve mi’devî gibi fi’l-i iğtidâ üzerinde vahîm te’sîrleri görülen emrâzın başlıca sebeplerinden birisi de çok miktârda baharat isti’mâlidir. Çünkü bunlar, müştehî ve münebbih oldukları kadar muharrişdirler. Binâ’en-aleyh gışâ-yı muhâtînin taharrüşüyle başlayarak, ekseriyâ bir iltihâbla netîcelenen bu avârız aynı sûretle a’sâb-ı mi’deviyye üzerine icrâ-yı te’sîr ederek, bi’l-âhare iştihâyı da tenkîs eder. Görülüyor ki münebbihâtın dâ’imi ve ifrât derecede isti’mâli, kendilerinden beklenen te’sîrlerin büsbütün hılâfında vahîm netîceler veriyor.

İ’tiyâd – Burada, i’tiyâdâtın da mühimm te’sîrleri olduğu gayr-i kâbil-i inkârdır. Meselâ birkaç ay perhize mahkûm edilen bir hastada, iştihânın büsbütün ma’dûm olduğunu görürüz. Hattâ ba’zen aylarca et’imeye karşı bir hiss-i istikrâh husûle gelerek, ma’â-yı müstakîm tarîkiyle verilen ağdiyenin de bağırsaklardan mass olmadığı vâki’dir ki bunu, doğrudan doğruya uzun bir müddet yemek yememekle hâsıl olan i’tiyâda haml etmek bir emr-i zarûfidir.

İfrâd-ı tağaddî– Bu i’tiyâdın, büsbütün ma’kûs bir şekli olmak üzere ifrâd-ı tağaddî mes’elesini de mevzû’-ı bahis etmek îcâb eder. Ekseriyâ çok yiyenlerde, mi’de mütevessî’ elyâf-ı azliyye meflûc olduğu için fi’l-i hazm-ı mütedennî bir hâldedir fakat biz burada mîhânikiyet-i hazmiyyeden ziyâde, ensiceye birçok miktârda idhâl edilen mevâdd-ı gıdânın, imtisâs--ı ve katl-i fi’lleri üzerindeki sû-i te’sîrâtı nazar-ı ehemmiyyete alacağız.

Çok miktârda alınan mevâdd-ı gıdâ’iyyenin mass ve temsîli için cihâz-ı hazmiyyemiz, o nisbette çalışmağa mecbûr olarak yorulduğu gibi echize-i ifrağiyeye de aynı sûretle müşkilâta ma’rûz kalır.

Binâ’en-aleyh mevâdd-ı mezâdı temsîliyye, ensicede fazla miktârda terâküm ederek, bir takım avârızâtı tesemmümiyye husûle getirir ve bir müddet sonra, kayler,

ishâller başlayarak (tesemmüm-i bi-nefsih anto-intoxication) a'râz zuhûr etmeğe başlar. Baş ağrıları, sû-i hazm, iştihâsızlık, bunların hepsi, ifrât-ı tağdiyenin bir netîce-i maraziyyesidir ki ekseriy iltihâb-ı mi'de ve îm'â mütefâriktir. Beş sene evvel, Kadırğa Hastanesinde, elli patlıcan dolmasıyla bir tepsi baklava yiyebilen bir hasta hatırlıyorum ki bi'l-âhare kendisine ihrâc-ı mi'de ameliiyesi icrâ edilmişidi. Böyle olanlarda, ekseriyâ mi'de, havsaleye kadar inmiş bulunuyor. Ve netîcede, hazımsızlık yüzünden uzviyyet muhtâc olduğu mevâdd-ı gıdâ'iyeye-yi alamadığı için mi'deyi büsbütün çıkarmağa lüzum görülüyor. Binâ'en-aleyh ifrât-ı tağdiyenin, vücudu beslemekten ziyâde, uzviyyeti tesmîm ettiği ve cihâz-ı hazmiyyeyi çalışamayacak bir hâle getirdiği nazar-ı i'tibâra alınacak olursa, çok yemekle hâsıl olacak fâ'idenin, bu yüzden tevellüd edecek avârıza nisbetle ne derecelere kadar uzviyyet-i müstefid edebileceği tezâhür eder. Şimdi burada iştihânın mütezâyid bir hâlde bulunması, hâl-i sıhhate delâlet edebilir mi?.. Bunu çok yemek yemeği i'tiyâd eden kâri'lerimize sorarız?...

Vücudun ağdıyeye olan ihtiyâcı gibi bir de hazm edilecek mevâdda karşı bir kâbiliyet-i tahmîliyesi vardır bunları gıdâ bahsinde uzun uzadıya tedkik edeceğim için şimdilik sarf-ı nazar ediyorum..."

25 Mart 327

2.4.6. Küfrân

Bu eser Süleyman Bahri'ye ait bir şiirdir. 3 dörtlük 3 üçlük şeklinde yazılmıştır. Sevgiliye duyulan bir aşkı anlatır. Biraz da çaresiz bir aşık tipi vardır. Şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Küfrân

Lebimde, zulmetin zehr-i infi'âlatı,
Cebîn küfrü siyâhımda haykıran bir çin,
Ayaklarımdaki zincir-i kahır ve zulümâtı
Sürükleyip, sana yaklaştım, ey hayal-berin!

Sen, orada, güllerimin cennetinde ru'yâ çin,
Lebinde bir emelin gançe-i muhâlâtı,
Başında bir ebedî sâye, bir demet zerrîn,
Güler gibiydin... Uzaklar, şebîn hayâlâtı,

Sükûnetin açılan sümbül şikâyatı
Birer birer solarak, sanki bir yed-i nermîn,
Vurur gibiydi mesâfâta bir kemend-i mühîn...

Yavaş, yavaş sana yaklaştım, ellerim şişmiş
Damarlarımdaki kan kaynıyordu... bir müthiş
Fikir, dimağımı sıkletleriyle ezmişti.

Şü'ûn-i muzlim a'sârı yazdığım ebedî
Kitâb-ı sinene bir hatt-ı intihâ çizerek,
Bu kanlı safha-i târîhi istedim örtmek!

Elim uzandı... fakat... şimdi bir sakt-ı mücrim
Tereddüyle bütün azm ve kuvvetim eridi,
Kolum kırıldı, huzûrunda secdeler ettim!
322 Nisân 8”

2.4.7. Anjelus

Bu eser İsmail Hami'ye ait bir şiiirdir. Doktor Abdullah Cevdet'e ithaf edilir. Şiirin konusu yalnızlıktır. Bu yalnızlık köydeki bir çan sesiyle eşleştirilir. Nazım biçimi terzarimadır. Şiirin çeviri yazısı şu şekildedir:

“ Anjelus
Doktor Abdullah Cevdet'e
Kalbimde akşam oldu sükût ve melâl ile;
Yorgun kadınlar eski yolun bir kenârına
Durmuşlar, anlıyor gibi bakmaktalar bana,
Hicrân ve inkisârımı bir vaz'-ı lâl ile...

Issız mesâfelerde köy akşamlarındaki
Garâbetli bir sükût ile üç beş koyunla bir

Vahşî ve kimsesiz çobanın ye'si dinlenir;

Gözler, bu hasta akşamın altında mütebekkî,
Bekler, du'âlarında geçen şekli, pür-sükût...
-Seyyâh, o ânda kalbini kırgın elinle tut,

Dünyâda bil, hatırla ki öksüz, yabancısın;
Gurbetlerinde yok sana bir ağlayan kadın..
Bil sendedir bu arza inen en büyük keder,
Yalnızlığında sâde yaşar (silik) mesâfeler...

Bir ânda ufk-ı mâteme küs âsumâna küs;
İhmâl ve va'd içinde geçen hâtırâta gir:
Rüzgârlarında akşamın "aysî" eser gelir,
Kalbinde hiss edersin, o, yalnız ve münkesir,

Bekler seninle köyde ki çandan bir "Anjelus"
Akaretler"

2.4.8. Kamerin Hikâyeleri Aşk Gecesi

Bu eser Cemil Süleyman'a ait bir hikâyedir. Bu hikâyede rüya üzerinden konunun geliştiğini görürüz. Rüya içinde bir erkek ile kızın birbirlerini sevmeleri ve kavuşmaları anlatılır. Ama en sonunda her şeyin bir rüya olduğu anlaşılır. Hikâyenin çeviri yazısı şu şekildedir:

"Kamerin Hikâyeleri

Aşk Gecesi

23 Ağustos 327

"Yine Ona"

Yıldızlara âteşin ra'şelar veren bir aşk gecesi idi. elmâslı sâhillerde, ölmüş asırların zemzemât-ı şü'ûnu dolaşiyor; ormanlardan, zulmetleri okşayarak geçen gizli bir eteğin füsünkâr hışırtıları geliyordu. Bu akşam müstesnâ gecelerden birisi idi. Ağaçlar, yeşil ve

suda perver kollarını açmış, sâkit ve vefâkâr bekliyorlar; deniz, kumların üzerine incili eteklerini sererek, târîh-i esâtîrden tılsımlı levhalar gösteriyordu...

Rüzgâr susmuştu. Etrâfda gecelerin kalbini dinleyen derin bir sükût vardı. Issız yerlerde aşk perilerinin efsâne-i hayâlâtı ihtizâz ediyor; yıldızlar, katre katre eriyerek durgun suların ru'yâ-yı şî'rine karışıyor; semâ, sanki nücûmuyla güneşleriyle denizlere dökülüyordu...

Ben henüz semtû'r-re'ste idim. Etrâfımda yüzlerce sitârelerle ebedî seyrânlarıma devâm ederken sâhillerinde kurûn-ı ibtidâ'iyenin vâhime-i hayâlâtı yaşayan bu esrâr-engîz aşk memleketini tedkîk ediyordum. Burada herkes sevişiyor, herkes bir hayâlin arkasından koşuyor, birbirleri için çarpan kalbler, gecelerin ketûm zulmetlerinde birleşiyorlardı. Ba'zen bir nağme yükseliyor; hassâs rûhlarda derin incizâblar uyandıran bir ses, sâkin ufuklarda helecânlı aksler hâsıl ederek, tedrîcen sönen bir şıla gibi uzaklarda kayboluyordu. Ba'zen ağaçların arasından bir gölge geçiyor, bir pencerenin perdesi kımıldıyor, gizli bir muhâverenin fısıltıları işidiliyordu..

O esnâda bir köşkün kapısı açıldı. Duvarların kenârından yavaşça süzülerek geçen bir hayâl, ba'zen bir ağacın gölgesine saklanarak, ba'zen serî' adımlarla tenhâ yerlerden dolaşarak, ileride, bir korunun kenârında bekleyen bir otomobile bindi. Yüzünde kalın bir tül ile kendisini benden o kadar gizleyen bu sîmâyı birdenbire tanıyamamıştım. Otomobil hareket ettikten sonra, arkasından uzun uzun ta'kîb ettim. Gâlibâ yanında, kendisini bekleyen birisi vardı. Arada sırada bir erkek sesi işitiliyor; kadının kesik cevâblarında, helecânlı bir kalbin ra'sât-ı teheyyücü fark ediliyordu. Körük kapalı idi. Biraz yandan ikisinin de yek-diğerine temâs eden dizleri görünüyordu. İbtidâ bir köprüyü geçtiler, sonra sâhile ayrılan bir yolu ta'kîb ederek, cesîm akasyalarla muhât bir hayâbâna dâhil oldular. Artık onları göremiyordum yalnız arada sırada garîb bir ses çıkararak otomobilin gürültülerini işidiyor yaprakları arasından sür'atle geçen bir gölge fark ediyordum bir aralık bu gölgeyi gâ'ib ettim. Gâlibâ bir yerde tevekkuf etmişlerdi. Sonra onları yan yana sâhile inerlerken gördüm.

Genc kadın müteheyyicdi. Her adımda delikanlıya biraz daha sokuluyor; onun bu derece yakınında bulunmaktan mes'ûd görünüyordu. bir müddet, ıslak kumların üzerinde sâkitâne yürüdüler, sonra ileride, bir kayanın üzerine oturarak denize aks eden hayâlimi seyr etmeye başladılar. Ben onlara bakmıyor gibiydim. Nazarlarım, suların ihtilâcâtına karışıyor, dalgaların üzerinde kırık bir âyinenin aksleri parlıyordu. Genç kadın,

gözlerinden bir neşve-i sevdâ ile bir müddet uzaklara dalarak – ne güzel gece!... dedi. Delikanlı derin bir istiğrâktan uyanarak cevâb verdi. – Evet, güzel bir gece! Bir aşk gecesi!... Sonra elinin ma'nîdâr bir işâretiyle, semâda yan yana duran iki küçük yıldızı göstererek ilâve etti. – Bakınız, onlarda sevişiyorlar. Birbirlerine o kadar sokulmuşlar ki senelerin medîd iftirâklarından alınmış tahsîrleri, gecelerin ketûm sînesinde uyutuyorlar zann edilir.. şüphesiz onlar da bizim gibi fezâların nâ-mütenahi yollarında senelerce biri diğerini ta'kîb ederek, uzun ve gâyesiz bir mesâfe kat' etmeğe mecbûr olmuşlar.. Ve işte nihâyet, gayr-i me'mûl bir tesâdüfle bu gece birleşmişler... - Ne sa'âdet, değil mi! – Evet belki e bir sa'âdet!... Fakat ba'zı sa'âdetler vardır ki hakîki felâketlerin muğfil serâbları oldukları için pek acıdırlar... şûh ve sitemkâr: - Oh, bed-bîn... - Bed-bîn mi, dediniz? Lâkin bed-bîn olmamak için hayâtta imkân var mı? – Niçin, mes'ûd değilsin?... mütefekkir ve endişenân: - İ'tirâf ederim ki şu dakîkada mes'ûd fakat hakîki sa'âdetler, bilmem zuhûra kıyâs edilebilir mi?.. Bu, tıbkı şu gördüğünüz küçük yıldızların telakkîlerine benziyor.. lâkin hakîkatte aralarında o kadar uzun mesafeler var ki... genç kadın, kırgın ve müteheyyic: - Lâkin beni korkutuyorsun.. Hâlbuki ben seni bahtiyâr edebildiğimi farz ediyordum, demek aldanıyormuşum... - Oh, recâ ederim, böyle söylemeyiniz.. Bana, kalbimin yaralarını mı açtırmak istiyorsunuz?.. Fakat onlar, o kadar derin ki sizin o, dâ'imâ yükseklerle bakan semâvî nazarlarımız, ma'neviyyetimin bu mazlûm ve ebedî boşluklarını göremez.. bilir misiniz, bir gün size ızdırâblarımdan bahs ederken, altın dişlerinizin müstehzî parıltılarını gösteren şûh ve insâfsız kahkahalarımızla “aşk var mı?..” demiştiniz. Bunu ne zamân tahattur etsem, sizde, hep o aşkı inkâr eden müstehzî kadının hayâl-i şûhunu görürüm.. Âh, eğer o kadın siz iseniz, bunların hepsi yalandır.. aşk, vefâ, savâdet, ümîd, hepsi hepsi.. hattâ işte şu gözümüzün önünde bedî'alarını ibzâl eden güzel tabî'atla, rûhlarımızı mehtaplarının serâb şî'rinde uyutan bu gece bile bir yalan, bir ru'yâ.. siz de bir yalansınız.. siz de bir ru'yâsınız.. bir ru'yâ ki ihtimâl bende hâtıralarından bir yâdigâr bile kalmayacak.. siz de bütün o vâsıl olunamayan büyük savâdetler gibi benim için bir hülyâ olacaksınız.. hattâ işte şimdi mevcûdiyyetinizden bile emîn değilim.. şu dakîkada eli elime temâs eden kadının siz olduğuna inanamıyorum.. Çılgınlığımı ma'zûr görünüz.. ben lâ-kaydıklarınızla o kadar korkuttunuz ve o kadar güç geldiniz ki senelerin o müdhiş ızdırâblarını düşündükçe, bir zamânlar, hattâ benim için bir gâye-i hayâl bile olamayan bir sa'âdetin, şu dakîkada bana bu derece yakîn bulunabilmesine ihtimâl vermiyorum.. bu, bana bir ru'yâ gibi geliyor..

ve bilmem şu dakıkada yaşıyor muyum?... Burada birden bire sükût etti. sonra gözleri yaşararak, melûl ve nevmîd: - Söyle.. dedi, beni te'mîn et ki bu bir hakîkattir.. ve artık sen benimsin...

Genç kadın, çılgın bir sa'âdetle, delikanlının ellerini avuçlarının içine alarak, te'mîn etti: -Evet, senin.. tamâmiyle senin.. ile'l-ebed senin...- Oh, recâ ederim, bana ebediyetten bahs etme.. çünkü kâ'inâtta ebediyet mevcûd değildir. Bâ-husûs sen.. bütün kadınlar.. hep siz ebedî olabilir misiniz?... Kim bilir, belki de yarın bir başkasının....

Daha ziyâde devâm etmeğe kuvvet bulamayarak birdenbire taşan bir tuğyân-ı bekâ ile göğsü sarsıla sarsıla ağlamağa başladı. Genç kadın, onu teskîn etmeğe çalışıyor; - Lâkin çocuk oluversek.. diyordu. Aralarında uzun bir dakîka-i sükût geçti. Sonra, delikanlı gözlerini kaldırarak, istirhâmkâr bir bakışla onun gözlerinin içinde sanki bir hakikat aramağa çalışarak: - O hâlde söyle.. dedi. Artık beni seviyor musun?...

Genç kadın hassâs ve münfe'îl nazarlarıyla delikanlıyı uzun uzun tedkîk ederek cevâb verdi: - Lâkin bu, öyle garîb bir su'âl ki Afrika'nın kızgın sahrâlarında günlerce susuz kalmış bir zavallı seyyâha, billûr bir bardak içinde soğuk ve berrâk bir su göstermeğe benzer hiç ona, bu suyu içer misin, diye sorulur mu?... – Fakat sen beni sevmemiştin.. ve bana karşı o kadar lâ-kayd idin ki...

Yavaş yavaş anlıyorlar; bana nihâyet bir gün mağlûb olacağımı söylüyorlardı.. Nasıl ki o gece, beni nazarlarınla sürükledin.

Derin bir göğüs çekerek: - Bilir misiniz, insânlar hakîkatte ne kadar âcizdirler.. Ba'zen küçük bir sâ'ik, en şedîd temâyüllerin cereyânlarını değiştirebilecek kadar hâ'iz-i kuvvet olabilir.. Hâlbuki ben, senelerden beri halktan büyük kuvvetlerinden birisiyle mücâdele ediyordum... Delikanlının gözlerinin içine bakarak: - İşte bu, senin gözlerindeki.. onlar, öyle sâkin denizlere benzerler ki yıldızların ipek handeleri titreşen mâ'î derinliklerinde, insânı çekip sürükleyen müdhiş ve câzib uçurumlar vardır.. işte ben, her gün bu uçuruma biraz daha yaklaşıyor, yavaş yavaş onun derinliklerine gömülüyordum.. ve bilsen ölüm bana o kadar tatlı geliyordu ki... gözleri bir katre hüzünle dolarak:

- Meselâ işte şurada.. senin gözlerinin önünde.... burada artık kendisini zabt edemeyerek, delikanlının dizlerine kapandı. Delikanlı, onu bileklerinden tutarak çekiyor; kendisi için ağlayan bu kadın rûhunu daha yakından görebilmek için onun gözlerini arıyordu. O, mukâvemet ediyor; - recâ ederim, bırak.. diyordu. Za'fımı

mı görmek istiyorsun?... – hayır, kalbini.. kalbinin te'sîrlerini görmek istemiyorum. İstiyorum ki onların arasında bana â'id bir hiss, benim için sızlayan bir nokta bulunsun.. âh bilsen, bu kanâ'at beni ne kadar bahtiyâr eder!.. Eğer beni sevdiğine emîn olabilse idim, şu dakîkadan i'tibâren yaşamak için bir hakk kazanmış olurum.. ve bu, bana, şimdiye kadar kendimde bulamadığım bu kuvveti verebilirdi. Ve belki o zamân.. fakat, bu, öyle uzak bir ihtimâl ki... hayır, aldanıyorsun.. yemîn ederim ki kalbimi görmüyorsun.. eğer beni anlamış olsaydın, göz yaşlarına hürmet ederdin.. ve beni bu kadar kahr etmezdin.. demek beni sevmiyorsun.. hayır hayır, sevmiyorsun... ağlayarak – Âh, ne kadar bed-bahtım Yâ Rabbi!... bunu söylerken te'sîrinden titriyordu. Delikanlı, onu hakîkate da'vet etmek isteyen sesiyle: - Beni.. dedi. Artık her şeye inanıyorum... cebinden tabancasını çıkararak: - beni terk etmeyeceğine bunun üzerine yemîn eder misin?... – Yemîn ederim, terk etmeyeceğim... - Ya edersen?... – Beni öldür... - Evet, öldürürüm.. bilsen, bu, aşkları tahkîr olunmuş nevmîdler için ne ulvî ne mukâvemetsiz bir ihtiyacdır!.. sevdiğini öldürmek... onu, bir diğerrinin kolları arasında görmekten mütehassıl bir feverân-ı gayz ile, dışisini kıskanan bir kaplan gibi üzerine hücum ederek bu güzel vücûdu parçalamak... burada bir deli gibi gözleri büyüyerek: - Oh, ba'zı zamânlarım olur ki kendimde bu ihtiyâc, bütün hırslarıyla, şiddetleriyle duyar; seni bir başkasının kolları arasında gördüğüm dakîkayı tahayyül ederim.. bu, benim için öyle bir ân-ı cinnettir ki kalbim çarpar; gözlerim kararır; bir deli, bir çılgın olurum... işte o zamân... hayır hayır, buna tahammül edemem.. eğer bana hıyânet edersen seni mutlakâ öldürürüm.. – Âh, ne sa'âdet!... – Evet, işte asıl hakîki sa'âdet.. bir ân için insânlara cennetler va'd eden ru'yâlarla müteselli olmak bir bahtiyarlıktır?.. onlar, öyle geçici şî'r ve istiğrâk dakîkalarıdır ki gözlerinizi açtığımız zamân etrâfınızda, bir esrârkeş dimğının siyâh boşluklarından başka bir şey' göremezsiniz.. biraz evvel, sizi başka âlemlerin ummân-ı hayâletinde yaşatan sehâb-ı neşve artık sıyrılmış, bütün o renkli hülyâlar yerine, gecelerin bî-pâyân zulmetleri kâ'im olmuştur.. fakat ölüm... bu, öyle bir cihândır ki orada, ebediyetlerin sükûn ve tesellisi yaşar.. ne bir rakîk-i ihtizâz hayâli, ne de bir hıyânetin zull endîşesi vardır..

Orada her şey sâf, her şey ebedîdir. Aşk ümîd, sa'âdet, hepsi hepsi.. oh, bu benim için öyle tatlı bir sa'âdet olurdu ki... meselâ seni öldürür.. sonra, kendimi intihâr ederdim.

– Haydi, diyordu. İstersen şimdi.. ve eliyle denizlerin a‘mâkını göstererek ilâve ediyordu:
- Bak, orası ne güzel!.. tıpkı senin gözlerine benziyor.. ve benim mezârım mutlakâ orası olacaktır...

Delikanlı, onu der-âğûş ederek: - Hayır, ölmeyeceksin.. dedi. Bi‘l-akıs benim olduktan sonra, yaşayacaksın.. ve bana sa‘âdet nedir, hiss ettireceksin...

Genç kadın, dudaklarını onun dudaklarına teslim ederek: - İşte sa‘âdet... dedi. Ve onu, medîd ve âteşîn bir bûse ile öptü, öptü. Delikanlı bu temâsdan ser-hûş olmuş gibiydi. Onu kolları arasında sıkarak: - Haydi.. dedi. Buradan gidelim... eliyle karanlıkları göstererek: - Oraya, bir az da benim mezârıma... şimdi oradan kalkmışlar tarlaların içinden yavaş yavaş yürümeğe başlamışlardı. Genç kadın, delikanlının koluna girerek, ona kalbinin te’sîrlerini anlatıyordu. O, sâkit ve hülyâdâr dinliyor; bir zamânlar, kendisinden o kadar kaçan bu kadını, bu gece, bütün arzularına tâbi‘ görmekten kalbi tatlı bir sa‘âdetle doluyordu. Birdenbire durdu. Ve uzaktan gelen bir piyano sesiyle a‘sâbından bir ra‘şe-i tehasşüs geçerek titredi.

Şimdi, bu hâtifi sadâ-yı mûsikîye karşı, ikisi de bir hürmet-i dindârâne ile sanki bir ân içinde bütün insanlıklarından çıkıvererek, bir büht-i amîk içinde dönmüşlerdi. Onları kendi âlemlerinden aldım; insanların yaşamadığı periler iklimine götürdüm. Burası rengâ-renk güneşleri, mâ‘î mehtâbları, pembe şafaklarıyla ervâh-ı âliyeye bahş olunmuş bir arz-ı mev‘ûd idi. Buraya sabâha karşı periler gelir; esâtîrin aşk-ı ilâhîlerine kitâb-ı garâmdan neşîdeler okurlardı. Sonra, rahîklar içerler; aşkı temsîl eden heykel-i hüsn etrâfında rakslar icrâ edilirdi. En sonra münâcât başlar, rengâ-renk ipekler içinde altûn saçlarını sürükleyen peri kızları, bu heykel-i mukaddesin önünde diz çökerek, leyâl-i garâmı taktîs ederlerdi. Şimdi onlar da bu âleme karışmışlardı. Neşîdeleri dinliyorlar; raksları seyrediyorlar. Peri kızlarının rengâ-renk ipekler içinde süsledikleri bu cennet-i sevdânın hayât-ı şî‘rini yaşıyorlardı. O esnâda bir aşk ilâhesi, elinde yâkût kadehlerle yaklaştı; onlara gecelerin aşkından, urgunların[?] lahnından şarâb-ı neşve verdi. İkisi de mest oldular. Gözlerinin önünde renkler, ziyâlar uçuşuyor; başlarının üzerine bir tûfân-ı ni‘met dökülüyordu. Genç kadın, rûhunun âteşleriyle tutuşan ra‘şedâr bir sesle: - Haydi, dedi. Artık gidelim.. bu gece mûsikî a‘sabıma dokunuyor... elini delikanlının ellerine teslim ederek: - Bak, titriyorum. Beni teskîn et... yavaş yavaş oradan uzaklaştılar; gecelerin zulmetlerinde kayboldular...

Bostâncı”

2.4.9. Cıvcıvler

Bu eser Selahattin Enis'e ait bir fantezi hikâyedir. Kısmen fabl özelliği de görülür. Yazar burada cıvcıvlerle konuşur. Onlara doğumlarını sorar. Aslında burada cıvcıv üzerinde Osmânlı sarayında yapılan israflar eleştirilir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Fantezi

Cıvcıvler

Geçen gün bahçede sarı, mini mini yün ipek yumakları rûgârlarla öteye beriye savruluyorlardı. Acabâ niçin bunları bahçeye atmışlardı? Aşağıya inerek bahçenin kapısını açtım. Hepsi ayaklarımın ucunda toplandılar. Bunların ne olduklarına eğilerek hayretle baktım. Onlar da mukâbilen mini mini findık başlarını boyunları içine sokarak, parlak, tatlı, sevimli gözleriyle yüzüme baktılar. “Siz kimsiniz?” dedim. Hepsi ufak, sırf gagalarını oynatarak cevâb verdiler: Cıvcıv!...

O vakit öğrendim ki bunlar, bu sarı yün ipek yumakları, horozun çocukları tavuğun yavruları, cânlı yumurtalardır. Fakat hepsi o kadar güzel, o kadar yumuşak, o kadar neş'eli, o kadar sevimli ki.. tavuğu taklîd ederek parmaklarımla toprağın bir noktasına vurmağa başladım. Hepsi parmağımın etrâfında sarı bir dâ'ire; bir hande Dâ'iresi, bir neş'e hâlesi teşkîl ettiler. Ve o yumuşak, beyâz gagalarıyla parmaklarıma bir şey istiyor gibi vurdular..

İçlerinde en güzeli, hepsinin sevimlisi; bi-lâ-teklîf elime tırmandı. Sonra hayretle yüzüme baktı... onu öpmek için dudaklarıma götürdüm. Bir yem bulmak ümîdiyle dudaklarımı gagaladı...

Tavuk her zamânki kabarık tüyleriyle, hadîdâne bir sesle onları aradı. Benim yanımda olduklarını görünce sür'atle koştu. Tüylerini daha ziyâde kabartarak hücûma müheyyâ bir hâlde anlaşılmaz bir şeyler homurdandı...

Derhâl koştular. Tavuğun etrâfında aynı hande, neşe dâ'iresini teşkîl ettiler. Tavuk onlara bir şey söyledi. Hepsi birden üşümüş gibi onun sıcak kanatları altına sokulmakta isti'câl ettiler. Bir dakîka sonra idi ki meydânda hiçbir sarı yumak kalmamışdı. Acabâ ne olmuşlardı? Bir müddet sonra tavuğun kanatları arasında birçok küçük, sarı mini mini başları uzandı. Cıvıldaşarak: Bak biz buradayız!... dediler.

Bir gün onlardan bir dânesini, tavuğun görmediği bir sırada yakaladım. Kendisinden, bu dünyâya nasıl geldiğini sordum. Cevâben: İlk önceleri bir şey

bilmiyorum... dedi.. fakat sonra elleri yavaş yavaş dimağım teşkil etmeye başlamıştı. O zamân hiss etmişim ki sıcak bir muhît içinde yaşıyorum. Etrâfımda kalın, beyâz bir duvar vardı. Ben bu beyâz sarâyın sıcak muhîtinde bir hatt-ı istivâ hükümdârı gibi her gün biraz daha büyüyordum. fakat bu mahsûr muhît içinde güneş görmeyen şehzâdelere gibi büyüdükçe sıkılıyordum. Bir gün gördüm ki sarâyımda yiyecek artık hiçbir şey kalmamıştı. Kursağımda ise büyük bir açlık ihtiyâcı duyuyordum. Ne yapacağımı da mütehâyir olarak düşünürken sarâyımın beyâz kapısında esrâr-engîz, hafif bir darbe işittim. Bir ses, şefik samîmi bir sadâ beni çağırıyordu; fakat acabâ bu kimdi, ne idi? Çünkü şimdiye kadar hiç öyle bir ses işitmemiştim. Ve zann ediyorum ki benden başka hiçbir kimse mevcûd değil! Mukâbeleten ben de beyâz gagamla o sesin aksettiği noktayı darbeledim; fakat gagam artık o kadar kuvvetli olmuş ki sarâyımın kalın duvarları artık buna tamammül edemeyerek çatlamıştı. Anlaşılmaz bir merâk ve hayret hissi içinde sarâyımın hâricini seyretmek maksadıyla başımı çıkarmaya çalışıyordum. Epeyce uğraştım. Artık yorulmuştum. Bilâ ihtiyar biraz dinlenmek maksadıyla geniş bir nefes aldım. Duvarlar buna tahammül edemeyerek bütün çatladılar. Birdenbire korkmuştum. Zîrâ sarâyım harâb olmuştu. Ve ben nereye ilticâ edecektim. Yavaşça, bir mecrûm hissiyle oradan çıktım. Başımın üzerinde karanlık, tüylü, kuytu, sıcak bir sâye, ayaklarımın altında kalın duvarlı sarâyımın beyâz, ve çürük yığıntıları vardı. Hemen bana şefikâne kucaklarını açan bu sâyeye sokuldum. Başımın üzerinden muttarid bir kalb darbesi işitiyordum; fakat bilsen bunun o kadar müşfik, o kadar ulvî, o kadar muttadır ve nevâzişkâr bir âhengi vardı ki bir ninni gibi bana te'sîr ediyordu..

Sarâyıları parçalayan küçük kahraman burada sustu. Tavuk dışarıda hadîdâne sadâsıyla kendisini çağırıyordu....

Civcivler, ilkbahâr ve yaz mevsimlerinin sevimli, zî-hareket, cânlı terânedâr çiçekleridir...

Üsküdâr: 31 Teşrîn-i Evvel 1327"

2.4.10. Demokrasi Bir Eser-i Tekâmül mü Tekemmül mü?

Bu yazı Mehmet Rauf'a ait kültürel-sosyal bir makaledir. Yazıda demokrasi kavramının ne olduğu üzerinde bilgiler verilir. Ünlü isimlerden alıntılarla konu

desteklenir. Ayrıca demokrasi karşıtı olanların asıl amaçlarının ne olduğu anlatılır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Demokrasi Bir Eser-i Tekâmül mü Tekemmül mü?

Milletler terakkî ettikçe, daha doğrusu darbe-i zamân ile tarîk-i tekâmülde ilerledikçe esâret-i siyâsiyyeden sıyrılmakta ve gittikçe umûr-ı hükûmete müdâhale ederek işgâl-i idâriyyenin lâ-yenkati‘ tebeddülüne bâ‘is olmaktadırlar. Hükûmât-ı hâzırada umûmen demokrasiye doğru ve cereyânı serî‘ müşâhede edilmektedir. Hiç şübhe yok ki sosyalist muhayyilelerinin tezâhüründen ve cem‘iyyât-ı hâzıranın tahavvülü esâsiyyesinden evvel hayât-ı siyâsiyyenin son merhale-i tekâmülü demokrasi olacaktır.

Demokrasinin bir hükûmet herhangi bir hey‘et-i ictimâ‘iyyenin bir ferdi veya ekser efrâdı tarafından değil bi‘l-cümle erkân ve eczâsı tarafından kabûl ve tatbîk edilen bir idâredir. Avâmın hükümrân olduğu memleketlerde idârî ve siyâsî, cismânî ve rûhânî hiçbir kayd ve imtiyâz mutasavver olamadığı gibi sunûf-ı hâkime ve mahkûme de görülemez. Demokrasinin yegâne gâyesi ale‘l-itlâk esâretin izâlesidir. Hükûmet-i avâmmda herkes hakk-ı hıdmet ve intihâba mâlik ve beynlerinde mümkün mertebe müsâvât cârîdir. Yunan-ı kadîm cumhûriyyetleri hükûmet-i avâmın siyasette en sahîh bir misâlidir. Yunanîler fezâ‘il-i milliyyelerine sâhib oldukları müddetçe hakîki bir demokrasiye müstenid cumhûriyyetler te‘sis etmişlerdi. Kânûnlarını kendileri tanzîm ve yine kendileri icrâ ederlerdi. Yunan senatosu ile meşhûr Aeropaj meclisi aynı zamânda hem kuvveti teşri‘a, hem de kuvve-i tenkîdiyyeyi hâ‘izdi. Likurg, servetteki adem-i müsâvât-ı izâle ve ta‘dîl için, Romulus gibi, arâzîyi halk arasında seyyânen taksîm ettiği gibi (Filolus) Atina‘da servetin sûret-i mütefâvitede intikâline mâni‘ olmak maksadıyla en müşkil-pesend sosyalistleri memnûn edebilecek verâset kânûnları ihdâs eylemişti.

Monteskiyo‘nun dediği gibi “Demokrasinin hicr-i esâsîsi hükmünde olan fazîletin (silik) olması üzerine Yunanîler bi‘l-âhare bu cumhûriyyetlerini gâ‘ib ederek yalnız kuvvet ve tahkîmâta müstenid olan monarşileriyle berâber ufûl eylediler.

Hükûmât-ı mevcûde arasında demokrasinin bu şekline, ya‘nî avâmın doğrudan doğruya hâkim bulunduğu idârelere tesâdüf olunamaz. Bu i‘tibâr ile zamânında sâha-i siyâset hakîki bir demokrasiye mâlik değildir. Bu kelime olsa olsa, Fransa, Amerika gibi ba‘zı husûsâtta temâyülât-ı demokrâsiyye irâ‘e eden memleketler hakkında mecâzen ve tevsâ‘an isti‘mâl edilebilir.

Hükûmet-i avâmma mevsûl olan vâsita-i yegâne re'y-i âmm ise de bu vâsita hükûmetlerin ihtirâz ve adem-i emniyeti ve milletlerin sükût ve cehâleti sebepleriyle şimdiye kadar hiçbir zamân sûret-i hakîkiyyede rûnümâ olamamışdı. Ma'a-mâ-fih kavânîn intihâbında vücûda getirilen ta'dîlât-ı dâ'ime-i nihâyet avâmmin hâkimiyet-i kat'ıyyesine müncerr olacaktır.

Demokrasinin bir netîce-i tekâmül olduğu ve hükûmetlerin peyderpey demokratlaşdıkları bu vechle îzâh edildikten sonra bu şekl-i silsilenin bir eser-i terakkî olup olmadığını, cem'ıyyât-ı beşeriyyenin demokrasi sâyesinde te'âli edip edemeyeceğini tettebbu'-i fâ'ideden hâlî değildir ki esâs mevzû'um da bundan ibârettir.

Mâddiyyûnun haşîn veya bes nazâriyyeleriyle gayr-i me'nûs ve ulviyyet-i beşeriyyeye mu'tekid bir muhâkeme-i selîme ile tevzân edilince de mevkâresinin bir netîce-i tekâmülü olmakla berâber aynı zamânda bir gâye-i tekâmilde olduğunu kabûl etmek îcâb eder. Kâbûs-ı cehl ve gafletten tamâmiyle tecrîd etmiş, hukûk ve vezâ'ifine bi-hakk vâkıf bir millet-i mütemeddinenin kendi kendini idâre etmesinden daha ma'kûl ve meşrû' bir hâlî tasavvur olunamaz. Fakat her şeyde bir şekl-i müsbet arayan, tabî'at ve mâddiyyât hâricinde hiçbir fikri kabûl edemeyen mütefekkirîn-i hâzıraya göre demokrasi cem'ıyyete muzırr ve binâ'en-aleyh terakkî-i beşeriyyeye mâni' olacağından te'sisine medyân bırakmamak iktizâ eder. Bu iddi'âyı serd edenler her şeyden evvel demokrasinin gayr-i tâbi', hilkat ve fitrat-ı insâniyye ile, kavânîn ve esâsâtı tekâmüle ile gayr-i kâbil-i te'lîf olduğunu beyânda müttahiddirler. Rekâbet-i hayâtiyye-yi ileriye sürerek demokrasiye tehâcum edenler diyorlar ki: “ Mücâdele-i hayât tabî'î ve zarûfidir. Hayvânât arasında olduğu gibi insânlar beyninde de kavîler zebûnları eziyorlar. Ve ezeceklerdir. Bu mücâdelenin netîcesi olarak kavîler gitgide mâddeten ve ma'nen peydâyı şikâyet eder, pâydâr olur; za'îfler ise yalnız kavîleri takviye sâretiyle hey'et-i umûmiye hizmet ettikten sonra mukâvemet gösteremez, zâ'il olur. Tabî'atta kavîlerin tahakküm eylemesi şarttır. Tekâmül ve terakkî netîcesi olarak kavîlerde dâ'imâ kesb-i ehemmiyyet eden havâs-ı fârîka verâset sâyesinde batından batna intikâl eylemek sûretiyle bekâ-pezîr olur. Avâmil-i medeniyyenin en mühimmleri intikâl sûretiyle tekellûf ve tekemmül eden isti'dâdât-ı müktesebe-i beşeriyyedir. Bir banker, bir mi'mâr, bir mûsikî-şinâs, bir san'atkâr veya bir âlim netîce-i sa'y ve gayreti olarak si'a-i fitriyyesini tevsî' eder, kâbiliyyet-i tab'ıyyesine yeni yeni mükteseb-i isti'dâdlar ilâve eyler ki bunları tevârüs eyleyecek ensâl-ı âtiyede lâ-yenkati' takviye ve tenmiyeye devâm ederler. Demokrasi bu

kânûn-ı tab'ıyyeyeye muğâyirdir. Çünkü hükûmet-i avâmmın gâyesi hukûk-ı beşeriyyeyi tesviye ya'nî za'îfları i'lâ ve kavîleri tenkil etmektir.”

Bir hayli münâkâşâta bâdî olan bu i'tirâz-ı garib Çarls Darwin'in ensâl-i hayvâniyyenin sûret-i bekâsı hakkındaki nazariyyâtından müteşebbi'dir. İngiliz hakîmi herhangi bir neslin ancak en kavî efrâdının yaşamasıyla pâyidâr olabileceğini iddi'â ediyordu ki fenn-i hâzır da bu esâsı kabûl etmiştir. Şu kadar var ki, beşeriyyete bir hâssa-i mümtâziyyet ifrâz olunmasıyla Darwin'in bu fikrini ancak tekâmülâtı mâddiyyede tatbîk edebiliriz. Ulemâ-yı ictimâ'iyeden Mösyö Bugle (Bougle) nin sûret-i mükemmelede îzâh edildiği üzere havâss ve hâlât-ı mâddiyye gibi isti'dâdât-ı fitriyyenin batından batna intikâli sâyesinde tekâmül ve tekmîl ettiği kat'ıyyen iddi'â olunabilir mi; bir şâ'ir, bir ressam veya bir heykel-traş sulbünden yetişen insânlık sanâyi'-i nefisede kâbiliyyet-i mümtaze ile mütehakkak olmaları terbiye ve taklîd sâyesinde değil midir? Havâss-ı ma'neviyyenin de tevârüs ve tenemmüvi kabûl edilse bir hey'et-i efrâdî içinde en ziyâde kabiliyyettâr olanların diğerlerine nisbeten akvâ oldukları ne ile sâbittir? Bu sâbit olsa da insânlık kuvve-i ma'rifetiyle bekâ-pezîr olması ne için bir eser-i terakkî olarak telakki edilmeli; hâdisât-ı tekâmüliyye her zamân zevi'l-hayâtın menâfi'ine muvâfık bir hâlde cereyân eder?...

Demokrasinin aleyhinde bulunanlar bu tarz idârenin taksîm-i a'mâle mâni' olmak i'tibâriyle bed'-i tedennî ve sükût olacağını dermiyân eylemektedirler. Fikirlerince hey'et-i ictimâ'iyeye birçok a'zâyı fa'âle mâlik birer bünye olduğundan a'zâlarının vücûd-ı hayvâniyyede olduğu gibi vazâ'if-i muhtelifle ile mükellef olması îcâb eder. Hayât-ı beşerde kuvve-i teşrî'iyeye rolünü âifâ eden âlât-ı icrâ'iyeye el ve ayakların vâzîfesini yapamaz. Aristokrasi ile idâre olunan mahallerde dimâğî tarzında milletin hâlât ve harekâtını tanzîm ile mükellef bir sınıf-ı münevver ve mümtâz mevcûddur. Hükûmet-i avâmm ise tatbîk edildiği hey'et-i ictimâ'iyeye efrâdına aynı vazâ'if-i tahmîl eder. Millet kendi kendini idâre edecek... Binâ'en-aleyh dimâğını bir sınıf-ı mahsûs değil fakat hey'et-i umûmiyesi teşkîl eyleyecektir. Bu hâl ise keşmekeş ve izmihlâli mücip bir hâldir; zümre-i hayvânât tedkîk edilince münkasımu'l-vezâ'if olan âfrâdının daha kavî olduğu görülür. Bunların esfeli hükmünde olan mikroplar ve hayvânât nezdinde vezâ'if-i muhtelifle-i hayvâniyye için a'zâ-yı muhtelifle mevcûd değildir. Fakat istiridye, örümcek, köpek ve ilâ-âhîrih gibi sunûf-ı hayvâniyye içinde yükseldikçe gitgide vezâ'ifin ayrıldığı, düşünmek, hazm etmek, icrâ etmek, nefes almak gibi başka başka umûr için ayrı ayrı

a'zânın bulunduğu görülür. Bundan anlaşılacağı üzere, Montesque'nin fikri vechle tabî'atta inkisâm-ı vezâ'if bir delîl-i tekemmül olup aksi bir neş'e-i inhitâtır.

Bütün bu fikirler cem'iyet-i beşeriyyenin bir bünye-i hakîkiye olduğuna göre makbûl ve mu'teber olabilir. Ve mu'terizler her şeyden evvel bu ciheti isbât etmelidirler. Hey'et-i insâniyyenin çok def'a bünye-i beşeriyye ve a'zâ-yı beşeriyye sûretlerinde tebliği bir isti'mâl-i mecâzîdir. Hakîkatte insânların hey'et-i mecmâ'ası bir bünyeden ziyâde bir cem'iyete, bir şirkete müşâbihdir. Olsa olsa cem'iyet hâlinde hayât-güzâr olan hayvânât ile hey'et-i beyinde bir mukâyese yapılabilir ki bu hâlde demokrasi aleyhdârânı hakk kazanamazlar. Zîrâ tabakât-ı hayvâniyye içinde en ziyâde teşrîk-i mesâ'î eden arılarla karıncaların fa'âl şirketler te'sîs ettikleri ve bi'l-hâssa arılarda bir aristokrasi bulunduğu inkâr olunamazsa da bu mahlâkât efrâdından hiçbirinin diğerlerine karşı hakk-ı tahakküm ve velâyeti yoktur. Bi'l-akıs erkek, dişi, cümlesi bi'l-fi'l çalışmakla mükellefdir.

Bu îzâhattan anlaşılacağı üzere demokrasi tabî'at-ı fenn-i tekâmüle muğâyir bir idâre değildir. Yalnız ba'zılarınca bu adem-i muğâyeret de demokrasinin makbûl ve mustahsen olmadığını isti'lâm edemez. (Emil Fake) demokrasinin ulûm ve fûnûna müstenid bulunması lüzûmunu iddi'â ederek diyor ki:

Tabî'atta hiçbir şey insânlara demokrasiyi ta'lîm ve telkîn etmediği için bu idâre tabî'attan müstahrec ve fenn ile mü'eyyed değildir. Fennî değilse ne olabilir? Hayâli mi? Hissî mi?... her iki taktîrde ta'kîbinde tereddüde dûçâr oluruz. Evvel emirde herhangi bir fikrin kabûl olunması için tabî'at tarafından telkîn edilmiş olmasına ne lüzûm vardır?...

Nev'i beşeri derk-i behâ'ime indiren tabî'iyûn Bağdâd mekteb-i i'dâdî-yi askeriyyesinden bu sene der-sa'âdet harbiyye mektebine nakl eden efendilerin esnâ-yı râhda celbde ba'zı erkân ile berâber çıkardıkları grup ilm-i ahlâkım, bi'l-hâssa kıyâsen tabî'ata muhâlif gibi görülen nâmûs ve izdivâcın ulviyyet ve ehemmiyyetini tasdik etmiyorlar mı?

Eğer demokrasinin behemehâl bir ilim ile mü'eyyed bulunması muktezîse târîhe niçin mürâca'at etmeyelim?... asırlarca tekürrür etmiş olan i'tiyâdât ve i'tikâdât-ı beşeriyyeye tâbi' nazarıyla bakılıyorsa, kraliyetler, imparatorluklar, cumhûriyyetler târîh sâyesinde mâddiyyûna gayr-i tâbi' görünmüyorsa demokrasinin de tabî'at-ı beşeriyyeye muğâyir olmadığını isbât için şehâdet-i târîhiyyeye müraca'at edebiliriz. Fi'l-hakîka bu idâre-i siyâsiyye eşkâl-i muhtelifede Yunân-ı kadîm ile Romalılar beyinde mü'esses

olmak i'tibariyle beşerin tabî'at-ı ictimâ'iyeyisine münâfi değildir. Çağ-ı bedeviyyete peyveste olmayan vahşîler ise dâ'ima demokrasiye yakîn bir tarzda yaşamış olduklarından hilkat-ı beşeriyye de ona muğâyir görülemez. Hükûmet-i avâmm iki üç kişinin hayâl-hânesinde vücûd bulmuş efkâr-ı zâtiyyeden değil, bi'l-akis milyonlardan mürekkep cem'iyetlerin hayât-ı tekâmüliyyesi mükteziyâtından bulunduğu için tâbi' olduğunda iştibâha mahall var mıdır?...

Munakkid şehir (Fake) maddiyyûn tarafından serd olunan i'tirâzât-ı gayr-i makbûl add ettiği hâlde demokrasinin te'sîsine sûret-i kat'ıyyede rızâ vermiyor ve diyor ki:

Ben demokrasiye kat'an düşman değilim. Bi'l-akis en liberal bir hükûmet-i avâmmın teşkîlini temennî edenlerdenim. Yalnız demokrasinin liberal olabileceğine i'timâd edemiyorum...

Aristokrasi ile idâre olunan milletlerde peyderpey kesb-i kuvvet ve şekîmet etmek için gâyet şiddetli bir sâ'ik-i tabi'î mevcûddur. Demokrat milletlerde ise hiss-i millet kuvvet ve şekîmet-i lâ-yenkati' aralmaktadır.

Demokrat hükûmetlerde sunûf-ı hâkime bulunmasada emr ü idâre ile mükellef ru'esânın lüzûmunda şübhe edilemez. Hükûmet-i avâmm ise hâ'izi iktidârı ru'esânın vücûda gelmesine mâni'dir.

Zengin doğan bir çocuk müddet-i medîde terbiye-i fikriyyesiyle meşğûl olarak isti'dâdâtı fitriyyesini tenmiye etmek için fırsat ve vesâ'ite mâlik bulunmadığından yirmibeş yaşını idrâk edince fakîr vatandaşlarından kat kat daha mükemmel ve daha nâfi' bir uzv-ı ictimâ'î halinde meydâna çıkmış olur. Binâ'en-aleyh demokrasi ba'de't-teessüs pâyidar olabilmek için yine nev'umâ bir aristokrasi ihdâs eylemek mecbûriyyetindedir. Benim fikrimce herhangi bir millet sükûta kâ'il değilse hubbû'l-gayr (altruisme) ile tebdîl edilmiş bir rekâbet-i hayâtiyye içinde mâ'îşet-güzâr olmalıdır.”

Emil Fake netîce i'tibâriyle demokrasiye tarafdâr bulunuyor. Zirâ hükûmet-i avâmmda herkes hud-be-hud hareket edeceğini, hiçbir re'îs ve âmire tâbi' olmayacağını kimse iddi'â etmez. Demokrasinin izâle etmek istediği şey ale'l-itlâk velâyet değil, bir sınıf-ı mahsûs hâlinde avâmmdan tecrîd etmiş mütehakkim bir aristokrasidir. Parlamentolarda meb'ûsân ve a'yân tarafından müntehab olan ru'esâ umûr-ı idâreyi deruhde ettiklerinden dolayı demokratlarca aristokrasi sınıfa idhâl edilmezler. Demokrat idârelerde hâkim veya ru'esâ sınıfı nâmıyla bir zümre bulunamaz. Hükûmet-i avâmmı ru'esâsı milletin ittiâk-ı ârâsına müstenid birer hâkim yek-rûzedir. Bu gibi memleketlere

nâzırlar, müdürler, partiler gâyet serî‘ bir sûrette tevâlî ederek siyâsî bir aristokrasi teşkiline muktedir olamaz.

Fake zengin çocukların sermâye-i peder-dâd sâyesinde fakirlerden daha mükemmel bir terbiye ahz edebileceklerini dermeyân ederken milletlerin ekalliyetleri teşkîl eden aristokrat sınıflarında husûle gelecek terakkiyâta mukâbil kitle-i avâmın demokrasi tahtında muhayyerü’l-kavl bir hâlde te‘âlî edeceğini unutuyor. Hükûmet-i avâmın gâye-i yegânesi za‘îf ve zebûn olanların mevki‘-i ictimâ‘iyyelerini yükseltmektir bu hâlde aristokrasi de nümâyan olacak za‘f ve tedennî ekseriyeti vücûda getiren amele, zürrâ‘ ve esnâf sınıflarında zuhûra gelecek terakkiyât ile telâfî edilmez mi? Kuvvet yalnız keyfiyyetle değil, kemiyyetle de istihsâl olunabilir. Kemiyyet ise havâssda değil avâmmdadır.

Meşhûr mü’elliflerden (Tukvil) Amerika demokrasisine dâ‘ir vücûda getirdiği bir eserde demokrat hükûmetlerde her şeyden ziyâde fikir teşebbüs, hep gayret ve meyl-i sa‘âdetin tenemmû ve inkişâf edildiğini, san‘at ve ticâretin dâ‘ima zirâ‘ate tefevvuk ettiğini, adem-i musâvâtın mahsûs bir derecede azaldığını, ma‘rifetin, adâlet ve âsaâyiş fikirlerinin nâ-mütenâhî bir hâlde izdiyâd eylediğini devr ve devrâz[?] teşrîh ettikten sonra hiss-i milletin tenâkus ve inhilâlini demokrasiye â‘id yegâne mahzâr ve nâkîsa olduğunu ilâve ediyoruz. Hâlbuki milletlerin insâniyyet ve medeniyyet-i hakîkiyeye takarrub ettiklerini gördüğümüz zamân milletlerden birkaç hatve uzaklaştıklarına pek o kadar müte‘essif olmamak îcâb eder. Terakkî-i hakîki ise kuvvetten ziyâde kemâl-i ma‘nevî ile kâ‘im olduğundan demokrasi yalnız bir eser-i tekâmül değil fakat aynı zamânda bir netîce-i terakkî ve fa‘âliyyettir.”

2.4.11. Ah Minel Mevt

Bu eser Asaf Muammer’e ait küçük hikâyedir. Bu hikâyede bir aşk anlatılır. Kahramanları Suat ile Hevila’dır. Hikâyenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Ah Mine’l-mevt

Bıldırcın geçimi başlayalıdan beri, bu evin hayâtı her sabâh âsumân ile birlikte uyanırdı. Hanımla benden hizmetçilerin, hattâ kulubesinden fırlayarak sabırsızlıkla öteye beriye saldıran melure – ev köpeği – varıncaya kadar hepsinin nâsiyesinde payansız, tabî‘î pür-neşe manzûr olurdu.

Hevila ile Suat giyininceye kadar Eleni beyâz, nikel semâverin âteşini yakar, kameriyeye nakledilmiş masanın keten örtüsünü, şömin dev tabanlı kor, henüz yayıktan çıkarılmış tereyağını zarîf kaplarla iştiââver bir şekle ifrâğ ederdi, dilleri, peynirleri, petibörleri hazırlardı, Şebnemle murassa‘ taze çiçeklerle şukûfedânı süslerdi, her şeyi ikmâl ettikten sonra, uzun siyâh saplı, şişkin karınlı çanı yakalayarak köşkün muhît-i sâkıtını madenî bir velvele ile doldururdu. Pek çok geçmezdi, arkasında hâkî renkte kısa, dar etekli kaş posbiri, omzunda mini mini tüfekle Hevila görünürdü. Bu, tahmînen yirmibeş ile otuz arasında genç, güzel bir hanımdı, lapiska saçlarının zılâl-ı nerm-i harîrisi altında bütün bir hiss-i mümtâzın harîka-i sihrini te‘mîn eden uzun sîmâsı, kumral nîm-i mukavves kaşları, samur kirpiklerle mestûr sıcak nazarlı elâ gözleri, mevzûn burnu, lâleyn, kıvrık dudaklarla mahtûm küçücük ağzıyla müstesnâ bir bedî‘a-i hüsn idi. Uzunca boylu idi, ne pek za‘îf, ne pek melhûm, mütenâsip bir bünyeye mâlikti. O kadar şûh, o kadar peür-neşe, pür-şatâret idi ki bu, hatvelerinde, bütün edâsında müşâhede olunurdu. Yürürken vücûduna dâ‘imâ bir çalakî-i refât verir, topuklarının üstünde raks ediyor gibi temevvüc ederek yürürdü.

Müte‘âkiben Suat görünürdü. Bu da genç, otuzbeşlik bir delikanlı idi. Pek güzel değildi, fakat açık cebhesi müdhiş bir zekânın hazîne-i zî-ihtişâmına celî bir kitâbe gibi nazara çarpardı. Nazarlarında pek feyyâz bir kabiliyeti tefekkürü müşâhede olunurdu, o kadar ki nazarlarıyla tesâdüm eden gözler, o [...] tûl müddet mukâvemet edemeyerek hemen hürmet ve tevâzu‘la yumulmaya mecbûriyet duyardı. İstanbul’un en iyi da‘va vekeillerindendi...yek-diğerini ta‘kîben gelen bu karı koca masanın birer başına geçerlerdi. Buhârlarını uçurtan şukola, süt, kahveden müntahiblerini alarak ne‘şe ve sa‘âdetle kahvaltı ederlerdi, sonra her ikisi de tüfeklerini omuzlayarak, meluri önlerine katarak köşkün etrâfındaki tarlalara çıkar, avlanırlardı...

Bu, mes‘ûd â‘ile teşkekkül edeli henüz dört sene olmuştu ve bu izdivâc büyük, samîmi bir aşkın mahsûlü idi. Suat, Hevila’nın amcâzâdesi idi, henüz çocuk bulunduğu sırada pederini, müte‘âkiben vâlidesini gâ‘ib ettikten amcasının himâyesine girmiş, Hevila ile birlikte büyümüşlerdi. Yalnız aralarında fâsılâ-i münâsebet zamân-ı tahsîl olmuştu. Suat, burada ulûm-ı ibtidâ‘iyye-yi ikmâl ettikten sonra hukûk tahsîli için Avrupa’ya gitmiş, orada sekiz sene kalmıştı. Avdet ettiği zamân Hevila’yı emel-nevâz bir hanım olmak üzere karşısında bulmuştu.

Hevila da Hamsfur'da kemâl-i tahsîl etmişti. Bi'l-hâssa mûsikide şâyân-ı hayret bir isti'dâd ve kâbiliyete malikti bundan beşbin asır sonra bile beşeriyetin hatîrâ-i hürmet ve tevekküründe yaşamaya lâyük olmak üzere garbın yetiştirdiği dühât kâmilen tanırdı, Gunu'dan bir parçayı, Gunu kadar yaşatırdı. Ondan ne çalarsa Gunu'nun rûhu espertizme da'vâları arkasında koşan bir alay budalaya "timsal ve nüfûz" da'vasına kıyâm hafni verecek kadar hiss edilirdi.

Suat, Avrupa'dan geldikten sonra onun sık sık bahş ettiği bu mûsikî müsâmerelerinde telzîz-i hissiyyât eyledikçe genç amcazâdesinin nezâket ve nezâhat-i hiss ve rûhuna âşinâ olmuştu, nihâyet bir gün terk-i cisim ettiği bu seylanla onun ayaklarının altına sürüklenerek zebûn, âciz, temenniyâta başlamıştı: - Oh Hevila; diye inlemişti, oh Hevila, artık ketm edemeyeceğim ki, sen benim olmadıkça yaşayamam...

Suat, bu i'tirâfî ilk teğanni eylediği zamân Hevila sadece bir sâmi' olmuştu. Fakat sonra, giryeler, figânlarla kollarının arasına düşmüştü, kendisinin de onu nasıl sevdiğini, bu yakîn zamânlarda evlendirilmesinden bahs edilip de kendi de buna sâmi' oldukça her fikrin, her cümleinin kalbinde nasıl mukâvemetsiz elemlere sebebiyyet verdiğini anlamış, en büyük derdini söylemişti: - Suat; sana evlen dedikleri zamân, diye teşrîh-i hissiyyât etmişti, te'hhûlden ve bütün kadınlardan nefret ettiğini söyledikçe, ben de kendimi nefret ettiklerinin meyânında zann ettikçe hissiyyât ile aramda en sağlam düğümler çözülmüştü.

Böyle bir zamân sevişmişlerdi. Birgün Hevila hiç tanımadığı bir takım misafirlerin avdetinden sonra mühimm bir havâdis karşısında kalmıştı. Geceyi sabırsızlıkla bekleyerek evin bütün halkı uykularına dalar dalmaz zarîf vücudunu küçük, elişkin ayaklarının ucunda hafif, gayr-i mahsûs, Suat'ın odasına kadar götürmüştü, müteheyyic, muzdarib: - Ah Suat, bu insanlar hep müdhiş birer hayırsızdan ibâret! diye önüne gelen görücülerin kendi safvetinden nasıl hîlekarâne bir sûrette müstefid olduklarını anlatmıştı. Fakat bu mesel ilk günkü hâli, ehemmiyetsizliğiyle kapanıp kalmıştı. Her gün bir parça daha büyümüş, ehemmiyyet peydâ etmişti. Vâlidesi sabâh, akşam odasına taşınarak bütün tâkat-ı ikna'iyyesiyle tâlibi olan Paşazâde için zavallı Hevila'yı tazyîk etmişti. Bir akşamda Suat:

Ben artık mukâvemet edemiyorum, buraya gelmeyeceğim, gelemeyeceğim. Çünkü, seni mutlakâ verecekler... diye çekip gitmişti.

Hevila'nın bütün hayâtında tazeliğini gâ'ib etmeyecek olan en acı hâtırası işte bu idi. O akşam vâlidesinin hücûmlarına karşı artık kâmilten yalnız kaldığını idrâk eylemiş,

sabâha kadar uyumamıştı, dâ'imâ Suat'ı düşünmüştü. Fakat ertesi gün Suat'ın tuvalet çantasıyla falan ve filan esvâblarının bavula yerleştirilerek gönderilmesi için vâlidesine hitâben yazdığı mektupta Kalamış'taki otelde bulunduğunu öğrenince kesb-i sükût eylemişti.

Vak'adan üç gün sonra yine bir sabâh evin içi yine birdenbire karışmıştı, Suat'ın ne kadar eşyâsı varsa hemen o gün toplatılarak gönderilmesi beyefendi tarafından emr olunmuştu. Hevila, bunu müheyyâ-yı infilâk bir asabiyyetle dinlemişti, sonra mes'elenin bütün mâhiyyet-i hudûsünü Pervin Kalfa'dan öğrenince i'tidâlini i'âde eyleyerek gülmüştü. Pervin Kalfa usulca kendisine: - Suat Bey sizi istemiş de hanımcım, demişti, - sonra kendi mutâla'âtını da ilâve eylemişti: - ama istemekle ne olur?.. bey efendimiz onun için hiddetlenivermiş. Zavallıyı odasından kovmuş, Vallâhi ben acıdım. Doğrusu küçük hanımcım Suat Bey bence herkesten iyidir.

O gün Hevila her gezdiği, durduğu yerde bunu düşünmüştü, çâre-i i'tilâf aramıştı. Vâlidesi: - Hevila, kızım; Suat'ın eşyâlarını toplayacağız, babanla dün niçin itişmişlermiş.. dediği zamân cebr-i nefis ederek hiç eser-i tahayyür göstermeden Suat'ın ne kadar kitâbları, eşyâsı varsa hepsini birer birer kendi eliyle sandıklara yerleştirmişti. Fakat bu metâneti eşyâlar arabalara yerleştirildiği zamâna kadar hüsn-i muhâfaza edebilmişti. Eşyâ arabası kapının önünden ayrılır ayrılmaz Suat'ın boş kalan odasından kendini zorla, odasına atmış yüzü koyun yastıkların üstünde kana, kana ağlamıştı...

Bütün günü ve gecenin mukaddemâtını buhrân içinde geçirmişti. Ve bir def'a asabî buhranlar zâ'il olduktan sonra mes'eleyi bütün ciddiyetiyle düşünmeye başlamıştı. Ebeveyni tarafından iltizâm olunacak her izdivâca mâni' olmak ve zamân ile bir çâre-i i'tilâf bulmak üzere evvelce vermiş olduğu karârın isâbetini, derece-i imkân muzafferiyyeti te'emmül etmişti.

Birdenbire Suat'ın: - Yemin ederim ki Hevila sensiz yaşamaya mecbûr olduğum gün intihâr ederim dediğini hatırlamıştı, çıldıracak gibi olmuştu. Hemen kaçmağa, Suat'ı bulmaya karâr vermişti.

Derhâl hazırlanmaya başlamıştı, bir büluz, bir gece gömleğinden ibâret olmak üzere ufak bir paket yaparak çarşafını omuzlarına almış müheyyâ-hareket bir hâlde sabâhı beklemişti. Sabâh ilk nûrlarıyla mest ve mahmûr uyanmağa başlarken konağın arka hamâm kapısından çıkmıştı. Buradan aşağı, Beyoğlu'na doğru sur'atle yürümeğe başlamıştı.

Otele muvâsalet ettiği zamân artık kendinde zerre kadar kuvvet ve metânet bulamamıştı. Suat'ın odasının önüne kadar zorla çıkmıştı, bütün kuvvetiyle kapıyı yumruklamıştı. Suat kapıyı açar açmaz: - al beni Suat... diye ma'sûkunun kollarına yaralanmış bir kuş gibi perîşân, baygın düşüvermişti. Ayıldığı zamân kendisini Suat'ın yatağında bulmuştu. İki doktorun, Suat'ın mu'âveneti ile kollarını, bileklerini ovmakta bulunduğunu görerek gözlerini emniyet ve tevekkülle tekrâr ipek kirpiklerinin altında saklamış, dudaklarında mes'ûd bir tebessümle bütün rûhunu ma'sûkuna vermişti.

İşte o günden sonra, hep Suat'ın olarak yaşamıştı. Evvelâ pek çok zarûret çekmişlerdi. Suat, birkaç büyük tehlike atlatmıştı, meşrûtiyyetin ilk senesinde Suat'ın sayt ve şöhreti İstanbul'un her tarafına yayıldığından bu şöhret onlara öyle mutantın bir hayâtın hazâ'in-i evvâkını açmıştı ki, artık istedikleri kadar mes'ûd, müreffeh yaşıyorlar, her yaz bir tarafa çekiliyorlardı.

Bugün onlarda fazla olarak dünden bakiyye kalmış bir neş'e vardı, Hevila kahvaltısını Suat'tan evvel ikmâl edip kocasının hâlâ dille, tereyağıyla uğraşmakta olmasını afv edemiyor, ayaklarını muttasıl yere çarparak söylüyordu: - haydi Suat, ama haydisene ya!.. Suat, onun bu asabîliklerine meftûndü. Esâsen hayâtında bir tanecik Hevilacığın başka (benimdir) diyeceği hiçbir şey tasavvur edemediğinden kâmilen kendinin olan bu manzûme-i sa'âdetten her vesîle ile bir ra'se-i hazz olmak isterdi o sabırsızlandıkça Suat'ın kalbi, rûhu gözlerinde ictimâ' etmiş gibi bütün şefkat hissiyyâtı nazarlarına toplanıyor, genç ve güzel zevcesini riyasız gözleriyle der-âğûş ederek:

Peki, peki diyordu, - sonra- fakat dünkü gibi olacaksa... diye, Hevila'nın savurduğu mankaları îmâ ederek alay ediyordu. Hevila cevâb veriyordu: - dün fenâ mıydı, Suat? Söyle, söyle fenâ mıydı? Bildircına daha kaç tüfek attım. – sanki hayâtında hattâ geçmiş günlerin hâdisât-ı vakâyi'i de dahil olduğu hâlde her şey, her şey Suat'a â'idmiş. Her şeyinin sıhhat ve hakikatini ancak o bilirmiş gibi soruyordu: - beşinci def'a değil mi? Seansta on kuş vurmak sen te'mîn ettin ki, bir mevkûfiyyet imiş... ve yerinden bir sıçrayışta kocasının arkasına geçiverdi. Kollarını boynunun etrâfında dolaştırarak nîm-i mahsûs, ve fakat müskir ve musahhir bir bûy-i füsûnkâr ile mu'attar saçlarla mütetevvic başını uzatıp ancak kocasına ifâde-i râr eden çapkın nazarlarla onu mest ve bî-hûş eyliyordu: - haydisene ya.... diye ilâve ediyordu. Artık Suat için de imkân-ı mukâvemet kalmamıştı. Hemen kalktı, omzuna fişek çantasını, başına şems siperini geçirinceye kadar Hevila'da başörtüsünü saçlarının üstünde maharetkârâne bir sür'atle dolaştırdı, küçük,

bir metre dolayındaki hafif tüfeğini omzuna astı, ayaklarının altında yuvarlanan, uzun, yüğlü, kocaman kulaklı başını yerlere sürüyen, bir iki adım ileri zıplayıp sonra dönerek keyif ve şitâretle bu güzel hanımına kaba sedâsıyla bir şeyler söylemek isteyen melura – haydi! Güneş henüz yükselmemişti, sabâha mahsûs bûy-i turâbla meşbû‘, nîm-i râtib, serîn bir nesîm vardı. Hasad edilmiş tarlalar rimâd-ı zeheble örtülmüş gibi sarı, uzayıp gidiyor, mest, mahmûr, uyuyan denizin leb-i reyyânına mülâkî oluyordu. Her taraf sâkitti, her şeyde bir leyl-i telâkînin füsûn-ı gaşyi görünüyor, ince sakallarıyla levend bir kâmet resm eden ma’î tarla çiçekleri, sînelerini tersî‘ eden şebnemlerle mağrûr, müsâmereden henüz dönen kadınlar gibi mest-i rüzgâr, titreşiyorlardı. Zî-rûh olarak yalnız kuşlar, bu tarlaların hayâtını tağanî eden tarla kuşları vardı, bunlar bir darbe-i bâl ile yükseliyorlar, cism-i nahiflerine müşkiliyyet-i muğfile veren nisbetsiz kanadlarını açarak kâh yükselip alçalarak, kâh ok gibi çuh fırlayıp bir noktada dalgalanarak cıvıldaşıyorlardı... oh, bu sahrâların sabâha mahsûs hayâtı ne güzeldir Yâ Rabbi...

Karı koca mehâsin-i tab’iyyeden bülend ve zî-haşmet bir sa’âdet olarak yürüyorlardı, melur sarı uzun tüğlü kuyruğunu sola, sağa sallayarak bir tenis topu haftıyla oradan oraya atlıyor, çalıdan, çalıya koşuyor, her ikisinin de meyli ve hevesini birleştirerek tatmîne çalışıyordu. Gezdiler, gezdiler, hiçbir şey bulamadılar, dün kendilerine mebzûl bir bıldırcın avı ziyâfeti veren bu tarlalar, bugün bütün manasıyla hasîs davranıyorlardı. Hevila bütün kabâhati melura tahmîl ediyor, ikide birde ona haykırıyordu: - haydi Melur, haydi bir tane... oh Mahlur; ayıp sana!.. Mahlur, her hitâbı müte‘akib tecdîde gayret eyliyordu. Baş sokmadık hiçbir çalı bırakmıyordu. Nihâyet bir dikenin önünde donmuş gibi kaldı, ferme ediyordu, Hevila şûh, mes‘ûd sıçradı, koştu. O kadar müteheyyic idi ki, kalbi göğsünü delip çıkacakmış gibi çarpıyordu. Nefesleri hançeresinde intizâmsızca düğümliyordu. Bir dürlü sükût bulamayan bir heyecânla: - haydi, mahlur, ohh.. haydi aporet! diye korka, korka sesleniyordu. Mahlur’un küçük bir hamlesiyle ufacık dikenin altından bir kanat fırladı, âfâki bir istikâmet tutarak kurşun sür‘atiyle uzaklaşmaya başladı, Hevila’da tüfeğini uzattı, “güm... güm...” ikisini de boşalttı. Bıldırcın arkasından kopan gürültüden lâ-kayd, aynı çalâkî-i pervâzıyla süzülüp gidiyordu. Suat: - Purr!... Purr!... diye bütün sesiyle haykırıyor, alay ediyordu. Hevila şimdi en çok buna kızıyordu. Vuramamak... peki... fakat bu bütün yeni avcılar için pek tabî‘î bir şey değil mi? Suat tüfeği nişan almayarak boşalttığından, pek çok acele etmekte bulunduğu bahisle tenkîdât, mu’âhazâtta bulunduğu için onun ağzını şûh ve fakat

nîm bir bûy-ı infi'âl mahsûs küçük bir darbe-i leble tevbîh ederek tekrâr yürüdüler. Hiç, hiçbir şey yoktu, Suat'ın önünden kalkan tek bir bildircin çantanın o günkü yegâne mahsûlü olabildi.

Gamin, nevmîd döndüler, hava da o kadar ısınmış idi iki ümîdsizliğe mahkâm olan günün bâr-ı esefi omuzlarını kırıyordu. Köyün altındaki mezârlığa kadar hatvelerinin üstünde sendeleye sendeleye çıktılar, burada bu, ölümler dünyâsını pür-hümâ güneşten saklayan saldîde meşelerin siyâh gamlı gölgesi altında sabâhdan kalmış mest-bahş serinliği bulunca oturuverdiler. Sanki bu ağaçların zilâl-i râtibinde mü'essir, ve hayât-ı beşerin aczi ve fâniyetini takrîr eyleyen bir vâ'iz-i ma'nevî vardı ki, onlara bütün bu günkü neş'enin fâniyetini hikâye eyliyor, diyordu ki: - oh zavallı sizler... yarın hep bu âlemin siyâh kucağına geleceksiniz. İşte bunlar, bütün buradaki mevcûdler, pay-i beşerle ezilmiş topraklar altında nasıl pâ-mâl-i nisyân olmuşlarsa siz de böyle her şeyden, her şeyden mahrûm; her şeyden ve bütün bugünkü imtiyâzât ve hukûkunuzdan mecbûr-i ferâğat olarak geleceksiniz... handeler, neşveler, sa'âdetlere â'd tağanniyât ile doldurduğunuz semâları, mevcât-ı âmâl ile bir cihân-ı füsûna çevirdiğiniz firâş-ı visâli terk eyleyecek, kâh kuruyup çatlayan, kâh ıslanıp çamur, bataklık bir hüznün olan bu siyâh topraklara düşeceksiniz...

Hevila, bu mevcât-ı ilhâm içinde medhûş titriyor, o hitâbeyi duymak, başka şeylerle meşğûl olmak istiyordu. Suat da henüz yaktığı cigaranın ma'î dumânları arkasında cibinini gölgelendiren elemli bir tefekkürle düşünüyordu. Ona hiçbir şey söylemedi, çantaya hücum etti, bildircini aldı, evirdi, çevirdi, bî-çâre kuş şimdi bir tarafa çarpılıp öylece donup kalmış vücudundan, kanlara bulaşmış tüylerinden başka kuşluğuna delalet edecek hiçbir ma'nâ ifade edemiyordu. Genç kadın elindeki bu cism-i bî-kudrete karşı acı, acı düşünüyordu:

O, demin, henüz yarım sâ'at evvel Yâ Rabbi nasıl uçuyor, bu ma'î semâların sakladığı eb'âd-ı gayr-i mütenâhiyeyi küçücük kanatlarının saltanat-ı hayâtına nisbeten ne kadar âciz bulunuyordu. Nasıl çiğneyip, ezip geçiyordu?

Ve öteki hani kendi atıp vuramadığı şimdi öyle değil mi? Onun tüyleri, şekli ve cismi itibariyle bundan ne farkı vardı? Şeklen, cismen gayr-i kâbil-i tefrîk olduğu hâlde o şimdi kimbilir hangi çalının serin gölgesinde geziyordu. Yarın isteyince kanatlarını çırparak, bütün muhîtâtı sâf ve muhyî nehriyle yıkayan güneşin sıcaklığıyla meshûn ve münevver fezâ-yı laciverdîye doğru yükselecek. Gözünün kestirebildiği denizleri aşacak,

neşve-i tenâsüliyyesine mûnis ve harîm bulduğu yerlere gidecekti... fakat bu... bu kırık kanatlarıyla, kanlara bulanmış ipek yumuşak tüyleriyle kuş tanılan câmid, bî-hareket duran şey Yâ Rabbi...

Hevila birdenbire korkak gözlerini çevirdi, zulmünden, cinâyetinden şikâyet için kocasının gözlerini ararken nazarları Suat'ın arkasında kollarını yanlarına sıkıştırarak yerinden kalkmış ölü gibi sivriyen bir mezâr taşına ilişdi, kerfet bir yazıyı heceleyerek okudu: Ah mine'l-mevt "ah mine'l-mevt! fakat bu ölüm ne kadar bî-recm bir kudrettir Yâ Rabbi... ve sen zâlim silâhınla (silik) sıyâd-i bî-emânsın ki yıkmadığın lâne, kahretmediğin kalb ve sevdâ kalmıyor" ve bir gün kendileri de böyle ölmeyecek miydi? Gâfil, mest-i hazz, mest-i âmâl oldukları bir sırada hiç ümîd etmedikleri bir cihet ve sebep arkasında saklanarak kendilerini sayd edecek tîğ-ı taktâr ya kendini, ya Suat'ı pâ-mâl-i merk ve türâb etmeyecek miydi? Tıbbı bu kuş nasılsa, bütün saltanat-ı cisimlerine, bütün insanlıklarına mevhub kudret ve imtiyâzâta rağmen âciz, her türlü cevr ü ezâyâ mecbûr inkiyâd bir hiçden ibâret ölmeyecekler miydi? Bugünkü handeleri, bugünkü şitâreleri, oh, şu yeşil yaprakların sîne-i mu'attarını öperek bir nûkhet, pür-hayât gelip rûhlarını ta'tir eden rüzgârları, bu sâf muhyî güneşleri, bi'l-hâssa birbirlerini bırakarak, her şeyi, her şeyi bırakarak ve bir def'a bıraktıklarına tekrâr mülâkî olmak ümîdiyle müteselli olamayarak gelmeyecekler miydi? Yalnız bu topraktan, bekânın teğannî edilmiş sa'âdetlerine, te'mîn kılınmış ebediyetlerine rağmen hattâ taşlar bile "Ah mine'l-mevt" diye intâka mecbûr olmuş bütün bu ölümler gibi çamurlara düşmeyecekler miydi? Oh kendisi ölse, ilk evvelen kendisi ölseydi.. Genç kadın beşerde ölüm için kuvvet-i tedbîr bulamayarak havf ve hırâsla kocasına bakıyordu. Suat, hâlâ ciğarasının kıvrım kıvrım tasa'ud eden, kâh hafif bir rüzgârın câzibesine teba'iyyetle bir an göz önünde bekâ bulduktan sonra mahv ve nihân olan dumanlarına dalmış ilk istiğrâk-ı müte'ellimânesiyle düşünüyordu; tahammül edemedi. – Suat! diye inledi; ve birden nazarıyla tesâdüm eden o müşfik dîdelerde aynı azâbın in'ikâsâtını görerek muzdarib, mahmûr ona doğru temâyül eyledi; heman incülenmeğe müsta'idd gözlerini kirpikleriyle örterek sesi boğazında kuruya kuruya kocasının dudaklarını aradı. Ve bulurken inledi. – Berâber değil mi Suat? Onda da berâber Ağustos 327, Yakacık"

2.4.12. Dalga

Bu eser İsmail Zühdü ve Selim Rıfkıya ait bir tiyatrodur. Bu sayıda tiyatronun üç sayısı verilmiştir. Toplam 5 perdedir. Tiyatronu çeviri yazısı şu şekildedir:

“DALGA

Edebî Piyas

5 Perde

Muharrirleri:

İsmâ‘îl Zühdü – Selim Rıfkı

Mündericâd: Şafak Encümen-i edebiyesinin teşkîli – Dünküler bubugünüler mes‘elesini kadınlar arasında edebiyât – Genç müntesibini edebiyeye ve fikir ve meslekleri

Eşhâs:

Nâhide Râci - 26 yaşında- “Şafak-ı Encümen Edebiyesi’ne” mü’esses

Kâni Cevdet - 30 yaşında- “Şafak-ı Encümen Edebiyesi’ne” mensûb

Midhat Salim - 20 yaşında- Edebiyyât-ı Cedîde taraftarı

Ferîd Sadık - 21 yaşında- “Şafak-ı Encümen Edebiyesi’ne” mensûb

Beliğ Nezhet - 25 yaşında- “Yeni Lisân Cem’iyeti” reisi

Mustafa Râmi - 24 yaşında- “Yeni Lisân” a mensûb

Piran - 19 yaşında- “Râci” nin hemşîresi

Fâhire - 30 yaşında- “Perran” ın yengesi

Nezihe Râşit - 19 yaşında- “Tekâmül-i Fikriyye” cem‘iyyeti re’îsi

İbRâcim Vechi - 18 yaşında- “Tekâmül-i Fikriyye” cem‘iyyeti mensûbu

Hasan Şâzi - 18 yaşında- “Tekâmül-ü Fikriyye” cem‘iyyeti mensûbu

Ali Memduh - 19 yaşında- “Tekâmül-ü Fikriyye” cem‘iyyeti mensûbu

- Hizmetçiler vesâire

Birinci Perde

“Şafak” Encümen Edebîsi’nin teşekkülü

Sahne: 1

(Nâhid Râci) nin evinde ipek perdeleri yarı inmiş, oldukça geniş bir oda. Ortasında yeşil örtülü müdevver bir masa, üzerinde resâ‘îli edebiyeye. Etrâfında birkaç koltuk, bir şezlong yanında buzlu camlarla mestûr şık bir kütübhâne. Bir ayna konsol

Nâhit Râci – Midhat Sâlim

Kâni Cevdet

Râci, oldukça genç, kumral bıyıklı, âyinede tuvaletini düzelterek düşünür. Kâni ve Midhat müdür masanın etrafında gazetelerle meşgul. Nâhîde bir müddet gezindikten sonra Nâgehân: - hâtırına bir şey geldi. Bakalım beyenecek misiniz?.. Belki siz de bu teşebbüse iştirâk edersiniz. Çünkü bunun husûlü için pek çok zahmet çekmek icâb etmeyecek.

(Kâni – birdenbire elindeki Servet-i Fünûn’u yere bırakarak:)

- Haydi öyleyse.. çabuk söyleyiniz anlayalım. Uzun mukaddimeye hâcet yok. Yoksa yine mi şâ‘irâne bir tasavvurunuz var. Râci – biraz gülünç olacağını bildiğim için doğrusu tereddüd ediyorum. Fakat nasıl olursa olsun ben yine söyleyeceğim: Öteden beri düşündüğüm bir şey var: Biz gençler için bir mahfel-i edebî teşkil etmek istiyorum. Mevcûdiyyet-i şî‘riyyemizin bugünkü nâzikîsini, gençliğini dünkülerin rabka-i esâretinden kurtarmak için, bundan iyi çâre yok. Eminim ki bu size güzel bir zemîn-i istihzâ olacak. Ma‘a-mâ-fih bu husûsta ben yine lâ-kaydım. Bunun, bu fikrin husûlü için elimden geldiği kadar çalışacağım. Biraz evvel dediğim gibi küçük bir teşebbüs, âvâre genç mefkûreleri bir noktaya, ferdânın esâs-ı te‘âliyesini hazırlayacak metîn bir noktaya toplamaya kâfidir zannederim. Artık bundan sonra her şey bitmiş demektir.

Midhat – fikirler pek müdhiş... bilmem bunun için lâzım gelen büyük “azm” ler toplanabilecek mi? Râci – ricâ ederim Midhat Bey, beni ma‘zûr görünüz. Ben bugün muta‘assıb bir anarşist gibi dünkülerin izhâr-ı fikriyyesini hadîka-i edebiyâtımızdan kat‘iyyen nez‘ etmek istiyorum. Bunun için o kadar uzun çâreler düşündüm ki işte ancak bu size göre belki gülünç olan fikir. Ümidimi tatmîn edecek zann ediyorum. Midhat – (masanın üzerindeki altın çerçevesi gözlüğüyle oynayarak) Râci Bey, size hâlisâne bir şey tavsiye edeceğim: bu mühim teşebbüsünüzden evvel her cihetce fevka’l-‘âde hâzırlanmalısınız.

Raci- Âh buna bir muvaffak olabilsem. İstikbâl-i edebîmizin ta‘kîb etmesi lâzım olan mecrâları sa‘yımızla, “biraz hadîd görünerek” dinç fikirlerimizle ta‘yîn etsek... o vakit nesl-i âtî.. bizim bugün dünkülere baktığımız nazarla kat‘iyyen bize bakmayacak... bizi, onlar tebcîl edecekler... bizim eserlerimiz dünkülere benzemeyecek... neydi o Yâ Rabbi... mahrûmı san‘at... “gezinerek” ve hattâ.. ve hattâ mahrûm-ı hiss bir mecmu‘a-i ca‘liyyet, bir lâyhâ-i şöhret... ribâb-ı şikeste... (Fransuva Kupa) nın Osmânlılaştırmış bir şekl-i mütefessihî...

“timsâl-i cehâlet” gibi mübtezel ve muharrik garz ve intikama vâsita-i i‘lân olan bî-ma‘na sayfaları hangi edebiyât kabûl eder... işte ben onları yırtmak, mahv etmek istiyorum. Ve bu fikrimde o kadar musırr ve haklıyım ki zavallı merîz edebiyâtımızı bu sûretle ir mel‘abe-i intikâm ittihâz edenlerin, artık genç edebiyâtımızın muhîti içinde feryâdlarını susturmak, onları müdhiş bir sükûna mahkûm etmek lâzım geldiğine kânîyim.

“Bir müddet sükût eder. Midhat’ın bıyık altından güldüğünün farkında olmayarak, rûhundan feverân eden isyânına mağlûb... Midhat’ın yanına yaklaşır.. ve elini omzuna koyarak..”

Artık siz de, Midhat Bey, o anûd-i ta‘assubunuzdan vazgeçersiniz değil mi? Gençlerin terakkisinde hepimiz müdhildârız.

Midhat – Ben azîzim, her vakit bahs ettiğim gibi bugün de söylerim ki edebiyâtın bugünkü tarz-ı cerayânını aslâ beyenmiyorum. Bu bizi terakkîye değil, bi‘l-akis tedennîye doğru sürükleyecek zann ediyorum.

Kâni – haydi bakalım, dâ‘imâ lâ-kaydlık şartıyla mübâhasenizi nihâyete kadar dinleyeceğim. “kendi kendine” zavallı Râci, tasavurâtına bakalım revâc bulabilecek misin?..

Midhat – “devâm ederek” anlıyor musunuz, bi‘l-akis tedennîye... siz öyle şeyler düşüneceğinize onları, o beyenmediğiniz eskileri taklîd edip bir şahsiyyet-i edebiyeye îcâdına çalışsanız şübhesiz daha iyi olur. Çünkü her şeyin bir zamânı vardır.

Râci- bana taklîd mi tavsiye ediyorsunuz? Teşekkür ederim. Doğrusu bu kadar acemi sözleri sarf etmenizi istemezdim. Taklîd, yani onların devâmını istemek ha... her şeyin zamânını beklemek demek de mahkûm-ı sükût ve kesâlet kalmaktan başka bir şey değildir. Zamânın gelmesini teşebbüsât-ı ciddiye ve sa‘y-i müşterekimiz te‘mîn eder. Bilirsiniz ki sa‘y-ı müşterek nâzım-ı terakkîyât-ı âlemdir. (zamânı var) gibi avâmm-pesendâne i‘tikadlarla her şey bu vâhimenin kurbânı olacaksa ona i‘tikad ettiğiniz zamân dâ‘ima aksini gösterir.

Hem artık o taklîd devri geçti. Nehr-i şi‘r ve san‘at eskilerden, levsiyâttan tathîr edilince mecrâ-yı istikâmeti dâ‘imâ müte‘affin ve mâzî-âlûd bekâyâ ile sekte-dâr olur. Evet, bunları tathîr etmeli. Çünkü nesl-i âhirin tenkîd ve itâbına ma‘rûz olacak en ziyâde biziz. Her bir devrin mahsûlat-ı fikriyesi diğer bir devrin mukaddime-i îcâd ve ihtirâ‘ıdır. Bizden evvel gelen devir, bize nasıl bir mukaddime ile bir tuhfe hâzırladı, bilirmisiniz?

İntihâl, intihâl... garîb hazâ'in-i irfândan hangisi hasmına daha mülâyimse onlardan baygın baygın teşhîs ederek kendi mâlikâne-i edebiyâtımıza nakl etmeği tecrübe ettiler. Ve bize bunu öğrettiler.

Midhat – “ gülümseyerek” tasavvurâtınız pek şâ'irâne, pek dil-ferîb... yalnız hizmetiniz pek mağlûb olarak söz söylüyorsunuz. Bana taklîd hakkında verdiğiniz cevâb pek mütefâsikâne olmakla berâber söylediğiniz sözlerin zamîrindeki hiçliği hiss etmeyişinizde pek zarîfâne oldu. Hele zamân içinde... taklîdin edebiyâtta îfâ ettiği vazîfeyi evvelce bilmek, onun ne demek olduğunu anlamaya tevekkuf eder. Kâni – “gülümseyerek” lâtîfe ile başlayan mübâhaseniz gittikçe ciddileşiyor. Pek hadîd davranıyorsunuz....

Midhat – merâk etmeyin... bizim hiddetimiz şimdi geçer... Nâhit Râci Bey şimdi kızar kaçırır, “Râci'ye” bütün âsâr-ı fikriyye geçen bir devrin mahsûlât-ı fikriyyesine, hâl-i hâzırın mahsûlât-ı fikriyyesini ilâve ederek bir teselsül-i dâ'imîyle gâyeye yaklaşabilir. Bilirsiniz ki her şey herkesindir. Bir fikir, bir hayâl üzerine iddi'â-i mâlikiyyet vukûfsuzluktur. Faraza şimdi sânih olan fikriniz gibi avâmil-i tabî'iyedir ki teceddüde olan fart-ı ibtilânızla eskilerin muvaffak olamadıkları şeyleri kendinizin îcâd edebileceğinize sizi iknâ ediyor. Fakat biraz da beni dinleyiniz. Taklîdin, doğrudan doğruya bir şeyin devâmını istemek ma'nâsında olduğunu iddi'â etmeniz sizin için mûceb-i mahcûbiyyet bir nakısadır. Demin söylediğim gibi dünkülerin mahsûlât-ı fikriyyesine bugünkülerin mevlûdâtını ilâve ederek zamânın inkilâbı için hâzırlayacağı dakîkaları beklemelidir.

Avâmm-pesendâne olmakla berâber o kadar hâ'iz-i ma'nâ bir kâ'ide-i umûmiyyedir ki zamân gibi her şeyin üzerine te'sîr-i müdhişini icrâ eder bir unsur tasavvur edilir. Fakat nasıl te'sîr ettiğini anlamak için tahavvûlât-ı muhîtiyye ve inkilâbât-ı ictimâ'iyenin bütün serâ'irine vâkıf olacak bir seviyede bulunmak îcâb eder. Kâni – gâlîba izhâr-ı vukûf ve irfânî musâbakası var. Midhat – acırım ki her bir hâdise-i ictimâ'iyemizde bir inkilâb fikri, bir teceddüd-i edebî göstermek için sa'âdet-i hayâtîyelerini fedâ eden zavallılar nâdir değildir. Meselâ demin Râci Bey'in ribâb-ı şikeste hakkındaki efkârı.. hâlbuki onlar, dünküler müdhiş bir devr-i akâmet altında muhtekirâne sürüklenen merd edebiyâtımızı bütün mahrûmiyyetlerine rağmen canlandırmaya var kuvvetleriye sâ'y ettiler. Ve bizim ömrümüze yığınlarca kitâb ihdâ ettiler. Bugünküler el-ân dünkülerin mîrâs-ı edebiyesiyle geçiniyorlar. Sîmâ-yı

edebiyâtızda bir âvîze-i raksân gibi ebediyyen parlayacak olan ribâb-ı şikeste, bu mecelle-i san'at bütün bir millet-i esîrenin elemelerini elîm ve mücbir bir devr-i siyâsetin ihtizâzât-ı zulmünü sayfalarında dâ'imâ muhâfaza edecektir. Târîh-i umûmî-i beşerde müte'affin bir çıban gibi lekedâr kalacak olan o devr-i meskenet içinde bu kadar âsâr-ı zekâ tevlîd edecek derecede bir hürriyyet-i ictimâ'îyye de yoktur. Hattâ kendi lisânlarına da bizim kadar mâlik değildiler. Yübûset-i muhîtiyyenin te'sîr-i müz'icinden kurtulmak için eserleriyle i'tikâflar içinde ser-be-ser başladılar. Râci, velvele-i gurûrunu vicdânlarının mü'esser kalmalarıyla susturdular. Ve işte bütün bu âsâr-ı fikriyyeyi – kütüb-hâneyi göstererek – bıraktılar. Kâni – Pek doğru... bir şeyin kemâl-i hakîkiyyesi, ekseriyyet için en büyük fayda te'mîn etmesinden ibârettir. Râci – vakı'a öyle... fakat... ben böyle esîr-i mâziî ve sebât-kâr fikirleri (silik) dinledim. Teşekkülünü tasavvur ettiğim mahfel-i edebiyenin ismini bile buldum Pek zengin bir terkîb: Şafak Encümen Edebiisi..

Midhat – tebrik ederim. Pek muvâfık, şimdi de a'zâlarını düşününüz... Re'îs... salon falanda lâzım.

Kâni – Midhat'a dönerek – bu haftaki Servet-i Fünûn'da şi're dâ'ir ne vardı? Midhat – zararsız... bir iki manzûme... (bir müddet sükût hüküm-fermâ olur. Biraz sonra kapıdan giren hizmetçi Kâni'nin çağrıldığını söyler ve çıkar.) Kâni – “Her ikisine” artık barışınız, mücâdâlât-ı ilmiyye bürûdet-i şahsiyye tevlîd etmesin... bâ-husûs siz.. Midhat Bey...

“Biraz sonra kalkarak, musâfahadan sonra çıkar..” Midhat – Râci'ye: Peki Râci Bey.. meclisinize şerâ'iti duhûl ne olacak. İsfâde-i umûmiyye te'mîn maksadıyla teşkîl edeceği için pek de müşkilâtlı değil zann ederim. Râci – yakında tekrâr görüştüğümüzde anlarsınız azîzim. Şimdiden beyâna hâcet yok. Midhat – tabii şafak kelimesini sabâh ma'nâsında kullanmadın değil mi? Korkarım ki müte'âkiben ânî bir karanlık içinde kalmayasınız... Râci – (masadan fesini alıp giderek) şimdi bütün hecmânınıza sükût ile mukâbele etmeği tercih ediyorum Midhat Bey... fakat sonra... (biraz gezindikten sonra dışarıya çıkar.. Midhat bir şey bekler gibi görünür. Müte'âkiben perde ağır ağır inerken salondaki kapı açılır... (Perran)ın Midhat'a eliyle işaret ettiği görülür.)

İkinci Perde

Dünyâlar – Bugünküler Mes'alesi

Sahne: 2

(Ferîd Sâdık) ın evinde süslü, büyük bir salon. Sağda solda birer kapı, salonun dibinde tül perdelerle örtülü ve ma'î çuhalarla muhât birkaç pencere. Başında iki koltuk, yanlarında

sandalyeler, ortada uzun, nefis bir masa, üzeri kitâb, kağıt ve risâlelerle dolu, daha ötede bir kütüb-hâne, yanında yazı-hâne ayna konsol.)

Ferîd Sâdık – Midhat Selîm – Nâhid Râci – Belîğ Nezhet – Mustafa Râmi

“Koltukları Nâhid Râci ve Belîğ Nezhet işğâl ediyor. Râci’nin yanında Mustafa Râmi ve Nezhet’in yanında Midhat, iskemlelerini masaya yaklaştırmışlar, ev sâhibi Ferîd, dipte, Midhat’ın yanında oturuyor. Hepsi, (Şafak Encümen Edebisi) hey’eti tarafından neşr olunan (Simâ) risâle-i edebiyesiyle meşğûl.”

Nezhet – (okumakta olduğu (Simâ) Gazetesinin son sayfasını bitirdikten sonra masaya bırakarak salonda ki Râci’ye:) – doğrusu cümmeniz şâyân-ı tebrîksiniz. (Simâ)yı göstererek (Cevat) Bey’in bu haftaki musâhabesinde söylediği gibi eskileri, o bir şeycik yapamayan beceriksizleri susturmak, mahcûb etmek pek iyi olacak.

(Bu sırada hepsi başlarını kaldırarak dikildiler. Midhat biraz müteheyyicdir, ve Râci dâ’imâ tasdîk-kâr...) Nezhet – (devâm ederek) çünkü onlar bütün mesrûk olan fikirlerinden mürekkebi birkaç kitâbla iktifâ etmeyecekler, millete daha kıymettâr eserler ithâf edeceklerdi. Fakat bunları yapmadılar, yapamadılar. Ve işte hepsi birden susuverdiler. Hâlbuki biz onlardan, bi’l-hâssa i’lân-ı hürriyyetten sonra neler neler, ne bedî’alar bekliyorduk. Bekledik, bekledik, yenilerin hay ve huyuna bir müddet lâ-kayd kalarak.. onları üstâd bellediğimiz için pek ziyâde ümîd-vâr olarak bekledik. Fakat sonunda ne oldu. İşte bir yığın hiç, gökler kadar vâsi’ ve teî bir hiçlik. Şimdi bugünküler, bugünün genç zinde müfekkiri onları köhne ve merîz fikirlerini boğuyor. Ve şübhesiz kendi kendine mecbûrî sükût ve hicâb olan bir fikir, bir rûh kendi aczini, za’afiyetini, daha doğrusu hiçliğini anlamış demektir. Râci – cem’iyetimiz nâmına olan teveccühâtınıza teşekkür etmek îcâb ediyor. Sonra da ricâ edeceğim ki dünkülerin el-ân yaşadığına dâ’ir i’tikâdlar artık kalblerimizden silinsin. Çünkü bu öyle bir şey ki terakkîmize, yükselmemize iyice mâni’ olur. Silmeli, onlara â’id, onların büyüklüğüne â’id bütün i’tikâdları kalbimizden, fikrimizden atmalı. Hattâ Midhat bile... Midhat – (tehlike) pardon Râci Bey. Bu ta’rîzâtınızda o kadar ileriye gidiyorsunuz ki artık sabr etmek kâbil değil. Müsâ’adenizle bende fikrimi arz edeyim. Dünküler beyenmiyorsunuz, dünküler... biz daha bunları tevsîm ettiğimiz kelimenin ma’nâsını bilmiyoruz. Zann ettiğinize göre bunun ma’nâsı pek vâsi’ değil mi?.. Emin olunuz ki bi’l-akıs, Çünkü dünküler demek.. dün yaşayan, her türlü mahsûlâtını dün vücûda getiren.. ve en nihâyet

dün ölenler.. daha doğrusu bugüne sâhib olmayan, olamayan adamlardır. Hâlbuki ben size isbât edeceğim ki onlar, dünküler bugüne de –hattâ tamamiyle- sâhib ve nâfizdirler.

Şimdi siz bunu reddersiniz değil mi?.. Peki öyle olsun. O hâlde bugünün âsâr-ı fikriyesinde onlara â'id hiçbir şeye tesâdüf etmemekliğimiz îcâb edecek. Bana gösterin bakalım. Dünkülerden kimin eseridir. Kimin yazısıdır?.. Şafak Encümen Edebîsi romanlarını mı göstereceksiniz? Açınız Mâ'î ve Siyâhı, Aşk-ı Memnû'yu okuyunuz. Onlardaki cümlelerin ekserîsinin – hattâ ba'zılarının değiştirilmeyerek bile- berikilere naklolunduğunu göreceksiniz. Şi'rleri mi göstereceksiniz? Açınız.. Fikret'in, Cenâb'ın ve daha bilmem kimin fikirlerini – velev biraz tağyîr edilmiş olarak – orada bulabilirsiniz... şimdi siz bana bugünkünün mensûrelerini iddi'â ediyorsunuz, değil mi? Buna i'tirâz için R'ûf'un (Siyâh İnciler) ini göstermeyeceğim. Çünkü daha mühimm delîlim var: garb... hattâ manzûmelerinde ba'zısı dâhil olmak üzere âsâr-ı fikriye ve kalemiyenin ekserîsi oradan aşırılmadır. Ta'bîrime tabî'î gücenmez ve beni ma'zûr görürseniz. Söylediklerime inanmazsınız kitâblar meyânında. Saydıklarımın hepsini açar, bugünkülerle karşılaştırabilirsiniz. O vakit hakîkât meydâna çıkar. Zâten ben emînim ki siz bunların hepsini mu'terifsiniz... Râci – lâkin bir şeyi unutuporsunuz, ben dünkülerle bugünküler arasında sizin dediklerinizden büsbütün başka farklar görüyorum. Evvelâ... Ferîd – (Râci'nin sözünü keserek, Midhat'a:) peki Midhat Bey.. farz edelim ki Şafak Encümen Edebisi dediğiniz gibi dünkülerin mukallidi olsun.. ya, onunla aslâ alakadar olmayan, sırf müstakill bir metod ta'kîb eden bir mesleğe ne diyeceksiniz? Midhat – ya'nî (Genç Kalemler)i kastediyorsunuz değil mi? Azîzim, bu da başka bir türlü... bunun da derece-i makbûliyyetini anlamak için ahâlmizin seviyye-i fikriyyesini nazar-ı i'tibâra almalıdır. Demek istiyorum ki acabâ herkes bu usûlü isteyecek ve kabûl edecek mi?.. Ben bunun terakkîsine tarafdâr olduğum kadar mütereddidim. Çünkü bunlar edebiyâtı, lisân-ı edebiyeyi avâmmin anlayacağı bir dereceye indirmek, onu tasfiye etmek istiyorlar. Hâlbuki fikrimce edebiyâtı avâmmin seviyye-i fikriyyesine indirmemeli, bi'l-akis efkâr-ı umûmiyenin pest-i tefekkürünü edebiyâtın zerrîn ve müzhir ufuklarına yükseltmeli. Terakkî bu taraftadır. Ma'a-mâ-fih genç kalemler bu iki kısmı mezc ederek daha müfîd bir usûl îcâd edebilirler. İşte o vakit Osmânlılık şûh, fakat metîn ve tuvana bir tarz-ı tahrîre mâlik olmakla iftihâr edecektir. Ve şübhesiz ki o vakit dünküler hakîkaten olabilir. Fakat her hâlde Şafak-ı Encümen Edebîyesi'de berâber. Ma'a-mâ-fih ben, o günün hulûlüne kadar dünkülerin yaşadıklarına ve yaşayacaklarına şimdiden mu'tekidim. Râmi – şunu da

unutmayınız ki o gün pek yakındır. Yani üdebâ-yı cedîde fikrinize nazaran olmamış olsa bile pek yakında olacaktır. Binâ'en-aleyh pek yakında olacak olan bir şey de artık yaşıyor denilemez. Midhat – afv ediniz. Her şeye vücûd bulmadan i'tikâd edecek derecede gâfil değilim. O günkü hulûlüyle dünkülerin olduğuna inanır ve bunu iddi'â ederim. Fakat o gündün beş dakîka evvel bile, aslâ... Nezhet – [derîn bir dalgınlıktan uyanır gibi] bu husustaki ta'assubunuz şâyân-ı dikkat, Midhat Bey... en gencimiz olduğunuz gibi en terakkî-perverimiz olmalıydınız... hâlbuki... Midhat – [sözünü keserek] terakkî-perver olmadığım hakkındaki zannınız pek yanlış. Fakat teceddüd göstereyim diye garâbetler husûle getiren bir terakkîye karşı da doğrusu terakkî-perverlikten istîfâ edecek derecede fikrim eski ve metîndir. Râci – [birdenbire söze karışarak] zâten Midhat içimizde ta'assubuyla meşhûrdur. Bunu her arkadaş samîmiyetle i'tirâf eder. [bunun üzerine Midhat serzenişle Râci'nin yüzüne bakar ve tavrından, söz söylemekten istinkâf eylediği anlaşılır...] Râmi – afv edersiniz Midhat Bey.. Fikrim eski ve metîndir. Diyorsunuz ki, ben, metânetin eskiliğiyle kâ'im olması ihtimâlini garîb görürüm.

İhtimâl arkadaşlarım da öyledirler. O hâlde bunun îzâhı lâzım. Midhat- evet öyle dedim. Lâkin bunu sizin anlamadığınıza şaşıyorum. [tarz-ı tekellümünden istihzâ ettiği anlaşılıyor.] evet demek istediğim metânet eskilikle kâ'imdir ve binâ'en-aleyh eskiler, yani dünküler metîndirler...

“Herkes gülüşür... bu sırada sağdaki kapı açılır, beyâz önlüklü bir uşak elinde bir çay tepsisi olduğu hâlde içeri girer. Tepsiyi masaya koyar. Çıkacağı sırada Ferîd sorar:” Ferîd – kimse geldi mi, Hasan Ağa?... Hasan – hayır efendim... [çıklar]

“Şimdi herkes sâkit ve çay içmekle meşğûldür.. bir müddet her tarafta sükût hüküm-fermâ olur. Biraz sonra perde yavaş yavaş inerken Râci ayağa kalkarak ve kenârda, elleri pantolonun cebinde, yavaş yavaş: Akşam, ufukta beldeler eylerken iştiğâl bir kavm nûr-ı visâye[?] eder hâke nüşürşeb mısırâ'ımı mırıldandığı iştilir....

Üçüncü Perde

Kadınlar Arasında Edebiyyât

Sahne:3

Râci'nin önünde bir mütâla'a odası, kadife koltuklar, şömine, yanında renkli (silik) mestûr bir kütüb-hâne, sandalyeler, şezlonglar ve sâ'ire....

Râci, Perran, Fâhire

“- Râci pencerenin önünde ayakta, gözleri bahçeye merkûz, bir şeyler düşünüyor. Perran yengesine sessizce bir şey söyleyerek başıyla Râci’yi işâret eder.” Fâhire – (gülümseyerek) pek doğru, pek doğru... sonra bir Kadınlar Encümen Edebiyyesi teşkîl ederiz. Şimdiye kadar onların bâr-ı hükmü altında inleyen hayât-ı esîremizi de bu vesile ile hür ve müte‘âlî bir şekle sokarız. Hem... görüyor musunuz? Râci bu günlerde ne kadar meşğûldür. Zavallı çocuk.. belki telâşından gece uykularını bile fedâ ettiği vardır. Perran – şübhesiz.. fakat kadınlar için!... Fâhire – tabî‘î. Zaten kadınsız ne olur ki?.. Perran – hattâ şi‘r bile! Râci – (birdenbire uyanarak) doğru söylüyorsun Perran!... Perran – (abisine bakarak Fâhire’ye hitâb eder) belki abim şimdi bahçedeki krizantemleri vezne sokmakla meşğûldü. “güler” Fâhire – (sözü değiştirerek) senin haberin var mı? Midhat’la Râci mübâyin meslekler intihâp etmişler. Perran – belki biri kadınlar, biri de yollar, akşamlar mesleğini... (kendisine bakmakta olan Râci’ye:) – değil mi ağabey?... “Râci, ehemmiyet vermeyerek başını sallar.” Fâhire – (müstehziyâne) Perran, bugünlerde sana bir şey olmuş, yoksa bütün bu yaptıkların “Simâ” da neşrolunan şi‘rin için mi?... öyle ya, sürûr... heveskâr sevinci... ma‘zûrsun... Râci – zaten çalışmıyor ki... bütün yazdıkları saçma.. hem tıpkı Midhat’ın şi‘rlerine benziyor. Gûyâ ki fitrat her ikisini de aynı seviyyede yaratmış... Perran- (bir müddet sükût eder. Sonra tecâhülle) afv edersiniz ağabey... ne gibi münâsebet buluyorsunuz.

Bâ-husûs, hangi Midhat... tanımıyorum. Fâhire – canım neden bilmiyorsun? (Sima) da şi‘rinin altında ki şi‘rin sâhibi. [Şi‘rimin Aşk] muharriri. Hâtırlayamadım ki?.. Perran- dikkat etmedim de ondan... Fâhire – ya dünküler meselesi okudun mu?.. Perran – dikkatle, ağabeyimin değil mi?.. Fâhire – değil... (sonra Râci’ye) kimindi, Râci?... Râci- hangisi? O münâkaşa mı?.. tanımazsınız, isim müste‘ârdır... Fâhire – peki Midhat Bey’e ithafındaki sebep ne?.. Râci – Canım siz ne karışıyorsunuz?.. mu‘ârızdır da... Perran – demek ki öğrenmeye hakkımız yok değil mi? Zavallı hissesiz şark kadınları.... Râci – yanılmış anlıyorsun Perran, nasıl sizin hisseniz yok?.. hep sizi terennüm ediyoruz. Ona da siz hâkimsiniz.... siz olmasanız!.. Fâhire – “itmâm ederek” öksüz kalırdı zavallı şi‘rleriniz.... (güler)

(Râci’de yavaşça güler) Perran – zaten şi‘r kadın dır. Ve kadın da bir şi‘rdir. Vakar-ı nisvetim mâni‘ olmasaydı bende encümenlerine a‘za yazılırdım. Fâhire – hangi encümene?. Perran – Şafak Encümeni’ne... Fâhire – ha, şu Şafak Encümeni Edebiyyesi’ne... (Râci’ye hitâben) kadın kabûl ediyor musunuz? Râci Bey... Râci – eh..

artık eğleniyorsunuz değil mi?.. “ kütüb-hâneye doğru gider, üzerinde bulunan kitâblardan birinin sayfalarını çevirmeğe başlar” Perran- tekrâr ederek – sahih ağabey, Şafak Encümeni Edebiyesi’ne kadın a’zâ da kabûl edecek misiniz?.. bizi madem ki edebiyâtın en mühimm âmillerinden sayıyorsunuz.. o hâlde bu hakktan bizim de hissemiz olmak îcâb eder... (Râci cevâb vermez, biraz sonra sessizce odadan çıkar...)

Perran – Fâhire

Perran – kızdı galiba.. hem de epeyce... zâten onu Midhat da pek çok kızdırıyor... Fâhire – oo.. demin tanımadığın Midhat mı?.. ne çabuk bildik oldu... bu günlerde bu Midhat isminin tekrârî âdeta aramızda moda oldu.. Perran – bana kalırsa çok derin muhâkemeli bir genç... zâten ben doğrusu mu’ârizları tercîh ederim onları daha çok severim. Perran – (bir şey keşf etmişcesine) seversin... Perran - (ma’nâlı nazarlarla yengesine bakarak) neyi? Fâhire – Midhat Bey’i... Perran (kızarak) o nasıl söz, yenge... me’mûl etmezdim doğrusu... Fâhire – neden sıkılıyorsun kuzum... o kadar muta’assıb olmadığımı pek a’lâ bilirsin... hem bunun en bâriz delîli şi’rlerin değil mi?. Perran – demek zavallı sâf şi’rlerimde lekeleniyorlar.. bâ-husûs mütefekkiere bir yenge tarafından... Fâhire – maksadım o değil Perran (sözü değiştirmek istiyerek) bugünkü edebiyâtımızda en çok aşk hicrânları[?], gurûbun zehebî renkleri, kadınların gözleri, lapiska saçları, mühimm roller oynuyor... çünkü... Perran – siz bugün pek ma’nâlı sözler söylüyorsunuz.. bâri ne demek istediğinizi açıkça anlatınız... Fâhire – pek telâş ediyorsun.. zann ederim bir sû-i te’vîl var... (biraz sükût...) dinle, sana Midhat’ın son şi’rini okuyayım.

-Saçların- ser-levhası altında...Perran – Simâda okudmadı... pek o kadar muvaffak olamamış. Fâhire- ondan başka, dikkat ettin mi? Saçlardaki gâye-i hayâlîsi ile senin saçların arasında o kadar münâsebet var ki... hem de şi’rleriniz yan yana matbû’... Perran – peki.. ne olacak. Netîce ne?.. Fâhire – artık inkâr etmezsin ya... eminim ki Midhat’ı seviyorsun... Perran – Midhat’ı seviyorum öyle mi?.. (düşünüyor) Fâhire – öyle anlıyorum. (biraz sonra) olur ya... aşk bu... bâ-husûs kalblerinde ebedî birer şu’le-i garâm yananlar... aynı zamânda münâsebette var: O genç ve şâ’ir, sende genç, sende şâ’ire... o hâlde hayât-ı şebâbınızı mahrûmiyet ta’assubları içinde geçirmek niye?.. (sonra kütüb-hâneye bakarken) hoş geçen her dem ebediyet sayılar... değil mi Perran? Perran – peki seviyorum farz ediniz, beni mu’âheze mi edeceksiniz... Fâhire – zaten mu’âheze etsem yine sizin için daha iyi.. çünkü daha fazla teşvîk etmiş olurum. Bu gibi hâdiselerde

itâb ve mu'âheze bir risâle-i teşvîktir. “bu sırada hizmetçi kız odaya girer” Hizmetçi – Râci Bey gitti mi efendim?.. Fâhire – neden sordun?..

-mâ-ba'di var- “

2.5. 39. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.5.1. Dernedeki Milis Ordumuz

Bu yazı Gazzeli Cemal'e ait tarihi konulu bir makaledir. Bumakalede Enver Paşa yaptıklarıyla övülür. Onun ganimetlerle vb. kurduğu bu ordu övünç kaynağı olmuştur. İtalya'ya karşı çok başarılı olmuştur. Yine kullandığı taktikler çok başarılıdır. Bu taktikler sayesinde düşman kabileleri barıştırmış ve onlar arasında bir başarı rekabeti başlatmıştır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Derne'de ki Milis Ordumuz

Afrika'nın serabdâr hiçliklerinden silkinerek ahenîn bir Avrupa kitle-i askeriyesine dur! Emrini veren bir kasırğa gibi, pembe ufuklarımızı karartan siyah ve elîm sehâbe-i yesi dağıtan bu muhteşem ordu, bu necip Osmânî Ordusu bilirmisiniz ne göz yaşlarıyla vücûda gelmiştir?

Tarih-i milliyemiz en parlak bir nasiye-i necibi olan Enver Bey, ateşin ve kurak çöllerin içinde kırılmaz bir ârâm-ı şedit ile bütün mehâlik-i istihfar ederek gece gündüz deve üzerinde kabâili bir bir cihâda davet ederken çok defalar ümitsizlikten mütevellit bir nevhâ-i neşki ile hararetle gözyaşı dökmüştür. Fakat bu Mübeccel kumandan, hiçbir vakit inkisâr-ı âmâl karşısında zebûn olmayarak yalnız, yalnız ye'sini, ızdırâbını tâ'dil için ağılâmı ve akabinde hemen sevimli beyaz hecinine binerek zavileri, kabileleri dolaşmıştır. Netîcede, bıkmak, usanmak, yorulmak bilmeyen muhterem kahramânımız, nevşin bir semere-i sa'y ü ictihâdın karşısında mağrûr, muzaffer gözlerini silmiştir. Fi'l-hakîka bidâyet-i emirde halife-i ma'zumun emrine inkiyât ederek çadırını yıkıp ordugâha iltihak eden bu mücâhidîn, binlerce başı bozuktan, intizamsız, söz anlamaz bir kitle-i siyâleden ibâret idi. Araban arasında kan davaları halledilerek kabâile birbirinden kız aldıktan, ve artık bütün araban arasında sahriyet ve münasebet tesis edildikten sonra ikinci bir müşkül arz-ı endâm etti: İntizamsızlık.

Fakat zekâ-yı menur bunada çare-i hal bulundu. Kabileler mevcûtlarına göre tabur, bölük ismini alarak yekdiğerinden ayrıldı. Ve taburlar, âlâyalar arasında ita'atte, cesaretle bir hiss-i rekabet uyandı. Hâssa taburu, düşmanın, cehennemi feşan topçuları

üzerine müthiş bir sûletle hücum ederek şanlı bir galibiyet iktisâp edince atlastan sırmalı bir sancak almak şerefine nâ'îl oldu. Derse birin, ikinci tabur-ı hâssanın bu te'ali maneviyesi karşısında kendisini adeta küçük gördü. Ondan aşağı kalmak bir zillet idi. Binaenaleyh barakalar içinde uykuda buldukları 24. alayın bir taburunu kâmilten boğazlamışlardı. Güneş henüz doğmuş idi; Enver Bey top sadasının kesilmesinden merak ederek kısm-ı küllî ile imdâda giderken, güzel simâlı kahramânlarımız muzafferden, şarkı söyleyerek avdet ediyorlardı. Kanlı elbiseler, şapkalar, tüfekler, çadırlar her şeyden ziyâde silahtan memnun kalıyordu. Çünkü henüz intizâma giren milis âlâyalarının elinde gara, martın vardı. Ve bunlar ortalığı dumanlara gark ediyordu.

Bu silahlar ikişer liraya hükûmet nâmına satın alındı. Cephane o kadar bol idi ki sandığı sekiz kuruşa alan olmuyordu.

Derse taburları sırma püsküllü sancağı kazandıktan sonra cesaretle birinciliği ihrâz etmişti. Binaenaleyh baskın icrâ edileceği zamân hep bunlar öne sürülüyordu.. hergün birer birer baskın için müsa'ade almaya başladılar. Enver Bey yalnız İtalyanlar'dan iğtinâm olunan mükerrer ateşli silahlardan on beş bin tanesine mâlik olunca artık tüfeğe ehemmiyet vermedi. Mitralyöz, top, istiyordu. Ve artık taburlar içinde kahramân nâmını almak için mutlaka top getirmek icâp ettiğini umûm ordugahta ilan etti. Hayfa ki İtalyanlar toplarını her akşam sahile indirirler. Yalnız gündüzleri istihkamlara çıkarırlardı. Fakat tesadür Buvaroğlu erlere yardım etti. Susuz kalan İtalyanlar, ahâlinin şikayetinden, figanından usanarak son defa olmak üzere bir hurûcu hareketi yapmışlardı. O zamân Enver Bey düşmanına yer kazandırmakta hist göstermedi. İtalyanlar ilerledikçe Enver Bey'de geri çekildi. Düşmanı dokuz kilometre harice çıkarmağa muvaffak olmuştu. İşte o günü tam manasıyla kahramânlığı kazanacak tabur ebediyâ o nâmı taşıyacak idi. Hâssa, kükremiş aslan gibi cepheden hücum etti, derse süngü takarak cenâhtan atıldı, aile Mansur düşmanın hattı ric'atini kesmek için pek büyük fedakarlık ibraz etti... fakat, fakat... kahramânlığı büyük kabilelerden hiçbiri kazanamadı. Düşmanı ezdiler, hırpaladılar, boğazladılar. Lakin mini mini şevâir, kendisini belli etmeyerek düşman bataryasının ikinci metre yakınına kadar gelebilmiş oradan ateş açmıştı. Cenâhın bozgunluğunu gören topçular, bu ateş karşısında büsbütün kuvve-i maneviyesini, aklını, idrakini kaybederek firara başladı. Ve şevâirde derede saklanan istreleri alarak topları bindirmeye uğraşmakta idi. Enver Bey Derse ile birlikte cenâhtan hücum ederek düşmanı

sümgü ile takip ederken, birdenbire, parlak bir semere-i zafer karşısında durdu. Dört sahra topu boynunu melül bir sûrette uzatmış, adeta kendisine arzı teslimiyet ediyordu.

Dinç, tevdane hayvânlar, tatlı bakışlarla yeni efendilerini süzüyorlardı. Beri tarafta Şevâir kabilesi şeyhi Yakup Belet'in deliliyle: bir tezeyyibin... Şevâir Şeyh... bak Enver Paşa! diyordu.

Bundan sonra oradaki bu kitle-i şipâmet başka türlü bir şekl-i intizâma girdi.

Evvelce her türlü mahrûmiyet içinde, çadırlarımızın etrafını kazmak için bir kürek bulamazken, artık şimdi istihkâm yüzbaşısı Hamdi Bey arabtan intihâb ve teşkil olunan istihkâm taburu kumandanı oldu. Enver Bey o güne kadar satın aldığı emvâl-i ganâim arasında ne kadar mükemmel âlât ve edavatı istihkâmiye varsa hepsini bu tabura verdi. Cebel bataryalarına bir de seri atışlı sahra bataryası ilave edildi. Enver Bey Derne'de iğtinam ettiği mitralyözlerle bir tabur teşkil ederken dört tane de Tobruk'ta ki müsademelerden kaldı. Düşmanın kullanmadığı kambereli şevâirin fedakarlarına verilerek bir de kabreci bölüğü techiz edildi. Bunlara gayet cesur, ölümden, ateşten yılmaz genç zabıt tayin etti ki kabreci bölüğü her hücumda her baskında yanar dağlar gibi ortalığı havnin vülûleler içinde bırakıyor, zavallı! İtalyanlar'ı kaçıyordu. Gelen silahlar mükerrer atışlı ve dumansız olduğu için kabile şeyhlerinin akrabalarına verildi. Ve bu necip gençlerden bir de hâssa âlâyı teşkil edilerek milis ordusunun kadrosu ikmâl edildi.

Dört bin mevcûtle iki ay evvel darü'l-harbe koşan şeci, silahşör, kuvvi elbineyye bir asadan bir suvari ve bir piyade âlâyı daha teşkil edildi.

Enver Bey kabâilin hediye olarak kendi şahsına ihdâ ettiği develerden beşyüz develi iki nakliye taburu teşkil, telefon ve telgraf hatlarını, otomobil yollarını dâima nezâret ve muhâfaza etmek için bir de hecin süvari bölüğü tensik etti.

Yalnız son muharebede düşmandan iğtinâm olunan iki bin tüfek birer liraya hükûmet nâmına satın alınmıştı. Enver Bey bunları, Sunusi Kebirle gelecek ordunun silahsızlarına saklıyordu.

Enver Bey artık pek mesut ve bahtiyardı. Cuma günleri sevgili milislerine resmi geçit icra ettirir, onları selamlar. Fahur, mest ve bir şevk gülerek:

Ne yapalım, Deyr, bizde silah cephaneye, top yok ama İtalyanlar bizi techiz etti. Allah razı olsun!

İşte bugün İtalyanlar'ın âmâl-i gayr-i meşru'ası karşısında hilalin şevketini muhâfaza eden bu şanlı ordu, piyade, süvari, topçu – cebeli sahra- mitralyöz, istihkâm, kambereci nakliye, hecbin süvar sınıflarından ibarettir. Bundan başka Enver Bey'in birde sevgili hâssası var. Bu mini mini husarlar daima her muharebede kahramân lakabını kazanıyorlar. Fakat muhtelif kabilelerden müteşekkil oldukları için artık kabâil arasında kıskançlık olmuyor, zira bu hâssa-i şereften mütesaviben her kabile bahriyab olabiliyor. Onlar, seve seve şarkı söyleyerek İtalyanlar'a hücum ediyor. Bizde onların parlak süngülerinin iltima'atı zaferinde titreyen manayı ahvet ve fedâkâriye karşı burada sevincimizden titriyor, mesut oluyoruz:

Yaşasın milis ordumuz..

Yaşasın, milis ordu kumandanı”

2.5.2. Suver-i Müteharrike (Sinematograf)

Bu eser Kadriye Hüseyin'e ait bir tiyatro tarzı bir eserdir. Beş sahneden oluşur. Hareketli resimler eserin aan konusunu oluşturur. Fransa ve Paris'te eserin mekanını oluşturur. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Sûret-i Müteharrike [sinematoğraf]

-Birinci sahne-

“Paris'te Ramazan Bayramı”

Bugün umum-i Müslümanlar, hep ehl-i islâmın bir sûr-u melisi bulunduğu için heyet-i ictimâiyemizde bir ayd-ı saididir. Bayram! O kadar sehâr bir kelimedir ki burada bile yegâne telaffuzu derhal göz önüne beşâşatlı ziyafetler, zinetler, davetler, alıyor, hediyeler, tebrikler, handeler ve neşeler erâih eder.

Güneş o derece parlıyor ki neşâtını ve nurunu kalbimin tamiri güzine nüfûz ettirdiğinden imâk-ı derunumda kainata karşı nihayetsiz bir memba-ı şefkat duruyorum. Bu sabah cihânı, alemi ve insâniyeti bir nazar-ı mütebessimane ve müsamâha karâne ile müşâhede ediyorum, her şey gözüme daha mu'tenâ ve daha câzibedâr görünüyor.

Kürre-i zeminimizden çok uzak ve pek yüksek bir seyyareden mürûr ediyormuşum gibi gözlerim mütehayyil bir şa'şa ile malamal, saf ve nezih bir hava teneffüs eyliyormuş gibi fikrim âsude ve artık gönlüm hoşnut ve mesuttur.

-ikinci sahne-

-Cilve-i kader-

Paris'in en müzdehim ve en müzeyyen sokağı "Rodalape" bu sabah fazla bir sürat ve ziyade bir hilcanla lebiriz hayat olmuştu. Pencereden bu cereyânı seyrediyorum. Gazete satanlar çılgınlar gibi haykıra haykıra koşuyorlar. Her gelip geçen gazetelerinden bir nüsha sıkıştırarak kalabalık arasında cevelânı mutatlarına devam ediyorlar. Gazeteleri alanlar ise hemen havaşla açıp telgrafları derhal seri nazarlarla süzüyorlar. Simalarda manidâr bir telâş-ı zâhir oluyor. Vaziyetlerde ise hayret avar eserler nümâyân!... acaba yeni bir vaka yahut mühim bir hâdisemi işâr edilmiştir? Fransa ile Almanya arasındaki muhalefet

Marakeş meselesinden dolayı kesb-i şiddet mi etmişler? Bu iki hazm-ı mevkilerinin kırkınığına artık tahammül edemediklerinden nekâb-ı nifaklarını fırlatarak nihâyet yekdiğeriyle müsara'aya mı başlamışlardır? Siyâset-i sulh perveranenin netîcesi eğer ilan-ı harp olduysa vah biçare askerler!.. yirminci asırda muharebe hunriz, müthiş bir katliamdan başka bir şey olmayacaktır. Bir ilmek hatırı ve bir azimetin hakkı için binlerce canlar feda edilecek ve nice beyhude kurbanlar verilecektir.

Balkona çıktım. Otomobiller, arabalar şimâtına karışan bu gazete mevzilerinin sesleri kâh hafif ve mühim, kah banid bana kadar geliyordu. Mecnunlar gibi koşarak haykırıp duruyorlardı. Evet! "İlanı harp, muharebe" diye bağıyorlardı. Aman yarabbi, acaba iyi işittim mi? Mümkün değil olamaz! Almanya ile İtalya Fransa değildi. Hayır... Türkiye ile İtalya diye bağıyorlardı. Bunun imkanı var mı?!.. Bu cilve-i kadere ne demeli? Ben başkalarını düşünür iken böyle bir darbenin ihtimâlâtı ve bize münhasır olabileceğini hatırımdan bile geçirmemişti...

Allahım!.. böyle bir gazap ki müstahak olmak için demek hakikâten pek günahkar imişiz. Sen mağrifet ile yarım! Bari silsile-i cefamız bu tecrübe ile hitâm bulsun... sevdiğin masum kullarının hatırı için günahkarları af buyur. Bize imdât et Allahım!

Zavallı fakir millet! Bu hakir darbeye nasıl mukâvemet edecektir?

Güneşin nuru, gönlümün serveriyle beraber derhal söndü. Ne sevzeşli bir aydı said!...

-üçüncü sahne-

"Aksiyum sene 31"

"Antuan" ile "Klopatra" Yunanistan'a azimetle "Aksiyum" şehrinde ikâmet başlıyalıdan beri ve iki Mahallesi, mürûr ettiği halde hala düşmanları olan "Oktav" a karşı ne harekette bulunacaklarına dâir bir karar verememişlerdi.

“Oktav” eski arkadaşı bulunan yeni hasmının cesaretinden ve fenne harbe aşına olmasından ne mürettep tehâşi ediyor ise “Antuan” da Roma’nın bu mukadder ve metin hakiminin kuvvet ve nüfûzûndan o derece ictinâb eyliyordu. Askerlerin sıkılmaya, zabıtların ise iştikâya başladığını gören “Antuan” artı bir karar vermeye hâzırlanarak muhârebe tedarikatıyla iştigâle şitâyân olmuştu.

Eylülün bidayette, râik ve muvâfık bir hava ile “Klopatra”nın yüz yetmiş pâre gemiden mürekkep olan donanması “Aksiyum” Körfezinden çıkarak Adriyatik denizinde, yelkenleri açık, Antuan’ın emrine muntazır ve kumandasına mehyâ bulunmuştu. Muhârebe başladı. Oktav’ın donanması daha küçük idiye de gemileri temiz olduğundan daha suhûletle hareket eyleyebiliyordu.

“Antuan”ın hücumlarına her ne kadar mukâvemet eyliyor idiye de askerlerinin ve gemilerinin verilen her emr-i ifâ ve her işaret-i icrâya hâzır bulduklarını da görmekte idi. Guruba kadar imtinâ eyleyen bu muharebe-i bahriye tarafını düçâr-ı hisar etmiş ise de muzafferiyet yine “Antuan”ın donanmasında olacağına pek ihtimâl var iken, muhârebeyi uzaktan seyreden “Klopatra” yelkenlerin açılmasını birdenbire emrederek gemisiyle muhariplerin arasından geçip Mısır’a doğru yola düştü, Antuan bu hareketi görür görmez askerini terk ve mevki-i muvaffakiyetini ferâmuşla, Klopatra’nın beyaz yelkenlerini ta’kibe başlamış, kumandansız kalan askeri şaşırılmış, karışmış fena halde münhezim olmuştu. Artık meydan ve fırsat Oktav’a kalmış olduğundan düşmanlarını tâ Mısır’a kadar takip ve galibiyetini tarihe kayıt ile nâmını ibkâ etmişti.

“Preveze sene 1911”

“Aksiyum” vaka-i meşhurasından asırlarca seneler sonra yine Adriyatik Denizinde ve eski Aksiyum civârında ki bir “muhârebe-i bahriye” hadisesi cihân-ı medeniyeti hayran bıraktı.

1911 senesi Teşrini Evveli’nin bidâyetinde bir gün iki kıta geçip Osmânlı torpidosu Adriyatik Denizi sahilinde buluna “Preveze” limanına azimet eder iken “Dukteda Beruz” un kumandası altında bulunan kocaman bir İtalya donanmasına tesâdüf ettiler. Bu iki mini mini torpido ne İtalyan’ın yirmidört saatlik ultiatomundan ne de devletlerine ilân-ı harp edildiğinden haberleri olmadığı için albayraklarını bir mu’tad indirerek selâma müsarâ’at eder etmez donanmanın mahv ve cesîm topları bunlara canavarca mukabele ettiler. Böyle mükemmel zırhlıların karşısında küçük torpidolar ne yapabilirlerdi?

Bu vechle ibrâz-ı husâmet o derece câlib-i hayret olmadı: Mukâvemete hâzırlanmaya bile vakit bulamayarak biri derhal batmış, diğeri ise fena halde rahnadar olarak bin türlü müşkülâtlâ sahile kadar yetişebilmiştir.

Bu muvaffakiyet nâ kehzâhur İtalyan donanmasının amiralini garikülce sürur etmiş, kemâl-i azimet ve iftihâr ile memleketleri cânibine avdet eylemiş, pek kısa bir müddet zarfında böyle şedit bir düşmanı mağlup edebildiğinden dolayı, İtalyanlar, amirali alkışlarıyla istikbâl ve ziyâfetlerle Tahsin eylemişlerdir. İşbu muzafferiyeti hayret amizlerini ve cesur askerlerinin mahâreti fevkal‘adelerini cihân-ı medeniyete ilan ile de kesb-i fahr-u mübâhat etmişlerdir!

-Zil-

“Preveze” muhârebe-i bahriyesi asrımızın tarihinin en parlak sahâyifine kaydedilmeye şâyân-ı vaka-yi âhireden ma‘dut olduğundan İtalya şanlı kahramânları (!) nâmı da bu vesile ile yâd edilerek ibkâ olunacağı derkârdır!...

Dördüncü Sahne

“Hamidiye Kalesi”

Beni beşer o mertebe garip ve garâbet-i derecesinde mahlut bir mahlukattır ki mâhiyetini tahlil etmek muvaffakiyeti her şahsı mütefekkiye itâ edilmiş müvehhibelerden değildir.

Vuku‘uyla insâniyet-i zîruzeber eden ve ehemmiyetle dillere destan olan bir hâdiseden dolayı zerre kadar müteessir olmayan bir kimse bazen gözüyle müşâhede ettiği pek cüzi bir vaka‘dan son derecelerde mütehassis olur ve müddet-i medide mâhilesinde muhafaza-i mevki eyler. Mesmâ‘at, zamânla kâbil-i tebhâr mâiyet gibi – gayet olduğu halde meşhûdâtı bilakis zamân uzadıkça göz önünde tecessüm ederek muhafazai mevcûdiyet ediyor. İlanı harp vakai nâkihânisinden beri o kadar esef engizler şâyî‘alar teselsil ediyor ki: helcanla çarpan kalplerimizde artık bundan fazla keder ve hayrete imkân ve ihtimâl kalmamıştı.

Hamidiye Kalesi’nin topa tutularak harben istila edildiğini telgraflarda ne kadar evvelce görmüş ve bu hadise-i elîme ne derecelerde tesirimi mücep olmuş idiye de bombardımanı bir emr-i vaki‘ gibi telakki etmişim. Asimanda lem‘a pâş olan hilâl ve nucûmun yeryüzünde bir timsali mukaddesi bulunan şanlı sancağımızın ref‘iyle yerine düşman bayrağının Sûret-i rekzi ne gözümün önünde tecessüm ne de böyle bir temaşânın ru‘yetinden hâsıl olacak sevzeş derûni hakkıyla temsil edebilmişim.

Burada ki s ur-u m uteharrikenin (*) akşam ictim anda bulunuyordum; programda çok güzel men zı-rı mev' d olduğu için bizim gibi, vuku'at-ı mühime-i d nyeviyenin tem   -yı m fidiyle im te-i evk t eden hayli kimselerde orada mevc t idi. Acıklı facialar, g l n l  eğlenceler ve garip seyahatlerin seyriyle mütelezziz olduktan sonra cetvelde büyük hurufla yazılı olan, m heyyi  bir numaranın (*) sinematoğraf

Ar isine intizâr ediyorduk. Bu esnâda salonda bulunan seyirciler tarafından bir ‘‘o’’ sadası koparıldı. Bu ev zık-ı sebep ve mucebini anlamak için etrafıma bakınırken, nazarım, karşıdaki beyaz levhanın üzerine yazılmış olan kocaman bir ünvana meclub oldu!.. ‘‘Türk İtalyan muharebesi’’ sözlerini okuyunca gayr-i ihtiyari bir sevk-i tabi' ile bir dehşet önünde bulunuyordum. (silik) gibi iskemlemi sımsıkı yakaladım. Câlib-i heyecan numara demek işte bu idi! Hakikaten o anda böyle bir Şey asla hatırımda değildi. Gözlerimi helcanla beyaz perdeye atfederek telhifin bütün ves t-i manasıyla men zırın hareketini bekledim.

Levhalar piŐ-i inz rımdan arz-ı macera eyliyorlardı.

İtalya donanması, sefâin-i bahriyenin büyükleri, k  kleri hep beraber geçiyordu.  atanalar, sandallar, t ife ve askerler hep Trâblus limanında harekete mihy ,.. askerlerin Őapkalarındaki tüyler rüzgarda uçuşuyor ve bunlar ise sabırsızlıklarından yerlerinde duramıyorlar... sonra ind hit başladı. Top sesleri iŐildi. G llecilerinin dumanı ortalığı ihâta eyledi. Trâblus Şehrinin heyet-i umûmiyesi bütün Şahsiyetiyle zâhir oldu. Sev hil, kaleler, beyaz camiler, büyük mahalleler, meydanlar, konaklar, sokaklar, haneler ve hurma dalları ve   ller!... Sonra düşmanın karaya çıkması bizim askerlerin mukabelesi, denize düşen düşene! Her müsâdemede vurulan vurulana!... müthiş hutriz ve feci' haller, ahâlinin dehşeti, düşmanın beŐaŐeti, kalelerin birer birer mağlubiyeti ve nihâyet hamidiye kalesinin düşmanın h c m ve muvaffakiyeti..

İtalya bayrağının rekzi... bu son levha üzerine perde kapandı... evet!... perde kapandı, daha doğrusu perde karardı ve ictimâ artık hıt ma erdi. Ancak İtalyanlar'ın çuŐ u hur sunu bütün mevc diyetimle hissettiğim için alkıŐları daha kulaklarımı tahrif ediyor, sevinçleri hala gözlerimin içinde bir diken gibi duruyor idi.

Muhârebe malûm olan vahşet ve netîcesiyle nazarımdan tecessüm ederek beni mu‘azzeb eyliyordu.

Sûr-u müteharrike salonunu terkle otele avdetimde Endülüsün son hükümdarı olan “Ebu Abdullah Abdurrahman Es-sâlis” in “Gırnata” şehrini terk eylediği esnâda yoluna tesadûf eden bir tepeden sevgili şehrine son defa olarak baktığımı ve ağladığımı gören validesinin oğluna hitaben söylediği “Eğer vatanı vaktinde erkek gibi himaye ede idik şimdi böyle kadın gibi ağlamazdın” ilâ âhere... hutbe-i feci‘ası hatırıma geldi.

Beşinci Sahne

Medeniyet uğruna vahşet

Teşrîn-i Evvel’in yirmi üçüncü günü Trâblus’ta hava berrak ve sükût, muzafferiyet ümitleri İtalyan ordugâhında hükümfermâ idi. Sabahın saat yedisinden beri teyyâreler asimanda uçuşarak etrafı muayene ve teftîş ediyorlardı. On beş gün zarfında bütün sahil bu yeni sözde istila edebildiklerinden “Cevelân-ı bahri” lerinin ise parlak bir muvaffakiyetiyle netîce-pezir olduğundan dolayı İtalyanlar ilan-ı şâduman eyliyor ve az bir müddet içinde bütün Trâblus’u feth edeceklerine cidden inanıyorlardı.

Ricâlin gaflet ve ihmalden istifâde etmiş olduklarından dolayı kendilerini samimâne alkışlıyor böyle nadirü’l-vuku‘ bir fırsatı ganimet addediyorlardı.

Habeşistan’da ki “Adve” mağlubiyetini ferâmuş ettirecek bir yağlı kuyruk!.

Bina-yı ta‘sibi islâmın enkâzı üzerine leva-yı medeniyeti rekzedebilmek İtalya için şanlı bir vazife idi! Bir Müslüman eyâletini İtalyan müstemlikesi haline tahvil etmek mütemden garibin cemiyetini bir defa daha inzâra arzetmek değil miydi? Şarkın takdir edemediği bir defînden müstefit olacakları ümidiyle hoşnut bulunuyor ve takip eyleyecekleri hat ve hareketi tasmîmle işgali evkat eyliyorlardı.

Sanki hemen ezmine-i kadimede ki mevki-i şaşâ‘a paşalarına nâ‘il olacak, Karun-u vesâtâya ait eserlerle, harabelerle siyahlar celp edecek, ticaretle, zira‘atle, ilim ve terbiye ile bu diyarın istikbâlini temin eyleyeceklerdi. Ramad-ı muntafiden şı‘la-i ümitlerini parlatacaklardı...

Devl-i mu‘azzama ise hayretlerle, gıptalarla bu tebeddülü seyredebileceklerinden dolayı daha şimdiden seviniyorlardı.

Sabahleyin müfreze halinde giden teyyareler birdenbire avdet eyliyorlardı. Alâyim-i mehâlîki, bir hücum nâgehânının vuku‘unu dehşetle haber veriyorlardı. “ bir sağlıyarı” lar tedarikâta düştüler.

Bir müddet sonra asâkir-i İslam esb-i suvâr her cihetten zahir olarak azamet-i fevkal'adelerini ve cesaret-i kadîmelerini hatırlatır bir vaziyet-i kahramânâne ile İtalyanlar üzerine doğru ilerliyorlardı. Ordugâha yaklaştıkça iştiyakları tezâyüd ediyordu. Muhârebeye şevkle koşan bu yiğitler mevtin pençe-i gardından kurtulamayacaklarını bildikleri halde yine göğüslerini düşman kurşunlarına karşı gererek bade-i hûn-ı şehâdeti nûşa şitâbân oluyorlardı.

Süvarilerin kaldırdığı toz tüfek dumanlarına karışıyor, semâvâta irtikâ eyliyordu. O günde arkada, sağda solda, hâsılı her tarafta ateşler, alevler görünüyor, her cihetten ölümler saçılıyordu. Cenâhtan cenâha feryatlar, dilhıraş sadalar! Düşen düşene, yaralanan yaralanana, vücut vücuda, baş başa, göz göze, hançerle, tüfekle, süngü ile çatışıyor, dövüşüyor, vuruşuyorlardı..

İmdat! Ya Resulullah!!

Bu yiğitler nerede idiler? Şehâdete böyle havâhişle giden hep bu fedâiler şimdiye kadar nerede idiler?... Mukâvemetsiz bir sûr-u mücessim gibi bu İslam cengaverleri yek vücut ve per galeyân koşuyorlar, bilâ havf, topların ağzına, zırhlıların ateşine kadar atılıyorlardı. Şapkalar püsküllerle, kafalarla karışıyor...

Hilâl'in sâlibi ile musâdeme-i mukadderesi dehşetle ve setle, büyük bir hamle-i cinnetle vuku' buluyordu.

“Vaha” taşıyor, ağaçlar kırılıyor, devriliyor, her uçaktan kurşunlar iniyor, her tarafta yapılan sayhaların şiddeti âfâka çıkıyor, şehirdekileri ayağa kaldırıyor. Hurma ravzasındaki celedâta sokaklarda devam olunuyor, her haneden inişler fişkırıldıkça, düşmanın cibâtını tezâyüd ediyor, önlerine gelenler silahlı, silahsız kadınlar, çocuklar ve ihtiyarlar hep yerlere serpiliyordu. Bilir, bilmez, görür görmez, haklı haksız hep kurban ediliyorlardı. Korkalk, şaşkın mini mini yavrular hedefi i'tisâf oluyor, mütecennin masum kadınlar kurşuna diziliyor, melce arayan ihtiyarlara kıyılıyor, cesur tavıraneler dövülüyor, silah saklayanlar soyuluyor, Arapları öldürülüyordu...

Top sesleri, kılıç şakırtıları, hayvân gürültüleri, o ezâları, ve o bilalleri, şiddet! Sûrat! Dehşet!!.. kurşunlar yağıyor, yaralar açıyor, gözler çıkarıyor, zırhlıların topları ortalığı titretiyor, evleri yıkıyor, her yeri sallıyor... vücutsuz başlar, ayaksız bacaklar, parmaksız eller... mahuf simalar, üst üste yığılmış, atılmış, kıvrım kıvrım kıvranıp duruyorlardı. Can çekişler anda şem-i hayatları söndürülüyor, bir yudum su isteyenler bir

sümgü ile susturuluyor, sokaklarda kanlar revân olmuş, kurbanlık insânların al fesikâları katillerinin üstlerini lekeliyordu. Katliâm, katliâm, her köşede katliâm!

Üç gün üç gece harb imtidât etti. Kalûb-u beşer sızladı, görenler merhamet diledi, telgraflar çekildi, makaleler yazıldı, bağırdılar, çağırdılar, itlâf-ı müselles haykırdı, İngiltere güreledi, Fransa şaşırıldı, dünya inledi. Nümâyîş tehditleşiyordu, programın bu numarası nâ menlûm idi, bî haberler ma‘lûmat bekliyorlardı, garbın bir şark memleketinde bu sûretle acemiliğini ibrâz etmiş her ne kadar zevksiz umurdan ma‘dut idiyse de... olan olmuş idi! Trâblus’un beyazlığı ebediyen şehâdete boyanmış, kan her yerde damlıyor, her haneden akıyor, her yürekte süzülüyordu; sükût artık münkesir olmuştu. Metlun deryasının temvicât-ı sahillerini evvelki gibi okşayamayacaktı. Güneş feyzinin ziyâları muhîti ve kumları artık mecrûhlar gibi parlatmayacaktı. Hep o renksiz, sedasız hayatı esvedeki İtalyan toplarıyla mahvolmuş!... Trâblus dörtbin şehidin, medeniyet nâm-ı altında gasbedilmiş hayatların, vahşet kurbanlarının acısıyla titremiş... ve yanmış idi

Paris – 17 Zilkâde, 1329”

2.5.3. İsyân

Bu eser Raif Necdet’e ait bir mensur şiirdir. Daha önce aynı başlıkla kaleme aldığı eserin ikincisidir. Eser Avrupa’ya özellikle Rusya’ya ithaf edilmiştir. Şiirde insanların hırslarının artık her şeyi çok daha kötüye götürdüğüne vurdu yapılıdır. Özellikle bu hırs ile üretilen buharlı makineler, ölüm makineleri hep insnalığın aleyhinedir. Bunu da özellikle Rusya yapmaktadır. Burada Avrupa’ya ve Rusya’ya bir isyan vardır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“-Avrupaya, husûsiyle “Tolstoy” un memleketine –

İnsanların hasis ve hain menfa‘atleri, ihtirasları öyle kuvvetli bir siyah bahar ki döndürdüğü zalim ve riyâkar entrikalarla “Hayat” ı serâba bir fırlıdak yapıyor!..

Fennin icat ve ibda ettiği mesut ve bedbaht buhar makinelerine satvet-i tedevvür saçmakta tezyîdi kudret ve hakimiyet eyledikçe insânların rûhlarında isyân ve galeyân eden buhar menfa‘atine müthiş birer lehebbib gayz ve ihtiras ile hergün biraz daha kuvvetlenerek beşeriyeti ateşi şer ve şeâmet içinde bırakıyor.

Ey insâniyetin ezeli ve ebedi sıtması olan zalim ve mazlum ateş!... sön artık, müebbeden sön!.. bu güne kadar yaktığın mabetler, yıktığın ma'mûreler, bıraktığın harâbeler yetişmez mi?...

Ey fazileti, hakîkati, müsalemeti sersem eden mutâ 'assıp girdibâd.. ey muhteşem ve sefil fırlıdak!. Dur artık, müebbeden dur!.. şimdiye kadar devirdiğin emeller, çevirdiğin manevralar, döndürdüğün entrikalar elvermez mi?...

Ah yarabbi!.. Ne elim, yüksek vicdanların yüksek ideallerini rencide eden ne bî insâf tezat: İşleyen makinelerde medeniyet-i madiyahı terennüm eyleyen ahinin bir musîki celâdât, haşin ve ateşin bir şiiri ma'rifeti mahsûs.. dönen fırlıdaklarda ise süfliyet-i maneviyeyi öksüren müteverrim bir vahşet, meriz ve müfteris bir zulmet mevcûttur...

Bu meriz ve müfteris zulmeti parçalamak, o zalim ve mazlum ateşi susturmak için gaddar ve budala ananât ve i'şiyadata asi meşalelerden muazzam ve nuvâr bir ordu, bir orduyu şefik, bir orduyu insâniyet yapmak lazım...

En kuddusi, en tabi-i vazifesi bu orduyu hâzırlamak, onun hidayetkâr meşalesiyle zulümden ve zulmetten sıyrılmak iken, ne kadar yazık ki yirminci asır, ilk devre-i hayatında, zulmün timsâl-i meşûmu olan "Nervun" un rûh-u mazlum ve müfterisini ihyâ ve tadiye ile meşgul... acaba yeni asır selefinden böyle zelil ve deni meşguliyetleri tasvip eder nasihatleri aldı?. Acaba şimâl memleketi büyük evladı "Tolstoy" dan böyle adî ve cânî mev'izeler mi dinledi?... hiç zannetmem!... o halde?... o halde insâniyet ve menâlet düşmanlarına lânet ve isyân!.. o halde medeniyetin parlak ve teshirkâr maskesi altında muhteşem vahşetler icât ve icrâ edenlerle bu vahşetleri teşvik ve tenviye eyleyenlere lânet.. isyân...

Ah.. müspet, meşru', pernur isyân!. Sen çok yüksek... kanda fişkırırsın, canda alsın seni takdis ederim...

22 Nisan 1328"

2.5.4. İngiltere'de Feminizm

Bu yazı Numan Asaf'a ait kültürel-sosyal konulu bir makaledir. İngilteredeki kadın hareketlerinden bahseder. Bunun yanında tarihsel bir yolculuğa çıkarak kadınların haklarını nasıl kazandığını anlatır. Bunun üzerinden de kadın erkek ilişkilerine değinir.

Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

"İngiltere'de Feminizm

Bugün tarih-i beşer, ister fen, ister ilim Sûretinde telakki edilsin, yahut isterse, eski nokta-i nazara göre: Biraz hakikât birçok hayalden ibâret olarak yalnız muharririnin dimağında, onu hissiyâtına, şahsiyetine, milliyetine, zevkine tebe‘an yaşayan bir hezl, bir esâtirnâme; isterse şimdiki esâsâta nazaran: Gayr-i şahsi, gayr-i milli, yalnız sâika, fizyolojik ve psikolojik tetkîkâta müsebbitinden tespit edilen bir vakayi‘nâme halinde bulunsun, bence: Nâmütenâhi, siyah sayfalardan ibarettir.

Yalnız bunun üzerinde, eski nokta-i nazar: bazen şimşeklenerek kaybolan melun bir fosfor izi; yeni ilm-i mahsûs, birkaç tahrîb-i eseri bırakılmıştır.

Mâmâfih itiraf edilmelidir ki “Yeni ilm-i mahsûs” dediğim, tarz-ı mesai hiç şüphesiz bizi az çok koyu bir meçhûliyetten; eski keşif zulmetler arasında uzun, nâ-mahsûs hayallerini gezdirerek, sessiz ve hülya âmiz hareketleriyle zaferler, şerifler, ebediyetler temin eden esâtir-i ulviyeden uzaklaştırarak hiç olmazsa bir çelik tesâdümü, bir kan kokusu ihsan edebiliyor.

Ancak, acaba, bugünkü tehassüsât-ı hayatiye, mâzinin nebzân-ı zindegîsinin tamamen, hatta bazı istisnalarla müşâbih midir; bugünkü zihniyet ve heyet-i şahsiye ile eski zamânların ziyniyet ve heyet-i şahsiyesi arasında hiç fark yoktur?

Pek tabidir ki, hâlâ, ark, tesirât-ı akliyeme, cihaz-ı tefekkür itibariyle şimdiki beşeriyet içinde bile birçok mütebâriz ve müttesat farklar mevcûd iken bunlara bilâ tereddüt “evet” cevab-ı tasdikini vermek bir belâhatten başka bir şey değildir ve o halde, şimdiki zihniyet ve tarz-ı telakki ile hadisât ve hareket-i mâziyi tetkîk ve muhâkeme, hele hakikatlerin daima husûsi bir nazara göre tayin ettikleri düşünülürse, bir girîve-i mazlumâdan başka bir şey olamaz.

İşte bu itibarlardır ki biz kadınlık ve erkeklik husûsunda, tarihinde de pek çok muğâlatalara düşüyoruz. Bugün tamamen hayâli ve şîirâmiz bir tasavvura göre adeta gittikçe hakikât şeklini alan bir nazariye var; deniyor ki: Adam sert ve haşin, azlesinde ki tazyîk ve tahribe sevk eden vahşi bir kuvvetle setizecu ve müte‘addi; buna mukabil hava, kalbinin nâmütenâhi şefkatiyle mûnes, silahperver, zayıf ve lütüfkâr idi. Bir zulmeti, ta‘addi etti; diğeri yalnız hissî ve şefik tavizlerle iktifâ ederek tâlib-i sulh oldu. İşte şimdiki feminizm cerihalarının kimde-i evvelini! Böylece kadın esâretinin ilk temelleri va‘z olundu. Tabi bu ilk şekl-i ihvân istikâmetini tahrif ederek gittikçe daire-i şiddetini büyütmek sûretiyle müstevli ve ebedi kaldı.”

Acaba bu, böylemi oldu? Yine aynı girîve-i mazluma düşmek korkusu mevcûd olmak şartıyla diyebilirim ki: Bence, dediğim gibi bu bir kadın mahsûl-ü, hayalî, şiiirâmiz bir tasavvurdan ibarettir. Adem’le Havva’nın ilk münâsebetleri, zannederim, hiçte böyle hissî ve fikrî esâsâta istinaden olmadı; o zamân yalnız madde hükümfermâ idi. Evet, biri kuvvet baz ve sene gündü, diğeri de kadınlığının ruşeym istidâdıyla mukabele etti. Bu kadar. Sonra: Böyle, bu ilk şekilden başlayarak yavaş yavaş, yine madde ve kuvvet-i saltanatı altında, her mutlak şeylerin yaptığı gibi, gittikçe fazlaşan, zulüm ve iğtisaf şeklini de geçen bir cereyan başladı fakat, hiç şüphe götürmez ki, şimdiki şikayet-i nisvâna rağmen, bunda erkekler pek kaybettiler, yüklendikçe, yüklendiler, kendilerini hayatın, daha ağır işleriyle mahkûm ettiler. Nihayet ve kata ki kadın dimağı, kadın mevcûdiyeti ilk hareketini gösterdi. İlk nesv-i zinâhal hâzır-ı muhâkeme ettiği zamân gördü, ki her şey, pek te kaybedilmiş değildi; ve mağsubâtın yalnız bir kısmını kendilerine iade ettirmek lazım gelen müvâzenetin takririne kifâyet edecekti. İşte feminizm bu anlardan başladı, evvela, tabî‘, pek zayıf, adeta nâ mahsûs, yine erkekler zalim ve vahşi, bununla beraber arzularında pek aleni, pek mütehakkim; kadınlar daha öz, daha hafî, daha muhteriz bir cereyan hasıl oldu. Sonra, bu cereyan şiddetlendi; hayatın kalın ve kirli ucube-i musikiyyesinde titrek, ince sesleriyle haykıran yeni bir tel peyda oldu. Gittikçe, her ne şekilde olursa olsun tuhâf bir müvâzene başlıyordu. Mâmâfih yine kadın dayak yiyor, dövüle dövüle öldürülüyor; işletiliyor; kovalıyor, sövülüyordu. Yine öyle bir anet zevk, bir tatlı etten başka bir şey değildi. Kanunlarıyla bu vaziyeti tasdik ediyordu.

Mesela eski Roma kanunları “Koca, kadının hakimi mutlak, efendisidir; kudretine, salahiyetine bir hat-ı vazzı mümkün değildir; istediği icrâda serbesttir; kari, bir hata, bir kabahat yapınca koca cezasını istediği tarzda verir. Şarap içerse onu döker, zina yaparsa sulbeder, idam eder.” diyordu.

Fakat kadın, sâkıt ve muzdar kalmadı; her şey zamânın inkilâbından bekleyerek, ve bu zamânı, en ince tekayyütler, tedbirlerle ihzâr ederek sesini işittirmeye, mevcûdiyetini izhâra çalışıyordu. Artık yavaş, yavaş o zamâna kadar her biri bir cinâyet telakki edilen birçok serbesti, birçok hukuk teminine, hatta tahakküme başlıyordu. Ve (Lotorno)nun dediği gibi hayat-ı ictimâiyede tebeddüller oluyor; mesela erkek her günden bir parça daha haksızlığını anlayarak kadına haklar bırakıyor; vaktiyle hiçbir şeye layık görmezken şimdi onun da birçok şeylere nesahâbe-i müstait olduğunu tasdik ediyordu. İzdivaçlar tarzını, telakkisini değiştiriyordu: Evvelce bir erkek kadını, iştihâ avar bir

hayvân gibi avlarken, şimdi yeminler, va‘atler, sözler vererek gönlünü, muvaffakiyetini celbe uğraşiyor; ve izdivaç bir takım hukuk üzerine müesses bir mukâvele haline geliyordu. Demek kadınlarda yaşamak ve onun müfteziyâtına mâlik olmak hakkını iktisâp ediyorlardı. İşte garp, büyük büyük heyet-i siyasiye teşkil ederek tarihin kadının mevki bu raddede idi.

Onsekizinci asır edebiyatı bilhâssa kadınları tanımaya başlamıştı. Artık nokta-i nazar değişmişti: Eski hilekar, desas, riyâkar kadın tasvirleri yerine ince, zarif, şefik kadın timsalleri ve bunların yerine hür kadın, esir kadın timsalleri kâim oluyordu. Ve bütün, kadınların ümidi Fransa ihtilâl-i kebirine ma‘tuftu. Ma‘atteessüf buda boş çıktı: Fransa’da kadın şimâtesi kökünden kesilmek istenildi; Madam Du Stailler sürüldü. Fakat zamân “Jorj San” ı ibdâ etti. Mamafih [Jorj San] da müteşebbis ve per atik olamadı. Böyle, yine zamânlar, fırsatlar gözeterek gizliden gizliye çalışıyorlardı.

Nihayet ilk hareketi muzâhirâne Amerika’dan başladı ve ilk hareket istikâmet-i İngiltere’ye müteveccih olmak üzere oldukça şiddetli bir cereyân-ı nesvî kımıldadı. Yine nihâyet ilk kadın kongresi 1878 sene-i milâdiyesinde Fransa’da inkat etmiş oldu. Bu kongrenin hülâsâ-i feryâdı “Hürriyet ve Müsâvat” tabirleriyle hülâsa edilebilirdi. Kongre nihayet yeni kadının yeni timsalini de va‘z etmişti: “En yüksek bir gürültü ile bile harekâtını şaşırarak kadar zayıf, validesi gibi muhteriz ve hâif değildir; güçlü kuvvetli, çeviktir. Sesi yüksek ve mühettezdir; söz söylerken burnunun kanatları ihtizaz eder; müesser ve kuvvetli söyler; gözleri parlak, derisi esmer; erkek gibi, lazım olduğu gibi yürür, koşar. Mensup olduğu heyet-i ictimâiyenin her türlü avâzesine, kendi sedâyı belindiyide karıştırır; erkeklere cilve etmez; va‘at beklemez; göğsünü, yalnız kendisi gibi kuvvetli erkeklere istinât ettirir. Sevdâsı büyük; hayali, analığa ve insânlığa hizmettir.”

Bu andan itibaren, hakîkaten müessesât-ı ictimâiyede bazı tebeddülât-ı icrâ olunur, Amerika’da İngiltere’de tamamen hukuk-u medeniye ve biraz hukuk-u siyâsiye temin ediliyordu.

Mâmâfih kadınlar, mesailerinde pek te yalnız kalmayarak erkeklerden de mu‘avinler buluyorlardı. Avrupa’da bundan bir asır evvel epeyce bir tesir yapmış olan (Kuvidursa) gibi zevâtın sonra başta: İngiltere’de (Stiv Artmil); Amerika’da (Lokra Simont). (Herbot; daha sonraları (Makuvelan), (Morgan) gibi zevât kadınlar için pek çok çalışmışlardı.

Dediğim gibi, Amerika hariç olmak şartıyla, ilk kevr-i sedâyı iştika, İngiltere'nin, insânın şahsına riâyet hissi Anglosaksonların asâleti irkiyeleri iktizâsından olduğu için olacak, semah-ı ictimâyesine haykırılmıştır.

Mesela: 1844 tarihinde (Rişar Gobdin); 1851'de (Kont Devkar Layl) hukuk-u nisvânı pek güzel müdafâ'a etmişler; yine bu zamânda hekim şehir (Stiv Artmil) bütün ısrarlarıyla ızdırâr-ı nisvânı anlatmaya çalışarak 1866 senesinde Parlman'a binbeşyüz kadın imzalı meşhur bir istidânameyi takdime müşevvik olmuş ve istidânamenin terevvücü için: "İngiliz kânûn-ı esâsiyesinde anlaşılmaz bir kâide istisnâye var: Kadınlar hukûk-u cemiyete sahip olmak için her türlü teklife muvafâkat ettikleri ve bu, onlara bilâ teklif tahmil edildiği halde yine mukabilinde ki hukuka malik olamıyorlar. Neden? Niçin kadınların hukûk-u tanılmıyor? Bu, büyük bir adaletsizliktir, zulümdür. Yanlış ve hafif düşünülüyor. Ve mesele size garip geliyor. Fakat bu gün garip olan şey yarın pek tabi olur; tebeddel ve teceddüt kâinâtın en sabit, en muhak bir kanunudur" diye bar bar bağırmıştır. Fakat ma'atteessüf, bütün bu mantika rağmen istid'â ret olunmuştur.

1869'da, aynı hareket yine aynı sadakât ve şiddetle tatbik edildi. (Beriget) tarafından idare edilen bu teşebbüs nihâyet yalnız ölü kadınlara munhasır kalmak, yalnız kadınların belediye intihâbına hak iştirâkleri kabul edilmek sûretiyle bir netice verdi.

Bir sene sonra, bu sefer daha esaslı bir hareketle ve bütün manasıyla hakk-ı intihâba mâlikiyet iddi'âsıyla yine başta (Briget), (Basit Vayk), (Lenon) gibi zevâtı âliyenin himâyesi tahtında ikinci bir teşebbüs daha yapıldı. Ve Parlman'a takdim edilen istid'â tam 130,000 kadın imzasını ihtivâ ediyordu. Fakat bu da, ciddiyet ve şiddetine rağmen hiçbir netice vermedi. Yalnız o sene nihayetlerinde kadınlar, o sıralarda daha yeni tesis edilen ma'arif meclislerine kabul olunmaya başladılar.

İş bu dereceye, muvaffakiyet bu derece yakîne gelince, kadınlar dururlar mı? Kameti yükseltiler; sesleri daha gür, daha hadit işitmeye başladı, yine tekrâr kıyam ettiler 1873,1875, 1876'da hatta zâbitayı ittihâz-ı tedâbire mecbuûr edecek müthiş bir nümâyişle parlamento'ya müraca'at ettiler. Heyet, ki bu teşebbüs yine bir netice vermedi, hala eski, küflü, anud fikirler taşıyan otuz kırk dimağı muhalefeti kuvvetlendiriyorlardı.

Kadınlar yine durmadılar, yes getirmediler: 1878, 79, 881 tarihlerinde (Lehüvar Kuruvet), (Beriget), (Stanisfeld) lerin delaletiyle tecdidi teşebbüsat ettiler. Fakat yine redde; ezcümle meşhur (Galadeston) un: "Kadının hak sahibi olması, meziyetini bütün

cemiyet huzurunda ispat etmesi sevimli bir şey isede, bu hak bana garip geliyor; kadın işerimize karışması daha iyi olur” sözleriyle itiraza uğradılar.

Nihayet 1886, bir izmi’s-sâmîha gar oldu. Ve istid’â-yı nisvân, Meclis-i Umûmiye’nin mazhar-ı müzakeresi oldu. Lakin bu seferde, itmâm-ı müzakerâta vakit bulamadan meclis fesh ve tatil olundu, ve teklif böylece gördük kaldı.

Bütün bunlara rağmen, fakat kadınlar pek güzel çalışmasını biliyorlardı; evvela ellerinde kadın taraftarlığı terbiyesiyle büyütülen milyonlarca küçük bir halk; sonra, seslerini tasmîm rûhlarına doldurdukları muhak, musib erkekler vardı. Yeni intihâbâtı ekseriyeti kadın taraftarlarına kazandırdı. Ve o sıralarda teşkil edilen (Kontluk Meclisleri) ne intihâb hakkını ihrâz ettiler; hatta bazı kadınlar bu intihabatı umumiyede mebus bile olmuşlardı. Tabî hükûmet, feshi intihabat ile bunları reddetti. 1894’de, 1892 tarihinde Mister Bilfork esrarına rağmen müte’ehhil olmayan kadınların belediye meclislerine hak intihâbını kabul etmeyen meclis, mebus (Makalaron) un mazhâriyetle nihâyet muvafâkat etti. Hatta hükûmet biraz daha ileriye giderek, kadınların yalnız bu nâhiye meclislerine değil karye meclislerine, disterik, konnaf meclislerine, teftîş mekteb-i meclislerine de kabullerine müsa’ade gösterir.

Kadınlar, tabi yine iktifâ etmediler. Teşebbüslerini yine iki yüz elli yedi bin kadın imzasıyla 1896’da, 1898’de, nihâyet 1900 tarihinde tekrârdan çekinmediler. Hergün kopardıkları bir hak, onları teşci ediyor, bati ve müşkül olsada kazanılan muvaffakiyet kuvvetlerini tezyid eyliyordu.

Hele şu son zamânlarda kadınlık bahsi, mühim, müthiş bir mesele-i ictimâiye teşkil ediyor; Londra sokakları, taraf nutuk irâd eden, hukûk-u nisvânın mantikiyet ve elzemiyetini erkek dimağlarına sokmaya çalışan genç, orta, ihtiyar, her seviye, her cinsten kadınların vülûle-i nümayişiyile dolup, boşalıyor. Ve bu, gittikçe öyle endişeli bir şekil, bir intilâl halini alıyor ki zabıta her dakika müteyekkız ve fa’al bulunmaya mecbuûr oluyor. Şimdi işitiyorsunuz ki sofrajetler, parlamana hücum etmiş, meclis-i umûminin bütün camlarını kırmış, müdahale etmek, mani olmak isteyen zabıtaya silahla mukabele etmiş.. ortada birkaç mecruh, birkaç firâri var. Biraz sonra, duyulur ki baş vekil iki fedâyî kadın tarafından ölümle tehdit edilmiş; evi taşlanmış, kapısı, camları revulur kurşunuyla tahrip olunmuş... mesela bir sokak başında bir kalabalık, bir gürültü gördünüz mü? Hiç şüphe etmeyiniz, ki orada bir araba üstünde veya yüksek bir mahalle çıkararak yanakları al, al kızarmış, mini mini pembe dudakları köpürmüş, halka telkin âmâle çalışan birkaç

sofrajet var. Dinlerseniz, size nelerden bahsetmezler; nelerden su getirmezler; derken öteden, küçük, mavi gözlerini açarak tezifkârâne bağırın, itiraz eden bir erkek sesi duyarsınız; fakat sufrajet hiç fütûr getirmez, şaşalamaz, müteyyin, mantıki, mukanni ifadesiyle cevap verir ve öyle sözler söyler ki evvela gülmek, anlamak isteyen çehrelerde bir işemzaz tefekkür hasıl olur; kalpler sızlar ve halk artık: “Hakkın var!.. ama, bilmeyiz neden, kanımızda da hâlâ size tahakküm etmek isteyen bir şey var!” diye bağırılmamak, bir zafer-i muhakkak karşısında itirafı acz ile erkeklik şanını alçaltmamak isteyerek ağır ağır dağılır; fakat asıl matlup olan şeyde istihsâl edilmiş ve kadınlık bir hatve daha kazanmış olur.

Mâmâfih elan 1900 teşebbüsü on, oniki senedir çalışıldığı halde bir netîceye iktiran etmedi. (Hukûk-u şahsiye) zaten evvelce koparılmış; (Hukûk-u Medeniye) zaten mevcûd ise de (Hukûk-u Siyâsiye) daha tamamıyla temin edilemedi.

Fakat, arz ettiğim gibi, İngiltere, pek büyük, pek müteyyin adımlarla maksada doğru yürüyor. Bugün mesele öyle bir dereceye gelmiş, kazanılan şeyler o kadar dikkat ve ihtimâm ile hıfz ve tenmiye edilmiştir ki pek yakın bir istikbalde, nihâyet en son duvarlarında yıkılarak, asr-ı hâzır yeni bir simâ-yı ictimâ-i iktisâp edecek ve o zamân zaten fazla bir hassâsiyetle kıvranan zamân, derin ve müsterih bir sükût ile atilere nekran olacaktır.

Ve kadınlar, şüphesiz buna pek layıktır. Düşünülsün ki o zayıf, korkak zannedilen uzleler her an daha fazla bir kuvvet ve ısrâr ile asırlarca çalışarak; gözler asırlarca bir noktaya, bir maksuda matuf, asırlardan beri kök salmış, büyümüş, temerrüt etmiş esâsâta hücum ile baltalamak parçalamaktan çekinmemiş ve netîceye varmak için her ne yapmak, dövülmek, sökülme, kovulmak, hapis ve nefyedilmek, hatsiz hesapsız meşâk ve müzâheme katlanmak, her ne olmak lazımsa tahammül ve kabûlünde tereddüt etmemiştir. Şüphesiz bu, pek büyük bir meziyet, bir fazilettir.

Zaten şimdi, her nedense hala te‘annütte devam edenlerde azaldı, ve semah ricâli o kadar vülûle-i nisvan ile doldu, ki eskiden “bizde isteriz!” diyen ince, mühettiz sesler, onlarda bir komadı tesirini ika eder, gülüp geçerlerken şimdi kuvvetli bir itiyad, pek tabi bir telakki tevlid ediyor; yabancılığı kaybediyor.

Sonra yeni nesil, tamamen bu maksata bir sûrette terbiye gördüğü için memleket metîn hâzırlanmış bir temâyülle hiç garipsemeden yeni bir cemiyet esaslarını kabul ediyor.”

2.5.5. Üç Mektup

Bu eser Asaf Muammer'e ait bir hikâyedir. Asaf Muammer bu hikâyesini burada tefrika eder. Bu sayıdaki de ilk bölümüdür. Bu hikâyede Nazime ve Bedi arasında geçen karşılıksız bir aşk anlatılır. Bunu yaparken de mektup tekniği kullanılmıştır. Olaylar Peyda isimli kişiye yazılan mektuplar üzerinden yürütülür. Yine bir başka kahraman da Mis Helen'dir. Bir diğer kahraman Rona'dır. Aşkın insanı deli ettiğinden de bahsedilir. O da kahramanlara doğru kitapları okumaları konularında bilgiler verir. Hikâyenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Üç Mektup

1

- Vesileden (silik)

Peyda;

Bugün o kadar sinirlendim ki... mis helenle de kavga ettim. ama bak haksız mıyım kuzum Peyda; bugün Adrina'ya gittim, romanlardan, romancılardan bahsettik, bana Marsel Prevu'nun “Kadın Mektupları” nı verdi; odama kapanıp okuyordum, Meys geldi, okuduğum kitabı sordu, söyledim ve gösterdim.

Aman yarabbi bu ne deli, ne asabi bir kadın!..

Birdenbire bana öyle bir çıkış çıktı ki... niçin Marsel Prevu'yu okur imişim... benim gibi genç kızların okuyabilecekleri kitaplar ciddi eserler olmak lazım gelmiş... bilmem daha neler, neler!.. birçok söylendi, kitabı almak istedi; tahammül edemedim: - yoksa Meys, dedim, bana bu kadar tahakküm edemez misin... Marsel Predu'yu okumak bir kabahat mi? Herkes okuyor... mosmor kesildi, hiddetle:

- bibi, ita'atsizliğinizden dolayı sizi tevbih ve tesbib ederim!..dedi; hiddet ve huşûnetle çekip odasına gitti. Hiç aldırmadım; bu kadının esrarını bilmesem... ben iyi biliyorum ki, iffetli, azimetli mürebbiyemin bir ma'aşığı var. Hem iffetten, ismetten, faziletten, her şeyden herşeyden, hatta kiliseden çok sevdiği bir maaşığı var. Kiliseyi terk edebiliyordu onu, hiçbir hafta ihmal edemiyor... Pazar olmuyormu Meys bambaşka bir kadın oluyor. Kemâl-i i'tinâ ile siliniyor, değişiyor, tırnaklarını parlatıyor, onun herşeyi bu kadın için mübah oluyor. Pudra ve korse hakkında bize verdiği nasihatlere rağmen dudaklarına varıncaya kadar boyanıyor, belini kopartacak kadar sıkıyor, inceltiyor, hülâsa

saatlerce devam eden bir tuvaletten sonra çıkıp gidiyor. Hele ertesi gün nasıl avdet ettiğini bir görseydin Peyda... o kadar süzük, o kadar yorgun geliyor ki!..

İşte insân aslı bunlara kızıyor. Kuzum Peyda, bütün iddi'alarına rağmen Meys kırkında yok mudur? Ferah ferah kırkında var, belki geçkin bile değil mi? Öyle olduğu halde yine aşk ve hayal arkasında koşuyor, geziyor, eğleniyor... sonra, benim Marel Prezzi okumam bir günah, bir kabahat oluyor; aman yarabbi bu insânlar ne hüdgâm, ne yalancı şeyler... bu akşam kendimi zabtetmeseydim, hayır, o birazcık daha taşkınlık gösterseydi ne olursa olsun bütün bildiğim şeyleri söyleyecektim. Fakat buna hiç imkan bırakmadı; yalnız hakimâne bir va'z ve gurur ile "sizi tevbih ederim!" diyerek çekilip gitti. Ben de arkasından hızla kapıyı kapadım, Anadima okudum, okudum... fakat ne yapayım, bütün sinirlerim boşandı; şimdi herkes uyuduğu halde ben bir baykuş gibi bidârım; kaç defa pencerenin önüne gittim, saatlerce dışarı baktım; karanlık, sükun beni bütün bütün müesser etti. Yatağıma giriyorum uyuyamamak bir azap oluyor; pencerenin önünde oturuyor, zulmet ve sükun, başka hiçbir şey... ne olur biraz mehtap olsa.. yıldızlar bile matemli simalara benziyor... bu karanlığın, saat ve sükunun karşısında yap yalnız bulunmaktan o kadar sıkılıyorum ki... bu akşam ki kadar yalnızlığın merârâtını hiç duymamıştım, kendimi mesut ve müsterih uyuyan insânların serveti saadetlerini bekleyen bir bekçiye benzetiyorum... ohh, ne kadar talihsiz bir kızım yarabbi...

Bugün Adrina baktımda sa'âdetini kıskandım. Neşesinden cihâna sığamıyor. Biliyorsun ya?

O da bu hafta "Rona" ile nişanlanıyor. Çapkın kız, nişan tahakkuk ettiği için Rona ile olan münâsebetini anlattı; neler yapmamışlar!.. en çok seke teniğ parktan, paninazdan memnun. Validesini hergün bahane ile aldatarak gidermiş, Rona'da orada beklermiş, bilikte patina ederlermiş, bugün ihtisâsını anlatırken diyordu ki: - kendimi onun kollarının arasına bıraktığım zamân bütün asabımda öyle ra'şalar peyda olurdu ki... bilmem bu erkeklerin kollarında ne var? Rona bir kavliyle belimi sık sık ihâta ettiği zamân bütün asabım bu tazyikten mütessir olurdu, rûhûmu eritici bir harâret ihâta ediyor zannedirdim...

Bu sa'adete bazı akşamlar babasının, validesinin huzurunda bile malik olurmuş. Onların mevcûdiyetlerine rağmen ma'aşukuyla hep ferdâdan, aşklarından bahsederek patina ederlermiş. Daha neler anlattı bilsen!.. beni güldüre güldüre katılttı, babasıyla

validesini nasıl aldattığını anlatırken diyordu ki: - onların emniyetleriyle, i'timatlarıyla, gururlarıyla o kadar âlây ederdik ki... tamam onların hizasına gelmezmiyiz, uslu çocuklar kadar masum oluverir idik. Yaptığımız şeyleri bir bilseler!. yalnız mâneşvimi karıştırmak akıllarına gelseydi kafi idi. Her akşam eve maneşvimin içi mektupla dolu olarak avdet ederdim...

Adrin anlatırken ben abtal Nâzime Lemanı düşünüyordum. Bilmez misin Bedi Suha'ya yazdığı mektubu kaç gün taşıdı, taşıdı da nihâyet vermedi. Halbuki Bedi istediği kadınlarla eğleniyor. Bu akşamda gayet şık bir madamla beraberdi. Nâzime işitse çıldırır... kadının yüzündeki “vevâlet” bir az kalınca olduğundan güzel olup olmadığını pek fark edemedim; fakat son derece şıktı; birazda şûh idi. Yok yok, adeta şûh idi. O kadar ki, kibar ve namuslu bir kadından ziyade ötekilere, öteki fena kadınlara benziyordu... her zamân söylemez miyim ki ben Bedi'den nefret ederim, bu akşam bütün bütün öğrendim. Aman yarabbi peyda, Bedi'in o fena kıyaklı kadına yaptıklarını bir görseydin; sende benim gibi bütün erkeklerden, hatta erkek olduğu için babandan bile nefret ederdin. O ne tenezzüller, ne masharalıklardı yarabbi... hayretimi mucep oldu da avdet ederken tekrâr arkalarından döndüm. bir iki defa aşağı yukarı piyasa ettiler; her yanımdan geçe geçe sözlerine dikkat ediyordum. Bir defasında tesâdüfen beş on adım yan yana yürüdüğümüz için bahislerinin bütün mahiyetini anladım, aşktan bahsediyorlardı, bedi', aşkın gayr-i kabil ictinâbı olduğunu anlatıyordu. Utanmaz kadının öyle bir dinleyişi vardı ki... doğrusu, bu frenklerde hiçbir şeyden sıkılmıyorlar!..

Sonra, senin tevsim ettiğin istiğrak ağacının altında durdular; gurûbi temaşâyâ daldılar. Gurubta o kadar hazin olduki... ben bu akşam güneşte dalına ağlayan elemli, hicranlı bir kadın hali buldum. Güneş, pembe nermin, tıpkı mürûr iğnesi işlenmiş bir tül kadar şuh bulutlar içinde süzülüp Marmara'nın enginlerinde kaybolduktan sonra ufuklarda tala'sızlara mahsûs bir durgunluk, mâtemli kırlara hazin bir edâ kaldı... acaba onlar bundan, bu levh-i hazinden mütehassis olabiliyorlarmıydı? Hiç zannetmem. Zira kadın muttasıl söyleniyor, muttasıl gülüyordu. Hele Bedi'in koluna öyle bir abanışı, bütün hüvviyetiyle beraber öyle bir terk-i cisim edişi vardı ki, “Madam, siz utanmıyor musunuz?” diye haykırarak kadar hiddetlendim. Ama niçin değil mi? Bedi' benim nem oluor? Kâmilen yabancı bir adam; diğeri de belki öteki adilerden biri; zaten adî bir kadın olmasa, o kadar şûh ve serbest olabilir mi? Nazime Lemanı görsem söyleyeceğim: “Sizin

muhterem artistiniz dâima iddi'â ettiğim üzere adâ bir çapkından başka hiçbir şey değil?" diyeceğim.

Aman yarabbi, hala bu kadının vaziyetini unutamıyorum. Düşünmemek istedikçe hayallari gözlerimin önüne geliyor; o kadar sinirlerime dokunmuş ki... tabi'î ben kendim için düşünmüyorum, bundan banane değil mi? Bedi pek iyi bir müzisyenmiş, zenginmiş, atı, arabası, debdebe vedaratı varmış, kendi çapkın olduktan sonra... ben en çok Nâzimeciğe acıyorum; o ahmak kız Bedi'yi çıldırasuya seviyor, Bedi görmüyor mu, adetâ dili oluyor!... zaten geçen günde bunun için kavga ettin ya.. bize gelmişti, dikiş dikiyorduk, Bedi' geçti, Nâzime, hemen yerinden fırladı, pencereye koştu, yarı beline kadar dışarı sarkıp arkasından baktı. İtiraz ettim: "yok, dedim; kendi evinizde her istediğinizi yapabilirsiniz, fakat burada müsâ'ade edemem!" haksızımı dimi Allah'ı seversen? Bana nasıl bir cevap verse beğenirsiniz? Ben Bedi'yi kıskanıyormuşum!.. deli!.. kuzum peyda, sen söyle, Bedi'in neresini kıskanayım? Hem niçin kıskanayım? Sevse belki... halbuki sen de pekala biliyorsun bu adamdan nefred ediyorum. Hatta bazı tesâdüf ettiğimiz zamân Nâzime ile aralarındalar münâsebet-i kalbiyeye rağmen bana da şeydâkârane nazarlar fırlatmasında ki cüretini o kadar küstahâne buluyorum ki tahkir etmek bile istediğim oluyor. Bütün bu nefretime rağmen Nâzime benim kıskandığım hükmediyor. Bu insânlar ne ahmaktır, yarabbi...

Aşk, galiba insânları biraz deli ve ahmak ediyor. Öyle olmasa Nâzime şimdiye kadar kendisinin sevilmemekte olduğunun farkına varabilirdi. Zavallı, ap âşikare duran bir hakîkati göremiyordu benim gayr-i vaki' kıskanacağımdan şüphe ediyor. Sen de kaç defa gördün, Bedi' hiç ona iltifat ediyor mu idi? Zaten bu adamın samimi bir kalbi olmaz ki...

Geçen İstanbul'dan avdet ediyorduk. Kamarada birkaç hanım vardı, tamam vapur kalkacak iken Bedi'yi görür görmez kırışarak, gülüşerek baktılar, sonra ta köşede oturan gayet kibar bir hanımefendiye – Bedi' Bey geldi, efendim.. dediler. Bizim kadınlarında bu yapmacıkları o kadar iğrenç ki...

Meğer, o kibar hanım Bedi'in validesi imiş. Ama peyda, görsen ne sevimli bir kadın. Yalnız biraz fazlaca şişman, katmer katmer bir kürdanı var. Hali, etvârı da pek kibar... bunlar hep Bedi'a dair konuştular. Validesi o kadar şikayet ediyordu ki... Bedi bir akşam gelirse üç akşam gelmiyormuş, fırka işlerine karışıyormuş bî-çâre kadın her

vakit heyacandan, meraktan ölüyormuş. “Acaba hapis mi ettiler?...” diye sabahlara kadar uyuyamıyormuş; zavallı... o kadar acıdım ki, az kaldı:

- A hanımefendi niçin mani etmiyorsunuz? diyecektim. Ayrıldığıımız zamân bile zavallı kadıncağız halini bir türlü unutamadım. Bedi‘ kimbilir o geceleri nerelerde, hangi sefil kadınların dizlerinin dibinde geçirir!.. hiç böyle serseri adamların kalbinde samimiyet olur mu!.. böyle erkeklerde samimiyet aramak, her güzel çiçekte musahhir bir râhiya ümit etmek kadar cahilâne bir itikattır...

Off, artık canım sıkıldı. Ben sana Meys’in münâsebetsizliklerinden şikâyet edecek iken yalnız Bedi’den bahsetmiş oldum. Kimbilir, belki sende Nâzime gibi şüphe edersin... Mektubumu alır almaz mutlaka, mutlaka bize gel emi? Seni büyük bir sabırsızlıkla beklemekteyim, bu günlerde o kadar sıkılıyorum ve o kadar bedbahtım ki... Orovar sevgili peyda...

Moda”

2.5.6. Musâhebe-i Fenniye Gözlerimize Dâir

Bu yazı Hasan Tahsin tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyala konulu bir makaledir. Bu makalede göz ile ilgili geliimeler anlatılır. Öncelikle teleskop söz konusu edinir. Teleskop ile ayı ne kadar net gördüğümüzü anlatır. Çıplak göz ile teleskop arasındaki yakınlaştırma farkından bahseder. Yine bir İngilizin gözleri dinlendirmek için yaptığı bir aleti denemesi için birine gönderdiğini ve bu kişinin de görüşlerini bu İngilize geri aktardığından bahseder. Eserin çeviriyazısı şu şekildedir:

“Musâhebe-i Fenniye

Gözlerimize dair...

Göz, teleskop, mülûk-u kar‘et

Sema nâmütenâhide bize karşı birer ser menâr, birer bedia-i şiiir ve hayal gibi göz kırpan sabiteler, seyyareler ve şems ve kamer şâirin, mütehayyilin ta edvarı ibtidâiden biri ilhamkar fikret ve işarı olmuş, bugün, beşeriyetin yülerce asırlardan beri küremizi dolduran vülûle-i ihtiras ve vegâsı, enin ibtilâ ve felâketinden tasfiye olunarak bir nağme-i samimiyet, bir takdirnâmei uluvviyet halinde elimizde birikmiş en kıymettâr âsârı şiiir ve edebi içinde bu tür noktaların, muhteşem güneş, mahzun kamerin hayal engiz zılâl ve ziyası dalgalanmakta bulunmuştur, bunun için şâirin, mesela tabi‘atı muhteşemenin bir safha-i güzîni olan bir leyl-i mekûkebe en istediği şey bu levha-i tab‘iyeti, yine tabi ve

dost sanatla müdahile fuzulünden âri kalmış çıplak gözü, sade kuvve-i nazariyesi ile seyretmek olabilir, çünkü atlas minayı esman üzerine bitâp ve solgun yaslanmış, bir sevdâ-yı sermedinin hayâlât-ı esirisine istiğrak etmiş dehter kameri çıplan gözle görmeğe, tabi kuvvet-i nazariyesinin ona arz ettiği kadarı ile iktifâ etmeğe kana‘at edemeyen şairler rasathaneye giderek o mavi göklerin solgun kızına bir teleskoptan atf-ı nazar edecek olurlarsa ebedi bir inkisârı hayale düşerler, çünkü bu çehre-i nâzenterin sema nâgehan onlarında buyur, hudut vecihesi abus, haşin, sarp dağlardan, mazlum çatlaklardan, kurak topraklardan, inzâr-ı muhîti parça parça olmuş volkan fetihlerinden müteşekkil ıssız, haşyetbahiş bir Kürre-i akime vücut bulur ki buralarda en balapervaz, ebed – şâmil ve esîr-i hayâlât-ı şâirâne bile dolaşamaz, yaşamaya cesâret edemez.. binâenaleyh çıplak gözü teleskopun önünden can sıkıntısıyla çekilecek şâir-i terk ile teleskobu, ani icârî nâmütenahi-i simâvette seyr ve seyahat için bir sefîne addeyleyen heyet-i şinaslara mal etmek birden akla gelecek en muvâfik harekettir. Ancak bile pek yakın olan kameri o müellim çıplaklığıyla nazar-ı istihkarımız önüne atıveren teleskop kamerin bize olan badından elli, yüz, beşyüz.. misli uzakta kalmış, nazara görünmeyecek kadar zayıf, solgun, mahcup titreyen mini mini yıldızcıkları o buldukları bâideyet-i müdhişe ve beygâne-yi vaziyetinden icazkâr bir kuvvetle çekip büyüterek, parlatarak bize yaklaştırdığını nazar-ı dikkate alırsak teleskop hakkında şâirin kalbinde ilk inkisâr-ı ta‘dil eyleyecek bir hissin tahsiline ihtimâl verebiliriz. Evet, bütün hevâiyâtı bir taraf edersek diyebiliriz ki bu teleskop beşeriyetin öyle harikulade bir teyyâresidir ki bunun kemâl-i hayretle bahis ve müşâhede ettiğimiz teyyareler gibi Kürre-i arzı on beş yirmi mil irtifâına kadar muhît-i hevâ-yı nesîminin en alçak tabakalarında – husûsisıyla bin tehlike ve tereddütler ile – sendelemiz, içerisine aldığı zayıf kuvve-i basire beşeriyeti bilâ tahlile o havayı nesimîyeyi yarararak esir amanlarının sînesine nâmütenahiliklerin ortasına doğru pervasız, zahmetsiz uçuruverir; gayr-i mekşûf alimlerin, ateşin kürrelerin üzerinde gezdirir, sanki acz-i beşere mukadder olan muhît-i mahmûdi tevsî‘ eder. Teleskopların bu zamânda vâsıl oldukları derece-i tekmilini, hergün, her gece, her saat, her dakika ve her saniye semayı minâfeme ve fezâ-yı sehâb alud alim medeniyette kaç yüz, kaç bin teleskopun mudakkik, mütecessis çevrilmiş olduğunu burada tafsile kalkışmak kare‘lerimizi terakkîyât-ı âleme ve fenniye bigâne kıyas eylemek olacağından bu hadneşanına selekten tebriye-i nefis eyleriz. Ancak çıplak bir göz ile bir teleskopun ru‘yet kuvvetleri arasında ki farkı hesaba girişmeksizin, tecâreb-i fenniyeden istintâc olunmuş

bir hakîkati herkesin anlayabileceği amelî bir sûrette şurada zikretmek hesâbât ve nazariyât-ı fikir ve muhâkememizde temsile, takdire “-yahut ta‘biri felsefisiyle (Conception) tezhibine – hadim olacağından münasebetsiz ad eylemedik.

Şimdi esas olarak şâyet çıplak gözle semânın bir köşesinde gördüğümüz bir yıldızcığın parlaklığını (kuvve-i ziyâyesini) bir farz eylesen ona iki pus kadarında bir teleskopla baktığımız zamân yüz misli daha parlak görürüz. Şâyet teleskopun asdesinin kadri dört pus olursa yıldızın parlaklığını dörtyüz, sekiz pus kadrında olursa binaltıyüz, on altı pus kadrinde olursa 6,400, otuziki pus kadrinde olursa 25,600, otuzaltı pus kadrinde olursa (yani üç İngiliz kademi olursa) 32,400 misli tezayüd eder! bu ise otuzaltı pusluk bir teleskopun semâya bakıldığı zamân gözle görebildiğimiz en solgun, zayıf ışıklı yıldızdan otuz bin defa daha zayıf ve zayıfu‘l-ziya olan yıldızların görülebileceği demektir. Bilmem şairler onların böylece açılacak sahe[^]-i bi nihâye-i ihtişâma karşı ne derler?

Diğer cihetten beş pus kadrında olan bir teleskoptan müfit sûrette isti‘mâl olunabilmek üzere istihsâl olunan “büyütülme kuvveti” dörtyüz mislini tecâvüz etmez iken otuz altı pusluk teleskoplar mevâd-ı münâsibenin, meselâ kuvvâkibi sâbitenin çıplak gözle görülenin katrelerini ikibin misli tezyide mukadderdir. Ancak büyütlme kuvvetinin bu miktâr-ı gayesi – birçok esbâb-ı mahsûsadan dolayı – siyâret ile kamere karşı muvaffakiyeti hakikiye ile kullanılamaz. Siyâret ile kamere tatbik olunacak teleskop büyütlmesi miktâr-ı azamisi çıplak gözle görülenin binbeşyüz misline kadar bâliğ olabilir. Bu miktar büyütlme kuvveti altında Kürre-i kamer bize ikiyüz İngiliz mil berisi mesafede olsa çıplak gözümüze nasıl görünmek lazım gelirse tıpkı öyle görünür. Bu hal ise kamera üzerinde bulunan üçyüz kadem İngiliz merba‘ında ki mevâdın teşhis olunabilmesi demektir. Demek ki: Sath-ı kamer üzerine hiçbir kariye, bir kanal, hatta cisim bir otel yapılamaz ki: bizim burada haberimiz olmasın! Şâyet kamer üzerinde ihtimâlinde bâid olarak tekâmül-ü hayâtiyenin yüksek duvarlarına yetişmiş mahlukât varsa bizi mevcûdiyettekinden böylece bi‘l-vâsita olsun haberdar edeceklerdir. Eğer aynı büyütlme kuvvetine mâlik bir teleskopla Kürre-i kamer çıkıpta şu dünya duvarımıza atf-ı inzâr ederek oradan da üçyüz kadem merbağında olan bütün şevâib ve avârızı arziyeyi, daha doğrusu dünya yüzeyinin lekelerini açık açık görecektik!

Gözlerimizden bahsettiğimiz esnâda muverat ve münâkâşatı mahsûsasını en mu‘teber ceridelerde okuduğum bir güz meselesinden de bahsedeyim. Şu zamânda

iştigalatı ruz merenin kısm-ı gelîsi kalem kağıt üzerinde vücut bulunduğundan ve bugün ihtiyacât-ı hakikiyeden olan gazete okumak işi bile üçyüz sene evvelki kâtibin göz yormasına mukâbele bulunduğundan Avrupa’da – za’âfânın arasına tebdîli hevaya gitmesi kabilinden olarak- yorgun gözleri bir müddet dinlendirmek için ne yapabileceği düşünülüyor. Bir zamân (Glasko- Ayoninig – Stizen) ismindeki İngiliz gazetesi bizim bildiğimizin aksine olarak (parlak renkli gözler için berduva) serluhalı makale yazmış idi. Muahharan en mutereb cerâid-i fenniyeden olan (İngiliz – mekanik) sayfalarında bazı mutâla‘at göründü.

Elyevm bir hayat bulunan en büyük alemde bir gözlerimizin icrâm-ı semâviyeden herhangi birinde bulunursa bulunsun hâlet-i asliyesini muhafaza ve tesirâtı hâriciyeye mukâvemet edecek yegâne uzv-u beşer olduğunu söylemiştir. Halbuki: sâir a‘zâyı vücudumuz diğer alemlerin ahvâli ve şerâit-i muhtelifesine ma‘ruz olunca büsbütün faydasız kalabilir. Göz ise, ahvâl-i sâire müsâvi olmak şartıyla, âlem-i semâdaki herhangi bir cism-i ma‘lumun ziyâsını kabul eder. Bu nükte gözlerimizin nasıl âlî bir tekâmül-ü uzv-u numunesi olduğunu ve dimağa ne derece samimi rabıtalarla bağlı olduğunu isbat eyler.

Ale’ d-devam aynı renkte moda nısb-ı inzâr etmek gözleri yalnız yormakla kalmaz, kuvve-i basireyi sûret-i şedâdede hasara dahi uğratar, ve pek az müddet zarfında “za’afî basar”, “renk körlüğü” denilen arızaları hasıl eder.

Bu fenalıklara karşı bir mu‘âvenet olmak üzere bir Fransız Gazetecisi tarafından ihtirâ‘ edilen bir alet işte bu esâs-ı fenniye istinat ediyor ve Lord (Kalvin) in tahlîl-i ziyâyı şems kâidesine muvâfık bulunuyor. Ale’ d-devam renklerin tebeddülâtına hevâheşkir bulunan göz bu elvan meselselei ziyâyeye munatîf olduğu halde bütün manzume-i şemsiyenin bir başından bir başına kadar seyahat etmiş olup nazarı yoran gözlük nevinden hiçbir aletin bahş edemeyeceği bir kuvvet-i cedîde iktisâp eyler. Fransız Gazetecisinin ihtira‘, aleti pek basit. Silsile-i elvânı gösteren bir kar‘etten ibaret. Onun teminatına nazaran bu alet zayıf basra mübtelâ gözler için alâ bir vasıta-i tahfizdir.

Bu küçük mel‘un karte bir nazar atmak geniş, yeşil çayırlar üzerinde ve simâ-yı müşemmes altında uzun bir tenze yapmaya muâdildir. Yazıcılar, talebe ve meslek saire-i tahririye ile meşgul ve müteayyiş zevâtın inzâr-ı müteavvinesi için lazım olduğu derece renk ve ziyâyı ihtivâ ettiği halde yegâne zahmeti masanızın üzerine, gözlerinizin tesâdüf edececeği vaziyette bırakıvermekten ve arasına bakmaktan ibarettir.

(Valterkavn) isminde bir İngiliz bu mel'un kar'eti tecrübe ederek (engliş mekanik – end- verladavuf sayns) nam fenni risâle-i meşhûra müdiriyyetine memnuniyetini meşâir bir mektup yazmış, kariyede bir ay tecrübe beraber gönderip mütâla'alarının beyânını talep eylemiştir. Cerîdemize göre tarafından ba'det'tecrübe verilen cevap aynen bir vech-i atidir: Bize gönderilen bu melun karet edinilmeye, tecrübe olunmaya layık olduğunda şüphe yoktur; diğer cihetten biz za'af-ı basardan pek bâid, çok kuvvetli gözlere mâlik olduğumuzdan netayıç tecrübemiz o derece hâizi ehemmiyet olamamak lazım gelirse de kar'ete bir iki saniye atf-ı nazar ettikten sonra gözlerimizde birer ihtelik hasıl olduğu için his eyledik, yahut his eylediğimizi zannediyoruz.”

İşte en ucuz ve kolay bir vasıta-i tenzehe ve istirahat ki bu son şehâdet üzerine eğer (Glasko) ya kadar yazmak zahmeti olmasaydı şu zavallı inzâr-ı metubenin önüne bırakıverecek, gözlerme yukarıda temin olunduğu vechle yazı masasının başında otururken bir yeşil sahra, bir esmân per ziyâ vermeye teşebbüs edecek idim.”

2.5.7. Japon Sanatı Avrupa'yı İstilâ Edecek Mi?

Bu yazı C. Tahsin tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Bu yazıda Japonya'da işçilerin ucuza çalıştırılması konu edinir. Buna rağmen sanatlarıyla atılım yaptıklarına vurgu yapılır. Onların sanatı ve ticareti hakkında bilgi verilir. Ancak birçok memlekte Japon ürünlerinin bir süre rağbette olsa bile sonradan gözden düştüğü anlatılır. Yine fabrikalarda işçi tutabilmek için Japonların uyguladığı yöntemler de konu edinir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Japon Sanatı

Avrupa'yı istila edecek mi?

Mançuri muharebesini müte'akip Japonya sûret-i kat'iyede devl-i muazzama meyânına dahil olduktan sonra ark-ı asfer orduları tarafından Avrupa'nın istilâ edilmesi endişeleri birdenbire şeklen değişti. O zamândan beri Avrupa daha korkunç bir kabus altında bulunuyor ki o da Avrupa ve Amerika Pazar ticaretinin Japon sanatının giriftâr teshiri olmasıdır. Bu ihtimâlin evvelki kadar herâs avar olup olmadığını tetkik edelim.

Japon sanatının ihrâz-ı tefevvuk edeceğini iddi'â edenler Japonya'da ücret i'mâlinin gayet devn bulunduğunu delil olarak gösterirler. Fi'l-hakîka dünyanın hiçbir tarafında destekâne sanat Japon amelesinden daha kana'atkar işçilere malik olmamıştır.

Japonya maliye nezâreti tarafından 1910 senesinde tanzim ve ilan edilen bir istatistiğe nazaran (Tokyo), (Osaka), (Yokohoma), (Nagazaki) vesâire gibi imparatorluğun en cesîm beldelerinde bir dülger nekribân dokuz buçuk, bir demirci ve bir çilingir dokuz kuruş yevmiye ile çalışır. En ziyâde revaçgir olan sâir sanayi erbâbından kunduracılar yedi buçuk ve tabiler, kadın ise beş buçuk, erkek ise oniki kuruş ücret ahzederler. Bunun netîcesi olarak aksâ-yı şark Pazar ticaretinde Japon mahsûlat-ı sanayisi sâir milletlerin fevkinde bir mevki-i revâcî şigal eylemektedir. Japon kibritleri, yamuk ma'mûlat-ı vesâire gibi el ile vücuda gelen bir hayli emtia-i sanaiye gerek Hindistan'da ve gerek Çin'de aynı cinsinden Avrupa ma'mûlatıyla rekabet ederek sâhe-i dadvestede yalnız kalabilmiştir. Şu kadar var ki bu misalleri nazar-ı itibara alarak ati hakkında endişeye düşmek manası bir hareket olur. Çünkü elyevm muhayyirü'l-ukul. Bir halde tevsi ve inkişâf eden Japon sanatı girdab-ı inhitâta dökülse bile herhalde bir menzil tavakkuf ve sükûna doğru ve kat'î merâhil edip duruyor. Esâsen Japonlar'da yavaş yavaş Amerikalılarca ma'ruf olan "dün olan işçi ücreti hakîkate galidir." kavlini desturu hareket-i ittihâz eylemeğe başlamışlardır.

Ucuzluğun nefâset ve metânetine tercih olunduğu fakir memleketlerde bile Japon ma'mûlat-ı, bir müddet müşterileri taht-ı inhisâra aldıktan sonra, nihâyet rağbetten düşüyor. Buna misâl olmak üzere Japon kibritlerini tetkîk edelim. Bilhâssa (Kuba) şehrinde cesîm imalathanelerde yapılan bu kibritler tetkîk edilirse ekserisinin pek az miktarda fosforu muhtevi olduğu ve tahtalarının hafif bir temas ile kırıldığı vela akıl yüzde kırk kibritin gayr-i kâbil isti'mâl olduğu görülür. Bununla beraber bir müddet pek büyük bir rağbete mazhar olan (Kuba) kibritlerinin kutusu ise en ucuz Avrupa ma'mûlatından yüzde otuz dun bir ücretle satılmaktadır.

Sanayi-i dakika bi'l-istisna Japonlar umûmiyetle imâlatları için gayr-i kâfi miktarda amele kullanırlar. Hükûmetleri bile bu bâbda kendileri kadar ihmalkârdır. Ordu ile bahriyeden ma'ada husûsât için Japon hükûmeti münâfi ameye pek az nazar-ı i'tibara alır. Tarak-ı hadidiye memurîn-i muhafazanın katlinden gitgide harap olmaktadır. Trenler, tramvay ve otobüsler ise vakt-i hareketlerini mübeyyin tarifelere hiçbir zamân sâdik olmazlar. Tokyo'da bile tramvayları yağlayacak müstahdemin bulunmadığından tekerleklerin gıcirtısından seyyaheyn dâima şikayet ederler. Telefon muhaberatı da aynı sebepten dolayı daket şeken bir bidaetle işler. Muhâberâtı telgrafiyeye gelince: Otuz mil uzakta sakin bir dostuna haberetini muşaar bir telgraf çeken bir adam o minibüse rakiben

yola çıkararak dostunun hânesine telgrafnâmeden iki üç saat kadar evvel vâsıl olduğunu görürse mütehayyir olmaz. Çünkü bu hâl hemen hemen umûmi ve kesiru'l-vuku'dur. Bundan ma'ada Japonlar'ın istidâd-ı fâtıralarındaki noksan da amelenin kemiyeti gayr-i kâffesine inzimâm ederek Japon sanatının terakkîsine mani olmaktadır. Japonya'nın en büyük mensucat fabrikasının müdürü olan bir ingiliz herhangi bir ingiliz amelesinin deruhte edebileceği bir işi ancak dört Japon'un ifâ edebildiğini tecrübesiyle ispat eylemiştir. Bir diğer ingilize nazaran, beş Japon amelesi iki ingiliz amele kadar iş görebilir. Amerika'da müddet-i medîde ikâmet etmiş bir cerîde-i yevmiye sahib-i imtiyâzı japon mürettiblerinin Amerika mürettiblerinin nısf-ı derecesinde fa'al olduklarını beyân etmektedir. Yukarıda zikretmiş olduğum (Kuba) kibrit fabrikalarında arka beyzâ mensup bir işçinin beş japon amelesi nispetinde iş gördüğü müteaddid tecrübeler netîcesinde tahakkuk eylemiştir.

Bununla beraber japon amelelerinin az miktarda ve dun ücretlerle çalıştırılmaları ma'mûlat-ı sanayinin ucuz olarak istihsâl ve fûruht olunmasına sebebiyet teşkil ederse de bu ucuzluğun japon sanatını âlâ değil bilakis sekte-dâr eyleyeceğinde şüphe yoktur.

Japon sanatında mündemic olan bu nekâisin sebep ve menşei bulmakta güç bir şey değildir. Mançuri muhârebesinden sonra zaferiyât olan Japonlar'ın sâhe-i ticarete de istihsâl-i galebe edeceği hakkında her tarafta bir zann-ı kuvvî hâsıl olmuştu. Halbuki buna ihtimâl verenler Japonya tarihine vâkıf olmayanlardı. Bu millet asırlardan beri yalnız harbi ve hâre müteallik olan şeyleri severek yaşamıştır. Japonlar'ın nazarında ticaret dâima bir meşgale-i âdiye kıymetinde kalmış ve yalnız nâdir ve kıymettar evanî imâl eden bazı erbâb-ı sanat bir dereye kadar mazhar-ı teveccüh olmuştur.

Japonlar birdenbire bir derebeyliği muhîtinden cihan-ı sanatın sinesine atıldıkları için ticarete nev'umâ bir garâbeti vataniye hissine mâliktirler. İşçiler istemeyerek fabrikaya dâhil olurlar. Ve fırsat bulunca çıkmakta tehir etmezler. Ticaret ve zira'at nezâret-i tarafından tanzim kılınan hesabât-ı ihsâiyeye nazaran beher imalathâne işleyen amele bir sene zarfında behemehâl tebeddil ve teceddüt eder. Bu hesaptan Japonyalı bir amelenin hiçbir zamân bir fabrikada iki sene çalışmadığı istidlâl olunur. (2500) amele istihdâm eden ve celb-i memnuniyetlerine her fabrika her fabrikadan ziyâde çalışan (uzak) şehrindeki büyük bir imalathaneye üç sene muntazamân devam eden amelenin miktarı yüzde yirmi nispetindedir. İşte Japon sanatında miktarı kâfi amele istihdâm edilememesinin yegâne sebebi bu havaşissizlikte mündemictir.

Birde Japonya sanatında yedi kadın bir erkek ma'dul ad olunur, ekseriyetle köylülerden mürekkebe olan kadın amele fabrikaları da ancak iki üç sene kadar bulunarak bu müddetlerin hitâmında behemehâl memleketlerine (silik) izdivâç ederler.

Bu hâle mani' olmak için fabrika müdürleri tarafından müddet-i medîd için kontratlar tanzim edildiği halde Japon kadınları yine ücretlerinin bir kısm-ı mühîmini fedâyâ katlanarak bir iki sene sonra iş başından uzaklaşır ve aileleri nezdine koşarlar.

Bu zavallı amelelerin tarz-ı zemişti gıpta edilecek şeylerden değildir. Fabrika müdürleri bunların sekenâ ve gıdalarında umûmiyetle iltizâm-ı hist ederler. Japon fabrikaları rûz ve şeb işlediğinden bî-çâre kadınlar nöbetle işlemek üzere iki sınıfa inkisâm eyler. Bu fabrikaların sûret-i mütemâdiyede hali faaliyette bulunması da makinelerin bozulmasına ve ma'mulâtın bozuk çıkmasına sebep olmakta ve bi'n-netîce Japon sanatına su-i tesir icrâ eden sebeplerden birini teşkil etmektedir. Esasen o biçare zî hayat makinelerde cansızlar kadar zamân ile aşınıp sektedâr oluyorlar. Sahye dairesince tanzim kılınmış bir istatistike nazaran Japon amelesinden kısmı a'zamı iki üç sene mümted gece mesâisinden sonra artık fabrikalarda işleyemeyecek bir hale geliyor ve verem illeti bu tabaka-i sehibhât içinde binlerce kurban buluyor.

Japon sanatının tetkiki esnâsında nazar-ı dikkate alınacak çok bir mesele daha vardır ki o da Japonya'da erkeklerin kadınlardan çok bulunmasıdır. Avrupa akvâmına kıyas edilirse bu hâl şüphe yok ki tabi bir şey değildir. Fazla olarak her sene Japonya'dan harice (150,000) erkeğin muhâcirât ettiğide düşünülürse Japon kadın ve erkekleri arasındaki fark adedi şâyânî hayret bir dereceyi bulur.

1910 tahrir nüfusunda Japonya sekînesi 25,639,581 erkek ve 25,112,338 kadın olarak kayd-ı sicil edilmişti ki bu takdirde mezkur senede Japon erkeklerinin kadınlardan yarım milyon derecesinde fazla olduğu anlaşılır. Kadın amelenin pek mühim bir mevki işgal ettiği Japon sanatında ise bu fazla şâyân-ı dikkat bir mahzur teşkil eder. Bundan ma'ada kadınlar ancak kable'l-izdivâç çalışabildiklerinden ve umûmiyetle Japonlar'da aile ve çocuk yetiştirmek hiss-i galip olmak i'tibariyle pederler çocuklarını mümkün olduğu hadar erken tezviç etmek cihetini iltizâm eylerler. Genç kızlarda delikanlılardan az olduğundan izdivâç husûsunda düçâr-ı müşkülât olmazlar. Hizmetkarlıkta mustahdem kadınlarda dâima mütezâyid ücretlerle çalıştıkları cihetle bu karlı meslekte Japon destegahlarında ki amelenin tenâkısına badi' olmaktadır. Ve mâmâfih imparatorluğun müte'addik şehirleri yavaş yavaş sanat ve ticarete sevk etmeye

başlamıştır. İşte ancak bu müesseseler sâyesinde Japon sanatı tednî ve inhitâdan kurtulabilecektir.

İlk ve zahiri muvaffakiyetlerini nispeten dün ücretlerle çalışan kadın amele sâyesinde istihsâl eden Japon sanat-ı avâmilinde ki noksan-ı izâleye ve amelesini tezyipte çalışmamaktadır. (1898) den (1910) a kadar kadın amelenin miktarı (261,218) den (300,925) e bâliğ olmuştur. Mâmâfih birçok fabrika sahipleri kadınların izdivaç ve hizmetkarlığa rağbet göstermelerinden dolayı amelelerinin tezyîd-i mukadderine her zamân muvaffak olamıyorlar.

Bütün bu izâhattan anlaşılacağı üzere Japon sanatında ki ucuzluk terakkîsine değil bilakis sükûtuna hâdimdir. Sosyalist fikirlerde bir taraftan imparatorlukta muhayyerü'l-ukûl bir süratle ilerlemeye ve garâveler nâmütenâhi çoğalmaya başlamıştır. (1910) senesi ihsâiyatına nazaran 46 fabrikanın yüzde 30-81 derecesinde tezyide mecbuûr olmuşlardı. İngiltere konsolosu tarafından tutulan hesabâta görede üç sene kadar bir müddet zarfında erkek amele yüzde 30 ve kadın amele 25 nispetinde fazla ücret istihsâline muvaffak olmuşlardır.

Mançuri muhârebesinden beri Japon milleti milel-i sâireden ziyâde vergi vermeye başlamıştır. Bi'l-vâsita veya bilâ vasita vergi nâmıyla her Japonyalı senevî irâdının yüzde (30-35) ni hükûmete terke mecbuûrdur. Bu mükellefiyetten mütevellid müzâyakaya şu son zamânlarda imtiâh-ı sana'îye ve ticâriyede husûle gelen gulayı fiyatta inzimâm etmeye başladı. Mesela şeker fiyatı tezâuf eyledi. Tuz ve tütün pek ziyade peydâ gala etti.

Garavelerin netîcesi olarak amele ücretinin lâyenkati' tezâyüd-ü cihetle fabrikatörler ucuz satmakta ve Avrupa ticaretiyle rekabet etmekte çok zamân devam edemeyeceklerdir. Bu endişeye çaresi olmak için Japonya hükûmeti bir hayli sanat ve ticaret-i taht-ı inhisâ ve himâyesine almaya çalışmaktadır. Halbuki bu tedbirde hiçbir zamân muhaziri mesrudenin izâlesine medâr olamaz. Bütün bu esbâb ve avâmile binâen Japon sanatının Avrupa'yı istila edeceği endişesi de vahi vağir vardır.”

2.5.8. Ben Gazeteci

Bu eser Tahrirat Katibi Şemsi tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Şemsi Resimli Kitap dergisine iş başvurusu yapar ve bu iş başvurusunu hikâyeleştirerek anlatır. Kahraman da kendisidir. Hikâye üzerinden Resimli Kitap dergisi övülür ve kadrosu

tanıtılır. Eser aynı zamanda bir makale özelliği de göstermektedir. Ancak hikâye özelliği daha ağır basmaktadır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“

Ben... Gazeteci?

Eski, maliye tahsildarlığı memuriyet güzeştesinden mevrus, artık şimdi çehreme pek benzemiş, yani sararmış solmuş kağıt cüzdanımı açarak, maaş aldığım zamânların levs-i yadıyla kirlenmiş, fakat en muhterem, en muharrem bir köşeciğine sakladığım tavsiye nâmeyi çıkardım ve dudaklarıma kadar götürüp resime-i ta‘zimi ifâdan sonra, tâ gözlüğümün camlarına kadar yaklaştırıp, ne olur, ne olmaz endişesiyle, tekrâr ale’t-tekrâr tetkik ettim. Evet, buna hiç şüphe yoktu; bu mu‘azzez varakpâre üzerinde: Resimli Kitap müdürü âlîsi Ubeydullah Esat Beyefendi’ye diye yazıldı.

Ohh, kalbimde, sâbıkalı bir heyecan vardı; sanki hüvviyetimin en canlı, en hâssas noktasına va‘z edilen bir elektirik cihazı, şimdiki devâir-i intihâbiye gibi zaten muhattel, zaten muhyâ infi‘al olan inhâyı asabiyeme baygın, öldürücü, haris bir şey, belki zehirli bir zevk isâle ediyor, ihtiyar bir telakki-i edebîye göre: bir hazan ya bir ağı gibi titriyordum.

Elimde, zarf, dilimde ra‘şa... işte böyle, gözlerim, bir urumcuk kolları gibi her tarafı, her levhayı teccessüs ederek, her iki cihete talik eyleyerek Bâb-ı Âlî yokuşunu tırmanmaya başladım.

Nihâyet... kendimi, kapısının üstünde, gelene geçene ağzını, burnunu eğerek: arsız çocuklar gibi “oh ya, oh ya... paranızı alıyorum ya!” diye eğlenen levhasıyla Resimli Kitap idârehanesinin önünde bulduğum zamân heyecanım son kertesine geldi. Bilmem neden, yüreğim, sanki siyah bir yumruk halinde tâ boğazıma kadar gelip tıkandı. Sanki korkuyordum, sanki üşüyordum; sanki... ciddi bir dost eli kolumdan tutarak: “ne yapıyorsun şimdi efendi? Geri dön bir dayak, bir tokat, yumruk... herhalde bir şey yiyeceksin!” dedi Beni vazgeçirmek, meş’um bir istikbâlden kurtarmak istiyordu.

Fakat... o anda dimağımda belki asırların şifâ veremeyeceği bir yara tekrâr kanadı. Sanki bir baykuş sesi: “Sonra?.. zavallı Şemsi Efendi, memlekete dikkat etmiyormusun? bir zamânlar politikacı yutmak için derin bir uçurum haline gelen Sarayburnu, şimdi de aç kalacaklar için hâzırlanıyor... maliyeden kovuldun; aldığın tazminatı, itiraf ederim, pek müdbirâne yedin... fakat yedin. başka iş bilmezsin son santim, cebinde “beni de ye!” diye feryat ediyor.. cesaret, cesaret, sefil kadroharıcı diye

sızlandı. Tüylerim ürperdi. Ve kalbimde tunç tırnaklarını göstererek “haydi bakalım içeri!..” kumandasını bastıran bir cesâret peydâ oldu. Çaresiz, karar verdim. Ne dersiniz, bir müstebit muhasebeci huzuruna çıkar gibi va‘zıma gayr-i ihtiyari bir tevazu, gözlerime ağlayan bir elem, belime yeni katılı bir inhinâ geldi, fazla ihtiyarladığı için genç görünmek üzere parıl parıl yanan redingotumun düğmelerini ilikledim; terli mendilimi çıkararak potinlerimin tounu aldım; ve tazyîk edilmiş bir cesâretle kapıyı iterek içeriye dahil oldum.

Burası dar bir taşlaktı; solda, bazı mağaza garsonları gibi insâna zorla “buyrun!..” diyen bir merdiven; sonu ufak bir sofa görünüyordu.

Ses çıkarmaktan muhteriz, ağır ağır merdivenler çıktım. Karşıma, fevkinde, kömür gibi siyah saçlı, esmer, şişman, Kayserili bir bakkalı andıran levhasıyla anahtarı üzerinde bir kapı tesadüf etti. Bütün dikkatimi gözlüğüme tekşif ederek okudum: Müdüriyet

Sahih mi?.. yarabbi bu ne kadar erkendi?.. ben zannediyorum i birçok merdivenler daha çıkacağım; birçok kapılar daha açacağım, birçok sualler soracağım ve bütün bunlardan sonra, bana birisi, müstahdiminden biri delalet edecek... nihâyet, binanın bilmem hangi gizli köşesinde, bir gün görmez sultan gibi müheyyib ve muhteşem enzivânesine çekilen müdürün huzuruna çıkarılacağım.

Fakat, dedim ya, insânda, böyle müthiş dakikalar için teraküm eden bir cesâret oluyor; “Aman, ölüm değil a, ne olursa olsun!” diyor.

İşte bende de böyle oldu, kalbimin çarpmasına, bacaklarımın titremesine, gözlerimin bulanmasına ehemmiyet vermedim; gayr-i irâdî bir hareketle parmaklarımı kapıya dokundurarak istizân-ı duhûl ettim. Ve belki “gir!” emrini işitmeme korkusuyla kulağımı kapıya tatbik eyledim. Bir saniye geçti, belki rüyalardan, belki pek, pek uzaklardan gelen, yahut hâdeden geçen bir ses: - giriniz!.. dedi.

Sol elime tavsiyenâmemi aldım; sağ elimle fesimi düzelttim ve son sandaniye sığınarak kapının prinç tokmağını çevirdim. Burası küçük, perdeleri yarıya kadar indirildiği için nim mazlum bir oda idi: Karşıda, pencerelerden giren soluk ziyaretçilerle bir kısım-ı tenevvür eden, üstü yığın yığın kağıtlar, gazeteler, kitaplar, daha bilmem nelerle mahmül, büyük bir masa... ve önünde vücudunun, yalnız kısım-ı ilyâsı âyan, ilk lahzada bana eski tunç heykelleri ihsâs eden bir zat vardı.

Şaşkın ve mütereddit ilk adımı attım ve bir pot kırmamak için odanın kalabalık olması ihtimâlini nazar-ı dikkate alarak evvelâ ortaya, saniyen dört bir tarafıma nâmütenahî uzun ve hürmetkâr temennalar atale ettim. Etrafımı bilmiyorum, fakat bir veche peşin itiraf edeyim, ki mevkinin şerefiyle müdürîyetine hükmettiğim zat bey nazik, pek edip, pek terbiyyeli idi, ne dersiniz, ihtimâl ki şahsımın ilfâ ettiğini bir tesîrle, deri'kâb ayağa kalktı; selamımı aynı tafsilât ile îade etti; bir tilki gibi gözleri bana doğru dikildi; bu ayrı, hemen hemen müthiş diyeceğim gözlerinde hilekâr bir hürmetle istizâhkârâne: - buyursunlar, beyefendi! diye mırıldandı. Âni, gayr-i kâbil infisâm bir zamân içinde zekâma müracaat ettim; “aman yarabbi, beni bir müşteri zannetmesin! ya bir bayi olduğumu bildiği zamân... ah, ah pek fena bir mevki'deyim” diye düşündüm.

Fakat bir kere iş çığrından çıkmıştı. Koltuklarımı kabartmadımsa da, pekte zelilâne olmayan bir tavırla masaya kadar ilerledim ve zarfı takdim ederek arka arkaya çekilip durdum.

Müdü, kurnaz, bilmem hissettimi, derhal tavrını değiştirdi. Kıvırcık, küçük bıyıklarını ince, esmer parmaklarıyla büktü; tablaya bıraktığı sigarasını dudaklarının arasına sıkıştırdı; sonra, öyle, ayakta zarfı bitirdi ve pek uzun olmayan tavsiyenâmeyi dikkatle süzmeye başladı.

Ömrümde bu dehşetli dakikaları asla unutmayacağım: Kalbim bir demir çember içinde sıkılıyor, dudaklarım titriyor, kendimi zabta çalışmasam hüçür hüçür ağlayarak yere kapanacağım zannediyorum.

Ya red olunursam, yarabbi? diyordum. Red olunursam, herşeyden evvel buradan, böyle dayak yemiş bir kelb gibi, kuyrumğu, kulağı, düşük, zelil ve makhur çıkmak bana dehşet veriyordu.

Ah artık tahammülüm kalmamıştı, öyle anlarım oldu ki, müdü, müdü, sahibi imtiyâzmıdır, nedir, bu zalim işkencenin üzerine atılmak, elinden tavsiyenâmeyi alarak yırttıktan sonra, bir hesap pusulası gibi karmakarışık çehremsi iyice yumruklamak, sonra, ne olursa olsun defolup gitmek istedim.

O, tabi benim bu derûni tuğyanlarımdan bihaber iri göz kapaklarını indirip kaldırarak ikinci, üçüncü defa olmak üzere tavsiyenâmeyi okudu... ve bilmem ne kadar zamân sonra, koltuğuna oturarak arkasına dayandı; mazlum, derin, manasız gözlerini suratıma dikti, düşündü, düşündü.

Fakat... artık benimde sabrım tükenmişti; kurumuş, bozulmuş gay-i telâğımdan zorla çıkarabildiğim, boğuk, harharalı bir sesle: - Efendim? Diye ekledim. İsminiz? - Şemsi! - Pederinizin ismi? -Mustafa! - Vâlidenizin? - Ümmügülsüm. - Okumak, yazmak, hele hesap tutmak, bilhâssa icâp ederse beş on satırlık bir şey karalamak... bilirmisiniz? - Zannederim, efendim! Kulunuz 1322'de mâliye tahsildârı idim, efendim fakat buna bakarak beni pek câhil ad buyurmayınız, efendim. Bazen, her nasılsa mükellifât-ı kanuniyelerini ifâ etmeyen zevâta karşı, icâbında tekitler, hatta tehditler bile yazardım. Bâhusu cülüslerde, velâdetlerde uzun, uzun, fakat vicdanıma rağmen, kasideler, tarihler kaleme alırdım. Terakkîye, mecmuâ-i edebiyeye, masur fenni edebi yazılar, haşa huzurunuzdan şiirlerden yazardım. Bilmem ki efendim? Zannediyorum, efendim!

Bende işsiz gelebileceklüğünüzü zannederim. Fakat, sizi bana gönderen zatada söylediğim gibi, kadromuz dolu... ancak sizden daha fazla şeyler ümit etmek isterim: Muharrerât-ı idâre etmek gibi bâhusus daima bir muharrirlik gibi. - Yaparım efendim. - Sabah sekizde isbât-ı vücut ederek akşam saat altıda gideceksiniz. - Peki efendim! Köşeden, sanki elini kolunu oynatarak karagöz taklidi yapan bir ses: - Mesela, Suzan gibi... Suzanı bilirmisiniz? Bir yarım sağ yaparak cevap verdim - Tanımam, efendim!

Muhatabım, esmer, soluk çehreli, kara gözlerinin üstüne bir çınar sâyesi salan kalın kaşlı bir zât idi. Rugan potinlerini herkese göstermek ister gibi ayak ayak üstüne atmış, ta tavana kadar dikmişti; müstehzi, kuru bir sesle devam etti: - Te'essüf ederim! Suzan, cidden mühim bir adamdır. "Kadın(*)" gazetesinin idâre müdîrî. Bilhâssa, son sütun muharriri! Sen de böyle birisini arıyorsun, değil mi abid? Müdîr cevap verdi: - Evet, bende öyle demek istiyordum. Bilmem, Şemsi efendi bu vazifeyi ifâ edebilecek mi? - Elimden geldiği kadar, efendim! - Ümit ederim; fakat bize ispat ister, Şemsi efendi! Kitap daha beş on gün sonra çıkacak. O zamâna kadar bir makale yetiştirirseniz. Her şeyden, ama herşeyden bahse mezunsunuz: Siyâsi, edebî, ilmî mizâh... husuûsiyetiniz dahilinde her şeye... anlıyor musunuz? Sonra, artık endişe etmeyiniz, şimdi en büyük kısmınız buranın malıdır. Bu günden itibaren çalışmaya başlayınız. İçeriki odada bir masanız var; üçte refikânız oturunuz efendim! Kısa bir temennâ ile teşekkür ettikten sonra dedim ki: - Cidden teşekkür ederim, efendim. Benden memnun olacağınızı temin ederim. Fakat... - fakat... - fakat efendim, bazı şeraitim var? Ferman buyrulduğu gibi, idârenin bütün muharrirâtını büyük bir sadâkat ve dikkatle takip edeceğim, sonra, siyâsi, ilmî, edebî,

mizâhî... istediğiniz mevzularda yazı yazacağım... fakat, efendim, makâlelerimin... hiç olmazsa matbu‘aı kanûnân hürmeten, neşrinden evvel tetkîkine müsa‘ade edemeyeceğim. Bu en büyük şart efendim. Sonra, bendeniz efendim, bazen pek doğru görür, buna mukâbil, hatta divanı harblere rağmen bildiğimi, gördüğümü kendi telakkilerime göre söylemekten çekinmemek isterim. Sonra, hiss-i niyetim, kemâl-i safvetim hakkında sizi temin ederim efendim. Hele mizâhî mevzu‘larda hiç gönül, hatır tanımam; maksat bir şakadan ibaret oldu için darılanlara da omzumu silkerek, budala! demektende kendimi alamam, efendim. Şu anda cihet-i vürûdunu pekte kestiremediğim bir ses: - oo, siz şahsi bir sanatkâra benziyorsunuz! diye güldü, bu pek tabidir Abdullah Bey! Şimdi efendinin hakkı var! Bir diğeri: - şüphesiz, şüphesiz... bu sefer daha kuvvetli, mütehakkim bir sesle devam etti: - teşekkürler ederim. Bununla berâber, siyâset dedi güdülerine, mümkün olduğu kadar lakayt kalacağım. O halde gazetenin ihtimâl-i sedy-i mevzu‘u bahs olamaz, efendim. İşte ma‘ruzâtım efendimiz. Müdîr, uzun, esmer parmaklarının rücu‘ bir hareketiyle fesini arkaya attı. Fakat zannımca pek fena bir harekette bulundu çünkü fesin ona temâyülü halinde bir parça muhâfaza-i nispet mümkün iken, arkaya devrilmesi sûretiyle çehre bir arşın kadar uzadı. Bu sivri uzun simâyı siyah dar üzerinde kıvrılan bıyıklar, küçük ve sivri, eski donkişotların timsâli tasallûfünü çizdi. Bana gelince, bi‘t-tabî memnundum; çünkü yeni ustamın hali tabiyesiyle, hali tefekkürü hakkında müfit bir tetbî‘ sahibi oldum. Müdîr, bir müddet düşündü. sonra müteessif fakat müteyyin: - şartlarınızı kabul ediyorum, dedi, yalnız sizden muhâfaza-i nezâhat etmenizi rica edeceğim. Oturunuz demiştim; niçin oturmuyorsunuz? Derin bir reveransla müdîr-ü muhteremi selamlayarak tekrâr teşekkürler ettim; ve gözlerimle kendime münâsip bir yer aradım. Lakin bu taharri, bendimi tasakat bırakmadı. Düşününüz bir kere; kendinizi yalnız, yahut iki kişi karşısında zannederken, sağdan, soldan arkadan tam beş mu‘teber, mükellef zât ile muhat olduğunuz görünüz ve birer edip veya şâir olması lazım gelen bu kadar zât huzurunda bilâfütûr, hatta biraz müstehzi: “yazarım efendim, yazarım efendim, şerâitim var efendim.” diye yüksekten uçunuz, bu, hele benim gibi beceriksiz, muhîtsiz, mütevâzi bî-çâreleri ye’sinden, hicâbından çıldırtır.

Mâmâfîh, tavırlarıma, metânetime hiç halel vermeden son saftaki iskemlelerden birine iliştim.

Evet, burada: başta müdürü cerâde... karşısında; yüzünü gözünü kırıştıran, bıyıklarını karıştıran, cigara içen, her lafa karışan, gülen, düşünen, deminki muhatabı müstehzi... solda: İspirto türlü şişeler içinde, eczâne camekanlarında teşhir edilen Resim: Geçenlerde Girit'te Hâniye civârında kâin "Giru Tonazu" karyesinde Hristiyan eşkıyâ tarafından vahşiyâne bir sûrette şehit edilen Mustafa Elevâkî'nin ve Hasan Çavuş'un bedbaht yetimleri ciniler gibi, kocaman bir kafa, çıkık bir alın, seyrek saçlar, kırpık bıyıklar, nispetsiz vücuduyla diğer birisi... bundan sonra, acemi bir ressamın özene bezene çalıştığı bir fotoğraf kubyesine pek benzeyen, siyah fesli, uzun saçlı diğer bir zât.. ve yanında sırtında boz, biçimsiz elbiseyi atarsanız, has matih müstahdimine şiddetle benzeteceğiniz yine diğer bir zat olmak üzere tam beş kişi vardı. Dedim ya, Abdullah İsmet Bey, ta'bir-i diğerle bizim gibi usta, pek nâzik, pek usûl şinâs bir zat idi; alık alık bakışlarımdan derhal keşfi mana ederek, ayağa kalktı ve biraz eğlenici bir ifâde ile: Efendiler, dedi, sizi yeni tahrirât kâtibimize tanıtımama müsa'ade ediniz. [beni göstererek] Şemsi Efendi! Müdür devam etti: Baştaki sinirliyi göstererek Süleyman Bahri Bey!

Son telakkilere göre: Hâssas, mukadder, nazik... bâhusus hayali hususunda bir hint ormanı gibi karışık ve gölgeli... son [rüya-yı adem] ni okursanız, artık ma'neviyetinden şüphelenmeye hak kazanırsınız. Gazetemizin en eski fakat daima yeni şairi! Sonra, Resimli Kitap ser muharriri M. Rauf Bey! Birkaç lisan bilir, idârehaneya ancak eyyâm-ı mübârekede, yahut eşref saatlerde uğrar... ma'ruzlarımızın rivayetine nazaran eş'âra intisâb-ı meşkur; ve edebiyat hususunda oldukça mürteci... sunaların muvaffakiyetle tahririne taraftar olduğu halde, hala kasidecilikten vaz geçmez.

Üçüncü zât, Ali Suha Bey! bu memlekette belki hiç anlaşılmayacak bir sîma... bir rivayete göre: İstikbâlin karakolluk kapılarını açacak bir anahtar, yahut bir maymuncuk... hülâsa, bir fırtına.. ha, unutuyordum: "Kadın" Gazetesi'nin sahibi zî hürmeti...

Dördüncüsü, meşhur ahlakçı, gürültücü, bir top, bir dabul gibi tânân... Râif Necdet Bey! yine bir rivâyete göre: Zamânının en büyük edîbi ictimâiyesi... bâhusus ucu bucağı bulunmayan mesâhibeleriyle meşhur.

Hâzı, müdürün bu mücez, garip nutkunu kahkalarla alkışladılar. Fakat bu alkış, o kadar medit ve neşeli oldu ki ne dersiniz; müdürün belki herşeyi, hatta eski bir nazar boncuğu bile yaraştırırsa da, hiçbir zamân bir hande yaraşmayan sîmâ-yı keşmiriyyesi de dalgalandı. O halde, Madem ki herkes gülüyor, müdürde gülüyorsu. Bu hakkın bana da ihsan edilmiş olduğunu anlayarak ben de gülmeye başladım.

Müdürün, ikinci bir teminini hâmilen sokağa çıktığım zamân, kendimi bir teyyare gibi uçucu bir balon gibi hafif buldum; kalbim havalar kadar itsâ etmiş, sanki omuzlarımdan bir intihâp sandığı kadar ağır ve meşuk bir yük kalkmıştı. Şüphesiz, pek bahtiyardım.

Ateşem olmuştu: Etraf; تنها ve mütevehhim; dik yokuştan aşağı kendini bırakan geçikmişler, sert kaldırımlar üzerinde kunduralarını sürükleyerek birbir geçiyor ve Bâb-ı Âlî yokuşu, bir cami perdesi arkasında tahfûz ederek esneyen serseriler gibi yorgun ve sefil kararıyor, uyumaya çalışıyordu.

Fakat neme lazım! isterse cihan serseri kanununa cayi tatbik olsun, ben, artık eski derbeder, züğürt kadro harici, eski maliye tahsildarı Şemsi Efendi değildim.

Seri adımlarla, yeryer kandillerini yakan damağımın, tatlı, nim menur zulmeti içinde yaşayarak semte doğru yollandım. Düşünüyordum ki, demek bizim kara talih, nihâyet kırmızı dilini çıkarmış, gülümsemişti; ve dün açlığını, bir bakkalı dolandırmak sûretiyle teskîne çalışan sefil yerine, bugün, sekizyüz kuruş maaşlı, hem koca, mutenâ, nefis, zengin bir mecmu‘ânın erkân-ı tahririyesinde ma‘dut bir zât-ı kâim olmuştu ve bu az bir muzafferiyet değildi. Kalbim bu emniyet, bu gurur ile büyüdü, büyüdü, büyük bir semâ gibi teşekkürler, ibadetlerle doldu. Fakat bir an sonra, küçüldü, küçüldü, o kadar küçüldü ki bir avuç kanımı bile istiyâb edemez bir hale geldi; ve bütün dimağı, bir zehirli iğne gibi evvela küçük bir ceriha açarak, sonra hayatımı tehdit edecek kadar büyüyen bir endişe sardı.

Evet, bütün bunlar pek güzeldi, Resimli Kitap tahrirât katipliği, dâimi muharrirliği, sekizyüz kuruşluk bir maaş, müsterih bir hayat ile bikam olmak bir zavallı Şemsi Efendi için hakîkaten harika idi. Fakat yarabbi, ben bu mevki‘i hangi kudret-i ilmiye ile muhâfaza edebilecektim? Vaka, bir gaskonyalı kadar belind ve muhteşem atılarak: “siyasî, ilmî, edebî, mizâhî... ne isterseniz yazarım, yalnız kable’n-neşr eserlerimi görmeyiniz” diye böbürlenmiştir. Lakin... lakin Allah‘ım bunda ne kadar muvaffak olabilecektim?

Vak‘a... vak‘a, bazen derhatır ederim: Mesela daha idâdide iken arkadaşlarımdan birinin ser katiplikten başlayarak, yavaş yavaş musavver terakkî sütunlarına kadar yükselen bir tekâmül-ü edebî sahibi idim. Hele arkadaşımın belki yüzlere bâliğ olan meşûkalarına yazdığım sayfalar, temin ettikleri muvaffakiyetle anlardım ki cidden nefis olurdu. O, hergün yeni bir hikâye ile gelip, kendine Hoca Efendi‘ye göstermek için ön

sırada ki talebeden birini siper-i ittihaz ederek istirhâma başlar; bende tuhâf bir iştirâk-i vaka'yla, memnun ve mütecessis, gençliğimin bütün ince, ateşin tehassüsâtını bana şüphesiz külliyyen ve ebediyen yabancı kalacak kadınlara ifşâyâ çalışırdım.

Bu böyle; ama sonraları... mektepten çıktıkdan sonra baba dostlarından birinin delâletiyle maliye nezâret-i muhasebe kalemine çırağ buyruldu; yani zavallı tabî şairiyetle tamamen zıt bir âlem-i erkâm içine düştüm. Yavaş, yavaş herşeyi o ince, nâzik, perân hisler, fikirler, yüksek, zarif hayaller bütün, yabancı kuşlar gibi yuvamdan firar ettiler. Zamân geçtikçe o kadar küflü, mazlum bir hale geldim ki... bazen bakkalın tehdilerine karşı iki satırlık bir mâzeretnâme yazmaktan bile âciz kalırdım. şimdi... şimdi?...

Mütehaccir bir ye's gibi düşmemek için fenerlerden birine istinât ederek gözlerimin senelerden beri unuttuğu yaşları bol bol akıtmaya başladım. Ağladım, ağladım.

Sonra, dimağım sanki diğer bir yaprağı çevirdi; vaziyetimi o kadar tuhâf, o kadar fevkalade buldum, kah hemen gözlerim kurudu bir deli gibi güldüm, güldüm.

Bizim küçük karga yuvasına avdet ettiğim zamân, vakit pek geçmişti. Bir ayağı kırık olduğu için ucunu duvar tahtasına mihladiğim, masa üzerinde ki mumu bin ihtiyatla bularak yaktım ve karşısına geçtim. Cebimden köşe başındaki aktardan aldığım onluk kağıdı, kurşun kalemi çıkardım. Evvela bir cigara yaktım, sonra müteazzımâne öksürdüm. Daha sonra, düşünmeye, canlı, muhît bir mevzu' aramaya başladım. Fakat ben bu kuruyası kabiliyetsizliğimi bilmezmiyim? Düşündükçe beynim uyuştı, yahut sivri bir kazık halinde karanlık, murdar çamurlara saplandı kaldı. Şunu yazayım dedim. Olmadı; bunu yazayım dedim yine olmadı, o halde.. benim için Resimli Kitap sahibine bir istifânâme yazmaktan başka çare kalmamıştı.

Tam bu sırada, bizim merhum sanat tahriri hocasının notları hatırıma geldi. hemen bir gaz sandığı içine sakladığım mektep kitaplarımı karıştırarak bu kıymettâr defteri buldum. Fakat buda bana ye's vermekten başka bir şeye yaramadı. Yalnız hocamın, her dersi, kırçık sakalını karıştırarak: “düşünürseniz, düşünürseniz hatırıma bir şey gelir; işte buna “akâmet-i efkâr” derler. O halde dimağınızı terbiyeye, takviye çalışmak lazımdır. Yahut pencerenizi açınız, peri-i ilhâmın serbest serbest içeriye girmesine müsa'ade ediniz” teranesi hatırıma geldi. Mal bulmuş mağribîler gibi deminden beri niçin nazarıma çarpmadığına ta'accup ettiğim pencere koşarak açtım:

Uzaklarda zulmet, iğne yutmuş kalpler gibi aralık aralık öksürüyordu. Dikkat ettim: Etraf, fenkindeki kapanık, mazlum simasıyla büyük bir ahvere benziyordu ve evler sabahtan akşama kadar çalışarak bitap kalan terânevâ-yı barkirleri gibi sırtlarını birbirine istinât ettirerek, torbaları başlarında uyukluyorlardı.

O halde, aman yarabbi, peri-i ilhâm gibi nâzik, hâssas bir kadın, bu mazlum ahvere nasıl tenezzül ederek iner ve kalın rutubetli duvarlardan nasıl mürur ederek geçirdi.

Mâmâfih böyle olmadı, peri-i ilham gelmedi ise de ertesi gün kapıyı çalarak ev sahibi geldi, müterâkim aylıkları talep etti. O zamân bu terbiyesiz mu‘accizin yüzüne karşı kapıyı kapadım, ve dimağımın son kuvvetleriyle çalışmaya başladım. Ne dersiniz, tam on dört sayfa yazı yazdım, işte bu makale vücuda geldi.

Tahrirât Kâtibi Şemsi”

2.5.9. Dalga

Bu eser İsmail Zühdü ve Selim Rıfkı tarafından yazılan bir tiyatrodur. Bir önceki sayıda da bulunan piyesin devamıdır. Bu sayıda iki perdesi yayımlanmıştır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Dalga

Edebî Piyes

Muharrirleri:

İsmâil Zühtü – Selim Rıfkı

“38 numaralı nüshamızdan mâba‘d”

hizmetçi- Mithat Bey gelmiş, kendisini görmek istiyor... Fâhire – Peki, selamlığa alında beklesin... Râci şimdi gelir... Perran – yenge, abim (silik) çünkü aralarında fırtınalar kopuyor... Fâhire – yok canım, bu, onların samimiyetine mani değildir... (hizmetçiye) hadi çabuk ol... hizmetçi – peki efendim – çıkar- Perran – abim.. ne vakit gelir acaba... içi sıkılmasın... Fâhire – sen git... beraber konuşursunuz.. edebiyâtımız hakkında izâhat istersin... Perran – siz çıldırdınız galiba... Fâhire – Perran, artık sahte ta‘assupları bırak... ben hakikâti bildikten sonra tereddütün ne olacak sanki... Perran – ben doğrusu buna cesaret edemem.. Fâhire – şimdi öyle... sonra seni de görürüz!... bu hafta “Vakar-ı Nüsvit” makalesini (Semâ) ya gönderecek misin? Perran – pek niyetim yok. Fâhire – fakat çok güzel olmuştu... aynı zamânda Mithat’ın fikirleriyle de pek ziyade münasebetdar.. acaba ondan mı aldın... Perran – (sitemkârâne) öyle ya... zannedersem sirkat şiir gibi,

intihâl gibi şeyler bu günün modası... Fâhire – benim bugünkü sözlerim sana pek tesir ediyor. Lakin kabahat bende... bilmem ki niçin kalbini incitmek istiyorum? Bu zaten bizde eski bir hâlet-i rûhiyedir. Gençleri bâhusus kadınları teşvik edecek yerde istihzâdan kendimiz alamayız.. ve işte bunun içindir ki herşey gibi edebiyâtımızda terakkî etmedi.. mühim ve şâyân-ı iftihâr şâ'ireler yetiştirmekte geri kaldı.. fakat bizim hangi devr-i edebiyemiz maşâşa bir istiklâle malikti..

Perran – böyle olduğu halde bugünün ma'lûl şa'irleri de mevki-i ictimâiyemizi bu kesanecek yerde hayatı nüsviyemizi zehirliyorlar... ve işte bende zehirlendim. Biliniz şimdi edebiyattan ne kadar nefret ediyorum. Ah yarabbi ne olurdu? Bende bütün diğerleri gibi hissiz ve hatta biraz muta'assıp olsaydım!.. aşkım o kadar hararetle ki... fakat ben aldatıldım.. beni edebiyât ve şiir aldattı... Mithat'ın mektuplarını görseniz... Fâhire – icâp etmez.. onları Râci bile okudu... Perran – (helecân ve dehşetle) ne, Râci'de mi okudu, fakat nasıl;... hangi şüphe ile onları buldu?... Fâhire – i'tidâlini muhâfaza et... bunda fevkal'adelik yok. Şiirlerini bile Mithat'ın tashih ettiğini bilir. Fakat sükût ediyor. Râci'yi bilmiyormusun?. Ne kadar hâris-i teceddüd, ne kadar modern rûhu var... Onun eline kalsa hayat-ı nisviyeyi bile garba göre tanzim edecek... o halde size mûmâne'ât mı edecek zannediyorsun?.. Perran – pek korkuyorum yenge... aşkımız o kadar mütekâmil ki sonunda nâtamam sukutlar mahkûk... işte görüyorsunuz ya.. şiir, edebiyat hevesleri beni nederkiye sürükledi... bundan sonra.. – birdenbire sözünü değiştirerek – fakat neden korkayım... silahım, aftım sabit değil mi?.. edebiyâtımızda hayat-ı mu'âşeret-i umûmiyeyi kanatan dikenli eserlerin tehlikelerini şimdi anlıyorum.

Fâhire – böyle, Perran... biz niçin yaratıldık. Biz olmasaydık şiir olur muydu?.. biz olmasaydıksanat payidâr olur muydu?.. onlar, bütün bunları bize medyundurlar.. lâkin... kimbilir Mithat şimdi ne kadar muzdariptir... Perran – herhalde ben ondan aşığı değil... Fâhire – bence hayatta dâima istifâdeyi, hüdgâmiyeyi tatmin etmek çarelerini düşünmeli.. bundan başka hiçbirşey... hayat hep bunun üzerine kurulmuştur. Husûsiyle sen, gençsin, hevesin var.. bu gibi mütâla'aların doğrusu yanlış. Râci'yi görmüyor musun?.. her gece sabahlara kadar düşündüğü şey şehretten başka bir şey mi?.. emin ol ki bütün sayı: Bir cemiyet-i edebiye müessesesi olmak şerefi için.. yoksa meriz edebiyâtımızı bir gâye-i tekâmüle i'sâl için değil.. aslâ... “yavaşça perde inerken Perran makâm-ı tasdikte başını sallayarak” – evet pek doğru...

perde

Dördüncü Perde

Kadınlar Arasında Edebiyât

2

Sahne:4

Râci'nin evinde Perran'ın odası... süslü perdeler... ayna konsolu, şık bir kütüphâne, yazı masası, dağınık kağıtlar.. duvarlarda sanatkârane resimler, levhâlar... (silik)

Perran – Fâhire

“Perran masasının başında, sandalyede oturmuş Fâhire onun üst tarafında kanepede”

Perran – yenge, ben gittikçe fena oluyorum. Bakın bu gece yine uyku uyuyamadım, size tuhâf bir şey söyleyeyeyim mi, edebiyattan nefret bile eder gibi olduğum halde yine şiirlerle uğraşmaktan kendimi alamıyorum. Bilmem neden kalbimde müthiş, büyük bir za‘af var.. herşeye karşı... Fâhire – şüphesiz aşkın tecelliyâtı... Perran – akşam (Eylül) ü okuyordum. Hele bu melül akşamlar roman hayatına o kadar ihtiyaç hissediyorum ki... lakin bizde birkaç nâtamam romandan başka okunacak ne var?... milli kütüphanelerimiz bomboş ah... tekâmül, bilmem ama... daha pek uzak gibi... “bir müddet sükût” Fâhire – Mithat’la hiç görüştünüz mü ondan sonra?... neye karar verdin... Perran – yengecim... artık saklamayacağım... aşkın, edebiyatın bir kurbanı oluyorum. Beni mazur görün... evet karar verdik. Bugün bize gelecek... ve abimi beklerken görüşeceğiz... bilmem, nasıl.. münâsip görürmüsün... Fâhire – bilirsin ki ben böyle şeylere memani‘âtı sevmem. Esrâr-ı hayata, kavânine, daha doğrusu aşka o kadar hâdimim ki... ben de senin gibiydim.. benim de kalbimde şimdi eskiyen aşk cerihaları telakkilerde ki nevâzişi muhîtle sükûn bulurdu... öyle zamânlar olurdu ki... Perran – (sözünü keserek) ah, ne tecrübekâr kadınsın... kimbilir, bugün kalbimde ki ceriha-i aşk; bütün hararetleriyle ne iyi anlamışsındır... hem de neden ta‘assup gösterelim... bütün kavânin ta‘assup hep hırs-ı ademiyyetten, hırs-ı hayvâniyeden zuhûr etmemiş mi!!... fakat ohh... aşk önünde hepsi tarumar oluyor. (sözünü ikmâl etmeden hizmetçi girer)

Perran – birisi mi geldi?.. hizmetçi (masadaki cay bardağını alıp çıkarken) – hayır efendim... Perran – bilsen yenge.. ne müthiş, ne elim buhranlar geçiriyorum... vaktiyle kalbimin bu kadar ezileceğini tasavvur edemezdim. Fâhire – zaten kadınlarda ki za‘af-ı kalp, hissiyât onlara bazen hıyânet eder. Aldanmak temâyüllerimiz, husûsiyle mefrût-u fedâkarlarımız olmasaydı erkekler ne yaparlardı?... şimdi de öyle.. acaba senin za‘afını o da biraz hissediyor mu?... Perran – şüphesiz... hem o kadar çok ki.. geçenlerde abimin

teşebbüslerinden bahsederken demişti ki: Perran, benimde bir teşebbüsüm var.. ve bütün bunun sebebi senin aşkın oluyor... zâlim..." bakın şimdi... bu çılgınlık değil mi? Fâhire – doğru.. fakat, mazinin miratı felaketi olan bütün revabıt seye tefekküratın haricinde bir felsefeye tapdığım halde bedbinliğimi bir türlü değiştiremiyorum... edebiyâtımızın... zavallı şanlı bir milletin edebiyâtının çocuk oyuncağı derekelerine düştüğünü düşünüyorum da sızlanıyorum. Kadın, aşk, çiçek mevzu'larına inhisar eden elim bir devre-i edebiye geçiriyoruz. Bu ne kadar korkunç.. aynı zamânda ben, kadınlarımız arasında edebiyâtın o kadar tevsî'inede taraftar değilim... çünkü şüphesiz dereke hepsi yarın o bir gün, senin düştüğün mevki'e sükûta mahkûm olacak... zaten ince ve zayıf olan kadın kalbine edebiyâtın tesirleri hisleri uzandı, orasını herşeye râm edebilir... onun için felsefenin ziyâdesi, vesât-ı tefekkür bugünkü kadınlığa muzırdır zannederim.

Kendini düşün.. bulunduğun bu hâl şimdi sana herşeyi yapacak bir hasret vermiyor mu?. o halde aile ve vazife hisleri nerde kaldı?.. bence kadınlık ve tarzı mu'aşeret-i felsefeleriyle öğrendikten sonra kifâyet etmelidir. "Bu sırada Perran dâima tasdik işaretiyle ve dikkatle dinler" ancak bir asır sonra bir tedrici tekâmüle yüksek düşünmeye alışmalıyız yoksa şimdiki halde hâlimiz bir sükût-u umûmiyeden başka bir şeye müneccer olmaz... erkeklerimiz de öyle... bak işte itiraf ediyorsun: (kadın ve aşk) cemiyet-i tesis-i fikirleriyle uğraşıyorlar... halbuki bir tarafta milletin, vatanın halini düşünen yok. haklı değil miyim?.. Perran – acaba niçin gelmedi, erken gelirim demişti.. Fâhire – gülererek- gördün mü işte! herkes böyle senin gibi hudnâmisini düşünüyor.. onun için mazurdurlar... ben de buna taraftar yani hudkam olduğum halde bunları da düşünmeye mecbuûr oluyorum. Perran – edebiyatı muhayyile bizde aksi tesirler yapıyor... bundan başka... Fâhire – "sözünü keserek" yapar, yapar.. çünkü bizde elan kadınları bir alet-i haz olmak üzere telâkki ediyorlar. (bu sûrette birdenbire hizmetçi girer) hizmetçi – Mithat Bey gelmiş, içeriye aldık, Râci Bey'i bekliyor... Fâhire – peki... (hizmetçi çıkar) Perran – "helcanla" gelmiş... ah yarabbi yanına nasıl gideceğim?... – sonra saatine bakarak- Perran – daha abimin gelmesine tam iki saat var... bugün encümende müzâkere olduğunu söyledi... fırsat değil mi? Fâhire – istersen buraya çağırırım.. ben bir takım işler icat ederek aşağıda beklerim. Perran – hayır, bana kalırsa buraya gelmesi daha münasiptir. Fâhire – sen bilirsin... Perran – ayağa kalkarak – yenge, bileseniz kalbim ne büyük heyecanlarla çarpıyor... ah... ne kadar dolaşık girîvelere düştüm...

Fâhire – bu dereceye gelikten sonra bu haller, gülünç olur... hadi, bekletmeyelim, vakit geçiyor... Perran – ohh, korkuyorum, sıkılıyorum.. Fâhire – dedim ya... gülünç oluyor. Hatta münâsebetsiz bile... ben gidiyorum, sen iyi davran emi? (Perran köşede, ayakta sükût eder. Fâhire sağa, kapıya doğru yürürken yavaşça) – yarabbi, belki bu bir cinayet, bir günah.. fakat vesa‘at-ı tefekkür, felsefe... bütün bunlar ona sebep değil mi?... – çıkar Perran – yalnız- ah... ne kadar çırpınıyorum!.. aynı zamânda ne kadar mahcubum.. lakin işte mecbuûr değil miyim?. evet, gideceğim... bile bile sükût ediyorum... ah, hâin şiir... hain yalan!... rûhumu aldattın... ahmak ve hissiz olmalı bu dünyada... yarabbi?.. (kapıya doğru yürür)
perde

Beşinci Perde

Son Müntesibin Edebiye ve Fikri ve Meslekleri.. Gençler

Sahne: 5

- Râci – Mithat – Rami – Nezihe Râşit- İbrahim Cemâl – Hasan Şâzi – Ali Memduh gençler tarafından – Tekâmül-ü Fikriye- nâmıyla tesis edilen bir meclisin ictima‘ salonu... ortada ince uzun bir masa.. üzeri risâleli matbu ve kitaplarla duvar... etrafında (silik) iskemleler dizilmiş...

“Herkes, (Tekâmül-ü Fikriye) cemiyetinin nâşir-i efkârı (talab) risâlesinin son nüshasında ki, müstesnâ bir ciddiyet ve cesâretle serd olunan efkâr ve matbu‘at-ı hâvi makalelerle fikren meşgul... bazen birkaç kişi arasında tebessümler, âşinalıklar cereyân ediyor. Biraz sonra – Tekâmül-ü Fikriye – cemiyet-i reisi Nezihe Râşit ayağa kalkarak masa başında gelir... evvelâ Râci’ye ve sonra Mithat ve Râmi’ye tevcihe hitap ederek”

Nezihe Râşit – âcizâne olduğu kadar ciddi ve samimi olarak teşekkür eden (mahfel-i şâyân) ımız hakkında mübâhisadatta bulunmak istiyoruz. Bu bâbda ettiğimiz davete lütfen icâbet ettiğinizden dolayı evvelâ cemiyetimizin teşekkürlerini taktim ediyorum. Azmimiz ciddi ve müteyyindir. Nokta-i nazarımızı son derecelere kadar takipten biran ayrılacağız. bu hususta mahfelimizde teminât vererek âza meyanına dahil olan yirmi genç var. Vatanın bugünkü seviye-i mütereddidânesi, milletin hâlihazır pestisi, yirmi azim sahibi genç müfekkireden biraz mu‘âvenet ve hizmet görebilirse bu az bir şey değildir zannediyorum.

Azmimiz ciddi ve müteyyindir dedim. Bunun daha iyi anlaşılması için müsâ-adenizle programımızın bazı mühim yerlerini izâh etmek istiyorum.

Her genç verdiği teminât üzerine cemiyetimize karşı her türlü hidemât-ı fedâkârane ifâdan çekinmeyecektir.

Programımızda ki nokta-i nazarlar pek mühimdir. Biz, bu milleti, düştüğü dereke-i cehl ve ta‘asuptan şâhika-i nur ve irfâna – velev tedricen – âlâ için her türlü vezâif-i deruhte ettik. İşte en büyük gâyemiz.

bu da milletten cehl ve tazassubu kaldırmak... bundan sonra edebiyâtımız, ictimâiyetimizde terakkîsine çalışacağız. Bu vazifeler ayrı ayrı mütehasıs muharrirlere tevdi‘ edilmiştir.

Mesela: (talab) in bu haftaki ikinci nüshasına bakınız. Hasan Şâzi Bey’in ictimâi makalesiyle İbrahim Vechi Bey’in hukûk-u nisvana dâir mütâla‘atını göreceksiniz; bu makaleler böyle tevâli edecek, ve her hafta ahalimize birer nebze-i nûr ve irfân saçarak gittikçe dimağlarda tekasüf eden zulâm-ı cehli dağıtmaya çalışacaktır.

Bugün burada azâmızdan sülüs-ü mevcût bulunuyor. Kendileri, diğer arkadaşlarımızda vekâletini hâizdirler. Bunun için şimdi davetimize icâbet etmek lütfunda bulunan sizlerden cemiyetimizin gayesi, nokta-i nazarı, programı hakkında mutâla‘at, tenkidât istiyoruz...

(Nezihe Râşit bu sözleri bitirdikten sonra istifsârkârı nazarlarla med‘ulara bakarak bir müddet bekler. Müteakiben Râci mütâla‘atını şerh eder)

Râci – söylediklerinizden efkârınızın derece-i ciddiyet ve ehemmiyeti anlaşılıyor... onun için her şeyden evvel tebriğe layıksınız... bundan sonra tavsiye edeceğim şey, ciddiyetten, sebatan kat’iyen ayrılmayınız... çünkü, - gülerek- bana, bize benzersiniz... vaktiyle bendenizde, bugünün akâmet-i fikriyesini muhîtimizle muvâfık bulmayarak, yeni bir çığır, bir teceddüt bulmak istemiştım. Bu fikir için, yani eski işğâl-i edebiye-yi bir tarzı nevine tahvil için epey uğraştım.. biraz da muvaffâ oldum zannederim. Milletlerin râhı tekâmülünde böyle hadiselerin zuhûru pek çoktur. Şafak Encümeni’nde gâye-i emel pek ulvî ve mühim olmakla beraber, edebiyâtı o gâyeye is‘at edebilecek mühim amellerin mefkûdiyeti bizi ne hâle getirdiğini görürsünüz... umûmun bazîce-i istihzâsı olduk. İstihzâ ve tahkir zımnında, hatta avam beyninde bile en ziyade kullanılan ta‘bir: Sen de Şafak Encümeninden misin?.. cümlesidir... metânetsiz ve sebâtsiz bir teşebbüsün bu gibi netîceleri görülür, fakat ben, biz mazurduk... çünkü muhît, emelimize

o kadar mübâyin bir seviyede bulunurdu ki muvaffakiyeti mahal derecesinde idi... lakin siz, bütün bunları düşünerek şüphesiz daha tecrübeli davranacaksınız... ve inşallah muvaffak olursunuz...

Mithat – hakîkaten bu gölgeler memleketinde bir terakkî-i fikriyeye hâdım olacak teşebbüsâtı akâmetle karşılıyor. Fakat Râci Bey, siz daha başka türlü de hareket edebilirdiniz... her yazılan eseri memleketin ateşi irfânını tatmin etmeliydi.. siz bunu yapmadınız, ekseriyetin taraftar olduğu bir mesleği taşıladınız.. bunun netîcesinde muvaffakiyet şüphesiz mahaldi...

Râci – devam ederek- muhît, muhît, daima bunu düşünmeli.. ve ona bakarak hareket etmeli... teşebbüsünüz pek muhterem ve pek yüksek... şarkın bütün dimağlarını siyah kanatları altına alan o hivlayı maziyi bu diyardan bu zavallı esir memleketten kovmak... ikna etmek.. pek büyük bir hizmet olacaktır. lâkin emin olunuzki sizin ilk heveskar adımınızı mazlum ve umumi bir teryiv karşılayacak... binaenaleyh tedricen gitmek, muhîti yavaş yavaş manyetizma ederek beraber yükselmek daha muvâlik olacaktır.

Bu sûretle devam ederseniz muvaffâkiyet ümidi vardır, sebât ediniz...

Râmi – ihtizârından yeni kurtulan, yeni canlanan bu millet, böyle gençlere mâlik oldukça kurtulacağı şüphesiz... fakat şimdiye kadar tesadüf edilen muvaffakiyetsizliklerin daima ademi sebat ve ciddietten ileri geldiğini biliyor. Bu en mühim renginiz olsun. RâciBey pek iyi söyledi: Bizde daima sebatsızlığı tezyif ve hatta tahkir karşılıyor. Bundan mütessir olmalı ve tedricen suud etmelidir. Tebrik ederim, muvaffakiyetiniz, şâyân ve vasıtalara mütevaffik kalıyor...

Mithat – kardeşler! tebriklerimi ben de takdim ettikten sonra bir şey söylemek istiyorum... bütün samimi azimlerin birdenbire eful etmemesini isterseniz garip necdetlerden mümkün olduğu kadar ictinâp ediniz... daima müteyyin ve müttekir olmak lazımdır. Çünkü aksi takdirde bütün gayretlerinizle beraber Şafak Encümeni gibi dalga geçirmekten veya mest ve bâhir dalgalar içinde yuvarlanmaktan kurtulamazınız..

perde

327: Nisan – Mayıs”

2.6. 40. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.6.1.Fâniyi İnkırâza Sürükleyen Safâhattir – Mucizeler

Bu eser Gazzeli Cemal tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Kahraman bir sihirbazdır. Fas'ta insanlar inandıkları dinin yasakladığı şeyleri yapmaya başlamışlardır. Eser bunu konu edinir. İnsanların kendi rahatları için çiğnedikleri bu yasaklar onların sonunu getirecektir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Fâniyi inkırâza sürükleyen sefâhattir

Mucizeler

Zemzemedâr ve geniş Fas Nehri'nin i'vicâclı sâhilini öpen yeşil eteklerden biri üzerinde, tarihi bir ihtişâm ile, sönmüş debdebelerine, mübeddel fena olmuş âbidlerine müesser ve mâtemî bir nazara-i y'es ve hazan ithâf ediyormuş gibi tûrân esrar alûd, saldide bir ma'bedin sıvaları dökülmüş büyük kubbeleri altında, rengarenk harîri ihrâmlara bürünmüş birçok ruesâ-yı kabâil derin bir vecd-i istiğrâk ile adeta nîm baygın bir halde... diz çökmüş, oturuyorlardı. Bu sâf ve necîb simâlarda mütecessis bir endişenin tersîm ettiği hudûd-ı vecheye, ba'zen havf ve haşyetten mütevellid bir serâb-ı hayâlât önünde büzülüyor, kırılıyor ve sonra kalplerinden taşmaya başlayan tâkatfersâ sızıları bu amik için derin derin nefes alarak ciğerlerini şişiriyorlardı.

Gayr-i mer'i ve zinde bir kuvvet, dâimâ, mağlûb ve münkesir nazarlarını mihrâba doğru çekip cezb ediyor, gözlerinin sâhe-i meriyesine acayip ve korkunç şekilleri fırlatıyordu: Zavallı insanlar, samimi, ruhâni, bir i'tikâd-ı müşarîla açılacak semâları, pervaz edecek meleklerin beyaz ve lema' kanatlarını, daha sonra evvela hûtî mahlukların galgala-i tekbîr ve tevhîdini görüyor işitiyor gibi mebhût, lerzeşdâr... titriyorlardı.

Kapılar, pencereler, menfezler hep, hep kapanmış idi. Ma'bed persükût... harîri niscelerin en küçük temasıyla canlanacak temevvücât-ı muhtereze o sükût-ı amîki yırtabiliyordu.

Derinden, kumların düz sathını yalayarak Matra Sâhilin çimenleriyle âşinâlık eden hafif ve kuvvetsiz müveccehelerin aks-ı mühtezi uyuşturucu bir ninni gibi, süzülerek sâmi'alarına çarpıyordu.

Ma'bet, bunaltıcı ve müvehheş bir zulmet içinde kalmış idi. Yalnız anahtar deliklerini zorlayarak o karanlıkları yaran bir hüزمةi şîâ' kavuniçi renginde yaldızlı bir

şerit gibi uzanmış, üzerinde titreşen milyonlarca hardebini zerâtn raks-ı şûhuyla uyanmak istiyormuş gibi kaynaşıyordu.

Galiba semâlar açılıyordu. Çünkü hafif bir ayak patırtısı işitildi. Güçlkle seçilebilen bir gölge yavaş yavaş mihrâba doğru gidiyordu; durdu. Ellerinin havada anlaşılmas birtakım işaretler yaptığı görüldü. Yorulmuş olmalı ki bir müddet sonra kollarını da ittirdi. Derin bir heyecan âmiz ism-i celâlin in'ikâs-ı mûcâtı kabalara çarptı: Allah.. Bu terâne-i canferib ile beraber mihrâbın üzerinde birkaç defa yekdiğerini müteâ'kib şimşekler çaktı. Lafz-ı celâl bir daha titredi. Şimşekler, yine mihrâbı aydınlattı. İsm-i mukaddesin üçüncü zemzemesini müteâ'kib kapıdan, göz kamaştırıcı bir tufan nur, mihrâbın önünde duran beyaz ve uzun sakallı pîrin çehresini, vücudunu yaldızladı. Şeyh, o şiddetli ziyânın karşısında, gözleri kapalı, dudakları besîm olduğu halde bir cism-i câmid gibi duruyordu.

Nurlar aktı, aktı... Şu kadar ki bu iltimâ'ât-ı ruhâniye bütün ortalığı doldurdu. Taşmaya başladı.

Seyirciler, korkudan, haşyetten mütevellit bir (silik) içinde bîhoş...

Ortalık birdenbire karardı. Her şey söndü. Yalnız, sihirbazın çehresi bu defa parlıyordu. Hâzirûn me'yûsuna bir hükm-i vicdânî ile hep günahkâr olduklarına kanaat ettiler. Çünkü eğer onlar, bu mucizeleri gösteren pîr-i muhterem gibi âbid, zâhid bir masum kadar bî günâh olsalardı şüphesiz yağmur gibi serpilen o envâr-ı semâviye yüzlerinde cüz'i bir eser bırakırdı. Ne çare ki günahkâr idiler ve bunu kendileri de tasdik ediyorlardı. Her biri hayat-ı mâziyesini birer birer tahlîl ederek senelerce ettiği ibadeti, kasırğa gibi silip süpüren en küçük bir günah arıyordu; biri Cuma günü namazdan çıkarken bir Musevi ile konuştuğunu, o biri bir namaz esnasında dünyaya ait şeyler tasavvur ettiğini, bir beyi yemeğe besmelesiz oturduğunu bir diğeri mahallede köpeğe sopa attığını günahkarlığına sebep ad ederek hepsi düzehi bir ateş içinde yanıyormuş gibi mün'esir, müteheyyc düşünüyorlardı. Meshûr ve müsehhir öylece gözlerini mihrâba dikmişlerdi. Ne zaman gözlerini kapayacak olsalar, berk âsâ bir sür'atle korkunç, ve lûledâr alevlerin hava tabakalarını yalayarak yükseldiğini ve bu müthiş kanlı cehennemlerin bî âmân kırmızı, sarı şu'leleri içinde siyah zamanların kaynaştığını görüyor, korkularından pür telaş heman gözlerini açıyorlardı. Birdenbire arkadan bir hışırtı işittiler. Fakat hiç kimsenin dönüp bakmaya cesareti yoktu. Yalnız başları ucundan, hafif mâî bir seyyâle-i münevverenin ileri doğru hücum ettiğini görüyorlardı. Sahnâr

kayboluvermişti. Bir iki dakika sonra mihrâbın önünde bir pencere açıldı. Herkes ta'âccubundan haşyetten titriyor, dişleri çarpıyordu. Hepsinde, bu pencerenin âlemi insâni ile rahmâni arasında bir menfez olduğuna itmi'nan hâsıl oldu. Pencerenin öbür tarafı büsbütün başka bir dünya. Bir cennet idi. Geniş bir bahçe..; her tarafı sâyedâr latif ağaçların ihtizâzıyla adeta hayatı kesb ediyor. Sağda hilâl şeklinde yeşillikler.. daha ötede behiştî bir havz... bu mina fâm havzın beyaz kenarları üzerinde ince bir tül ile gezen periler nazar-ı ferîb ve füsunkâr gözlerini hâzırûna tevcîh ederek tebessümler ithâf ediyorlardı.

Faslılar akıllarını kaybedecek bir dereceye geldiler, çünkü, büyük ve muhteşem bir sarayın önünde yaldızlı bir arabada, mucize gösteren âbidi gördüler. Fattan, şûh yüzlerce peri etrafını ihâta etmiş, vakur, şahane bir refât naz ile arabanın sağında solunda yürüyorlardı. Daha ileride giden nefis ve dilber kızların ellerinde gümüştan gayet masnu' buhurdanlıklar vardı. Hafif ve beyaz bir duman dalgalana dalgalana çıkarken, ruhâni bir buhur kokusu şâmelerini telzîz etti, baygın bir halde bakıyorlardı. Araba, gülzârlar arasından geçti, büyük bir koruluğa girdi. Debdebe, tantana, saltanat onu takip ediyordu. Nihayet gâyet vâsi' bir meydanlığa çıktı. Orada nâmütenâhi insanlar vardı. Bunlar tıpkı Faslılar gibi beyazlar içinde, fakat yalnız bir ellerinde kılıç, diğerinde büyücek kalkanlar vardı. Pek muntazam bir sûrette duruyorlardı. Şeyhin arabası geçerken hepsi kalkanlarını yukarı tuttu. Araba yavaş yavaş oradan geçerek büyük bir gölün kenarına geldi. Kadınlar koşuştular, araba kapısını açtılar. Sihirbaz hükümdarlar gibi batî ve mağrûr bir rûş ile ilerledi. Sâhilde duran gayet süslü ve ipekli kumaşlarla mefrûş büyük bir kayığa girdi. Serîr hükümdarı gibi, müzeyyen, masna' bir mahalde kurulan koltuğa oturdu. Kadınlar, her biri bir Venüs gibi öylece füsünkâr ve cansız bir vaz' ile gondolun parmaklıklarına yaslandılar. Geminin atlas yelkenleri şişti. Nilfâm emvâcın telâtemiyle çarpışa çarpışa, semenfâm izler bırakarak suları yarmağa başladı.

Ma'bedde pür hayat bu halleri temâşa eden ru'sâ adeta onu takip ediyor gibi ilerlediklerini hissediyorlardı. Kimi rengârenk nurlar içinde parlayan, mücellâ bir rıhtım kenarında durdu. Sihirbaz çıktı. Maiyeti onu takip etti.

Sonra büyük bir ağacın altında durdu. Eliyle bir işaret ederek bir şeyler istedi, hemen bir seccade getirdiler, ağacın altına serdiler. Herkes dağılınca namaza durdu. İki rekat namaz kıldı. Ellerini duaya kaldırdı. Çehresi, gözleri semaya ma'tuf.. dudakları bir şeyler mırıldadığını vâzihan gösteriyordu dua hitâm bulduktan sonra kıvrıldı. Ağacın

gövdesine yaslanarak uyuklamaya başladı. Gözleri tamamıyla kapanmıştı. Apansızın, zeminden rûhâni nurlara müstağrak bir pir silkindi. Muhteriz adiyetler atarak sehârin yanına yaklaştı. Hafifçe eliyle omuzlarına vurdu. Şeyh gözlerini açarak bu latif simayı görünce hemen ayağa kalktı. Kemâl-i ihtirâm ile ellerini bağlayarak başını yere eğdi. Büyük pir elindeki murassa' kılıç uzattı. Sihirbaz kılıncı henüz almıştı. Nurâni sakalının, üstadının hemen kaybolduğunu gördü. Kılınca baktı, güldü. Sevincinden çıldırıyordu. Kılıncı birkaç defa öptü.

Sonra yüzünü hâzirûna çevirerek bir şeyler anlatmaya başladı. Sesi pek derinden geliyordu. Boğuk boğuk yalnız şu kadar işitmeye muvaffak olmuşlardı:

“Haza seyfu-nebve legad ihdâni Allahu emrini en edelküm ala sırâtı müstakim. Etbeûni ve ene emertü en ahlasküm min azabi ezzâlimîn” galiba bu bir vahi idi! Çünkü sadâ, pek güçlkle işitilebiliyordu.

Kahin, kılıncın esrâr-ı âlûd tesirini göstermek istedi. Kınından çekti. Havada üç defa tam daire resmettikten sonra zeminde bir noktaya birkaç defa vurdu. Birdenbire yer açıldı:

Beyaz kanatlı, câzibedâr yedi kadın çıktı. İhtiyarın etrafında raks etmeye başladılar. Bunlardan her birisinin elindeki ince tüllerden, birer peri daha silkiniverdi. Ortalık dilâşub meleklerle doldu. Sonra kılıncı birkaç defa havada sallanınca bütün o nefis ruhlar sönüverdi. Sihirbaz yine o mucize nemâ kılıcı yere vurdu. Zemin açıldı. Cesîm dağları sarp derin vadiler tecessüm etti. Kahin, havada uçuyordu. Bir müddet sonra pek çirkin birtakım kayalıkların üzerine indi. Orada acibü's-şekil mahluklar, kuyrukları uzun ve siyah şeytanlar arasından geçerek semalara kadar yükselen bir ateşin önünde durdu. İhtimal Faslîlar'a cehennemi gösterdi. Fakat burası pek korkunç ve cansız bir manzara arz ediyordu. Acı acı inilti işitmeye başladı. Günahkarların sadâ-yı te'limi olsa gerek..

Seyircilerin bir kısmı çoktan bayılmıştı. Birçoğu daha irtikâb ettiği günahları düşünerek pek harâretli gözyaşı döküyordu. Cehennemin kızgın alevleri havada raks ederek başka bir dehşet ibrâz ediyordu. Kahin, kılıncıyla alevler içinde bir zemin açarak ateşlere girdi. Kayboldu. Sonra bir kuş gibi silkinerek mihrâbın önünde ayakta durdu. Hemen pencereler, kapılar menfezler açıldı. Bunaltıcı zulmetler zâil oldu. Ma'bed aydınlıktı. Saf bir hava içeriye hücum etti. Artık şimdi bütün o miz'ac, veleresân mucizelerin enkâz-ı dehşeti önünde herkes başını yere eğmiş emre intizâr ediyordu. Şeyh kesik sesle hâzirûna sordu:

Ben, min tarfillah sizi zulümden, azaptan, imansızlıktan tahlîse geldim... Biat ettiniz ya mü'minîn?...

Elim bir kerih gibi titreyen sadâlar: ne'am... ne'am... cevabını verdi.

Artık bütün oradaki rü'esâ-yı kabâil, evlatlarıyla aile ve kabileleriyle bu sihirbazın mahkûmu idiler. Reis, hükümdar, veli, mehdi hâsılı bu sihirbaz istediği bir nâm ile kendisini tanıttırmaya muvaffak olmuştu. Artık herkes dağılmaya başladı. Demin birçok hayallere ma'kes olan ma'bet şimdi, sâmet sâkıt bir ebkemiyetle adeta deminki mucizelerle istihzâ etmek istiyordu. Bilâhare Fas'ın şimâlinde Rûki ismiyle icrâ-yı saltanat eden Seyyid Muhammed üç refikasıyla oturmuş konuşuyorlardı. Rûki makâm-ı serzenişte refikalarına gülerek dedi ki: - İyi ama gramafonu niye kurmadınız... daha güzel ve mükemmel olmaz mı idi. Faslı kıyafetine giren İspanyol "yetiştiremedik" dedi. Yalnız Kâyıd Hüseyin ağzını kapının menfezine yapııştırarak ezberlediği cümleleri söyleyebildi. Kâyıd Hüseyin sırtarak:

Sinematograf çok güzel tesir yaptı; dedi. Rûki bir lisân-ı samimiyetle, her ne ise muvaffak olduk. Kâyıd Hüseyin vezir-i kebirliği kazandı. İspanyol'u da hâriciye nâzırı yaptı. Fakat zinhâr işin farkına varılmasın... hepimizin parçalandığı gündür diyordu.

Aradan iki sene mürûr etmişti. Sihirbaz şimdi, Fas'ın şimâlinde Sultan Muhammed nâmıyla icrâ-yı saltanat ediyordu. Mucizelerini gören bütün rü'e'sâ-yı kabâil kendisine biatte tereddüt etmemişti. Hemen kabilelerine avdet ederek en a'lâ cins atlardan, ipekli kumaşlardan, dilber câriyelerden mürekkebe bir kâribân-ı hâzırla yurûbunu mukaddeme-i biat olarak ihdâ ediyorlardı.

Koyunlar, sığırlar, artık vadiye sığmaz derecede çoğalmıştı. Seccadeler ma'bedin nısfını doldurdu, barkirler beş yüzü geçti. Köle ve cariyeler ibtidâ âbid maskesi altında görünen bu sihirbazın hanesinde sığamaz oldu. Çadırlar kuruldu. Nâmını, iktidarını işiten kabileler fevc fevc gelip arz-ı itâ'at ediyordu.

Sayına, Tesûl Prensi, Gıyae, Beni Verayn, Beni Gazave, Reyf vesâir birçok kabâil artık sultan-ı meşrua' isyan ederek vergilerini, aşırılarını, hediyelerini Rûki'ye getirmeye başladılar. İhmallere alışkın olan Fas hükümet-i merkeziyesi ibtidâ-yı emirde buna ehemmiyet vermediyse de son günlerde tahsîl emvâli için gönderilen asâkirin orada âsiler tarafından âsiler tarafından mağlûb ve esir edildiğini işitince akli başına geldi.

Yirmi beş bin kişilik bir ordu sevk etti. Fakat bu ordu ilk müsâdemede münhezim oldu. Topları, silahları, cephaneyi, çadırları ve bütün erzağı Rûki'ye bıraktı. İkinci

muvaffakiyet Rûki'nin tezyîd-i sadâvatine pek çok yardım etti. Hükümet-i merkeziye gittikçe zayıflamaya başladı. O zaman zaman hükümeti bir bazice-i heves gibi kullanmakta olan genç Abdülaziz bu âsinin saltanatını bilmeyerek, farkına varmayarak tasdik etti, onunla mu'âhede akdetti. Elçisini sûret-i nâzikânede kabul etti. Fakat refik iğfallerini pek çok yaşatmadı. Parça parça ettirerek müsterih oldu.

Ordusunu tensik etti. Kabâil üzerine öşürler vergiler tertib etti. Evvelce kendisine itâ'at etmeyen kabilelerden pek feci' bir sûrette intikam aldı. Bütün köylerini, şehirlerini kadın çoluk çocuklarıyla birlikte yaktı. Boğuk boğuk feryatlar, istirahatlar kalbini zerrece tırmalamadı. Gittikçe hunharlığı iştidâr etti. Zulmü çoğaldıkça herkesin hayatından şüphelenmeye, kimseye emniyet etmemeye başladı. Artık vezirlerden her gün birisinin kafası uçuyordu. Katiyen kimseye i'timâdı kalmadı; nazarında bütün insanlar kendisine düşman kesilmiş gibi teccüm etti. O da, bilâ insaf darağaçlarını kuruyor, ateşler yakıyor ziftler, katranlar kaynatıyordu. “

2.6.2. Terbiye-i Teheyyüciye – Teheyyücât-ı Müfide

Bu yazı Doktor Ethem tarafından kaleme alınmış tıp-sağlık konulu bir makaledir. Yazar daha önce bu konuda yazılar yazmıştır. Bu yazdığı yazılara ve savunduğu fikirlere bazı eleştiriler gelir. Yazar bu yazısında bu eleştirilere cevap verir ve heyecanın doğru ayarlandığında çok faydalı olacağını söyler. Heyecanın özel bir duygu olduğunu anlatır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Terbiye-i Teheyyüciye

9

Teheyyücât-ı Müfide

Demek oluyor ki hissiyât en ma'kul olduğu zaman bile şahıs için muzırdır. Çünkü mülâhaza-yı ihlâl eder. O halde hayat-ı ruhiyemizden hissiyât-ı (silik) edelim? Hayır... fakat gürültülü bir surette tezâhürüne, bu hissiyâtı dikilen bu adamın bir mülâhaza-i selmiyeye gayr-i kâdir olmasına da müsa'ade etmemeliyiz.

Doktor Toloz

Terbiye-i teheyyüciyenin lüzûm ve usûl icrâsını makâlât-ı sâbıkamızda anlatmıştık; mütâla'aları hakiki bir idrâk ve tefekkür ile takip eden kar'elerde hatta “Terbiye-i teheyyüciye” serlevhasının bile bazı i'tirâzâtın önüne geçmekle müfid birçok fikirler

temhîdine vesile bulacağımızı düşündüğümüz için bu makale-i manzûmeyi yazmaya lüzûm görüyoruz.

Hissiyât – if’âl-i beşeriyenin en büyük âmilidir; halbuki biz teheyyücâtımızı zabt ve terbiye etmekle bu hissiyâtın en amîk ve şedîdlerinden birini, teheyyücâtı tenkîs ve izâle etmek istiyoruz. Fakat bu suretle mesâi-i beşeriyenin menba‘-ı hakikiyesini kurutmuş, âmil feyâzını çürütmüş, teheyyücü terbiye edelim derken hissiyâtın kuvvet ve fa‘âliyetine îrâs-ı nâkîsa etmiş olmayacakmıyız?

Bu i‘tiraz vâridir. Fakat hakiki değildir; çünkü hayat-ı tatbîkâda bu i‘tirazın bitaletini isbât edecek bir ehîne her dakika tesâdüf ederiz, halbuki tatbikatta dûçar-ı sakat olan nazariyeler hiçbir vakit hakikat ad olunmaya iddi‘a-yı istihkâk edemezler.

Hissiyât, mülâhazât-ı mantîkiyeyi tazlîm ve ihlâl etmemek şartıyla ifâl-i beşeriyeye bir âmil olmak meziyetini muhâfaza etmeye mecburdur; çünkü hissiyât pek çok defa kâzib olur; matlûb olan netice ve gayeyi unutturarak bir hedef-i muhalife doğru sevk eder. Hissiyâtın en asillerinden olan şefkat-ı vâlidayette bile ne kadar büyük hatalar, galatlar, hayaller mevcut olduğunu, evlatlarının en mütebâriz noksanlarını görmemek hususunda vâlidelerin ne kadar şâyân-ı ta‘accüb bir ‘imâ-yı rûhiye mübtelâ olduklarını her gün görmüyor muyuz?

Hissiyâtın hemen de dâima if’âl-i beşeriyenin âmil-i yegânesi olduğunu biliyoruz, dünyayı idare eden hissiyât olduğuna ma‘a‘t-teessüf her dakika şahit oluyoruz; fakat bütün terbiyelerden maksat hissiyâtın bu hâkimiyet-i muzırrasını, bu fâ‘aliyet-i müstebidesini izâle etmek değil midir? Serbest kalan hissiyât-ı sâikalara yakîn bir âmiriyet-i nâbînâ iktisâb ederek ekseriyetle hayır ve hakikate değil, güzîh, şerhe ve kaçma masrûf olur.

Beşerin emellerine, arzularına bir nihâyet tasavvuru kâbil mi? Halbuki her fert kendi nefsinde muhâkeme etsin, bizim heveslerimizin yüzde kaç kâbil-i husûldür? Tahayyülât ve tasavvurâtımız hep böyle tahkikî mümkünsüz emeller arkasında koşacak olursa her gün hayâtın fırlattığı bir darbe-i ‘anîfe ile rencide olmayacak mıyız? Emellerimiz bir nehr-i seriü’l-cereyân gibi mütemâdiyen gâyesine erişmeye çalışır, halbuki mevâni-i hayâtiyenin darbeleri emellerimizin husûlünü mütemâdiyen men‘e teşebbüs eder; ve biz bir tarîk-i hayır ve hakikat üzerinde bulamadığımız vuslat ve muvaffakiyeti elde etmek için tark-ı mua‘vveceye tevessül etmeye mecbur oluruz. Fakat

şüphesiz ki hayır ve hakîkati ihlâl edecek hileli tarîklere girişmekten ise emelleri izâleye uğraşmak daha müfîd ve müsemmerdir.

Hissiyât-ı serbesti terk etmek beşerin hayvâniyetine bir mecrâ-yı har açmak demektir. Onun içindir ki terbiye hissiyâta dâima bir dizgin vaz' etmeye, hissiyâtı mülâhaza ve muhâkeme ile terfîk etmeye çalışır. Hissiyât yalnız bir şart ile fâidelidir. Müteyyin ve ma'kul bir mülâhazaya refik olmak şartıyla. Beşerin imtiyâzı aklıdır; ancak akli sayesinde kâinata, tabiata, hayvanlara hâkim oluyor, bütün mevcûdâtın fevkine yükseliyor. Hissiyât-ı kuvâ-yı akliyyeye, mülâhaza-i mantıkiyyeye, muhâkeme-i selîmeye, idrâk-ı ma'kûle mütşkâran oldukça ve kuvâ-yı akliyenin arkasından yürüdükçe müfîd olur, fakat her ne zaman öküzün önüne geçirilen sapan gibi mevki' tebdîl eyleyecek olursa neticede hüsrân ve muzırrattan başka bir şey tebeddül etmez. Hem de bir müellefin dünyada o kadar çok romanı var ki... dediği gibi biz de o kadar çok hissiyât var ki bu hissiyâtı tenmiyyeye ve serbest-i terk etmeye hiçbir ihtiyaç yoktur diyebiliriz. Terbiyenin herhangi nev'i olursa olsun hissiyâtı zabt ve idare maksadını ta'kib eder,, hissiyâtı serbest bırakmak terbiyeyi inkar etmekle birdir.

Böyle olduğu takdirde terbiye-i teheyüciyyede adâvet-i hissiyyeyi ezmek lüzûmunu beyân etmekliğimizin isabeti derhal anlaşılır. Husûsiyle ki bizim burada ezmek istediklerimiz asîl ve necîb olan hissiyât değil, fakat gürültülü muzı, muharrib ve dağınık olan hissiyâttır; biz feverânât-ı hissiyenin kuvâ-yı akliyyeyi kör eden gürültülerini, tezâhürât-ı heyyiciyyesini mahvetmek istiyoruz. Metânet-i muhâkemeyi tazlîm eden, irâdenin fevkine çıkmak isteyen hissiyât nasıl kâbil olur ki müfîd olabilsin? Kaptanı sersem eden bir deniz fırtınasının adem-i sükûnetini temenni ve taharri etmemek geminin vârid-i hâzırı olabilir?

“Madam Severin diyor ki: “Bir başkasının felâketine karşı onun elemine iştirâk ettiğimizi, kederinin aks-i sadâsı olduğumuzu, ona acıdığımızı çehremizde vâzihan göstermek kadar lüzumlu ve müesser bir tezâhür-i şefkat mevcut değildir. Halbuki bunlara, bu düçâr-ı za'af olmuş kalplere, bu acılı ruhlara ilaç olmak üzere soğuk bir şefkatin tesellisinden başka bir şey vermeyecek miyiz?” fakat bu tekdîr benim beyân ettiğim kâide-i ahlâkiyenin esâsına dokunmaz zannedirim. Çünkü muzdarip olanlara şefkat ve muhabbet gösterilmesine muhâlif değilim. Yalnız ben, hatta onlar için dahi, elemeleriyle akd-i iştirâk ederek tezâhürât-ı teheyüciyye-i hâriciyyede bulunmayı fâidesiz

görüyorum. Bana kalırsa daha sâkin olan ve daha sakin olduğu için daha ziyâde istirâhat verilen ve daha iyi bir nâsih olabilen şefkatin te'siri daha emindir" (Tuluz)

Avam beyninde câri bir i'tikada nazaran tezâhürat-ı teheyyüciye ne kadar vâsi', şedîd, mebzûl ve gürültülü olursa teheyyücün unsur-ı vicdâniyesi, hâlet-i idrâkiyesi o kadar mahdûd, sâkin ve seri'ü'z-zevâl olur. Derin bir keder gözyaşları ile müterâfik olmadığı takdirde daha ziyâde devâm eder, vicdânı daha müesser sûrette işgâl eder; fakat gözyaşlarının boşanmasına müsâ'ade edilirse fa'âliyet-i asabiye bu tezâhür-i harici sayesinde suhûletle dûçâr-ı insirâf olur, yorulur, sükûnete yüz tutar; ve hâlet-i vicdâniye dahi kesb za'if eder. Hakîkaten pek çok defalar görülür ki heyecanlarını gürültü ile izhâr edenlerde ye's ve elem daha az imtidâd ettiği halde bilakis gözyaşlarını zabtedenlerde, insirâf etmeye meydan bulamayan teheyyüç şiddetini dahile doğru teslîd ederek bilakis vicdanımızda husûle gelen te'sir ve te'lim daha şedîd olur. O halde teheyyücün insirâf-ı zâhiresine müsâ'ade etmek daha muvafık mı? "Fakat bu itiraz teheyyücün tezâhürât-ı hariciyesi esnâsındaki hissiyât ile tezâhürât-ı mezkûreden sonraki hissiyâtı birbirinden tefrîk etmiyor. Tezâhürât devam ettiği müddetçe teheyyücün hissettiğimiz te'siri bakidir; fakat merâkiz-i asabiye dûçâr insirâf olduktan sonra tabi'idir ki bunu sükûnet takip eder" (Rîbû). Demek oluyor ki teheyyücü izhâr eden fa'âliyet-i azliye-i hâriciye teheyyücü zayıflatmaz, bu fa'âliyet esnâsında, gözyaşlarıyla enîn ızdırâbımızı izhâr ettiğimiz zamanda teheyyüç daha büyük bir şiddetle bizi müteellim eder. Fakat üzerine konduğu vücudu yiyip kemiren bir buhrân-ı humûyunun yangınına meşâbe hâd ve şedîd bir te'sir ile mutasarrıf olarak nihâyet dûçâr-ı zevâl olur. Tezâhürât hariciyeye müsâ'ade etmediklerinden dolayı te'sirleri daha derin olanlara gelince bunlarda his ve te'limin daha şedîd olması tezâhürün noksanından değil, fakat tahayyül ve dikkatin daha amîk ve medîd bir sûrette hadise-i heyyciyye üzerine merkûz ve mün'atîf kalmasından neş'et eder. Halbuki bizim maksûdumuz olan terbiye-i teheyyüciyye yalnız zabt tezâhürâta münhasır değildir; fa'âliyet-i azliye-i hariciye terbiye-i teheyyüciyyenin ancak bir cüz'üdür; bunun kadar müesser diğer bir âmil daha vardır ki o da tahayyülatımızı tesvik ve irâde eylemektir. Biz terbiye-i teheyyüciyyenin yalnız bir terbiye-i akliyeden ibâret olduğunu iddia etmedik; bu terbiye-i akliyeden bazen daha mühim olan bir terbiye-i akliyenin mevcut olduğunu ve binaenaleyh en ziyâde tasavvurât ve tahayyülâtımızı men' ve tevkîf için çalışmaktığımız lazım olduğunu beyan eyledik.

Tehayyüçâtı zabt eylemek sıdk ve samimiyete muhâlefet demektir; halbuki sıdk , sincerite, özü sözü bir olmak, i'mâk-ı ruh ve kalpte hissedilen te'sirât ve te'limâtı hiç tahriv etmeksizin olduğu gibi izhâr eylemek bir fazilet değil midir? Teheyüçâtı zabt etmek bu faziletin izâlesini icâb etmekle muğâyir-i ahlak olmaz mı?

Fi'l-hakika teheyüçât-ı sıdk ve hatta mecbur bir sıdkı icab eden bir nev' serhoşluğa benzer mûcât-ı heyyciyyenin feveranları taht-ı te'sirinde, mesela bir meserret gayr-i muntazıra ve şedîde esnasında melekât-ı rûhiye bulutlanıp tenkîd, mülâhaza ve irâdenin zevâle yüz tuttuğu hengâmede bütün sahne-i şıklıye perdesi açılmış bir tiyatro oyununa kesb-i meşâhebet eder. Ruhun bütün hissiyât ve tesirâtı tamâme-i üryânisiyle meydana çıkar. Bir serhoş ve hatta bir mecnun nasıl büyük bir sıdk ve sufuvvetle bütün hissiyâtını meydana dökerse bir müteheyyc dahi aynı sufuvvet ve samimiyetle hiçbir gizli hissini bırakmaz; medeniyet ve mu'aşeretin, nezâket ve terbiyenin giydirdiği libaslar rûhi terk ederek âsâr-ı nefise-i kadîmenin mahremiyetten mağara çıplaklıkları tanzîr eder. İşte bundan daha hakiki bir sıdk ve safvet nerede bulunur? Bu sıdkı mecbûri kılan heyecanlar birer âmil-i fazilet oldukları halde nasıl olur da biz bu heyecanları setr ve zabt etmek lüzûm ve fâidesini telkine çalışıyoruz?

Sıdkın bir fazilet olduğuna şüphe yok; fakat bütün efrâd-ı beşeriyenin düşünceleri, takdir ve muhâkemeleri, tenkîd ve mülâhazaları bütün çıplaklığı ile tezâhür eylemiş farz eder ve bu çıplak ruhlu efrâdı birbiriyle karşılaştırırsanız hatta hayat-ı ictimâ'iyeyi mümkünsüz kılacak bir herc ü merc husûle geleceğini anlamak müşkil değildir. Bizim safahât-ı ruhiyemiz hiç kimseden gizlenmeye muhtaç olmayacak derecede ulvi, lekesiz ve necip olursa, diğerlerini rencide edebilecek mülâhazattan tamamen biri bulunursa o vakit bu saygı samimiyet ve sıdkta bir ziyân görmezdik; fakat beşeri bu seviye-i ulviyeye is'âd edinceye kadar bildiğimiz ve bilmediğimiz noksanları hemen meydan-ı alâniyete ihrâç etmemek mu'aşeret-i ictimâ'iyenin en ibtidâi ve en lüzumlu ihtiyaçlarıdır. Terbiye, nezâket, hüsn-ü müa'şeret gibi hayât-ı ictimâ'iyenin levâzım-ı mücbiresinden olan fezâilin kâffesinde sıdkta büyük bir muhâlefet mevcuttur, fakat bu muhalefet-i siyâsiyesindedir ki hayat-ı ictimâ'ie kâbil oluyor. Ahlâkiyet ile adem-i ahlâkiyeti birbirinden tefrîk eden ve daha doğrusu birbiriyle birleştiren hudûd o kadar mühim ve giriftar ki nazarıyla ifrâd derecede inhimân bu hudûdu kolaylıkla parçalatabilir. Şurasını da söyleyelim ki zabt ve ihfâ mutlaka ma'dûmiyet sıdk, kezb demek değildir. Her bir te'sir ve te'limi, muhâkeme ve tenkîdi adem-i izhâr o tenkîd ve muhâkemenin aksini

beyân etmek değil fakat muhâtabları cerîhadâr edecek bir adem-i nezâketten imtinâ‘, bir sükûttur ki en basit bir terbiye bile bunu icâb eder. Hepsi bir rûh-ı mevcûd değildir ki hepsi bir noksanı hepsi bir şâibeyi hâiz olmasın; fakat bu noksanı izhârda ne fâide vâd, varsın nekâb-ı terbiye ve nezâketimiz tahtında müstevir kalsın.

Terbiye-i teheyüciyye de nazar-ı dikkate alınacak diğer bir mesele daha var. Her teheyüç muzır değildir. Her hasen muzır olmadığı gibi. Avâmil-i hissiyeyi bir ünvân-ı irâde ile zabt ve tasvîk eylemek terbiyenin şerâit-i asliyesindedir. Ma‘mafih hissiyâta istinâd etmeyen, hissiyât-ı müfideyi tenmiye ve tevsî‘ etmeyen terbiye dahi hiçbir zaman bir terbiye olamaz. Nasıl hissiyâtın vahşet ve adâvetini mahvetmek ve fakat bize lüzumlu ve müfid olan hissiyâtı tağdiye ve takviye etmek levâzım-ı terbiyeden ise hissiyâtın daha amîk ve ma‘zalları olan teheyücât hakkında dahi aynı kaideye riâyet etmek icâb eder. Bu nokta-i nazardan (Ribû) yu ta‘kiben teheyücâtı ikiye tefrîk etmek birine nâzik diğerine kaba, birine ulvî diğerine suflî, birine insanî diğerine hayvanî tesmiye etmek kâbildir. Hiddet, gazab tahavvür, kin, nefret, intikam gibi teheyücâtı galîza ikinci kısımdan, kaba, suflî ve hayvanî olan teheyücattan ma‘duttur. Fakat bunların yanında diğer dört nev‘ teheyüc daha vardır ki evvelkilerden müştak ve evvelkilerin tekâmül-i tedricisinden ve gittikçe kesb-i itlâk (Abstraction) etmesinden müşkil olmakla beraber nâzik, ulvî ve insânî kısmı adâdına dahildir: teheyüc-i dinî, teheyüc-i ahlaki, teheyüc-i bedî‘, teheyüc-i aklî gibi; bu teheyücât-ı ulviyede bir tehevür ve hiddetin mahsûsâtından olan kabalık, vahşet-i akliye, iftirâs-ı mecnûnâne mevcut değildir; hatta bunlar harici olmaktan ziyâde derûnudur, amik ruhumuzda uyananlar bir idrâk-ı teheyücten ibârettir. Teheyücün anâsır-ı lâzimesinden biri olan fâ‘liyet-i azliye burada fevkalade kesb-i za‘af eylemiş ve gayr-i mahsûs bir dereceye varmıştır. “Bu da şâyân-ı ta‘accub değildir. Çünkü artık burada biz bir hülâsa-i teheyücten, hâlet-i mutlaka-i teheyücten, bir hâlet-i mutlaka-i teheyücten, bir teheyüc taslağından (sehema) (Rîbû) başka bir şey bulamayız. Her biri hissiyât ve ta‘kilâtın bir terekki ve hatta bir icâd-ı beşeriye müneccer olan bu teyhücât-ı ulviyeye hücum etmek kimsenin vârid-i hâzırı olamaz. Bunlar fevkal‘ade asildir, bir zerresine bile dokunmak kudsiyâta dokunmak kadar günahdır.

Terbiye-i teheyücden bahsettiğimiz zaman burada zabt ve men‘ değil, tevsî‘ tahanniye nazar-ı dikkate alınmak icâb eder.

Ma‘ mâfih teheyycât-1 asliye ve ulviyenin dahi süfliyata mütekârin olan nev‘ileri yok değildir. Hakâyık-1 diniyeyi hakikâten his ve idrâk eden ervâh-1 aliyede görülen safvet ve necâbete mukâbil nice mütedeyyinler vardır ki dinin yalnız zevâhiri ile itsâf ederek gürültülü tezâhürât ile hatta hakikat-i diniyeyi bile ifsâd ve ihlâl ederler. Mütedeyyin denilince her bir ferdi aynı his ve idrâk sahibi farzetmek hatadır, niceleri vardır ki hiss-i diniyeyi hiss-i menfa‘atin, hiss-i tahfuzun, hiss-i istibdâd ve tahakkümün bir altı makâmında kullanılırlar. Teheyycü-i dini fi‘l-hakîka bir hiss-i asîl ve ulvîdir, fakat böylelerinde bil‘akis hayvanî ve suflî bir şekle mütegâridir. Teheyycât-1 ulviye hakikaten ulvi olmadıkça, hakikaten vicdâna nüfûz eden bir idrâk-1 mahsûs ile müterâfık olmadıkça muzır ve suflî olan kısma, hiddet ve gazab gibi nefret ve istikrâhı celb ederek zabt ve tevkîf eylemesi icâb eden kısma dâhil olur.

Zulme, haksızlığa karşı isyân, zulmün mazarratlarını binnefs his ediyormuşuz gibi bir idrâk-1 mahsûs neticesinde tahassül eden isyân-1 mergub ve müstahsin bir teheyycü-i ahlâkiye delildir. Fakat bu isyan ve müdâfa‘âda hadd-1 lâzımı tecâvüz edecek derecede ileriye gitmek, zulmü men‘ etmek hususundaki teşebbüsât ile bir zulüm diğere sebep olmak bu teheyycün fazilet ve mergûbiyetini izâle eder. Binâenaleyh teheyycü-i ahlâki bile dûçâr-1 dalâlet olduğu, tezâhürâtında müferret feveranlar ile müterâfık olduğu zaman zabt ve menz edilmesi icâb eder.

Teheyycü-i aklî hakâyık-1 ilmiyenin keşif ve taharrisinde fevkal‘ade amîk bir tecessüs ile müterâfık bulunur, keşfiyât-1 beşeriyenin âmil-i yegânesi olan bu tecessüs mergubdur. Fakat keşfiyât-1 ilmiye taharrisıyla meşgul olan bir âlem ile komşusunun esrârını gözetlen bir çapkının ikisi de aynı hiss-i tecessüs taht-1 te’sirinde hareket ederler; fakat kim inkâr edebilir ki ikincisini izâle lüzumlu bir vazife-i ahlâkiyedir.

Hülâsa teheyycün tezâhürât-1 hariciyesi, gürültüleri, feveranları, vulûleleri, delilikleri ne kadar vasi‘ ve şedîd olursa teheyycü dahi o kadar suflî ve hayvanî olur. Tezâhürât-1 hariciyeyi teheyycün derece-i sufliyetine bir müzeyyen addedebiliriz; tezâhürât-1 hariciye ne kadar şedîd ise teheyycün lüzûm-1 terbiyesi, yani zabt ve tevgîfi dahi o derece lüzumlu olur. İşte bu kâide-i umûmiye nazar-1 dikkate alınınca ale‘l-umûm terbiye-i teheyycükiye hakkında vârid olan itirazları red edebildiğimiz gibi teheyycâtın hangilerine rağbet etmek ve hangilerini men ve izâle etmek lâzım olduğunu anlarız.”

2.6.3. Yirminci Asırda Coğrafya

Bu yazı Faik Sabri tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Bu yazıda yazar coğrafyanın ülkemizde maalesef gerekli ilgiyi görmediğinden bahseder. Hatta bazı başarısızlıkların sebebini bun abaglar. Ama coğrafya tüm bilimlerle ilgili bir alandır. Yazar bundan bahsederken başka ülkelerden de örnekler verir. Coğrafyayı herkesin bilmesi gerektiğini söyler. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Yirminci Asırda Coğrafya

Herkesin öğrenmesi, bilmesi lazım gelen ma'lûmât-ı umûmiye meyânında memleketimizde en az tatbi' ve safahat ve terakkiyâtı en az takip edilmiş olan fennûndan biri de coğrafyadır. Devr-i meşrûtiyetin hulûli ile beraber vâsi' evlekâmızı her türlü terakkiyât-ı beşeriyeden hissedâr etmek, hazâin-i tıbbiyemizde istifâde esbâbını ihzâr ile servet ve menâbi'-i iktisâbımızı tezyîd eylemek istiyoruz. Vâsi' yâblarımızdan, münebbet ve mahsûldâr vadilerimizde zirâatimizin terakkisi esbâbını arıyoruz. Ticâretimize ruh vermek için vesâit-i nakliyemizi ıslâh, temyûr yollarımızın adedini tezyîd, limanlarımızı ihyâ ve müvâredât ve mürâselatımızı tanzîm ile memleketin muhtelif aksâmı meyânındaki münâsebet ve revâbıtı tezyîd ve te'min etmek arzu ediyoruz. Fakat bütün bu programların hüsn-i tatbiki ile netâyici müfide istihsâli için memleketimizi iyice tanımak, teşkîlât-ı tab'iyesini, işgâl ve avârızını, iklimini bilmek, tahavvülât-ı cûyesini tetkîk ve mütâla'a etmek ve'l-hâsıl erbâb-ı ihtisâs elinden çıkmış ma'lûmât-ı cedîdeye istinâd etmiş bulunmak lâzım geleceğini unutmamalıdır.

Bu gibi teşebbüsât, bâhusûs erbâb-ı ihtisâs yetiştirmek az zaman zarfında vücûda getirilebilecek meselelerden değilse de halk meyânında bâhusûs bir vazife-i ictimâiyesi olanlar nezdinde bu gibi ma'lûmât-ı cedîdeyi tetbi' ve tahsîl hevesini uyandırmak en evvel düşünülecek noktalardandır. Bâhusûs coğrafya gibi insana yaşadığı muhîti, münâsebetlere giriştiği kıtaların ahvâl ve terakkiyâtını öğreten bir fenin hemen her şa'be-i hayata, her meslek-i ma'îşete intisâb edenlerce derece-i lüzûmu bedfihyâtından olduğundandır ki coğrafya bugün her memlekete ve bütün derecât-ı tahsilde mühim bir mevki' işgâl ediyor. Yalnız şurasını nazar-ı dikkat ve te'emmüle almalıdır ki coğrafya fenni bundan otuz sene evvelki şeklinden artık çıkmış, son kademe-i tereddüdünü de atarak maksadı ve gâye-i asliyesine muvassal tarîk-i terakkiye girmiş ve fennûn-ı hâzıra meyânında kendine ayrıca bir mevki' hazırlamıştır. Vaktiyle coğrafya tahsîli birçok

isimler öğrenmek, bunları zihinde muhâfaza ile sırası geldikçe bir tanesini unutmadan tekrarlamaktan ibâret sayılıyordu. Bir memleketin vilâyâtının isimlerini, bunların beherinin merkezini, sonra sancaklarını, nâhiyelerini birer birer sayabilen, her birinin hudûdunu, mesâhe-i satıhlarını en son rakamlarına varıncaya kadar doğru söyleyebilen ve'l-hâsıl papağan gibi ezberlemiş ve birbirleri arasındaki münâsebât ve mukâreneti katiyen düşünülmezsizin hıfz edilmiş birçok esâmiyi, erkâmı sıralayabilen kimse âlim bir coğrafya şinâs addolunuyordu. Bu cihetle eski coğrafya şinasların elinde coğrafya fenni karışık ve fâidesiz bir eser olmaktan ibâret kalarak maksat ve gâyesini tamamıyla kaybetmişti. [1]

[1] Coğrafya tahsili için katiyen isim ve rakam hıfzına lüzûm yoktur iddi'asında bulunduğumuz zannolunmasın. Yalnız eski coğrafyada bu nokta fevkal'ade mübâlağaya uğratılmış ve bütün tahsil yalnız bu emele hasredilmiş olduğu ve bunun büyük bir hata olduğunu göstermek istiyoruz. İleride coğrafya tahsilinin usullerinden, mekâtib-i ibtidâiye, tâliye ve âliye de sûret-i tedrisinden bahsettiğimiz sırada bu ta'dâd-ı esâmi ile îzâh ve muhâkeme tariklerinin ne vechle te'lifi icâb edeceğinden tabi'i bahsedeceğiz.

Burada coğrafyanın bu tarîk-i sakîminden ne sûretle kurtulduğunu ve ma'lûmât-ı muhtelif-i beşeriyenin terakki-i mütevâliyesi sâyesinde sâhe-i tetbiâ'tı gittikçe genişleyerek nihâyet kimlerin himmet ve gayretleriyle terakkiyât-ı hâzıraya mazhar olduğunu îzâh edecek değiliz. Bu noktalar ayrıca mutâla'a zahmetine değer. Yalnız coğrafyayı Osmânlı kar'elerine bugünkü şekli altında göstermek, memleketimiz gençlerine onu belli başlı bir fen olarak takdîm etmek, ve bu noktaya ma'lularımızın nazar-ı dikkatlerini celbetmek isteriz. Memleketimiz gibi muhitlerin en evvel düşünmesi icâb edecek fûnûndan biri de coğrafyadır. İstiklâliyetlerini pek yakın zamanlarda elde eden genç komşularımızın terakkiyât-ı hâzırayı ne kadar yakından ta'kib ettiklerini göz önüne getirelim ve bugün Yunan'ın bir (Kalikopolos), Sırbistan'ın bir (Sojik) yetiştirmiş olduğunu da unutmayalım, biri Atina, diğeri Belgrad dârü'l-fünûnunda coğrafya ma'lumları olan bu iki zevâtın isimleri bizim muhitimizce meçhûl olabilir. Fakat Avrupa ve Amerika mehâfil-i ilmiyesinde muhterem birer mevki'leri vardır. Birinin adalar denizi havzasına diğerrinin Balkanlar'a, Makedonya'ya ve Arnavutluk'a ait tettebbu'ât coğrafyası Almanca ve Fransızca'ya tercüme olunmuştur. Bugün memleketimizin böyle birçok mühim aksâmına ait ma'lûmât için ecnebi müelliflerin âsârına mürâca'âta mecbur kalıyoruz ki bunun da bizim için ne büyük bir şeyn olduğunu dâima tahattür etmeliyiz.

Coğrafyanın son zamandaki terakki ve tahavvülü, küre-i arz ile sekânî arasında ki münâsebâtı taharri sûretiyle vücûda gelmiştir. Evvelce coğrafya arzı ta'rif ve tavsîf ile iktifâ ediyordu. Bir kıtanın sevâhilini, körfezlerini, burunlarını, adalarını, dağlarını, nehirlerini, göllerini, isimleri, irtifa'ları, amikları, vesa'tleri ile sayıp dökmek coğrafyada fevkal'ade behre sahibi olmak için kâfi idi. Fakat insanların yaşadığı muhiti bu suretle ta'riften ne fâide istihsâl olunabilir? Bu işgâl ile fa'âliyet-i beşeriye arasında ki münâsebâtı bilip takdîr edemedikten ve hâdisât-ı arziyenin insanların terakkiyatı, tekâmülatı üzerine ne derecelerde ve ne gibi te'siri olduğunu anlamaktan ve hâdisât-ı tabi'iyenin esbâbı aranarak ne gibi sebeplerin ne gibi netâyic tevli'd etmeleri zarûri olacağı takdîr edilmedikten sonra coğrafya ile iştigale ne lüzûm kalır.

Teşkilât ve vuku'ât-ı beşeriye ile hâdisât-ı tabi'iyeye arasında gâyet kuvvi ve dâimi münâsebât ve irtibât mevcuttur. Teşkilât-ı tabi'iyenin bazen en âdi ve ehemmiyetsiz görünen öyle noktaları vardır ki o toprak üzerinde yaşayan akvâmın sûret-i taksimine, tarz-ı ma'îşetlerine, ahlak ve tabi'iyetlerine, meskenlerine işgaline, şehirlerin ve yolların vaziyetine büyük bir tesiri olur.

Mesela insanların gerek kendileri gerek beraberlerinde bulundurdıkları hayvanât-ı ehliye için suya muhtaç olduklarından meskenlerini su menba'larına yakın te'sis etmek isterler. Bu cihetle manba'ların vaziyet ve sûret-i taksimi bir nâhiyedeki köyler ve mesâkinin mevki' şekli ve vaziyeti işâra hizmet ettiği gibi bir haritaya atf-ı nazar ederek şehirlerin ve köylerin şekli ve sûret-i taksiminden ne cins ve tabi'atta bir arazi üzerinde mini olduklarında istidlâl etmek mümkün olur. Arazi pek ziyâde kâbil hülûl olur, yağmurlar hemen topraktan sızarlar ise bu gibi yerlerde menba'ların adedi az fakat suları mebzûl olduğundan çiftlikler ve köylerin menba' etrafında toplanmış oldukları görülür. Bilakis gâyet sulak arazide, hemen her adımda bir menba'a tesâdüf olunan yerlerde mesâkin gâyet dağınık bir halde bulunur [1] Fransa'nın (Şampani) ve (Murvan) eyaletleri bu iki şekl-i coğrafyaya güzel bir misaldir. Bir memleketin arzı üzerinde mevki', şekli, teşkilât-ı tabi'iyesi, iklimi orada yaşayan kavmin tarih-i tekâmülünü, safahat-ı ictimâ'iyesini îzâh eden en esaslı sebeptir. Bugün İngiltere nâmının telaffuzu zihinlerde büyük bir servet iktisâsı ve ticâriyeye mâlik bir memleket fikrini uyandırmak için kâfidir. Lakin bir harita üzerinde Britanya Adaları'na atf-ı nazar edenler İngilizler'in mazilerini tarihlerini de mefkûreden geçirecek ve bu iki nokta-i nazarı birbirleriyle mukâyese edecek

olurlarsa bu adaların Avrupa kıtasından tamamıyla ayrı bulunmasının, İngiltere'nin tarihi üzerinde ne büyük te'siri olduğunu görürler ve takdir ederler.

Bir memlekette servet ve kuvvet-i tabi'iyet ile beşeriyetin mesâi-i müşterikesi mahsûlüdür. Birinin bahş ve ikrâmı diğerinin zekâ ve fa'âliyetine inzimâm ile bir milleti minnet ve refâhiyetin en yüksek kademesine îsâl eder. Tabi'iyât-ı mevâd-ı ibtidâiyeyi i'tâ eder. Ve aynı zamanda, fakat gayr-i muntazam ve nâkâbil istifâde bir halde, bu mevâd-ı ibtidâiyenin tahavvülâtına medâr olabilecek su, rüzgar, buhar, elektrik gibi (silik) verir. İnsanda kuvâ-yı tabi'iyesini sarf ederek mesâisi ile ve mukaddem bir sa'yin mahsûlü olan âlât, edevât, mühimmât gibi sermâyesi ile bu menâbi-i isti'mâl ve tabi'iyâtın bahşâişi olan hazâin-i asliye ve esâsiyeyi zeka ve fa'âliyeti ile servet ve refâhiyetine hâdim bir şekle ifrâ' eder.

Bu gibi işkâl ve ta'rifâta bizim memleketimiz dâhilinden misaller getiremediğimizden dolayı ma'zûr görülmeliyiğm. Ma'a't-teessüf biz de bu gibi tatbi'ât henüz icrâ edilmemiş olduğundan ve sâik elde etmek pek müşküldür.

Almanya'da fa'âliyet-i beşeriyenin bir asırda ne büyük tahavvüller vücûda getirdiğini tasavvur etmeli. Daha geçen asrın başlangıcında Almanya fakir ve kıymet-i iktisâdiyece pek az müterakki bir zirâ'at memleketi idi. Hâli hazırda Almanya İmparatorluğu'nu teşkîl eden ve altmış beş milyon nüfus besleyen arazide o vakitler ancak 25 milyon nüfus vardı. Bunun da dörtte üçü kırlarda yaşar ve üçte ikisi teşebbüsât-ı zirâ'ie ile meşgul bulunurdu. Vesâit-i nakliye hem az hem de fena idi. Posta muâ'melâtı ağır, bozuk, pahalı idi. Viyana mu'âhedesi Almanya'yı gerek siyaseten gerek iktisâden parça parça etmiş, bırakmıştı. Memleketin hemen her tarafında birçok tâli gümrük hudûsu dâhil ticâreti fa'âliyetten düşürmüştü. Sanayi' nâmına ortada bir şey yoktu. Köylü kendisine lüzûmu olan edevâtın birçoğunu kendi yapıyor, buna mukâbil birçok erbâb-ı san'atta bir parça toprakta zirâ'at etmek sûretiyle ekmeklerini tedârik etmek mecbûriyetinde bulunuyorlardı. Fakat muhît-i te'sirini gösterdi. İngiltere gibi Almanya'da birdenbire sanayi' memleketi oldu. Nüfus hârikulâde bir sur'atle arttı. Memleketin fa'âliyet-i ticâriye ve sana'iyesi harikalar gösterdi. Şu sûretle ki bundan on beş sene evvel Almanya ticâret nokta-i nazarından düvel-i mua'zzama meyânında dördüncü gelir ve İngiltere, Fransa ve Amerika'yı geçerek ikinci sırayı işgâl etti.

Profesör (Theobald Fişi) İberik Şebe cezîresi üzerine yazdığı bir eserde Portekiz Hükümeti'nin nasıl olup da asırlardan beri istiklâliyetini muhâfaza ettiğini îzâh ediyor:

Portekiz, İspanya'nın Valnes ve Endülüs gibi her cihetten yayları ile mahdûd diğer müdevver vadilerinden pek farklı değildir. Lakin Portekiz bu vadiler meyânında İspanya'dan üç büyük nehir derin ve sarp geçitleri, derbendleri ile ayrılan yegâne parçasıdır. Bu boğazlar birçok silsile-i cibalden daha müesser bir ratbî-i hudûd vazifesini ifâ ederler. Sâniyen: Şebe Cezire'nin diğer aksâmındır ziyade, Portekiz denize merbuttur. Büyük limanlar, derin körfesler sâhilini boylar ve bunlar vasıtasıyla deniz karada pek ziyâde ilerlemiştir. Sâlisen: Portekiz İspanya mahsûlatının cümlesine mâlik olduğundan bu memlekete sırtını çevirmiş, bundan münâsebetini deniz tarıkıyla sâir cihâna hasretmiştir. Profesör Fişi İspanya'ya karşı müstakil olan Portekiz'in bu vaziyetini Almanya'ya karşı müstakil olan Flemenk'e pek benzetiyor.

İsviçre'ye kıymet-i iktisâdî ve ictimâ'iyesini bahşeden esbâb-ı mevki' coğrafyası nokta-i nazarından mu'tedil ve muhtelif irtifa'lara mâlikeyeti sebebiyle müteharrik olan aklamıdır. Dağlarının vaziyeti cenûb garibden gelen harâret ve yağmur cerayanlarını ahz etmesine vesile olduğu gibi aynı zamanda kısmen şimâl rüzgarlarına karşı da mahfûz bulundurur. İsviçre'nin hiçbir sâhile mâlik olmaması, dağlar arasında mahsur kalmış olması fa'âliyet-i ticâriyesince bir nakîsa addolunabilirse de bu mahdûdiyet memleketin istiklâlîni muhâfaza etmesine sebep olduğu cihetle İsviçreliler için kıymettardır.

Muhitin insanların teşkîlât-ı tab'iyeye ve ictimâ'iyelerine karşı vaki' olan te'sirine bir başka misalde Japonlar teşkîl eder. Bahr-i muhît-i kebîrin en derin noktasında birdenbire yükselen vadileri dört bine kadar çıkan adacıklar üzerinde yaşayan bu kavmin cesâret ve bisâletleriyle meşhûr olduğu ma'lumdur. Japonlar'da ki bu cesâreti ve ölümü bu derecelerde isthkâr etmekte olmalarının sebebini muhitten başka bir yerde aramamalıdır. Dâima hareket-i arzlara, fırtınalara, ve volkanların te'sirât-ı muharebesine ma'ruz olan bu adalarda ölüm dâima hazırdır. Bu gibi esbâb-ı tab'iyeye mevcut değilse Kahtalık, yangın, imrâz-ı mestûliye şiddetle tahribât icrâ eder. Mecmu' mesâhe-i sathiyesinin ancak yüzde on ikisi münbit ve mahsûldâr olan bu adalarda hayat o kadar çok tehlikelere ma'ruz bulunur ki bir Japonyalı için hiçbir kıymeti hâiz değildir.

İşte bu misaller gösteriyor ki ma'lûmât ve tetbi'ât-ı coğrafyanın her türlü noksandan biri bulunması için hâdisât-ı muhtelifeyi münferiden tetkik ile iktifâ etmemelidir. Bir coğrafya şinâs her şeyi bilmeli, gayet nâfiz ve müdakkik bir nazara mâlik olmalı, ve vukâtî hey'et-i umûmiyesiyle görmeye, hepsi bir araya cem' ile bilâhare tahlil etmeye alışmış bulunmalıdır.

Diğer cihetten vech-i arz, muhtelif edvâr ve zamana ait hudûdun ictimâ‘ından mürekkeb olduğundan avâriz ve işgâl-i arzı mütâla‘a ve tetebbu‘ için mâzi ve tarihin menâbi‘ ziyâdârından da istifâde etmek lâzım gelir. Mâzinin âsâr ve delâili hâlde dâima mer’i ve kâbil tetkîktir.

Arzın öyle bir uzviyeti vardır ki her bir kısmı başka başka esbâb ve hâdisâtın te’siri altında olmakla beraber hudût ve işgâli birbirlerine merbût ve bu esbâb ve te’sirât-ı mütevâliyenin netâyic-i tab‘iyesidir. Öyle esbâb ve netâyic ki birinin mevcûdiyeti diğeriyle kâim ve birin fa‘âliyeti, ötekinin vücudunu müstelzimidir.

Bu sûretle ta‘rif ve îzâhı bir şekil alan coğrafya fennin vazifesi diğer fûnûnun ayrı ayrı tetkîk etmiş oldukları bu hâdisâtı birleştirmek, aralarında ki münâsebet ve irtibâtı bulduktan sonra esbâb ve netâyicini îzâh etmektir. Bu vechle hayat-ı hayvâniye ve nebâtiyenin işgâl-i arz ile ne sûrette imtizâc ettikleri ve fa‘âliyet-i beşeriyenin muhîte göre nasıl bir şekil aldığı, arz ile üzerinde yaşayan bi’l-cümle uzviyât arasında nasıl bir müvâzenet-i tab‘iye mevcûd olduğunu gösterilir.

İşte asıl coğrafya hâdisât-ı tab‘iyeyi bu sûretle tasnîf ve yekdiğeriyle mukâyese esâsına müstenid olan coğrafyadır. Evvelen hâlihazırda arzı üzerinde icrâ-yı te’sir eden muhtelif kuvâ-yı tab‘iyeyi mutâlâ‘a ile sûret-i tevlidlerini, te’sirlerini, netâyicini araştırmak, sâniyen bu kuvâ-yı muhtelifeyi birbirleriyle birleştiren münâsebâtı taharri ve işâr ile bu münasebâttan ne gibi netâyic vücûda geldiğini göstermek coğrafya fennin esas maksadıdır. Bu halde artık coğrafya bir müfredât defteri, âdi bir ta‘dâda ve tekrâr pusulası olmaktan kurtulur; fenni bir usûle, bir nazariyeye tabi‘ olmuş olur.

Paris – Nisan 1912”

2.6.4. Avrupa’da Kitapçılık Müellifler Ne Kazanır?

Bu yazı Ahmet Asım tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konuul bir makaledir. Bu yazıda yazar Avrupadaki kitap fiyatlarından bahseder. Ktaba olan ilginin fazlalığından bahseder. Bunu da Avrupalı yazarların kendi vatandaşlarının ihtiyaçlarına uygun eserler kaleme almasına bağlar. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Avrupa’da Kitapçılık

Müellifler ne kazanır?

Bâb-ı Âlî Caddesinden geçerseniz. Dikkat etseniz ki, sabah, akşam her dakika bir nehr-i mu‘azzam gibi akup gittiğine, dolup boşaldığına rağmen, bu meşhur cadde hemen

hemen kendinin en eski, en dertli yâr-ı kadimlerinden olan zavallı kütüphânelerini ihmâl eder. Bu pencereler vâki‘a devr-i kadim de eski ve siyâh sükût ederler, geleni geçeni mütecessis, korkak nazarla tetkîk ederler. Fakat işte hürriyet oldu, meşrûtiyet geldi; hele ba‘zısı kendine rağbet edeceklerinden daha hürriyetperver olarak der‘ikab, kırmızılı beyazlı boyalarla gençleşti; bir az gülmeğe, biraz hayata hazırlandı. Heyhât yine mel‘ûn cadde ona lakayd kalmakta kusur etmedi.

Dikkat ediniz kütüphânerimizi ba‘zen su-i hazma uğratanlar hep küçük küçük efendiler, mektep talebeleri oluyor. İhtimal bunlarda, hocalarından, müdürlerinden gördüğü tazyîk üzerine, hiçbir samimi iştiyakla buralara girmezler.

Bu viranhâne sahiplerinden biriyle ma‘ârifiniz varsa sorunuz; derhal çehresi değişir. Hazîn, me‘yûs bir vaz‘ alır. Ve size “işlerin pek kesâd gittiğinden” bahsederek yanar yakılır.

O halde, anlaşılıyor ki memleket henüz lezzet-i ma‘ârifî tatmamış; aşk-ı kırâ‘at ve tetbi‘den pek uzak.

Ma‘mâfih, mes‘eleyi bu kadar çabuk kesip atmak da muvâfik olamaz. Acaba halk ile kütüphâneler, dolayısıyla müelleflerden hangisi daha kabahatli?

Görülüyor a, insan böyle bir suâl karşısında bulununca dûçâr-ı tereddüt oluyor. İlk lahzada memlekette maârifin adetâ mefkûdiyeti nazar-ı mülâhazaya alınarak bütün kuvvetimizle “hiç şüphesiz, halk...!” diye bir hüküm vermek mümkün ise de dimağımız bu birinci hamleden ikinciye geçince karşısına bütün tenâsüb endâmıyla kuvvece bir nokta-i istifhâm çıkıveriyor. O zaman soğuk bir duşa ma‘rûz olmuş gibi mîzân-ı harâretimiz ağır ağır düşüyor.

Sizi te‘min ederim, ben bunu çok düşündüm. Ve kat‘i değilse de hakikate karib bir telakki ile anladım ki kütüphanelerin bu sevdâ-yı maraz-ı esbâbını hem halka, hem kütüphânelere ve müelliflere taksim etmek icâb ediyor.

Memleketimiz de müelliflik gibi kitapçılıkta daha hâl-i ibtidâiye de buluyor. Avrupa‘da kitapçılar, adeta bir psikolog, bir siyâsetşinâs, bir san‘atkârdır.

Buldukları zamânın ruhunu, temâyülünü, zevkini, teklisini o kadar güzel tetkîk ederler. Ve işlerini de ona göre öyle güzel tanzîm ederler ki gösterdikleri zekâyâ, mahârete, isâbete hayrette kalmak mümkün olmaz. Denilebilir ki Avrupa kitapçıları hatta, halkın zevkini, iştihâsını icâd ederler. Biz de, fenâ muzır bir mana ile kabul edilen kitapçılıkta olanca şiddetiyle hüküm sürer. Halkın velev zâhiri cazibeye kaptırılmış

düşünülecek yerde en nefis eserleri bile, kağıttan, mürekkebtan, mürettib ücretinden çalmak sûretiyle âdî, yabancı bir sûrette tab‘ ve neşrederler. Her şeyde olduğu gibi, kitaplarda zarîf nefis tab‘ olunmak bir kâidedir. Ve kar‘eler ekseriye mazruftan ziyâde zarfa bakar.

Kitapçılık böyle; müelliflere âid kabâhata gelince: bu ta‘dâd olunmakla bitmez; hem öyle eski, karışık, dikenli bir bahistir ki içinden çıkmak mümkün olmaz.

Yalnız bu memleketin ecnebîleri müelliflerdir, diyeceğim.

Ne ise bahsimize avdet edelim: Dediğim gibi Avrupa’da kitapçılık bugün bir fenn-i mahsûs hâline gelmiştir. Bunun da kavâidi üslûbu, ibdâ‘atı, husûsu nazarları var.

Buralarda en ziyade nazar-ı dikkati celbeden şey eserlerin her keseye göre muhtelif tab‘, muhtelif ciltlerde, muhtelif fiyatlarda bulunuşu, bununla beraber her cinse nisbeten verilen paranın gayet devn oluşudur.

Meselâ klasik kitaplar: bunlardan resimlileri, resimsizleri, münferitleri, mürekkepleri, küçük ve büyük kıtâda olanları herkese, her arzuya göre hem ekseriya mücellled olarak alınabilir. Zâten İngilizce kitapları, üç kuruşa kadar alınanları müstesna olmak şartıyla hemen umûmiyetle mücellled olarak satılır.

Meselâ İngiltere’de, Şekspir’in külliyyâtını teşkil eden 40 cildin ayrı ayrı iştirası kâbil olduğu gibi hepsi bir cilde hülâsa edilmiş tab‘larını da, hem beş altı kuruş mukâbilinde bulmak mümkündür.

Klasik şairler ve nâşirler de böyledir: tab‘la, zînet ve külfete mütenâsiben bütün külliyyatları 12, 15, 21, 30, 45 kuruşa kadar, yâhud daha yüksek bir fiyatla müşteri bulur. Bununla berâber aynı külliyyât bizim en pahalı kitaplarımızdan daha zarîf, daha mükemmel olarak altmış veya yüz paraya da tedârik edilebilir. Hem bunlar görseniz ne kadar nefis, ne kadar nazar-ı ribâdır. En âdisini alsanız kütüphânenize zîyan verir; kağıtları o kadar iyi, ciltleri o kadar zariftir ki hayrette kalırsınız.

Mesela: on dokuzuncu asrın en büyük İngiliz müverrihlerinden (Mâkûle) nin yirmi cilde yakın külliyyât-ı âsârı, mükemmel ve mücellled olarak 45 kuruş kadar cüz’î bir fiyatla satın alınır.

Yine (Karlayl) ın Fransız inkılâbı, Büyük Frederik’in tarihi, tenkîd tecrübeleri, kahramanlar ve kahramanperestlik, Sartor Resartus, mâzi ve hâl, Oliver Kromvel’in Mektupları, Şiller’in Hayatı, Sitre’nin Hayatı ve daha sâir âsârı 40 cilde yakın olduğu halde 162 kuruşa alınabilir. Bunların ayrı ayrı tab‘ları da, beheri 48 kuruşa yirmi cilt,

beheri 15 kuruşa yirmi cilt, beheri 6 kuruşa 37 cilt teşkil eden parçaları da var. Sonra en son bir temsîli daha var ki nefâsetine, tab'ına, işine göre yüz altmış, altmış üç, doksan altı, otuz, on sekiz kuruşa alınabilen bu külliyyattan yalnız Fransız inkilâbı tek cilt olarak burada alınsa on iki kuruşadır.

Bunlar bir dereceye kadar yeni muharrirlerdir. Eskilerin âsârı bütün bütün hayretinizi müceb olur. Meselâ, Hallâm'ın dokuzyüz sayfalık cesim İngiltere tarihi 21 kuruşa, Avrupa edebiyâtı nâm eseri yine aynı fiyatadır. Yine, Kiyu'nun yirmi sene çalışarak vücûda getirdiği meşhûr Roma tarihinin sekiz yüz sayfalık iki müthiş cildi, beheri 21 kuruşa... Hüyûm'un her biri yirmi sayfadan mürekkebe üç cilt kocaman İngiltere tarihi yirmişer kuruşa... Çarls Lemb'in burada yalnız cildi için yirmi kuruş vermek lâzım gelen bütün eserleri bir mecdiye... Temerson'un yalnız cildindeki yıldızını 7, 8 kuruşa yaptırabileceğini külliyyat neşri 12 kuruşa iştirâ olunabilir.

İngiliz romanlarına gelince: Dikins'in yirmi kadar hikâyesiyle beş altı eserini her biri otuzar kuruşa 34 ciltten tutunuz da, her biri altışar kuruştan yirmi cilde kadar alabilirsiniz. Bu en ucuz tab', beheri yedi sekizyüz sayfalık zarîf, kırmızı ciltlidir.

Şâyân-ı dikkattir ki kitapçılık husûsunda İngilizler'le Fransızlar arasında ince mühim bir fark var: İngilizce kitaplar, Fransızca kitaplardan daha nefis, daha ucuzdur.

İngilizler sade kendi eserlerinde değil, tercüme ettikleri Fransız eserlerinde de bu rühcânı gösterirler. Meselâ Fransızca'da aynı eserler daha iyi ve daha ucuz tedârik edilemez. Son zamanlarda Zolâ'nın (Sa'y) ismindeki romanı İngiltere'de daha çok, daha ucuz satıldı.

Fransız müverrihlerinden Minye'nin Fransa inkilâbı tarihi mücelled olarak 21 kuruş; Mişle'nin Tarih-i İnkilâbı yine 21 kuruş; Gizu'nun İngiltere İnkilâbı 21 kuruş; Tiyeri'nin (Normanların Fethi) 42 kuruş fiyatla fûruht edildi.

Hele Fransız romanları, İngiltere'de bâd-ı hevâ gibidir. Hügo'nun meşhur (Sefiller)i Fransa'da on altı frank, yani yetmiş üç kuruş kadar bir şeye, tab-ı nefis 42 franka verilir ki İngilizce'de bütün Sefiller'i beş altı kuruşa almak mümkündür. Tab-ı nefis ise 1500 sayfalık koca mükellef bir cildi 20 kuruştur.

Sonra, Aleksandır Duma, Gaboryo, Julvern, gibi muharrirlerin eserlerine gelince, bunların hiç şüphesiz İngilizceleri Fransızcalarından ucuzdur.

Meselâ: bütün Monte Kristo'nun İngilizcesi altı kuruştur.

Fransız kitapçılarından Lokork'un, Danton'un on yedi on sekiz kuruşa sattığı Gaboryo'nun romanları İngiltere'de üç, beş, altı kuruşa Julvern üç kuruşa... Paris Esrârı, Serseri Yahudi beş kuruştur. Bundan başka: İysen, Tolstoy, Meterlin, Turkanof, Dosteveski'nin eserleri Fransızcalarından daha ucuz olarak satılır.

Avrupa tab'larının mevcut âsârı bu yolda neşr ve ta'mimden mâ'adâ tenvi' neşriyât husûsunda gösterdikleri fa'âliyette şâyân-ı dikkattir. Lügatlerin, seyâhatnâmelerin, hıfzı's-sıhhaya, mûsîkiye, resme, heykeltrâşiye, edebiyâta, terziliğe, aççılığa, mi'marlığa, hokkabazlığa, duvarcılığa, bahçıvanlığa, takvime, ev işleri, el işlerine, sa'atçiliğe, vâlideliğe, süt vâlideliğe, letâife, hayvanât-ı ehliyeye ve daha bin türlü şeylere dâir yüzlerce eserler... terâcim-i ahvâl, müşâhire, garâibe, coğrafyaya, memâlik-i ecnebiye ahvâline müteallik yine yüzbinlerce her fiyatta, her boyda; resimli, resimsiz, çocuklar, gençler, büyükler için on bin türlü mücelledât... kırâ'at kitapları, ilim eşyalar, çocuklara müntehibâtlar, şâirlere müdhaller, îzâhatlar gibi akla gelmeyen, insanı hayretinden uzun milyonlarca şeyler neşredilir. Hele rağbeti celb için ibdâ' ettikleri vesâit-i mümkün değil, tasavvur edilemez. Cerâid yevmiye, okursanız, her gün meşhûr muharrirlerden birinin yeni bir temsîli daha neşrolunduğunu ilan ederler. Meselâ bir tab', Bayrın'ın elde binlerce temsîli mevcut olduğu halde onlardan daha farklı, daha yeni, daha başka bir temsîlini icât eder. Yeni bir şey: Bayrın'ın o zamana kadar yapılan bütün resimleri toplanmış; birkaç gayr-ı matbu' mektubu, ufak bir sergüzeşti elde edilmiş; bir mühim minkade makâle yazdırılmış; husûsi kağıda tab' edilmiş; kıt'ası küçültülmüş; e'l-hâsıl diğer temsillere fâik bir hâle getirilmiş. Hele tâbi' "Nelsin" in, Dikins, Sakrit, Valter, Sakvet'in romanlarının tekrar temsîlinde gösterdiği cesâret, ve zerâfete şaşılır. Bu yeni temsiller her roman bir ciltte, kağıt ince, ipek gibi; cilt küçük; hurûfât yeni olmak üzere cidden fâik ve nefis – fiyatına gelince: inanamazsınız, on iki kuruş! Şimdi düşününüz, kim hiç olmazsa zerâfet ve nefâseti için bunu almaz. Bâ husûs asrın en büyük, en müftedir romancılarının hem hepsi bir şekilde eserlerine mâlik olmakta var.

İşte kitapların bu bedâyi'peresti, bu mahâreti sâyesindedir ki Avrupa'da müthiş bir cereyân ilm-i iktisâdi vücûda gelir. O kadar kitap satarlar muharrirler o kadar kazanırlar ki yekûnu insanı insanı cidden mebhût eder. Bu cümleden olarak: İngiliz muharrirlerinden Charles Dikins'in vefâtından sonra onun iki sene zarfında âsârından dört buçuk milyon cilt satılmış! Dikins'in eserleri sâyesinde zengin olduğu pek meşhûrdur.

Bu zât ilk eserini yüz eli lira mukâbilinde bir tab‘a satmışken eserlerin kazandığı rağbeti görerek gariptir ki muahharan iki bin lira vermiş, geriye almıştır.

Mâkûle’nin tarihi neşrolunduğu zaman tab‘la muharrir her tab‘ başından hesâp görmeye karar vermişlerken bir gün tâbi‘ muharrire gelerek “Çok para kazanıyorum niçin para niçin para istemiyorsunuz?” diyerek İngiltere kitapçılık âleminde meşhûr bir vaki‘a olmak üzere tam yirmi bin liralık bir çek imzalamıştır.

En ziyâde kesretle satılan kitaplar yeni eserlerdir. Bunların muharrirleri henüz hayatta oldukları için, çok satılıyorsa da fiyatları tenezzül etmiyor. Çünkü hem tâbi‘ hem muharrir kazanacak. Burada yine İngiliz ve Fransız kitapçılığı arasında bir mübâraza, bir rüchân var. Fransızlar’ın en büyük satışları yüzbin nüshayı tecâvüz etmediği halde bu bir muvaffakiyet-i fevkalade telakki olunur ki İngiliz romanlarının beş yüz bin nüshaya çıktığı vardır.

Mesela Mis Mari Koralin’in bir eseri bir ay zarfında yüzbin nüsha satılmıştır; Henri Vud’un âsârı iki buçuk milyon; ismi biraz bizce de ma‘ruf olan Kiplin’in beheri otuz kuruş olduğu halde âsârı yüzbinlerce satış yapıyor Kiplin’in her eseri kendine bir altın ma‘deni keşfetmiştir: bir küçük hikaye için dört yüz, bazen bin lira aldığı ve eserlerinden senede on iki bin liralık bir vâridât te’min ettiği pek meşhurdur.

Kezâ Fransız muharrirlerinden Jorc One’nin (Demir Hanemidir) namındaki eserinden yüz binlerce satılmış ve muharrir ilk hamlede tiyatro ve kitap hâsılâtı olmak üzere yarım milyon frank dercîb etmiştir.

Kezâ Zula, (Nana) sından iki yüz bin frank ve eserlerinin yalnız teferrikasından bin beş yüz lira; Viktor Hügo, (Sefiller)inden beşbin lira; Alfons Dude, Newyork’ta basılan bir hikâyesinden ikibi lira; Alfred Domasa, her yazdığı satırdan bir frank, Domafis, yalnız babasının eserlerinden senede ikibin lira vâridât almıştır.

Avrupa tâbi‘lerinin, bundan başka, birçok teşebbüsleri daha var: Her biri mutlaka bir iki, bazen beş on mevkût risâle, magazin sahibidir, Çocuklar kadınlar, heveskâr edip olanlara mahsûs mecmu‘alar, gazeteler. Mizâh-ı cerîdeleri, birçok resimlerle müzeyyen her şa‘be-i san‘ata mahsûs risâleler, yirmi paradan üç, beş altı kuruşa kadar satılan bin türlü câlib rağbet şeyler neşrederler.

Bir de, en mühim olmak üzere te’diyât-ı mevkûte icâdı var. Gâyet büyük, kıymettâr, bihâli bir eseri mu‘ayyen taksitlerle satmak usûlü.

Mesela İngilizler'in Ansiklopedika Britanya nâmında büyük ve mükemmel bir muhîtü'l-mu'ârafa vardır ki fiyatı otuz yedi İngiliz lirasıdır; tam yirmi beş cild; yirmi iki bin sayfa; on bin resimle müzeyyen! İngiltere'nin en meşhur ulemâ ve hükemâsından bin yüz kişinin mu'âvenet-i tahrîriyesiyle vücûda gelmiş ve eser-i masârif-ı tab'îye ve ücret tahrîriye olmak üzere bir milyon yüz bin dolar gibi müthiş bir meblağa neşrolunabilmiştir.

Şimdi bunu almak herkes için müyesser olamadığı için, Times Gazetesi bu te'diyâtı mevkûta usûlüyle herkese birer tane edinmeye çare buldu ve eser o kadar rağbet ve hücum gördü ki verdiği bir sene mühlet zarfında bir kitap bile kalmamak şartıyla satıldı.

Yine ibdâ'ât-ı ticâriyeden olmak üzere diğer bir usul daha var ki buna da “seyyar kütüphâneler” deniyor. Bu kütüphâneler, mecâmi'-i mevkûta, tarih, hâtırât, iş'âr, roman, tiyatro, edebiyat-ı hâzıra ve atîka, daha bin türlü âsâr ile dolu iki yüz sandıktan ibâettir. Her sandığın bir fihristi var. Yapılan ilanlar bu fihristlerle birlikte vilâyâta gönderiliyor; şehirler, kasabalar ve köylerde arzu edenler, aralarında topladıkları para ile kirasını vererek istedikleri kitapları ihtivâ eden sandığı getiriyorlar. Okuduktan sonra iâde ediyorlar. Bu usûl, en ziyâde İngiltere'de intişâr etmiştir.

İşte Avrupa'da tâbi'ler ve muharrirler böyle müthiş bir servet, müthiş bir cereyân içinde bulunurlar. Ma'mâfih hiç satmayan, âbideler, açlıktan ölmüş zavallı muharrirler de pek çok! Ve fakat bundan kime ne? Meşhur filozof “Niçe”ye kalırsa, hayat bir mübâraze, bir kuvvettir. Onda mağlup olan veya zayıf kalanlar zaten bu kâinat için muzırdır. Mesela ihtiyarların, sakatların, amal-i mandaların ne lüzûmu var? Beşeriyet dinç ve kuvvi olmalı; bunları omuzlarında taşımaktan nefret etmelidir.

Hiç şüphesiz kavi olan, kazananların da hakkı var. Bu adamlar nasıl yılmaz bir cehd ile, susamış bir iştiâ ile çalışıyorlar; neler; ne garibeler vücûda getiriyorlar.”

2.6.5. Anadolu'nun Mezarı

Bu eser Raif Necdet kaleme alınmış bir hikâyedir. Anadoludaki aileler hikâyeye üzerinden eleştirilir. Buna göre aileler çocuklarını yanlış yetiştirmektedirler. Bu yüzden Anadoludaki gençler de çok fazla hastalığa yakalanmaktadırlar. Yazar bunu da bir mezar olarak değerlendirilir. Çünkü çocukların çoğu hastalıktan ötürü askere de gidememektedir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

- “Dün gece doğan oğluma –

Yeni gelen efrâdın mu‘âyeneleri bitmiş idi.. bu sene de, mu‘âyenenin neticesini gösteren rapora genç ve mütefekkir zâbıt nazarlarından derin ve samimi bir ma‘na-yı endişe ile bakıyor, mensup olduğu kavi ve necîp ırkın ihmâl ve gaflet, fenne adem-i hürmet yüzünden nasıl elîm bir buhrân geçirmekte olduğunu düşünüyordu.

Elinde tuttuğu şu kağıt parçası öyle mühim bir vesîka, bir vesîka-i hizâl idi ki ruh ifadesinden fıskıran belâgat-ı ikâz karşısında titrememek, derin derin düşünmemek mümkün değildi.. Admun de Mulon Anglo sakson kavminin esbâb-ı kudret ve azimetini, Fransız ırkının nasıl müthiş bir girdâba doğru kaymakta olduğunu îzâh ve isbât maksadıyla epey uğraşmış, ictimâ‘i ve iktisâdi birçok tetkikât ve tetebbu‘atta bulunmuştu.. halbuki kendisine, mukaddes ırkının ne sessiz sarsıntılarla uçurumun kenarına yaklaştığını göstermek için, her sene daha feci‘ ve daha sararmış bir simâ ile eline geçen şu kağıt parçası kifâyet ediyordu.. fi‘l-hakika Türk ırkının hizâl ve izmihlâlê doğru yürüdüğünü anlatmak için öyle uzun uzadıya yorulmak, tetkikât-ı ictimâ‘iye ve iktisâdiyede bulunmak külfeti yoktu.. yalnız, Anadolu’dan her sene silah altına alınan delikanlıların vücutlarına, simâlarına nâfiz bir nazar-ı tefîş atfetmek ve ahvâl-i sahyelerinden dolayı asker olamayan zavallıların husûle getirdiği yekûn-ı seyâha bir göz gezdirmek lazımdır. Anadolu’nun hayatsızlığını, sefâletini en belîğ, en doğru bir lisan ve mikyâsla ifade eden bu sahî ve kuru köyle gözümün önünde dururken daha başka deliller, vesîkalar aramaya ne lüzûm vardır?..

Genç zâbıt dimağını yakan bu milli endişeler ve tahassüsler arasında Anadolu’nun safahat hayatını, daha doğrusu, menâzır-ı memâtını düşündü. Off!... pîş-i tefekküründe canlanan levhalar o kadar mûtâî, o kadar elim ve sefil, o kadar vicdansız idi ki...

Bu levhalar arasında, birden, bir sene evvel redîf zâbıtı bulunduğu Kastamonu mülhakâtından bir kasabayı, daha sonra kaza kaimmakamının anlattığı acıklı hikâyeyi hatırladı.. bu tahattürle nazarları bulutlandı; ve ma‘nâ-yı elem ifşâ eden simâsında keşif bir hâle matem dalgalandı...

O sene mu‘ayene edilen efrâdın yüzde otuzu frengiden, yüzde yirmi beşi imrâz-ı sâireden dolayı asker olamamıştı!.. Silah altına alınan mert ve saf Anadolu evlatlarıysa maddeten hiç dedelerine benzemiyordu.. hemen hepsi cılız; hepsi fakru‘d-dem ve fakir endâm ile ma‘lûl idi.. yüzlerinde kan iflâs etmiş, tavırlarına hayat ve harâret sönmüştü.. genç zâbıt ahz-ı asker muâ‘melâtının şu elîm netîcesinden son derece müte‘essir olmuş, ne yapacağını şaşırılmıştı.. kalbinde gittikçe büyüyen bir ateş, ideâl ile per heyecân

dimâğını yakıyor, dökülmeye müştâk âsî bir ızdırıp bütün mevcûdiyetini sarsıyordu. Birden hatırına kâimmakam geldi.. mülkiyeden me'zun menûr bir zât olan kazâ kâimmakâmı ile, sahriyet-i fikriyenin verdiği âşinâi içinde, pek samimi bir dost olmuş idi.. hemen kararını verdi; akşam, cebinde Anadolu'nun vesikâ-i hezâli olduğu halde, sevgili dostunun evine gidecek, muhitinin bu yegâne münevver adamıyla uzun uzadıya dertleşecek idi. Dudaklarına hafif bir tebessüm itmi'nân ile verdiği bu karardan memnun görünüyordu.

Fi'l-hakîka genç zâbı akşam yemeğini asabi bir tehâlikle yedikten sonra derhal kâimmakamın evine şitâb etmişti.. bir tavr-ı isti'câlkâr ile verdiği raporu kâimmakam, müte'essir ve müşmeiz, tetkik ederken zâbıt, pür ateş ve pür telaş anlatıyordu:

Nasıl, diyordu, Oğuzhan'ın neslini, Sultan Osman'ın ahfâdını görüyor musunuz? Bana isterseniz lüzûmundan fazla bedbîn deyiniz; ne dersiniz deyiniz.. Türk nesli bitiyor; büyük ırkımız elîm bir istihsâle, menfî bir inkilâb geçiriyor.. nedir bu sefâlet?.. sefâlet-i iktisâdiye, sefâlet-i ictimâiyeye yetişmiyormuş gibi bir de nedir ya rabbim, bu sefâlet-i sayha!.. (bir vakfa-i tefekkürden sonra) ne kadar acı olursa olsun hakikati feryât etmekten çekinmeyelim.. maraza ilaç, yaraya sargı ancak böyle bulunur.. doğrusu ben Türk ırkının istikbâlini mazlum buluyorum.. vâki'a zâlim senelerin cehil ve gaflet içinde bıraktığı büyük Türk neslinin tenvîri, a'lâ-yı ma'neviyatı için şu son zamanlarda bir kıvılcık, bir hareket var.. bu, bir beşâret, bir müjde intibâh!.. fakat düşünmeli, derin derin düşünmeli ki bu ırkı korkutarak, bu muhterem neslin salâyetini, cevher-i arsiyesini kaybetmesine mani' olmak için yalnız ma'neviyat kifayet etmez.. onunla beraber, hatta ondan daha mühim, maddiyata da nazar-ı dikkate almak elzem.. fikrimce Türkiye'de mühim olarak yalnız bir mes'ele-i hayatiye, bir mes'ele-i ictimâ'iyeye var: Hezal-ı ırkıyeye mani' olmak; karanlık Anadolu'ya o mukaddes harap ma'bede hıfzı's-sihha perûj getirile nur-u hayat saçmak...

Genç zâbıtı dinlemekten acı bir zevk hisseden kâimmakam elindeki raporu yanındaki masaya koydu.. sandalyesini biraz daha çekti.. sigarasını yakmak ile meşgul zâbıt devam ediyordu:

- Acaba memleketin rüe'sâsı mütefekkirîni bu yegâne mühim mes'ele-i hayatiye ile lüzumu derecesinde meşgul oluyor mu?. Acaba Anadolu'nun sinesinde büyüüp yetişen, Anadolu'nun dertlerine, ihtiyaçlarına âşina olması lâzım gelen meb'uslarımız vaktiyle tedâvi edilemezse bu marazın bir hâile-i ictimâ'iyeye

hazırlayacağını bihakkın idrâk ediyorlar mı?. Buralarını bilmem.. yalnız bildiğim bir şey varsa o da ictimâ'î bir tehlike, daha doğrusu, ırkı bir hezâl karşısında bulunduğumuzdur.

- (tasvibkâr) ne kadar feverân etseniz, bu hususta ne kadar bedbîn olsanız hakkınız var, dostum.. zalim ve meş'ûm mazi, çabuk canlanmak için meşrûtiyet kifâyet etmeyecek derecede, bizi geri ve bî mecâl bıraktı.. hele son otuz senelik kabus maddiyatımızı ve ma'neviyatımızı bitirdi.. çok memnun olalım ki kabustan kurtulmak; fakat çok te'essüf edelim ki tamamiyle uyanamadık, canlanamadık.. mücâhitler vazifelerini yaptılar.. milleti kabustan kurtardılar.. mütefekkirler de vazifelerini yapmış olabilmek için kalemlerinin sarîr-i ikâzı, dimağlarının nur-ı irşadıyla milleti uyandırmalıdır.. hatta en hissi, en rakîk san'atkarlarımız bile, içinde bulunduğumuz şu nazik devrin şerâit-i ictimâ'îye ve siyâsiyesini nazar-ı dikkate alarak, yazılarında aşk efsanelerinden ziyâde ölmüş ruhları isâ-yı san'atlarıyla diriltmeye, durgun havayı milliye esir ve ziya müveccihleri, nûr-ı hayat reşâşeleri serpmeye çalışmalıdır.. ribâb-ı san'at bazen uykuda bir milleti harekete, heyecana getirir; vicdan-ı ictimâ'îyeyi titretir; hassasiyet-i milliyeyi artırır.. o, o kadar büyük ve muhterem, o kadar sahhar ve cazibedârdır. Zannetmelidir ki san'at dâima zevk aşk, zevk-i bedi'î vermekle iktifâ eder.. hayır!.. san'atın sihri, kudret ve câzibesini anlamamak demektir.. biz öyle mahrûmiyetler, gafletlerle muhâsara edilmiş bir milletiz ki san'atın bu nevâr-ı kuvvetinden istifade ve isti'âne etmeye şiddetle muhtacız...
- Çok doğru... fikrinize tamamiyle iştirâk ederim.
- Şimdi gelelim asıl maksada.. hepimiz fikren, ilmen, iktisâden sâir milletlerden çok geriye kaldığımızdan şikâyet ediyoruz. Güzel dediğiniz gibi, mâhiyetimizi, geri bulunduğumuzu bilelim ki ilerlemek, telâfi-i mâfât edebilmek için daha şedîd, daha pür hayat bir azim ile çalışalım.. dâima kendimizi pohpohlamaktan ne çıkar?.. fakat en mütefekkirlerimiz bile düşünmüyor ki inhitâtımız ma'a't-te'essüf yalnız medeni, ma'nevi değil, aynı zamanda, maddi, ırkidir de.. işte daha elîm bir levha-i tedenni ve inhitât... "Türk gibi kuvvetli" darb-ı meseli artık İngilizler'e, Almanlar'a, Japonlar'a taksîm edilmek üzere.. söyledikleriniz çok doğru.. biz sâde ma'nen değil, belki daha ziyade, maddeten, ırken düştük.. Anadolu'nun derdini büyük bir isâbet ve hazâkatle teşhis ettiğiniz için sizi tebrik ederim.. şu teşhisinizle

yalnız ordunun muazzez bir zâbıtı değil, aynı zamanda vatanın kıymettâr bir uzv-ı mütefekkeri olduğunuzu da göstermiş oluyorsunuz..

- İltifâtınıza teşekkür ederim.. fakat, maraz, teşhisi güç bir şey değil ki.. hemen olmaya hâcet yok.. biraz nâfiz bir nazara mâlik olmak onu görmek için kâfi..
- Fikrinizi kabul etmek lazım gelirse bu memlekette biraz nüfûz-ı nazara mâlik zevâtın bile mahdûdiyetine kâil olmak lâzım gelir ki pek elîm olur.. ben o kadar bedbîn değilim.. fakat her halde buna eminim ki kurtulmak, Avrupa'nın o müthiş seylâb-ı terakkisi arasında sürüklenip boğulmak için canlanmak, çalışmak, gafletten, ta'assub ve cehâletten çok uzak bulunmak lâzım. halbuki, işte gözümün önünde görüyoruz, elân Anadolu bir sâhe-i meskenet, bir sahne-i sefâlet... dediğiniz gibi, hasta Anadolu'nun canlanması için onu sıhhi ve iktisâdi sefaletten kurtarmalı.. başka çare yok.. Yemen, hatta Arnavutluk Anadolu'nun mezarıdır, derler.. doğru.. fakat bundan daha doğru bir hakikat vardır ki o da Anadolu'nun Yemen'den daha müthiş, daha müfteris bir mezarı olmasıdır: Anadolu... Evet, Anadolu'nun mezarı bizzat Anadolu, Anadolu'nun sefâlet-i sahye ve iktisâdiyesidir.. gıda nâmına aç ve boş mi'desi hatta ba'zen ot ile dolan, en basit, en ibtidâi kavâ'id-i sahyeden bile bî haber dimağı hurâfelerle paslanan mevcutlar memleketi elbette bir diyar değil, bir mezardır.. bakınız, azizim, size bu müfteris mezarın hüviyetini, kuvvet-i zulmünü gösterir feci' bir vak'a, küçük bir hikâye anlatayım da endişenizde ne kadar haklı olduğunuzu büsbütün görünüz.. köylü bir ailenin tarihinden, tarih-i elîm ufûlünden ibaret olan hikâyem aynı zamanda Anadolu'nun mezarının hikâyesidir..

Genç zabıtada bir kıvılcıktan, bir heyecan görüldü.. önünde ki paketten bir sigara daha aldı.. sigaranın ucunu mîhânikî bir i'tiyatla birkaç defa sigara iskemlesine vurdu; sonra yaktı.. yanan sigaradan çıkan dumanlar mini mini beyaz bulutlar yaparak, batî be istiğnâkâr, yükselen.. henüz ferâş-ı ufkundan kalkmış hasta kamerin solgun ziyâsı açık pencerelerden odaya yayılıyor, orasını melâl-i nûr ile yıkıyordu. Daha sonra, tâ öteden, minâreden, muhtazır bir mûsîki tevekkül halinde, cılız bir ses dökülüyor; zirvesi mehtabın şu'lesiyle taçlanmış uzun ve nârin bir ağacın yaprakları arasından gelen kuşun cıvıltısı sükûn-ı leyli fiskeliyordu.. genç zâbıtın dimağında ki hüzn-i melâl-ı kamer, melâl-ı muhidât ile ruhuna taşmıştı. Kaimmakam: - İşte hasta memleketin hasta kameri, dedi. (bir rüyadan uyanır gibi dağılan ve ra'sanın) hastalık kamerde değil bizde, bizim

ruhumuzda.. zannedirim İsviçre’de yaşayanlar kameri hiç de hasta bulmuyorlar.. (acı bir tebessüm ile) hatta şimdi hasta bulduğumuz kameri hikâyeniz bittikten sonra olmuş göreceksiniz!. – Evet, doğru.. çünkü anlatacağım hakikaten pek feci‘, pek memât alûd.. vak‘a, köylü bir ailenin hikaye-i ufûlundan ibaret, demiştim.. bu aileyi en pek yakından tanırım. Ailenin reisi Ahmet Ağa gayet sağlam bir vücuda mâlik iri bir adam idi. İki sene evvel, yetmiş altı yaşında, vefat etmişti. Hayatının son zamanına kadar çalışmaktan kırı kalmamıştı.. her şeyini kendi görür idi.. bütün ma‘nâsıyla bir Türk idi.. bu adamın biri kız olmak üzere on dört çocuğu dünyaya gelmiştir.. yani bir düzineden iki fazla.. fe fonrir muharririnin ruhunu şâd edecek bir mezbûliyet, bir fizân değil mi?.. fakat ne kadar elîm ki irsi bir salâbetle pek gürbüz doğan bu on dört çocuğun on üçü cehâlet, hıfzı’s-sihha ya adem-i riâ‘yet yüzünden ikişer üçer yaşlarında ölmüş.. yani Anadolu’nun mezarı, bu yavruları da sîne-i müfterinse çekmiş.. cehâlet, amâ-yı i‘tiyâd yalnız bir aileden vatana on iki asker, on iki zekâ, on iki kuvvet kaybettirmiş.. işte Anadolu’nun ufak mikyâsda feci‘ ve belîğ bir vefiyât-ı itfâl istatistikisi.. (mütessir ve muzdarib) ma‘mâfih zannedilmesin ki cehlimizin, kayıtsızlığımızın kurbanı olan mini mini şehitlerin teşkîl ettiği yekûn-ı siyâhı yalnız köyler, kasabalar dolduruyor.. bu hususta en müterakki, en medeni şehirlerimi en sefil, en fakir köylerimiz ve kasabalarımızla musâbaka etmekle per gurur!... – (bir ma‘nâ-yı tasvîbkâr ile başını sallayarak) pek doğru.. perderlerde, husûsisiyle validelerde o kör şefkat, o câhil ve merîz şefkat yokmu!. İşte vatanın yavrularının yegâne kâtili... bilmem pederler, valideler ne vakit anlayacaklardır ki dünyaya getirdikleri çocuklar kendilerinden ziyade vatanın evlatlarıdır.. – bu hakikati şimdiki ebeveyne anlatmak biraz pek güç.. bari müstakbel pederler, valideleri bu hakikati tamamiyle idrak edebilecek bir tarzda yetiştirmeye çalışmak.. off, konuştukça yaralar fecâ‘atini, derinliğini nasıl arttırıyor, yarabbi!... ne ise, gelelim hikâyemize:

Anadolu’nun muhavvef mezarından nasılsa kurtulmak saâdetine mazhar olan Ahmet Ağa’nın yegâne oğlu kahraman, aynı zamanda hikâyemin de kahramanıdır.. hâ, şunu da ilave etmeyi unutmayayım ki on üç çocuğunu mezara gömen Ahmet Ağa’nın bilmem ne kadar öküzü de vebâ-yı bakarîden ölmüş, muahharan öküz parası kazanmak için İstanbul’â gönderdiği kardeşinin oğlu Mustafa bin meşakkatle kayıt olunmaya muvaffak olduğu askerî mekteplerden birinde bir sene kadar hizmetçilik edip az çok para biriktirmeye başladığı sırada silah altına alınarak Yemen’e sevk edilmiş ve bir müddet

sonra orada şehit olmuştu. Genç Musafa'nın vefâtı ihtiyarî Ahmet Ağa için kat'î ve son bir darbe oldu..

Ahmet Ağa vefât ettiği zaman bıraktığı yegâne oğlu kahraman on dokuz yaşında idi.. kahraman iki seneden beri komşunun kızı Fatma'yı seviyor, fakat bunu kimseye söyleyemiyordu; hatta varlığını dâima tatlı bir heyecan içinde bulunduran aşkını sevgilisine bile ihsâs edemiyordu.. nihâyet bir gün kalbinde mukaddes bir sır gibi sakladığı ma'bed-i aşkın kapıları bir bâd-ı tesâdüf ile nâgihân açılmış; Ahmet Ağa'nın vefatından üç ay sonra da Fatma resmen kahramanın nişanlısı olmuştu..

Kahraman artık sevincinden ne yapacağını bilmiyor, Fatma'nın hayali ruhunda bir kâinat sa'âdet-i ibdâ' ediyordu.. ikisi de birbirine layık, ikisi de güzel ve gülbüz idi.. Anadolu'nun bu iki saf ve sağlam evlâdı bahtiyar bir çift teşkîl etmek, hem kendilerine, hem vatanlarına kuvvet ve sa'âdet vermek için ne sarîh, ne tabî'î bir hakka mâlik idiler.. lakin, an ne kadar acınır ki, Anadolu'nun o müthiş, o müfteris mezarı bu sa'âdeti de çok gördü, bu hak sa'âdeti de kemirdi, mahvetti.

Fatma'nın kardeşi Ali askere alınmak üzere mu'âyene-i ibatidâiyesi icrâ edildiği zaman kendisinin frengi hastalığıyla ma'lûl olduğu anlaşılır tabib Ali'yi vilâyet merkezine, vilayetin ihtiyacıyla gayr-i mütenâsib frengi hastanesine – Zâid birçok muâmelât-ı kirdâsiyeden sonra- göndermeye muvaffak olur.. fakat Ali'nin o mazlum iğrenç hastalığı, pederine, validesine, hemşiresine sirâyet etmiş bulunur.. Ali medîd-i fenni tedaviler neticesinde hastanede biraz iyiliğe yüz tutarken onun ebeveynine ve zavallı hemşiresine aşladığı müstekre alet bu mua'zzet vicdanları gayr-i mer'î bir sûlet ile kemirmekte devam eder.. diğer tarafından ise Kahraman Fatma'nın aşkına tahammül etmek için kalbinde artık kuvvet duyamıyor, bir an evvel izdivâcının icrâsını istiyor, edilen nasihatları, mümâna'atları dinlemiyordu.. iş bir dereceye geldi ki mukâvemet kâbil olmadı.. ve Kahraman, vahşi ve ma'sum kalbinin isyân-ı mazlûmuna mağlup, Ali'nin hemşiresi ile izdivâc etti!. – Aman yarabbi!.. lakin bu bir izdivaç değil, bir intihâr.. – Evet intihar.. fakat mesele merhum Ahmet Ağa'nın yegâne oğlunun mahvolmasıyla da maalesef bitmiyor.. dest-i gafletin büyüttüğü nisf kadar şeâmet ile dâire-i felâket genişliyor: izdivâcından iki ay sonra Kahraman askere alınıyor. Maraz alâimni tamamen ifşâ etmediği ve tabip de muâyene de lakayd gösterdiği için Kahraman mensup olduğu kıt'ada on altı neferi aşıyor... Geçen gün işittim ki Ahmet Ağa'nın yegâne semere-i hayatıda İstanbul hastanelerinin birinde ölmüş, daha doğrusu, çürümüş.. – (Acı bir

tebessümle) galiba toprak, diğer kardeşlerine nisbeten avdette çok te'hir ettiği için Kahraman'dan intikam almak, onu çürümeden ağuş siyâhına kabul etmemek istemiş.. (siyah ve iri bir bulutun arasında kaybolmaya başlayan kameri göstererek) işte hasta mehtapta öldü;. Buluttan mezarına gömüldü.. – Evet, hikâyem o kadar memât-ı alûd, o kadar müthiş bir ölüm kuvvetine mâlik ki en nihâyet hasta kameri de öldürdü. Artık nasıl düşünürsenin düşününüz.. işte size sîne-i şe'undan çıkarılmış müthiş, çıplak bir hakikat!. Ben sevk-i tesâdüfle yanlı şu vak'aya vâkıf olabildim.. kimbilir bizim daha bilmediğimiz, vâkıf olamadığımız gizli, gayr-i mer'i ne kadar faci'alar, sefâletler o mu'azzez Anadolu'nun hayatını bir lebb-i akvar ile emiyor kemiriyor... bu iğrenç hastalık Avrupa'da, hem daha şiddetle, mevcut.. fakat aynı zamanda orada fen ve servette var.. te'sir-i cehl ve gaflet ile fenne, hıfzı's-sıhhaya karşı bu kadar lakayd ve hatta serkeş kalan bir halka yalnız bu maraz değil, dünyanın bütün hastalıkları musallat olur.. işte onun içindir ki Anadolu, başta frengi vere, kolera olmak üzere muhtelif hastalıklara cûlângâh.. bütün bu hastalıklar muhitten gördükleri teşvikten, gaflet ve lakayddan cesâret alarak bir hulûl-ü musallihâne ile dâire-i nüfûz ve te'sirini her gün biraz daha artırıyor.. ve Anadolu'yu – ta'bir-i câizse – bir müsta'mere-i mezâr haline koyuyor.. ba'zı felâketler, darbeler vardır ki ürkütmez, vulûle vermez, te'sirini birden hissettirmez.. nâhen-i hıyânet ve şe'meti tedrîci ve gayr-i merîdir.. işte Anadolu'nun izmihlâl-i ictimâ'iyesi, Türk ırkının hezâl-i irkiyesi de bu kabîl-i sînesi, gayr-i mer'i, böyle olduğu için de daha hâin ve nâfiz darbelerden, inhizâmlardandır.. bu darbeyi, bu inhizâmı, bu mezarı sînesi ve gayr-i mer'i olduğu için haydi diyelim herkes göremiyor.. fakat... - fakat Anadolu'nun Pâyitahta gönderdiği meb'uslarla İstanbul'un Anadolu'ya yolladığı valileri görmeli; ve bu hezâle şiddetle mâni' olmalıdır, değil mi?

Genç zâbıt vütün bu bir sene evvel nakledilmiş feci' hikâyeye ve bu hikâyenin tevlîd ettiği ictimâ'î mübâhisâta – en girîzân, en seyyâl teferru'atına kadar – teslîm-i hüviyet ederek derin derin dünüyor, deminden beri elinde tuttuğu raporda mevcûd zâlim rakamların ma'nâ-yı tehdît ve tedhîşi karşısında titriyordu.. halbuki şimdi içinde bulunduğu Aydın Vilâyeti Kastamonu'ya nisbeten çok müterakki idi.. öyle olmakla beraber bütün Anadolu vilayetleri gibi bu vilayette aynı illet-i cehl ile, aynı hezâl-i irki ile ma'lûl görünüyordu.. Kastamonu'ya nisbeten biraz fark olsa bile bu, hiç ümit verecek derecede değildi..

Yakın bir mazinin ihyâ-yı hâtırâtıyla bir sa‘ât kadar devam eden bu derin ve samimi tefekkür ve tahlil genç zâbıtı epey yormuştu.. avcunun içinde hapsolmaktan bıkmış rapor, buruşmuş simâsıyla yerde dolaşüyor, odasından güneş gideli yarım sa‘ât olduğu halde perdeleri açmayı akledemeyerek bu nîm-i mazlum hücre-i iştigâlde, başına eli istindadgâh, sanki mühim bir şeye intizâren, düşünüyor, düşünüyordu.

Birden içeriye mevzu‘ girdi.. gazete ve mecmu‘aları masanın üzerine koyup gitti.. zâbıt ağır bir kabustan uyanırcasına silkindi.. ayağa kalktı; perdeleri kaldırdı.. güneş ufka yaklaşıyordu.. sa‘âte baktı.. sa‘ât altı buçuk olmuştu. Vaktin nasıl geçtiğine hayret ediyordu.. artık gitmek lazım geliyordu.. tam gideceği sırada, bilinemez nasıl bir hisle masanın üzerinde bulunan mecmu‘âlardan “Türk Yurdu” na bir göz gezdirmek istedi.. ilk sayfaya baktı.. “Anadolu” ünvanı altında gençliğe ithâf edilmiş şi‘iri görür görmez titredi.. herhalde bu şi‘ir Türkler’in milli şâ‘iri Mehmet Emin Bey’in olmalıydı.. imzâya baktı; memnûniyeti arttı.. asabi darbelerle sayfaları keserek şi‘iri okumaya başladı..

Şi‘ir bütün ateşiyile, bütün güzelliği, bütün san‘at ve samimiyetle Anadolu’nun sefâlet ve mahrûmiyetini terennüm ediyordu. Şi‘ir hakikat gibi yüksek, şefkat gibi rakîk, fâci‘a gibi müesser idi.. okuduğu bu güzel ve uzun manzûme sanki deminki tefekkürât ve tahayyülâtının bir mürtesim şi‘iriyesi, bir mütemmim câzibi idi.. hele şi‘irin baş tarafı ile nihâyetini, galiba pek feci‘ bulduğu için, birçok defa tekrar etti:

Yürüyordum: Ağlıyordu ırmaklar;
Yürüyordum: Düşüyordu yapraklar;
Yürüyordum: Sararmıştı yapraklar;
Yürüyordum: Eğilmişti tarlalar;
Bir ses duydum; dönüp baktım bir kadın:
Gözleri dönük, kaşları çatık, yüz azgın
Derileri çatlak, bağı kapkara;
Sağ elinin nasırında bir yara;
Başında bir eski püskü peştamal;
Koltuğunda bir yamalı boş çuval!..
Ne o bacı?..
Ot yiyoruz? Ne olacak!..
Tarlân yok mu?

Ne öküz var, ne toprak.
Bugüne dek ırgat gibi didindim;
Çifte gittim, ekin biçtim; geçindim.
Bundan sonra!..
Kocan nerede?
Ben dulum;
Kocam şehit.. bir nenem var, bir oğlum.
Su pek, su pek?..
Onlarda hep yoksul!
Ah efendi, bize karşı İstanbul
Neden böyle bir sert, balçık taşı gibi;
Taşraların hayvanlık mı nasibi!..
Nihâyetinde de çok müesser bulduğu ve tekrak ettiği paralar şunlar idi:
Ey vatanın bağı yanık bucağı!
Hani senin bereketi hasadın,
Yeşil yurdun, mes'ud çâtın, şen çiftin?
Hani senin medeniyet hayatın,
Yolun köprün, kazman, iğnen, çekicin?
Ey Türklüğün otağı!

Ne vakte dek bu acıklı sefâlet,
Bu viranlı, bu inilti, bu kaygı?
Ne vakte dek bu uğursuz cehâlet,
Bu ta'assub, bu kürenin, bu uyku?

Yazık sana ağlamayan şi'ire;
Yazık sana titremeyen vicdâna;
Yazık sana uzanmayan ellere,
Yazık seni kurtarmayan insana!..

Artık tamamen akşam oldu.. genç zâbıt gazeteleri ve mecmu'aları alarak, evine gitmek
üzre, odadan çıktı.. yolda, bu günün hamûle-i tefekkürâtı altında bedbîn ve ezgin,

yürürken.. bir günlük hayat-ı ziyâ ile yorgun güneş, ufukta tutuşturduğu yangına lakayd, yavaş yavaş kayboluyordu!..

29 Nisan 1328”

2.6.6. Üç Mektup 2

Bu eser Asaf Muammer tarafından tefrika edilen hikâyenin ikinci bölümüdür. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Üç Mektup

2

Peydâ;

Başıma gelenleri bilsen Peydâ, Nihatlar dün gece beni Bedi’ Suha’ya perzante etmesinler mi... aman yarabbi, heyecandan ölecektim; salona girer girmez yapacağımı şaşırdım; elim ayağım par par titredi. Fakat o son derece tabi’i bulundu. Pek eski bir dost imişiz gibi dudaklarını memnuniyetkârâne bir tebessümle süsleyerek elini uzattı. Zannederim, parmaklarımı biraz fazla sıktı. Ve elimi bırakmayarak birçok benden bahsetti: Bana her tesadüf ettikçe Türklük nâmına mefharet duyarmış.. gayet güzel giyiniyor imiş.. pek kibar bir revşim, şâyân peristeş bir hâlim varmış... Ne sitâyişler, ne sitâyişler görsen, şüphesiz hepsi ca’lî.. fakat o kadar tabi’i, o kadar samimi idare-i lisan edişi var ki, insan şüphe bile etmek istemiyor... ben Bedi’ Suhâyı hiç böyle zannetmiyordum. Bizim beylerden biri gibi mahdûd fikirli, çapkın, hatta küstah denilecek bir çapkın tahmin ediyordum. Hatırlamaz mısın? Gerek Pervin, gerek Neriman Bedi’i bize ne fena tanıttırmışlardı. Halbuki hiç öyle değil, fevkalade mütevâzı, terbiyeli, bi’l-hassa monda, salon hayatına pek riâ’yetkâr ve pek ziyâde vâkıf... her bahse girişiyor, herkesin haline, meşreb ve müşâvirine göre idâre-i lisan ediyor; tuhaf ve enteresan fıkralar bulup söylüyor. Bizi bu gece güldüre güldüre katılttı. Bedi’, Necdet Nihat’ın en iyi dostları sırasına geçtiğinden, Necdet’te Bedi’in fezâil-i ahlâkiyesine hayran kaldığından hemşirelerini kaçırmamış imiş, onlarda piyano dersi alacaklarmış, Nermin’i görsen şaşırsın, kız sa’âdetinden çıldıracak... piyano dersi vâsita-i ülfet olsa gerek, zannederim, bir izdivaç emeli var. Fakat bilmem ki Nermin Bedi’i mes’ut edebilir mi? Bilirsin ya, Nermin bütün ma’nasıyla haşarı, hatta biraz fazlaca çılgın bir kızdır...

Nazime’nin dediği kadar var, Bedi’ cidden artist bir adam, piyanosunu işitsen Peydâ, ben bütün hayatımda bu kadar mükemmel bir piyano dinlemedim desem câiz...

en küçük havaları o kadar suhûletle, o kadar büyük bir muvaffakiyetle çalıyor ki Mis bile hayrette kaldı, Avrupa'da dinlediği en meşhur artistlerle Bedi' arasında hiçbir fark bulmadığını söyledi. Hele alaturka havalarda ki mahârei cidden şâyân-ı hayret... bizim havaların bu kadar nazlı, bu kadar nâzenin olduğunu bilmezdim. Sâzende diye sitâyîşlere gark edilen heriflerin hırpaladıkları şarkılarımıza öyle samimi, müesser bir lisan veriyor ki insan dinlemekle doymuyor... sesi de çok güzel; pest ve son derece hazîn... bi'l-hassa terennümünde fevkalade bir nezâhet var. Aman yarabbi Feridun Paşa'nın düğününde "en meşhur havânendelerimizden" diye bize dinlettikleri herifleri bilmez misin, şarkı okurken yüzlerinin derisi geriliyor, alınlarında, gerdanlarındaki damarlar çatlayacak gibi şişer, çeneleri, simâları çarpılır, garanlık ağızları korkunç bir girdap gibi açılır, işperitizmecilerin ervâh-ı habîseleri şeklinde bir şey olmazlar mıydı? Bedi'de hiç böyle değil, insan Bedi'in karşısında onlarda olduğu gibi "Aman susunuz" demek ihtiyacından çok dinlemek ateşiyle yanıyor, mûsîkinin bütün nâz ve işvesini hissedebiliyor. Kelimelere de o kadar sarîh bir ma'na veriyor ki.. (silik) ateşler içinde yine sevdâlı serem" diye bir şarkı okudu, göresen nağmelere nasıl bir rakt verdi; o söylerken aşkın elîm ve ateşin bir şey olduğunu, ateşin ve tahammülsüz olmakla beraber yine gayr-i kâbil red bir sa'âdet te'min ettiğini anladım...

Piyanodan sonra birçok görüştük. Şark ve garp mûsîkisi beynindeki farkı îzâh etti.

Bizde mûsîkinin ve bütün sanâyi'i nefîsenin bedbaht, metrûk bir halde bırakılmasında şikâyet etti. Bir teşbîhini hepimiz alkışladık:

-Bu memlekette mûsîkinin ve bütün sanâyi'i nefîsenin ne kadar bedbaht olduğu bilirmisiniz efendim? Dedi; sizler kadar, siz kadınlar kadar bedbaht ve mazlumdur.

Bedi' Suha'nın kadınlık, ve tevsî'-i hukuk-ı nisvân hakkında pek esaslı fikirleri var. Cidden ma'lûmâtlı farz ettiğimiz Necdet'i onun yanında o kadar zavallı, o kadar aciz buldum ki... o da bizimle beraber Bedi' Suhâ'yı dinlemekten başka hiçbir şey yapamıyor, yalnız onun fikirlerini tasdîk etmekle iktifâ eyliyordu. Bedi' feminizm, anıtı feminizm mesâlikinin geçirdiği edvârı, bu zavallı mesleklerin de diğerleri gibi bizim beylerimiz, mütefekkirlerimiz arasında kalan şekl-i taklîdiyesinin hayat-ı ictimâiyemizde nasıl iğrenç karhalar açtığını anlattı. Hayran olduk. Tam o sırada iken Nermin münâsebetsizlik edip ulu orta:

- Bedi' Bey hayatımızda sa'âdet var mıdır? diye sormasın mı!.. Bedi' derhal bahsi değiştirdi. Ona cevap verdi. Fakat her halde kızdı, bunu renginden anladım. Hakkı

da yok mu kuzum; şimdi kadınlığın geçirdiği inkılâbı anlatırken hayatta sa‘âdetin mevcûdiyeti sorulacak bir şey midir? Hiç şüphe yok.

Nermin mes‘ud olmadığını ve sa‘âdeti aramakla meşgu olduğunu anlatmak için bu suâlli sormuştur!..

Bedi‘ sa‘âdetin mevcûdiyetine kani‘ görünüyor; onun fikrinde, tabi‘atta gördüğümüz renk ve ziyâ nasıl bâsiremizin hâssa-i rûyet ve idrâkiyle kâim ise sa‘âdette hissiyâtımızdaki telekkiye bağlı imiş kendimizi mes‘ud farz eder isek mes‘ud, bedbaht telakki eylersek bedbaht olurmuşuz, görmeyen gözlerde güzellik nasıl bir vâsıta-i ru‘yet ise hissiyâta da bu vâsıtalar varmış.. meselâ, servet, sefâhat, hatta hist bu vasıtalarından imiş... ve en esaslısı bilir misin ne imiş? Aşk imiş. İnsanlar cihât-ı sâire de ayrıldıkları halde bunda müttefik imişler. Biri safahatle, diğeri râhat ve sükûn ile mes‘ud olan iki insan sevince aynı sa‘âdeti yaşarlarmış...

Bedi‘ hangi bahsi açıtsa onu enterasan buldum. Fakat bilmez misin, biz de hiç esaslı, ciddi bir bahis olabilir mi? O bir şey söyler, öteki bir şey söyler, bütün ahenk bahsi alt üst ederler; İkbâl Hanımefendi aşk kelimesini işitir işitmez sa‘âdetin sevmekte mi, sevilmeğe mi olduğunu sordu!.. öyle zannediyorum ki ona, kız Bedi‘ Suhâ’yı pay edemeyecekler... ben Bedi‘in yerinde olsam dün akşamdan i‘tibâren evlerine adımımı atmazdım. Görsen kardeş o kadar münâsebetsiz halleri var ki... Koskoca karı ellisine gelmiş, hala aşktan bahsetmek istiyor

Oğlundan, kızlarından utanmıyor. Bedi‘in karşısında kırta kırta bir oluyor, hem görsen ne kadar yapma, ne kadar âdî... zannediyorum ne yapar yaparlar Nermin’i Bedi‘a verirler. Gelirken Nermin’in hissiyâtını anlamak için bi’l-hassa sordum, suâlini kendisine tekrar ettim, gülerek, kırıtarak:

- Bedi‘in dediği gibi dedi, en çok harâretle sevdiğimiz ve sevildiğimiz zaman...

Zavallı Nazımecek bedi‘ görecektir diye Moda’da gezsin dursun! Bedi‘i öyle yırtıcı canavarlar muhâsara etmiş ki pencerelerin kurtarılmasına imkân görmüyorum. Bana Bedi‘in da teşne, mihyâ-yı teslimiyet bir hâli var gibi geldi, mesela cevap vermesi de mümkün olan suallere bi’l-hassa uzun uzadıya cevaplar veriyordu. Aşk bahsini o kadar temdîd etti ki sayıkladım. Bari anlasalar. Hiç şüphem yok; söylediklerinin birini anlamadılar, yalnız anlamış gibi göründüler. Bunlarda Nâzıme’nin bir başka türlü, o ne kadar sıkılgan, ne kadar beceriksiz ise bunlarda o kadar şûh, o kadar fettan şeyler... böyle

her önlerine gelen erkeğe meyl ve teveccüh gösteren kadınları seven, böyle kadınlar da aşkın bû-yı ismetini arayan erkeklere Vallahi şaşarım...

A, yarı gece olmuş, saâdet on ikiyi çalıyor, hiçte uykum yok. Bilmem ki uykuma da ne oldu; birkaç gündür bütün gece zarfında nihâyet iki üç sâat uyuyabiliyorum. Hemen her zaman da sinirlerim üstümde... ama sinirlenilmeyecek gibi de değil ki kardeş, yalnız, dâima yalnız... insan bu yalnızlıktan bıkıyor, sâ'at on olmuyor mu, Mis de çekiliyor... bilmez misin onunla da oturulur mu? Her akşam bana fazilet dersi veriyor, ba'zı dinden, dinin insanlar üstünde ki te'sirinden bahsediyor. Hep bu, hep bu... siz de adaya gidecek zaman buldunuz. Sen burada bulunduğun zaman hiç olmazsa... kaşposirimi arkama alınca vakitli vakitsiz sana gelebiliyordum. Sen de yoksun... ah her şey yok, hiçbir şey yok yalnız bu yokluk içinde tahammülsüz bir merâret, bir merâret-i hayat var. Vallahi şu Frenkler ne iyi... ne olur, bana mehamet et de birkaç gün kalmak üzere bize gel. Moda şimdi o kadar iyi oluyor ki.. gel emi Peyda, hem sana pek çok ihtiyacım var. İstanbul'a inmek, kaşposir yapmak istiyorum. Sen gelirsen daha muvâfik bir şey alırız. Bedi' Bey tarz-ı telebbüsünden bahs ettikten sonra alacağım kumaşta o kadar mütehayyir bulunuyor ki... haydi, oravar...

Kardeşin: Peyda”

2.6.7. İngiltere’de Amele Grevi

Bu yazı tercüme bir yazıdır. Yazıda İngiliz işçilerin işlerinde nasıl çalıştıkları anlatılır. Yine sahip oldukları haklar ve çalışma şartları söz konusu edilir. Bunun yanında İngilteredeki maden ocaklarından da bahsedilir. İngiliz işçiler bazen kömür grevi yaparlar. Bu çok önemlidir. Bu konu ele alınır. İngilteredeki işçilerin sayısının çok olduğundan ve bu işçilerin hiçbir memleketin işçisine benzemediği anlatılır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“İngiltere Amele Grevi

Mesâil-i hâzire-i ictimâ'iyenin en mühimlerinden bir şüphe yoktur ki ta'dîl-i işgâl mes'elesidir. Bütün memleketlerde her sene sermâyedâra karşı i'lân-i bid'at eden amelenin miktârı müthiş bir halde artmakta ve ictimâ'iyûnu pek ziyâde inhişnâk etmektedir. Bi'l-hassa beş hafta zarfında İngiltere’de iki milyonu mütecâviz kömür amelesinin san'at ve ticâret-i hâzırave açtıkları cerîha hakikat halde bir harbin bıraktığı izler kadar derindir.

Grevler ba‘zı memleketlerde bi’n-nisbe sulhâne ve âsûde, ba‘zı mamleketlerde de günâ gün vülûle ve keşmekeşler içinde cereyân eder. Almanya’da amele biraz haşindir. Zâbitayı hayli işgâl eyler. Vestefelya havza-i ma‘deniyesinde zuhûre gelen ta‘dîl-i işgâl gürültüleri pek ziyâde hâiz-i ehemmiyettir. Bunun neticesi olarak (Hern) şehri civârı idâre-i örfiye hâlinde gibidir. Sokaklarda gece gündüz revolveri hâmil polislerle kârâbîn ile mücehhez jandarmalar muttasıl sokaklarda geşt ü güzâr ediyor, iki kişinin bile bir arada tacme‘ine meydan vermek istemiyorlar. Sudûr eden bir emre tab‘en bi’l-cümle mebâni pencereleri mesdûd bulundurulacaktır.

(Erb) şehrinde memnû‘iyet vâki‘aya rağmen yirmi bin grevci açık havada ictimâ‘ ederek müzâkereye başlamışlardı. Polis ve jandarmalar mitingin dağılmasını teklif eylediler. Kah amele bilâ tereddüt teklif-i vâki‘i reddettiklerinden zâbita kurşunuyla içlerinden yetmiş dört kişi hafif veya vahim bir sûrette mecrûh olur.

(Önerzefrih) kömür ma‘deninde ise grevcilerle asker arasında vuku‘a gelen bir müsâdemede telefât vaki‘ oldu. (Hern) amele kıyamında bir polis genç bir ma‘deniciyi itlâf etti.

(Voysburg) da ta‘dil-i işgâl hâdisesi nev‘uma bir şuriş müsellih şeklinde nümâyân oldu. Grevcilerle onlara iltihâk eden avâm-ı fener direklerini kırıp deviriyor, mağazaların camlarını parçalıyor, tramvay ve araları tevkîf ederek münâkaleye mâni‘ oluyordu.

(Hansman) da amele grev yapmaktan istinkâf eden ameleye karşı silah atıyordu. Bu hareketlerine mümâna‘at eyleyen bir polis komseri amele tarafından taşlandı.

Bütün bu keşmekeş esnâsında cesîm ma‘den fabrikaları mahrûkât fakdânından dolayı hâl-i atâlette kaldı. Birtakımları kapılarını büsbütün sedde mecbur olmuştur.

(Gümrük Grevinin te’sirât-ı vehîmesi)

San‘ata ilgâ edildiği te’sirât ile bâis olduğu zâi‘ât itibariyle en ziyâde fikr-i erhâb eden grev kömür grevidir.

Kömür bir memleketin hayatı için buğday kadar mühim ve lâzımdır. Bulduğumuz şu rekâbet-i sanâyi‘ devrinde bilhasa ma‘den kömürü san‘atın etmeyi mesâbesinde telakki olunmaktadır. Filhakika kömürsüz fabrikalar işleyemez, azîm fırınlar söner, mensûcât imalathâneleri ma‘tul ve bî hareket kalır, gaz karniyeleri tevzi-i ziyâ edemez, lokomotifler raylar üzerinde mihlanır ve vapurlar limanlarda arâma mecbur kalır. Bu i’tibar ile kömür âlem-i san‘at ve ticaretin kralıdır. Onsuz zulmet, meskenet ve

sefâlet gibi üç büyük azâba mahkûm oluruz. İngiltere'deki son ta'dil-i işkal bî nihâyet mazarrât-ı ictimâiyeye sebebiyet vermiştir. Hâdis olan zarar-ı maddi birçok milyar kadar tahmin olundu. Yine şâyân-ı teşekkürdür ki nihâyet bilye daha ziyâde sürmeden netice pezîr oldu. Zira milyonlarca müctemi' insanın daha ziyâde tagallüb gösterebilmesi kâbildi.

(kömür grevinin İngiltere'deki ehemmiyet-i fârikası)

İngiltere'nin zemini serâpa tabakât-ı fehmiyeden müteşekkildir. Filhakika büyük Britanya'nın vaziyet-i coğrafyasına atf-ı nazar edilecek olursa görülür ki gâl memleketinden İskoçya'nın şimâline kadar Kardif, Merkez, Lankâşir, Broksır, Newcastle ve Glasgow nâmında gâyet vâsi' yedi havza-i fehmiye mevcuttur. Bu sâhe-i medîde havza-i ma'deniyesinde çalışan ma'dencilerin yekûnû tekmîl Fransa memleketinde bulunan ma'dencilerin mecmû'undan daha çoktur. Newcastle'de 119000, Durham'da 112000, Porgaşir'de 237000, Langaşir'de 49000, İskoçya'da 137000, Mitland'da 107000, Liverpool'da 68000 ma'denci mevcuttur ki bunların mecmûnu teşkil eden 1049000 âmilden 201000'i hariçtir ve 848000 i tahtü't-terâb çalışmaktadırlar.

Bu amele orduları İngiltere'nin derûn-ı karşından her sene 264410000 tûnîlâta ma'den ihraç ederler. Beher vagonun beş tûnîlâta cer ettiği farz olursa İngiltere'de beher sene 35 milyon vagon dolusu ma'den kömürü hâsıl olduğu istihrâç edilir. Bu vagonlar arka arkaya yekdiğerine rabtedilse İngiltere'nin ma'den kömürü on üç defa devr-i âlem icrâsına muvaffak olurdu. Servet-i feci'aya i'tibâzıyla yalnız cemâhir-i müttahide Amerika'nın devninde bulunan İngiltere kömür ma'denleriyle cidden müftahirdir. Bu gurur iledir ki “ Bir gün İngiliz hazine baş lordu kabinde böyle mensûc bir koltuğa değil belki bir kömür çuvalı üzerinde oturmalıdır” denilmiştir. İngiltere'nin servet-i umûmiyesi bu mahsûlât-ı azmiye-i ma'deniyeye kaviyen merbuttur. O milyonlarca bâzu hâl-i atâlette kalsa İngiltere hayat ve hareketten kalır. İşte bunun içindir ki bi'l-cümle ma'denciler ta'dil-i işgâl edeceklerini istihbâr eden Büyük Britanya sekenesini müthiş bir telaş-ı istila eylemiştir. Güya büyük bir harp vuku'a geliyor, şehirler düşman tarafından muhâsara ediliyormuş gibi aileler hânelerine küllî miktarda zehâir idhâr ediyorlar, seyr-i sefâin kompanileri de ambarlarını kömürle dolduruyorlardı.

(Bir milyon ma'denci grev halinde!)

Efrençi martın birinde büyük amele sendikaları rü'e'sâsı tarafından verilen bir emir üzerine bir milyonu mütecâvi âmil işten çekildi. Fabrikalar durdu. İngiltere'nin en mühim bir san'atı ma'tul kaldı.

İngiliz amelesi hiçbir memleket amelesine benzemez. (Gâl) veya (Newcastle) de çalışan bir ma'den işçisi mensûb olduğu millete has olduğu üzere gâyet sakin, bârid ve mağrur bir çehre arz eder. Grev i'lânını ta'kib eden ilk günler zarfında (Gâl) da ma'den amelesi ispor meraklılarına mahsûs yeşilimtrak lastik mantoları ve kasketleriyle evlerin önüne ikişer üçer toplanarak kemâl-i i'tidâl ile sigara içiyorlar ve büyük bir metânet ve şîret içinde konuşuyorlardı. Zemin muhâverelerine dikkat edilse hiçbirinin ta'dîl-i işgalden bahseylemedikleri, bilakis tertibi mukarrer olan bir (futbol) veya bir (tenis) partisi hakkında basit makâl ettikleri görülür. İngiliz amelesi her tarafta dâima bu halde nümâyân olur.

(Grev) tevsî' edip de fabrikalar sed olunduğu zamanda yedi bin amele (Bravford) ve (Barnsley) kupleri arasındaki bir (futbol) musâbakasını temâşa edebilmek için yaya olarak 18 millik bir mesâfe kat eylemişlerdi. Kıyıamları esnasında bile muhâfaza-i i'tidâl eden bu kâfile-i âmile amele-i sâire gibi grevcilerin terânesi olan (internationale) i terennüm sevdâsına bile düşmemişlerdi. Her bölüğün arkasında birtakım müzika bulunmakta idi. Kemâl-i şiddetle yağmur yağmakta olduğu halde milli oyunlarına aşık olan bu grevciler sırsıklam kesilmişken neşe ve şîret izhârından hâli kalmıyorlardı. Aynı müsabakayı seyretmek maksadıyla elli amele de (Lids) ile (Şefild) beyninde i 45 millik bir mesâfeyi mâşiyen katetmişlerdir. Görülüyor ki İngiliz amelesinin hâlet-i rûhiyesi memâlik-i sâiredeki meslekdaşlarından büsbütün başkadır. İngilizler'e mahsûs olan şu hâssa-i fark eden sonra azıcık da ma'den ocaklarının halinden bahsedelim: Ma'den ocaklarındaki ma'âden damarları umûmiyetle aynı sahanda değildir. Bir kısmı kalın, üryan ve bir kısmı kayalarla memzûc bulunur. Evvelki kısmında çalışan amele günde 12, 15 hatta 20 şiling kazanmaya muvaffak olur. Aksâm-ı sâirede çalışan amele ise 5, 4 hatta 3,5 şiling yevmiye alırlar. 1908 de neşrolunan bir madde-i kanuniye ile sâ'ati mesâi (8) olarak tahdîd olduğundan az ücret alan amele ziyade çalışmak sûretiyle fazla ücret ile çalışan amelenin aldığı ücreti iktisâba muvaffak olamıyor. İşte son İngiliz grevinin başlıca esbâbından bir bu kanundur. (İngiliz grevcilerinin icrâatı şedidesi)

İngiliz amelesi grev esnâsında i'tidallerini muhâfaza etmekle berâber kendilerine muktazîyü't-tatbik olan tedâbir-i şedîdenin ittihâzından fâriğ olmazlar. Ba'zı şehirlerde grevciler baston ile tecehhüz ederek ellerinde sermâyedârân aleyhinde muharrir birçok elfâz-ı şedîdeyi muhtevî yaftalar taşırlar. İcâbında i'tidâl damla ebniyeyi ihrak ve tahrîb ederler.

(Henidun) da beş yüz amele ambarlara kömür idhârıyla meşgul bulunan grev hâricindeki amele üzerine hücum ederek ambarları cebren boşalttılar. Alât ve edevâtı kırdılar. İskoçya'da ise yine yüzlerce amele zâbita ma'rifetiyle muhâfaza edilerek işletilen uçaklara maslahen hücum ve ma'den ihrâcatını ta'dil ettiler.

Bu kabilden bir hayli keşmişler daha zikredilebilir. İngiliz amelesinin grevi bir müddet daha devam etmiş olsaydı İngiltere en vahim bir belîe-i ictimâiye karşısında bulunacaktı. Şâyân-ı şükrandır ki daha büyük muhâzir ihdâs etmeden bu müthiş grev hüsn-i sûretle neticepezîr oldu ve bu sûretle harbten müthiş bir maraz-ı sâir-i ictimâ'i nihâyet muvakkaten zevâl buldu.”

2.6.8. Ben Gazeteci Yaşasın Muvaffakiyet Mi?

Bu eser Tahrirat Katibi Şemsi tarafından kaleme alınmış bir hikâyedir. Şemsi'nin önceki sayıda yazdığı aynı isimli hikâyenin devamı sayılabilecek farklı bir bölümüdür. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Ben... Gazeteci?

“Yaşasın... muvaffakiyet” mi?

Meşhur “Arşimed” in, “buldum, buldum!” feryad-ı canhıraşıyla, hamamdan çırılçıplak dışarıya uğramasını ihtâr eden bir heyecan-ı istidrâk ile ellerimi birbirine çarparak haykırdım: - Vallahi buldum... Billahi'de buldum!

Karşıdan ferîd, haşlanmış semiz, ayrı bir ıstakoz gibi, çok çalışmaktan morarmış, sararmış cehresindeki hayretkâr, şüpheli bir ma'nâ ile başını kaldırdı. Yemin ederim ki, şimdiye kadar, simâ-yı beşerin bu kadar muhîb ve mezâhik bir istihsâle-i hasye arz edebileceğini zannetmiyordum. Manzara hakikaten şâyân-ı dikkatti: Şişman, ta'bir-i diğlerle hayata pişman, bununla berâber garibdir ki onun esbâb-ı temâdisinden olan bütün nefâis-i mat'ûmâta düşman bir adam tasavvur ediniz; fakat elinden mahâret ve metânet kalemi, dimağından silsile-i efkârı kaldırınız; ma'mâfih şekline oldukça kalıplı, matbu' bir kıyâfet, yahut ta'bir-i girizâneyle bir Donkişot etvâr-ı meşvâri ilave ediniz; sonra bu

ucûbe zî vücûdu, kağıtlar, provalar, klişeler, hokkalar ve kalemlerle mahmûl bir yazı masası başına oturtunuz; intizâmına fevkal'ade dikkat ettiğini saçları dağılsın; zâten bir bâl kapağına benzeyen çehre-i mülâhimi kızarsın, bozarsın; korku, yorgunluk, hayret, tecessüs kelimlerinin birer nokta-i istifhâm ile imtizâc eden işgâlini ihtiva etsin; bâhusûs ağzı Bekir Ağa bölüğünün müdhâl veya muharreç müstahkemi imiş gibi tarafeynindeki iki mühîb ve müteyekkız süngülü neferi andıran bıyıkları bu çehre üzerine uzun sâyeler salsın; işte, nâgihân-ı feryadıyla karşımda tebârüz ediveren, bizim idare me'muru "Ferid"ın tasvîr-i belindi!

Dikkat ettim: Yüzüne uzun uzun bakarak salıverdiğim kahkaha, adamcağızın tâ bilmem neresinden bayıla bayıla çıkararak gayr-i telâğına kadar gelen galeyân-ı istîzâhı yavaş yavaş bir bahar hiddete taklîb etti; ağzını açtı, ve açmasıyla bıyıkları ref-i silâh şehâmet etti; zannederim, şu boş on günlük ma'ârife-i resmiyeye rağmen küfür endâz-ı dişnâm olacaktı; fakat yuttu ve dedi ki: - Beni korkuttunuz, Şemsi Efendi! İnsan dalgın olunca ne fenâ te'sir ediyor... - amma yüreksizmişsin hâ! O kadar dalacak ne var? Hem mühim bir mes'ele! "ne var?" der gibi baktı; sîmâsının, ellerini kavuşturarak diz çöken ricâsına dayanamadım; dedim, ki: - Bilir misin, bizi bu kadar çalıştıran, ve çalıştırırken yormayan sihir dua-i kuvvi? Mûsîki, Ferit Bey! Raks ederken güç yorulanlara, hele askerlere dikkat etmedin mi? Genç, cılız kızlar görürsünüz ki sa'atlerce raks ettikleri, vals, kadrîl fırtınalarında hırpalandıkları halde sabahın takrîbine la'net ederler. Ve askerler, vehm-i müşâhesi bile insanı uyutan, harab eden musâfahalar hatta hiç ih demeden kat' ederler. Çünkü mûsîki var; mûsîki sanki vücûda kanatlarını takar ve bu sûretle ayak sanki hiç hareket etmez. Meselâ, zannetmem ki bu kadar herc ü merc mesâiye rağmen yorulmuş olasın! Ben... icâb ederse daha on sâ'at çalışmaya âmâdeyim "Ferid" bütün bütün hayrette kaldı; koca gözlükleri altında kırpışan sarı gözlerini haddinden fazla açarak şüpheli şüpheli sordu: - Demin geçen Later Nâden mı bahsediyordunuz? Gülerek cevap verdim: - Hafıza gözün hayranıyım efendi hazretleri! Bil'akis ben, şu işittiğiniz mûsîkiden, bizim burada tashîh ettiğimiz mûsîkiden, bizim burada tashîh ettiğimiz kolonları, terennüm eden mûsîkiden bahsediyorum. Aşağıda bir kova gibi dolup boşalan makine sesi! Dikkat et; sanki:

Çıksın semâya nâm-ı belindi

Layık-ı müdürün tebrîke fendi

Çünkü kitabı herkes beğendi.

Kâselisliğiyle her hareketinde, kâinatın en büyük kanunu tekrar ediyor. Fakat ne yüksek ne belîğ, ne nutuk bir mûsîki yarabbi!! Yarın değil öbür gün, kitapçı dükkanlarının en muhterem bir ma‘razında, yahut vapur iskelelerinde dolaşan mevzu‘ların elinde evvela başta müdürün, sâniyen sermuharririn, sâlisen benim, râbi‘an senin hâmisen kinânın ve bütün bunların yekûnu olmak üzere resimli kitabın çengel ma‘rifetine tutulan bir yığın halkın iştirâkiyle vücûda gelen ucûbe-i matbû‘atı göreceksin. Fakat bu iştirâkte bilmem hangimiz daha karlıyız? Ne dersin, kalbime mufattar bir sosyalist hissi geliyor. Meselâ bizim bey, ne müstebid, ne mütehakkem..

Demeye kalmadı; kapı açıldı; içeriye başı açık, gözü bulanık, toz toprak içinde, beyaz keten mendiliyle terlerini silerek müdür bey dâhil oldu; titreyerek ayağa kalkmak istedim. Eliyle oturmamı emrederek dedi ki: - Oh, ne a‘lâ, biz beylerin çalıştığını zannederken aleyhimizde bulduklarını iştelim öyle mi? Aferin, Şemsi Efendi, ne çabuk?! Durun bakalım? Dün bir, bugün iki... Size ne yaptım ki, bana müstebid, mütehakkem diyorsunuz! – Şey efendim... dedim, şey... sosyalizm nazarıyelerinden bahsediyordum da.. Ferid Bey istedi de... - Tamam! Memlekete her muzır şey gibi bunu da mı sokacaktınız? Yakın, işte ben de çalışıyorum; ben de sizin gibi kanun-ı ma‘işet ahkâmına serferû ediyorum. Görmediniz mi? Zâten kazandığımız çokmuş gibi, bir de bu nüsha için tam altı yüz anlıyor musunuz, tam altı yüz kuruş fazla masraf yapmaya mecbur olduk. Bunu, sen de bilirsin; aramadığın kâğıtçı dükkanı mı kaldı? Nihâyet bir forma için, battal kağıt bulabildik; aşağıda, gözünün önünde kesildi; cirarete, işte bu bir fâci‘adır; her kesilen kağıtla, sanki yüreğimin bir parçası kesilip gitti; sonra... Bakın ne kadar geç kaldık! Bu gazete tam kapanacak zamanı buldu!.

Bu parayı mesârifât defterine geçerken kalemin titresin, kalbin uyuşsun, Şemsi Efendi! İleride sana iyi bir hatıra olur. – Hakk-ı âliyeniz var, efendim. Fakat hâtır-ı âliyenize bir şey gelmesin efendim! Maksat, sırf ilmi bir mesâhebe... Bir gevezelikti. Öyle değil mi Ferid Bey, sosyalizmin ne kadar boş, ne kadar mecnûnâne, muzır olduğundan bahsetmiyor mu idi? – Zararı yok, zararı yok! Bir gün İnşaallah siz de bir patron olursunuz! O zaman anlarsınız, ki...

Kapı tekrar açıldı; ve yine içeriye elinde bir deste kağıtla, bir ma‘den amelesi gibi siyah, bıyıkları tıraşı gelmiş yüzüne yapışmış (Makineci çırağı) Bogos, arkasından, dâima bir şey söylemek ister gibi mütereddid ve bu basık tavanlı, karma karışık, benim muzallem oda içinde tuhaf bir mecmu‘a teşkîl ediyorduk. Fakat Allahım, “bir baş ol da

istersen... başı evvel” diyen cümle-i hükmiye ne kadar doğru, ne kadar muhak imiş; dikkat ettim müdürün vazi’etine der’akab bir ciddiyet-i fevkal’ade geldi; iskemleye yaslandı; ayaklarını birbiri içinde mecmu’amızın bu kadar geciktiğini derhatır edemiyorum. Bundan, başta mürettebler olmak üzere yegân yegân hepimizin ta’mir kabul etmez kabahatlerimiz var. O bir gün karîn-i kirâma ne cevap vereceğiz? Bu ay satışımız tenâkıs ederse, emin olun ki ma’âşâtımızdan kat’ edeceğim. Zâten mecmu’anın bütün teferru’âtında tekâsil olunuyor, mesela siz, Şemsi Efendi, zannetmem ki gelen mektuplara, lâzım gelen cevapları, abonelerimize gönderilmek istenilen tahrîrâtı yazdığınız; Ferit, hele bu günlerde hiç çalışmıyor; ma’mâfih bunda pek hakkı var; iktisâb-ı semen dururken gazetenin işi düşünülür mü? Yâsin bogos; Yasin Mustafa! Vazîfelerinizi biliyor musunuz, acaba?

Diğer rüfekâ-yı müstahdemîni bilmem, bana gelince derin bir hayret içinde idim. Aman yarabbi, şuydu sekiz gün zarfında yedi, sekiz yüz mektub yazan ben değil miydim? Bunu görmemek için insan, bizim müdür bey gibi bir patron olmamalıydı; başımı kaldırdım, cevap vermek istedim. Fakat nâgehânî bir fikir dimağımı okşadı; kendi kendime, “sen de çorbacı olsaydın, böyle yapardın, Hacı Şemsi! Bu bir câkâdır ki hiçbir müdür için memnû’ olamaz.” Diye düşündüm.

Müdür Bey tekrar aldı, aynı kuvveti muhafaza eden sesiyle dedi ki: - Nedir o elindeki kağıtlar, Boğos? – Tashihler, efendim! – Daha bitmedi mi? Ferit, sen Allah aşkına ne yapıyorsun? Sa’at üç... bir sa’at sonra sabah olacak. Demek mecmû’ayı o bir günde neşredemeyecek miyiz? Ferit, ümit edilemeyen bir cesâretle cevap verdi:

- O kimde daha tashihler var efendim! – sahih mi? Aman yarabbi! Ah, ah artık kat’ı ümid etmeli! Allah aşkına Şemsi Efendi, siz de öyle yüzüme bakıp durmayınız! Boğos, elindekileri Şemsi Efendi’ye, ver! Bu forma mutlaka bu gece basılmalı, anlıyor musunuz? Ne tashihleri onlar? – birkaç i’lân... bilmece halleri! – ver, ver; Şemsi Efendi’ye ver! Artık dayanamayarak bağırdım: - lakin efendim... - eh, lakin efendim?... – zât-ı aliyenizi te’mîn ederim ki gözüm artık kararıyor, tam on yedi sâ’attir, mütemadiyen yazı ile, tashîh ile iştigâl ediyorum. Takatim kesildi. – kısa kes Şemsi Efendi! Ne demek istiyorsunuz sanki? – maksadım, efendimiz, bu tashihleri hadândan sâlim bir halde çıkarmak matlûb ise beni af buyurunuz Refik Efendi tashîh ediyorsun.

Müdür, bu esbâb-ı mûcibeli i'tizârımı gözlerinde ateşler yanarak dinliyor ve asabiyetinden başını sallıyordu. Sonra kollarını birbirine bağlayarak dudakları arasında sıkışıp kalmış olan cigarasını gözleri bana merkûz olduğu halde derin derin çekti; şimdi dumanla beraber müthiş bir ateş belki odayı dolduracak, kimbilir, belki kıyametler kopacaktı. Fakat öyle olmadı, Refik ve mülâyetimle: -Şemsi efendi, dedi, demek o kadar yoruldu, fakat ara sıra on yedi sa'âtlik bir iş sizin gibi henüz daha ihtiyar denilmeyecek bir senede bulunanları da yorarsa vây memleketin haline!. Ma'mâfih sizi ma'zur görüyorum, çünkü çalışmaya daha yeni başlıyorsunuz; bir müddet sonra yorgunluğa, uykusuzluğa karşı siz de idmanlı olacaksınız! – Teşekkür ederim efendim, böyle olmaya çalışacağım efendim.

Müdür, bizimle beraber tam on yedi sa'âttir çalışan Refik Efendi'nin masasına tashih kolonlarını bırakırken bu zavallının bana in'itâf eden gözlerinde ağlayan, tazallum eden bir şeyler görüyor gibi oldum. Başımı çevirerek önümdeki zarfları saymaya başladım...

- Haydi bakalım Refik Efendi, on dakikada bu tashihler bitmeli, anladınız ya! Demeye kalmadı,

Köşedeki telefonun zili telaşlı telaşlı öttü, müdür sözünü ikmâl edemeyerek koştı, düğmeye parmağıyla dokunarak cevap verdi; sesine mümkün olduğu kadar kalın, mütehakkim bir edâ vererek dedi ki: - ne var?... evet... acele etmeyin... şimdi bitecek... amân!... gazi mi? Şimdi ne yaparız?... gördün mü yaptığımız işi?... alay mı ediyorsun?... makineci orada değil mi?... geliyorum!

Mesma'ı yerine koyarak seri' bir hareketle döndü; rengi büzülmüş, çehresi karışmıştı. Burnundan nefes alıyor; gözleri kararmış; arı sokmuş gibi dâima şişik ve mor duran alt dudağını sivri dişleriyle ısırıyordu. Kelimeleri ısıarak ıslık çalan sesiyle haykırdı:

- İşte ba'zan her şey böyle aksi gidiyor; havagazı az geliyormuş... siz de çalışmayın emi! Allah

Yardımcımız olsun!

Ve müte'âkiben ökçelerini döşeme tahtalarına çarparak sür'atle çıkıp gitti. Hepimiz evvelâ, ayak seslerinin merdivenlerden buğulu buğulu uzaklaştığını dinledik; sonra, müsterih, gözlerimiz de intikam ve memnu'niyet ma'naları ihtivâ eden bir neş'e ile birbirimize baktık; aynı iştirâk felâket bizi yekdiğerimize takrîb etmişti; Ferit, "oh, ya!..."

der gibi müthiş bıyıklarını kalın parmaklarıyla sivirtti; Refik Efendi derin inilti bir nefes aldı. Mustafa, yayık, gergin semâyı lahyedârını kırıştırdı; Boğos, kirli, sürmeli koyun gözlerini süzdü; ben de gözlüğümü çıkardım; ta‘bir-i diğerle muhtelif tarzda gülüşmüş olduk.

Hele ben... i‘tirâf ederim, kalbimde gizlenemez bir müserret ve istirâhat vardı; iki gün sonra yarabbi, neler olacaktı! Bütün bu kargaşalardan sonra Resimli Kitap, tabi‘ çıkacak, ve arz olunup, lede‘l-mutâla‘a bizim “Ben... gazeteci?” makâle-i nefisesi, mesâdif-i nazar müdiriyyet oldukta, kimbilir o müthiş semâda nasıl müthiş bir işmi‘zâz-ı hiddet ve hayret hâsıl edecekti? İşte bu, benim en büyük intikâmımdır.

Fakat bu ilk neş‘e idi? Zâten dimâğım beni hiç rahat bırakmaz ki... der‘akab sahifesini çevirdi; gözlerimi kapadım.. sanki sabah olmuş ve kitabın son formasının da tab‘ ve tertibi hitâma ermişti; güyâ, bir nüshasını müdüre takdim etmek üzere, dudaklarımda tebessüm, gözlerimde neş‘e-i muvaffakiyyet, müdiriyyet odasına girmiştik; o, memnun, elimden kitabı aldı; “senin makaleyi görelim, Şemsi Efendi!” iltifâtıyla karıştırmaya başladı; nihâyet buldu; kemâl-i dikkatle, aman yarabbi, kemâl-i dikkatle mütâla‘aya koyuldu; fakat okudukça yüzü değişti: Mesela ba‘zen sararıyor, bozuluyor; bazen kızarıyor, küçülüyor, küçülüyor, bir yumruk gibi toparlan toparlana şişiyor; sonra, elektrikli bir hareketle çehreme isâbet ediyor, bilhassa, kısık, hadîd bir sesle: Çok, çok, terbiyesiz herif! Ben de seni bir adam zannetmişim! Diyordu.

Fazla düşünmemek için gözlerimi açtım; ateşler içinde yanan şakaklarımı ellerimle tazyîk ederek yerimden kalktım. Hakikaten muzdarıbdım. – Bir parça su verir misin, Bogos? Neniz var efendim, aman ne kadar sarardınız! Ferit Bey, Şemsi Efendi‘ye bir şeyler oluyor! – Neniz var Şemsi Efendi? Hasta mısınız? – Müdür Bey‘e haber verelim mi! Telefona koşan Ferit‘i kolundan yakaladım; su içirmeye çalışan Bogos‘u men ettim ve sayıklar gibi, zayıf bir sesle: - Hayır, hayır... dedim; büyük bir şey değil! Biraz hava... biraz temiz hava almak istiyorum. Ferit Bey, müdür beye hastalandığımı söyler misin, zâten işim kalmadı... yarın iyi olursam gelirim...

Fesimi başıma geçirdim, bastonumu kavradım ve koşa koşa dışarıya uğradım. Tam on sekiz sâ‘at zarfında şimdi sokağa çıkıyordum.

Sokaklarda kimseler yoktu; fenerler birer ölü gözü gibi ma‘nâsız, sâbit bakışıyor; bir rüzgâr, yukarılardan topladığı tozlarla caddede sürükleniyordu, etraf aydınlanmaya

başlamıştı. Sabah, hafif havası taze ve latifdi; karanlıklar mütehayyir ve mütereddid bozuluyor; saklanacak yer arıyor gibiydi. Ohh.. bu gazetecilik...”

2.7. 41. SAYININ İÇERİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

2.7.1. Musâhebe-i Edebiyye

Bu yazı Raif Necdet tarafından kaleme alınmış dil-edebiyat konulu bir makaledir. Bu yazıda Raif Necdet oldukça geniş bir biçimde ünlü isim Jan Jacque Rousseau’yu tanıtır. Onun Emil isimli eseri üzerinde durur. Çünkü bu kitap çocuk eğitimiyle ilgili bir eserdir. Bunun yanında kısaca Bernard Shaw’a da değinir. Ayrıca yazının devamı da vardır. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Musâhabe-i Edebiyye

Geçen ay onsekizinci asrın fâtihi Jan Jack Russo’nun iki yüzüncü sene-i devriye-i velâdeti münâsebetiyle Paris’te Panteon’da fevka’l-âde merâsim yapılmış, bu büyük mütehassis ve mütefekkir nâmına rezk edilen âbidenin, bir zümre-i güzîde müvâcehesinde, resm-i küşâdı icrâ edilmiştir. Başta Re’îs-i Cumhûr Mösyö Falyer olduğu hâlde Fransa’nın meşâhir-i mütefekirîninden, siyâsî ve edebî e’âzımından birçok zevât bu mümtâz ve muhteşem merâsimde isbât-ı vücûd eylemek sûretiyle kadir-şinâslıklarını, mâzînin büyüklerine hürmet ve merbûtiyyetlerini göstermişlerdir.

Russo yüksek ve orijinal şahsiyetiyle, fikrî husûsiyle hissî dehâsiyle yalnız Fransa’nın değil, umûm-ı beşeriyyenin onsekizinci asrına hâkim olduğundan Panteon’da merâsimde bulunan zevâtın husûle getirdiği havâ-yı ihtisâs ve ihtirâmıda bütün bir insâniyyet-i asîle ve mütefekkirenin rûhu ihtizâz etmiştir.

Jan Jack’ın sene-i devriyyesi münâsebetiyle dünyânın tekâmül gazeteleri, mecmû’aları uzun uzadıya on sekizinci asrın bu yegâne evlâdından bahs etmiş, Russo’ya â’id birçok kitâblar, hâtıralar intişâr eylemiştir. Sanki Panteon makber-i meşâhîrinde icrâ olunan merâsim bir nefha-i i’câzkâr ile Russo’yu diriltmiş, onsekizinci asrı canlandırmıştır. Diyâr-ı efkâra esâsen Russo kadar tedkîk ve tetebbü’a müsâ’id bir zemîn pek azdır. Çünkü Russo’dan bahs etmek bütün bir asırdan, bütün bir inkılâbdan bahs etmek demektir.

Cihân-ı medeniyyet matbû’âtı Fransa’dan ziyâde insâniyyete â’id filozof şâ’irden böyle derin bir vecd prestîşkârâne ile bahs eder, sütunlar doldururken gazetelerimizin şu

fikrî ve edebî “Aktualite” ye şu mu‘azzam ve muhteşem hâdise-i medeniyyeye de lâ-kayd kalışı cidden sezâvâr-ı te’essüftür. Bilmem yevm-i sahîfeler, siyâsiyyâtın girdâb-ı ihtirâsâtına ma‘kûs olmak mâhiyyetinden başka bir ma’nâyâ, bir rûha mâlik değil midirler?..

Herkes ne derse desin, ben Russo’yu sathî düşünürlerse bu garîb ve acâ’ib hattâ belki mecnûn mahlûku ma‘bed-i insâniyyetin, ma‘bed-i intibâhın ilk râhibi, ilk vâ’izi telakkî eder; “Mukâvele-i ictima’iyyesini bir incil inkilâbı gibi takdîskârâne sever; onun ilk darbe-i nazarda anlaşılması güç rûhunun, riyâyâ ve ca’liyyete düşman o ulvî ve hassâs rûhunun baş döndüren ve insâna hiss-i ihtirâm ilhâm eden yüksekliği karşısında bir huşû’-ı dindârâne ile serfirû eylerim... Fi’l-hakîka Jan Jack’a hürmet ve meclûbiyyetim ne kadar amîk olmuş olmalı ki o müstesnâ ve firâri dehâyı şu kırık ve bî-mecâl kalemle tahlîl ve tesbît etmek için bana cesâret-i kâfiye verebilmiştir.

Derin bir mecrâ-yı yâbis içinde mechûl menba’lardan, mutalsem şelâlelerden bir mu‘cize-i hayât ve tarâvet bekleyen edebiyâtımızda ma’a’t-te’essüf el-ân mühimm bir hareket, bir fizân yok.. şu yübûset, şu hareketsizlik arasında, muhterem kâri’lerime edebî ve ictimâ’î onsekizinci asrı dehâsının bâd-ı nûruyla mevceler, ziyâlar içinde bırakan Russo’yu, o mütemevvic rûhu ile, velev ki nâçiz ve nâkıs olsun, göstermeye muvaffak olursa kendimi bahtiyâr add edeceğim: Jan Jack Russo “1712” haziranının yirmi sekizinci günü İsviçre’nin “Cenevre” şehrinde dünyâyâ gelmiştir. Protestan olan pederi ekser vatandaşları gibi sâ’atçi idi. Hattâ mu’ahharan İstanbul’a gelerek Birinci Sultân Mahmûd Sâ’atçi Paşa olmuştu. Vâlidesi Russo küçük iken vefât etmişti. Bu sûretle Jan Jack pek küçük bir yaşta iken mü’ebbeden vâlidesinden, on iki yaşında memleketinden çıkmaya mecbûr olmuş pederinden ayrılmıştı. Çocuk amcasına terk edilmişti.. amca Russo’yu civâr kasabada manastır re’îsi olan protestan bir râhibin dest-i terbiyesine tevdî’ eylemişti. Jan Jack burada üç sene kadar kalmış, epey bir tahsîl görmüştür. Kasabanın ve civârının menâzır-ı bedî’ası Russo’nun tabî’ata meftûn rûhunu tamâmen teshîr eylemiştir. Filozofun bi’l-âhare âsârında görülen ve bütün felsefesine tehakküm eden aşk-ı tabî’at hissi burada tenemmû ve inkişâf etmiştir.

Bundan sonra Russo’nun hayâtı bir keşmekeş içinde, derbeder ve serserî, geçer. Russo’nun ne garîb, ne titiz ve merdmekrîz bir rûha mâlik olduğunu, a’mâk-ı hüviyyetinde nasıl bütün insânlara benzemez bir mâye-i asabiyyet ve mümtâziyyet bulunduğunu anlamak için zamân ve mekân ile hiçbir zamân i’tilâf edememiş âsî rûhunun

müselil tuğyânlarına dikkat eylemek kâfi... Russo nereye gitmiş, hangi mesleğe sülûk etmiş ise orada bir isyân, bir cidâl ibdâ' eylemiş; baştan başa roman olan hayâtı, husûsiyle kırk yaşına kadar, zengin bir sergüzeşt-i serseriyâne içinde geçmiştir.

Protestan râhibi ile kavga etdikten sonra amcası kendisini bir müdde'î-i umûmî ma'îyyetine verir. Fakat Russo burada kâbil değil duramaz, az bir müddet sonra vazîfesini terk eder; bir hakkâke çirak olur. Bu hırçın çocuk bu işte de ancak üç ay kadar mukâvemet edebilir.. Bu üç ay zarfında da, vazîfesini îfâ edecek yerde, yakın bir kütüb-hânedeki kitâbları karıştırmakla vakit geçirir.. Bir gün hakkâkın gönderdiği yerden avdet etmek için pek geç kaldığından ustasının haşîn tekdîrâtına dûcâr olmaktan ise hiç gelmemeyi muvâfık bulur; istiklâle prestîşkâr rûhunu tehzîz eden hiss-i azadegî ile şûh ve bedî' tabî'atın sîne-i nevâziş-perverinde, mest ve meftûn, dolaşmaya başlar.. Nihâyet bu serseri çocuğa civâr köylerden bir râhib tesâdüf ederek Russo'yu himâyesine alır. Katolik olması için "annesini" kasabasında katolik "Madam du Varens" in himâyesine tevdi' eder. Russo'nun sevimli, güzel sîması dul madamın pek hoşuna gider. Russo bir müddet burada kalır.. Sonra genç kadın Jan Jack'ı "Tûran"a gönderir. Orada Russo katolik olur. Madam du Varens bu genç serseriye şedîd bir muhabbetle sevmiştir.. Fakat Russo'nun o vahşî ve firârî, o serkeş ve merdmekrîz rûhu tamâmiyle madama teslim olmamıştır. Pek muhtemeldir ki Jan Jack da genç kadını sevmiştir. Fakat hiçbir zamân aşkını madamın arzu ettiği vech ile izhâr etmemiştir. Nihâyet bu garîb ve âsî mahlûk bir gün genç kadınla da kavga ederek çıkıp gider. Bir müddet mürebbîlik eder. Lâkin bu mesleğin de istibdâdına tahammül eyleyemez.. Yine, kendisine dâ'imâ şefik bir vâlide gibi bakan madam du Varens'e avdet eder. Madem bir meslek-i mahsûs sâhibi olması için bu sefer Russo'yu bir medrese-i diniyyeye verir. Fakat Jan Jack'ta râhib olmak için bir zerre-i isti'dâd bile mevcûd bulunmadığından mektebi terk eder; mûsikî tahsiline başlar. Kasaba kasaba dolaşarak nihâyet Paris Şehri'ne kadar gider. Epey devâm eden serseri bir hayâtdan sonra tekrâr Madam du Varens'in yanına gelir. Bu def'a madam ile beraber birkaç sene mes'ûd ve pür-sükûn bir hayât geçirir. Mutâla'âtda, tedkîkât ve tettebbü'âtda bulunur. Bu (silik) mahsûlü olarak "Narsis" (Narcisse) isiminde bir komedi yazar. Fakat o hırçın ve âsî, o hiçbir muhîte, hiçbir emele sığmak şânından olmayan çılgın ve cidâlcî rûhu yine isyân eder: Madam du Varens ile tekrâr bozuşur; onu terk eder ve sefâret kâtibliğine Venedik'e gider. Bir sene sonra orada sefir ile kavga ederek Paris'e döner. Paris'e avdetinde Diderov, Dalamir, Volter, Fontenil, Kondiyak, mûsikî-şinâs garîm ve

Madam du Piney ile ma'ârife peyda eyler. Artık Russo'ya ketâ'ib-i şöhretin piştârları yaklaşır. Mûsikîde gösterdiği isti'dâd şâyân-ı dikkat bir dereceyi bulur. Tertîb ettiği mûsikî parçaları son derece mazhar-ı takdîr olarak ekâbir konaklarında çalınır. "Köy Falcısı" nâmındaki tiyatrosu da büyük bir muvaffakiyyete nâ'il olur. Saltana hasenleriyle salonları tezyîn ve tetvîc eden en kibâr, en güzel ve nefîs kadınlar Russo'nun etrâfında pervane gibi dönmeye başlarlar.. Lakin Russo'nun o ser âzâd, o mağrûr ve vahşî rûhu ne ketâ'ib-i şöhretin ihtirâmlarına, ne de bu mümtâz nefîselerin nazarlarına vuzûh ile cevâb verir. Fi'l-hakîka Jan Jack hürriyyet-i şahsiyyesine, istiklâl-i harekâtına o kadar hürmetkâr ve prestîşkâr idi ki hem berî-i şöhretin te'sîr-i câzibedârı, hem de mest-i bahş kadın gözlerinin istibdâd-ı teshîrkârı karşısında hüry ve lâ-kayd kalabiliyordu.

1750'de "Dijon" akademisinin üdebâya hitâben ulûm ve fûnûnun ahlâka hizmet edîb etmediğine dâ'ir sorduğu su'âle verdiği o meşhûr cevâb Russo'yu artık tamâmen zirve-i istişhâre is'âd eylemişti. Edebiyyâta meraklı sâhibe-i irfân bir kadın olan Madam du Piney şatosu civârında bir köşkû Jan Jack'a veriyor, uzletgâhına çekilen genç filozof şimdi kitâbları ile müreffeh ve pür-sükûn bir hayât geçiriyordu.. Burada bulunduğu müddet zarfında "Nouvelle Helesoise", "Kontra Sosyal", "Emil" gibi en meşhûr eserlerini yazmıştır.

Zamânına, zamânının i'tiyâdât-ı siyâsiyye ve ictimâ'îyye, an'anât-ı fikriyye ve terbiyesine şiddetle hüçûm eden bu eserlerin tevlîd ettiği heyecân o kadar şedîd olmuştu ki Russo artık Paris'te kalamamıştı.. "Emil" Dârü'l-fûnûn tarafından men' olunuyor; ve parlamento karârıyla yakılıyordu!. Russo yakalanmadan Fransa'dan firâr edebildi. Sekiz sene İsviçre'de, Hollanda'da, İngiltere'de serseriyâne dolaştı. Ne tuhaf, ne garîb tecelli ki Jan Jack yalnız Fransa'da değil, bulunduğu diğerk memâlik-i mütemeddinede de mahkûm oldu.. İşte asrında anlaşılmayan, takdîr edilmeyen bir dehâ-yı mazlûm daha.. Russo "Î'tirâfât" ını İngiltere'de yazmış, fakat ikmâl edememiştir. Mu'ahharan İsviçre'ye avdet ederek "1778" de Cenevre'de "Ermenonville" de altmış altı yaşında olduğu hâlde vefât eylemiştir.

Russo'nun muhtasar tercüme-i hâli bundan ibâret.. Şimdi bu müdhiş inkılâbçının, Fransa'nın bu en büyük te'sîrinin rûhunu ve eserlerini tahlîl ve tettebbü' edelim.

Russo âzâdegîye olan fart-ı meclûbiyyeti sâ'ikasıyla böyle her türlü râbita ve intizâmdan ârfî bir hayât-ı serseriyâne geçirirken dâ'imâ san'atkâr ve hülyâdâr, dâ'imâ bedâyi'-i tab'îyye ve me'âlî-i ezvâka karşı hassâs, dâ'imâ tabî'atın güzelliğine, semânın

ve denizin şî'riyyetine meclûb ve hayrân kalmıştır. Russo'nun kalbi çok güzel, çok sâf ve şefik idi. İnsânları yalnız cümlelerinde değil, hakikatde de kardeş telakkî ederdi. Hissiyyâtı gâyet temiz, her türlü riyâ ve ca'liyyetden âzâde idi. Tabasbusun ebedî düşmanı idi.. Bütün insânlara karşı kalbinde tabî'î ve ihtiyârî bir muhabbet vardı.. Son derece mağrûr ve ser-âzad, son derece prestîşkâr-ı istiklâl olduğundan zamânının zî-nüfûz insânlarına, kralda dâhil olduğu hâlde, zerre ehemmiyet vermez, çektiği her türlü sefâlete, mahrûmiyyete rağmen mu'azzam ve lâhûtî bir gıdâ olan gurûru kendisini yaşatır ve yükseltirdi.

Hiçbir kimseye benzemeyen Russo, eşyâ ve eşbâh-ı muhîtiyyeyi aslâ olduğu gibi görmemiştir. Kırk yaşına kadar ona herşey hakikatden fazla güzel o yaştan sonra da olmadığından ziyâde çirkin görünmüştür. Hayal, Russo ile hakikat arasında bir mâni' olup dâ'imâ kendisine eşyânın râyahasını, renk ve âhengini değiştirmiştir. Off!... İyi kalpli temiz rûhlu, yüksek ide'âlli mağrûr ve romanesin Russo nerede.. Onun güzergâh-ı hayâtını ta'zîb ve tahrîb eden riyâ ve ihtirâs-ı mihnesi cem'iyet-i beşeriyye nerede!... Russo insânlar hakkında tabî'î bir aşk ile mütehassis olduğu, sâf ve temiz kalbi bütün insânları iyi ve âlî-cenâb görmek istediği için enzâr-ı nefretine çarpan bayağılardan, sefâletlerden son derece müte'essir olurdu. Beşeriyyet hakkında bir hiss-i merhamet ve muhabbet perverde etmeyen bir âdem insânlarda gördüğü zulümlerden, âdîliklerden o kadar müte'essir olmaz. Bu, pek tabî'îdir. Fakat Russo gibi ulvî, şefik, muhibb-i insâniyyet kalıpların cem'iyet ile temâstan aldıkları cerîhalar pek derin ve samîmîdir. Bu cerîhaların en "felântrup" bir kimseyi bile mu'ahharan insânlardan iğrendirmesi muhtemeldir.

Âsârıyla, efkâr-ı felsefe ve ictimâ'iyyesiyle istikbâl üzerinde pek şedîd, pek zevâl nâ-pezîr te'sîrler bırakan, asâ-yı teshîrkâr şahsiyyetiyle asrının cereyânını değiştiren bu insâniyyet-perver filozof aynı zamânda Fransa'nın en câzib, en lirik bir te'sîri, en büyük bir hikâye nevîsidir. Evet, bu müdhiş inkılâbcı her şeyden evvel hassâs bir şâ'ir, büyük bir hayâl-perverdir. Fi'l-hakîka Jan Jack'ın eserlerinin hemen hepsi o füsûnkâr üslûbuyla birer romândır. Farazâ "Adem-i müsâvât" (inegalite) "İnsâniyyet" in.. Mukâvele-i ictimâ'iyye (Contrat social) "Cem'iyet" in.. Nouvelle Heloise "Aşk" in.. Emil "Terbiye" nin.. "İtirâfât" (Confession) da kendi hayâtının romanıdır.

Russo bütün bu romanlara tamâmen rûhunu, o müşfik mağrûr rûhunu koymuştur. Russo'nun kalbini tenvîr eden şefik şefkat romanlarını insânî ide'âli ile hâledâr etmiştir.

Fakat Russo'nun bu büyük, bu insânî ide'âli ile hayât-ı ictimâ'îyyenin şekl-i hakîkiyyesi beynindeki fark-ı azîm mu'ahharan onu müdhiş bir ictimâ'î anarşist yapmış, ve Jan – Jack şedîd bir savletle zamânının bütün işgâl ve esâsât-ı ictimâ'îyyesine hücum eylemiştir. işte bunun içindir ki büyük bir şâ'ir, mümtâz bir nâşir olan Russo aynı zamânda dimâğı hep sulh ve aşk-ı insâniyyet ile pür-heyecân bir filozof, bir inkılâbçıdır.

Russo dâ'imâ “İnsân iyi olarak doğar.. Cem'îyyet onu fenâ yapar..” der. “İnsân iyidir.” Bu sözü Russo'ya insânlar hakkında beslediği şefkati söyletiyor. “İnsânlar fenâdır.” bunu da gurûru... bütün müddet-i hayâtınca Jan Jack bu sözleri tekrâr etmiştir. Çünkü bütün müddet-i hayâtında onu şefkati ve gurûru bir ân bırakmamıştır. Russo hiçbir zamân insânların hâl-i tabî'îde yaşamamalarının mecbûrî olduğunu kabûl etmez. O, hâl-i tab'îyyeyi, tabî'ata avdet-i beşeriyet için en muvâfik bir yaşayış add eder: “Evet, hâl-i tab'îyyeye avdet edelim.. dünün zincirlerini kıralım.. Târîhi leyl-i insâniyyetin o meş'ûm rü'yâsını silelim...”

Russo'nun cem'îyyete düşman olmasının başlıca sebebi hayât-ı ictimâ'îyyenin insânların kalblerinde hırs-ı câh, tam', hased, tahakküm-i bî-lüzûm ve mehâlik-i izzet-i nefis gibi fenâlıkları, ihtirâsları tevlîd etmesidir. Ma'a-mâ-fih Russo'nun hâl-i tabî'îye avdetinden maksadı hâl-i vahşete ric'at etmek değildir. Onun üzerine titrediği emel insânın kalbinde mevcûd bekâret hissini te'sîr-i cem'îyyet ile ifsâd edilmesi, insânın iyi, müşfik, muhabbetkâr, serbest, sâf ve tabî'î bir hayât geçirmesidir.

Bütün bu noktalarda Tolstoy Russo'ya ne kadar benzer. [*] ve Viktor Hügo'da insânların iyi olarak doğduğuna, hayât-ı ictimâ'îyyenin onları telvîs ve ifsâd ettiğine kâni'dir.

Russo'dan sonra bu büyük filozof'un nazariyyât-ı felsefe ve ictimâ'îyyesini tervîc ve müdâfa'a eden birçok mütefekkirler zuhûr etmiştir.. Fakat bütün bu muharrirler ve mütefekkirlerin hiçbiri Tolstoy kadar Jan Jack'ın efkâr ve nazariyyâtına sadâkat ve samîmiyyetle yapışmamıştır. Tolstoy bütün kuvvet-i ma'nâsıyla Russo'nun Russo'su dur.

Ba'zı nokta-i nazardan Russo'ya benzeyen bir İngiliz edîbi de vardır ki nâmı henüz medenî âleme yayılmaya başlamıştır. Dimâğı sulh ve insâniyyet-i emel ve efkârıyla meşbû' olan bu sîmâ-yı necîbi, bu şerefdâr İngiliz ismini kâri'lerime takdîm ediyorum: Bernard Şav (Bernard Shavv).. birçok cihetlerden Russo'ya olan müşâbeheti cihetiyle istidrâden bu İngiliz mütefekkirden biraz bahs etmek isterim...

Bernard Şav “1858”de tevellüd etmiştir. Esâsen İrlandalı’dır. İrlandalı olması sert ve bed-bîn tabî’atını büsbütün âteşin bir inkilâb-perver yapmıştır. Askerlik aleyhinde yazdığı Les Armes et l’homme nâmındaki eseri mesleğini bir dereceye kadar gösterir. Bernard Şav yirmi üç yaşında “Dublin”den Londra’ya geldi. Orada elektrisyen oldu. Mûsikîye de merak ve isti’dâdı vardı. Fakat ne elektrik san’atı, ne piyano hayâtını kazandırıyor. Bu sıralarda gerek İngiltere’de ve gerek Fransa’da herkes romana merâk ediyordu. O da meylân-ı umûmîye kapıldı; yazı yazmaya başladı. Fakat eserleri tâbi’ler tarafından kabûl olunmadı. Tab’ edilen bir eseri de

[*] “Tolstoy’da, Russo gibi, esâsen insânların iyiliğine ve onları fenâ yapan hey’et-i ictimâ’iyye olduğuna tamâmen kani’di.. İşte bu kanâ’at-ı vicdâniyye ile riyâ ve yalancılık, gurûr ve ca’let, tahakküm ve hudbiyyet esâslarına istinâd eden medeniyet-i hâzırayı, ve aynı zamânda da insânları gaflet ve zulmete, sefâlet ve esârete doğru sürükleyen an’anât-ı kadîme-i dîniyyeyi tenkîd ederek gâye-i esâsiyyesi sırf iyilik, rahm ve şefkat esâsına müstenid olan bir dîn ve medeniyet teşkîl-i hayâliyle uğraşmış, hayâtının bütün sâ’atlerini bu yüksek ve mukaddes gâye-i hayâliyyeyi zabt ve teshîr için sarf eylemiştir... [Resimli kitâb, numara 26: Musâhabe-i edebiyye]

“Sansuvar” edildi! Bernard Shawn hayâtı ve şerefi meclûb bir adam değildi. Onun için gâyet batî yürüyen şöhreti pek esâslı oldu. Bu mütefekkir edîb yazı yazarken yalnız içinde yaşadığı muhîti, İngiltere’yi düşünmez. Fikren bütün insânları der-âğûş eder; dâ’imâ “insâniyyet, insâniyyet!” diye feryâd eyler.. âbir sosyalis olan Bernard Shaw eserlerini ile müsâvâtsizliğe, adâletsizliğe karşı i’lân-ı harb etmiştir. Cem’iyyetin yalanları, riyâları, sahtelikleri müvâcehesinde derin bir lerzeş-i nefret ve istikrâh ile titreyen muharrir romanlarında, tiyatrolarında mevzû’lar bütün bu isyânlar, feryâdlar ile dağıtılır.

Bernard Shaw hakkında Fransa’da neşr edilen ilk mühimm eser bundan beş sene evvel “Revu de Pari” nin uzun bir makâlesi olmuştur. İngiliz mütefekkeri her şeyden evvel bir satırın, bir heceye nevîsdir. İngiliz Cem’iyyetinin bütün müsâvîsini meydâna çıkarır. “Candida” unvânlı meşhûr piyesi İngiliz dîninin hatayâsına karşı protesto hükmündedir. Bu eser de kendisi asabî bir vâ’iz bir hatîb hâlinedir. Piyesi Paris’te ilk def’a olarak dört sene evvel Sanâyi’-i Nefîse Tiyatrosunda mevki’-i temâşâyâ vaz’ edilmiştir. Eserlerinde esâs i’tibariyle “İbssen“ e yaklaştığı ve Russo ile “Tolstoy”un nüfûzu altında bulunduğu anlaşılır.. Şeklen Volter’e, anatol Fransa müzâheret eder. Onlar gibi hicviyyenin silâh-ı yegânesi olan istihzâyı kullanır. Bir nâr-ı şevâşîd bir hâce-i ahlak olmakla beraber aynı

zamânda edebiyât-ı hissiyenin de aleyhindedir.. Ma'a-mâ-fih kendisi büyük bir mütefekkir olduğu kadar da Zekî bir san'atkârdır. Dâ'imâ: "Bütün fenâlıklarımız yalandan gelir, bütün sa'âdetimiz hakikatden gelecektir." diye feryâd eder. Bernard Shaw için hülâsa olarak denilebilir ki Jan Jack Russo gibi o da vâdî-i garâbete düşmüş ise hep sevda-yı hakikat uğrunda düşmüştür. Artık şimdi doğrudan doğruya, Russo'nun rûh-ı garîbini, mişvâr-ı tefekkürünü fakat aynı zamânda orijinal dehâsını şa'sa'a ve zaferle gösteren eserlerine gelebiliriz.. Russo'nun şöhretine bâdî olan ilk mühimm eseri "Dijon" akademisinin üdebâya hitâben 1750'de îrâd ettiği su'âle verdiği cevâbdır ki musâbakada birinci mükâfâtı kazanmıştır. Russo'nun ulûm ve fûnûn, edebiyât ve san'at aleyhinde yazdığı bu nutk cidden şâyân-ı dikkat ve hayretidir.. Jan Jack fûnûn ve edebiyâtın muzırrâtını, hülâsa olarak, şöyle îzâh ediyor: Ulûm ve funûn ve sanayi' cem'iyât-ı beşeriye için muzırr, en mühle-ik âmillerdendir. Bu hakîkî medeniyyeti te'sîse muvaffak olmuşlardı.. Bi'l-âhare bu medeniyyetin sînesinde ulûm ve fûnûn-ı terakkîye başlar başlamaz bu terakkî ile ma'kûsen mütenâsib olmak üzere inhitât ve sefâlet de yüz göstermişti. Nihâyet muzırr munkariz oldu.. Asya'yı iki def'a isti'lâya muvaffak olan Yunânîler yalnız ziyet ve tantananın, sanâyi'-i nefisenin terakkîsinden sonra za'îfladılar.. Ziyet ve sefâhet mikrobu o kahramanları o derece çürütmüşdü ki "Demosten" bile canlandıramadı.. Romalılar'ın fitrat-ı cengâverâneleri de[?] zînet ve safâhatla, ulûm ve funûnun terkiyle mahv ü zâ'il olmuştur."

Bizans, Fransa ve sâ'ire gibi birçok memleketlerden misâller getirerek Russo müdde'âsını Târîh ile isbâta çalıştıktan sonra ulûm ve fûnûnun nasıl meydâna geldiğini îzâh ediyor: İlm-i hey'et: Vehimden; belâgat ve edebiyât: Hırs şöhretten, nefretten, müdâhaneden, yalandan doğmuştur. Hendese: Hasetden, hikmet: Vâhî bir merâkdan, ilm-i ahlâk bile gurûr-ı beşerden hâsıl olmuştur. Ulûm ve fûnûn-ı hâzıranın menşe'i rezâ'il-i müsâvîmizdir.

Russo bu fikirleri dermeyân ettikten sonra ulûm fe fûnûnun ve sanâyi'in Târîhen olduğu kadar aklen de düşünülünce bir kıymet-i hakîkîyyeye mâlik olmadığını ve bütün bunlarla bi'l-akis cem'iyetin zehirlendiğini îzâh eyliyor..

Russo'nun ikinci mühimm bir nutku da insânlar arasındaki müsâvatsızlığın sebebi nedir? Su'âline verdiği cevâbdır. Bu nutkunda Russo şunu demek istiyor: İnsânlar hılkaten iyi yaratılmışlardır.. Ulûm ve fûnûn, esâsât-ı medeniyye olanlar hudbîn ve merîz bir hâle getirmiştir. Russo bu netîceye vâsıl olmak için tâ hâl-i vahşetden başlayarak

edvâr-ı beşerîyyetin bir krokisini çiziyor. (silik) müsâvâtın cem'iyâtın teşekkül ve terakkîsi nisbetinde çoğaldığını meydâna koyuyor.. Nihâyet şu netîceyi veriyor ki nutkun rûhu mesâbesindedir: “İnsânlar arasında görülen adem-i müsâvât hâl-i tabî'îde görülemez. O, kuvvetini ve avâmil-i inkişâfiyyesini munhasıran te'essüs-i mülkiyyetle te'essüs-i kavânînden ahz eylemiştir..”

Russo'nun bu iki mühimm nutkundan başka tiyatro hakkında mu'âsırından “Dalimir” e yazdığı mektûb da meşhûrdur. [Lettre sur les spectacles] bu eserde de Russo sahnenin en bî-emân düşmanı olarak görünür.. Ma'a-mâ-fih kendisi de birkaç piyes yazmıştır. En mühimm “Narsist” ile “Köy Falcısı”dır. Russo “tiyatro güldürerek veya ağlatarak insâmı ifsâd ediyor. İlk def'a cem'iyet tarafından ifsâd edilen adam, sonra bir de tiyatro tarafından telvîs ediliyor.” diyor. Russo'nun temâşâ hakkındaki fikirlerinde bir zerre-i hakikat bulunmakla beraber sağlam bir esâsa müstenid değildir.. Emil Fake diyor ki: “Russo – tiyatro fenâ bir ahlâk bir mektebidir – sözü doğru değildir.. Ma'a-mâ-fih tiyatro ca'î, sun'î bir ahlâk mektebidir, denilirse bir dereceye kadar doğru olabilir.. burada taklîd büyük bir rol yapar. Zâten tiyatro hayâtı, hayât da tiyatroyu taklîd eder. Yalnız bu noktada Russo ile i'tilâf kâbildir. Russo tiyatro ahlâkı bir fâ'ide te'mîn etmez, kimseyi tenvîr ve ıslâh eylemez, diyor. Fakat şurası muhakkak ki tiyatro ferdî değil, umûmî bir iyilik tevlîd eder. Cem'iyete iyi hissler verir. Müfîd bir muhît, bir hâlet-i fikriyye ibdâ' edebilir.. Emil Oje'nin dediği gibi zâten maksad bir kişiyi değil, âlemi ıslâh ve tenvîr etmektir.”

Russo'nun san'at ve tiyatro aleyhinde bulunması pek tabî'î görünmelidir.. çünkü o, medeniyet hayâtının, müvenden âleminin şiddetle aleyhinde idi. Hâlbuki edebiyât medeniyetin, hayât-ı ictimâ'iyenin ifâde-i câzibinden başka bir şey midir?..

Jan Jack Russo'nun şu eserlerinden başka başlıca mühimm dört te'lîf-i meşhûru vardır ki Russo denilince birden dimâğda bu dört te'lîfin canlanmaması gayr-i kâbildir: Emil, Kontrasosyalizm, Nouvelle Heloise, Konfessiyon.. sanki bu isimler bu eserleriyle Russo beyninde gayr-i kâbil-i infikâk bir râbîta, bir ezeli âşına mevcûd..

Emil, ihtivâ ettiği garîb, büsbütün yeni terbiye prensipleriyle a'kb-ı intişârında efkâr-ı umûmiyyede pek âni, pek derin te'sîrler bırakmış, hâriku'l-ade bir rağbet kazanmış, bütün lisânlara tercüme olunmuştur..[*] bu eserde öyle mühimm ve şâyân-ı dikkat esâsât- terbiye mevcûddur ki bu gün bile tatbîk edilirse mes'ûd netîceler verebilir. Russo'dan sonra ne kadar pedegoglar, ilm-i terbiye mütehassısları gelmiş ise hepsi az çok

“Emil”in sihr-i te’sîr ve nüfûzundan kurtulamamışlardır. Bütün mürebbiyeler, hattâ filozofun aleyhinde bulunan mürebbiyeler geniş bir mukâyesede Russo’dan mülhemdirler. Akademi a’zâsından edîb-i mümtâz Marsel Prevu’nun daha geçenlerde intişâr eden “Vâlîde Fransuvaz’a Mektûblar” (Letters a Françoise Maman) nâmında sevimli kitâbı bile az çok Russo’nun te’sîr ve nüfûzu altında bulunuyor. Yalnız bî-nâm ve zî-kudret bir münakkid değil, aynı zamânda büyük bir mütefekkir, bir sosyolog olan Emil Fake “Russo pedegog olmak sıfatıyla iyi ve edilen o kadar tazyîklara, istihzâlara rağmen şâyân-ı ta’kîbdir.” diyor. Emil en ziyâde ruhbân mehâfilinde heyecânı mûcib olmuş, Russo Paris’ten firâr etmeye mecbûriyyet hissetmiştir.

Eser bir mukaddime ile başlar sekiz kitâbtan müteşekkildir.. Emil Zengin bir çocuktur. Russo onun mürebbiyesidir. Kitâbın sînesinden iltikâd edilen ma’nâ-yı umûmî şudur: Mürebbiye çocuğun hissiyatı mâderzâdına

[*] Meşâhîr-i eslâftan Ziya Paşa merhûm da “Emil”i Türkçe’ye tercüme etmiştir. Fakat ma’a’t-te’essüf matbû’ nüshaları yoktur. Paşa’nın tercümede gösterdiği isâbet-i intihâb, bugünkü mütercimlerimizin kısm-ı küllîsi için bir ders-i intibâh teşkîl etmesi gerek!.

Hiçbir şey ilâve etmemelidir. Çünkü her çocuk iyi ve faziletkâr olarak doğar.. Mürebbiye yalnız o fezâ’ilin inkişâfâtına nezâret edecektir. Russo’nun fikrinde mürebbiye bir şâhid, bir râsıddan başka bir şey değildir.. Mürebbiyenin en mühimm vazîfesi tabî’at ile çocuk arasında bir vâsita olmaktan ibâretidir. Çocuğu tabî’atın sînesine terk etmelidir... zîrâ tab’iat esâsen iyidir.. çocuğun melekât-ı akliyye ve rûhiyyesini bırakmalı ki kendi kendisine inkişâf etsin. Çocuk, Russo’nun nazariyyesince sinn-i rüşde vâsıl oluncaya kadar tahsîle başlamayacaktır. Bu yaşa kadar o, tabî’atı tedkîk ve tetebbü’ edecek, bi’l-cümle ma’lûmât-ı ibtidâ’iyyeyi, tedricî tecrübelerle, tabî’at ve hayâtdan alacaktır. Sinn-i rüşte kadar dimâğını it’âb etmeyerek tıfliyyetini şen ve ser-âzâd geçirecektir. Bunun netîcesi ile onbeş yaşından sonra göreceği tahsîl metîn ve müsmir olacak ve mesâ’il-i felsefe ve fenniyyeyi daha kolay anlayıp daha müsbet ve müfid bir hâlde tatbîk edebilecektir.

Jan Jack’ın fikrinde faraza bir çocuk yaramazlık edip de bir pencerenin câmını kırmış olsa onu tekdîr etmemelidir. Yapılacak şey o kırıktan gelecek rüzgar veya burûdetle çocuğun nezleye tutulmasını te’mîn eylemektir. Çocuk câmı kırmakla nezleye tutulacağını, rahatsız ve hasta olacağını, ızdırâb çekeceğini bilirse kâbil midir ki bir daha câm kırsın. Ateş ile oynayan bir çocuğa da aynı mu’âmeleyi îfâ etmelidir. Çocuğun eli

ateşe temâsla biraz yandı mı artık onun ateşle, kibritle oynaması gayr-i kâbil olur.. görülüyor ki bütün bu prensipler pek pratik ve aynı zamânda müfid netîceler vermeye müsâ'iddir. Ekseriyyetle bizim vâlideler de olduğu gibi, çocuklara mufrit ve bî-lüzûm âsâr-ı şefkat izhâr etmenin, onların her dediklerini tehâlûkle icrâ eylemenin ne derece muzırr ve vahîm olduğunu “Emil” tamâmiyle gösterir.. bir de “Emil”de Sophi (Sophie) isminde bir kız çocuk vardır ki Russo cinsiyyetin terbiyede husûle getireceği farkı bu kıza verdiği terbiye ile îzâh eylemiştir. Emil büyüdükten sonra isdivâç ediyor.. fakat pek iyi bir koca olamıyor. Ba‘zı muharrirler bundan Russo’nun yanlış esâslara teba‘iyyet etmiş olduğu zannına düşmüşlerse de doğru değildir. İyi insânlar çok def‘a âni tesadüflerle birdenbire fenâ olabiliyorlar.

Emil şiddetle süt annelerin aleyhindedir. Çocukların vâlideler tarafından emzirilmesini ehemmiyyetle talep eder. Bugünkü tabâbet Russo’nun şu fikrinde ne büyük bir hakikat mevcûd olduğunu parlak bir sûretde gösteriyor. “Emil”in Fransa’da ve hattâ bütün cihân-ı medeniyette husûle getirdiği en mes‘ûd te’sîr, vâlideler tarafından irzâ‘ usulûnün bütün â’ilelerce kabûl edilmesidir. İşte size bir eser, san‘atkârâne yazılmış bir terbiye romanı ki en kökleşmiş i’tiyâdları, en paslanmış fikirleri esâsından sarsıyor. Hâlbuki bizim muhît-i ictimâ’iyyemizde böyle esâsından sarsılmaya, koparılmaya muhtâc ne kadar köhne ve muzırr fikirler, terakkî-i umûmiyyeye mâni’ ve hâ’il ne şedîd ve bî-emân i’tiyatlar, hurâfeler var. İşte yine edebiyâtın mühimm bir mes‘elesine, o mu’bid mes‘eleyle temâs ediyorum: Âsâr-ı edebiyeye de güzellik ile beraber fâ’ide de olmalıdır.. güzellik mühimm bir şarttır. Bi’z-zât edebiyâtdır. Fâ’ide de – husûsiyle bizim gibi milletler için – mühimm bir lâzımedir; bi’z-zât hayâtdır.. edebiyâtın hayât ile imtizâcı kadar tabî‘î, mûnis, mes‘ûd ve nevvâr bir izdivâç olabilir mi?.. ben san‘atı, edebiyâtı o kadar yüksek, o kadar sahhâr ve feyzkâr görmek isterim ki bir eser-i san‘at, bir eser-i edebî güzellikleriyle rûhumuzu telzîz ve teshîr ederken aynı zamânda kudret-i fâ’idesiyle dimâğımızda ufuklar açsın; inkılâblar yapsın.. değil yalnız muzırr i’tiyadlarımızı, sakîm ve köhne fikirlerimizi, hattâ Meclis-i Mebûsânın ba‘zen ihtiyâc-ı hukûkîye cevâb veremeyen kânunlarını bile değiştirmek için bir âmil olsun. Evet o kadar sahhâr ve zî-kudret, o kadar müfid ve cevval bir edebiyât... Düşünmeli ki Fransa’da ba‘zı kânûnları meb‘ûslar değil, edîbler yaptı!..

Hayât-ı cem‘iyyet düşmanı olan Russo çocuğu hâl-i tecerrüd ve inzivâda yaşatmak fikrindedir. Cem‘iyyet ile temâs çocukları ifsâd eder, i’tikâdındadır. Şu

nazariyyeyi Emil hakkında tamâmen tatbîk etmiştir. Russo vâlideden yalnız çocuğu emzirmek talep eder, başka bir şey değil.. cem'iyete düşmanlığı Jan Jack â'ileye de göstermiştir.. çünkü â'ile ufak mukâyesede cem'iyetden başka bir şey değildir. Onun için çocuğu â'ile muhîtinden, aynı zamânda mâzînin mîrâs-ı meş'ûmu olan hurâfât ve an'anâtdan uzak tutmak ister.. Emil'de cidden müfîd ve bedî' gördüğü ba'zı fikirleri hulâsaten kâri'lerimin pîşgâh-ı istifâdelerine vaz' etmek için a'mâk-ı vicdânımda büyük bir tehlike hiss ediyorum:

Yaşamaya başlar başlamaz kendimizi de terbiyeye başlarız. Terbiyemiz bizim ile beraber başlar. Bizim ilk vâlidemiz, süt annemizdir.

“Çok yaşayan insânlar çok seneler saymış, yaşamış değildirler.. belki hayâtı çok hiss etmiş olanlardır..

“Çocukları doğar doğmaz kundak denilen mengeneye sokmak vücûdunun inkişâf-ı tab'iyyesi için son derece muzırdır. Çocuk bu sıkıntıdan kurtulmak için pek çok kuvvet sarf eder.. nihâyet yorulur, kuvveti tükenir.. bu vech ile vücûdunun anâsır-ı tenevvümü azalır. Kundak âdet-i sakîmesi cârî olmayan memleketlerde çocuklar daha kuvvetli, daha mütenâsib ve gürbüz; aksi yerlerde ise cılız, kambur, biçimsiz olur. Binâenaleyh esâreti çocuklardan dünyâyâ gelir gelmez ref' etmelidir. Serbest hareketlerle vücûdun sûret-i teşekkülü bozulmasın diye vücûdu mengeneye sokarak bozuyorlar. Onu, tek sakat olmasın diye, kötürüm yapıyorlar, bu vech ile çocukların ilk hisleri bir hiss-i zahmet ve meşakkat oluyor. Yapmaya ihtiyaçları olduğu bütün harekâtı, serbestlik ihtiyâcâtına karşı anîf ve haşîn bir mümâne'at görüyorlar.. Çocuğun ilk sadâsı ağlamak ise aldığı ilk hediye de zincir, mâlik olduğu serbestçe hareket etdirecek bir uzvu olmadığı hâlde nasıl olurda o uzvu te'sîrât ve ızdırâbât-ı mâddiyyesi ifâde için kullanmaz.. nasıl olur da kendisine yapılan fenâlıktan, istibdâddan dolayı feryâd, isyân etmez. Çocuğun bu tabî'î feryâdı, bağırması haksız olarak sizi kızdırır, bağırtır. Ne fikirsizlik!. Tabî'ate gayr-i muvâfık fikirsiz bir âdete çocukları süt annelere teslîm etmektir.

“Dâ'imâ tabî'atı tarassud ediniz.. ve onun çizdiği yolları i'tinâ ile ta'kîb eyleyiniz.. tabâbetin en nâfî' kısmı hıfzı's-sıhhadır. İ'tidal ve sa'y insânın en hakîki iki doktorudur. Sa'y iştihâyı tezyîd eder, i'tidâl iştihânın sû'i isti'mâl edilmesine mümâne'at eyler.

“Bir çocuk, bir şâkird he rşeyden evvel kuvvetli ve tâmmu's-sıhha olmalıdır. Bunun için de jimnastiğin, harekât-ı bedeniyyenin nef'i âşikârdır. En çok jimnastik yapan, en çok hareket eden ve mizâcı sa'y ve amele mukâvemet eyleyen en çok yaşar. Bütün

fenâlıklar za'afan gelir. Çocuk ancak za'îf ve nahîf olduğu vakit fenâ olur. Onu kuvvetli yaparsanız hemen iyileşir. “Yalnız muhâkemedir ki bize fenâ ve iyiyi tanıtır.. bize iyiliği sevdiren, fenâlıktan nefret ettiren vicdân, muhâkemededen müstakill olmakla beraber, onsuz da inkişâf edemez. Muhâkeme edecek bir sinne gelmediğimiz zamân yaptığımız iyilikler ve fenâlıklar muhâkeme, düşünce netîcesi değildir. “Çocuklar konuşmaya başladıkları vakit daha az ağlamaya başlarlar.. bu da pek tabî'îdir. Mâdem ki te'sîrât ve tahassüsâtını, ızdırâbât ve infi'âlâtını sözle söyleyebiliyor, o hâlde ağlayarak söylemesine pek hâcet kalmaz.

“Hayâtda hiç ızdırâb çekmeyen, keder ve mahrûmiyyet ne olduğunu bilmeyen bir âdem, kâbil değil insâniyete karşı hissiyât-ı merhamet ve şefkat ile mütehassis olamaz, sosyabil olamaz.. hem-cinsi arasında o, sanki bir vahşî hayvândır..

“Çocuğun her dediğini, her istediğini yapmak kendisini ahlâksız, sefil ve müsteb'id yapar.. diğer insânların kâffesini kendi esîrleri gibi telakkî etmeye başlar....”

Russo'nun en mühimm eserlerinden biri de inkişâb-ı kebîrin husûl bulmasında büyük ve mühimm bir te'sîri görülen Mukâvele-i İctimâ'îyye (Contrat social) dır.. bu eser o kadar büyük, o kadar lâhûtî bir te'sîr ve kudrete mâliktir ki inkişâbın incili olmuştur. Mirabu, Danton, Rubsipyer, Mora gibi meşhûr ihtilâlciler hep ellerinde bu incil ile ma'bed-i inkişâbın içine girmişlerdi. Russo bu eserinde evvela cem'iyetlerin sûret-i teşekkülünden, sonra hakk-ı hâkimiyetden ve hukûk-ı beşerden, sonra hükûmet ve idâreden, daha sonra da muhtelif teşkîlat ve Mü'essesât-ı ictimâ'îyyeden bahs ediyor. Jan Jack bu eseriyle ilk def'a olarak şiddetle hükûmât -ı müstebiddeye hücum ediyor.. hukûk-ı esâsiyenin ilk âmillerini ortaya koyuyor. Fikrince hükûmet bir mukâvele netîcesinde teşekkül etmiştir. Bu mukâvelenin en mühimm ve yegâne şartı refâh-ı halktır.

Hükûmetin bu vazîfesi mukâbilinde halkın hürriyyetini biraz tehdîd etmesi tabî'î ise de hükûmet te'mîn-i refâh-ı halk vazîfesinde ufak bir eser-i tekâsül ve tesâmüh gösterdiği dakîkada mukavele münfesihtir. Russo son derece demokratik bir meşrutîyyetin tarafdâdır. Cenevre meşrutîyyetini numûne olarak tavsiye eder. Zâten Russo bu saltanat-ı mutlaka-i milliyye fikrini küçük iken İsviçre'de gördüğü protestan terbiyesinden almıştır.. İsviçre muhît-i tab'îyye ve ictimâ'îyyesinin, Cenevre mü'essesâtının bu husûsta Russo'ya olan tes'sîri her yerde pek bâriz olarak mahsûs olur..

Russo'nun fikrince öyle bir hey'et-i siyâset ve ictimâ'îyye teşkîl eylemelidir ki hey'et-i mecmû'asının kuvve-i umûmiyye ve müşterekesi o hey'etin her ferdinin cân ve

mâlini sıyânet edebilsin; her ferd ancak nefesine itâ'at etsin, ve evvelkinde ziyâde hârr olabilsin. İşte “Mukâvele-i İctimâ'îyye” nin rûhu!.. Bu cem'iyet mevhûma tamâmen “Tolstoy”un istediği cem'iyetdir. hükümdâr olmayacak; “Vilâyet-i âmme” (Autorite) olmayacak.. her şey hüküm ve icmâ' sûretiyle hall ve fasl edilecek.. zamânında mevcûd sosyalizm, anarşizm, nihilizm, kollektiyoyizm gibi bütün mezâhib-i ictimâ'îyye hep esâslarını, gıdâlarını beşerîyyetin ilk kânûn-ı esâsîsi olan “kontra sosyal” dan almıştır.. hattâ değil yalnız ihtilâl-i kebîrin eser-i nefisi olan “Hukûk-ı Beşer” beyânnâmesi, bugün medeîi hükûmetleri idâre eden kavâ'id ve esâsât-ı siyâsiyye bile mukâvele-i ictimâ'îyyede mevcûd siyâsi ve ictimâ'î nazariyyelerle münâsebetdârdır.

Russo hakkındaki tedkîkât ve tettebbü'âtımızda bî- taraf olabilmek için şimdi Fake'nin bu husustaki fikirlerini, i'tirâzlarını da serd etmek iktizâ eder... Fake diyor ki: “Russo, hiç şübhe yok, beşerîyyetin tanıdığı en büyük şâ'irlerden ve mütefekkirlerdendir. Aynı zamânda o bir sosyologdur da... fakat onda sosyologluk iki türlüdür.. biri tamâmen sosyolojik, diğeri politik.. sosyolojik efkârına ben de iştirâk edebilirim.. Russo terakkiyye i'timâd etmez. Hiç ihtimâl vermez ki medeniyyet bir terakkî olsun... o medeniyyetin bir hastalık olduğuna kâ'ildir. Hakkı var.. hâmilî arzular, ihtirâslar insânları dâ'imâ yeni vesâ'a'it-i zevk ve neşât icâd ve ibdâ'ına sevk ediyor. Ve neticede bütün bu vesâ'it birer alet-i ızdırâb oluyor.. tabî'î bu bir hastalık, hem de mühlik bir hastalık.. bu nokta-i nazardan Russo'un istintâcında bir anarşizm yoktur. Bu hüküm ile Russo sadece sâf ve tabî'î hayâta, köy hayâtına.. temiz ve samîmî ezvâk ve ahlâka avdet etmek istiyor.. fakat politika ile karışık “Sosyoloji” sine, daha doğrusu efkâr-ı siyâsiyyesine hiçbir vakit iştirâk edemem.. Russo'nun kabûl ettiği şekl-i idâre mutlak sûretde icrâ-yı hükûmet eden bir kraldan daha hercâ'î, daha gayr-i mes'ûl ve daha müsteb'iddir. Denilebilir ki Russo'nun meslek-i siyâsiyyesi kraldan avâmma nakl edilmiş bir “despotizm” dir. Onun için Russo'nun müdâfa'a ettiği şekl-i hükûmet merdûddur.”

Ma'a-mâ-fih muhak ve gayr-i muhikk bütün bu i'tirâzâta rağmen “kontra sosyal” büyük ve yüksek emeller ve şefkatlerle istikbâl-i insâniyyet arkasına koşan bütün mümtâz ve necîb dimâğlar için dâ'imâ bir timsâl, bir ideâl vazîfesi îfâ etdi, ve edecektir. Kontrasosyalden de rastgele birkaç cümle alıyorum: “İnsânlar nasıl tabî'ata itâ'at etmeye mahkûmsa kânûna da öyle itâ'at etmeye mecbûrdur.. işte bunun içindir ki kânûnlar tabî'î olmalıdır!.. mi'mâr binâyı yapmazdan evvel o binâyı toprağın tahammül edîb

edemeyeceğini mu‘âyene ettiği gibi bir vâzi‘ kânûnda yapacağı kavânîn ve nizâmâta ahâlînin itâ‘at edip edemeyeceğini evvelce düşünmelidir.

“Hürriyyet müsâvatsız yaşayamaz, muhâfaza-i hayât edemez.. demokrasi bütün ahâlîyi der-âğûş eder..

“Tabî‘at dâ‘imâ müsâvâtı tahrîbe meyl eder.. onun için vaz‘ olunacak kavânîn ve nizâmât bu tahrîbâta karşı gelebilecek bir mâhiyyetde olmalıdır..

“Meflûc bir adam ki koşmak ister, ve sonra sağlam bir insân ki istemez, her ikisi de aynı mevki‘i muhafaza etmekte ittihâd etmiş olurlar. Hayât-ı siyâsiyye de aynıdır. Onda da kuvvet ve merâm vardır. Kuvvet-i hükûmetde; merâm, kudret-i kânûniyyede hey‘et-i teşrî‘iyyededir.

“Bir millet ki herşeyi iyi idâre edebilir.. aslâ idâre olunmaya ihtiyâcı olmaz.”

Russo’nun kudret-i edebiyesini a‘lâ eden, ne hassâs, ne şâ‘ir birer rûha mâlik olduğunu gösterir.

Eseri Nuvele Heleoz (La Nouvelle Heloise) nâmında hissî ve felsefî romanıdır.. Russo mukâvele-i ictimâiyyesiyle nasıl inkilab-ı kebîrin ilk müjdecisi olmuş ise bu romanıyla da, romantizmin ilk mübeşşiri olarak görünmüştür. Denilebilir ki Hugo’nun daha sahhârıyla te’sîs eden romantizm mekteb-i edebiyesi ilk malzeme-i uslûbunu, ilk malzeme-i hissî ve hayâlini “Nuvele Heleoz” dan almıştır. Bu roman Russo’nun bütün bir kalbidir. İnce hisler, felsefî fikirler, rûhî tahliller ile mâlâmâl bu eser on sekizinci asrın yübûset-i nisbiyye-i edebiyesine tarotlar, câzibeler serpmiştir. Bu romanda yalnız bir şey taklîd edilmiştir: samîmiyyet. Bu romana Russo yalnız bir şey koymuştur: kalbini.. orada biraz Russo’nun müsâvîsi, fakat pek mebzûl bir sûrette filozofun o emsâlsiz temiz kalbinin merhamet ve sukûtu vardır. Daha sonra da esere şefk-i şefkat, ziyâ-yı muhabbet ile hâledâr bir felsefe-i insâniyyet ve uhuvvet hâkimdir. Hayât-ı medeniyyenin, munden alimlerinin fenâlıklarını, riyâlarını, levhlerini gösteren bir romanda Jan Jack tabî‘ata avdet, saf ve samîmî hayât-ı tab‘iyyenin yorulmaz bir müdâfa‘a şeklinde manzûr olur.

Russo’nun felsefesinde en ziyâde kâbil-i natik, fevkü’l-had mühimm ve nazik bir prensib vardır ki bunu asıl bir heyecanla der ağış etmemek kâbil değildir: Zekânın inkişâfına çalışırken kalbi ifsâd etmemek.. işte terbiyyede ideal olacak yegâne bir düstur.. medeniyyet-i hâzîrânın fikrimce en mühimm bir kusuru: ba‘zen, belkide ekseriyâ, ulûm fûnûn, dimâğî imar ederken, kalbi harabezâra çevirmesidir.. bu, öyle çıplak bir hakîkatdir ki te’sîrâtı altında medeniyyet-i hâzıra inlemektedir. Ma‘lul, hamâlî medeniyyet-i

hâzırayı tedâvi ve işfâ edecek, ona kuvvet ve sa'âdet verecek yegâne ilaç terbiye-i umumiyede bu düstururn muvaffakatiyle tatbîkidir. Şu terbiye idealini bizim gibi terakkiye doğru ilk adımlarını atmak isteyen bir millet herzicân ederse kurtulur, mes'ut olur.. zekanın inkişâfına çalışırken kalbi ifsât etmemek!.. ohh! ne mûnes, ne temiz, ne mes'ut, ne emel-i nevâz ve hayât-ı nesâr bir terbiye düsturu...

Kalpler bozulmadan zekâların nasıl inkişâf edeceğini göstermiş olmak maksadıyladır ki Russo iki asırdır hâla hayât ve harâretini, tarâvet ve şı'riyyetini muhâfaza eden ve bundan sonra da muhâfaza edecek olan "Nouvelle Helesoise" bedi'asını meydâna getirmiştir.

Jan Jack'ın hâl-i inzivâda ve tab'iatla temâsta bulunduğu zamânda kaleme aldığı bu meşhûr roman mektûblarıdan müteşekkildir.. sînesinde gençliğin bütün ru'yâları, bütün nûrları, emelleri titreyen "Nouvelle Helesoise"nin kahramanı "Sen Piru" bi'z-zât Russo'dur. Kadın kahramanı "Juli" de kendisinin sevdiği bir kızdır.. "Kaler" muhabbesi madam "Du Pine" dir Lord "Bomston" bütün müddet-i hayâtında aradığı ve buldum zannettiği bir dosttur. Romanın eşhâs-ı vakâyî'i birer serseri histir. Zâten Russo'nun romanlarının eşhâs-ı vakayî'i fikirleri gib garbtir. Yalnız şurası şâyân-ı hayretidir ki "Nouvelle Helesoise" son derece romana sen bir eser olmakla beraber aynı zamânda gâyet tabî'î ve sadedir. Eşhâs-ı vakayî'den "Volmer" büsbütün hayali, fantastik.. onda hakikat nâmına bir şeme bile yok.. fakat Sen Piru, Juli ve Kaler dâ'imâ hakiki tasvirlerle per hayât.. Sen Piru zaif, rakîk, mütevvec, hassâs ve romantik.. bütün muhayyile ve hassâsiyyetde mürekkeb bir mahlûk.. sanki dünyaya yalnız sevmek, belagat ve şefkat ile aşktan bahsetmek için gelmiş.. bunda hakiki bir sima var.. Kaler eserin ilk kısmında biraz nakız.. çünkü Russo evvela onu şen ve müstehzî yapmış; hâlbuki sonra ona ciddi roller vermiş.. ma'mâfih Juli'nin o saf ve tabâyî' iyi gösterilmiş. Şimdi mevzu'u muhtasaran icmâl edelim:

"Juli Detânej" isminde bir genç kız mürebbiyesi olan "Sen Piru" (Saint Preux) yu seviyor. Mürebbiye tehlikeyi hissederek kaçmak istiyor.. fakat bu arzusunu tatbîke vakit bulamadan girdibâd-ı ihtirâsa düşüyor. Fikr-i hisse mağlûb oluyor.. kızın pederi Baron du Tanir bu iki aşkın izdivaçlarına hiçbir zamân muvafakat etmemeye yemin ediyor. Ve Juli'nin Sen Piru'yu görmesine katiiyyen mümân'at eyliyor. Kızın vâlidesi de kederinden ölüyor..

Bütün bu ahvâle, muhâlefet ve mümâna'atlara rağmen Juli ile Sen Piru mütemâdiyen mektûblaşıyorlar.. aşk, ihtiras, hayât-ı elem, ateş-i müfârakat bu mektûblarda sanki tecessüm etmiştir.

Juli en nihâyet nevmîd olarak kendisine teklif edilen izdivaca rıza gösteriyor. Ciddi ve iyi bir adam olan Mösyö “Vulmar” ile evleniyor.. Sen Piru'nun bunun üzerine intihara karâr veriyor.. muhabbesi gelerek [Madam du Peniye] intihar aleyhinde yazdığı hekimâne mektûblarla intihardan vazgeçiyor.

Juli'ye gelince: Sen Piru hakkında kalbinde beslediği şedîd ve ateşîn aşka rağmen o pek iyi bir zevce oluyor.. Volmer zevcesinin romanına tamâmen aşına olduğu hâlde Juli'ye bu kadar iyi bir terbiye vermeye muvaffak olan bir adamın behemahâl nezdine gelerek beraber yaşamalarını istiyor... Te'sîr-i aşk ile rûhundan vurulmuş bir kuş mazlûmiyetiyle uzaklara kaçan mürebbiyeyi davet ediyor. Sen Piru geliyor.. Volmer ona hânesinde bir dâ'ire tahsis eyliyor. Volmer'in hem Juli'nin, hem Sen Piru'nun nâmusuna i'timadı vardır. Bu iki aşık kalpleriyle elîm mücâdelelerde bulunuyor.. dimâğlarının muhâkemeleriyle kalplerinin coşuş hissiyâtını boğmak istiyorlar. Sen Piru çabuk mağlûb oluyor. Juli dinden, hiss-i madrânedeki kuvvet alarak mukâvemeti temdîd eyliyor.. nihâyet onda da menâbî'i kuvvet ve mukâvemet tükeniyor.. fakat tam mağlûb olacağı, sukût edeceği zamân vefât ediyor. Kocasını, kolera, husûsiyle Sen Piru'yu kederler, mâtemler içinde bırakıyor.. bi'l-âhare Sen Piru Juli'nin çocuklarına mürebbiye ve bu sûretle müteselli oluyor.. işte mevzu' bundan ibâret.. bu roman romantik mektubun ilk temel taşıdır.

Mevzu' bütün ma'nâsıyla romantiktir. Aşıkların talihsizlikle mücâdelesini hiçbir eserde bu kadar elîm ve müesser olarak tasvir edilmemiştir. Her satırında kar'e ağlamak ihtiyacı duyar. İhtimal, Napolyon'un dediği gibi, bu ifrat bir kusurdur. Zîrâ muhabbetin mes'ut ve şâtır dakîkaları da vardır. Fakat her hâlde bu kusur güzel, müesser ve şiir-i hazan ile lerzeşdârdır. İnce tahlîlât-ı rûhiyyeden başka bu romanda tab'iatın güzellikleri, bedî'aları da nefis birer çerçeve olmuştur. “Alp” in muhteşem ve vakûr şâhikaları, güllerin melâhengiz renk ve ahenkleri eserde derin bir lerzeş-i hayât ve san'at le titreşir.. üslûp ise cidden nefis, cidden hazin ve sahhardır. Bu hususta da Russo ile Tolstoy tamâmen birleşir.. Russo en bî aman, en garazkâr düşmanları bile bu büyük nâsir-i mütefekirin üslûb-ı füsunkârını şu vech ile tasdîkte muzdar kalıyorlar: “Russo, o tahammül edilemez garîb ve acaip fikirlerini, felsefelerini ancak üslûbunun sihr-i

nüfûzuyla herkese kabûl etdiriyor..” İşte Russo’nun şâirliğini, san’atkarlığını, üslûb-ı sahhârını düşmanları böyle teslim ediyorlar.. Russo’nun dimâğı ile kalbi her eserden ziyâde bunda per hayâtdır. Nouvelle Helesoise intişâr edinceye kadar tahlîlât-ı rûhiyye ile mâlâmâl bir roman yazılmıştı. Bu eser adeta edebiyât-ı hâzırayı açan bir kapı hükmündedir. Edebiyât nokta-i nazarından on sekizinci asrın nısf-ı evveli pek yâbis, pek bî hayât idi.. muharrirler muhîti olduğı gibi tasvîr edemiyorlardı. Eserlerde gayr-i tab’ilik vardı. Zevk-i heyacanda vermiyorlardı. Hâsılı yâbis, câzibesiz, gayr-i milli bir edebiyât.. ilhamsız, taklîdkâr, sahte bir san’at.. işte on sekisiznci asrın tahminen altmış senelik edebiyâtı.. fakat asrın nihayetlerine doğru bir rüzgar esti, yenibir hayâtın tahammüllerini saçtı. İ’mak-ı dimâğında şedîd bir muhayyile, i’mâk-ı kalbinde şedîd bir hissiyat ile müdhiş bir şâir yetişti: Russo asrını teheyyüc ve tehzîz etdi.. aynı zamânda sahhâr ve câzibedâr romantizm serabının bânisi büyük “Şato Biryân”ı yetiştirdi. Fi’l-hakîka “Şato Biryân” ancak Russo’nun zâde-i edebiyesi olabilir..

Mâba’di var”

2.7.2. Pembe Minâ

Bu şiir İlyas Macit tarafından kaleme alınmış bir mensur şiirdir. Şiirin konusu yalnızlık olarak değerlendirilebilir. Şiirini kardeşine ithaf etmiştir. Bu şiirde dikkat çeken bir nokta “Türkiye” ifadesinin kullanılmasıdır. Ayrıca bir özlem duygusu da şiire yerleştirilmiştir. Şiirn çeviri yazısı şu şekildedir:

“Pembe Minâ

-Kardeşim Aziz Hüdâiyye-

Beyâz ve havai karizantemler mevsim, adımları bulutların mezhere-i ribâbında şark alhâlerinin nâmere-i buselerini, meftûn ve hürmetkâr, arayan pembe mina... O kadar per şi’ir ve aft-ı eseri patlar ki nihâyet nâyâb bir gölge hayâtı yaşayabileceklerini düşünmekten müstağni, bir dakîka mübhemiyyete lâ-kayd, gümüş kanatlı renklerine meftûn, serpilmiş... bütün hürriyyet ve ittihatdan doğmuş menâsitiri yeni ve genç bir lerzeş, sekr-i avar bir reftâr ile süslüyor; ve ona sakın bir itimat, handan bir haz itminân ile bir şey, bir tac, hasen ve şiir, bu şimdiki servet fikr-i hakîkatle ancak mahsus bir şah devur uzatıyordu. Fakat ben bütün iştiyâk-ı elemleriyle geçen şu yalnız, refikasız seyranlarımda bugünkü ma’visiz felsefesinin evtâr-ı mechûliyyetle bestelenen beşerî hıçkırıkları dinlerken bu fâni mantoyu taşımaya mahkum olan yetim bir asra nasıl

bakabilirdim? Karlı sâhede, böyle, uzvî ve seyyâh bir tefekkür teneffüs etdikçe rûhumda bir cinâyet, şebengîz bir vahdet azâbı ağlıyor.. mütevehhiş ve asabi, hatvelerimle sürünen bu çılgın tereddüt ve karârsızlık ile muğîr ve kûrâde yürüyordum... Evet, (silik) bir sükutla bana bakan bu sevimli tüyler, fakr u zarûret için bir damla figan olduktan sonra artık şu kadîd asâbı neden atmamalı? Ah biz neden dâ'imâ sisli bir ümîd, efserde bir azim ile yaşamaya mahkûm olmalıyız?

Ve bu burgu mesây tahlîl ile ittihâd bahçesini, Türkiye'nin bu tarafında âbide-i sa'âdetini selamlayarak geçtim. Adımlarım karların dâ'imâ buz olmaya titreyen sînesinde boğuk bir haşyetle ezildikçe, kayıyordum. Akşam treni gelmişti. Önümde kâh batî ve yorgun, kâh seri' ve pervâzkâr yürüyen birkaç adım vardı. Ba'zı serâzâd ayak patinleri sahiplerinin bir şark-ı misâfiri, bir zevk ve ihtirâs mülhimesi olduklarını ifşâ ediyordu. Sonra arabalar, eski ve süprük landolar...

Ben hep bunlara bîgâne yürüyor, donuk dumanlı ufuklara, berfîn ve perûkâr peristere kalbimin otuz senelik hücre-yi yaralarından mensûr nüvveler, siyâh inciler okuyordum. Nagihân iki çocuk simâsı, iki yavru sesiyle uyandım. Onlar şimdi yanımdan ma'sum bir çâlâki ile geçerken bana bakıyor ve gülüşüyorlar, sanıyordum. Oh akşam türlerimin bunlar birer menûr ve reşâd mâcidleriydi. Menekşe kanarya tebessümlerinde hep benim mini mini hâbîl ile kabilimin bâkir bûseleri vardı. Hemen yanlarına gitdim, ipek manuvela ellerinden tutmak, öpmek ihtiyacıyla durdum. Sonra birden, her şeyin mâzi olacak ferdâsından iğrendim. Babayı â'ilesinden esirgeyen hisssiz çehrelere, o esir paçavra yaşayışa, yılan kosân cîfeye tükürdüm, ve:

Ah, bir gölge kadir ve har kalabilseydik...

Diye sızladım. Arz ve semânın şu kanlara bulanmış sıra boşluklarında kuşlar bile birer lâne-i arâm bulmuş iken işte ben evcâ' ve figan, hüsrân ve iştiyak elinde arıyorum. Ve bir meş-yi lertzân heyyci ile sadece san'atın metlûn ve bâis tezahürlerini terennümden, onun gayr-i muayyen, mübhem ilhamlarına serferûdan ve böyle meflûc mefkûrelerden usanmış, artık kırık ve ezik, düşmek isterken.. toprak, ayağımın altında dâ'imâ bir Kleopatra hercâiliğiyle derinleşen ümîd ve emel müstehâsesi, beni beyâz fulyâ kokulu nesrin pembe minâsıyla sanki teselliye çalışıyor, rahim ve şefâkar, ölü pâreden file efsâneleriyle tekfin ediyordu. Lakin, aman yarabbi, ne ma'nasız kahkaha-i rûhbâniyyetle...

Manastır 26 Kânun-ı Evvel, 327"

2.7.3. Napolyon Nerede Vefât Etti?

Bu yazı Bedîi Nuri tarafından kaleme alınmış tarihi konulu bir makaledir. Napolyon'un öldüğü yere ilişkin yanlış bilgileri çürütür. Kendi bilgisini kanıtlarla ortaya koyar. Yine değişik fikirlere de cevap verir. Makalenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Napolyon Nerede Vefât Etti?

Zâten mebd'eni bir mecrâ-yı mechûl ve muzallimeden ahz eden tarh, vakit vakit mecrâ-yı hâdisâtına mensup olan hurâfeler, yanlış rivâyetler, kastî kezipler, gizli entrikalar, esrâengiz cinâyetler, hissî tarz telakkîler, tarafgirâne veya garazkârâne tahrifler ile en berrak bir devre-i cereyânında bulunmak, şimdi sâf ve per gulgule akarken birdenbire mecrâsının az çok ufak bir kısmında nâbid olarak inzâr-ı tefhîs önünden firâr etmek, me'mûl edilmeyen bir noktada ve asla tahtir edilmeyecek bir sûretde peydâ oluveren bir hadise sebebiyle ba'zen yalnız mecrâ-yı hâzırını değil, hatda geride kalan aksâm-ı serîresini de tenvîr, îzâh, tebeyyün eylemek, şurada bir vak'anın, ötede bu vakâyî'in aktörleri olan eşhâs ve mernibâtının te'sîr-i hakiki veya zâhiresiyle firâş-ı cereyânını tebdîl etmek işte Târîhin inzâr-ı ibret ve tamâşâmıza arz ettiği sâbit, metlûn, mütehavvil, hurâfevi, efsanevi, hakiki, hissi, telbisi, tahmini manzaralar!..

Târîh altmış asırlık mecrâ-yı hayâtında izmâr ve izhâr ettiği bu manâzır-ı muhtelifesiyle, esâsen ticâreb ve müşâdâta müstenid olmaya rağmen, ilimlerin en sâbit ve hakîkisi olmak mahiyetini izâ'ah eder, mecrâ-yı Târîhiyyeyi ta'kip edecek bir müteharri dolambaçlar, müteaddid kollar, bu mecrâ-yı tazlî eden keşîf müşcereler, meba'ı mechûl ayaklar, birdenbire mecrâ-yı setrû ihfâ etmiş cesîm ve çûrâk bâdîler karşısında veche-i azimetini şaşıyor, râh-ı hakîkiyi bulamamak müşkülâtı karşısında mecrâ-yı aslîye bir silsile-i farziyat, tahmînât, ve rivâyât ile çizmek mecbûriyyetini hisseder. Râh-ı seyâhatin nokta-i hâzırardan ötesi, yukarı tarafı islâfın lütf-ı hâzıratıyla, daha evvel oralarından güzâ etmiş müteharrinin veya - ekseriya yekdiğerine de mübâyin olan - müteharrilerin çizdikleri - doğruluk ve eğriliği mechûl ve müsâvi - hudud-ı umûmiyye ile mahdûd ve mukayyiddir; müteharri heves taharrisini bu izler üzerinden takibe mecbûrdur. Hâlbuki bu izler uzakları nisbetinde o kadar karışık, o kadar eğri, o kadar galat alutdur ki...

Ve işte bunun içindir ki vuku'ât-ı Târîhiyyeden bir çoğu tereddütlü, zulmetler, efsânler ile muhatdır. Müteharri-i Târîh taharriyatında bir nokta-i münevvereye vâsıl oluncaya kadar çok kereler, vazîfe-i taharrisini yalnız bu tereddütleri îzâh, bu zulmetleri

tenvîr, bu efsâeler tahlil ile îfâ eder. Binâ-yı muazzam Târîhin atbe-i mudhilinde ahz-ı mevki' eden vekâyi' ve hâdisatda me'rûhun vazîfesi ne kadar karışık, mütab ve müşküldür! Bir devr-i nûr ve hakîkate, nisbeten yakın zamânlara vâsıl oluncaya kadar edvâr-ı Târîhiyenin bu safahât-ı ba'diyesi ne kadar zulmetler, meçhûliyyetler içinde mesturdur!

Fakat edvâr-ı hâzıraya â'id vekâyi'de, medeniyye-i hâzıranın makabli ferdâsında tekevvün eden bir hâdisede, bir vaka-i Târîhiyyede tereddüd, muzallamiyyet o kadar nâdir ki buralarda Târîh ve vekâyi-i Târîhiyye âdetâ bir kat'iyet-i riyâziyye şekline iktisâb eder. Medeniyyet-i hâzıranın te'sisât ve teşkilât-ı fenniyyesi artık vekâyi-i ictimâ'iyeyi pîş-i serâir ve imtihanda (silik) kat'iyen gayr-i müsâitdir. Taksîm-i i'mâlin pek müterakki bir safhasının câri olduğu bu devrede vakâyi' güzerinde meşhûd yakîni derecesinde sıhhatle, vuzuhla – ve tafsîlat ve dekâyikle mazbutdur. Şimdi bir mesela Napolyon'un hudut vechiyyesini, evsâf-ı rûhiyye ve şahsiyyesini, bütün hayâtını en garibimizden, en ma'lûmumuzdan daha vuzûh ve kat'iyetle resim ve ta'bîn edebiliyoruz. Onun için “Napolyon nerede vefât etdi?” su'âline karşı iki mübâyin cevâb-ı sudûrunu husûlemiz kabûl etmez, her kime sorulsa bir imân-ı kuvvye müstenid olarak alınacak cevâb yalnız birdir: - Sen Elen Adasında!

Ve bunu söylerken gözlerimizin önünde Târîhin en vulûleli vakayi-i meşhûresiinden, en nazar-ı ferîb sahâif-i hevni-âlûdundan bir kaç teressüm eder ve Vaterlo'da bir hezimet-i kat'iyeye mübeddel olan şanlı zaferler sâhibinin, dünyâlara temellük etmek isteyen, bütün akvâm-ı rabka-i esâretine almak için didinen harîs Korsikalı'nın bahr-i muhît ortasında, Sen Elen senkipâresinde ki âkibet-i hayâtiyye-i esîrânesi pîş-i inzârımızda tecelli etdiririz. Ve bütün bu tefekkürât ve hâtırâtımızda “iki kere iki dört eder” hakîkat-i riyâziyyesine karşı bile çîn-i şübhe ve tereddüt-ı arâih eden muğâlidâtın hayâtın bütün amdesini teşkil eden ezvak ve ikdâra varıncaya kadar herşeyi inkar eyleyen ribitin buna erişemeyeceğine, bu kanâ'atimizi izlâl edemeyeceğine mutmain blunuyoruz. Hâlbuki dimâğ-ı mütâ'inden ve ma'kûlât cinsinden olan bidâhatlere kadar erişen rebeb ve kemân; sarf-ı meşhûdât ve hâtırâta, menşûlât ve mesmû'âta mübteni olan hakâyık-ı Târîhiyyeye niçin yetişmesin?

İşte bu enûs Ayres şehrinde Osmânlı vatandaşları müzik neşrettikleri gazetelerden “El-karnu'l-ısrûn” cerîde-i esbû'isi serlûha ittihâz ettiğimiz unvan tahtında neşrettiği bir makâlede birinci Napolyon'un kat'iyetn Sen Elen Adasında vefât

etmemiş, ve hatda oraya ayak bile atmamış olduğunu beyan ve bu beyânâtını bir takım vesâika istinâd ettirmek istiyor. Sen Elen adasında Napolyon'a muhafızlık vazîfesini altı sene müddet ifâ etmiş olan İngiliz "Hudson" un bütün ihtimâmâtının, İngiltere'nin bunca takîdâtının büyük Napolyon'un büsbütün başka bir adam için icrâ edildiğini söyleyen bu makalede deniliyor ki:

Me'rûh "Omsa" birkaç sene evvel Fransa, İtalya ve Avusturya'da mütâla'a ettiği ba'zı eski resânelerin hulâmesinden Napolyon'un mûtenâ müte'allik olup herkese karşı cehûl kalmış olan ba'zı esrâr-ı keşf ve istihrâc etmiştir.

"Omsa" ya göre Sen Elen Adasında defnedilmiş olan meyyit imparator kendisi değildir. Omsa'nın kavlince Napolyon ve Vaterloo müserekkisini müte'akip İngilizler'in eline düşmemek için, kendisine müşâbeh-i fevka'l-âdesi olan "Reyu" isminde birisinin tavsiyesiyle İtalya'ya firâr etmiştir. Omsa'ya göre Napolyon İtalya'nın "Verano" kasabasında yedi senen müddet, ecnebi seyyahlarına gözlük satmakla imrâr-ı vakit etmiş olduğu muhakkaktır. Napolyon bir müddet sonra oğluna karşı hissettiği eser-i iştiyâkı teskîn için Viyana'ya kadar şedd-i rahl etmiş; ve burada zîr-i perde-i serâirde kalmış olan bir takım vekâyi' güzâr eylemiştir. Bir gün Napolyon Viyana'da saray duvarlarına tırmanırken nöbetçi tarafından görülmesi üzerine nöbetçinin atdığı kurşunlardan birisi alınına isâbet etmiş ve hemen terk-i hayât eylemiştir.

Me'rûh Omsa bu iddiasını vesâik-i âtiye ile isbât ediyor:

Yüzbaşı "Ladro"nun 1840 senesinde Belçika'da neşretmiş olduğu hâtıratda Napolyon'un Zabtiyye Nâzırı "Fuşe"nin kendisine 1808 senesinde gâyet muharrem bir ser tevdi' ve imparatora pek benzer bir zâtın vücûdundan bahsetmiştir. Yüzbaşı bir müddet sonra "Fransız Evcan Rebu" isminde birisine tesâdüf ediyor ki bunun mülâhimi vechiyye ve tab'iyyesi kâmilen Napolyonâ şebiyeye etmiş, ve hattâ arkadaşları bu sebepten nâşî kendisini "küçük Napolyon" tesmiye ederlermiş. Robu Fransa'nın "Baligor" kasabasında 1771 senesinde tevellüd etmiştir.

1816 senesinde imparator Napolyon İngilizler'e esir olduğu zamân Baligor Kasabası belediyye re'îsi yüzbaşı Ladro'ya bir mektûb yazarak uzun müddetden beri haber-i sıhhati vârid olmayan Rubod hakkında ma'lûmât istiyor.

Bir müddet sonra me'rûh Omsa sâika-i tesâdüfle Baligor Kasabası sicil nüfus defterlerini tetkîk ve Rubo'nun Sen Elen Adasında vefât etmiş olduğunu öğreniyor.

Târîh-i vefât, sicilde tamâmen silinmiş ise de daha evvel mezkûr cezîrede bu nâmda bir başka asker olmadığı da tahakkuk ediyor.

Vaktiyle Paris'te bulunduğu sırada imparator ile mâ'rife-i husûsiyyesi olan "Mavdella" isminde İngiliz kadını istihsal ettiği müsâ'ade üzerine Napolyon ile mülâkât ettiği zamân karşısında imparatora hiçbir sûretle benzemeyen birisini görmekten dolayı bir hayret ve dehşet-i fevka'l-âde içinde kalmıştır. Kadının karşısında ki şahıs gerek şekil ve şemâilce, gerek sesce, gerek hasâil-i akliyyece Napolyon'a asla benzemiyor imiş. Fakat garîbtir ki gerek General Beratran ve gerek imparatorun maiyyetinde bulunan Fransız tabibi ile Napolyon'un eyyâm-ı ikbâlinde sâ'ir maiyyeti halkı bu zâta Napolyon'dan daha az eser-i ihtirâm göstermiyorlar idi.

Me'rûh Omsa; derûnede "Napolyon olması melhûz olan" güzellik tacirinin komşuları arasında bu zâtın vesîle-i teccüs ve merâk olduğunu da zikrediyor. Napolyon Verano'da ikâmet ettiği müddetçe ihtiyar bir kadının idâre etmekte olduğu bir büyük mağazaya müdâvemet eder

Ve orada ikâmet ettiği müddet-i tavliyye zarfında ekseriyâ harf-ı vâhid telaffuz etmez imiş. İhtiyar kadın bu zâta te'sîr ve şefkat ile nekh-i endâz olur, ve âilesinden mehcûriyyetinden dolayı hissettiği ikdâra iştirâk eyler imiş. Napolyon'un bu mağazaya devâmını görenler bu kadar hakîr bir san'at-ı sâhibenin böyle bir mağazaya mensûbiyyetinden dolayı izhâr-ı hayret ederler imiş. Napolyon ba'zen görüştüklerine bir oğlundan kemâl-i tehassür ve te'sîre ile bahseder, sonra karşısında müza'ac bir hayal görmüş gibi iltizâm-ı sükût eyler imiş.

Bunu tanıyanların hepsi ona karşı derin bir hiss-i te'sîr ve telhif hissetmekten geri kalmamışlardır.

Kezalik Viyana Sarayı imparatoriyyesinde kurşun ile telef olan meyyitin na'aşını görenlerin hepsi, sakaldan sarf-ı nazar edildiği hâlde, kafanın Napolyon kafası olduğunu tasdik etmişlerdir. Hatda Avusturya imparatoru ölüyü gördüğü zamân bu büyük bir eser-i te'sîr hissetmiştir.

"Elkarnu'l-ışrûn" un vesâiki burada hitâm buluyor. Gazete Mayıs o ahiri Târîhli olmasa idi mes'lenin bir "Nisan Balığı" olmasına ihtimal verir idim.

Ma'mâfih gazetenin zikrettiği me'rûh "Omsa"nın ismi de iddiayı ağrabî kadar Nâşinîde "Buenos Ayires" e bir mektûb yazarak muharririn bu bâbda îzâhât-ı lâzime taleb etdim.

Bu iddianın ciddiyet ve sıhhatine kâil değilim. Ancak dünkü Napolyon’a müteallik olan bir hâdise de bile bu kadar garîb bir iddia serd edilmesine nazaran vesikaları o kadar bereketli olmayan vekâyi-i mâziyyeye müteallik menkûlâta kasti veya gayri kasti ne kadar hurafe karışmış olduğu istidlâl olunabiliyor.

Muharrir makâle bu vesikaların Napolyon’un mahalli vefâtı hakkında bir şübhe tevlidine kâfi olduğunu söylüyor, fakat fikrimce bu vesikalar Napolyon’dan ziyâde bi’l-hâssa Târîh-i kadimeye â’id vekâyi’ hakkında ne kadar şübheler tevlîd eder!...

Kadıköy 14 Haziran 328”

2.7.4. Amerika’da Gazetecilik Ağaç Kati 1

Bu yazı Wilhelm Steadın bir makalesidir. Bu makale seri halinde olacak ki burada 1 numarası verilmiştir. Bu makale dil-edebiyat konulu bir makaledir. Bir gazetenin meydana gelmesi için geçirdiği aşamalar anlatılır. Bunun ilk aşaması da bir ormana gidip ağaç kesmektir. Daha sonraki aşamalar da makalede anlatılır. Haber tedariki de bu aşamalardan biridir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Bu makale müşâhir sulhperverân ve müsteşirikîyinden (Vilyam Sted) in en son makalesidir.

Amerika’da Gazetecilik (1)

Ağaç Kat’i

Bir cerîdenin vücûda gelebilmesi için atılacak ilk hatve-i teşebbüs eline bir balta alarak ormana gitmek ve bir ağaç kat’ etmektir. Fi’l-hakîka cerâidin mâdde-i esâsiyyesi kağıt olduğu gibi yevm-i gazetelere muktazi kağıt el-hâlet-i hâzihi ağaçtan i’mal olunmaktadır. Bugün elimizde yer tutan bi’l-cümle cerâid-i yevmiyye Amerika veya İskandinavya ormanlarının mahsûlâtıdır. Birgün tarafından Newyork’ta münteşir gazeteler binlerce evlik ormandan hâsıl olur. Bu hesâba nazaran bundan otuz sene sonra Amerika’da ağaç kalmayacağından (silik) müttefakade nasıl gazete çıkarılabileceği cây-ı su’âldir.

Cerîdenin madde-i aslıyesini teşkîl eden ağa kesilip dal ve yapraklarından tecrîd edildikten sonra hamur hâline gelip ovalanır ve bu hamurlar bast-ı ve tazyîk olunarak kağıt istihsâl edilir.

(2)

Havâdet Tedâriki

Kağıdın tedârikinden sonra bir cerîde ikinci derecede ihtivâ edeceği havadisdir. Elyevm intişâr etmekte olan binlerce gazete vardır ki mündericâtları cerâid-i yevmiyyeye muktazi havadisi muhtevi olmamak i'tiariyle hakikat-i hâlde gazete itlâkına gayr-i müstehaktırlar. Sâhib-i meslek bir cerîde-i yevmiyye ulema ve mütefekirînin zâde-i muhâkemât ve tetbî'âtı olan efkâr ve hâtîrâtın sahne-i ictimâ'iyeye olmamak lazımdır. Bi'l-akıs bu gibi gazetelerin en mühimm zemînleri Târîh intişârlarından bir gün evvel tahaddüs eden vekâyî' ve hâdisâtıdır. Memâlik-i muhtelifede îrâd olunan nazarlar, tertîb edilen büyük ispor müsabakaları, kazanılan mükâfatlar, irtikâb edilen cinâyetler vuku'a gelen kazalar bir gazetecinin herşeyden evvel taharri ve tedârik edeceği levâzım-ı esâsedendir.

Bu havâdis-i nasıl tedârik olunur? Maddeten gazetenin en mühimm âmili bir balta olduğu gibi en esâslı âmil-i ma'nevîyyesi de muhbir (reporter) in kalemidir. O derece ki bir gazete idâresinde herşeyden ziyâde onun teksîr-i miktârı en büyük bir emeldir. Muhbir olmasa ne sâhib-i cerîdenin ve ne de, muharrir ser sûtûnun sesi işitilebilir. Muhbir onlardan da ehemmiyetlidir. Gazetenin kalbi mesâbesindedir.

Muhbirler hey'eti ictimâ'iyede oldukça yüksek ve mümtâz mevki'ler işgâl eden zevâtdan intihâb olunur. Bunlardan ba'zıları sûret-i muntazama ve mevkûtede çalışarak gazete idârehânesiyle münâsebet-i mütemâdiyyede bulunurlar. Ba'zıları ise hareketlerinde hürriyyet tâmeye mâlik olup icâb etdikçe müesseseye şifâhen veya tahrîren havâdis ederler. Muhbirlerin bir kısmı parlamento, muhâkeme ve meclis ictimâ'âtında hâzır bulunarak müzâkarât ve münâkaşâtı zabt ve nakl eden sitenoğraflardan müteşekkildir. Bir kısmı da ispor âleminde ma'rûf ve mu'teber ve bi'l-cümle mümâresât-ı bedenîyyede arz-ı vücûd eder bir takım pehlivanlar, boksörler ve futbolculardan mürekkebdir. Muhbirlerin kısm-ı a'zamı erkek olmakla berâber muhbirlerde günden güne tezâyüd etmektedir. İşte gazete bütün bu muhbirler tarafından tehye edilen havâdis sayesinde meydân-ı intişâra çıkar ki bu hususta ki muvaffakiyyet ancak bu havâdisin bir tertîb-i müstahsin üzere inzâr-ı kar'e arzı hâlinde tecelli eder.

Bundan beş on sene evvel cerâid-i mühimmme sahipleri ihtimali nutuklar söyleyen hatipler nezdinde muhbirlerini göndererek sözlerini zabttedirirlerdi. Hâlbuki bu külfet bir hayli zamân ve paranın isrâfına bâdi olmakta idi. Şimdi ise bu gibi nutuklar bir ok cesîm ve mu'teber ajanslar ma'rifetiyle ceride idârehânelerine devn-i bedellerle satılır. Bu günkü muhbirler mahall-i hitâbâta nutk-ı zabt ve tahrîr için değil mevki' nazar-ı

tedkîkten geçerek o nutka â'id bir makâle kaleme almak için giderler. Borsa ve piyasa havâdisleriyle ispor müsabakalarına â'id ma'lûmâtda aynı sûretle ajanslar tarafından tehiyye edilmektedir.

Binâenaleyh bugün bir gazete neşr etmek isteyen bir Amerikalı herşeyden evvel hergün gazetesinin üç rey'ini imlâyâ müftedir bulunan ajanslara karşı arzu-yu kesbi nisbetinde fedakarlıkta bulunmak mebûriyyetindedir.

Gazete İdârehânesi

Gazeteler ve ajanslar ma'rifetiyle cem' olunan havâdis gazete idârehânesine tevdi' edildikten sonra daha tahrîri muktazi birçok sütun yazıya ihtiyaç hâsıl olur. Gazete idârehânesinin merkez-i muâ'melâtı müdür tahrîri (sub-editor) ün hücre-i iştigâlidir. Bu adam gazetenin baş muharririnden ziyâde hâiz-i ehemmiyyetdir. Muhbirleri tevzi', havâdisi tashîh ve tertîb eden o dur. İdârehâneye vârid olan muharrerâtdan icâb edenlerin tab'ı ve bî lüzûm olanların hıfzı hakkında müdür tahririn karârı nâfiz olur. Ba'zı idârehânelerde müteaddid müdür tahrirler bulunur ki cümlesi vezâif-i müşterikeye mâlik ve gazetenin n'ik u bedinden mes'uldür.

İ'lânât Müdürünün Ehemmiyeti

Yevm-i gazetenin bir nısfı, ya'ni i'lânâta mahsûs olan kısmı i'lânât müdürü (Adve fising manager) ne muhavvildir. İdârehânenin en mühimm bir çehresi hükmünde bulunan i'lânât müdürünün en büyük muhayyilesi cerâdenin kısm-ı a'zamını işgâl edebilmektir. Bunun netîcesi olarak idârehânenin münkasim bulunduğu havâdis ve i'lânât dâ'ireleri arasında şâyân-ı dikkat bir cidâl dâ'imâ hükümfermâdır ki bu mücâdele netîcesinde ekseriyâ havâdis şubesi mağlûb olur. Ve i'lânât müdür peyderpey tevsî' dâ'ireleriyle gazete sayfalarını zîr hükmüne çeker.

Müdür-ı tahrîr nasıl çalışır.

Müdür-ı tahrîr işe başlayınca ya pîş tahlilinde veya masası üzre ferdâsi günü intişâr edecek olan cerîdesinin bir taslağı mevcûddur. Bu taslağın muhteviyâtının üç ray'ı evvelce zikredildiği üzre müstahzır bulunduğu müdür-ı tahrîr bunlara hiçbir fikir ilâvesine lüzûm görmez. Onun bu bâbda yegâne endişesi bostonlar dolusu yazının ince tashih edilip edilmediğinin ve ser levhaların mündericatıyla münâsebet tâmmede bulunup bulunmadığının tetkîkidir. O, herşeyden evvel gazetesinde ahz-ı mevki' edecek havâdis arasında halkça ehemmiyeti te'sîr-i hâiz bir iki satırın bile bulunmasına te'min etmek ister.

Muharrirâtın sûret-i tab'ı ve neşri şu sûretle cereyân eder:

Muhbirler tarafından gönderilen havâdis müsveddeleri veya makâleler müdür-ı tahrîre arz olunur, müdür bu yazılara göz gezdirir, tenkît-i hatyeâtını düzeltir, bi'l-hassa ma'nâyı işgâl veya ziyâde mahall-i işgâl edecek kelimeleri tab eder, bâlâlarına nazar-ı kar'e behemahâl cezb edebilecek unvânlar vaz' ile kaç puntoluk harflerle tab' edileceğini bildirir..

Nazar-ı tashihten geçen bu müsvedde (Copy) ler tazyîk-i hevâ ile müteharrik bir münâkale borusu vasıtasıyla müdür-ı tahrîr tarafından tertîbhâne müdürüne gönderilir. Ser mürettinde tertîb nokta-i nazarından bir def'a gözden geçireceği bu müsveddeleri maiyyetinde ki mürettiblere tevzi' eder. Onlarda derhâl işe koyulurlar. Herbirinin önünde bi'z-zat duvâr-ı hurûfât kasaları mevcûd bulunmakla berâber bugünkü mürettibler parmaklarıyla hurûfâtı birer birer kasadan alınıp satır hâlinde tertîb etmezler. Bu vazîfeyi linotip (Linotype) makinesi îfâ eder. Mürettib bu makinenin önüne oturarak el yazı makinesinde olduğu gibi parmaklarla bir takım manivelelerle basar. Ve tertîbi matlûb olan yazı satırı izâbe edilmiş bir ma'denle taklîb edilmiş olur. Tashîh kağıtları üzerine basılan bu müsveddeler musahhîh dâ'iresinde musahhîhler tarafından bi'l-mukâbele mütâlâ'a ve tashîh olunduktan sonra yeniden aynı boru vasıtasıyla müdür-ı tahrîrin odasına gönderilir ve iş artık oradan matba'aya tevdi' edilir.”

2.7.5. İlim ve Cehl

Bu yazı Hasan Tahsin tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Bu makalede yağmur konusunda yapılan ilmi çalışmalar ve bunun yanında bazı toplumların yaptığı ayinler, batıl inanışlar karşılaştırılır. İngilizler bu konuda bilimsel çalışmalar yaparken, Hindistanlılar yağmur yağması için insna kurban etmektedirler. Yazarlar böyle ilmi ve cahilliği karşılaştırır. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“29/1

Yağmur ihtiyacı karşısında

İlim ve Cehl

Bu makalemizi kürre-i arzı işgâl eden birçok milyarlık kütle-i beşeriyyenin biri tekâmîlât-ı ilmesini, mesâi-i vâkîfânesini gösteren, diğeri cehl ve nâdânının en ma'nasız, en havn alûd ve en müstekre bir faci'asını tasvîr eden iki safhasının tasvîrine hasr eyleyeceğiz ki bu ikisinin mukâyesesinden dimâğımız da birçok sözler ve misaller ile

tevlidi mümkün olmayacak bir eser ibret-i hâsıl olacağından kendimizi lüzumsuz bir zAhmed-i ihtiyar emiş addeyleyemiyoruz. Bi'l-hâssa şu muvâsemedemiz ruvâ'tın feyz ve bereketini taht-ı emniyete koymak için yağmura ne kadar arz-ı ihtiyac edildiğini zikre hâcet yok. Hattâ memleketimizin birçok yerlerinde mevsimin müstesna sûretde kurak gitdiği ve zirâ'ın nazar-ı endişe ve isti'dâfi semadan, semânın her köşesinden çıkan en ufak bulut parçalarından ayrılmadığı vakitler icrâsı âdet olan yağmur duâları da birçoklarımıza ma'lumdur.

Bundan on beş seneden fazla bir müddet evvel Amerikalılar bir takım zevât-ı vesâit-i fenniye ile istenildiği kadar yağmur yağdırılabilecek zanna düşmüşler, gerek Amerika hükûmet tarafından verilen, gerek kendileri tarafından ortaya konulan bir hayli meblağ sarf ederek mesela Amerika'nın (Teksâs) Eyaleti gibi kurak, lakin gâyet vâsi' arasiziyi ihtiva eden muvâkı'ından buraları bir ummân-ı hadrây-ı feyz ve bereket hâline koyabilmek üzere birçok tüccarı da bulunmuşlardı. Gerek bu tüccarın netâyic-i müfide verdiğini iddia eden raporlar, gerek bu raporların birer eser-i mâliğa olduğunu bağırın mu'teriz makaleler o zamânın cerâid ve resâil-i fenniyyesinde görülebilir. Bu tüccârın vuku'a gelmekte olduğu hattâ bizim gazetelerimizde bile yazılmış, ancak herşeyde olduğu gibi müessef bir sath-ı nazarlılık ile "Yahu, şu şâyân-ı hayret Amerikalılar artık isteyince istedikleri kadar yağmur da yağdırırlar!.." denilip geçilmiş idi. Şurasını da söyleyelim ki: Bi'l-hassa ihzâr olunmuş balonlar, uçurtmalar vâsıtasıyla tıbbat-ı havâiyyede işti'âlîlar vücûda getirmek esâsına müstenid olan bu tecrübeler her hâlde matlûb olan netâyici hâsıl etmemiş olmakla beraber beşeriyetin avâriz-ı tab'iyyeye, akâmet-i cûyeye karşı nasıl guyurâne âlimâne mübârezeye nâmezid olduğuna alâmet bulunduğundan ilim ve fen ve müteşebbisleri nâmına zül değil şeref teşkîl eder. Yalnız mevrû'âta bu kadar hasar veren dolu bulutlarını yine sûret-i husûsiyyede yapılmış dolu topları indâhatı ile dağıtmakla kalmayarak müdhîş yıldırımları zabt u rabt eylemiş olan ilim ve fen bu kadarcık bir muvaffakiyyete daha nâmezid olursa şâyân-ı ta'kib olabilir mi? Sath-ı arzın şekl-i tab'iyyesi sebebi ile kendisine bir mecrâ hâsıl etmiş olan nehirlerden cetveller, süddeler vasıtasıyla olarak asırlardan beri çorak, kurak kalmış araziye iskâya teşebbüs ie bu arazi üzerinden yağmur tavahhül etmeksizin etmeksizin geçmekte olan ve havâyı bir nehirden başka bir şey olmayan bir bulutu suya tahvEie çalışmak arasında hiçbir fark yoktur. Cenâb-ı hak indinde günâh-ı kebirden olan bir şey varsa bişkâha istifâdemize sermiş olduğu şu alemde, onun ihtivâ ettiği menâbı-ı feyz ve

refahtan istifâde edememizdir. El-hâsıl cehil en büyük günahdır ki: İnsânları düşürdüğü akîm-i fâci' müstekredirkilerden birini işte gösteriyoruz: Hindistan kıt'a-i vesi'asının ba'zı taraflarında pek ziyâde kurak giden mevâsimde ma'budlardan yağmur isti'dâfi için tevessül olunan adât-ı diniyyeden biri de “çengel ile insân asmak” denilen kerihdir. Bu faci-i ameliyât bir zamân İngiliz hükûmeti tarafından sûret-i kat'iyede men olunmuş ise de yirmi sene kadar evvel tekrâr icrâ edilmesi için ahâli tarafından vâki' olan mutâlebât-ı şedîdeye mukâvemet gösterilmemiş, müsâ'ade verilmiştir. Ma'mâfih ve her ne kadar ma'lûmâtımız yoksa da bugün hükûmet-i müşârun ileyhâ tarafından tekrâr men edilmiş olduğunu kat'iyen ümîd edebiliriz.

Şimdi şurada, bu resm-i müdhişte bi'z-zât hâzır bulunarak fotoğraflerini almış olan doktor (Çendeler) nâm zâtı dinleyelim: “Hindistan'da yirmi dört seneden beri men edilmiş olan bu adetin verilen müsâ'ade üzerine icrâ edileceği anlaşılınca (Madvira) misyoner heyeti bbeni (Madras) merkezi hükûmetine mürâca'atla bu faci'anın men edilmesini talebe me'mûr etmiş idi. Mürâca'atıma karşı hükûmet İngiltere'ye böyle bir hâlin icrâ edilmemesi husûsunda her türlü nesâyih irşâdâta tevessül etmekte ise de kuvve-i cebr ile men'e me'mûr olmadığını bildirdi. Ancak hükûmetin adem-i tasvîb evzâi, nesâyih ve irşâdâtı hiçbir fâide te'min etmemiş, resm-i feci' 10000 kişilik bir ictimâ-ı ahâli ortasında icrâ olunmuştur. Doktor (Alen) ile ben de burada hâzır idik. (Solovândânâ) civârında dört kasaba vardır ki: Ahâlisi (Gülâr) yani Hindistan'ın haydutlar sınıf-ı ictimâ'iyyesine mensupturlar. Bu dörtkasabanın her birinde birer â'ile vardır ki: Bunlar yağmur için çengel ile adem asma merâsimi için asılacak ikişer nâhezid teklifi hakkına mâlik bulunurlar ve bu vechle meydâna çıkan sekiz tâlipten birisi kura ile intihâb edilir.

“Bu def'a kur'a-i ta'lîk yirmi üç yaşında geniş omuzlu, biraz kısa boylu, kuvvi elbeniye bir gence tesâdüf etmiş idi.

“Bu ahâli, bir vakitler çiçek hastalığına tutulup kendisine hiç mu'âvenet edilmeyerek yapayalnız vefât etmiş bir (Parya) kadını olan (Mârimân) isminde bir dişi – ta'bir-i câiz ise- şeytana (yahut zebâniyye) tecid ederler. Bu parya karısı şimdi çiçek hastalığı ile koleranın hâmisi olduğu gibi istediği zamân yağmur yağdırmaya, yahut yağdırmamaya muktedir bulunduğuna itikat edilir; işte bir adamın atından çengele takılıp asılması bu ucûzenin yağmur yağmasına rızâsını tahsî içindir.

“1867 de – birçok seneler men edildikten sonra – adet tekrâr tatbîk olunmuş idiye de vâki' olan mürâcâ'atlar üzerine Lord (Napyer) tekrâr men eylemişti. Lakin yirmidört

sene sonra (yani 1891) de ahâli İngiltere hükûmetinin bu gibi ahkâm ve i'tikâdât-ı diniyelerine karışmaya cesaret edemeyeceği zannını hâsıl ederek kemâl-i şevk ve heyecân ile tecdîd-i âyin etmişlerdir. Makalemize refâkat eden ve tarafımızdan alınan fotoğrafta görüleceği vechle tıpkı kasap çengellerine benzeyen demir çengelin asılacak adamın arkası ortasına ve çıplak etine saplanılmasından evvel oradaki uzlât ile derinin hissi ovuşturma ve çimdikleme ile iptal edildiği söyleniyor. Bunun doğru olup olmadığı ma'lum değilsede herhâlde bu esnâda şahs-ı mezkûra Hindistanâ mahsûs içki verilmektedir.

“Merkûm iki aded olan demir çengeller bel kemiğinin iki tarafına geçirildikten sonra merâsim-i mahsûsa ile mevki-i mezkûr hükûmet ve polis merkezine getirildi. Çengeller tutduğu etin sahnı pek ince görünüyor, bu ameliyat insânın sırtındaki uzlâtda ne şâyân-ı hayret bir kuvvet olduğunu ifhâm ediyordu.

“İkinci fotoğrafta ise bedbaht hintlinin asıldığı tertîbât ve vaziyet görünür. Destegâhın esâsı cesîm tekerlekler üzerine mevzi' ve on kadem tavl ve arzında, onbeş kadem irtifâ'ında bir platform (çerçeve) dir. Bu azîm kuvvetli çerçevenin sath-ı fevkâniyyesi merkezine 60 kadem tavlinde ve adamın asılacak olduğu büyük direği kaldırıp indirecek, her tarafa çevirecek milli tertîbât yapılmıştır ki uzun direk tam vaziyetinde iken ucuna asılmış olan bedbahtı zemiden 35 kadem kadar yukarıda tutar.

“Bütün hâzırlık itmam olunca kancalar delikanlının sırtına takılmış, ba'de'z-zevâl sâ'at üçte azîm, per heyecan bir kalabalık ortasında merâsim mahalline doğru yürmeğe başlamıştı. Heyecan ve kalabalık o hâlde idi ki kasaba me'mûrları ve bekçileri ahâli içinde yol açabilmek için şedîd sopa darbelerine mürâca'ata mecbûr oluyorlardı.

Mahkum-ı te'allik olan genç Hintli'nin etrâfindakile onu ale'd-devâm yelpazelemekte, icrâ etmekte olduğu raksı terk etdirmemekte idiler.

“Mahall-i meş'ûma geldiğimiz zamân meş'ûm direğin ucu kurbanını almak, havaya kaldırmak üzere aşağı aşağı indirilmiş bekliyordu. Kurbanın sırtındaki kancaların ip bu uca rabtedilir edilmez direk yükselmeye başladı; asılı olan adam bu esnâda içinde bulunduğu hâlet-i müdhişeye rağmen bir makâm-ı mahsûsa ile ellerini çırpmakta, ayaklarını açıp kapamakta idi ve bu hâl resm-i mekrûhun müddetince devâm eyledi. Ayaklarına rabtedilmiş olan bir takım küçük çingirakların bir aheng-i mu'ayyen ve mutarratla çingirdediğini duyuyor idik.

“Direk hamûle-i acebiyyesi ile irtifâ-ı gâyeye kaldırımadan evvel bir vaz’iyyet-i efkiyâda tevkîf edilip ahâlinin başı ve alçak Hint evlerinin damları üzerinde tam bir dâ’ire teşkîl etmek üzere gezdirildi. Sonra destegâh hey’eti mecmu’ası ve altındaki cesîm tekerlekli araba vasıtasıyla yürütülüp bir köşeye getirilerek burada evvelce hâzırlanmış olan bir keçi oğlağı kurban olundu. Bu aralık bir vaz’iyyet-i elîmede bulunan adam elindeki ip vâsıtasıyla yukarıya çektiği birçok yaprak ve çiçekleri aşağıdaki ahâlinin başına serpiş etdi. Aynı araba böyle sevk olunmakta iken tekerlekler bir hendeğe tesâdüf edib destegâh-ı hey’et mecmu’asıyla şiddetle sarsıldığından usbini olan bedbahtın iki eliyle kendisini hâmil olan ipe sarıldığıını gördüm; bu hâl müstesnâ olmak üzere bütün müddet yalnız etine saplanmış iki çengele alak bulunmuştu. Arkasında ki etin sikleti te’sîriyle toplanıp uzandığı görülüyor ve sırtının arkası eğilmiş bulunuyordu.

“Tam bir sâ’at bir çârîk müddet sonra araba eski mevki’ine avdet edib herifi direktan indirdiler. Lakin kanlı çengeller yerinden çıkarılmadı, çengel ahâliyi herife sadaka ve mükâfat vermekte sahâvete sevk eylemek üzere sırtında bırakıldı. Mu’âyene-i vaki’amızda nabzının ve hâlet-i sıhhiyyesinin ale’l-âde olduğunu gördükse de sırtında ki eti o derece çekilmiş, uzamış idi ki çengeller için gâyet derin ve geniş iki yarık terk etmişti. Bu Hintli kahramana gezinirken hiç alâmet-i elem ve ızdırâb göstermemeye çalışıyor, hattâ istediği kadar mükâfât verilirse tekrâr asılmaya hâzır olduğunu beyân ediyordu.

“Sırtındaki kancalar tâ akşamüstü çıkarıldı. Mabûdenin heykelide ahşap bir boğa üzerinde merâsim müddetince arabanın arkasından gezdirilmişti. Ma’mâfih esâs maksat para toplamak olduğu görülüyor, çünkü merkûm Hintli üç ay müddet-i vesâit ta’lîk olan çengelleri ve ipi mahall mahall seyredirerek sadaka toplayabiliyor...”

Doktorun beyânâtı burada bitiyor; bi’t-tabi’ bu gibi câhilâne, kanlı vasıtalarla ma’budların rızâsı celb edilerek yağmur yağdırılmayacağını beyâna hâcet yok. Ancak şu âdet cehl ve nâdânının beşeriyeti nerelere kadar sevk edeceğini göstermez mi? Şu da ilâve olunabilir ki: Kocasını ölen kadını diri diri anıkla yakmaya bir resm-i ulviyye-i dini bilen Hindulara nazaran bu yağmur duâsı âdetâ latifeden ibâret kalır.”

2.7.6. Kadınlığa Dâir

Bu yazı Zekiye tarafından kaleme alınmış kültürel-sosyal konulu bir makaledir. Zekiye bu makalesinde kadınların yükselmesi gerektiğinden bahseder. Onda feminist bir

anlayış görürüz. Kadınların ümitle ileriye adım atmak istediklerini ancak şartların buna izin vermediğini gösterir. Vatanın geleceğinin cesur, huzur dolu kadınların elinde olduğunu söyler. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Kadınlığa Dâir

Muhterem Hemşirelerime

Her hâdise bize isbât ediyor ki yalnız inkilâb-ı siyâsi bir milletin te’âlisine kifâyet etmez. Tarîk-i temeddünde terakkînin en esâslı sâiki inkilâb-ı fikri ve ictimâ’idir.

10 Temmuz’u ta’kîb eden mes’ûd günler, kadınların da hayâtda mühimm bir tebeddüle mazhar olacakları ümidini kalplere ilgâ ediyordu. Şenlik kaflaları arasına karışan kadın arabalarına en kalabalık mahallerde bile geçecek yol açılıyor, o bir galeyân nutukları istimâ’ için istirâhatlaeri te’mîn ediliyordu. Her gitdikleri yerlerde mazhar-ı hürmet olamıyor.

O mest-i fezâ günler geçtikten sonra adımlarımızı hep geriye atmak mecbûriyyetin yüz gösterdi. Asr-ı hâzır, kadınların selm-i terakkiye çıkmalarını teshîl ederken biz, zavallı muhadderât-ı İslâmiyye’nin huduvât-ı rec’iyyeleri tedennîye doğru tesri’ ediliyor. Pek muvakkat bir zamân-ı istisnâ edilirse meşrûtiyyetin muhâseninden kadınların hassâsına bir cüz’ü kalîl olsun tefrîk edilemedi. Hattâ daha açık söylemek lazımgelirse istibdâdı aratacak derecede taht-ı tazyîke alındık fakat kabahatin kısm-ı kelîside bizde. Evet, hakk-ı meşrû’umuzun istirdâdına çalışmıyoruz. Hukûk-ı medeniyyeden nasîbimizi aramak için hiçbir teşebbüste bulunmuyoruz, her türlü hakârete miskînâna tahammül gösteriyoruz. Biz, ecnebilerin muzırr, i’tiyâdâtımızla gayr-i mütenâsib hâllerini taklîd edeceğimize nâfi’, şâyân-ı tahsîn hareketlerini temsîl edelim: Tahsîl-i ilim ve ma’rifet, refâh ve sâ’adetin yegâne sâiki iken bu lâzıme-i hayâtiyyenin kadınlara, kızlara pek o kadar lüzûmu olmadığını müte’assibâne bir ta’nidle hâlâ iddiâ edenler bulunuyor.

Vatanın istikbâli menûr fikirli, rakîk kalpli kadınların elindedir. Vatanımızın mazhar olduğu inkilâb-ı mes’ûdu idâma edecek inkilâb-ı ictimâ’iyyedir. Hayât-ı ictimâ’iyyemiz ezher-i cihet inkilâba muhtaçtır.

Bu umûmi tahavvüle zamânın dahl-i kelîsi vâir isede kadınların da pek büyük te’sîri olduğu kâbil-i inkâr değildir.

Ahlak ve âdâtımızda, efkâr ve hissiyâtımızda, usûl-ı mesâ’imizde, güzâriş hayâtımızda adâlet ve meskenete ebediyyen vedâ’ eyleyen öyle esâslı, rûhlu bir teceddüd

olmalıdır ki inkilâb-ı siyâsiye hâkim bulunsun: vatanın sa'âdeti ve te'âliyyesini, meşrûtiyyetin idâme ve takviyesini arzu eden menûr fikirlerin y'aş-ı inzâr-ı intibâhında yalnız bir hedef mevcûd olmalı, müteyyin hatvelerle inkilâb-ı ictimâ'îyyeye çalışmak... bu hedefe mes'ûdâne vâsıl olmak için mevcûd vâsıtaların, âletlerin hepsinden istifâde etmek elzem olduğunu hiçbir zamân unutmamalıyız.

Cem'iyet-i beşeriyenin sebep-i saâdet ve terakkisi olan nisvânın terbiye-i fikriyye ve ahlâkiyyelerine son derece dikkat ve i'tinâ eylemek, hâlihâzır kızlarını sâlim ve asra muvâfık bir tarzda yetiştirmek, onlara kadınlığı, hakîkati ciddi ve vâzıh bir sûretde göstermek en büyük hizmetlerden biri olacaktır. Efsunki bizde kökleşmiş olan kademâ perestlik mesleği bütün muhtâç bulunduğumuz tenevvürâtın duhûlüne mâni' oluyor.

Bu zulmet cehl ve ta'assub perdesini yırtalım, artık eski atâlet ve lâkaydıyı terk edelim, hâdisât-ı tab'îyye ile mütemâdiyen mücâdelede azim ve sebâtle yorulmak bilmez bir cehd ve gayretle uğraşmaktan çekinmeyelim.. bizi ezmek isteyen kuvvetlere galebe çalmaya çalışalım: Kendimiz için bir mevki' mümtâz ve müstesnayı kendi sa'yemizle istihzâr edelim: Lehimizde ihâle-i kalem edenler (silik) sükûta da'vet olunuyor. Artık nefsimizden başka kimseye istinâd etmeyelim.

Fakr u zarûreti tevlîd eden isrâf ve sefâhate en müdhiş bir düşman-ı hayât nazarıyla bakalım.

Kesîr'u-nüfûs bir âilenin i'âşesini efrâdından yalnız bir erkeğin devş-i ızdırârına tahmîl etmek muvafık-ı insaf mıdır taksîm-i i'mâl usûlüne ri'âet etmemekten ne azîm felâketlere dûçâr oluyoruz. Evinin idâresini tedârik etmek iktidârından mahrûm olan bir erkek lâyıık-ı tahkîr görülüyorda vezâif-i beytiyyenin îfâsına çalışmayan bir kadın neden takbîh ediliyor?

Zamân-ı sa'âdetde memdûh olan ifâle biz bugün niçin nazar-ı istihfâf ile bakıyoruz?

Seyyidetü'n-nisâ Haticetü'l-kübrâ Hazretleri meşhûr bir tâcirin olduğu hâlde şimdi kadınların ticâretle iştigâl etmesi memnû' mudur? Şübhesiz ki hayır. lakin kibr u azimet, fikr-i ihtişâm bizi dâ'imâ çıkmaz yollara sevk ediyor. Bâis felâhımız olacak râh-ı mustakîmde kat-ı merâhil edelim, bu âlâyiş ceryânına kapılmayalım zîrâ bizi müdhiş girdaplara sürükler.

Rehgüzârımız da bir uçurum var. Ondan sür'at-i mümkünle uzaklaşalım, meyyâl-i i'tilâ olalım, kadınlığı yükseltelim ki beşeriyet (silik) etsin; yoksa “elbet sefil olursa kadın alçalır beşer”
Selânik 5 Haziran, 328”

2.7.7. Üç Mektup 3

Bu eser Asaf Muammer tarafından kaleme alınmış ve bu dergide tefrika edilen bu hikâyenin üçüncü bölümüdür. Yine Peyda'ya yazılan mektup üzerinden konu işlenir. Eserin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Üç Mektûp

3

Peydâ;

Bilir misin, bu mektubu nerede ve nasıl yazıyorum? İsviçre'de, güzel bir otelin terasında... karşımda yeşillere bürünmüş, ziyâlara sarılmış, bulutlara karışmış dağlar, tenekkâsım ve nûru't-tende mest ve dalgın uyuyan sular var. O kadar mes'ûd, o kadar mes'ûdüm ki.. ben size söylemezmiydim? Fevka'l-âde bir iş yapacağımı te'min etmez miydim? O zamân hepiniz gülerdiniz... nasıl, şimdi, şimdi de gülebiliyor musunuz? Hiç ümîd etmeyeyim değil mi? Yalnız siz değil, belki bütün İstanbul halkı kim bilir benden nasıl bir hararetle, hararet-i husûmetle bahsederler, ne dedi kûdiler yaparlar... hele Nihâdlar hiç zannetmem ki benden bahsetdikçe hakkımda birkaç kelime-i tahkîriyye kullanmak lütfunda bulunsunlar... nasıl kaçtım, şübhesiz buna hayret ediyorsunuz değil mi?. Hâtırlar mısın? Bir gün Nihâdlar'dan avdet ediyorduk, ben biraz dalgın ve asabi idim; bana muttasıl soruyordun, dalgınlıklarımı anlamak istiyordun.

İşte on gün biz bu seyâhate, sehâhat diyorum, bu firâra karâr vermiştik. İki gün sonra sizi ve bütün İstanbul'u bırakıp kaçacaktık.

Ve öylede oldu ya, iki gün sonra bir sabah küçük bir bahâne ile evden çıktım, doğru köprüye indim, Bedi'de orada bekliyordu. Doğruca Prens Mariya vapurunun beyâzlar içinde küçücük kamarasına yerleştik; aman yarabbi, o sırada geçirdiğim heyecanı sana bir türlü tasvîr edemem. Ha şimdi gelecekler, ha şimdi gelip beni yakâlâyacıklar, diye ödüm kopuyordu... fakat bilirmisin ki Peydâ, hayâtımızda herşey zâhiren görüldüğü kadar mâhiyet-i müheyyib ve gayr-i kâbil tahrîb değilmiş. Aylarca süren tereddütlere, heyecanlara, rağmen vapur rıhtımdan ayrılır ayrılmaz her şey

nazarımda o kadar âdileşti ki gülmeye başladım. Fakat ba'zı yalnız kaldığım öyle dakikalar oluyor ki nedâmet bütün kanlarımı teheyyüç ediyor, bereket versin pek çok sormuyor, Bedi'e karşı karşıya gelince herşeyi unutuyorum; sükûnyâb oluyorum. Dün ilk def'a ufak bir buhran geçirdim. Biraz delice ağladım. Bu günde zannederim böyle bir buhranın mukaddemât-ı emvâcî arasındayım. Bedi' bu büyük terasın ihtişam-ı manzarasıyla mest olarak uzun pilyanda süzülüp uyuduktan sonra nazarlarım karşısında ki dağların kümelendiği ufukları yırtıp geçerek İstanbul'u görmeye başladım. Düşündüm düşündüm zavallı babam, annem gözlerimin önüne geldi, sonra Nihâdlar'la bi'l-hassa nişanlığımın hayâline karşı titredim. Bedi'i'de uyandırmaya kıyamadım. O kadar sâkıt, o kadar mes'ûd bir uykusu var ki... mümkün olsa arada sırada terasın altından geçen gürültüleri bile men etmek istiyorum. Bilmem neden, bana artık ondan başka hiçbir kimsem, onun benden başka hiçbir kimsesi yok gibi geliyor.. meğer ne büyük hakkın varmış, husûmetin en metîn en kuvvi bir aşk olduğunu söylediğin zamân seni tasdik etmediğime şimdi nedâmet ediyorum. Evet bütün kuvvetimle nâdimim. Eğer o zamân seni tasdik etmiş olsaydım şübhesiz bu gün bu kadar çirkin bir macera ta'kip etmeyecektim. Bedi'le herkes gibi izdivâç edecektim, düğünümüz olacak, dedi Kûdîler'e imkan bulunmayacaktı... Şübhesiz sen bunu şimdi merak edersin; istersen sana anlatayım:

Necdet Nihâd'la nişanlanmadan bir hafta evvel idi, nişan sözü ortada yuvarlanıp duruyordu. Birgün Bedi' ile salonda yalnız kaldık, mütereddid, bir tavır ile: - Vesile Hanım işitdiklerim sahîh mi? dedi, sahîh Necdet Nihâd ile nişanlanıyor musunuz? Bunu bugüne kadar sormaya cesâret edememiştim. - Evet dedim, birdenbire rengi uçuverdi, bembeyâz oldu. Sesi titreye titreye: - öyle ise dedi, arkadaşımı tebrik ederim, dâ'imâ yâdımda yaşatdığım bir sa'âdetin sâhibi imiş.

Sonra birdenbire döndü. onda yıkılan, kırılan bir hâl vardı, bir dâl nasıl kopar, sarkar, yıkılan bir lâne nasıl perişan görünürse öyle oldu, omuzları sarktı, biraz beli büküldü, ve birdenbire yerinden kalkarak piyanonun önüne geçti "Öleceğim ve sana söylemeyeceğim" parçasını çalmaya başladı. Aman yarabbi bütün hayâtımda mûsikînin o gün bana ilgâ ettiği te'sîr ve dehşeti unutamayacağım. Bedi' o gün her zamânki gibi piyanodan bir ahenk çıkarmıyor, yahut piyano bir ahengi terennüm etmiyordu, sanki levm ve esefle, y'es ve hicranla dolu haykırıyordu. Bedi'n kör, merârat ve iştikâ ile memlûsus kalbimi meçhûl bir kuvvete karşı isyânkar bir tehevvrle teheyyüç ediyordu. Tam

“Öleceğim ve sana söylemeyeceğim” parçasını terennüm ediyordu ki bir elini kaldırıp yüzüne götürdüğünü gördüm. Piyanodan kalktığı zamân dikkat etdim, gözlerinde, bahş-i kanâ’at eden bir beka ile ağlayamamış gözlere mahsûs bir kızılık vardı, pek saf, pek samîmî bir merak ile soracak oldum “ohh artık beni bırakınız!..” ma’nâsıyla dolu gözlerinden korktum. Peyda – pek çok aldandık, ben o zamâna kadar lâ-kayddım; ancak o günden sonra “ohh, artık bırakınız” ma’nâsıyla memlû olan bu gözlerin hayal-i müsestekîsinden bir an olsun kurtulamadım. Beş gün sonra Necdet ile nişanlandık, biliyorsun ya, o gece â’ilece oturulacak idi, aramızda hiç yabancı bulunmayacaktı, yabancı olarak yalnız Bedi’ bulunacaktı ki, o da Necdet’in en iyi bir dostu olmak, o geceyi piyanosuyla tes’îd etmek i’tibariyle nev’umabu cem’iyyetin muhtaç olduğu eşshastan biri idi. o akşam gâyet geç, tamâm yemek vakti geldi, gelir gelmez de bir arkadaşının vefâtı haberini vererek fevka’l-âde müte’essir olduğunu söyledi, hiç inanmadım, lâzıme-i tebrîki îfâ için elimi sıktığı zamân parmakları buz gibiydi, burnunun delikleri hadd-i tab’iyyesinden pek fazla ve bâ husûs şiddetli bir asabiyyete delâlet edecek sûretde açık ve muhtelic idi.

Yemekten sonra piyano istediler, çalmadı, ancak yarım bir sâ’ad kadar oturdu, sonra kalktı, müte’ellim bir sesle: - bu gün zavallı Refik’inin tabutu arkasında, kırılan, ezilen bir fikir ve kalp ile sizin de neş’enizi kaçırmak istedim, bana müsâ’ade... dedi. Ve bütün ilhâhlara, ısrarlara rağmen bırakıp gitdi.

Bedi’in bu sözle “senin ziyânla kırılan, ölen bir kalp ile” demek istediğini pek iyi anladım. O güne kadar gitdimde eser-i za’af bulunduğu hâlde hissiyatımda büyük bir tahavvül hissediyordum. Oturması için ısrar ederlerken niçin ısrar ile sıktıklarına kızdığım hâlde gitdikten sonra niçin bıraktıklarına hiddet etdim. İlk def’a olmak üzere za’afımı ancak o akşam anladım ve dâimâ, dâimâ onu düşündüm, içimde arkasından gitmek, nasıl memnûn etmek mümkün ise öylece ona hasr-ı vücût eylemek arzusu vardı. Ve herkesten, herşeyden sıkılıyordum.

Bundan bir hafta sonra idi, Necdet bize fenâ bir haber getirdi, Bedi’in mechul bir şahıs tarafından yaralandığını ve kurşun çıkmadığı için ameliyye-i cerrahiyye yapılmak üzere Fransız hastanesine yatırıldığını söyledi. İşte, bütün hayâtımda o günkü kadar hiç muzdarib olmadım. Uzatmayalım, ertesi gün istifsâra gitdik. Ameliyye-i cerrâhiyye henüz yapılmış idi, hastanenin i’âde-i sıhhat edebilmesi ihtimâlinin kesb-i kuvvet ettiği de söyleniyordu. Odasına girdik, bizi görür görmez güldü, sonra nazarları ancak fark

edebilecek bir rutûbetle büküldü. Onda adem-i memnûniyyete delâlet eden bir hâl vardı. Bundan sonra birkaç def'a gitdik, bir günde Nermin ile uğradık; Nermin bir sebeple odadan çıkıp yalnız kaldığımız zamân: - Vesile Hanım, dedi, gülüyorsunuz, şübhesiz bu bir eser-i iltifatdır, buna teşekkür etmeliyim, fakat benim iyi olduğumu istiyorsanız gelmeyiniz, rica ederim Vesile Hanım gelmeyiniz, sizi gördükçe ve ben yaşadıkça... İkmâl edemedi, Nermin geldi, eğer onu büyük bir mahâretle işgâl etmeseydi Nermin bana küçük bir dikkatle bütün esrâra vâkıf olabilirdi.

Bu vak'adan iki ay sonra idi Bedi' hastaneden çıkmıştı. Nermin ile nişanlanmaları sözü ortada pek ciddi bir revş ile dolaşıyordu, Necdet bütün mevcûdiyyetiyle deli, şirret hemşiresini Bedi'a yamalamaya çalışıyordu. Zannederim burada birazda rekâbet hastalığı geçirdim. Hem o kadar ki, birgün Bedi'le bahçede yalnız kaldığımız zamân: - Bedi' Bey bilir misiniz bir gün siz arkadaşınızı tebrik etmişsiniz, şimdi de sıra benim tebrikâtıma geliyor, zannederim. Demek çılgnlığında bulundum.

Galiba, bu biraz fazla şuhluktu değil mi Peydâ? Bunu ben de tasdik etdim. Mütelayir oldu, ve gâyet kat'î bir sesle: - Aldanıyorsunuz dedi, mümkün olamayacak bir şey varsa... sonra bahş-i cesâret eden ve biraz müstehzi olan bir seda ile ilâve etdi: - Vesile Hanım dedi, öyle olsa bile aramızda yine pek çok fark var. Sizin ki istihza ile dolu olduğu hâlde...

İkmâl edemedi; Necdet'le Nermin'in geldiklerini gördük, senden niçin saklayım Peydâ, o gün içinde kanatlarının i'ânât-ı pervazkârisini su-i isti'mâl eden hafif meşreb kuşlar gibi bir haft vardı, aynı mevki' ve aynı zamânda iki erkek birden câlis-i kalb ve muhabbeti olduğumu anlamaktan mutehassıl bir şekve ile o kadar sermet-i gurûr oluyordum ki... zannederim bizim aşktan başka gurûrumuzu daha çok (silik) edebilenlere ihtiyâcımız var...

En büyük ve en ehemmiyetli vak'a bundan sonra geçti, Nermin'in nişân sözleri artık te'yid eder gibi oluyordu, hattâ günü bile tasmîm edilmek üzere idi, hâtırlarmısın o sırada benim ne fenâ huysuzluklarım, şeritliklerim vardı? İşte bu gün sana bilâ mâni i'tiraf edebilirim ki ben Bedi'i o sırada deli gibi seviyordum, onun mesâhibetinden, temâsından aldığım zevki hiçbir kimsede bulamıyordum; meselâ dudaklarımız hayli günahkarlık ettiği hâlde Necdet'e bir türlü alışmamış olan cismim Bedi'in küçük bir temâsıyla o kadar ihtizâr ediyor ve hattâ!.. ohh ahmak kız!..

Aman dur vaka‘i tasvir edemem: Nişan tasmîm edilir gibi olmak üzere idi ki Bedi‘ bana bir mektûb verdi, fazîleten, vicdânen bilmem fezâil-i ahlakiyyeye â‘id sütunlarda ne kadar ceml ü fark-ı hissiyye mukayyid ise hepsi i‘tibâriyle bunu almamak lazımdı değil mi? Fakat ben aldım. Bunda Bedi‘ hayâtından şikâyet ediyor, beni nasıl sevdiğini, eğer aramızda ufak ufak vaka‘ya birer muhtıra olmak üzere terâkim etmiş, gizlenmiş esrârın kendine verdiği his doğru ise benim de kendisini sevmekte olduğuma kanâ‘att tâmesi bulunduğunu bildiriyordu; ve Nermin‘le nişanı mahzâ benimle birlikte bulunmak için kabûl etmek üzere olduğunu, eğer bende kendi gibi hayâtda yalnız ondan başak hiç kimseyi düşünmeyecek kadar derin bir aşka hâiz-i kabiliyyet isem – bak bu ta‘birlere dikkat ediyor musun? – beni alıp istediğim bir yere götüreceğini va‘d ediyordu. Evvela kızdım, sonra daha i‘tidâlkârâne düşünerek ne olursa olsun, bâhusus eğer Neriman‘ın nişanı olursa önümde açılmış bu müheyyib uçurumun birgün beni beli‘ ve mahvedeceğini tahmin etdim. Ma‘haza istediği gün zarfında cevâb vermedim. Fakat son gün tahammül edemedim, nişanlarının tasmîm edildiği akşamdı, Bedi‘ en küçük bir fırsat zarfında:

- Hayır nişanınız olmayacak... demekten kendimi alamadım ve dört gün sonrada kaçtık...

Oh şimdi takdîr-i müsTârîh ve mes‘ûdum bilsen Peydâ; öyle zannediyorum ki, eğer böyle olmasaydı beni fazilet yiyecek, yine fazilet çamurlara süreyecekti. Şimdi pek müsterihiz, biz de herkesten fazla olarak bir de kimsesiz bir eş hâli, sa‘âdet ve samîmîyeti var. Geçenlerde biraz hastalanır gibi oldum. Bedi‘ deli olacaktı. Bende Bedi‘ deli olacaktı. Bende Bedi‘ de ufak bir neşesizlik görsem tahammül edemiyorum.

Oh, uyandı, çağırıyor, sana bahsetmek istediğim birçok şeyleri bırakmaya mecbûrum. Bilirmisizn kocalı kadınlarına benziyor? Süt veren bir nineye!... Oruvar sevgili, unutma, bana arkamda kopan gürültüleri bütün tafsilatıyla yaz emi, merak içindeyim. Hattâ derşet ve tahammül fersâ olanları bile ihmal etme, korkma müteheyyic ve muzdarib olmam. Ba‘zı muharrilerin dddiği gibi ben de hayât-ı hakikiyyenin şahsa teveccüh ve inhisâr eden mütefe‘in olduğunu tasdik ediyorum. Hakîkaten insânlar ya maddi ya ma‘navibir alaka ile yekdiğerinden esir oluyor...

Oruvar, oruvar mâşher..”

2.7.8. Ben Gazeteci Çivi Kadar Sağlam

Bu eser Tahrirat Katibi Şemsi'nin kaleme aldığı bir hikâyedir. Aynı isimle dergide yazdığı diğer hikâyenin devamı olarak düşünülebilir. Hikâyenin çeviri yazısı şu şekildedir:

“Ben Gazeteci

- Ölüm kadar müteyyin mütercime -

Çivi Kadar Sağlam

Yavaşça harici kapıyı itdim ve tekrâr kemâl-i tekayyüd le kapadım. Kalbim fenâ hâlde çarpıyor, beynim karıncalanıyordu, bir müddet yukarıyı dinledim; ihtimal buraya kapılandığımdan beri rûhuma arz olan sivri sinek kılıklı bir ezânın aks-i dûr ve derâzıyla olacak, benim muzallem dâ'irede, sanki aleyhime haykıran fısıltılı bir sükût vardı. Ohh!... fakirhâneden biri bir elektrik dinamosu gibi hıfz ve te'biyete çalıştığım bütün cesâretlerim firâr etti ve iri bir hindistan cevizi gibi için boşalarak siyâh ve müheyyikil bir korku hâline geldim.

Artık ayaklarım irademe tabi' değildi. Ma'mâfih bende irâdeden de eser kalmamıştı. Fakat ne dersiniz, akıl ayakta değil, başta oluyormu... kim ma'zallah başta değil de ayakta olsaydı size yemin ederim, belki bir asır daha böyle, beyne'lhavf verrica, burada, şu berbat merdiven başında mevkûf-ı intizâr kalacaktım. Yani arz etdiğim gibi, şu bir aydan beri bendehâne ile idârehâne beyninde ki mesâfeyi mihânikiye, sâbit bir i'tiyad ile ölçen ayaklarım bu gayr-i mu'tâd ve fazla tevfikten sıkıldı; beynimin bütün herc ü merc endişesine rağmen lâ-kayd ve cüretkâr atıldı; bir, iki, üç, beş.. kendimi yukarıda, hem müdür hazretlerinin âsitane-i haşmetleri önünde buldum.

Artık, olan olmuş, iş işten geçmişti; nâcâr ve dilâzar, bizim idâre odasına teveccüh etdim. Sesin çıkarmadan muhteriz, yumuşak ve hassâs adımlarla içeriye girdim. Çivisine asarken belki gürültü olur, diye öyle, şemsiyyem koltuğumun altında, masanın başına geçtim, ve ilk gürültü ile firâra meyya bir vaziyet alarak iskemleme iliştim.

Oh, mesele-i hakîkaten müdhiş ve müellimdi! Yarabbi, şimdi ben ne yapacaktım? Şübhesiz, bütün o hezeyanlarım kabil değil yutulacak; şu anda bilmem neden, olanca kuvvetimle nefret etdiğim müdür beyefendinin simâyı simâfâmı beni görünce bulanacak, saçlarının dipten başlayarak bir çul gibi renksiz altından kaşlarına, ba'de gözlerine inen siyâh, muhakkir bir şemşin, evvel sessiz, fakat müstehzi parlayacak; nihâyet: “Maşaallah Şemsi Efendi! meğer sen...” diye, uzun bir tekerleme-i hakâret gürleyecekti bu, böyle!

fakat yarabbi, gürleyecek yalnız bu muzallem simâmı olacaktı? Ya bizim istikbâl? Yahut, istikbâlden vaz geçtim, Allahım, ya bizim ma'de-i ferhinde gâl?! Oh, oh, artık tahammülün yırtılıyor!

- O hâlde?... “İçimden bir ses yükseldi.” o hâlde, sen delimi idin, zavallı Şemsi? söylesene, davul zurna, çingene havası ne ki elvermiyordu ki öyle yüksek perdelerden, yüksek makamlardan pişır u havan olduk? Niçin, bir budala gibi bi'l-hassa müdür beye, bi'l-hassa Ravif Necdet Bey'e, bi'l-hassam. Rauf Bey'e... Hepsine hepsine bi'l-hassa, çatdık ? sonra mel'un bir İtalyan gibi zemîn-i mağlûbiyyete yatdık hâ? Şimdiye kadar yediğin zehir kifâyet etmiyordu? Söylesene! düşman ki..

İnleyerek cevâp verdim:

- Rica ederim, Allah aşkına sus!
- Sus mu; oh budala!... ne a'lâ, ben susturabilirsin, fakat bir aydan beri ekmeğini, peynirini zıkkımlandığın “Yorgi” yi sana, yeni me'muriyyetine i'timâden ibzâl-i emniyyet eden zavallı, (silik) susturabilecek misin? Ya ev sâhibesini? Ya sütçüyü? Ya kasabı.... Hele bir aydan beri haram yiye yiye şişen şu koca karnını.. bütün bunları susturabilecek misin? Hah, hah, ilahi Şemsi Efendi! çrrrn ... çrnnnn!

Der'ikab gözlerimden akmaya çalışan yaşlar durdu; sanki beynime zehirli bir hançer saplandı. Evvela mütehayyir ve perîşân, telefonun, birden bire ma'neviyyetimi alt üst eden vulûle-i müselselesini dinledim. Cevâb vermek.. yarabbi bu nasıl olurdu? Ya vermemek.. ya bütün kabahatlerim yetişmiyormuş gibi birde ehemmiyyet vermemek cinâyetini da'vet etmek.... İşte bu fazla, hem pek fazla olacaktı.

Tıpkı müdür bey huzûrunda bulunurmuşum gibi onun karşısında bir vaz'iyet-i istirhâm-kârâne ve hâifâta aldım ve düğmeyi çevirerek cevâb verdim.

- Kim var, orada?
- Bendeniz, efendim!
- Zât-ı âliyeniz kim oluyor?
- Bendeniz efendim. Şemsi efendi kulunuz!
- Yâ? Şemsi Efendi, senmiydin?
- Evet, efendim!
- Niçin, deminden beri cevâb vermiyordun?

- İşitmedim efendim!..
- Çok iyi etiniz efendi hazretleri! Biraz teşrîf eder misiniz? Sizi te'min ederim, ki burada kulağınız eskisinden daha hassâs olacaktır. Buraya geliniz!
- Baş üstüne efendim!

Sizi, yeni bir hayâtl, bir telakkî-i edebi ile te'min edeyim ki, bir menekşe, bir manolya gibi karârdım, ağardımve bir "sevda" gibi titremeye başladım.

Bacaklarımı yokladım o, her zamânki gibi lâkayd ve âmâde idi, fakat kalbim... yarabbi kalbim, tüyleri yolunmuş bir ördek yavrusu gibi sârî ve ürkekti.

Lakin çâre var mıydı? Melûl ve bî meccâl kalktım ve bir sâ'ir fi'l-menâm gibi ithinâsız, tam, doğru, belki hissiz bir hareketle çıkararak müdürîyyet odasının kapısına yaklaştım! Ve bir, iki... üç darbe-i esbû' ile istîzân kabûl eyleyerek ba'de'l-emir içeriye dâhil oldum.

İlk hamle-i nazarım beni yıldırımla vurulmuşa döndürdü. Allah aşkına sizde benimle berâber titreyiniz ki meclis-i muhâkeme başta müdür-ı gaddâr olmak üzere M. Rauf ve Râif Necdet Beyler'den müteşekkil bulunuyordu.

Va'ıyyetim, anlaşılıyor â, cidden vahim, bâ husûs bütün bütün dirâyetime muktediri.

Az çok muhâfaza edilmiş bir tavırla hazârı selamladım. Müdür bey dedim ya, pek nâzik, pek hukûkşinâs bir zât olduğu için mu'tâd bîdâdı vechle alnına bir sinek konmuştu kovuyormuş gibi yarım ve seri' bir hareketle mukâbele etdi. Diğerleri.. Râif Necdet Bey arkasını döndü ve zannederim beni tahkîr etmiş oldu; M. Rauf Bey, mütecâviz, ma'mâfih firâri bir nazarla baktı, yine zannederim, beni tahkîr etmiş oldu; yahut bahîsü'l-mecmu' her ikisi de yanlış büsbütün zadîr-i telekkiye uğrayan hezliyâtımdan dolayı muğîr olduklarını ibrâz etmiş oldular.

Fakat bundan yegâne tertîb edebilir di? Zâten ben, daha ilk an duhûlümde arz-ı şerâit eyleyerek müsâ'adelerini istihsâl etmiş, hiddet etmenin pek lüzumsuz bir şey olacağını söylemiş değildim? Ve o hâlde?. Kırmızı dereceye gelen çehre-i ma'sûmama bakmak neden ileri gelebilirdi?

Ma'mâfih, şimdi ilk lahzadan daha müsterih, daha ümîdvâr idim. Dikkat etdim, müdür bey, hasma i'timâd etmek câizse, diyebilirim ki hattâ biraz neş'eli biraz müstehzi, ma'mâfih pek çok ca'fî bir ciddîyyetle çehreme bakıyordu.

Ağır ağır, rûhunun, kimbilir hangi rutûbetli koridorunda kalarak bozulmuş sesiyle, sükûtu ilk bozan çorbacımdı; dedi ki:

- Eh, Şemsi Efendi, işte bugün hesap günü! Bakalım, ne olacak? Der'ikab mütecâhil ve istirhâmkâr cevâb verdim:
- İstirhâm ederim, lütüfkârsınız efendim! Hakîkaten pek büyük bir ızdırâr içindeyim. Birkaç yere borcum... varda efendim!
- Ooo, bu kadar acele! Durun bakalım. Ne kadar açığöz, veya paragözsünüz, Şemsi Efendi mes'ele zannettiğinizden pek uzak!. (Elini masasının üzerine vurarak) şikâyetçileriniz var Şemsi Efendi! Makâlenizi nezâhatden pek uzak bulanlar var. Benim hesabıma, bilirsiniz, ben sizin kulağınızı çekmenin yolunu bi'l-hassa Râif Necdet Bey diyor ki... - ne diyorlar efendim; Râif Bey kelimeleri dişleriyle ısırarak atıldı: - Ne mi diyorum? Size te'essüf ettiğimi söylüyorum, Şemsi Efendi! Bâ husûs sizi biraz san'atkâr zannederken.. nazarınızın kofluğu, sathîliği hayretimi müceb oldu. M. Rauf Bey'de artık hazmedemediği bir te'sîrle haykırdı:
- Şemsi Efendi, güzelliğinize bir güzellik daha takınız! Hem ben, bilir misiniz, öyle şeylerden hoşlanmam. Ma'lumunuz olmak icâb ederki bu gibi husûsatda her şeyden evvel nezâhet gözetilir, ma'mâfih siz kim, nezâhet kim!

Ne dersiniz, bugün cidden Târîhi bir gündü, çünkü hiddet etmişim. Ben, ale'l- itlâk basit, sâde, bi'l-hassa pek çok lâkayd, pek çok hâzım, selîm, hâlîm, derviş meşreb bir adamım. Sizi te'min ederim ki otuzbeş senelik bir hayât içinde yalnız üç büyük vaka'a karşısında, bütün bu sükûnetlerime rağmen bir deli gibi kudurdum. Birincisi; bundan on yıl evvel idi. O gün pek iyi hâtırımdadır: Karım üç senedir çektiği illetin tahribâtına tahammül edemeyerek bir sabah bağıteten vefât etmişti. İlk anlarda ağlamaya başladım; fakat biraz sonra, kapı önünde dolan halkın gürültüsüyle ellerimi bilâ ihtiyar ceplerime götürerek, zavallı hazine-i ma'şiyetin tamtakır olduğunu, cenâze parası nâmına metelik tutmadığımı halleder etmez gözyaşlarım durdu; buna mukâbil gözlerim büyüdü; zangır zangır titremeye başladım. Çare? Tabi'i kapı önünde ki bildiklerden birine mürâca'at etmek biraz garîb olacaktı; hemen fırladım, dâ'ireye kadar gitdim. Muhâsebeci efendi daha gelmemişti. Ben gözlerimde yaş, sesim titrek, yana yakıla hâlîmi anlattım. O da dinledi, dinledi de, sonunda "Haydi bakalım, defol dışarıya!..." demez mi? Sanki beynim yerinden fırladı. Ma'a't-teessüf bilmem nasıl meş'um biri ihtiraz ile veya yediğim darbenin sersemliğiyle hiçbir şey yapamadım ve bir köpek gibi kuyruğu kulağı düşük

dışarıya çıktım. Fakat hiddetim o kadar boğucu, o kadar müdhişti ki artık dayanamadım, tekrâr kapıyı yarı açarak, bir müddet ma‘lum herifin çehresine baktım; sonra, gırtlığımda bulabildiğim tükürükleri yüzüne fırlatdım..

Ah işte bu pek garîbtir, ne dersiniz, herifin, benim kapıyı tekrâr kapamaklığımla çingırağı çalması bir oldu. “daha” diner dinmez kulaklarını dikip yola düzülen bir makâri barkiri gibi aldığım bu emri telakkîde, bir ma‘iyyet me‘mûru saffet ve i‘tiyadıyla, gecikmedim. Kapıyı tekrâr açarak bozgun ve mütehayyir bir çehre ile baktım. Muhâsebeci, gözleri gülmekten kızarmış; ağzında ki bakiyye-i hinde ile:

- Gel, korkma, gel! Para mı istiyorsun? Peki! Al sana iki aylık!

Artık ne olduğumu bilmiyorum, koşa koşa gittim; herifi yakaladım; kollarımın bütün kuvvetiyle derağuş etdim, kalın sakallarla örtülü yüzünü öptüm, öptüm.

İkincisine gelince: Ah bu, pek, pek müdhişti: Bir sabah, bundan tam dört buçuk sene evvel, odamın kapısı şiddetle çalındı; gözlerimi açtım; duvarlar inliyor, pencereler sarsılıyordu; sanki fevkü’l-hâdisât bir alem-i vulûle içinde bulunuyordum. Öyle, perişan ve nîm-i aryan yatağımdan sıçrayarak, kapıyı açtım. Karşıma kim çıksa beğenirsiniz? Bizim köşede ki bakkal!

Yaralı kbir kurt gibi hüngür hüngür mırıldandım:

- Ne var?
- Sabahın kalmirâ!
- Sabahın kalmirâ!
- (elinde ki pusulayı uzatarak) çoh şükür, yahâlâyabildim. Çehirge gibi durduğun yoh ki... şu pusulayı ohu bakalım... artıh laf dinlemeden...

Fermân-ı katlimi ihtiva eden pusulayı; herifin kırmızı, siyâh, mor, kirli, iri, yağlı, kokulu ellerinden alarak, bur türlü açamadığım gözlerime yaklaştırdım. Aman yarabbi; tam yüzeli kuruşluk mesârif-i müteferrikayı ihtivâ ediyordu.

- İlâhi Yorgi, ne acûl adamsın! Baksana yüzüme: Bende öyle kaçacak sûret var mı? Şu kadar senedir komşuyuz! Ne zamân bende alacağın kaldı ki şimdi böyle tâ erkenden beni uykudan uyandırıyorun? Bu sana yakışır mı? Haydi git yarın, öbür gün gel, paranı alırsın!
- Ne....? Â iki gözüm! Nasıda datlı datlı homurdanıyon... bu kaçıncıdır? Haydi bahalım, kurd masalına nuzumun yoh... bu o üç aydır â guzum! Benim gibi gahayır buna ne gatlan sabur eder.. boh, boh paramı isterin..

Baktım, olmayacağı yeleğimin cebinde sakladığım iki çârîki uzatdım; ne dersiniz, yapışkan herif bunu da az görmesin mi? Ve para kokusunu alır almaz belki fazla bir şey koparırım ümidiyle kâmeti azdırmasın mı?

Dedim ya, ben halîm, selîm, dervîş meşreb; hele hiç kızmaz bir adamım. Yine böyle, derin bir sükûnet içinde şöyle bir tedbire mürâca‘at etdim:

- Öyle mi Yorgi? Peki. Zararı yok; mademki daha fazla istiyorsun, ver o iki çârîki, sana bir mecediyye vereyim.

Herif memnûn, fakat gözlerinde ateşlemeğe çalıştığı sahte bir vakar ve hiddetle çârîkleri uzattı. Der‘ikab elinden kaptım ve seri‘ bir hareketle içeriye girerek kapıyı suratına kapayıverdim.

Yorgi, dışarıda bir müddet, şübhesiz mütehayyir ve sersem intizâr etdi ve baktı ki iş pek bozuk çıktı; demin ki, beni uykudan sıçratan tekmelerini nasılsa sağlam yapılmış kapıya indirmeye başladı. Tabi, hiç, hiç cevâb vermedim. Nihâyet benim sabrım tükenmeye başlamıştı; fakat herifte yorulmuş oldu. Artık tekmeleri bıraktı; kalın parmaklarını kapıya dokundurarak yalvarmaya; - Şemsu Efendi, ba‘â bah, şâhâ yaptım be! Ulen sen de emme çocuhsun ha! Aç bahalım ha puni.. şimduluk neyse ne! Haydi ver, onları da.. demeye başladı. Nihâyet herif imana gelmişti. Kapıyı ağır ağır, fakat tekrâr kapamaya mihyâ, dayanarak açtım. Veçirenin birini uzatarak: - al, dedim, al... üç gün sonra, 145 kuruş alacağın var, getirir, kendi elimle teslim ederim.

- Bu ne? Hani ötehi! Yoh guzum, yoh ötehini de vermedikçe buradan bi adım atman. O zamân, yalancı bir hiddet ve kalın bir sesle bağırdım:
- Yorgi! Bu parayı alacak mısın? Yoksa, ulan emin ol ki, bir para bile vermem.
- Nasın, nasın? Bir kellem ulan sensin? Sonra, ben öyle guru gürültüye gulak asanlardan değilim; anlıyon mu? (eyri elleriyle kapıya yapışarak) di bahayim, ben gattur!..

İş çığırından çıkmıştı. Baktım, herifte güzel kızarmış ve ayrılmış burun delikleri ufak bir Çingene körüğü gibi açılıp kapanmaya başlamıştı. Bu sefer tatlılıkla dedim ki:

- Yorgi! Oğlum, aklını başına topla. Sen, söz anlamaz bir adam değilsin, şimdilik bu kadarını al, yarın öbür gün, paranı vereceğim. Haydi bakalım, çingeneliğin lüzûmu yok! Ulan sen mertlikten anlamaz mısın?

İri, şişkin ağzını iki karış açarak bir küb gibi güldükten sonra:

- Ülen, bahindi, adam aldatmayı da biliyo, be! Guzum, biz bu cahaları, ne gatlan dinletik..

haydi, haydi çocukluğu bira da paramı vir... yogsam Hristos gelse, bi adım atman...

işte ikinci def'a olmak üzere, sanki topuklarımdan başayarak tadrıcı bir istilâ ile bütün vücûdumu boğucu bir duman bürümeye başlamıştı:

- Peki al, iki çırak veriyorum. Şimdi defol!

Yine kaba kaba gülerek, bi'l-hâssa sarı, çeyk gözlerinin zehirli, iğrenç bir bir ucuyla bakarak:

- Adam, etmeyekdi, o nasın bağuşdur, o! Haydi guzum, baâda yazuhdur, vir paramı da... ülen hiç olmazsa yarısını vir de.. on gün sonra, yarusunu daha virusen!

Artık hudûd-ı harekâtımı ta'yibinden aciz, yalnız parçalamak, dükmek hissiyle herifin üzerine hücum etdim ve kollarından tutup dışarı atmak istedim. Fakat herif, küçük bir diritnut gibi yerinden kımıldamadı, ikinci bir tecrübe daha yaptım yine olmadı, artık bir kudumuş gibi gırtlığına sarıldım. Budala herif bana mukâbeleyi hiç düşünmeyerek muttasıl iki elleriyle uğraşarak dışarı çıkmamaya gayret ediyordu. Bana gelince:

Hiddetle nasıl büyük bir vahşet ve asabiyyet gösterdiğimi bilmiyorum, yalnız bira oldu ki Yorgi yerlere yuvarlanmış, yaralı bir domuz gibi haykırıyor, dişlerimin arasından iri, yağlı kulaklarını kurtarmaya çalışıyordu.

Gürültümüz, bütün pansiyon halkını başımıza toplamıştı. Tabi'îçlerinden birkaçı bu tuhaf ve feci' manzaraya nihâyet vermek üzere müdâhale etdi, Yorgi'yi zorla elimden aldılar; herif, hiç unutamâm, hem kanlar akan kulağının yerinde olup olmadığını muayene ediyor, hem de merdivenlerden düşercesine kaçıyor.

Üçüncüsüne gelince: işte şimdi, şu şakadan anlamaz zevâta karşı vuku'a geliyordu.

Ma'mâfih bu o kadar vahim bir hiddet değildi. Biraz münhazâne, fakat yine muğayyir bir sesle dedim ki:

- Affınızı istirhâm ederim efendim! Efendimiz şübhesiz, ecnebi edebiyâtına bendenizden ziyâde vâkıfsınız; bilirsiniz ki, Avrupa mücâmi-i mevkûnesinde hattâ Gülnuz Kekinden daha ağır, daha sivri parçalar vardır. Geçen def'a, hattâ her tarzda tahîr-i makâlatıma müsa' deniz bana cesâret verdi de.. ama efendimiz buna mütehammil değil imişsiniz! O hâlde, tashîh-i zehâb ve i'tirâf hilmâ ediyorum. Bununla beraber evet vâki'â bundan böyle hâtır nâz ganelerine

dokunacak bir kelime yazmaktan tevkî edeceksemde, leh devletlerinde de herif vâhid söylemeyeceğimi te'min ederim. Müdîr, söze karıştı:

- Demek... işte Şemsi Efendi özür talep ediyor. Peki bu kadarı kâfi, dediğiniz gibi, Şemsi Efendi, artık beyler hakkında hiçbir şey yazmazsınız. “ve kasasını açarak”
- İşte maaşınız! Hizmetinizden memnûnum. Fakat bundan böyle fazla çalışacak, ay zarfında gördüğüm ba'zı tembelliklerinizden vaz geçeceksiniz.

Birden şaşırđım. Masanın üzerinde Bayezid kolası gibi yüksek ve gümüş bir sütun pırıldıyordu.. yarabbi.. kaç senedir bu kadar parayı sarraf dükkanları müstesna olmak üzere bir arada görmemiştim..

Hemen ilerleyerek bu, bana sa'âdetler vadeden gümüş sütunun önünde eğildim.. şübhe yok ki bu benim bir aylık ma'âşım olan tam kırk mecdiyye idi...

Müdîr, tavrımda ki garâbeti, fikrimde ki buhrânı ve telâtımı hisseden ma'nidâr bir nazarla beni tetkîk etdikten sonra, gözlerinde bana, benim sefâlet-i sâbıkâ-i hayâtıma karşı derin bir hiss-i müraca'at ve şefkatin dalgalandığını ihsâs etmiş olmamak için bire ey nezâket artık lâkayd, elleri pantolonunun cebinde ıslık çalıyordu. Elimi yavaşça uzatarak ma'âşımı aldım. Ve yarın çalışmak üzere müsâ'ade istihsâl etdim.

Kapıyı tekrâr kapayıp dışarıya çıktığım zamân, bilmem neden, arkamdan büyük bir kahkaha fırtınası koptu. Kapının önünde etrâfımı, şâyân-ı hande bir şey bulurum ümidiyle, muayene etdim. Hayır hiçbir şey, hiçbir şey yoktu. Yalnız, kolumun ihtiyatsız bir hareketiyle şemsiyyemin tahtalar üzerine düştüğü gördüğüm zamân, kendi kendime bende gülmeye başladım.”

2.7.9. Akvâl-i Hükmiyye

Yazarı yoktur. Bu bölümde özlü sözler yer alır. Ders verici öğütler bulunur. Bu bölümün çeviri yazısı şu şekildedir:

“Akvâl-i Hükmiyye

Kadınlar atâletlerine, ya azimet-i nefsleri veya muhabbetleriyle galebe çalarlar.
(Labroyar)

Bir erkek kendisini terk eden kadından müdhiş azaplar içinde ayrılır; fakat sonra onu unuttur. Bir kadın ise sevdiği delikanlıdan sükût içinde ayrılır, fakat ebediyyen azap içinde kalır.

Erkekler başkalarının esrârına kendi sırlarından ziyâde sadıktırlar. Kadınlar ise, bi'l-akis, kendi sırlarını daha ziyâde hüsn-ı muhâfaza ederler.

Kadınlar muhabbetde, erkekler dostlukta hâiz-i tevfihtirler.

Kadınlar ya ifrât veya tefrit hâlinedirler. Bir kısmı erkeklerden iyi bir kısmı fenâdır.

Hassâs olmayan kadın seveceği erkeği henüz bulmaya muvaffak olamayan kadındır.

Kadınlar hadd-ı zatında prensip sâhibi değildirler. Dâ'imâ sevdikleri erkeklerin hadd-ı hareketlerine tab'iyet ederler.

Kadınlar erkeklerde melâhat-ı hakîkadan ziyâde zarâfet ve huşkuluk ararlar.

Bir kadın bir erkeğe karşı ne kadar fedâkarlık ihtiyar ederse ona o nisbetde irtibât eder. Hâlbuki erkekler gördükleri lütuflar nisbetinde muhabbetlerinden tecerrüd ederler.

Yalnız başına mes'ud olmadansa bir arada bedbaht olmak evlâdır.

(Floryan)

Siyâsetde en büyük hata yalnız zamân hâli düşünmektir.

Bir çocuğun ebeveyninden aldığı hiss-i terbiyeye karşı fart-ı i'timâd göstermek doğru olmadığı gibi i'timatsızlık izhârıda muhak değildir.

En büyük fikirler ancak en küçük sözlerle tebliğ edilebilir.

Dünyâda her şey mütekabildir: kâim peder damadını sevmez, gelinini sever. Kâim vâlide ise gelinini sevmez, damadını sever.

Fezâilde ifrâd ancak müntedârlıkta memduhtur.

İnsân mes'ud olmazdan evvel gülmeye çalışmalıdır ki gülmeden ölmek endişesinden kurtulsun!

Sahâvet-i hakîkiyye ale'l-itlâk çok vermektense ziyâde az fakat mahallinde vermektir.

Nefse karşı melâyemet ile gayra karşı huşûnet aynı bir müseyyitdir.

Sır, dostlukta ihtiyar ile ve muhabbetde gayr-i ihtiyârî fâş edilir.

Aşk bir za'af ise de ondan şifâyâb olabilmekte daha büyük bir za'aftır.

Dostluğu tezyid eden zamân-ı aşkı tenkîs eder.

Aşk ancak aşk ile başlar. Dostluk ile başlayan aşklar sönük ve zayıftır.

Büyük aşklara hakîki dostluklardan ziyâde tesâdüf edilir.

Nagihânı doğan sevdâlar pek uzun müddetlerde şifa pezîr olurlar.

İnsânlar cem'iyete muhabbetle girerler, hırs-ı ikbâl ile çıkarlar..

(Labroyar)

Muhâkemesi pek kuvvetli olmayan ihtiyarlar dâ'imâ müşkülpesend, mütekebbir ve imtizâcsız olurlar.

Devran eden şâyîâtın aksi ekseriya hakikidir.

Kadınlarda tenâsib-i endâm, erkeklerde cerbeze aranır.

Noksan muhâkemenin en büyük delili muttasıl söylemek arzusudur.

Her ahmak behemehâl kendisini beğenecek ikinci bir ahmak arar, bulur.”

2.7.10. Küçük Malûmât

Bu bölüm yazarsızdır. Dünyadaki ve ülkedeki ilginç bilgiler yer alır. Bölümün çeviri yazısı şu şekildedir:

“Küçük Ma'lumât

Şundan Bundan

Bir sefine-yi harbiyye 400,000 liraaya vücûda gelebilirse bu meblağın (210,000)u teknesi, (128,000) i makinesi ve (62,000)i tertîbâtı için masruftur.

Yalnız Londra şehirde (Dublin) den ziyâde İrlandalı, Kudüs'ten ziyâde Musevi ve Roma'dan ziyâde Katolik mevcûddur.

Dünyânın en murtefi' şimendifer istasyonu (Yong Feravyoh) kasabasındadır ki mevki'in sath-ı bahârdan irtifâ'ı (11,400) kademdir.

Dünyânın en cesîm şimendifer istasyonu (Pensilvanya) da kâin olup yirmi sekiz (akar) cesâmetinde bir arazi işgâl eder. (Paris) in meşhûr (Sen Lazar) istasyonu

İkinci (25 akar), Edinburg İstasyonu'da üçüncü (23 akar) derecede hâiz-i cesâmetdir.

Amerika'da meşhûr muhteri' Edison tarafından fabrikalarda ma'mûl ve müstahzir merbei'ş-şekil çimento kalıplar vâsıtasıyla sekiz sa'at zarfında istenilen şekilde küçük bir hâne inşâ edilebiliyor.

Küba'nın toprağı pek ziyâde mümbetdir. Bu saha üzerinde çok def'a 20 libre tekallütünde kabak yetiştiği görülmüştür. Turplar ekildikten on dört gün sonra hasıl olur. Buğday ise senede üç def'a yetişir.

Meşhûr Panama Kanalı kırk mil tavlinde olup 160,000,000 liraya mâl olacaktır. Yüzyıl tavlinde ki Süveyş kanalı 20,000,000 ve altmışbir mil tavlinde bulunan (Kil) kanalı 8,000,000 liraya hafrolunmuştu.

Kongo'nun kabâil-i mahliyyesi imrâzı (def) çalarak tedâvi ederler. Ba'zı İngiltere şehirlerinde yemin etmek mu'di cezadır. Mesela (Vindsor) da yol ortasında yüksek sesle yemin eden bir adam merkeze celb olunarak yarım kron cezâ-yı nakdî verir. (Tivrton) da ise sokakta ve hattâ kendi hânesinde fazla yüksek sesle lakırdı etmek bile cezâ-yı nakdî te'diyyesine vesile olur.

Mermisiz tüfek ve tabanca – en son ihtirâ'atdan evvela bu silâhlardan çıkarak insâ' eden bir nev' gaz hedefi sersem ederek yere düşürür. Bu tarzda i'mâl edilmiş ravolverler beş kurşunu hâmindir. Amerika zâbıta-i hafıyyesi tarafından kabûl olunmuştur.

Ma'ruf mağnilerden (Buns) son bir seyâhati esnâsında vagonda bulunan gaz borularının fenâ teshîn edildiğinden dolahyı (Nezle)ye tutulduğunu bi'l-beyân şimendifer kompanisi aleyhinde (10,000) lira zarar ve ziyân da'vâsı ikâme etmiştir.

(Layziğ) şimendifer istasyonu 7,000,000 lira sarfıyla vücûda gelmiştir.”

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ İÇERİK DİZİNİ

1. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ YAZAR ADINA GÖRE DİZİNİ

- Ahmet Âsım : - Avrupa'da Kitâpçılık; (Makale), RK, nr.40, s.274-282
- Ahmet Hamdi : - Hürriyet-i Şahşiyenin Edvâr-ı Târîhiyesi; (Makale), RK, nr.35,
s.914-943
- Ahmet Rasim : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An'ânâtı Ruhiyye; (Makale), RK, nr.35,
s.884-894
- : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An'ânâtı Ruhiyye 2; (Makale), RK, nr.36,
s.955-962
- : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An'ânâtı Ruhiyye 3; (Makale), RK, nr.37,
s.49-59
- : - Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir-Doktor Kuru Sıkı; (Hikâye), RK, nr.37,
s. 77-78
- : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An'ânâtı Ruhiyye 4; (Makale), RK, nr.38,
s.95-101
- Aliye Numân : - Uçurum; (Hikâye), RK, nr.37, s.64-66
- Âsaf Muammer : - Ah Minel Mevt; (Küçük Hikâye), RK, nr.38, s.135-149
- : - Üç Mektûp 1; (Hikâye), RK, nr.39, s.201-207

- : - Üç Mektûp 2; (Hikâye), RK, nr.40, s.297-305
- : - Üç Mektûp 3; (Hikâye), RK, nr.41, s.385-390
- Bedî Nûrî : - Ulûm-ı Rûhiye; (Makale), RK, nr..35, s.899-907
- : - Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İctimâiye; (Makale), RK, nr.36, s.963-968
- : - Napolyon Nerede Vefât Etti?; (Makale), RK, nr.41, s.362-368
- Cemîl Süleymân : - Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi; (Makale), RK, nr.36, s.969-977
- : - Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi Su-i Tagaddi; (Makale), RK, nr.37, s.15-22
- : - Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi Su-i Tagaddi 2; (Makale), RK, nr.38, s.102-108
- : - Aşk Gecesi; (Hikâye), RK, nr.38, s.113-123
- C. Tahsîn : - Japon Sanâtı Avrupa'yı İstîlâ Edecek mi?; (Makale), nr.39, s.216-222
- Doktor Ethem : - Zabt-ı Teheyyücât Soğukkanlılık; (Makale), RK, nr.35, s.895-898
- : - Zabt-ı Teheyyücât Soğukkanlılık 2; (Makale), RK, nr.36, s.995-1003
- : - Terbiye-i Teheyyücîye; (Makale), RK, nr.37, s.3-13
- : - Terbiye-i Teheyyücîye Teheyyücât-ı Müfide; (Makale), RK, nr.40, s.259-266
- Fâhire Osmân : - İnsâniyyet ve Kadın; (Mensur Şiir), RK, nr.36, s.990-991
- Fâik Sabri : - İngiltere'de; (Makale), RK, nr.35, s.908-913
- : - Yirminci Asırda Coğrafya; (Makale), RK, nr.40, s.267-273
- Gazzeli Cemâl : - İnkırâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi; (Makale), RK, nr.38,

- s.89-93
- : - Vatanın Büyük Evlâdı Enver'e; (Mensur Şiir), RK, nr.38, s.94
- : - Deredeki Milis Ordumuz; (Makale), RK, nr.39, s.162-166
- : - Fânîyi İnkırâza Sürükleyen Safahâttir/Mucizeler; (Hikâye), RK, nr.40, s.250-258
- Hasan Tahsîn : - Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler; (Makale), RK, nr.37, s.43-48
- : - Musâhebe-i Fenniye Gözlerimize Dâir; (Makale), RK, nr.39, s.209-215
- : - İlim ve Cehl; (Makale), RK, nr.41, s.374-381
- İhsân Hilmî : - Tekâmül-i İctimâiyye'den Mütâlaa; (Makale), RK, nr.36, s.978-984
- : - Musâhebe-i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin; (Makale), RK, nr.37, s.23-30
- İlyâs Mâcid : - Pembe Mînâ; (Mensur Şiir), RK, nr.41, s.361
- İsmâil Hâmi : - Münzevi; (Şiir), RK, nr.36, s.994
- : - Anjelus; (Şiir), RK, nr.38, s.112
- İ.Zühdü/S.Rıfkı : - Dalga; (Tiyatro), RK, nr.38, s.150-158
- : - Dalga 2; (Tiyatro), RK, nr.39, s.242-246
- Kadriye Hüseyin : - Suver-i Mütiharrike; (Tiyatro), RK, nr.39, s.168-184
- Mehmet Rauf : - Nihilizm ve Anarşizm; (Makale), RK, nr.36, s.1004-1023
- : - Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet; (Makale), RK, nr.37, s.33-42
- : - Demokrasi Bir Eser Tekâmülü mü Tekemmülü mü?; (Makale), RK,

- nr.38, s.126-134
- Numân Asaf : - İngiltere’de Feminizm; (Makale), RK, nr.39, s.187-200
- Râif Necdet : - Musâhebe-i Edebîyye; (Makale), RK, nr.35, s.868-883
- : - Şitâp; (Mensur Şiir), RK, nr.36, s.986-987
- : - İsyân; (Mensur Şiir), RK, nr.37, s.31
- : - Musâhebe-i İctimâiyye İctimâi Hâdiseler; (Makale), RK, nr.38, s.83-88
- : - İsyân 2; (Mensur Şiir), RK, nr.39, s.186
- : - Anadolu’nun Mezârı; (Hikâye), RK, nr.40, s.284-296
- : - Musâhebe-i Edebiyye; (Makale), RK, nr.41, s.330-360
- Selâhittin Enis : - Cıvıvlar; (Fantezi Hikâye), RK, nr.38, s.124-125
- Süleymân Bahrî : - Zulmete; (Şiir), RK, nr.37, s.32
- : - Rüyâ-yı Adem; (Fantezi Hikâye), RK, nr.37, s.67-76
- : - Küfrân; (Şiir), RK, nr.38, s.110
- Şâdiye Fikret : - Safahât-ı Hayâtın Bir Hâtıra-yı Tenezzühe; (Anı), RK, nr.37, s.60-62
- Tahrîrât K. Şemsi: - Ben Gazeteci; (Hikâye), RK, nr.39, s.223-241
- : - Ben Gazeteci; (Hikâye), RK, nr.40, s.313-326
- : - Ben Gazeteci; (Hikâye), RK, nr.41, s.391-403
- Tercüme : - İngiltere’de Amele Grevi, RK, nr.40, s.306-312
- Ubeydullâh Esâd : - Hasbihâl; (Makale), RK, nr.36, s.948-954
- Wilhelm Stead : - Amerika’da Gazetecilik 1; (Tercüme), RK, nr.41, s.369-373
- Zekiye : - Tezat Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz; (Eleştiri), RK, nr.36,

s.992-993

: - Kadınlığa Dâir; (Makale), RK, nr.41, s.382-384

2. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ KRONOLOJİK DİZİNİ

Sayı:35 Aralık 1327/1911	Sayfa
Râif Necdet, “Musâhebe-i Edebiyye” (Makale)	868-883
Ahmet Râsim, “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiyye (Makale)	884-894
Doktor Ethem, “Zabt-ı Teheyycât Soğukkanlılık (Makale)	895-898
Bedî Nûri, “Ulûm-ı Rûhiye” (Makale)	899-907
Fâik Sabri, “İngiltere’de” (Makale)	908-913
A.Hamdi, “Hürriyet-i Şahsiyenin Edvâr-ı Târîhiyyesi” (Makale)	914-943
Sayı:36 Ocak 1327/1912	Sayfa
Ubeydullâh Esad, “Hasbihâl” (Makale)	948-954
Ahmet Râsim, “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiyye 2 (Makale)	955-962
Bedî Nûri, “Hikmet-i Târîhiye ve Hikmet-i İctimâiyye (Makale)	963-968
Cemîl Süleymân, “Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesi” (Makale)	969-977
İhsân Hilmî, “Tekâmül-i İctimâiyyeden Mütâlaa (Makale)	978-984
Râif Necdet, “Şitâp” (Mensur Şiir)	986-987
Fâhire Osmân, İnsâniyyet ve Kadın (Mensur Şiir)	990-991
Zekiye, “Tezât Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz” (Eleştiri)	992-993

İsmâîl Hâmi, “Münzevi” (Şiir)	994
Doktor Ethem, “Zabt-ı Teheyycât Soğukkanlılık 2 (Makale)	995-1003
Mehmet Rauf, “Nihilizm ve Anarşizm” (Makale)	1004-1023

Sayı:37 Şubat 1327/1912

Sayfa

Doktor Ethem, “Terbiye-i Teheyyciye” (Makale)	3-13
Cemîl Süleymân, “Veremin Esbâb-ı İctimâiyesinden Sû-i Tagaddi” (Makale)	15-22
İhsân Hilmî, “Musâhebe-i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin” (Makale)	23-30
Raif Necdet, “İsyân” (Mensur Şiir)	31
Süleymân Bahrî, “Zulmete” (Şiir)	32
Mehmet Rauf, “Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet” (Makale)	33-42
Hasan Tahsîn, “Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler” (Makale)	43-48
Ahmet Râsim, “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiyye 3” (Makale)	49-59
Şâdiye Fikret, “Safahât-ı Hayâtta Bir Hâtıra-yı Tenezzühe (Anı)	60-62
Âliye Numân, “Uçurum” (Hikâye)	64-66
Süleymân Bahrî, “Rüyâ-yı Adem” (Hikâye)	67-76
Ahmet Râsim, “Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir Doktor Kuru Sıkı” (Hikâye)	77-78

Sayı:38 Mart 1328/1912

Sayfa

Raif Necdet, “Musâhebe-i İctimâiyye İctimâi Hâdiseler” (Makale)	83-88
Gazzeli Cemâl, “İnkırâz’a Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi”, (Makale)	89-93
Gazzeli Cemâl, “Vatanın Büyük Evlâdı Enver’e” (Mensur Şiir)	94
Ahmet Râsim, “Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananât-ı Rûhiyye 4” (Makale)	95-101

Cemîl Süleymân, “Veremin Esbâb-ı İctimâiyyesinden Sû-i Tagaddi 2” (Makale)	102-108
Süleymân Bahrî, “Küfrân” (Şiir)	110
İsmâîl Hâmî, “Anjelus” (Şiir)	112
Cemîl Süleymân, “Kamerin Hikâyeleri Aşk Gecesi” (Hikâye)	113-123
Salâhittin Enis, “Civcivler” (Fantezi Hikâye)	124-125
Mehmet Rauf, “Demokrasi Bir Eser Tekâmülü mü Tekemmülü mü?” (Makale)	126-134
Âsaf Muammer, “Ah Minel Mevt” (Küçük Hikâye)	135-149
İsmâîl Zühdü-Selîm Rıfkı, “Dalga” (Tiyatro)	150-158

Sayı:39 Nisan1328/1912

Sayfa

Gazzeli Cemâl, “Dernedeki Milis Ordumuz” (Makale)	162-166
Kadriye Hüseyin, “Suver-i Müterharrike-Sinematograf” (Tiyatro)	168-184
Raif Necdet, “İsyân 2” (Mensur Şiir)	186
Numân Asaf, “İngiltere’de Feminizm” (Makale)	187-200
Âsaf Muammer, “Üç Mektûp 1” (Hikâye)	201-207
Hasan Tahsîn, “Musâhebe-i Fenniyye Gözlerimize Dâir” (Makale)	209-215
C. Tahsîn, “Japon Sanâtı Avrupa’yı İstîlâ Edecek mi?” (Makale)	216-222
Tahrîrât Kâtibi Şemsi, “Ben Gazeteci” (Hikâye)	223-241
İsmâîl Zühdü-Selîm Rıfkı, “Dalga 2” (Tiyatro)	242-246

Sayı:40 Mayıs 1328/1912

Sayfa

Gazzeli Cemâl, “Fânîyi İnkırâza Sürükleyen Safahâttir: Mucizeler, (Hikâye)	250-258
Doktor Ethem, “Terbiye-i Teheyyüciye Teheyyücât-ı Müfide, (Makale)	259-266

Fâik Sabri, “Yirminci Asırda Coğrafya”, (Makale)	267-273
Ahmet Âsım, “Avrupa’da Kitâpçılık Müellifler Ne Kazanır? (Makale)	274-282
Râif Necdet, “Anadolu’nun Mezârı”, (Hikâye)	284-296
Âsaf Muammer, “Üç Mektûp 2” (Hikâye)	297-305
Lekterir Pürtevs, “İngiltere’de Amele Grevi” (Tercüme)	306-312
Tahrîrât Kâtibi Şemsi, “Ben Gazeteci Yaşasın Muvaffakiyet mi?” (Hikâye)	313-326

Sayı:41 Haziran 1328/1912

Sayfa

Raif Necdet, “Musâhebe-i Edebiyye” (Makale)	330-360
İlyâs Mâcid, “Pembe Minâ” (Mensur Şiir)	361
Bedî Nûri, “Napolyon Nerede Vefât Etti? (Makale)	362-368
Wilhelm Stead, “Amerika’da Gazetecilik 1” (Makale)	369-373
Hasan Tahsîn, “İlim ve Cehl” (Makale)	374-381
Zekiye, “Kadınlığa Dâir” (Makale)	382-384
Âsaf Muammer, “Üç Mektûp 3” (Hikâye)	385-390
Tahrîrât Kâtibi Şemsi, “Ben Gazeteci Çivi Kadar Sağlam” (Hikâye)	391-403

3. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ TEMATİK DİZİNİ

3.1. EDEBÎ YAZILARIN DİZİNİ

3.1.1. Şiir –Mensur Şiir Dizini

Râif Necdet	: - Şitâp; (Mensur Şiir-Vatan konulu), RK, nr.36, s.986-987
Fâhire Osmân	: - İnsâniyyet ve Kadın; (Mensur Şiir-Kadın konulu), RK, nr.36, s.990-991
İsmâil Hâmi	: - Münzevi; (Şiir-Aşk konulu), RK, nr.36, s.994

- Râif Necdet : - İsyân; (Mensur Şiir-Devrinden şikâyet konulu), RK, nr.37, s.31
- Süleymân Bahrî : - Zulmete; (Şiir-Aşk konulu), RK, nr.37, s.32
- Gazzeli Cemâl : - Vatanın Büyük Evlâdı Enver'e; (Mensur Şiir-Enver Paşa konulu),
RK, nr.38, s.94
- Süleymân Bahri : - Küfrân; (Şiir-Aşk konulu), RK, nr.38, s.110
- İsmâil Hâmi : - Anjelus; (Şiir-Yalnızlık konulu), RK, nr.38, s.112
- Râif Necdet : - İsyân 2; (Mensur Şiir-Devrinden şikâyet konulu), RK, nr.39, s.186
- İlyâs Mâcid : - Pembe Mînâ; (Mensur Şiir-Yaşanılan asrın yalnızlığı konulu), RK,
nr.41, s.361

3.1.2. Hikâye – Küçük Hikâye – Fantezi Hikâye Dizini

- Aliye Numân : - Uçurum; (Hikâye), RK, nr.37, s.64-66
- Süleymân Bahri : - Rüyâ-yı Adem; (Fantezi Hikâye), RK, nr.37, s.67-76
- Ahmet Rasim : - Terâcim-i Ahvâl-i Meşâhir-Doktor Kuru Sıkı; (Hikâye), RK, nr.37,
s.77-78
- Cemâl Süleymân : - Aşk Gecesi; (Hikâye), RK, nr.38, s.113-123
- Selâhittin Enis : - Civcivler; (Fantezi Hikâye), RK, nr.38, s.124-125
- Âsaf Muammer : - Ah Minel Mevt; (Küçük Hikâye), RK, nr.38, s.135-149
- Âsaf Muammer : - Üç Mektûp 1; (Hikâye), RK, nr.39, s.201-207
- Tahrîrât K. Şemsi: - Ben Gazeteci; (Hikâye), RK, nr.39, s.223-241
- Gazzeli Cemâl : - Fânîyi İnkırâza Sürükleyen Safahâttir/Mucizeler; (Hikâye), RK,
nr.40, s.250-258
- Râif Necdet : - Anadolu'nun Mezârı; (Hikâye), RK, nr.40, s.284-296
- Âsaf Muammer : - Üç Mektûp 2; (Hikâye), RK, nr.40, s.297-305
- Tahrîrât K. Şemsi: - Ben Gazeteci Yaşasın Muvaffakiyet mi?; (Hikâye), RK, nr.40,
s.313-326
- Âsaf Muammer : - Üç Mektûp 3; (Hikâye), RK, nr.41, s.385-390
- Tahrîrât K. Şemsi: - Ben Gazeteci Çivi Kadar Sağlam; (Hikâye), RK, nr.41, s.391-403

3.1.3. Tiyatro Dizini

İ.Zühdü/S.Rıfkı : - Dalga; (Tiyatro), RK, nr.38, s.150-158

Kadriye Hüseyin : - Suver-i Müteharrike; (Tiyatro), RK, nr.39, s.168-184

İ.Zühdü/S.Rıfkı : - Dalga 2; (Tiyatro), RK, nr.39, s.242-246

3.1.4. Eleştiri Dizini

Zekiye : - Tezat Romanı Münâsebetiyle Birkaç Söz; (Eleştiri), RK, nr.36, s.992-993

3.1.5. Anı – Hatıra Dizini

Şâdiye Fikret : - Safahât-ı Hayâtta Bir Hâtıra-yı Tenezzühe; (Anı), RK, nr.37, s.60-62

3.2. MAKALELERİN DİZİNİ

3.2.1. Dil - Edebiyat Konulu

Râif Necdet : - Musâhebe-i Edebîyye; (Makale), RK, nr.35, s.868-883

Râif Necdet : - Musâhebe-i Edebiyye; (Makale), RK, nr.41, s.330-360

Wilhelm Stead : - Amerika'da Gazetecilik 1; (Tercüme-Makale), RK, nr.41, s.369-373

3.2.2. Kültürel – Sosyal Konulu

Bedî Nûrî : - Ulûm-ı Rûhiye; (Makale), RK, nr.35, s.899-907

Ahmet Hamdi : - Hürriyet-i Şahşiyenin Edvâr-ı Târîhiyyesi; (Makale), RK, nr.35, s.914-943

Bedî Nûri : - Hikmet-i Târîhiyye ve Hikmet-i İctimâiyye; (Makale), RK, nr.36, s.963-968

İhsân Hilmî : - Tekâmül-i İctimâiyye'den Mütâlaa; (Makale), RK, nr.36, s.978-984

Mehmet Rauf : - Nihilizm ve Anarşizm; (Makale), RK, nr.36, s.1004-1023

İhsân Hilmî : - Musâhebe-i Hukukiyye İhtilâf-ı Kavânin; (Makale), RK, nr.37,

- s.23-30
- Mehmet Rauf : - Kânûn-ı Muhabbet ve Kânûn-ı Kuvvet; (Makale), RK, nr.37, s.33-42
- Hasan Tahsîn : - Küre-i Kamer Hakkında Yeni Nazariyeler; (Makale), RK, nr.37, s.43-48
- Râif Necdet : - Musâhebe-i İctimâiyye İctimâi Hâdiseler; (Makale), RK, nr.38, s.83-88
- Mehmet Rauf : - Demokrasi Bir Eser Tekâmülü mü Tekemmülü mü?; (Makale), RK, nr.38, s.126-134
- Numân Asaf : - İngiltere’de Feminizm; (Makale), RK, nr.39, s.187-200
- Hasan Tahsîn : - Musâhebe-i Fenniye Gözlerimize Dâir; (Makale), RK, nr.39, s.209-215
- C. Tahsîn : - Japon Sanâtı Avrupa’yı İstîlâ Edecek mi?; (Makale), nr.39, s.216-222
- Fâik Sabri : - Yirminci Asırda Coğrafya; (Makale), RK, nr.40, s.267-273
- Ahmet Âsım : - Avrupa’da Kitâpçılık; (Makale), RK, nr.40, s.274-282
- Hasan Tahsîn : - İlim ve Cehl; (Makale), RK, nr.41, s.374-381
- Zekiye : - Kadınlığa Dâir; (Makale), RK, nr.41, s.382-384

3.2.3. Tarihi Konulu

- Ahmet Rasim : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An’ânâtı Ruhiyye; (Makale), RK, nr.35, s.884-894
- Fâik Sabri : - İngiltere’de; (Makale), RK, nr.35, s.908-913)
- Ubeydullâh Esâd: - Hasbihâl; (Makale), RK, nr.36, s.948-954
- Ahmet Rasim : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An’ânâtı Ruhiyye 2; (Makale), RK, nr.36, s.955-962
- Ahmet Rasim : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An’ânâtı Ruhiyye 3; (Makale), RK, nr.37, s.49-59
- Gazzeli Cemâl : - İnkırâza Doğru Fas Hükûmet-i İslâmiyyesi; (Makale), RK, nr.38, s.89-93
- Ahmet Rasim : - Târîh-i Osmâniyede Hal ve An’ânâtı Ruhiyye 4; (Makale), RK, nr.38, s.95-101

Gazzeli Cemâl : - Dervedeki Milis Ordumuz; (Makale), RK, nr.39, s.162-166
Bedî Nûri : - Napolyon Nerede Vefât Etti?; (Makale), RK, nr.41, s.362-368

3.2.4. Tıp – Sağlık Konulu

Doktor Ethem : - Zabt-1 Teheyyücât Soğukkanlılık; (Makale), RK, nr.35, s.895-898
Cemîl Süleymân : - Veremin Esbâb-1 İctimâiyyesi; (Makale), RK, nr.36, s.969-977
Doktor Ethem : - Zabt-1 Teheyyücât Soğukkanlılık 2; (Makale), RK, nr.36, s.995-1003
Doktor Ethem : - Terbiye-i Teheyyücîye; (Makale), RK, nr.37, s.3-13
Cemîl Süleymân : - Veremin Esbâb-1 İctimâiyyesi Su-i Tagaddi; (Makale), RK, nr.37, s.15-22
Cemîl Süleymân : - Veremin Esbâb-1 İctimâiyyesi Su-i Tagaddi 2; (Makale), RK, nr.38, s.102-108
Doktor Ethem : - Terbiye-i Teheyyücîye Teheyyücât-1 Müfide; (Makale), RK, nr.40, s.259-266

4. RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARININ FOTOĞRAF-RESİM DİZİNİ

<u>Sayı</u>	<u>Sayfa numarası</u>	<u>Fotoğraf Bilgisi</u>
35	Dış kapak	Trâblusgarp Kumandanı Mücâhit Necat Ali Bey
35	İç kapak	Trâblusgarp ordusu Erkân-1 Harbiye reisi mücâhit Ali Himmet Fethi Beyefendi
35	869	Şanlı ordumuzun harekâtını tarassut etmek üzere hurma ağaçları tepesine tırmanmış İtalya neferleri
35	870	Nasıl kaçıyorlar?.. Bir İtalya piştar müfrezesi bakiyet't-üssebukunun kemâl-i tehlike meydan-ı müsademeden firarı
35	871	Bingazi'de İtalya kahramanlıklarından(!)-

- ordumuzun suleti önünde perişan olan bir İtalya müfrezesinin firarı
- 35 873 Makhur bir İtalyan topçu kıtasının seller içinde suret-i firarı ve mecrularının suret-i nakli
- 35 874 İtalyanların Trâblus sevâhiline top ihraç etmeleri
- 35 875 Çapulculuk nasıl yapılır?.. Bombardıman edilen bir bina enkâzı arasında İtalya askerleri'nin taharrîyât (!) icra etmeleri
- 35 877 Tan Gazetesi'nin Trâblus muhabiri olup bir şahsı meçhûl tarafından cerhedilen Jan Karere(Ortada ayakta bulunmaktadır.)
- 35 878 Trâblus'ta Osmânlı ordugâhında kumandan Neşât Bey'i selâmlayan bir müfreze-i askeriye
- 35 879 Düşmanın dest-i zulmünden tahlis-i nefis muvaffak olan ahâliyi İslâmiyenin jandarmalarımızın taht-ı muhâfazasında Osmânlı ordugâhına isâlleri
- 35 881 Trâblus şehrinde Seylân – bir sokağın manzarası
- 35 882 Trâblus civârında bir vahdede bir kuyunun muhâfazasına memur bir İtalya müfrezesi
- 35 885 Trâblusgarp civarında İtalyan mecrûhlarının sûret-i nakli
- 35 886 Kaneva'nın muvaffakiyetsizliklerini telâkki etmek üzere gönderilerek aynı hafraya sükût etmiş

- kumandanlardan General Furigoni
- 35 887 Amerika'nın Trâblusgarp konsolosu Mösyö Vod.
- 35 888 Trâblus civârında bir vâhede kum çuvalları ortasına
tabiye edilen İtalya sahrâ toplarından biri
- 35 889 İtalyan için yüzlerce çuval!.. Kum çuvalları
arkasında harp eden İtalya kahramânları!
- 35 890 Trâblus'a medeniyet (!) yerine kolera getiren
İtalyanların vahşetlerinden: Kolera mesâbini için
tecrithâne ittihâz edilen bir virânede ölüler arasında
bırakılan birçok insanların manzara-i sefâleti..
- 35 891 (Tablo) (silik) askerîden avdete merâsimi
mahsûsa.... Mecrûh bir İtalya kahramânının
- 35 892 Trâblus sâhilinde düşman ordusuna ait levâzım-ı
harbiye
- 35 893 Bou Milliane hezimetinden sonra şanlı ordumuzun
suletinden firâr edebilen birkaç İtalyan'ın bir kemer
altında ihtifâ etmeleri.
- 35 894 Bou-Milianede bir câdde
- 35 896 23 Teşrîn-i Evvel vahşetinde masûm kanlar
dökmeye memur eşkiyâ müfrezelerinden birinin
vâhada insan avcılığı
- 35 897 İtalya ordusu levâzımının kuvvet-i cebriye altında
Trâbluslulara naklettirilmesi
- 35 900 Bir hâin-i vatan – Trâblusgarp belediye reisi olup
İtalyan amâline hizmet etmek suretiyle vatanına
hıyânet eden hasune-i lâîn

- 35 901 İtalya vahşetlerinden – Trâblus ahâlisinden bazı bedbaht biçârelerin idâma götürülmeleri
- 35 902 Zâlimler de insâniyet olur mu?.. Sâlib-i ahmer heyetine dâhil olarak Trâblus’a azîmet eden İtalya prenseslerinden Prenseler Elenâ
- 35 903 İtalya barbarlığının en feci‘ numûnelerinden – Trablusgarp’ta gaddarân şehîd edilen birçok zavâllıların bir kemer kenârına atılıvermiş yığın hâlinde naaşları
- 35 904 İtalyanların Trâblus sâhillerine top ihrâç edişleri – mevkit iskeleler üzerinde
- 35 905 Fakir bir Trâbluslu’nun kelbesinde silâh tahriyesi
- 35 906-907 İtalya medeniyetinin en parlak tezâhürâtından – kurşun dizilen bazı bedbahtların cesetlerinin önünden şühed âilelerinin tahte’l-hıfz geçirilmesi.
- 35 908 Hilâl-i Ahmer bayrağı altında ki mebâniye karşı İtalyanlar nasıl mu’âmele ederler? Hastahâne hâline ifrâğ edilen baraka kışlasının bombardımandan sonra manzarası
- 35 909 (Sağ üst) Harâp olan Hamidiye istihkâmında bir manzara
- 909 (Sol alt) Siperler arkasında İtalya’nın sahrâ toplarından biri – piyâdesini himâye ederken...
- 35 910 Trâblusgarp’ta bîtaraf (!) devletlerin atâşe militerleri – Bosniyâ zırhlısının güvertesinde

- 35 911 Trâblus ordugâhında İtalya teyyârecileri- Kaptan Piazza ile Kaptan Morizzo.
- 35 912 Bou-Millianide İtalya hezîmetinden bir sâat evvel..
Tarafın orduları arasında serujketur ziyâları altında gece vukû'a gelen bir topçu muhârebesi
- 35 913 Bou- Milliane müsâdemesinde cezâ-yı sitârelerini bulan maktûl İtalyan zâbitlerinden beş simâ-yı gaddar- Sağdan iki resim sukût ederek ölen tayyerci zâbitlerdir.
- 35 914 (Sol alt) Aynı detâneti irtikâp edenlerden teyyâreci Rossi
914 (Sağ alt) Meydân harbinde İtalyan teyyâreci zâbitlerinden olup hastahâneler üzerine bomba atan alçaklardan Gavotti
- 35 915 Trâblus'ta İtalyan teyyârecilerinin Hilâl-i Ahmer hastahâneleriyle kat'ât-ı askeriyemiz üzerine attıkları bombalardan biri
- 35 917 Trâblus sâhillerinde barbarların ordugâhı
- 35 918 Bou Milliani'de bir askerî telefon merkezinin muhâfazası için tabiye edilen İtalyan'ın cebel toplarından birkaçı.
- 35 919 Son yağmurlarda Trâblus sokaklarına teveccüh eden seller
- 35 920 (Üst) Trâblusgarp sokaklarında sevki seylâb manzaralarından
920 (Alt) Trâblusgarp sokaklarında sevki seylâb manzaralarından

- 35 921 Bingâzi'de İtalya mühimmâtı harbiyesi ve bombardıman edilen bir otelin manzarası
- 35 922 İtalya askerlerinin mavnâlarla Trâblusgarp sâhillerine ihrâcı
- 35 923 İtalya tenze askeriyesinin ma'nidâr safahâtından – İtalyan mecrûhlarının maûnelerle hastahâne gemilerine nakli
- 35 924 (Üst) İtalya tecâvüzünden evvel Trâblusgarp limânında yerli kayıkçıların sâhilde eşya nakletmeleri
- 924 (Alt) Trâblusgarp'a sevkedilmek üzere İtalyan taburunun şimendiferle hareketi
- 35 925 Salîb-i Ahmer heyetinin vazifesi İtalya bandırAsı dikmek midir? Salîb-i Ahmere mensup kadınlardan müteşekkil bir heyetin Pizazor Helisinde düçâr-ı zillet olmaya mahkûm İtalya bandırası dikmekle meşgûl olmaları
- 35 926 Tunus'ta mühim musâdemelere cevelân-gâh olan Babussok meydânında tedâbir-i askeriye
- 35 927 İtalya vahşetlerinden müteessiren düçâr-ı galeyân olan Tunus ahâli-i İslâmiyesinin teskini için ittihâz edilen tedâbiri askeriye – Amed şedk men olunduğu bir sokak
- 35 929 Trâblusgarp çöllerinde her dem menhûl kum dalgaları
- 35 931 İngiltere Kralı Hazretlerinin Hindistan seyâhati – Kral Hazretleri'nin merâsim-i mahsûsa ile Port Saîd'e çıkışları

- 35 932 İngiltere Kralı Hazretleriyle Hidîv-i Mısır Abbas Halimi Paşa Hazretleri'nin Port Saîd'de bir arada aldıkları resim
- 35 933 Medinâ Yatında bir grup Sağdan ayakta duranlar (1) Lord Giçez (2) Kral Hazretleri (3) Hidiv Abbâs Hilmi Paşa (4) Ziyâüddin Efendi Hazretleri (5) Kraliçe Hazretleri'nin iraderi Dük Dutek(6) Prens Mehmet Ali Paşa (7) Serdâr Vingât Paşa Oturanlar: Kraliçe Hazretleri Sadrı esbak Kâmil Paşa
- 35 934 İngiltere Kral ve Kraliçesi Hazeratını hâmil Medinâ Yatı'nın Süveyş Kanalından müruru
- 35 935 Resmi kabûlden sonra Kâmil Paşa'nın Medinâ Yatından avdeti
- 35 936 İngiltere Kralı Hazretleri'nin Portsmot Limânından Medinâ Yatıyla hareketi
- 35 937 Hidiv Hazretleri Kral Hazretleri'ne resm-i havş-ı âmideyi ifâ etmek üzere Medinâ Yatı'na çıkarken
- 35 939 Hâkân-ı sabık-ı âhiren Paris'te müzâyede ile satılan kıymetdâr mücevherâtından bir kısmı (1) kadınlara mahsûs bir tâc (2) minâlı mersi dürbün (3)92 franga yani kırk altı bin liraya satılan inci gerdânlık (4) el aynası (5) konsol saati (6) broş (7) mersi gerdanlık (8) broş
- 36 Dış kapak Bingazi tarafında mücâhitlerin fethi
- 36 İç kapak Trâblusgarp'ta Dobruk ve havâlisi kumandanlığını deruhde ederek mazhar-ı muvaffakiyât olan mücâhit muhterem Ethem Paşa Hazretleri

- 36 949 Trâblusgarp mücâhitleri- kumandan Mûsa Bey'le meşâyihden mücâhidinden Şeyh Abdullâh'ın bir müzâkeresi
- 36 951 Kumandan Mûsa Bey ve maiyeti - berâ-yı istikşâf düşman ordugâhına doğru ilerlerken..
- 36 952 Trâblusgarp – Ayne'z-zâr'â müsâdemesinde mücâhidin Araptan bir kısmı
- 36 953 Bau Miliane müsâdemesinde kahramân askerlerimiz
- 36 956 Trâblusgarp civârında – kahramân ve fedâkar ordumuza mensûp bir kıta-i askerîye
- 36 957 Trablugârp'ta Osmânlı ordugâhının bulunduğu Garyan Mevki
- 36 958 Mecrûh bir vatandaşın çuvallar içinde enîni
- 36 959 İtalya medeniyetini (!) Avrupa'daki munassıf ve insaniyetkâr nazarla takdîm ediyoruz:
Trâblusgarp'ta zâlimâne bir sûrette mahvedilen mağdur vatandaşlarımızdan [14] zavâllının sûret-i idâmı
- 36 961 Telsiz telgraf muhteri'-i İtalyalı Markoni – Bingazi'de
İtalya hesâbına bir telsiz telgraf merkezi tesisyle uğraşırken

- 36 964 Napoli'den Trâblusgarp'a sevkîyât-ı askerîye
- 36 965 Aynezzârâ'da 37 İtalya maktûlünün hâtırasını ifâ
(!) için âsâr-ı atıkadan bir sûtûn rekz edilişi
- 36 966 Aynezzârâ harbinden evvel... hâl-i istirahatte
bulunan bir İtalyan müfreze-i askerîyesi
- 36 967 Bingâzi civârında harekât-i askerîyeyi idâre eden
bir İtalyan erkân-ı harb-i zâbitinin imdât talep
etmesi
- 36 969 Tenezzühü askerîde (!) kazada ölen İtalya
zabitanının mezârı
- 36 970 İtalyan vahşeti- kolları arkalarından bağı olarak
hükm-ü idâmın icrâsına muntazır bedbaht ve
mağdûr Trâbluslu bazı vatandaşlar.
- 36 971 Bingâzi havâlîsinde – Sunusi meşâyihinden bir
mücâhit vatanperver
- 36 972 İtalyan vahşeti – kurşuna dizilecek bedbaht bir
Trâbluslunun son dakikaları
- 36 973 Trâblusgarp civârında İtalyan hatt-ı müdâfa'asında
bir topçu muhârebesi
- 36 974 Aynez-zârâ musâdemesinde maktûl düşen bir
İtalyan neferinin yerdeki vaz'iyeti
- 36 975 (Sol) Ayne'z-zârâ musâdemesinde mağlûp olan İtalyan
kıta-i askerîyesi kumandanı Ceneral Kleman
(Sağ) Derne'de dûçâr-ı hezimet olan İtalya müfrezesi

- kumandanı Ceneral Vittoriyo
- 36 976 Derne civârında bir İtalyan topçu müfrezesi
- 36 977 Trâblusgarp çöllerinde tenezzüh-i askerî
safahâtinden
- 36 979 Bou Milliane’de feci‘ bir manzara- apansız dûçâr-1
hücum olarak şehit edilen bedbaht bir vatandaşın
parça parça edilmiş elbiseleriyle nevm-i ebedîsi
- 36 980 Derne’da İtalyan hatt-ı müdâfa’asında bir mitralyöz
bölüğü
- 36 981 Mücâhidîn Arap’ın ağaçlar arasından düşmana ateş
etmeleri
- 36 982 Cihân-1 siyâsetin manivelâsını idâre edenler
arasında hâkim ve münferit bir simâ – Sir Edvar
Gray
- 36 983 Sir Edvard Gray İngiliz Parlamentosunda îrâd-1
nutuk ederken
- 36 984 Ahîren Siyâm-1 taht-1 kraliyesine cülûs eden Siyâm
kralı
- 36 985 (Üst) Siyam Kralı’nın resm-i tetvîc-i münâsebetiyle
Bankok şehrinde garip bir tâk ve tezyînât
(Alt) Siyam Kralı’nın birâderleri
- 36 988 (Üst) Ahîren Ermeni patrikliğine tayîn buyrulan patrik
Arşoroni Efendi’nin merâsimden sonra Bâb-1

- Âli'den müfârekatı
- (Alt) Nazilli'nin Karıncalı dağında vuku'bulan
musâdeme neticesinde öldürülen şakî Hühâr
Çakırcalı habîsinin
Nazilli'de baş aşağı asılarak teşhîr edilmesi
- 36 989 (Üst) İştirip'te bomba hâdisesi – câmi-i şerîf karşısındaki
mebâninin bombanın iştiâl-i te'sîriyle parçalanın
çerçevesi
- (Alt) Ahîren İştirip'te Bulgar kavmîyetçileri tarafından
bomba ile bir kısmı tahrîp edilen câmi-i şerîfin
iştiâlden sonra ki manzarası
- 36 996 İrân hayâtına âit birkaç safha
- 36 997 Mevlâyı Hafîz'ın Fâs-ı karînde Fransız zâbitânıyla
berâber avlanması
- 36 998 Çin ihtilâl-i münâzırından – Şangay'da
kuruvazörlerden atılan bombalarla tevellüd eden
harîk ve iştiâl eden mevadd-ı müşteile depolarından
birinin sûret-i ihtirâkı
- 36 999 İhtilâl-i hâzır ile ilâfedâr olmayan Çinli
kahramânlar
- 36 1000 Pekin başvekili Yan-Şu'nun Kyen ihtilâlcileriyle
müzâkere etmek üzere Pekin'den azimeti
- 36 1001 Vakayi'-i hâzırada en ziyâde nâm ve hidmeti sebk

- eden bazı Çin ricâli
- 36 1002 Çin ihtilâli menâzirinden – Nankin Şehri kapısında muhâfızların ahâliye karşı kırbaç ve silâh isti‘mâl etmeleri
- 36 1003 Çin ihtilâli esnâsında Pekin İngiliz sefârethânesini muhâfaza eden İngiliz bahriye neferâtı
- 36 1005 Rusya İmparâtoru Hazretlerinin mahdûmu Çaruvîç Aleksî ile hemşîreleri – milli libâslarıyla
- 36 1006 Ahîren Paris’i ziyâret eden Sırbistan Kralı Pier Hazretleri müşârun-ileyh Fransa’nın Sen Sir Mekteb-i askerîsinin 1870 senesi mezunlarından olmak münâsebetiyle bu ziyârette bazı merâsim-i mahsûsa icrâ edilmişti.
- 36 1007 Rakip oldukları sefinenin Fas savahilinde Kazaz’da olması münâsebetiyle inzâr-ı umûmiyeyi celp eden İngiltere hanedanı kraliyesine mensûp prenses Mod ile dük De Faif ve iki refikaları [Dük Faif ahîren vefat etmiştir.)
- 36 1008 Amerika’da tayyâre avcılığı talimleri
- 36 1009 İngiltere Kralı Jorc Hazretleri – Hindistan ordusu zâbitânına mahsûs miralây üniformasıyla
- 36 1010 İngiltere’nin Hindistan vâlî-i umûmiyesi Lord Harding ile zevcesi
- 36 1011 İngiltere kralı beşinci Jorj Hazretleri’nin Hindistan’da Delhi’de icrâ kılınan resm-i tetevvücüne ait manzaralardan kral ve kralice hezerâtı taht-ı imparatoriyeye doğru yürürlerken...

- 36 1012-1013 Delhi’de muhteşem bir manzara- resm-i tetevvüc
esnâsında taht-ı imparatoriye hâvî paviyonun
etrâfında müteferricîn ve sufûf-ı askerîye
- 36 1014 Delhi merâsimi – imparator hazretleri nutuklarını
kırâ’at ederlerken...
- 36 1015 Delhi merâsimi – Hint Mihrâceleri imparator ve
imparatoriçenin huzûrunda arz-ı ta’zîmât
ederlerken
- 36 1016 Hint mihrâcelerinden bazı zevât-ı fehâmın
Delhi’deki paviyonun önünde alınan resimleri
- 36 1017 Hindistan’ın haşmetli mini mini mihrâceleri
- 36 1018 Delhi merâsiminde – Cidarâbâd Nizâmî
hazretlerinin mahdumları
- 36 1019 (Üst) Kapurtahâla Mihrâcesi Tikhâ Sâhib Hazretleriyle
zevcesi ve mahdumu
- (Alt) Delhi’de resmi geçit – Mihrâceler imparator
hazretlerinin önünden geçerlerken
- 36 1020 Delhi merâsiminde – Behubâl hâkimesi
Bebabigum hazretleri
- 36 1021 (Üst) Hindistan Vâli-i umûmîyesi Lord Harding’in
merâsimden evvel berâ-yı teftiş Hint asâkir-i sufûf
arasından mürûrî
- (Alt) Delhi merâsiminde – med’uvvîne mahsûs çadırlar
- 36 1022 Delhi merâsimi münâsebetiyle – Delhi çarşılarında
mütekâbil bir heyecân ve hayretle memzûc inci
muâyineleri

- 37 Dış kapak Denizin çöllerinde zafer
- 37 İç kapak Ahîren şûra-yı devlet riyâsetine tayin buyrulan â'yân-ı kirâmdan Prens Sait Halîm Paşa Hazretleri
- 37 4 Mücâhit Âli Himmet Enver Beyefendi'nin mu'ayyitinde bulunan sellûm kumandanı vatanperver Gıyâseddin Bey mûmâ-ileyhe Fas'ta iken ilân-ı harbi müteâkîp ârzûvî zatî ve sevk-i vicdâniyesiyle Trâblus'a gelerek meydân-ı harbe dâhil olmuştur.
- 37 5 Ayne'z-zârâ muhârebesinde İtalyanlardan iğtinâm olunan bayrakları taşıyan Hüceyn Suvâr-i mücâhitler
- 37 6 Trâblusgarb kumandanı Neşat Paşa Hazretleriyle maiyeti– Ortadaki kara sakallı zât kumandan müşârün ileyh olup soldaki zatta Münir Paşa'dır.
- 37 7 Trâblusgarb'da hidemât-ı fedâkârânde bulunan mücâhit muhterem Binbaşı Hamit Zafer Beyefendi
- 37 8 Humus ve havâlîsi kumandanı mücâhit muhterem Halil Beyefendi
- 37 9 Aynez-zârâ'nın İtalyanlar tarafından tahliyesinden evvel kumandan Neşat Paşa'nın bir notasını tebliğe memur bir zâbitâmızın düşman hattı müdafa'ası dâhilinde ale'l-usûl özleri bağılı olarak yürüyüşü.
- 37 10 Trâblusgarb Çöllerinde – Osmânlı Hilâl-i Ahmer heyet-i destek berecileri
- 37 11 Emin Bey'in taht-ı riyâsetinde Trâblusgarb'a azîmet eden Osmânlı Hilâl-i Ahmer heyet-i mensûbininden bazıları –Marsilya'da. [Başı açık zat Doktor Emin Bey'dir]

- 37 12 İtalyanlar tarafından tevkif edilerek bi'l-âhire serbest bırakılan Hilâl-i Ahmer heyet-i reisi Doktor Emin Bey
- 37 14 Trâblusgarb ordugâhında – sevkiyat-ı askeriyye.
- 37 16 İtalyan hizmetine dâhil olarak bi'l-âhire ele geçen bir jandarma kurşuna dizilmeden evvel....
- 37 17 Jandarmanın hükm-ü kanun ile idâmına intizâr eden mücâhidinden bir kısmı
- 37 18-19 Tehlikeden sonra.... – Bir İtalya keşif müfrezesinin ric'ati
- 37 20 İtalya'nın Eritre müstemlekesinden Trâblusa naklettiği yerli süvâri askeri
- 37 21 Fransa – İtalya ihtilâfı – düvâlin tayyâresini hâmil olmasından dolayı İtalyanlar tarafından tevkif edilen Kartaca Vapuru'nun bi'l-âhire tayyâreyi Tunus'a sureti ihracı
- 37 22 Konfoda'da düşmanın ani bir hücûmuna ma'rûz kalıp teslîm olmamak için cephâneliğini ateşlemek sûretiyle batırılan gambotlarımız
- 37 23 Ganbotun yakından manzarası
- 37 24 Konfoda'yı bombardıman eden Piemont kruvazörü korsan başısı Covanni Froni
- 37 25 Konfodayı bombardıman eden İtalyanın Piemont kruvazörü
- 37 26 (Üst) Düşmanımızın hudût müdâfaası- Trâblus'u zabtetmek için hûlyasıyla koşan şakîler Osmânlı mücâhitlerinin delirâne hücumlarına mukâvemet

edemeyerek bütün hudud-ı müdâfaalarına (!) iğneli teller germişler ve bu sûretle İtalyan şecâ'atini (!) bihak isbât etmişler.

- (Alt)
- 37 27 Gözboyacılığı – İtalya ordusunun erzâk ve mühimmâtını nakletmek üzere Trâblus'ta inşâsına başlanılarak nihâyet kendi telleri önünde tevkife mecbur olan dar hatlı askerî şimendifer
- 37 28-29 Trâblus'ta İtalyan şefkat ve medeniyeti! – zincire vurulmuş bedbaht bir masûmun siyâsetgâha sevki
- 37 30 Bir düşman müfrezesinin çöllerde ric'ati
- 37 34 İtalyanların Ayne'z-zârâ'da ric'ati
- 37 35 Çölde bir kabile
- 37 36 İtalyan neferlerinin meydân-ı harpte gazete okumaları
- 37 37 Trâblus'ta İtalya'nın askerî balonu
- 37 38 İtalya vahşetlerinden – bedbaht vatandaşlarımızdan bir kısmının i'dâma sevk edilmeleri
- 37 39 (Üst) Ayne'z-zârâ musâdemesinde düşmanın mağlûbiyetine mâni' olamayan İtalya'nın büyük kıt'ada topları
- (Alt)
- 37 40 Siperler arkasında bir nöbetçi neferi
- 37 41 Muvakkat bir istihkâm içinde İtalyan kârakolları
- 37 40 Napoli'den Trâblus'a sevkıyât – mevâşî nakliyâtı
- 37 41 Trâblus sevâhiline İtalya'nın süvâri hayvanatının sûret-i ihrâcı
- 37 44 Trâblus sokaklarında mecrûhîn-i askeriye nakliyâtı

- 37 45 Bu resim başlıca fetehât-ı bergâniyenin basîretten uzanan şâyân-ı dikkat beyâz çizgileri gösterir. Profesör Viyem- Pike Reynag bunların derin vâdîlerde ve çatlaklarda mütrakim karlardan başka bir şey olmadığını söylüyor. Kısm-ı merkezinin alt tarafında ki uzanmış nokta (kopernikus) fethasıdır ki 46 mil katre ve 12000 kadem irtifâ'a mâliktir. Kopernikusun sol tarafında bir siyâh parça görünüyor ki: içinde bir katre bile su bulunmamakla berâber (Yağmur sağanakları denizi) diye yâd olunur. Onun sol tarafında siyâhlıklarda 'ayn-ı nev'î'den "icâd-ı karîne"dir.
- 37 46 Kamerin bedr hâli – büyük fetihlerden bazıları ile onlardan mümted beyâz hatlar pek vâzıh görünüyor. Siyâh mahaller "Kamer denizleri" olup kurudur; buralarda yuvarlanan dalgalar ancak bürkânlardan çıkan (lav) dağları idi.
- 37 47 (Sol) Bu resimde sath-ı kameri kaplayan sönmüş volkanların yüzlercesi müşâhede olunabilir.
- (Sağ) (yağmur sağnakları denizi) olmuş, fotoğraf- denizin sâhil fevkanîyesi 21000 kadem irtifâ'ında ve gurûb ve tulû'-ı şemste 90 mil duran bir gölge hâsıl eden küre-i kamer apezin dağlarıdır. Yekdiğerine yakın duran üç fetihde (Aristilos), (Atolikos), (Arşimed) tesmiye olunur, sonuncusu 520 mil katrendedir.
- 37 50 İngiltere Kralı – hazretlerinin Hindistan seyâhati kral Corc ile prens De Gall spor kıyafetinde
- 37 51 (Soldan birinci) Yapur Mihrâcesi – Mavu Madhu hazretleri

- (Soldan ikinci) Edupur Mihrâcesi – Hint mihrâcelerinin en meşhûru olan fâtih-i sipencin mermer ve granitten ma'mûl olan muhteşem sarayı Hindistanın en müzeyyen binâlarındandır.
- (Soldan üçüncü) Patila Mihrâcesi Buptedar
- (Soldan dördüncü) Kâroli Mihrâcesi (Benu İryal) kırkyedi yaşlarında olup birkaç asırdan beri hüsn-i idâre ile meşhurdur.
- 37 52 (Soldan birinci) Nabiha Hâkimi – Hint hâkimleri içinde en ziyâde, eski Hint lehçe ve âdetini muhâfaza etmiş olan Nabiha Hâkimi (Hayr Essing) hazretleri(sıfâyeti) müdekkik, nâzik ve İngiliz idâresine sâdık olup sût rengindeki (sekanına) rağmen melekât-ı fikriye ve cismiyesine tamamıyla mâlik (uspusûlukta) pek mâhirdir. Kendisi (silik) takrip etmiştir ki Hint prensleri içinde bu sene resîde olan nâdirdir.
- (Soldan ikinci) Cind Hakimi- Rambir Seniğ Hazretleri İngiliz idâresine gâyet sâdık otuz üç yaşında bir prens olup memleketi Delhi'den yetmişbeş mil uzaktadır. Bu prens 1867 muhârebesinde İngilizlerle berâber harbe dâhil olmuştur.
- (Soldan üçüncü) Gondal hakimi – Bekrat Sanığ hazretleri Hint prenslerinin en ma'lûmü'l-telyis en mukavveridir. Gayet sade yaşar. Ve zirdistanını düşünür. Mahalli ikâmet ve idâresi bu mübâyidedir.
- 37 53 (Soldan birinci) Bihopal Hakimi- bir memleketin raskârında bulunmuş ilk müslümân prenstir. Geçen sene ba'de'l-hâc der-saâdeti ziyâret etmiş ve taraf-ı eşref-i hazret-i padişahiden defaâtle huzûra kabul buyrulmuştur.

- (Soldan ikinci) Kolhapur Mihrâcesi – Şahşâtır Ayâtı İngilizlerin dostu olmakla meşhûrdur.
- (Soldan üçüncü) Keşmir Mihrâcesi- Himalayanın latîf vâdîlerinde hükümrân olan Seratab Siniğ Hazretleri hudûd-u münâza'âtinde İngiltere'ye çok hizmetler ifâ eylemiştir. Mukaddemâ terk-i saltanat edilse de bi'l-âhire Lord Gorzon tarafından makamına iâde olunmuştur.
- 37 54 (Soldan birinci) Gunalyor Mihrâcesi – Madmorau Hazretleri en mükemmel bir asker, en muktedir bir idâre (silik) ve en (silik) bir espud merâklısı olup bir şimendifer veya bir otomobili en mâhir şoförler kadar iyi idâre edebiliyor.
- (Soldan ikinci) Travanfor Mihrâcesi – Rama Varama Hazretleri – gayet vâsi' ve müsebbit bir sâhte arâziye sâhip olup bu ârâzi-yi Hindistan'da cenub-ı garîbestededir.
- (Soldan üçüncü) Enidor Mihrâcesi – Rayu Avlikat Hazretleri- Spormerâklısı olup fevka'l-âde iyi nişâncı, iyi süvâri ve (tetis) oyununda yektâdır.
- 37 55 (Soldan birinci) Sidar Hâkimi iken terk-i makam eden Pertab SiniğHazretleri
- (Soldan ikinci) Kerçebhar Mihrâcesi – (silik) Hazretleri – Oksfortta tahsil etmiştir. Spora pek ziyâde merâklıdır.
- (Soldan üçüncü) Kapurthala Mihrâcesi – Yanat Siniğ Hazretleri – Fransızca ve İngilizceye âşinâ münevver bir prenştir. Bir İspanyol kadınla tezevvüç etmişti. Alâfrânga bir tarzda yaşar gerek kendisi ve gerek zevcesi Paris ve Londra'da ma'rûftur.

- 37 56 Kral Corc Hazretleri – Av esnâsında bir file binerek tenezzüh etmeleri.
- 37 57 Kral Corc Hazretleri'nin Hindistan'da kaplan avı- Kral hazretleriyle maiyyeti kâmilen fillere râkip olarak avlanmışlardır.
- 37 58 Muvaffakiyetli bir av. Kral Corc'un Hindistan seyâhâti münâsebetiyle Nepal'de filler ile icrâ olunan kaplan avı.
- 37 59 Hindistan'da develerle cerr olunan arabalardan biri.
- 37 63 Londra Tiyatrolarında bahar...
- 37 68 İngiltere Kral ve Kraliçesi Hindistanda bir bahçe ziyâretinde
- 37 69 Kral Hazretlerinin merâsim-i tetevvücüsünde (silik) vücut] eden bazı konsoloslar [Fesli zât Bombay başşehbenderidir.
- 37 70 Ahîren Tebriz'de i' dâm olunan bazı fedâiler
- 37 71 Ahîren Tebriz'de i' dâm olunan bazı fedâiler
- 37 72 Fransa'nın yeni kabinesi reîs ve a'zâları
- 37 73 İngiliz meşâhir-i siyâsiyyûnundan: Mösyö Balfor parlamentoda îrâd-ı nutk ederken
- 37 74 (Üst) Newyork'ta şiddet-i burudet- Newyork'ta gayet soğuk bir havâda zuhûr eden bir yangın esnâsında tulumbaların incimâdı.
- (Alt) Lizbon'da 'amele grevi- tramvaylara hücum
- 37 75 İngiltere'nin ahîren kazâzede olan 3 numaralı tahte'l-bahrsefinesi

- 37 76 (Sağ üst) Amerikalı meşhûr bir cânibin Paris'te sûret-i derdesti
- (Sol üst) Paris'te bir otomobil kazâsı
- 38 Dış kapak Yok (Kopmuş olma ihtimali yüksektir.)
- 38 İç kapak Sisam Bey'i müteveffâ Kopasis Efendi Hakîki bir Osmânlı olan mütevaffâ 9 Mart 328 de Sisamda bir şerrîrin dûçâr-ı tecâvüzü olarak aldığı cerîhadan müteessir vefât etmiş ve bu âkıbet-i fecî'ası bütün Osmânlıları bir sûret-i amîkada müteessif ve mükedder eylemiştir.
- 38 84 İtalya'da mihyâ-yı intirâk-ı ihtilâlin mukarremesi...İtalya Kralı Viktor Emanuel'e karşı ahîren Roma'da bir anarşist tarafından icrâ edilen suikast teşebbüsü
- 38 85 Beyrut'un manzarası
- 38 86 Beyrut Limânında İtalyanlar'ın dûçâr-ı tecâvüz olarak düşmana teslim edilmemek üzere mürettebât tarafından batırılan "Avnillah" kurvetinin harbten sonra alınmış muhtelif manzaraları
- 38 87 Açık bir liman olmak münâsebetiyle bombardıman masûn kalması icâp eden Beyrut'un İtalyanlar tarafından bombardıman edilmesi
- 38 88 Vatandaşlar, donanma i'ânesini unutmayalım... Ahîren Yunan hükûmeti tarafından iştirâ olunan [Minas Çiraz] zırlısının harb-i ta'lîmleri esnâsında büyük kıtada toplarla endâht icrâsı
- 38 90 Eritre müstemlekât-ı askeriyenin Trablus Limanı'na suret-i muvâsalatları

- 38 91 Eritreden Trablus'a naklolunan yerli askerlerin
general Caneva tarafından sûret-i teftîşi
- 38 92 Düşmanın Eritre'den naklettiği yerli askerlerden
bir kısmı
- 38 96 Ahîren vefat eden Avusturya Hâriciye Nâzırı
Baron Erental
- 38 97 Avusturya Hâriciye Nezâreti'ne ta'yîn edilen
Komte Brehtold
- 38 98 Bazı mücâhidîn-i muhtereme ile rusâsı
- 38 99 (Üst) Trâblusgarp'ta mücâhidât vatanperverânede
bulunan yüzbaşı Ahmet Şükrü Efendi
- (Alt) Mısır hudûdunu geçmeye muvaffak olan ba'zı
gönüllü zevâtın sahrâda istirahatleri
- 38 100 İtalyanlar'ın Eritre müstemlikesinden Trâblus'a
nakil eyledikleri polis efrâdı
- 38 103 İade-i âfiyet eden bazı mecrûh zâbitânımızın Hilâl-
i Ahmer hastahânesi önünde alınan resimleri
- 38 104 Trâblus ordusu kumandanlarından Münir Paşa
- 38 105 Trâblusgarp'ta bir Hilâl-i Ahmer heyet-i seferiyesi
- 38 106 Çetenin ikinci reisi – İtalya başvekili Civoletti
- 38 107 Osmânlı ordugâhında İtalyalı esir bir zâbit
- 38 108 İtalya'nın ahiren sevkettiği kuvve-i imdâdiyenin
Trâblus'a ihrâcı
- 38 109 (Üst) Trâblus'ta İtalyan imârâtı! Numûnelerden –
Trâblus civârında bir vâhada harekât-ı
askeriyelerini teshîl için İtalyanlar'ın kat' ettikleri
binlerce hurma ağaçlarından bir kısmı

- (Alt) Trâblus civarında bir İtalya karârgâhı
- 38 111 Yasak!... Yirminci asırda çarşaf modasının alacağı şekillerden... Fransızca “İllustrasyon” gazetesinin nefis bir tablosundan kısmen iktibâs olunmuştur.
- 38 114 Mücâhit muhterem kumandan Musa Bey – Silah isti’ mâl ederken
- 38 115 Trâblusgarp şehrinin balondan alınmış manzarası.
- 38 116 Trâblus’ta bir manzara-i uhuvvet – bir Türk kardeşiyle berâber nöbet bekleyen Trâblus ahâlîsinden bir gönüllü
- 38 117 Osmânlı ordugâhında gönüllü ecnebî zâbitler
- 38 118 (Üst) Bingazi’de hendekler içinde bir düşman müfrezesi
- (Alt) Derne civârında bir İtalyan süvâri müfrezesi
- 38 119 (Üst) Dikiş tutturamamış bir düşman topçu müfrezesinin ric’ati
- (Alt) Bir düşman müfrezesi – siperler arkasında
- 38 120 Trâblus ordugâhında- İtalyan esirler
- 38 121 Trâblus civârında düşman nakliyât-ı askeriyesi
- 38 122 (Üst) Ayne’z-zârâ’da bir İtalya müfreze-i askeriyesi
- (Alt) Sellum’da Mısır askeri
- 38 127 Ma’sûmlarla katilleri – kurşuna dizilen bedbaht bazı vatandaşlarımızın katillerle bir arada alınmış resimleri
- 38 130 Almanyalı Miralây Tomcifuski Bey’in zîr-i idâresinde ahîren te’sîs olunan sahrâ topçu endâht-

- 1-1 mektebinde bu def'a tatbîkât-ı müddet-ara hitâm
bulan topçu ümerâ ve zâbitânı
- 38 131 Bağdât mekteb-i idâdî-yi askeriyesinden bu sene
der-saâdet harbiye mektebine nakleden efendilerin
esnâ-yı râhda celbde bazı erkân ile berâber
çıkardıkları gurup
- 38 132 Ahîren Kâhire'de vefat eden Dük Dofaif
- 38 133 Menûfi Dük Döfaif'in zevcesi ve kerîmeleri
- 38 134 İngiltere Kralı'nın Hindistan seyâhatinden
avdetinde Sudân'ı ziyâretleri esnâsında yerli
ahâlînin icrâ-yı şâdmânı eylemesi
- 38 136 (Üst) Şangay'da târîhi bir ictimâ', cumhûriyyet-i
pervânın bir ictimâ'ı
- (Alt) Bahr-i hazer tarîkiyle 'Îrân'a sevk olunan Rus
müfrezelerinden birinin sûret-i nakli
- 38 137 Çin ihtilâli – saray imparatoru civârında itma'
edilen büyük bir yangın
- 38 138 Müşkûl bir sebâhat – Hind cibâlinde Salîb-i Ahmer
münâkalâtı
- 38 139 Delhi merâsiminde kral hazretlerinin cülûsa
mahsûs olarak inşâ edilip aglep ihtimâl bir suikast
neticesinde muhterik olan paviyonun yangından
sonra manzarası
- 38 140 Siyam Kralı Hazretlerinin resm-i tetevvüc-i
menâzırından
- 38 141 Ecnebî işgâl-i askeriyesi aleyhine Tahrân'da
akdolunmuş bir miting

- 38 142 Siyam Kralı'nın resmî tetevvüc-i şenliklerinden bir
eğlence
- 38 143 Londra Tiyatrolarında...
- 38 145 İki dost hâriciye nâzırı: Almanya Hâriciye Nâzırı
Kiderlen Vahter ile İtalya Hâriciye Nâzırı San
Culyano'nun seyâhat-ı ahîre esnâsında alınmış
resimleri
- 38 146 (Üst)
(Alt) Kızak mevsimi
Sil Gölünde kayma eğlenceleri
- 38 147 İsviçre tepelerinde kış eğlencelerinden
- 38 148 Çakırcalının maktûliyetiyle neticelenen son
müsâdemede mecrûh olup taht-ı tedâviye alınan
takîb-i mefrûzesine mensûp ba'zı fedakârânın
İzmir Gurebâ hastahânesinde alınan resimleri
- 38 149 Mevsim eğlencelerinden: Yelkenli patinaj
- 39 Dış kapak Bir mücâhit
- 39 İç kapak Ahîren irtihâl eden â'yândan Zihni Paşa merhûm
müşârun-ileyh pek çok hidemât-ı mühimmede
bulunmuş erbâb-ı ruyet ve istikametten olmakla
ziyâ'-ı ebedîsi mûcib-i teessüftür.
- 39 163 Trâblusgarp ordusu kumandanı Neşât Paşa ile
maiyyet-i erkânı
- 39 165 Bingâzi Kumandanı Büyük Enver [Bu Mübeccel
kumandan, hiçbir vakit inkisâr-ı âmâl karşısında
zebûn olmayarak yalnız... yalnız ye'sini,
ızdırâbatını ta'dîl için ağlamış, akabînde hemen

- sevimli hecînine binerek zâviyeleri, kabîleleri toplamıştır.
- 39 167 Mücâhit Âli-i haslet Enver Bey ve fedâkâr maiyyeti [Enver Bey artık pek mesût ve bahtiyardır. Cuma günleri sevgili milislerine resm-i geçit icrâ ettirir, onları selâmlar. Fahûr, mest ve pür-şevk...
- 39 169 Bingâzi milis ordusu kumandanı Enver Bey hecîn suvâri muhâfızlar şark kolu kumandanı mülâzım-ı evvel Vecib Bey hecîn suvâri bölük kumandanı Çerkez Mehmet Efendi
- 39 171 Gale-yâna gelmiş kahramânlar... Harp emrini sabırsızlıkla bekleyen ihtiyât kısmından beratsa âlâyı
- 39 173 Enver Bey'in maiyyetinde bulunan hassa âlâyı ifrâd-ı şacâat-ı nihâdî. [Bu mini mini hevesârlar daima her muhârebede kahramanlığı kazanıyorlar.
- 39 174 Mücâhit muhterem Gazzeli Cemâl Bey
- 39 175 Şeyh Sunûsi Seyyid Ahmet Eşşerîf Efendi Hazretleri'ne ihdâ edilmek üzere İskenderiye'de Osmânî İttihât ve Terakki kız mektebinde imâl ve müşârün-ileyh irsâl edilen sancâklar
- 39 176 Magrûk Avnullah kuruvvetinde şehît olan topçu mülâzımı Sadettîn Bey
- 39 177 Pây-ı taht kapısının faâl ve muktedir nigezbânları – [1] Kale-i sultâniye mevki müstahkem kumandanı Rüştü Paşa – [2] Kale-i sultâniye topçu kumandanı Gâlip Paşa – [3] Erkân-ı Harbiye reisi Mustafa Bey

- 39 178 (Üst) Kumkale ve Orhâniye istihkâmı kumandanı Kemâl Beyefendi ve istihkâm zâbitânından bazı zevât.
- (Alt) Kale-i Sultâniye Kasabası'nın uzaktan manzarası
- 39 179 400 İtalyan güllesinin yegâne muvaffakiyeti!.. [Orhâniye) istihkâmı civârında birkaç obüsün tesâdüfüyle kısmen rahne-dâr olan mutbah
- 39 180 Çanakkale mevki-i müstahkem kumandanı erkân-ı muktedire-i askerîyemizden Mehmet Rüştü Paşa.
- 39 181 Orhâniye istihkâmâtı civârına düşerek patlamamış olan, bir lokum kadar zararsız, İtalyan obüslerinden birinin yerdeki vaziyeti
- 39 182 (Üst) Kale-i Sultâniye müdhalinde kâin "Kum Kale" istihkâmında bulunan kahramân askerlerimizden bir kısmı.
- (Alt) Kale-i Sultâniye müdhalinde kâin "Orhâniye" istihkâmında bulunan kahramân askerlerimizden bir kısmı
- 39 183 (Üst) Orhâniye istihkâm-ı Kumandanı Kâmil Bey ile sâir zâbitân-ı kirâm ve fedâkâr askerlerimiz
- (Alt) İstihkâmâttan birinde şanlı askerlerimiz ve İtalyanlar'ın patlamamış güllelerinden birkaç tanesi
- 39 184 Min-haysi mecmû Çanakkale bombardımanında mecrûh olan iki asker kardeşimiz
- 39 185 Kumkale istihkâmâtı civârında toprağa saplanarak kalmış çürük düşmanımızın lâyîd çürük güllelerinden biri

- 39 188 Kumkale’de bir köşesine düşmanın bir mermisi isâbet ederek bir penceresi pek cüz’i bir hasâra uğrayan askerî kışla
- 39 189 (Üst) Kale-i Sultâniye’de Erkân-ı hükûmet
(ortadaki zât-ı mutasarrıfları Râşit Beyefendidir)
- (Alt) Cülûs-u Hümâyûn musâdif 14 Nisan târîhinde Kale-i Sultâniye civârında icrâ olunan merâsim-i mahsûsada isbât-ı vücût eden zevâtın birarada alınan resimleri
- 39 190 (Üst) Çanakkale redif kumandanı Cemîl Paşa – teftîşe çıkarken
- (Alt) Kale-i Sultâniye’de düvel-i mütehâbe konsolosları
- 39 191 (Sol üst) İstihkâmâtta bir cesîm-i projektörlerden biri
- (Sağ alt) İstihkâmâtta bir seyyâr telsiz telgraf makinesi
- 39 192 Orhâniye’den düşman filosuna mermi isâbet ettirmeye muvaffak olan kahramân askerlerimiz
- 39 193 Kale-i Sultâniye bombardımanı- düşman sefâin istihkâmâtımıza ateş etmesi ve Varezza zırhlısında güllelerimizle vuku’a gelen meşhûr iştigâl
- 39 194 Kale-i Sultâniye bombardımanı esnâsında istihkâmâtımızdan atılan mermi ile vuku’a gelen iştiâl neticesinde gark olduğu musarrahan rivâyet edilen “Varoz” zırhlısının cesîm toplarından biri
- 39 195 Düşman sefâini Kale-i Sultâniye’ye doğru geliyor.
- 39 196 (Sağ üst) Kale-i Sultâniye – Barbarosta büyük çapta bir top temizliği

- (Sol alt) Barbaros'ta bir manzara
- 39 197 Barbaros'ta – filo kumandanı ve zâbitânı muhteremeden bir grup
- 39 198 Filomuzda – kumandan akşam taâmını muâyene ederken
- 39 199 (Sol üst) Barbaros'ta küçük çapta bir top sûret-i imlâsı
- (Sağ alt) Sefâin-i harbiyemizde tedrîsât – Barbaros'ta efrâda ders verilmesi
- 39 200 Barbaros'ta mitralyöz takımı
- 39 202 Barbaros'un cesîm topları
- 39 203 Bahr-i muhîtte müteharrik bir buz kitlesine çarparak yolcularının kısm-ı a'zamıyla berâber gark olan Titanik Vapuru – Portsmont limanından hareket-i itmâmında-
- 39 204 (Üst) Titanik'in bedbaht kaptanı Edvard Esmıt
- (Alt) Kazâdan evvel Titanik gece elektrik ziyâları içinde yüzerken
- 39 205 Hazîn bir levha – Titanik'in fecâa-ı garkı esnâsında tahlis-i hayâta muvaffak olan kimselerin isimlerinin (Vayt İsterleyn) kumpanyası tarafından Sotampton'da sûret-i ilânı
- 39 208 1347 erkek 103 kadın ve 35 çocuğu siyah sînesine alarak bahr-i muhîtin dalgalarıyla arasında kaybolan Titanğin son hazîn dakikaları

- 39 209 Titanik kazâsında magrûkan vefât eden meşâhîr
selhîrurândan doktor Estead
- 39 210 Titanik Vapurunda biristirâhat salonu
- 39 211 Titanik Vapurunda üst güvertenin bir kısmı
- 39 212 Mevlâ-yı Hafiz ve Fransa murahhasaları
- 39 213 Mevlâ-yı Hafiz – Fasın hiccet-i esâreti kendi
kalemiyle tasdîk eden bedbaht ve safiyye bir emir
- 39 214 Eski bir imparatorluğun genç cumhûriyet-i reisi –
Yuan– Şey – Kay
- 39 215 Reîs-i cumhûr Yuan – Şey – Kay’ın millî elbise ile
alınmış resmi
- 39 217 Çin’de cumhûriyet- Meclis-i Mebûsân ve kâbineye
âit birkaç intibâ’
- 39 218 Çinli iki nefer – Selâm vaziyetinde
- 39 220 Köprünün muhillne vaziyetinden evvel alınmış
birkaç resim – köprünün Sütlüce’de derdest inşâ
iken manzara-i umûmiyesi
- 39 221 Köprünün iki kısmı yan yana dururken aralarının
görünüŖü
- 39 222 Köprü altında vapur iskelesi yolu ve dükkânlar
- 39 224 (Sağ üst) Köprünün ortasındaki müteharrik kısmı
(Sol alt) Köprü altının tûlânî manzarası ve iki sıra dubayı
rabteden ve düşmeyi tutan akşamı

- 39 225 Eyüp karşısında iken köprünün yan yana duran iki kısmı
- 39 226 Meclis-i Mebûsân-ı Osmâniye'nin küşâdına âit birkaç manzara
- 39 228 Hemcivâr Hükûmetler'in müstakbel hükümdârları sağdan sırasıyla Karadağ, Romanya, Yunan, Bulgar, Sırp veliahtları
- 39 229 İstanbul'da mebûsân intihâbâtına âit birkaç manzara
- 39 230 İngilterede amele grevi esnâsında sofrajetlerin Londra sokaklarında nümâyîşleri – nümâyîşçiler büyük mağazaların camlarını kırarlarken...
- 39 231 İngiltere kömür madenlerinde amele hayâtı – asansörlerle madenlere inen birkaç amele
- 39 232 Geçenlerde Girit'te Hâniye civârında kâin "Giru Tonazu" karyesinde Hristiyan eşkıyâ tarafından vahşiyâne bir sûrette şehit edilen Mustafa Elevâkî'nin ve Hasan Çavuş'un bedbaht yetimleri
- 39 233 Bir haşmetli! – Afrika'da Vukariler kabilesinin reîsi
- 39 234 Londra'da Alberhalde bir karnaval balosunun son sâatleri
- 39 235 Son moda saçların sûret-i tanzîmi ve kostümler
- 39 236 Meclis-i Mebûsân'ın küşâdı – Sadrâzam Sait Paşa Hazretleri tarafından nutk-u hümâyûn kırâat olunurken
- 39 237 İstanbul'un 10 mebûs çıkartan rey sandığı – Dârü'l-fünûn binâsı dâhilinde konferans salonuna

- vaz edilen müzeyyen rey sandık ile heyet-i tefûşiye erkânı ve bazı müntahip sânilerimiz.
- 39 238 Meclis-i Mebûsânı küşât buyurmak üzere zât-ı hazret-i padişahının parlamentoyu teşrîfleri esnâsında birkaç manzara
- 39 240 Yeni köprünün mahalline esnâ-yı vazında âmed ve şedik inkitâ‘ı hasebiyle muhtelif vesâit-i nakliye-i bahriyenin liman dâhilinde halkı nakletmesi
- 40 Dış kapak Osmânlı şefkati, İtalyan mecrûhun Hilâl-i Ahmer Hastahânesine nakli
- 40 İç kapak Yeni bir cereyân-ı siyâsiye kanal açılırken
Almanya İmparatoru İkinci Vilhelm Hazretleri – karşıda ayakta duran Baron Marşal, imparatorun sağında oturan
Hâriciye Nâzırı Kiderlen Vahter solda ayakta duran
Başvekil Hetman Huluva
- 40 252-253 Trâblusgarb kahramânları Bökmüş muhârebesinde mücâhidînin düşman ordusuna karşı sûleti
- 40 254 Trâblusgarb Erkân-ı Harbiyesinden gönüllü mümtâz Yüzbaşı Câvit Bey
- 40 255 Derne şark ordusu kumandanı Sâbık Recep Bey
- 40 256 Trâblus muhârebesine gönüllü olarak iştirâk eden zâbitânımızdan mülâzım Remzi Bey
- 40 257 Mücâhid-i Muhterem Halîl Beyefendi – [yanındaki harp köpeği İtalyanlar’dan igtinâm olunmuştur.]
- 40 258 Mücâhit muhterem Musâ Bey ve muhâfızları

- 40 260 Trâblus şehrinde kadın ve çocukların tarz-ı telebbüsleri
- 40 262 Hak yolunda – bazı mücâhitlerin ordugâha gelişleri
- 40 263 Bingâzi civârında bir Hilâl-i Ahmer hastahânesi
- 40 264 Bingâzi sokaklarında bir manzara
- 40 266 (Üst) Derne ordusunda yeniden teşkîl olunan hassa bölüğü
- efrâdından (Âilet-i Gayet) kabîlesi efrâdından bir kısmı (Enver Bey’in husûsi kalîşelerinden)
- (Alt) 14, 27 Kânûn-ı Evvel muhârebesinde İtalyanlar’dan igtinâm olunan mitralyöz
- 40 268 Derne ordugâhında bir zâbitân grubu
- 40 269 Derne ordugâhında mücâhidînden Nâzım, meb‘ûs Yusuf Şetvân ve Nâci Beyler
- 40 270 İtalyanlardan igtinâm olunan mitralyözler
- 40 272 (Üst) 327, 14 Kânûn-ı Evvel muhârebesinde İtalyanlar’dan igtinâm olunan mitralyözlerden diğeri bir kısmı
- (Alt) Enver Bey’in emir onbaşı Mehmet onbaşı
- 40 273 Rusya Hâriciye Nâzırı Mösyö Sazanof
- 40 275 İtalya kralına karşı suikast icrâsına teşebbüs eden anarşist
- Antonya Dalba
- 40 276 Müttefikler – Almanya İmparatoruyla İtalya Kralı’nın son Venedik mülâkâtı

- 40 277 İtalya Kralı ve Kraliçesiyle çocukları – Bomba
hâdisesinden sonra
- 40 278 Trâblus civârında İtalyan hudûd müdâfaasındaki
sahrâ topçularından biri
- 40 280 Trâblus'ta düşmanın bir sahrâ topçu bataryasının
sûret-i nakli
- 40 281 Ayne'z-zâra'da düşmanın ilk hudût müdâfaasından
bir parça
- 40 283 İtalyan medeniyeti – Ayne'z-zâra'da düşman
tarafından kal' ve tahrîp edilen hurmalıkların
bakiyesi
- 40 285 Bir eşkıyâ çetesinin çorba içişi
- 40 286 Trâblus sâhilinde düşman levâzım ve mühimmât-ı
askerîyesi
- 40 287 Sâhilde ve Tunus hudûd-u karyesinde bir İtalyan
müfrezesi
- 40 288 İtalya filosu tarafından bombardıman edilen
Sisam'ın Vâti Kasabası ve düşman filosu
- 40 289 Dedeğaç limanı
- 40 292 Bingâzi'de düşman tarafından satın alınmış vatan
hâinleri
- 40 294 İtalya maktûllerinin Derne civârında bir müdefni
- 40 295 Develere naklolunan bir İtalyan sahrâ topu
- 40 298 (Üst) Priştine civârında askerlerimizin bir resm-i geçidi
(Alt) İşkodra'da bir mitralyöz bölüğü

- 40 299 İşkodra civârında bir resm-i geçid
- 40 300 Arnavutluk hâdisesi üzerine Der-saâdetten sevk olunan taburlardan birinin Sirkeci istasyonunda harekete intizârları
- 40 301 Arnavutluk'a sevkîyât – bir taburun ve ağırlıklarının vagonlara irkâbı
- 40 302 Ahîren Topkapı Sarây-ı Hümâyûnu'na merâsim-i mahsûsa ile naklolunan sitâre-i şerîfenin Dîvân yolundan araba ile sûret-i mürûru
- 40 303 (Üst) Sitâre-i şerîfe'nin nakli merâsiminden – Bâb-ı Âlî Caddesinde
- (Alt) Sitâre-i şerîfe'nin Ayasofya meydânından geçişi
- 40 304 (Üst) Zât-ı şâhâne'nin merâsimden sonra Bâb-ı Âlî Caddesi tarîkiyle avdetleri sırasında idârehânemiz önünde alınan bir resim
- (Alt) Sitâre-i şerîfe'yi istikbâl ve mahall-i mahsûsuna vaz' etmek üzere Zât-ı Hazret-i Pâdişâhı Bâb-ı Âlî caddesinden mürûr ederken
- 40 305 Titanik kazâsına sebebiyet veren buz kütlesi
- 40 307 Zeki Bey muhâkamesi – Cinâyet mahkemesinde müttehimler vekîli müdâfaa ederken
- 40 308-309 Merhûm Zeki Bey muhâkemesi – cinâyet mahkemesi salonunda son muhâkemenin sûret-i icrâsı ve sâmiîn

40	310	Almanya'nın sâbık-ı Der-saâdet sefiri olup ahîren Londra sefâretine tayîn olunan Baron Marşal Hazretleri
40	314	Ahîren Der-saâdet tarîkiyle Avrupa'ya azîmet eden Hidîv-i Mısır Abbâs Hilmî Paşa Hazretleri'nin Bâb-ı Âlî'yi ziyâretten sonra avdetleri
40	315	Hidîv Hazretleri Bâb-ı Âlî merdivenleri üzerinde bulunurken
40	317	Ahîren İshak Paşa civârında zuhûr ederek binlerce âileleri dûçâr-ı sefâlet eden harîk katîlin fecî' bir manzarası
40	318	İshak Paşa harîki – harîk esnâsında müteaddid mahallerden alınan resimler
40	319	İshak Paşa harîki – Sultânahmet Câmî'-i Şerîfi civârındaki hâneler ta'ma-i lehîb olurken
40	320	İshak Paşa harîki – yangın esnâsında fecî' bir manzara
40	321	Bir levha-i sefâlet – harîk-zede-gân ve harîk esnâsında kurtarılan bazı eşyânın Sultân Ahmet meydânındaki hâli
40	322	İshak Paşa harîki – yangından sonra
40	323	İshak Paşa harîki – yangından sonra
40	324	Orman Nezâreti önünde – harîk-zede-gân ve eşyâları
41	Dış kapak	Enver Bey Ayne'l-mansûr karârgâhında

- 41 İç kapak Sadr-ı Cedîd Gazî Ahmed Muhtâr Paşa Hazretleri
- 41 331 Jan Jack Russo (1712 – 1778)
- 41 332 Sadâret Âlâyı – Sadrâzam Gazî Muhtar Paşa
Hazretleriyle Şeyhü'l-islâm Cemâleddin Efendi
Hazretleri'nin Sirkeci İskelesi'ne muvâsâlatları
- 41 333 Sadâret Âlâyı- Sadrâzam Paşa Hazretleriyle
Şeyhü'l-islâm Efendi Hazretleri Bâb-ı Âlî
merdivenleri üzerinde
- 41 335 Trâblusgarp ordusu kumandanı ve maiyeti
erkânından ba'zı zevât
- 41 337 Trâblusgarb meydân-ı mücâhidesinde – mücâhidin
ordusunun bir yürüyüşü
- 41 339 Trâblusgarb ordugâhında – kumanda heyet-i âliyesi
müsâdemâtı idâre ederken
- 41 340 Jandarma mülâzımlığından bilâ isti'fâ' gönüllü
olarak Derne'ye giden mücâhidînden Eşref Bey
- 41 341 Bağdât jandarma tensîkatına me'mûr iken Bingâzi
fırka-i askerîyesine gönüllü olarak iltihâk eden
mücâhidînden Kolağası Süleymân Askerî Bey
- 41 342 Maktûl bir İtalyan zâbitana ait olup bir hatıra-yı
harb olmak üzere Gazzeli Cemâl Bey tarafından
İstânbul'a getirilen bir zâbita üniforması
- 41 343 Aynı elbisenin arka taraftan görünüşü – sağ omzu
altında maktûlün kan lekesi görülmektedir.
- 41 344 Gazzeli Cemâl Bey'in harp koleksiyonundan bazı

- parçalar: İtalya'nın maktûl zâbitlerinden bir kaçına
ait melbûsât-ı askerîye
- 41 345 Bir miktarı ahîren Rodos'a nakledilen İtalyan
mecrûhlarının bir nakliye gemisinde yatışları
- 41 346 Trâblusgarb ordugâhında mücâhidîn-i muhteremin
bir harp hâzırlığı
- 41 347 Ahîren meydân-ı cihâda gelen Emir
Abdülkâdirzâde Emir Ali Paşa Hazretleriyle Sirt
Kaim-makâmı Mustafa
Başğa Efendi'nin mülâkâtları
- 41 348 Adaların işgâline me'mûr korsan filosu kumandanı
Amiral Leon Vial
- 41 349 Düşman askerinin Rodos Cezîresi'ne sûret-i ihrâcı
- 41 351 Kale-i Sultâniye bombardımanı- Viktoryo
zırhlısının 12,000 metreden Kumkale'ye karşı ateş
açması
- 41 353 Trâblusgarb sahne-i cihâdında – mevki'-i harbte
bulunan mücâhidîn âilelerinden biri
- 41 354 Trâblusgarp ma'reke-i şehâmetinde- bir baskın
ıcrasına hazırlanmış mücâhidîn müfrezelerinden
biri Denî ve korkak düşmanın hâlet-i rûhiyesi
mücâhidîn-i muhtereme arasında mini mini
çocuklar bulunmasına mâni' olamıyor!..
- 41 355 Derne civârında bir İtalyan istihkâmı
- 41 356 Bingâzi'de topçu kumandanı Selim Sadık Bey ve
refiki ta'lîm esnâsında

- 41 357 Bir serî' ateşli İtalyan bataryası Osmânlılar elinde
Selim Sadık Bey ve refekâsı düşmanla topçu
duellosu ederken
- 41 358 1- Bingâzi'de topçu kumandanı mücâhit muhterem
Selim Sadık Bey ile 2- Düşmandan igtinâm olunan
batarya kumandanı İsmâil Hakkı Bey
- 41 359 Trâblusgarb'da Hilâl-i Ahmer – Mecrûh bir
mücâhidin müdâvât-ı ibtidâiyyesi
- 41 363 Bingâzi civârında bir karargâh-ı askerî
- 41 364 Müstemlekât askerlerinin Trâblus civârında berâ-yı
istikşâf
- 41 365 Derne'nin sâhilden manzarası
- 41 366 Trâblusgarb ordugâhında bazı mücâhidîn-i
muhtereme
- 41 367 Derne civârında mücâhidînden bir müfreze
- 41 368 Humus'ta mücâhidîn-i muhtereme-i arabtan bir
kısmı
- 41 370 Kale-i Sultâniye bombardımanı – Orhâniye
istihkâmâtındaki kahramân askerîmizden bir kısmı
ve düşmanın infilâk etmemiş ba'zı gülleleri
- 41 372 Tayyârecilik tahsîl etmek üzere ahîren Fransa'ya
i'zâm edilen talebe – fabrikada muallimleriyle
berâber tecrübe icrâ ederken
- 41 375 Ahîren Hükûmet-i Osmâniyeye iştirâ olunan askerî
tayyârelerin Ayastefanos'ta esnâ-yı tecrübelerinde

- alınmış iki resim
- 41 376 Ahîren iştirâ edilip Edirne'ye getirilmiş olan askerî balon için inşa edilen hangar
- 41 377 Balonun berâ-yı cevelân-ı hangardan sûret-i ihrâcı
- 41 378 Askerî balon suûd etmek üzere iken
- 41 379 Askerî balon havâda uçarken
- 41 380 14 Nisan 328 târîhinde Hürriyet-i Ebedîye Tepesinde icrâ olunan geçîd-i resmi sultâniyesine âit üç resim
- 41 381 14 Nisan geçîd-i resmi sultâniyesine âit iki resim
- 41 383 İngiltere Harbiye Nâzır-ı cedîdi Sir Halden
- 41 384 İşkodra'da katolik kadınlarının tarz-ı telebbüslerinden bir numune
- 41 386 "Otomobilli hırsızlar" unvânıyla bütün dünyanın nazar-ı dikkatini celb edip ahîren Fransa'da mînâ istîsâl edilen şakîlerin bir seyâhati
- 41 387 Girit fâci'alarından – sebâ'âne-i mezâlîme ma'rûz kalan Girit İslâmlarından şehîd edilen bir mağdûr ile yetimleri [Düvel-i hâmiyenin nazar-ı dikkatlerine vaz' olunur..]
- 41 388 Girit fâcîlarından – sûret-i mahsûsada celb eden dom dom kurşunuyla Girit'te bir sûret-i hunhârânede şehit edilen Haydar Tokâkî
- 41 389 Resmûde Palalimnu Karyesinde zulmen ve hıyâneten şehîd edilen mağdûrîn-i İslâmdan Hasan Bekirâki
- 41 390 Tolstoy ve inzivâgâh-ı ebedîsi

- 41 392 Afrika'nın zarîf raks ve rakkâsları...
- 41 393 Afrika'nın zarîf raks ve rakkâsları...
- 41 394 Ahîren inşâsına başlanılan Samsun – Sivas hattının 22 inci kilometre 900 uncu metresinde kâin 40 metrelik tünelin Sivas cihetinden görünüşü
- 41 395 Bi'l-müsâbaka Mâliye müfettişi mu'âvinliklerine ta'yîn ve Fransa'da devâir-i Mâliye'de tatbikatta bulunarak ahîren avdet eden zevâtın muallimleriyle berâber alınan resimleri
- 41 396 Yaşasın Hürriyet...
Nisvânın sûret-i tesettürlerine âit olarak ahîren zuhûr eden buhrân münâsebetiyle “Resimli Kitap” kendi kariat-ı muhteremesine bir hizmette bulunmuş olmak için hiç kıl u kal-i mûcib olmayacak bir moda ihdâine teşebbüs etmiştir.. bu cümleden tamâmen matlûbmuvâfik olduğuna emin bulunduğumuz bu son sistem şemsiye vücûdun kısm-ı aliyesini kâmilen setredeceği için cidden ve hakikaten şâyân-ı tavsiyedir!..
- 41 397 Şık bir çarşaf altında ipince, yamru yumru iskarpinler mahall-i zarâfet olacağı için çifti birçok kasfeltinde gâyet hafif çizmeler giymek hem tesettür, hem zarâfet, hem iktisât noktasından şâyân-ı takdîr bir fikr-i terakkiye delâlet edeceğinden bu resim muhterem kar'ilerimizin nazar-ı dikkatlerini hâssaten celbe lâyıktır!...

- 41 398 Eldivenler parmakların rahatsız olmasına ve ara sıra bileklerin görölmesi fâciasına meydân vermekte bulunmasına binâen sûret-i mahsûsada i‘mâl ettirilecek çorapların eldiven yerine isti‘mâli hem gâyet şık olur, hem eskiyince de ayağa giyilebilir ki bu da az bir fâide değildir... çifti kırkbeş para mukâbilinde idâremizde mevki‘ fûrûhta vaz‘ olunmuştur, tavsiye ederiz!..
- 41 399 Bir çuval gibi baştan geçirilecek çarşaf pelerinleri vücûdun bütün hudûdunu, bütün inhinâlarını tamâmen kapayacağından kariyatımızın ciddiden zarîf bir halde sokaklarda rahat rahat dolaşmalarına ve tuvalet için birçok paralar, uzun zamanlar isrâf etmelerine hizmet eder. Bir puf bureki gibi şişik ve perûkâr dolaşmak şüphe yok ki cedîr-i takdîr bir fikrî zarâfete delâlet edecektir!..
- 41 401 Son moda elbiseler
- 41 402 Son moda elbiseler
- 41 403 Geçen 1911 senesinde yaşayan kadın elbiseleri numûneleri

SONUÇ

Osmanlı'da Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlayan yenilik hareketlerinin zirveye ulaştığı dönemlerden biri II. Meşrutiyet dönemidir. Bu yenilik hareketlerini yaygınlaştıran araçlar da gazete ve dergilerdir. Bu döneme gelene kadar II. Abdülhamit'in baskısıyla gazete ve dergicilikte ciddi bir gelişme olmamıştır. Özellikle dergi ve gazetelerin başında yer alan "Siyasetten başka her şeyden bahseder" ifadesi bu baskıyı göstermektedir. Dergi ve gazetelere yapılan bu baskı onları ekonomik yönden de etkilemiş ve dergiler geniş halk kitlelerine ulaşamamışlardır. Bu sebepten ötürü de dergiler hem farklı bir kazanç sağlama yoluna gitmişler hem de sayfalarında daha çok edebi konulara yönelmişlerdir. Bu dönemde edebi tartışmalar ortaya çıkmış, bu tartışmaların başını da Servet-i Fünuncular ve Divan Edebiyatını savunanlar çekmişlerdir.

İttihat ve Terakki'nin baskısıyla II. Meşrutiyet ilan edilince Abdülhamit'in istibdat dönemi son bulmuş, basına uygulanan sansür kaldırılmış ve daha özgürlükçü bir basın ortamı kurulmuştur. Bundan faydalanarak birçok gazete ve dergi yayım hayatına başlamıştır. Bu gazete ve dergilerde pek çok şair ve yazar yazılarını yayımlama imkânı bulmuştur. Bu da basın hayatında çok sesliliğin oluşmasını sağlamıştır. Ancak bu hızlı çoğalış aynı zamanda dergilerin çok hızlı kapanmalarına da yol açmıştır. Çünkü birçok dergi henüz gerekli hazırlıkları yapmadan yayım hayatına başlamıştır. Yine basına bu özgürlüğü getiren İttihat ve Terakki'nin eleştirileri ortadan kaldırmak için basına uyguladığı Abdülhamit benzeri baskı da dergi ve gazetelerin kapanmasına yol açmıştır. Resimli Kitap dergisi işte böyle bir dönemde yayım hayatına başlamıştır. Bu dergi tarzıyla kendi dönemindeki dergilerden farklılık göstermektedir. Dergi hem resimlidir hem de içinde pek çok alana ait yazılar vardır. Bu yazıların çoğunun güncel konularla ilgili olması derginin değerini daha da arttırmaktadır. Bu yazılar içinde sosyal, tarihi, siyasi, fenni, edebi vb. birçok yazı vardır. Yine bu dergiyi diğer dergilerden ayıran bir diğer önemli nokta politikayla sanatı birbirine karıştırmamasıdır. Derginin içindeki resimlere ve gazetelere baktığımızda derginin İttihat ve Terakkiyi desteklediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Örneğin derginin bir yerinde geçen "Vatanın büyük evladı Enver Bey" ifadesi bizim bu görüşümüzü destekleyecek bir ifadedir. Yine biz bu dergide batılılaşmaya çalışan Osmanlı'yı görürüz. Yazılan yazıların, yapılan çevirilerin içerikleri

aslında bize meşrutiyet döneminin panoramasını verecek cinstendir. Bu yüzden de derginin dönemindeki diğer dergilere göre daha uzun ömürlü olduğunu söylemek mümkün olabilecektir.

Derginin bir diğer önem verdiği nokta kullanılan dildir. Metinler de dönemine göre sade bir dil kullanılmaya çalışılmış, halkın anlayamayacağı kelimeler kullanılmaktan sakınılmıştır. Özellikle makalelerde bu özellik çok net bir şekilde görülmektedir. Ancak elbette Arapça, Farsça ve Fransızca kelimeler kullanılmıştır.

Resimli Kitap metinlerini çağın ihtiyaçlarına göre seçmiştir. Bu metinlerden tarihi konularda olanlar da Osmanlı tarihiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Bunun yanında farklı ülkelerle veya kişilerle ilgili bilgiler de bu metinler aracılığıyla verilmiştir. Sağlık konulu olanlar da dönemin en kötü hastalıklarından olan veremin üzerinde durulmuş bu hastalığın çeşitli sebepleri açıklanmıştır. Yine insanların duygularını kontrol etme üzerine yazılar yayımlanmış, dergi adeta bir psikolog görevi görmüştür. Bu yazılarda bir de insanların doğru bildikleri yanlışlar anlatılmış, insanlar bu konuda bilgilendirilmiştir. Dil-edebiyat konulu yazılarda edebiyat üzerine sohbetler yapılmış, edebiyatın toplum için önemi vurgulanmıştır. Kültürel-sosyal konulu yazılarda ise felsefi olun siyasi olsun birçok alandaki güncel konular tartışılmış, halk bu konuda bilgilendirilmiştir. Aynı zamanda grev gibi bazı olayların Avrupa ülkelerindeki tarzları verilmiş, yine bu ülkelerdeki işçilerin hakları okuyucuya öğretilmiştir. Ancak bu yazıların bazıları fazla bilimsel oldukları için her okuyucu tarafından da anlaşılması mümkün olmamış olabilir. Çünkü bazı yazılardaki terimler ancak belli bir eğitim seviyesindeki insanların anlayabileceği tarzdan kelimelerdir. Buna rağmen yayım çeşitliliğinin görülmesi ise derginin dönemine göre en olumlu yönlerinden biridir.

Bizim incelediğimiz sayılarda biraz daha makale sayısı artmış, edebi eser sayısı azalmıştır. Bu sayılarda toplam 36 makale 30 edebi yazı vardır. Derginin daha önceki sayılarında edebi eser sayısının biraz daha fazla olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Makale sayısındaki bu artış bize derginin toplumu biraz daha bilgilendirme veya yönlendirme görevini üstlenmeye çalıştığını gösterebilir. Elbette edebi eserlerin olması da derginin okuyucuların estetik yönünü geliştirmeye devam ettiğini gösterir. İncelediğimiz sayılarda 29 farklı yazarın yazısı yayımlanmıştır. Edebi eser olarak çok ünlü isimler yoktur. Cemil Süleyman bunların içinde en çok bilinenidir. Makalelerde ise Mehmet Rauf, Raif Necdet gibi daha ünlü isimleri görürüz.

İncelediğimiz sayılarda makale konusu olarak en zengin konu kültürel-sosyal konulardır. Özellikle siyasal konularda yazılan makalelerde geçmiş konuların güncel konularla kaynaştırılarak verildiğini görürüz. Edebi tür olarak ise en zengin tür hikâyedir. Bazı hikâyeler birbirinin devamı şeklinde oluşturulmuştur. Örneğin, Âsaf Muammer'in "Üç Mektup" isimli hikâyesi, Tahrîrât Kâtibi Şemsi'nin "Ben Gazeteci" isimli hikâyesi farklı sayılarda devam etmektedir. Aynı sistem makalelerde de görülür. Örneğin, Ahmet Râsim'in "Târîh-i Osmâniyede Hal ve Ananat-ı Ruhiye" isimli yazı serisi farklı sayılarda devam etmektedir. Bu da modern dergicilik anlayışının Resimli Kitap dergisine yansıtılmaya çalışıldığını gösterir. Makalelerde Raif Necdeti'in yazdığı Musahebe-i Edebiyeler önemli yer tutar. Bu yazılarda bir şair veya yazar tanıtılır. Bu yazılar uzun yazılardır. Bu yazılar sayesinde de biz o dönemdeki edebi hareketliliği daha net bir şekilde görebiliriz.

İncelediğimiz sayılarda bir tiyatro eserinin tefrikasını görürüz. İsmail Zühdü ve Selim Rıfkı'nın birlikte kaleme aldıkları bu eserin ismi "Dalga"dır. Dergide dikkat çeken bir diğer nokta ise kadın yazarların dergide yer almasıdır. Dergide sadece kadın yazar yer almaz aynı zamanda kadınlarla ilgili konularda işlenir. Bu da bize derginin hem kadına hem de kadınlarla ilgili konulara önem verdiğini gösterir. Örneğin incelediğimiz sayılarda yer alan "İngiltere'de Feminizm" isimli yazı buna bir örnektir. Yine Zekiye isimindeki kadın sanatçının yazıları incelediğimiz sayılarda yer alır.

Derginin içerik özelliklerinin yanı sıra biçim özellikleri de dikkat çekicidir. Dergi kuşe kağıda basılmıştır. Baskı ve kağıt kalitesi dönemine göre oldukça yüksektir. Dış kapakları renklidir. Sayfa düzeni genelde iki sütun biçiminde yapılmıştır. Resimli Kitap dergisinin dikkat çekici noktalarından biri olan resimler son derece kaliteli bir şekilde basılmıştır. Bu resimlerin gösterdiği çeşitlilik de takdir edilmesi gereken bir noktadır. Neredeyse dünyanın bir ucundan elde edilen fotoğraflar, resimler dergide yayımlanmıştır. Bu da batılı dergilerin seviyesine çıkılmaya çalışıldığını bize gösteren bir noktadır. Aynı zamanda bu resimler ve fotoğraflar derginin edebi seviyesini, sanat seviyesini, estetik seviyesini fazlasıyla arttırmaktadır.

Dergiyi önemli kılan bir nokta da dergide yer alan ilan ve reklamlardır. Bunlar aslında derginin ekonomik kaynağı olarak değerlendirilebilir. Hatta bazı sayılarda gözlemlediğimiz ilanların dergideki yayım sırasının değişmesi bile bize bu noktada maddi sebeplerin araya girebileceğini düşündürmektedir. Bu ilan-reklamların bazıları sadece

yazı şeklinde verilmiş iken bazıları ise süslenerek verilmiştir. Hatta bazılarında resimler de vardır. Burada yer alan ilan ve reklamların fazlalığı dergiye olan ilgiyi de göstermektedir.

Derginin bir diğer önemli özelliği de sahip olduğu “Bilmece” bölümüdür. Bu bölüme okuyucular tarafından oldukça fazla ilgi gösterilmiştir. Bilmecelelerin cevapları bir sonraki sayılarda yayımlanmaktadır. Ancak bizim incelediğimiz sayılarda yoğun talepten ötürü kazananlar listesi bir sonraki sayıya yetiştirilememiş ve kazananlar iki sayı sonra açıklanmaya başlanmıştır. Bu bölümde bilmeceyi doğru cevaplayanlara çeşitli ödüller verilmektedir. Bu ödülleri kazananlar kura ile belirlenmektedir. Ödülü kazananlar yaşadıkları şehirler ile beraber açıklanmaktadır. Bu şehirler de bize derginin ulaştığı uzak noktaları göstermektedir.

Dergi sadece kendisi için değil döneminde yayımlanan eserler içinde önemlidir. Çünkü dergi en bir sayfasını kendi döneminde basılan eserlerin tanıtımına ayırmıştır. Bu eserler hakkında bazen yorumlar da yapar. Basım yerlerini ve fiyat bilgilerini verir. Eserin yazarlarına teşekkür eder. Böylece yeni çıkan pek çok eser hakkında okuyucuyu bilgilendirmiş olur.

Biz bu çalışmamızda bahsettiğimiz tüm bu bölümleri ayrıntısıyla ortaya koyduk. Dergiyi merak eden araştırmacılar için pek çok noktayı açığa çıkarmaya çalıştık. Bunları da aynı zamanda çeviri yazıları da vererek yaptık. Aynı zamanda dergiyi hem biçimsel hem de içerik açısından yorumladık. Yaptığımız tüm bu çalışmalar derginin bize dönemindeki birçok dergiden çok önde olduğunu gösterdi. Gerek biçimsel gerek içerik açısından olsun Resimli Kitap dergisi oldukça zengindir. Ayrıca bu dergi batılılaşmaya başlayan sanat dünyamızda dergicilik alanında önemli bir basamaktır. Dergi batılı dergilere benzemeye onlar gibi yayın yapmaya çalışmaktadır. Yine derginin farklı bölümlerden oluşması derginin sadece bir dergi değil aynı zamanda bir tanıtım aracı, bir reklam aracı olmasını sağlamıştır. Yani bu dergi aslında birçok özelliği kendi bünyesinde barındırmaktadır. Bu özellikleriyle günümüz dergilerinden çok da farklı olduğunu söylemek mümkün değildir. Şimdiki dergiler bize göre Resimli Kitap dergisinin biraz daha modern halidir.

KAYNAKÇA

- AKŞİN Sina, *Jön Türkler-İttihat ve Terakki*, 8.b, İstanbul: İmge Kitapevi, 2017
- AKYÜZ Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, 5.b, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 1995
- AKYÜZ Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, 6.b, Ankara: İnkılap Kitapevi, 1985
- BANARLI Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C.2, İstanbul: MEB Yayınları, 1998
- BAYKAL Hülya, *Türk Basın Tarihi 1831-1923*, İstanbul: Afa Matbaacılık, 1990
- DEMİRAY Kemal, *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: MEB Yayınları, 1973
- ENGİNÜN İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e(1839-1923)*, 3.b, İstanbul: Dergah Yayınları, 2007
- EVREN Burçak, *Başlangıçtan Günümüze Türkçe Sinema Dergileri*, İstanbul: Korsan Yayın, 1993
- GİRGİN Atilla, *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*, İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2001
- İLERİ, Celal Nuri, *Türk İnkılabı*, 1.b. , Ankara: AKMY, 2000
- İNÜĞÜR M.Nuri, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Dergah Yayınları, 1958
- KAPLAN Mehmet, *Kültür ve Dil*, 15.b, İstanbul: Dergah Yayınları, 2002
- KOLOĞLU Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2006
- KURDAKUL Necdet, *Tanzimat Dönemi Basınında Sosyo-Ekonomik Fikir Hareketleri*, 1.b, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997
- LEVİS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, 8.b. , Ankara: TÜRK Tarih Kurumu, 2004
- MASAMİ Arai, *Jöntürk Dönemi ve Türk Milliyetçiliği*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992
- OKAY Cüneyt, *Türk Derneği*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2006
- OKAY Cüneyt, *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*, İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1998
- OKAY Orhan, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, 1.b, İstanbul: Dergah Yayınları, 2005
- ÖKSÜZ Yusuf Ziya, *Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi* 1.b, Ankara: TDKY, 1995

ÖZDİŞ Hamdi, *Osmanlı Mizah Basınında Batılılaşma ve Siyaset(1870-1877)*, İstanbul: Libra Yayıncılık, 2010

PARLATIR İsmail, ÇETİN Nurullah, *Tevfik Fikret Bütün Şiirleri*, Ankara: TDK Yayınları, 2004

TANPINAR Ahmet Hamdi, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 8.b, İstanbul: Çağlayan Kitapevi, 1997

TANPINAR Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 7. b. ,İstanbul: Dergah Yay. , 2005

TOPRAK Zafer, *Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı-Türkiye’de Dergiler*, Ansiklopediler, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984

ÜLKEN Hilmi Ziya, *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, 2.b. , İstanbul: Ülken Yayınları, 1992

MAKALELER-ANSİKLOPEDİLER

ALTINTAŞ Ayten, “Basılı Tıp Yayınları Öncülerinden Biri: Tuhfetül-Tıp”, *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S.10, Haziran 2001, ss. 21-37

BARIŞ Tayfun, “Meşrutiyet Döneminin Uzun Soluklu Yayınlarından Biri Olarak Resimli Kitap Dergisi”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.31, 2016, ss. 241-256

BENEK M. Kazım, “Osmanlı’da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyet’e Kadar Ki Gelişimi”, *Sırt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.6-7, 2016, ss. 27-39

DEMİR Kenan, “Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gazeteler”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.5, 2014, ss. 71-112

DEMİR Şerif, “İktidar-Basın İlişkilerinin Osmanlı Devletinde Görünümü (1831-1918)”, *The Journal Of Academic Social Sciense Studies*, S.33, Bahar 2015, s. 373

DİLAÇAR Agop-EPİKMAN Refik, “Türk Basını Maddesi”, *Türk Ansiklopedisi*, C.5, Ankara: MEBY, 1952

DOĞANER Yasemin, “Hürriyet ve Modernleşme Enstrümanı Olarak Osmanlı’da Basın”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Haziran 2012, ss. 109-121

DOĞRAMACIOĞLU Hüseyin, “Namık Kemal’in Diyojen Gazetesindeki Mizahi Yazıları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies International Periodical for the Languages Literature and History of Turkish of Turkic* , S.7/1, Kış 2012, ss. 935-951

GÜRSOY Ülkü, “II. Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Doğu-Batı*, S.46, Ağustos-Eylül-Ekim 2008, ss. 207-221

- KADIOĞLU Sevtap, “Ziraat ve Sinaat Tercüme-i Fünun Odaları Mecmuası Üzerine Bir İnceleme”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, S.2, 2004, ss. 39-61
- KAHRAMAN Alim, “Matbuat”, *İslam Ansiklopedisi*, C.28, 2003, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 121-125
- KIRAY Mübeccel- SÖZEN Metin, “Basın Maddesi”, *Yurt Ansiklopedisi*, C.11, 1982, İstanbul: Anadolu Yayınları
- KIRAY Mübeccel- SÖZEN Metin, “Karikatür Maddesi”, *Yurt Ansiklopedisi*, C.11, 1982, İstanbul: Anadolu Yayınları
- KOCABAŞOĞLU Uygur-BİRİNCİ Ali, “Osmanlı Vilayet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, S.2, 1995, ss. 101-122
- KOLOĞLU Orhan, “Osmanlı Basını, İçeriği ve Rejimi” , *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, 1985, İstanbul: İletişim Yayınları
- NAZIM H. Polat, “II. Meşrutiyet Devri Türk-Kültür Edebiyat ve Basın Hayatının Bir Yansıtıcısı Olarak Rübab Dergisi”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi”* S.24, Güz 2003, ss. 7-41
- OKAY Cüneyt, “Bilinmeyen Bir Çocuk Dergisi: Çocuk Kalbi” *Müteferrika*, S.24, Kış 2003, ss. 139-155
- OKAY Cüneyt, “Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası”, *Müteferrika*”, S.19, Yaz 2001, ss. 131-141
- OKAY Orhan, “Güneş”, *İslam Ansiklopedisi*, C.14, 1996, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 296-297
- ÖZÇELİK Mustafa, “Sırat-ı Müstakim-Sebilürreşad Dergisi”, *Değirmen*, S.29-30-31, Ocak-Haziran 2012, ss. 12-20
- PARLATIR İsmail, “Genç Kalemler İçinde Ömer Seyfettin”, *Doğumunun 100. Yılında Ömer Seyfettin*, s. 98
- PARLATIR İsmail, “Servet-i Fünûn”, *İslam Ansiklopedisi*, C.36, 2009 İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 573-575
- SARIDOĞAN Koray, “Ahmet Mithat ve Dağarcık Mecmuası Üzerine Bazı Tespitler”, *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, S.11, 2014, ss. 137-146
- ŞAHİNBAŞ ERGİNÖZ Gaye, “Aylık Türkçe Bilim Dergisi Mecmua-i Fünûn”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, S.10, 2008, ss. 186-192
- TEVETOĞLU Fethi, “Türkçü Dergiler 1”, *Türk Kültürü*, S.296, Aralık 1987, ss. 723-731
- TOPRAK Zafer, “II. Meşrutiyet’te Fikir Hareketleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, 1985, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.126-132

- TOPRAK Zafer, "II. Meşrutiyet'te Fikir Dergileri" *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, 1985, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 126-132
- TUĞLUOĞLU Fatih, "II. Meşrutiyet Dönemi'nde Milliyetçi Bir Çocuk Dergisi: Talebe Defteri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.30, Bahar 2015, ss. 99-139
- TUNALI Ayten Can, "Ceride-i Askeriye'nin Tarih Araştırmalarındaki Yeri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S.36, 2005, ss. 195-211
- TURİNAY Necmeddin, "Resimli Kitap ve II. Meşrutiyet Yıllarında Dergiler", *Milli Kültür*, S.38, Şubat 1983, ss. 23-26
- TÜRESAY Özgür, "Ebüzziya Tevfik ve Mecmua-ı Ebüzziya", *Müteferrika*, S.18, Kış 2000, ss. 87-140
- ÜYEPAZARCI Erol, "Türk Basınının İlk Mizah Dergilerinden Çingiraklı Tatar", *Müteferrika*, S.21, Yaz 2002, ss. 27-44
- VARLIK Bülent, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türk Ansiklopedisi*, C.1, 1985, İstanbul: İletişim yayınları, ss. 112-125
- YAZICI Nesimi, "Tanzimat Dönemi'nde Ekonomi Basını", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, 1991, ss. 55-68
- YAZICI Nesimi, "Tanzimat Dönemi Basını Konusunda Bir Değerlendirme" *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, 1994, ss. 55-84

DiĞER KAYNAKLAR

TEZLER

- BARIŞ Tayfun, *Resimli Kitap Dergisi'nin İncelenmesi(9-16. Sayılar)*, (Yüksek Lisans Tezi), Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010

SÖZLÜKLER

- CAĞBAYIR Yaşar, *Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2017
- DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitapevi, 2010
- PARLATIR İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi, 2017
- SAMİ Şemsettin, *Kamus-ı Türki*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2013
- TDK, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 2011

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://www.kamusiturki.com>

<http://www.osmanlicaturkce.com>

EK 1

RESİMLİ KİTAP DERGİSİNİN 35-41. SAYILARINDAN ÖRNEKLER

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Emre ZEBEK
Tez Adı	Resimli Kitap Dergisinin 35-41. Sayılarının İncelenmesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÜSTÜNOVA
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih :

İmza :